Avînd numeroase contingenţe cu romanul de aventuri, cartea lui Tevekelian, publicată în 1962, evocă episoade captivante şi inedite din activitatea cutezătoare a lucrătorilor Ceka de-a lungul a trei decenii, precum şi destinul lor, uneori tragic, în ajunul celui de al doilea război mondial.

Lei 12,50

V. TEVEKELIAN — GRANITUL NU SE TOPEŞTE

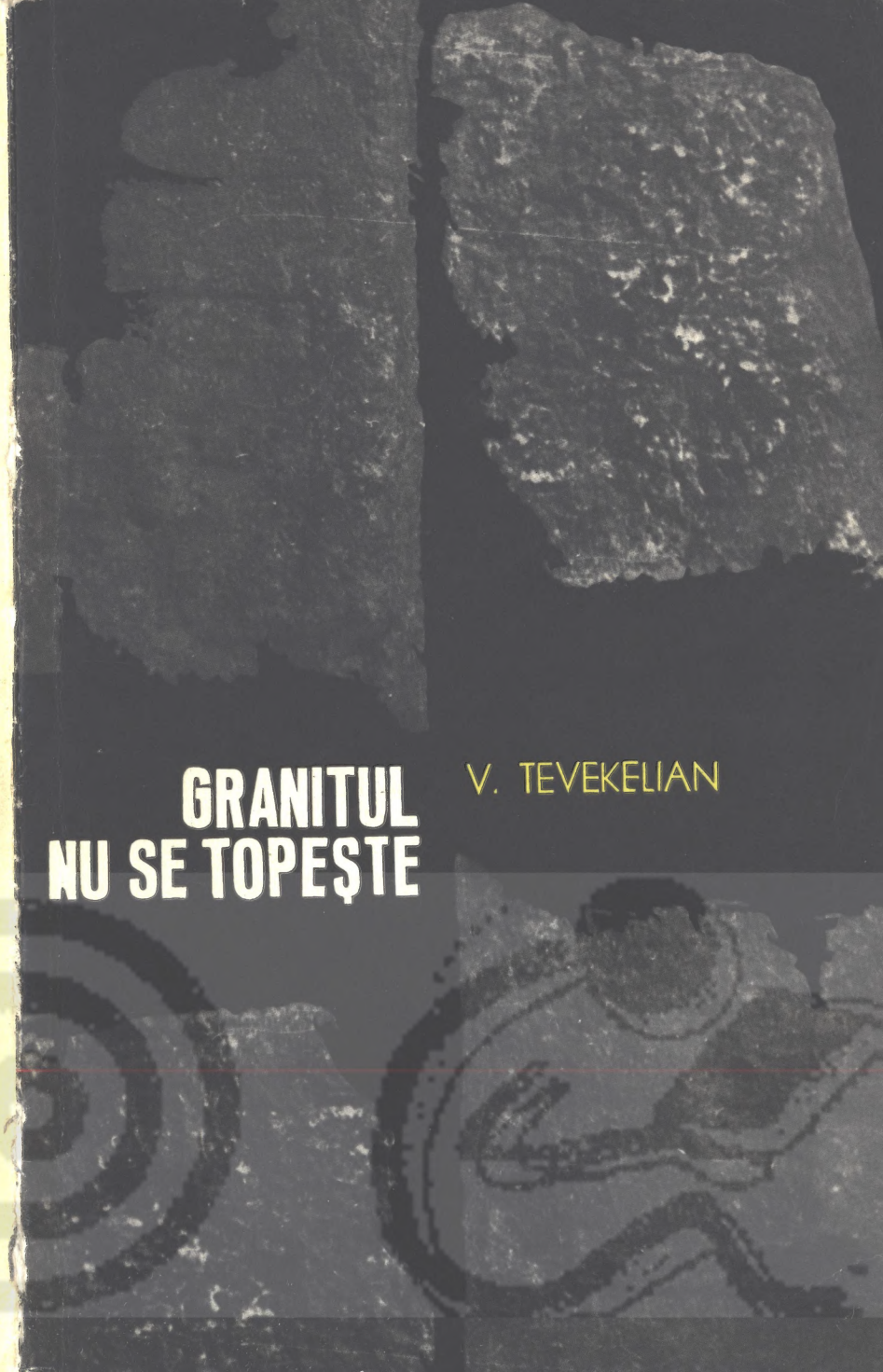

GRANITUL NU SE TOPEŞTE

V. TEVEKELIAN

V. TEVEKELIAN

GRANITUL NU SE TOPEȘTE

V. TEVEKELIAN

GRANITUL NU SE TOPEȘTE

Însemnările unui cekist

Roman

În românește de C. Streia și G. Tatus

București — 1968

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Coperta *de Gabriel Constantinescu*

В. ТЕВЕКЕЛЯН

ГРАНИТ НЕ ПЛАВИТСЯ

Из записок чекиста

Роман

СОВЕТСКИЙ ПИСАТЕЛЬ
Москва, 1962

FAMILIA

Aşa s-a pomenit de cînd lumea, să-ţi începi amintirile cu descrierea propriei tale familii. Ca urmare, nu voi face nici eu o excepţie, mai ales că familia mea nu era tocmai obişnuită.

Am fost un copil singuratic şi tare mîhnit că nu aveam fraţi şi surori. Părinţii mei nu se potriveau nici prin fire, nici prin studii şi nici prin educaţie.

Mama, Virginia Mihailovna, cunoştea la perfecţie limba franceză, cînta frumos la pian şi puţin din gură. După ce a absolvit liceul din Rostov pe Don, oraşul ei natal, s-a înscris la Facultatea de istorie şi filologie a Universităţii din Petersburg. Cînd şi-a terminat studiile, s-a întors acasă şi şi-a început profesoratul la şcoala feroviară, unde am învăţat şi eu mai tîrziu.

Toţi copiii sînt convinşi că mama lor e fiinţa cea mai frumoasă şi cea mai bună din lume, chiar dacă uneori n-o fi aşa. Dar eu vă mărturisesc pe cuvînt de onoare că mama era într-adevăr foarte frumoasă şi neînchipuit de bună. Înaltă, zveltă, avea tenul alb ca laptele şi obrajii uşor îmbujoraţi. Părul negru şi lucios şi-l purta lins, despărţit de o cărare dreaptă. Avea un năsuc curbat puţin la mijloc şi buzele fragede şi roşii, de parcă le dădea cu cîrmîz. Iar ochii ei mari, căprui, adumbriţi de aripa lungă a genelor ca de copil, împrăştiau o lumină molcomă şi senină. Se îmbrăca simplu, cu gust. Acasă purta de obicei rochiţe de stambă apretate şi călcate cu multă migală. Cînd se ducea

la şcoală, peste bluziţa albă garnisită cu un guleraş înalt de dantelă, îşi punea un taior negru.

Bunătatea şi blîndeţea mamei aduceau uneori a sentimentalism. Adesea tristă, gînditoare, era gata să plîngă fără nici un motiv. După cîte-mi amintesc, n-am văzut-o niciodată mai veselă sau rîzînd.

Tata, Egor Vasilievici, mecanic de locomotivă, avea cu totul altă fire. Totdeauna vesel şi plin de viaţă, era cel mai bun jucător de popice din cartier. Pe faţă îi flutura mereu lumina unui zîmbet, iar ochii lui albaştri, adînciţi în orbite, priveau în jur de parcă spuneau : „Ce bine e, fraţilor, să trăieşti pe pămîntul ăsta !“ Cînd venea din cursă, murdar, plin de unsoare şi de praf de cărbuni de la locomotivă îmi plăcea să mă uit la el cum se spăla : vara, afară în curte, iar iarna, în bucătărie. Plescăia zgomotos mormăind de plăcere şi exclamînd mereu : „Off, ce bine e ! Straşnic de bine !“ În timp ce-i turnam apă peste grumazul pîrlit de soare, urmăream plin de admiraţie cum îi zvîcneau muşchii oţeliţi sub pielea bronzată.

După ce se primenea cu o cămaşă curată şi-şi netezea părul mătăsos, de culoarea spicului de grîu, avea obiceiul să bea, înainte de orice, o cană de cvas, plină ochi. Pe urmă se aşeza la masă şi, în aşteptarea mîncării, stătea de vorbă cu mine.

— Şi-acum, cavalerule, începea el, ia spune cum aţi mai dus-o pe-aici în lipsa mea ?

De cîte ori se întorcea din tură, pentru mine era o adevărată sărbătoare. Simţeam cum mi se încălzeşte inima, şi uneori mi se părea că-l iubesc mai mult decît pe mama, cu toate că în străfundul sufletului meu îmi era parcă ruşine să recunosc asta.

Stînd mereu în preajma părinţilor, observam fără să vreau cum cîteodată se lăsa între ei o înstrăinare, un oarecare dezacord.

La prima privire, toate păreau în ordine. Cunoscînd gusturile tatei, maică-mea îl aştepta cu o ciorbă de varză, ori cu un borş ucrainean cu bucăţele de slănină, cu caşă sau friptură cu cartofi. Îi punea pe masă clondiraşul cu votcă, deşi tata bea foarte rar şi cumpătat, iar asta se întîmpla doar cînd venea pe la noi vreunul dintre tovarăşii lui de la atelierele de cale ferată.

Tata se purta întotdeauna cu multă atenţie şi gingăşie. Totuşi, cîteodată, înstrăinarea şi dezacordul se făceau simţite.

Cînd era acasă, mă punea să fac exerciţii de gimnastică, să ridic greutăţi.

— Nu te lăsa, aşa, mă-ndemna el adesea, întăreşte-ţi muşchii, fiindcă omul muncitor trebuie să fie puternic. Altceva n-avem ce vinde !...

— Ivan n-o să fie muncitor, l-a înfruntat mama repede şi hotărît, cînd l-a auzit într-o zi spunînd aceste cuvinte.

— Cine poate şti !... Pentru alde noi, alte drumuri sînt închise, a zis el.

Fără a mai scoate o vorbă, mama s-a dus în odaia de alături. Nu voia s-o vedem plîngînd...

O dată, cînd am rămas în casă numai cu tata, el mi-a spus :

— Vezi să nu-ţi faci de cap în lipsa mea, să n-o superi pe mamă-ta ! Sărmana, n-o duce nici aşa prea bine. Înţelegi ?

— Tăticule, dar rudele mamei unde sînt ? De ce nu vin pe la noi ? l-am întrebat eu.

Întîi s-a încruntat, fără să spună un cuvînt, apoi a zis :

— E o poveste lungă, băiete !... Cînd o să fii mai mare, o s-o afli tu.

Ştiam că mama avea părinţi, fraţi şi soră. Dar cine erau, unde locuiau şi de ce nu veneau pe la noi, nu ştiam. În casă nu se vorbea niciodată de ei.

Am tăcut o vreme, apoi l-am întrebat din nou :

— De ce mă pune mama să învăţ franceza şi muzica, tată ? Cu ce rost ? Că doar tu n-ai învăţat carte !...

— Ehe, cîte n-aş fi vrut şi eu să-nvăţ, dar vezi că nu s-a putut... Aşta e şi n-ai ce-i face, dar tu sileşte-te, c-o să-ţi prindă odată bine. N-o să trăim noi mereu aşa. Vine el şi rîndul nostru, şi atunci, frăţioare, o să se cutremure pămîntul şi toate or să fie altfel !

Pe vremea aceea eram încă prea mic ca să pricep tîlcul cuvintelor lui...

Mamei nu-i plăcea nici cînd tata se ducea la pescuit şi mai ales cînd mă lua şi pe mine cu el, fiindcă, pentru dînsa, pescuitul era o treabă prostească şi primejdioasă. Tot aşa se supăra şi cînd tata se aduna cu vecinii în faţa porţii şi

cîntau toţi în cor. În general, cu multe din faptele lui nu se împăca mama, cu toate că el se bucura în cartier de reputaţia unui om deştept şi de stima tuturor. O vedeam adesea stînd posomorîtă la fereastră şi urmărindu-l cum joacă popice. Ori de cîte ori tata dobora figurile cele mai grele, exclama plin de mulţumire : „Sus cu-ai noştri ! Una-i să joci popice, şi alta-i să tragi din lulea !“ Dar mai mult decît orice o chinuiau serile în care feroviarii, prietenii tatălui meu, se întruneau în casa noastră. Mama se încuia în bucătărie şi nu mai ieşea de acolo pînă la plecarea oaspeţilor. În timp ce tata, dimpotrivă, era plin de voie bună. În aşteptarea musafirilor, punea masa şi orînduia frumos paharele şi sticla cu votcă. Dar oaspeţii nu beau aproape de loc, iar unchiul Saşa, lăcătuşul, care venea cu armonica, nu cînta aproape niciodată.

Cînd m-am făcut mai măricel, tata îmi şoptea, ferindu-se de mama :

— Caută-l pe Kostea, prietenul tău, şi staţi de pîndă-n stradă cît avem musafiri... Dacă vedeţi pe cineva — poliţist ori necunoscut — să ne daţi de ştire !

Şi-şi ducea degetul la buze cu un aer misterios.

Eram un copil vînjos, zdravăn şi plin de viaţă. Îmi iubeam familia şi căminul părintesc.

Căsuţa noastră, ridicată de tata din cărămidă nearsă, tencuită şi văruită, avea două odăi, bucătărie şi tindă. De altfel, nu se deosebea cu nimic de celelalte case din cartierul feroviar de la periferia Rostovului, locuit de mecanici, revizori de cale ferată, acari, cantaragii şi muncitori de la ateliere.

Odaia cea mare cu tavanul scund se numea sufragerie. Într-un colţ, după o perdea de cit, se aflau patul meu şi măsuţa pe care-mi făceam lecţiile. În mijlocul camerei era o masă acoperită cu o faţă de masă, iar deasupra ei atîrna o lampă de gaz, mare şi rotundă. De-a lungul pereţilor se înşirau cîteva scaune, apoi o canapea, în dreptul căreia, sus, pe perete, ticăia tare o pendulă cu două greutăţi prinse în lănţişoare de alamă. Lîngă uşa dinspre dormitorul părinţilor mei stătea o pianină, singura pianină din cartier şi obiectul cel mai de preţ din casa noastră. Mobila din dormitor se alcătuia dintr-un pat cu tăblia nichelată, un divan,

un șifonier și o toaletă rotundă, cu oglindă. Între ferestrele împodobite cu perdeluțe albe, apretate, se afla o etajeră cu cărți.

Memorizarea la nesfîrșit a verbelor franțuzești și exersarea continuă a gamelor muzicale îmi otrăveau zilele. Mi-era atît de lehamite de ele, că uneori îmi venea să-mi iau lumea în cap. Dar mama, neînduplecată, nu se abătea cu o iotă de la programul hotărît. O oră de franceză, două de muzică și alta de limba maternă și matematică. Numai după aceea aveam voie să ies din casă. Cînd am mai crescut, a început să converseze cu mine în limba franceză. Dacă vorbeam rusește, nu-mi răspundea la întrebări, de parcă nu înțelegea, și mă vedeam silit să mă exprim cu chiu, cu vai în franțuzește. Cînd izbuteam să înjgheb o propoziție corectă, mama exclama încîntată :

— Dragul meu, ești un copil înzestrat, ai vădite aptitudini pentru limbi străine și ureche muzicală ! Să muncești serios în direcția asta !

Nu știu dacă aveam sau nu aptitudini pentru limbi străine, sau așa i se părea maică-mi, ceea ce pot spune însă e că învățam ușor, iar cîntecele pe care le auzeam pe stradă le cîntam la pianină fără nici o greutate. Dar mama nu-mi îngăduia să cînt după ureche.

Severitatea ei o simțeam și în alte împrejurări. Nu-mi dădea voie să mă împrietenesc cu băieții din mahala, chiar nici după ce începusem să mă duc la școală. „Ce să înveți tu de la ei ?" zicea dînsa ori de cîte ori deschideam vorba despre asta. Cu toate că era profesoară, nu înțelegea că băiatul ei nu putea să crească singuratic, departe de prieteni și colegi.

Și aveam destui, dar cu Kostea, poreclit Sfîrlează, mă împrietenisem mai mult decît cu ceilalți.

Zdrențăros, cu părul mereu zbîrlit, bătăuș și bun de gură, Kostea îmi fusese coleg de clasă. Mai tîrziu însă legase cartea la gard și cutreiera mahalaua teleleu. Era orfan de părinți și se oploșise pe lîngă o mătușă de-a lui. Cît fusesem la școală nu prea ne împrietenisem. Prietenia noastră a început mai tîrziu în împrejurări destul de amuzante.

Într-o seară, am rămas singur acasă. Tata plecase în cursă, iar mama era ocupată la școală cu corul. Pregătea

cîntece noi pentru sărbătorile Crăciunului. După ce mi-am încălzit mîncarea, am cinat la repezeală şi m-am întins pe canapea cu o carte în mînă.

Deodată uşa s-a dat în lături şi m-am pomenit în prag cu Kostea-Sfîrlează, desculţ şi cu hainele ude de ploaia măruntă şi deasă. Mi-aduc aminte că burniţa nu mai contenise în ziua aceea, de dimineaţă.

— Eşti singur ? m-a întrebat Kostea, scuturîndu-se ca un căţel.

— Singur!... Intră, l-am îndemnat eu, bucuros de vizita asta. Mă plictiseam, fiindcă din cauza ploii nici un cunoscut de-al meu nu se arătase pe uliţă.

— Staţi bine... curat, zise Kostea, uitîndu-se prin odaie. Şi, prinzînd curaj, îşi aruncă privirea în dormitor. Tii, ce de cărţi !... Le-ai citit pe toate ?

— Fireşte, i-am răspuns eu mîndru, deşi citisem prea puţine din cărţile de pe etajeră.

— Îmi dai şi mie una ? Dar cu poze.

Am luat de pe policioară pe „Robinson Crusoe", l-am împachetat într-o hîrtie şi i l-am întins.

— Bagă de seamă să n-o murdăreşti şi s-o aduci înapoi la timp ! i-am pus eu în vedere cu severitate.

— Bine, a zis el, apoi s-a aşezat pe marginea canapelei şi a început să se uite la poze, exclamînd din cînd în cînd : „Grozave !"

După cîtva timp a lăsat cartea din mînă şi m-a privit cu o lucire ciudată în ochi.

— Vanea, e adevărat ce se spune, că tu eşti armean ?

— Caraghiosule. Doar tu-l cunoşti pe tata.

— Se zice că maică-ta e armeancă. Şi „farmazoană".

— „Farmazoană" ? Deşi nu înţelegeam cuvîntul, mi se părea foarte jignitor. Îţi arăt eu „farmazoană", am strigat, strîngînd pumnii şi sărind în picioare.

— Ai chef de bătaie ? întrebă Kostea, ridicîndu-se alene de pe canapea.

— Îţi umplu botul de borş pentru vorba asta !

— Vedem noi îndată care pe care !...

L-am călcat pe laba piciorului şi, făcîndu-mi vînt, l-am izbit cu capul în bărbie (lovitura asta o-nvăţasem de la tata). Lui Sfîrlează i-au scrîşnit măselele sub greutatea

izbiturii şi s-a întins pe duşumea. Eu m-am aruncat asupra lui şi am început să-i car la pumni cu nemiluita.

— Na... pentru „farmazoană"... să mă ţii minte !...

— Dă-mi drumul, nebunule, dă-mi drumul, n-auzi ? zbiera Kostea.

— Ce-nseamnă asta ? am auzit deodată vocea mamei.

M-am ridicat de jos gîfîind, cu faţa congestionată şi cu părul răvăşit ca al lui Sfîrlează.

— De ce v-aţi bătut ? Şi ce caută aici băiatul acesta ? întrebă mama cu asprime.

— A venit nepoftit... Mi-a cerut o carte. Pe urmă a început să spună vorbe urîte despre tine.

— Ce fel de vorbe ?

— Că eşti armeancă şi... şi „farmazoană".

Spre surprinderea mea, mama nu părea de fel supărată.

— E adevărat că sînt armeancă şi nu-i nimic rău în asta, spuse ea liniştită şi, întorcîndu-se spre Kostea, îl întrebă : dar tu ştii ce-nseamnă „farmazon" ?

— Ştiu... care nu crede în Dumnezeu, răspunse acesta fără să clipească.

— În vechime aşa li se spunea liber-cugetătorilor, ne explică mama şi adăugă suspinînd : mie însă cuvîntul nu mi se potriveşte...

Sfîrlează îl înşfăcă pe „Robinson" şi se îndreptă fără o vorbă spre ieşire.

— Stai puţin, Kostea ! îl opri mama. Spune, te rog, de ce nu te mai duci la şcoală ?

— Pentru că... pentru... Sfîrlează îi aruncă o privire întunecată şi zise pe nerăsuflate : pentru că n-am ce să încalţ, n-am bani de cărţi şi nici de unde să-i iau !

— Înţeleg, spuse mama cu tristeţe, trecîndu-şi mîna prin claia lui de păr. Ai mîncat ceva astăzi ?

— O bucăţică de pîine azi-dimineaţă... Mi-a dat-o mătuşa Oksana, că i-am cărat apă...

— Stai o clipă... Mama se duse la bucătărie şi se întoarse cu o felie groasă de pîine albă şi cu o bucată de slănină. Uite, mănîncă...

Kostea începu să înfulece lacom din codrul de pîine, fără să mulţumească.

— Sper că n-o să vă mai încăieraţi !

Nici eu şi nici Kostea n-am răspuns nimic.

La uşă, Sfîrlează s-a-ntors şi, arătînd cu capul spre mine, a spus :

— Nimic de zis... Grozav se pricepe la bătaie !

Pentru mine, asta era cea mai mare laudă.

— Sărmanul băiat, suspină mama după plecarea lui.

— Sărmanul !... Haida de ! Las' că-i arăt eu !

— Ce să-i mai arăţi, că e destul de nenorocit ! Oamenii inculţi şi fără minte trăncănesc tot felul de prostii, şi el nu face decît să le repete. Cît de mult aş vrea, dragul meu, să devii un om adevărat ! şopti mama, strîngîndu-mi capul la piept, în timp ce ochii i se umpleau de lacrimi.

Nu s-a mai apucat să corecteze caietele şcolarilor, ca de obicei, şi s-a aşezat la pian. Degetele ei lungi şi subţiri prinseră să alerge pe clape. Tare-mi plăcea s-o aud cîntînd, iar în seara aceea mama a cîntat multă vreme şi parcă mai frumos decît oricînd...

După două zile, pe cînd mă duceam la şcoală, Sfîrlează m-a ajuns din urmă.

— Eşti tot supărat... Ivan? m-a întrebat el, ţinînd pasul cu mine.

Nu i-am răspuns.

— Pe sfînta cruce că n-am vrut s-o jignesc ! a zis el, făcîndu-şi semnul crucii. E atît de bună şi de miloasă ! Habar n-ai... Pe mine nu mă cumperi cu un blid de linte ! Nu mă vînd şi-s învăţat cu foamea !... Dacă-ţi spun că-i bună, să ştii că aşa este.

— Bine, lasă, am zis împăciuitor, convins de sinceritatea vorbelor sale. Ştiu şi singur ce mamă am.

Ne-am continuat drumul în tăcere.

— Grozavă carte, aia pe care mi-ai dat-o, începu iar Kostea. Ce-ar fi să ne pomenim amîndoi pe o insulă ca asta ? Ce zici, or mai fi astfel de insule ?

— Berechet. Pînă şi la gurile Donului se găsesc insuliţe pustii, unde nu-şi fac cuib decît păsările.

— Fleacuri, e prea aproape ! Kostea căzu pe gînduri. Vrei s-o întindem amîndoi, să căutăm o insulă nelocuită, una adevărată ? zise el după o vreme. Mi-am şi pregătit un topor şi-un ferăstrău. Dacă am mai face rost şi de-o puşcă !...

— Deşteptule ! Păi cine se duce de bunăvoie pe-o insulă pustie ? Robinson a ajuns acolo din întîmplare.

— O fi... Dar eu tot o s-o şterg de-aici. În primăvară o iau din loc.

Ne-am despărţit în apropierea şcolii. Sfîrleză şi-a înfundat mîinile în buzunarele pantalonilor peticiţi şi a pornit înapoi fluierînd.

Cearta dintre noi am uitat-o, iar prietenia noastră s-a cimentat şi mai mult cînd Kostea a sărit în ajutorul meu cu ocazia unei încăierări. Copiii începuseră să mă sîcîie cu porecla „artistul". La şcoală li se spunea astfel lăudăroşilor şi celor fuduli. Totul a început de la o serbare şcolară, unde cîntasem la pian o nocturnă de Chopin, mi se pare prin clasa a treia sau a patra. Cînd profesorii şi elevii m-au aplaudat, am făcut cîţiva paşi înainte, înclinîndu-mă cum mă-nvăţase mama, şi cineva din sală a strigat: „Artist, nu altceva!"

Vorba asta parcă s-a lipit de mine şi alta nu. De-a doua zi, oriunde apăream, pe stradă ori la şcoală, mă întîmpina strigătul: „Artistul, vine artistul!"

Poate că la treaba asta contribuiseră în oarecare măsură şi hainele mele. Mama mă îmbrăca întocmai ca pe un domnişor. Îmi cumpărase pantaloni lungi de gheată, o tunică de catifea verde, iar la gît îmi mai lega şi o fundă caraghioasă. Nici un băiat din cartierul nostru nu umbla îmbrăcat aşa.

Şi iată că într-o zi, pe cînd mă-ntorceam de la şcoală spre casă, trei băieţandri se luară după mine, răcnind cît îi ţinea gura: „Artistul, artistul!"

Mă prefăceam că nu-i iau în seamă, şi cei trei s-au plictisit curînd de ţipat, s-au luat după mine, m-au ajuns din urmă şi m-au împresurat.

— Ia fă-ne, bă, o plecăciune, ca artiştii! strigă unul dintre ei, un flăcăiandru deşirat, cu faţa pistruiată.

M-am uitat disperat în jur după ajutor. O încăierare cu găliganii ăştia nu-mi făgăduia nimic bun...

— Uite-l, mă, că are şi-o zdreanţă la gît! Ca măscăricii de la circ! exclamă pistruiatul, apucîndu-mă de fundă.

Eu, fără să mă mai gîndesc la ce s-o mai întîmpla, i-am ars un pumn zdravăn în falcă. Atunci, de parcă nu aşteptaseră decît asta, s-au aruncat toţi trei asupra mea. M-am apărat din răsputeri, dar lupta era inegală. Din nas începuse să-mi curgă sînge şi am bătut în retragere.

Deodată, am auzit glasul lui Kostea :

— Bă, voi ăia... ce-aveţi cu el !...

Şi cînd s-a năpustit ca un uliu asupra lor, au rupt-o la fugă care-ncotro.

— Îţi mulţumesc, i-am spus salvatorului meu, strîngîndu-i mîna.

— Laşi şi ticăloşi ! Auzi, trei contra unu ! mormăia el printre dinţi, oarecum stînjenit de gestul meu de recunoştinţă.

După ce m-am spălat la o cişmea, am pornit spre casă. Abia ajuns în odaia mea, mi-am scos tunica de catifea, mi-am smuls de la gît blestemata de fundă şi le-am azvîrlit pe duşumea, strigînd cu vocea întretăiată de lacrimi :

— Nu vreau să mai îmbrac hainele astea de măscărici !

— Dar ce s-a întîmplat ? m-a întrebat mama, privindu-mă speriată.

— Toţi îşi bat joc de mine ! Îmi spun „artist"...

— Grunia, ar trebui să-l îmbraci mai simplu, interveni cu blîndeţe tata.

După masă, în timp ce mama spăla vasele la bucătărie, tata s-a aşezat lîngă mine, mi-a cuprins umerii cu braţul şi m-a întrebat :

— Acum zi, cum a fost ?

I-am povestit atacul celor trei şi intervenţia salvatoare a lui Kostea-Sfîrleză.

Tata m-a ascultat atent, apoi mi-a spus zîmbind :

— Păi, ce, tu credeai că în viaţă merge fără bătaie ? Te înşeli, băiete. Unii te bat pe tine, şi tu-i baţi pe alţii. Păcat numai că cei din tagma noastră încasează mai mult. Aşa-i făcută lumea, pînă una, alta... Iar Kostea al tău pare să fie un băiat de ispravă. Să-i plăteşti cu aceeaşi monedă. Fără prieteni buni, trăieşti greu sub soare !...

Din ziua aceea a început adevărata mea prietenie cu Kostea.

...Aşa am trăit pînă cînd a izbucnit războiul din 1914. Nu am uitat niciodată ziua aceea. Îmi aduc aminte de freamătul care cuprinsese oraşul, ca în zilele de sărbătoare. Pretutindeni fuseseră arborate drapele tricolore. Mulţimile străbăteau străzile cu steaguri şi icoane, cîntînd imnul

„Doamne, ocroteşte-l pe ţar". În pieţe, fanfarele au răsunat pînă tîrziu după miezul nopţii.

Tata s-a întors acasă tulburat, s-a aşezat la masă şi, sprijinindu-şi capul în mîini, a rămas multă vreme pe gînduri. Mama se uita la el tăcută, şi într-un tîrziu l-a întrebat :

— Nu înţeleg, Egor, pentru ce te frămînţi ? Doar faci serviciul la calea ferată şi eşti scutit de mobilizare.

Privirea lui scăpără de mînie.

— Vorbeşti prostii !... Parcă eu mă gîndesc numai la mine ? Cît popor o să piară şi cîţi copii or să rămînă orfani! La asta nu te gîndeşti ? Şi, pentru ce ? Nu, de data asta n-o să le meargă, strigă el, izbind cu pumnul în masă. Dumnealor încurcă iţele, dar o să vedem noi cine-o să le descurce !...

— Iar vorbe, numai vorbe...

— Nu-i nimic, ai puţină răbdare, şi vorbele noastre or să se prefacă-n fapte. Şi încă ce fapte !

— Am mai auzit toate astea... Îţi aminteşti de visurile noastre de la Petersburg ? Şi ce-a ieşit ? Doamne, Dumnezeule ! Cîţi oameni nu şi-au pierdut viaţa ! Şi nu s-a schimbat nimic, nimic...

— Dac-ar fi după tine, nu-mi mai rămîne decît să-mi pun cojocu-n cap şi să mă sui pe cuptor ! Atunci chiar că nu s-ar schimba nimic !...

Îi vedeam pentru prima oară certîndu-se. Stăteam încremenit într-un colţ, fără să scot o vorbă. Nu înţelegeam ce voia să spună tata, însă aveam convingerea că era ceva foarte important, şi că dreptatea era de partea lui...

Cuvintele mamei s-au adeverit, tata nu a fost luat în armată. L-au trimis undeva în sud, să transporte trupe şi muniţii.

Nu s-a mai întors...

Şi parcă o umbră mohorîtă s-a întins peste viaţa şi căminul nostru.

Cînd a aflat de moartea tatei, mama a plîns o săptămînă întreagă, căutînd să se ferească de mine. Din ziua aceea deveni şi mai tristă şi era parcă mai duioasă cu mine. Iar eu... Nu o să vă povestesc suferinţele mele. L-am iubit pe tata din adîncul sufletului. Numai la gîndul că omul acela atît de puternic şi plin de viaţă nu mai era, îmi

venea să urlu și să mă dau cu capul de pereți... Din ziua aceea i-am urît pe toți cei ce purtau uniformă — ofițeri, jandarmi, funcționari, pe cei care-l trimiseseră pe tatăl meu la moarte.

Fără leafa lui o duceam destul de greu. Unde mai pui că toate se scumpeau pe fiecare zi, iar salariile rămîneau aceleași. Mama abia de izbutea s-o scoată la capăt. Dimineața nu mai aveam lapte, iar carnea și pîinea albă dispăruseră de pe masa noastră. Despre îmbrăcăminte nouă nici vorbă nu mai putea fi. Mama își cîrpea noaptea rochiile vechi, străduindu-se să le dea „aspectul potrivit, corespunzător cu situația ei de profesoară", după cum spunea dînsa. Din lucrurile rămase de la tata, îmi croia rufe, pantalonași, hăinuțe. Visul ei, să-și vadă singurul copil la conservator și universitate, se năruise. În locul lui nu rămăsese decît lupta grea, fără sfîrșit, pentru pîinea cea de toate zilele, care se agonisea cu nespusă trudă.

Kostea-Sfîrlează nu a „întins-o", firește, după cum hotărîse. Cînd a început războiul, s-a angajat la atelierele feroviare, și acum lucra acolo, la gresatul mașinilor. Se mutase de la mătușa lui și se aciuase în podul unei femei al cărei soț era pe front. Kostea se transforma văzînd cu ochii și se făcea parcă tot mai serios și mai așezat. Cînd vorbea cu tine, îi plăcea să spună adesea : „Noi, muncitorii", iar într-o zi m-a întrebat :

— Ivan, tu știi ce înseamnă cuvîntul „proletar" ?

— Cum s-ar spune... adică... muncitorul care... am început eu nu prea sigur.

— Vezi că nu știi, cu toate că termini acuși-acuși școala și ai citit o mulțime de cărți ? ! Proletari sînt oamenii care în afară de lanțuri nu mai au nimic.

— Ce fel de lanțuri ?

— Cu care i-au ferecat burghezii. Și mai știu niște cuvinte : „Proletari din toate țările, uniți-vă !" Cînd s-or uni, s-a zis cu burghezia !

Îmi pizmuiam prietenul și visam să intru și eu la ateliere, dar mama nici nu voia să audă. Mă sfătuia să nu mă las de învățătură, nădăjduind că războiul se va sfîrși curînd și viața se va schimba, deși nu aveam, la drept vorbind, nici un motiv să ne așteptăm la ceva bun. Dar ei îi venea tare

greu să se împace cu gîndul că n-o să fiu decît un simplu muncitor.

A trebuit să mă hotărăsc — ori să mă angajez la ateliere și să spulber speranțele pline de ambiție ale mamei, ori să mai rabd un an și să-mi termin școala. Fiindcă nu voiam să-i pricinuiesc noi supărări, am ales a doua cale și m-am pus serios pe învățătură.

SFÎRȘITUL COPILĂRIEI

În preajma Anului nou s-a petrecut un eveniment care era cît pe-aci să-mi schimbe cursul întregii vieți.

Într-o seară geroasă ședeam la masă cu maică-mea, înfofoliți cu ce aveam mai gros, ca să ne mai încălzim. Eu îmi pregăteam lecțiile pentru a doua zi, iar mama controla caietele elevilor. Nu mai făcusem de mult focul în sobă și era foarte frig. Stăteam la luminița slabă a opaițului, fiindcă lampa cea mare din tavan consuma prea mult gaz și nu o foloseam decît arareori.

Deodată, afară, în strada totdeauna pustie la ora aceea, s-a auzit tropot de cai. M-am apropiat de fereastră și am zărit un cupeu cu felinarele aprinse, care tocmai trecea prin dreptul casei noastre. Așa ceva nu se pomenea prin partea locului decît foarte rar.

Cupeul se opri și un necunoscut cu pălărie o întrebă ceva pe o femeie care tocmai trecea pe lîngă el cu capul înfășurat în broboadă. Femeia îi arătă casa noastră. Vizitiul întoarse cupeul și opri în fața ușii.

— Mamă, a venit cineva la noi ! Cu un cupeu ! strigai eu, fără să mă dezlipesc de fereastră.

Mama se ridică de la locul ei și se apropie de mine. Deodată se schimbă la față și, ducîndu-și mîna la inimă, se lăsă moale pe canapea.

— Măicuțo, ce-i cu tine ?

— Este... fratele meu mai mare, murmură ea, cu buze tremurînde. Adu-mi puțină apă...

Abia am apucat să-i aduc paharul cu apă, că cineva a bătut în ușă, și în odaie a intrat un domn voinic între două

vîrste, îmbrăcat elegant. Necunoscutul şi-a scos pălăria şi, întinzîndu-şi braţele spre mama, a strigat pe un ton melodramatic :

— Virginia, nu mă mai recunoşti ? !

— Grişa, dragul meu ! izbucni mama, îmbrăţişîndu-l în hohote de plîns.

— Linişteşte-te, hai, linişteşte-te ! se străduia el s-o potolească, în timp ce o conducea la canapea. Apoi se aşează lîngă dînsa, fără să-şi scoată paltonul cel scump. Ce greu ţi-am găsit casa ! Străzile nu sînt luminate, numerele lipsesc ! Am orbecăit multă vreme, urmă el, scoţînd din buzunar o batistă imaculată şi ştergîndu-şi de năduşeală faţa smeadă, cu trăsături frumoase. Dumnealui trebuie să fie Ivan, nu-i aşa ? Ce mare a crescut ! Hai noroc ! zise el, întinzîndu-mi mîna. Eu sînt unchiul Grişa !

Umerii mamei se cutremurau încă de suspine, şi după ce a băut cîteva înghiţituri de apă, a întrebat :

— Voi cum o duceţi, Grişa ? Mama, Susanna ?

— Sîntem cu toţii bine sănătoşi ! Mama se îngraşă mereu. Medicii spun că e ceva cu metabolismul... Ehei, sîntem angajaţi acum în afaceri mari ! Am preluat o comandă serioasă, furnizăm furaje pentru armată... Susanna se măritată.

— Cu cine ?

— Cu Gracik, băiatul Melkunovilor. Ţi-aduci aminte ? I-ai cunoscut şi tu. Au avut un mare magazin de confecţii pe strada Dvoreanskaia. Bătrînul s-a îmbogăţit, şi-a construit o casă nouă, cu două etaje. Palat nu altceva ! A mobilat-o luxos cu mobilă adusă de la Petersburg. Gracik e singurul lor copil, aşa că lui îi rămîne totul. De altfel, şi el face afaceri grozave, cîştigă sume uriaşe !...

Se vedea însă că nici averea lui Melkunov, nici aptitudinile viitorului soţ al Susannei, despre care fratele ei vorbea cu atîta admiraţie, nu izbutesc s-o impresioneze pe mama. O umbră de nemulţumire i-a întunecat faţa.

— Probabil că pe Kolea nici nu l-aş mai recunoaşte dacă l-aş vedea, spuse dînsa, schimbînd vorba.

— Te cred ! E avocat, şi-a deschis un birou pe cont propriu, ba şi-a lăsat chiar şi barbă, ca să arate mai impunător ! Apare numai în procesele mari, nu-şi pierde vre-

mea cu pricini mărunte. Ultima lui pledoarie s-a publicat şi în ziare. N-ai citit-o ?

— Nu, nu citesc aproape de loc ziarele... Ce rost are să afli cum se omoară oamenii între ei ?

— Aici cred că n-ai dreptate ! Fireşte că războiul cere şi jertfe, însă de data aceasta pierderile sînt justificate. După ce-l vom învinge pe Kaiser, va începe o viaţă nouă... Apropo, de ce nu ai răspuns la ultima mea scrisoare ? Îndată ce s-a aflat de moartea soţului tău, ţi-am scris...

Mama tăcea.

— Numai mîndria ta e de vină, Virginia !... Află că tata a stăruit să viu încoace. Vrea să te întorci acasă şi să stai cu noi. Aripa din stînga e liberă şi o să vă simţiţi bine acolo...

— În chip de rude sărace ?

— Să-ţi fie ruşine !... Doar nu sîntem străini. Ce-i al nostru e şi-al tău !...

— Lasă, Grişa !... Crezi că aş putea să uit cum m-a alungat tata de-acasă ?

— Ştii destul de bine, Virginia, că bătrînul e un om aspru. Fii tu mărinimoasă şi iartă-l, după cum şi el te-a iertat.

— Nu am greşit cu nimic faţă de el, răspunse încet mama şi, după o clipă de gîndire, adăugă : Să mă mut la voi nu pot, nu mă lasă amintirea lui Egor... Nu ne purtaţi de grijă. Eu şi Ivan o să ne descurcăm...

— Dar te-ai gîndit vreodată ce viitor îl aşteaptă pe copilul tău ? Ori crezi că din lefşoara ta mizeră de profesoară vei putea să-l ţii la studii şi să-l faci om ?

Mama nu i-a răspuns. Unchiul Grişa îi ghicise punctul slab.

— Ştii cum o să facem, Virginia ? urmă el, după o tăcere scurtă. O să-l aduci pe Ivan la noi de Anul nou, la pomul de iarnă. Cu ocazia aceasta, o să-i întîlneşti pe toţi — pe mama, pe tata, pe Kolea şi pe Susanna. Sînt convins că, văzîndu-i, o să te-ndupleci şi atunci vei hotărî... Vocea sîngelui e irezistibilă, şi chemarea aceasta va răsuna şi în sufletul tău !...

— Fie, o să mă mai gîndesc, a spus mama pînă la urmă.

Unchiul s-a ridicat în picioare. În timp ce-şi lua rămas bun de la mine, mă mîngîia pe obraz, făgăduindu-mi că

Moş Gerilă n-o să mă uite şi o să-mi aducă şi mie un cadou.

Tăceam îmbufnat, cu capul în pămînt, ocolindu-i privirile. Îl uram pentru lăudăroşenia lui şi pentru că o făcuse pe mama să sufere.

— Mi se pare că eşti cam îndărătnic, zise el cu o voce seacă, şi după ce o sărută pe mama, ieşi afară, lăsînd în urmă un miros stăruitor de parfum.

Mama rămase tăcută pe canapea, strîngîndu-şi pe lîngă corp broboada pufoasă şi veche. I-aş fi pus multe întrebări, dar părea atît de tulburată, că nu am vrut să-i mai răscolesc durerea...

În ajunul Anului nou am vorbit îndelung despre vizita care urma s-o facem părinţilor ei. Mama se frămînta şi nu se putea hotărî. Cît despre mine, nu prea mă bucuram să mă duc la pomul de iarnă ca o „rudă săracă". Vorbele acestea ale mamei mi se întipăriseră adînc în minte, şi acum mă străduiam cu tot felul de argumente s-o conving să renunţe. Îi spuneam că oamenii de-acolo îmi erau străini, că o să mă simt stingher printre ei şi că ar fi mai bine să mă duc la serbarea pomului de la şcoala noastră !...

Mama a rămas multă vreme pe gînduri, suspinînd adînc şi răsfoind în neştire caietele din faţa ei, apoi mi-a spus :

— Crezi că mie îmi vine uşor ? Au trecut şaptesprezece ani de cînd n-am călcat în casa lor ! Totuşi, mi-e dor de ei... Dacă ai şti cît de singură mă simt !...

În cuvintele sale era atîta tristeţe, că mi-a fost nespus de milă de ea, şi n-am mai încercat s-o conving să renunţe la vizita asta.

Au început pregătirile. Mama a scos din şifonier toate hainele mele, dar nu a găsit nimic mai bun în afară de o pereche de pantaloni transformaţi din vechiturile rămase de la tata şi de tunica mea de catifea. Aceasta îmi rămăsese scurtă la mîneci şi mai era şi tocită pe la coate.

— Bine, dar e veche de tot, am exclamat eu, întorcînd pe toate părţile tunica atît de nesuferită.

— Nu-i nimic, Vanecika, o s-o ţes niţel şi-o s-o curăţ bine ! Şi, ca să mă consoleze, a adăugat : e o zicală — nu haina face pe om. O să le cînţi ceva la pian, de exemplu,

concertul de Grieg sau un fragment din „Șeherezada" lui Rimski-Korsakov...

În sfîrșit, a sosit și ziua, sau mai bine zis seara aceea memorabilă. Mama s-a îmbrăcat cu taiorul ei negru. Îmi amintesc că bluziţa albă cu funda neagră care parcă se asorta cu paloarea severă a obrazului ei, îi venea foarte bine. În ultimul timp, mama arăta mai îmbătrînită, în jurul ochilor îi apăruseră riduri, iar părul se înspicase cu fire argintii. Pentru mine însă mama rămînea cea mai frumoasă ființă din lume.

Cupeul trimis de unchiul Grișa a oprit în fața casei în tropot de cai.

După ce mi-a cercetat pentru ultima oară ținuta, mama mi-a spus :

— E timpul să plecăm, Vanecika. Să mergem !

Nu mă mai plimbasem niciodată pînă atunci cu o trăsură care să mă legene atît de plăcut pe arcurile ei moi. Am străbătut Rostovul de la un capăt la altul parcă într-o clipă și am pătruns în suburbia Nahicevan, aproape lipită de oraș.

— Am ajuns ! a spus mama, cînd cupeul s-a oprit în dreptul unei vile impunătoare cu un cat, împrejmuită cu un grilaj de fier. Pe ferestrele de la etaj se revărsau valuri de lumină peste crengile golașe ale copacilor din fața imobilului.

Înainte de a suna, mama a zăbovit cîteva clipe în fața ușii masive de stejar, respirînd adînc și lacom, de parcă simțea nevoie de aer. Fața i se făcuse palidă ca ceara...

Nu am să uit niciodată scara largă cu treptele acoperite de jos pînă sus cu un covor, vestibulul prelung, scăldat în lumină, statuetele de bronz de pe postamentele înalte... Și peste tot covoare, covoare moi, multicolore și groase de ți se-nfundau picioarele în ele. Față de căsuța noastră, cu tavanul scund și cu dușumeaua de scînduri ce scîrțiia la tot pasul, părea un castel din basme...

Cînd am ajuns în capătul celălalt al vestibulului, subreta care ne conducea a deschis o ușă spre un salon spațios. De-a lungul pereților împodobiți cu tablouri încadrate cu rame aurite se aliniau o mulțime de fotolii îmbrăcate în mătase vișinie. De plafon atîrna un candelabru imens, reflectîndu-se ca într-o apă în luciul imaculat al

parchetului. În fundul salonului se înălța un brad uriaș încărcat cu jucării și sclipind sub focul nenumăratelor lumînări aprinse. Sub brad se afla un Moș Gerilă în mărime naturală, cu toiagul în mînă și cu sacul în spate.

Strîngeam puternic mîna mamei într-a mea. Mi se părea că visez, și cînd voi deschide ochii, toată această lume bogată, frumoasă ca în povești, totuși atît de străină sufletului meu, o să se destrame ca prin farmec...

Lîngă brad, un băiețel drăguț cu față de heruvim declama cu glas tare o poezie într-o limbă străină, pe care n-o înțelegeam. Cîțiva oameni, necunoscuți mie, îl ascultau cu zîmbetul pe buze.

Cînd ne-a văzut, băiatul s-a fîstîcit și a tăcut încurcat. Musafirii au întors și ei capul spre noi.

— Ți-ai găsit, în sfîrșit, drumul spre casa părintească ! spuse un moșneag voinic, cu trupul greoi și părul nins, îndreptîndu-se spre noi. Avea nasul coroiat, iar ochii lui sfredelitori aruncau priviri aspre pe sub streașina deasă a sprîncenelor. Mi-am dat seama că era bunicul meu — tatăl mamei. În spatele lui venea, legănîndu-se ca o rață, o bătrînică grasă, împodobită cu giuvaeruri ca o sorcovă. Ceilalți oaspeți o urmau în grup, așa că în jurul pomului nu mai rămăseseră decît copiii.

— Ai încărunțit, ar fi timpul să-ți vină și mintea la cap ! urmă bunicul, lipindu-și buzele de fruntea mamei, care se făcuse albă ca varul. Mama izbucni în plîns și se aruncă în brațele bunicii. Bătrînul mi-a trecut degetele prin păr și, ridicîndu-mi bărbia, s-a uitat țintă în ochii mei.

— Parcă ar avea ceva din neamul nostru ! Vorbești armenește ? m-a întrebat el.

Am clătinat din cap în semn de negare.

— Noroc că știu eu rusește ! Altfel, ar fi trebuit să vorbesc cu nepotul meu prin interpret ! porni el să rîdă, mulțumit de gluma pe care o făcuse.

— Nu mai chinui băiatul ! Vino, Vanecika, să te văd cum arăți. Bunica mă dezmierdă și ea pe creștet și mă sărută pe obraji.

De altfel, trebuie să spun că atît Kolea, fratele mamei, pe care l-am recunoscut după barbă, cît și Susanna și logodnicul ei, Gracik, un tînăr înalt și palid — toți m-au mîngîiat, netezindu-mi părul. Unchiul Grișa zîmbea mulțu-

mit şi, făcîndu-mi cu ochiul ca unei vechi cunoştinţe, mă conduse spre brad, unde îmi arătă o cutie lungă de carton, zicînd :

— Vezi ? Ţi-am spus eu că Moş Gerilă are să se gîndească şi la tine. Uite că ţi-a adus un cadou. La plecare, să nu-l uiţi aici...

Mama mă urmărea cu o privire tristă şi sfioasă. Iar mie mi se strîngea inima de durere, văzîndu-i ochii plînşi şi faţa lividă.

Între timp, cei mari s-au adunat din nou în jurul pomului, şi sărbătoarea copiilor a continuat. O fetiţă încîntătoare, de vreo şapte ani, cu două funde mari în codiţele negre ca smoala, a cîntat cu glas subţirel un cîntec armenesc.

— Dar Vanea la ce se pricepe ? întrebă bunicul, aruncîndu-şi spre mine privirile sfredelitoare.

Mama îmi făcu un gest de îmbărbătare din cap. M-am aşezat la pian şi, răscolit de emoţie, neştiind bine ce să fac, am început să cînt concertul pentru pian de Grieg. Chiar de la primele acorduri m-am liniştit ca prin farmec. Ce instrument minunat ! Şi ce sunet frumos ! Nu mai avusesem prilejul să cînt la un pian ca acesta. Încetul cu încetul m-am lăsat furat de muzică, dar am băgat de seamă că nu mă asculta nimeni. Cei vîrstnici vorbeau între ei cu glas tare, iar copiii se ocupau cu darurile primite. Am continuat concertul pînă la capăt, aproape plîngînd de ruşine şi de ciudă, apoi m-am ridicat de pe scaun şi m-am înclinat. În sală au răsunat cîteva aplauze răzleţe. Numai Susanna m-a lăudat, spunîndu-mi :

— Bravo, cînţi foarte frumos ! Cine te-a învăţat ?

— Mama, am răspuns eu.

La invitaţia bunicului, toţi cei prezenţi au trecut în sufragerie.

Fiecare şi-a ocupat locul cuvenit după rang şi vîrstă în jurul mesei luxoase, încărcate cu bunătăţi. În capul mesei s-au aşezat bunicii, în dreapta lor, unchiul Grişa şi Nikolai, bărbosul, în partea stîngă, Susanna cu logodnicul şi mama. Pe mine au vrut să mă instaleze la celălalt capăt, cu ceilalţi copii, însă eu m-am grăbit să ocup locul liber de lîngă mama.

Cu paharul de şampanie în mînă, bunicul s-a sculat de la locul lui şi a început să ţină un toast lung şi plictisitor, vorbindu-ne despre familie, „sfînta sfintelor", cum îi spunea el, despre datoria copiilor de a respecta părinţii şi a le da ascultare. A sfîrşit mulţumind lui Dumnezeu că anul care se încheiase fusese un an bun. Pe măsură ce el vorbea, fruntea mamei se pleca tot mai mult, iar cînd bătrînul a amintit despre anul scurs ca de un an bun, mama a tresărit ca lovită de sfîrcul unui bici şi a izbucnit în lacrimi.

În jurul mesei s-a aşternut o linişte apăsătoare.

— Ce e ? a întrebat bunicul, aspru. Ce e cu mutrele astea plouate ? Tu, Virginia, de ce plîngi ? Am spus ceva nepotrivit ?

— Cum poate să spună cineva că anul trecut a fost un an bun ? a murmurat mama. În anul acesta mi-am pierdut soţul, copilul mi-a rămas orfan. Şi nu numai el singur...

— Ce să-i faci, asta-i voia Celui-de-sus ! Toţi sîntem muritori, zise bunicul, punînd cupa de şampanie pe masă. Cît despre durerea ta, tu singură eşti de vină. N-ar fi trebuit să ieşi din cuvîntul părinţilor. Ce n-am făcut eu, ca să-ţi asigur un viitor ! Dumnezeu mi-e martor că n-am cruţat nimic... Te-am dat la liceu, ţi-am luat cei mai buni profesori de muzică, te-am trimis să-ţi faci studiile la Petersburg. Şi cum m-ai răsplătit pentru grija mea ? De cine ţi-ai legat viaţa ? De un răzvrătit, un cerşetor, un zdrenţăros...

A vrut să mai adauge ceva, dar în clipa aceea am sărit de la locul meu şi, nemaiştiind unde-mi era capul de ciudă, am strigat cît am putut de tare :

— Să nu-ndrăzneşti ! Să nu-ndrăzneşti să vorbeşti aşa de tatăl meu ! Mamă, măicuţă, să plecăm de aici ! şi fără a-i mai aştepta răspunsul, m-am îndreptat în fugă spre uşă.

— Bine a zis cine-a zis : surceaua nu sare departe de trunchi ! am auzit în urma mea glasul mînios al bunicului.

Atunci unchiul Grişa a pornit după mine.

— Stai, stai, de ce fugi ? încerca el să mă potolească dar eu nu-l luai în seamă. În vestibul, mi-am înşfăcat paltonaşul cel vechi şi am ieşit glonţ afară. În aşteptarea mamei, m-am aşezat pe treptele de piatră de la intrare.

Îmi dădeam seama că din vina mea se întîmplase un lucru grav, neplăcut, dar nu putusem să fac altfel...

După cîteva clipe a apărut mama și m-a ridicat de jos, cuprinzîndu-mi umerii cu brațul. Nu mi-a spus o vorbă, dar îmi dădeam seama că nu era supărată pe mine.

Tramvaiele nu mai circulau. Cu ultimii bănuți, mama a tocmit o birjă, care ne-a dus acasă.

A doua zi dimineața, un om necunoscut i-a adus mamei un plic cu o sumă de bani și o scrisoare din partea unchiului Grișa. Mama a citit scrisoarea, apoi a pus banii înapoi în plic și l-a întins comisionarului.

— Nu am de dat nici un răspuns.

După ce omul a plecat, m-am apropiat de ea și am sărutat-o, fără să rostesc un cuvînt. De atunci n-am mai vorbit niciodată despre rudele mamei, care parcă nu mai existau pentru noi.

Zilele se scurgeau monotone. Eu începusem să mă pregătesc pentru examenul de absolvire. La rîndul ei, după cursuri, mama alerga pe la meditații.

Stăteam foarte rău cu hainele, dar mai ales cu încălțămintea, care se rupsese de tot. Și doar nu puteam să mă duc desculț la școală ; unde mai pui că mama era și profesoară ! Iată însă că ajutorul ne-a venit cu totul pe neașteptate.

Într-o zi, pe seară, Kostea a intrat într-un suflet pe ușă:

— Ivan, vezi că te cheamă Matvei Matveevici Cebotariov !

— Pentru ce ?

— O să afli acolo...

Mi-am luat grăbit șapca și am pornit în goană după Kostea. Pe maistrul Cebotariov îl cunoșteam, fusese prieten cu tata și venea adeseori la noi.

Matvei Matveevici m-a descusut îndelung în încăperea strîmtă ce-i servea de birou : s-a interesat cum o ducem și dacă mama e sănătoasă. Apoi m-a întrebat ce am de gînd să fac după terminarea școlii.

— Nu știu, i-am răspuns eu. Mama ar vrea să învăț mai departe, însă pentru asta e nevoie de bani, și noi nu avem.

— Mda, deocamdată să-ţi iei gîndul de la învăţătură, zise bătrînul maistru şi, uitîndu-se la ghetele mele scîlciate şi rupte, adăugă : vino cu mine !...

— Unde ?

— Îmbătrîneşti devreme dacă ştii prea multe !

Matvei Matveevici m-a dus în oraş şi mi-a cumpărat o pereche de ghete destul de ieftine, dar solide. Văzînd timiditatea şi emoţia care mă copleşiseră, Cebotariov mă ameninţă cu degetul, spunînd :

— Lasă fleacurile, am făcut-o din toată inima. Ai înţeles ?

Lucru ciudat, de la rudele mele n-aş fi primit nici un fel de dar, pe cînd de la omul acesta l-am primit, deşi îmi era cu totul străin...

Iată şi mult aşteptata serbare de sfîrşit de an.

Cînd mi-a înmînat certificatul de absolvire şi diploma de merit, bunului nostru director, Anton Alekseevici, i s-au umplut ochii de lacrimi.

— Şcoala noastră poate fi mîndră de elevi ca tine, Silin, mi-a spus el.

Dar nici absolvirea şcolii, nici laudele directorului nu mi-au făcut prea mare bucurie. Mă frămîntau grijile. Mă apăsa iar întrebarea blestemată : Ce să fac mai departe ? Încotro s-o iau ? Nu-mi rămînea decît o singură ieşire : să muncesc. Dar unde ? Cine avea nevoie de un adolescent fără nici o meserie şi neobişnuit cu munca ? Învăţătura primită la şcoală şi cunoştinţele mele de franceză nu interesau pe nimeni...

N-am vrut să rămîn la balul absolvenţilor. Am intrat în fosta mea clasă, m-am aşezat pentru cîteva clipe în bancă şi mi-am luat în gînd rămas bun de la şcoala în care îmi petrecusem şapte ani.

Pe urmă am ieşit în stradă. Afară era încă lumină. În ulicioara din apropierea şcolii mă aştepta Kostea. Gestul prietenului meu m-a înduioşat.

— Ştiam că n-o să rămîi la dans, mi-a spus el întinzîndu-mi un pachetel.

— Ce-i asta ?

— Un mic dar... cu ocazia absolvirii.

În pachet am găsit un volum cu versuri alese, de Lermontov, poetul meu preferat.

— Mulţumesc... Kostea...

— Lasă asta !...

Am pornit împreună de-a lungul terasamentului de cale ferată, am urcat pe o colină şi ne-am aşezat jos, pe iarbă. În jurul nostru era linişte, nu se vedea ţipenie de om. Cine cunoaşte locurile noastre ştie cît de monoton e ţinutul : numai movile calcaroase, rîpi adînci, mărăcini.

— Ţi-au dat şi diploma de merit ? întrebă Kostea.

— Da ! I-am întins diploma. Mai bine îmi dădeau de lucru. Nu pot să mai trăiesc pe spinarea mamei !

— De lucru ! Auzi ! Grumaz să fie, că jug se găseşte, cum spun meseriaşii noştri. Vino la noi, la ateliere !

— La tine, totul a mers ca pe roate, a fost de ajuns să vrei, te-ai dus la ateliere şi te-au angajat... Dar pe mine cine mă primeşte ?

— Or să te primească, mă asigură Kostea. Pun ei ai noştri o vorbă bună. Îl cinstesc foarte mult pe tatăl tău. I-am auzit de multe ori spunînd : „Ehei, dac-ar fi Egor Silin aici !..." sau „Egor Silin ar fi ştiut cum să facem." Acum cîteva zile, maistrul Cebotariov m-a certat : „De ce nu mi-ai spus, zice, că prietenul tău, Vanea Silin, şi maică-sa o duc atît de greu ? Dacă ştiam, îi mai ajutam noi." Te-ajută negreşit, o să vezi !

— Tot ce se poate ca prietenii tatălui meu să vrea să ne ajute, dar vezi tu că eu nu mă pricep la nimic !

— O să-nveţi, spuse Kostea, cu convingere.

Am tăcut o vreme. Răsfoind volumul de poezii, am dat peste versuri cunoscute încă din copilărie şi am început să declam :

În purpuriu se-mbracă crestele cărunte,
Scăldate de aurora dimineţii,
Mai negre par acum potecile de munte
Iar peste văile adînci
Se-ntinde vălul gros al ceţii...

Nu ştiu de ce, dar strofele acestea m-au mişcat adînc...

— Straşnic mai scrie ! zise încet Kostea. Dacă aş fi învăţat carte, aş fi scris şi eu poezii... Cîteodată, sufletul

ţi-e răscolit de ceva ce nu poţi prinde în cuvinte simple, pe cînd în versuri...

Dădea-n amurg. Acoperit pe jumătate de colinele de la orizont, discul purpuriu al soarelui colora în trandafiriu caierele răzleţe ale norilor. Se stîrnise o boare uşoară de vînt. Am stat multă vreme tăcuţi, urmărind sfîrşitul acesta molcom al zilei şi licărul stelelor ce se aprindeau una după alta pe cer...

Acasă mă aştepta o surpriză. Mama îmi pregătise şi ea un cadou, dar ce cadou ! Un costum de stofă bleumarin închis, o cămaşă albă şi o cravată. Pe masă — o plăcintă rumenă şi o sticlă cu vin.

— Mamă, îmi dai voie să-l chem şi pe Kostea ? am întrebat-o eu după ce î-am mulţumit pentru dar.

— Fireşte !

Am alergat într-un suflet şi m-am întors cu Kostea. Am băut vin, ne-am făcut planuri de viitor, ba am şi fredonat cîteva cîntece. Mama şi-a mai descreţit puţin fruntea, şi obrajii parcă i s-au îmbujorat.

A doua zi dimineaţa am băgat de seamă că nu mai avea în deget ineluşul de aur cu o piatră foarte mică — amintire de la tata.

— De ce ai făcut asta, mămico ? am întrebat eu, gata să izbucnesc în plîns.

— Am vrut atît de mult să-ţi fac o plăcere cu ocazia absolvirii şcolii, mi-a răspuns ea, zîmbind printre lacrimi.

Să plec, să-mi găsesc cît mai repede de lucru, orice, numai s-o pot ajuta cît de puţin, mi-am zis în sinea mea.

M-am dus la atelierele de cale ferată şi, după ce l-am găsit pe maistrul Cebotariov, am dat să-i explic pentru ce venisem.

— Ştiu, cauţi de lucru ! mi-a luat-o el înainte, tăindu-mi vorba.

Am încuviinţat din cap.

— E păcat, nici vorbă, că nu poţi învăţa mai departe. Am auzit că ai înclinare pentru învăţătură. Dar nu-i nimic, nu strică să fierbi puţin şi în cazanul ăsta al nostru ! Să mergem...

Cebotariov m-a dus la şeful atelierelor şi i-a spus că vreau să mă angajez la ei, explicîndu-i că sînt băiat cu

carte, că am absolvit cu diplomă de merit şcoala feroviară şi aş putea intra ucenic la strungărie.

Acesta şi-a potrivit ochelarii pe nas şi m-a privit cu luare-aminte, punînd mîna pe creion.

— Cum te numeşti ?

— Ivan Silin.

— Silin ?... Parcă-mi amintesc de numele ăsta ! Ia stai puţin, nu cumva e vorba de mecanicul Egor Silin, care după 1905 a fost surghiunit din Petersburg şi pus sub supravegherea poliţiei ?

— Ba da. E băiatul lui. Egor Vasilievici şi-a dat viaţa anul trecut pentru patrie şi ţar ! a răspuns Cebotariov.

— Asta nu-nseamnă nimic. Dacă ar fi fost după el, ar fi făcut altceva... Care va să zică, e feciorul lui Egor Silin. Privirile şefului se aţintiră din nou asupra mea. Bine, fie, îl primesc. Dar nu te sfătuiesc, tinere, să calci pe urmele tatălui tău ! zise el, apoi completă un bilet şi mi-l întinse.

M-am străduit din răsputeri să mă stăpînesc să nu-i spun cine ştie ce vorbă.

Pe cînd coboram scara, l-am întrebat pe Cebotariov :

— De ce l-au surghiunit pe tata din Petersburg şi l-au pus sub supravegherea poliţiei ?

— Tu ai auzit de bolşevici, de Lenin ?

— Nu.

— O să vină vremea, şi-o să auzi... Tatăl tău a fost bolşevic, leninist.

Bolşevici-leninişti ? Cine sînt aceştia şi de ce se tem autorităţile de ei ? m-am întrebat eu tot drumul.

Cînd am ajuns acasă, am întrebat-o pe mama ce e cu bolşevicii, adepţii lui Lenin.

— Dar cine ţi-a vorbit de ei ? a întrebat ea neliniştită.

I-am repetat cuvintele lui Cebotariov.

— Sînt oameni curajoşi, cu suflet nobil, revoluţionari, care luptă pentru fericirea poporului, m-a lămurit ea, adăugînd după o tăcere scurtă : Da, tatăl tău a fost bolşevic... Dar tu, Vanea, tu...

Maica m-a privit cu ochii scăldaţi în lacrimi, şi în ei am deslușit o lucire de implorare şi teamă. Acum ştiam sigur că dacă tata fusese alături de ei, bolşevicii nu puteau fi decît oameni de nădejde.

A doua zi m-am ridicat din pat cu mult înainte de şuieratul sirenei, mi-am pus salopeta tatei, mi-am pregătit pachetul cu mîncare şi am pornit la ateliere.

Înfiorată de răcoarea dimineţii, mama a rămas în pragul casei, petrecîndu-mă cu privirea. Am întors capul şi i-am făcut un semn cu mîna.

Copilăria mea se sfîrşise.

PE URMELE TATĂLUI

Toate s-au petrecut aşa cum mă aşteptam. La început, treaba n-a mers de loc. Ba nu puneam bine cuţitul la strung, ba fixam strîmb pana, şi ce-mi ieşea din mînă, era dat la rebut. Văzîndu-mi întristarea, profesorul meu, strungarul Aleksei Ciumak, mă încuraja :

— Nu-i nimic, băiete ! Nu-ţi pierde firea şi nici să nu-ţi pară rău de materialul statului. Pînă la urmă, deprinzi tu meşteşugul.

Ce-i drept, l-am deprins, dar nu chiar atît de repede. Abia după mai bine de trei luni am învăţat să strunjesc unele piese mai uşoare.

Cînd am adus acasă primul meu salariu, maica m-a strîns în braţe, plîngînd.

— Dragul meu ! Visasem altceva pentru tine...

Oricare ar fi fost părerea mamei, eu eram mîndru că mîncam pîine muncită de mine.

Mă duceam cu plăcere la lucru. Muncitorii mă priveau ca pe unul de-al lor şi săreau să m-ajute cu tot ce puteau. Mai ales maistrul Cebotariov nu lăsa să treacă nici o zi fără să vină pe la mine. Îmi dădea o mulţime de sfaturi preţioase şi se bucura foarte mult de modestele mele succese.

Nu eram chiar atît de îngîmfat să cred că atenţia arătată de tovarăşii mei de muncă şi grija de-a dreptul înduioşătoare pe care mi-o purtau se datorau însuşirilor mele. Oamenii de aici nu-l uitaseră pe bolşevicul Egor Vasilievici Silin, iar eu aveam norocul să fiu copilul lui.

În aer se simțea apropierea furtunii. La fabricile și uzinele din orașul nostru grevele se țineau lanț. Muncitorii și nevestele soldaților plecați pe front ieșeau în stradă, cerînd pace și pîine. Numai în atelierele noastre nu se petrecea nimic — nici mitinguri și nici greve. Nedumerit, l-am întrebat într-o zi pe Kostea de ce oamenii noștri nu iau parte la nici o acțiune.

— Halal întrebare, Vanea, zău așa! Păi nu știi că legea marțială se extinde și asupra căilor ferate? m-a lămurit el. Numai o singură mișcare, și s-a sfîrșit — te așteaptă glonțul! Dar să nu crezi că ai noștri stau cu mîinile-n sîn. O veni vremea și-or s-arate și ei ce le poate osul.

Și vremea aceasta a venit curînd. Țarul a fost detronat. Bolșevicii au ieșit din ilegalitate și au chemat poporul la luptă, organizînd gărzile roșii.

După Revoluția din Octombrie, s-a instaurat și în orașul nostru Puterea sovietică. Matvei Matveevici Cebotariov a fost ales președinte al primului comitet revoluționar.

Vremurile erau tulburi. După terminarea lucrului, ne luam puștile și făceam de gardă la sediul comitetului sau patrulam pe străzi. Împreună cu ostașii trecuți de partea revoluției îi dezarmam pe ofițeri, iar o dată am oprit chiar un tren militar care venea de pe frontul turcesc și am capturat puști mitraliere și cîteva tunuri.

Mama a întîmpinat revoluția plină de însuflețire.

— În sfîrșit! a exclamat ea și, ca de obicei, ochii i s-au umplut de lacrimi. Sărmanul Egor, n-a mai apucat ziua aceasta fericită...

Ne-am bucurat însă prea devreme. Cazacii generalului alb-gardist Kaledin au zdrobit curînd comitetul revoluționar și au statornicit în Rostov o dictatură sîngeroasă.

Ofițerimea, dispărută pînă atunci, a început să iasă din ascunzători, și burghezimea, speriată pînă mai ieri, a ridicat din nou capul. Din toate colțurile țării au pornit spre noi detașamente alb-gardiste. În scurt timp Rostovul pe Don a ajuns centrul contrarevoluției în sud. În oraș era un haos de nedescris. La tot pasul răsăreau localuri de noapte, cazinouri și cofetării. Pe străzi mișunau cucoane care de care mai împopoțonate, fetișcane sulemenite țipător, înalți

demnitari țariști cu pieptul plin de decorații, speculanți, ahtiați după cîștiguri mari, infractori de drept comun și, firește, ofițeri veșnic turmentați de băutură. Scandalurile, schimburile de focuri și jafurile nu mai conteneau nici ziua, nici noaptea. Șampania curgea gîrlă.

În schimb, muncitorii flămînzeau.

Bolșevicii care mai rămăseseră în libertate au început iarăși lupta în spatele frontului alb-gardist. Între Rostov și Harkov, podurile de cale ferată săreau în aer, și trenurile înțepeneau prin gări vreme îndelungată. Ilegaliștii au scos din circulație numai la depoul nostru șapte locomotive. Oameni necunoscuți și curajoși răspîndeau manifeste prin piețe și cinematografe. Pe zidurile caselor apăreau proclamații, iar într-o seară, ferestrele clubului ofițeresc au fost sfărîmate de bombe. Au început raziile și arestările. Cartierul nostru era scotocit în fiecare noapte de ofițeri ai serviciului de contrainformații, porniți la vînătoarea de bolșevici. Contrarevoluționarii au descoperit comitetul de acțiune al ilegaliștilor și au arestat zece conducători, printre care pe maistrul meu, Cebotariov, și pe profesorul Aleksei Ciumak de la școala noastră.

Împreună cu Kostea, am umblat trei zile în șir pe la toate secțiile de poliție, căutîndu-i pe Matvei Matveevici și pe Ciumak, dar nu i-am găsit nicăieri. Pînă la urmă, ne-am hotărît să ne ducem la serviciul de contrainformații.

Acolo am dat de un ofițer mustăcios, care, cînd a aflat ce căutam, m-a întrebat :

— Dar voi cine sînteți ?

Temîndu-se să nu-mi spun numele din greșeală, Kostea a răspuns repede :

— Eu sînt nepotul maistrului Cebotariov, iar dînsul mi-e prieten... În doi e parcă mai vesel de umblat...

— Îl căutați degeaba pe bolșevicul ăla înrăit, că n-o să-l găsiți ! Deocamdată nu l-au executat, dar o să-l împuște curînd...

— Pentru ce ? am întrebat eu fără voia mea.

— Porunciți cumva să vă prezint și explicații scrise ? Ia luați-o din loc, țîncilor, dar repede, pînă nu-i prea tîrziu !

Afară, Kostea și-a vărsat tot necazul :

— Ticăloșii ! I-ai văzut cum își bat joc de oameni ?

Îmi pare rău de Matvei Matveevici, o să-şi piardă viaţa... Oho ! Răbdare, c-o să vină şi vremea noastră...

— Ssst, mai încet, mă străduiam eu să-l potolesc, de teamă să nu-l audă careva.

Kostea s-a uitat în jur, dar nu era nimeni prin apropiere.

— Cel mai bun lucru ar fi să fugim la ai noştri... Trecem linia frontului şi gata !

— Crezi că-i atît de simplu ? Nu ştim nici măcar pe unde trece frontul.

— Vino să-ţi arăt !

Kostea m-a dus pînă la un magazin, unde toată vitrina era ocupată de o hartă întesată cu o mulţime de steguleţe.

— Vezi ? dincolo de şnurul roşu se află ai noştri, iar dincoace de cel albastru, alb-gardiştii.

— Dacă ar fi să credem ce arată harta asta, ar însemna că ei au ajuns de mult la Moscova ! am spus eu.

Am plecat de acolo întristaţi, fără să pricepem nimic...

Pe strada principală, pe lîngă noi a trecut un cupeu din acelea cu care se plimbau generalii şi bogătaşii din localitate.

Deodată, m-a strigat cineva.

Am întors capul tocmai cînd vizitiul îşi strunea din răsputeri caii înfierbîntaţi de drum. Unchiul Grişa îmi făcea semne cu mîna de la fereastra cupeului.

M-am apropiat de el fără prea multă tragere de inimă.

— Ce face mama, e sănătoasă ?

— La noi e totul bine...

Unchiul Grişa a coborît din cupeu.

— Ascultă, Ivan, acum eşti om în toată firea şi trebuie să-ţi dai seama că nu mai puteţi continua astfel !... Trebuie să vă mutaţi la noi. Ce capriciu mai e şi ăsta, să trăieşti în mizerie numai şi numai dintr-o ambiţie prostească !

N-am scos o vorbă.

— Tu ai foarte mari aptitudini muzicale. Cel puţin aşa spune Susanna, care se pricepe la muzică. Vrei să te trimitem să înveţi la Paris ?

— Mulţumesc, mă simt bine şi aici...

— Poftim ! Învaţă aici dacă poţi ! Dar înţelege odată că nu putem admite ca singurul nepot al familiei Bagda-

sarov să ajungă un simplu muncitor. E o ruşine pentru neamul nostru !

— Poate aţi uitat că şi tatăl meu a fost muncitor, am răspuns eu.

— Vai de mine, dar încăpăţînaţi mai sînteţi, tu şi Virginia ! zise unchiul, clătinînd din cap, şi, în timp ce se urca în cupeu, adăugă : O să ne mai vedem !

— Cine-i boierul ăsta ? m-a întrebat Kostea cînd m-am întors lîngă el.

— E... o cunoştinţă... Nu voiam să-i mărturisesc că boierul era unchiul meu.

— Măi, măi... dar ascuns mai eşti ! E o rudă de-a maică-ti...

— Şi chiar de-ar fi...

— Nu te-nfuria ! Ai noştri ştiu că maică-ta, cînd s-a măritat cu Egor Vasilievici, rudele astea bogate s-au lepădat de dînsa...

În apropierea casei noastre, la capătul liniei de garaj, tocmai se descărca un tren sanitar ticsit de răniţi.

— Or să cucerească Moscova cînd şi-or vedea ceafa fără oglindă ! Curînd-curînd le cîntă şi lor prohodul, zise Kostea, răspunzînd parcă propriilor sale gînduri.

În zilele următoare numărul trenurilor sanitare se înmulţi. Răniţii erau scoşi din vagoane pe cîmp, cît mai departe de privirile oamenilor. Dar adevărul nu putea fi ascuns ; undeva prin apropiere se duceau lupte crîncene, şi frontul se apropia mereu. Moşierii şi fabricanţii care dăduseră buzna în oraşul nostru începură s-o şteargă de zor cît mai aproape de mare, ca să poată fugi peste graniţă. După alte cîteva zile, toţi cei ce huzuriseră sub aripa protectoare a alb-gardiştilor au luat-o la sănătoasa cuprinşi de panică.

Apoi, curînd, după lupte înverşunate, unităţile Armatei Roşii au intrat în Rostov.

În retragerea lor, alb-gardiştii i-au împuşcat pe toţi deţinuţii din beciurile serviciului de contrainformaţii. Atunci şi-a găsit moartea şi Matvei Matveevici Cebotariov. Numai foarte puţini au scăpat cu viaţă de acolo. Aleksei Ciumak, care fusese internat în infirmeria închisorii, s-a întors la ateliere slab şi suferind, dar clocotind de ură

împotriva dușmanilor revoluției. Comuniștii l-au ales secretar al celulei de partid.

Pe Kostea nu-l părăsea nici o clipă gîndul plecării pe front. La drept vorbind, și pe mine mă bătea gîndul ăsta, cu toate că mă durea inima s-o las pe mama singură. Mă gîndeam că dacă tata ar mai fi trăit, fără doar și poate că ar fi fost și el comandant în Armata Roșie.

Aproape de cartierul nostru, pe un loc viran, poposise o unitate militară. Nu ne dădeam seama ce fel de unitate era. Știu doar că avea de toate — cai, taceance, cîteva tunuri cu țeava scurtă și bucătării de campanie. Ostașii purtau pe bluze trei galoane roșii în formă de săgeată, iar pe cap, budionovce de vară, în frunte cu o stea în cinci colțuri. Unii dintre soldați erau foarte tineri — cam de vîrsta noastră.

Kostea și cu mine ne-am împrietenit cu ostașii. După terminarea lucrului, îi ajutam la țesălatul cailor și căram apă pentru bucătărie. De cîte ori încercam să aflăm de unde veneau, pe unde luptaseră și unde urmau să plece, ei răspundeau cu cîte o glumă : „Unde am fost nu mai sîntem, încotro o apucăm numai vîntul știe". Se vedea cît de colo că nu aveau încredere în noi, și faptul acesta îl socoteam jignitor.

Într-o zi, Kostea m-a întrebat :

— Ce zici, nu ne-or primi și pe noi în detașament ?

— Nu cred ! Totuși, ce-ar fi să ne rugăm de comisar ?

— Mai bine să-i scriem. Fiindcă tu ai un scris frumos, pune mîna pe hîrtie și zi : Tovarășe comisar, sîntem doi tineri — adică tu și cu mine — care vrem să ne răzbunăm pe alb-gardiști pentru tovarășii noștri uciși, pentru maistrul Cebotariov, și să luptăm alături de dumneavoastră pînă la victoria finală a întregului proletariat !

Dar n-am mai apucat să-i scriem comisarului, fiindcă a dat el peste noi.

A apărut într-o seară, pe cînd ședeam de vorbă cu ostașii dinaintea unui cort. Era un bărbat zvelt, proaspăt bărbierit și cu ținută îngrijită. Avea părul blond, ochi albaștri, privirea ageră cu licăriri strengărești. O centură nouă-nouță, cu diagonală, îi cuprindea mijlocul, iar în partea dreaptă îi atîrna la șold un nagan. La apropierea lui, soldații au sărit în picioare ; la fel am făcut și noi.

— Bună seara, tovarăşi ! Staţi jos şi spuneţi-mi cu ce vă îndeletniciţi ?

Comisarul avea o voce adîncă de bas, cu toate că nu-i dădeai mai mult de douăzeci şi cinci — douăzeci şi şase de ani.

— Mai schimbăm şi noi o vorbă... Au venit şi băieţii ăştia din cartier, arătă un ostaş cu capul spre noi. Lucrează la ateliere. Tocmai ne povesteau cîte au îndurat de la alb-gardişti...

Comisarul ne-a invitat în cortul lui, ne-a oferit cîte o cană de ceai dulce şi ne-a stîrnit să ne dezlegăm limba. S-a interesat cine sîntem, unde am învăţat, dacă avem părinţi, dacă sînt mulţi comunişti la ateliere, ce gînduri îi frămîntă pe muncitori.

Noi răspundeam pe-ntrecute la întrebări, aşteptînd clipa prielnică să-i spunem visul nostru tainic.

Kostea mi-a luat-o înainte.

— Vă rugăm să ne primiţi în detaşamentul dumneavoastră ! a zis el dintr-o suflare. Ne gîndim de mult la asta. Cînd erau alb-gardiştii aici, am vrut chiar să ne strecurăm peste linia frontului.

— Ce flăcăi inimoşi ! Zi aşa — chiar peste linia frontului ?

— Dacă nu mă credeţi, întrebaţi-l pe Ivan. E cel mai cinstit dintre noi şi n-o să vă mintă !

— Şi cîţi ani ai ?

— Şaisprezece.

— Dar tu, omul cel mai cinstit ? se întoarse comisarul spre mine.

— Aproape şaptesprezece.

— Mai exact ?

— Şaisprezece şi şapte luni.

— Da... Eşti destul de mare. Dar cum rămîne cu maică-ta ? Nici vorbă că ea n-o să-i dea voie singurului ei băiat să plece la război.

— Parcă revoluţionarii şi-au întrebat mamele cînd s-au dus la spînzurătoare, la ocnă ori în Siberia ? am replicat eu.

— Logic, nimic de zis... Uite ce, băieţi, să-mi aduceţi cîte o recomandare din partea secretarului celulei de

partid. Iar eu o să mă mai gîndesc, să văd ce-i de făcut, încheie comisarul, ridicîndu-se de jos.

În drum spre casă ni se părea că zburăm de bucurie, nu alta. Ne şi vedeam înrolaţi în Armata Roşie. Cînd deodată Kostea se opri locului, spunînd :

— Ascultă, Ivan, dacă Ciumak nu ne dă recomandarea, ce ne facem ?

— De el sînt sigur. Mai greu e cu mama. O să-nceapă să se roage, să plîngă...

— Dac-am pleca fără ştirea ei ? De vreme ce ne-am hotărît, ce s-o mai tărăgănăm ?!

În dimineaţa următoare ne-am dus la Ciumak.

— Recomandarea v-o dau eu, zise secretarul, scărpinîndu-se la ceafă. Dar n-o fi prea devreme ?

— Nene Ciumak, sări Kostea, abia stăpînindu-şi emoţia, crezi că revoluţia mondială aşteaptă pînă împlinim noi optsprezece ani ?

Ciumak zîmbi :

— Vă temeţi să nu întîrziaţi ?

— Fireşte că ne temem.

— Nu zău, Aleksei Trifonovici, dă-ne recomandarea ! N-o să vă facem de rîs, mă amestecai şi eu în vorbă. Uite ce spune afişul de deasupra biroului dumitale. „Te-ai înrolat voluntar în Armata Roşie ?“ Aşadar, e nevoie de oameni.

— Văd că n-am încotro cu voi, se învoi în cele din urmă Ciumak.

Nu aveam maşină de scris, iar secretarul de partid nu prea ştia carte, aşa că a trebuit să scriu eu recomandarea pe care mi-a dictat-o. În sfîrşit, Ciumak a semnat-o, a pus ştampila, apoi ne-a ţinut o adevărată prelegere de cum trebuie să ne purtăm ca să apărăm onoarea oamenilor muncii.

— Nu uitaţi niciodată, băieţi, că războiul nu-i un joc de-a baba-oarba ! În război se-ntîmplă multe. Aveţi grijă să nu ne roşească obrazul din cauza voastră, încheie el.

Cu mult rîvnita recomandare în buzunar, am alergat într-un suflet la comisar. Acesta a citit hîrtia, ne-a spus să-l aşteptăm şi s-a dus la comandantul unităţii.

— Totul e în regulă, băieţi ! L-am convins pe comandant să vă încadreze în regimentul nostru. Dar tu, Silin, va trebui să vorbeşti cu maică-ta, spuse el la întoarcere.

Am simţit cum mi se strînge inima.

— Dar dacă nu-şi va da consimţămîntul ?

— Străduieşte-te s-o convingi.

După cum mă aşteptam, mama s-a împotrivit. A început să plîngă, spunînd mereu :

— Nu, nu se poate ! Nu se poate !

Am dat fuga din nou la comisar.

— Te-ai gîndit bine ? m-a întrebat el. Vrei cu tot dinadinsul să te înrolezi ? Nu uita, la noi e o disciplină severă, primejdiile te pîndesc la tot pasul. S-ar putea să şi mori...

— Hotărîrea mea e nestrămutată, tovarăşe comisar ! Am jurat să urmez pilda tatălui meu. Sînt sigur că dacă ar mai trăi, s-ar înrola şi el.

— Bine, fie. Iar acum, ascultă-mă cu atenţie. În noaptea de marţi spre miercuri, unitatea se îmbarcă. Să nu sufli o vorbă nimănui. Să-ţi iei prietenul şi să veniţi amîndoi la castelul de apă. Găsiţi trenul nostru pe o linie de garaj. Dacă aveţi, luaţi-vă gamele şi linguri, preferabil de lemn, cîte un prosop şi un schimb de rufe.

— Vă mulţumesc, tovarăşe comisar !

Mi-am dus lucrurile din timp la Kostea şi ne-am înţeles să ne-ntîlnim la castelul de apă.

În noaptea plecării, n-am închis un ochi, mă zvîrcoleam în pat de teamă să nu adorm şi să scap trenul. Stăteam cu ochii deschişi, şi pe dinainte mi se perindau chipul tatei, anii de şcoală, seara de revelion de la părinţii mamei şi faţa schimonosită de ură a bunicului. Acum toate mi se păreau atît de departe ! Încă puţin şi o să părăsesc căminul în care crescusem, lăsînd-o singură pe mama, fiinţa cea mai scumpă din lume. O să mă întorc vreodată îndărăt ? O s-o mai văd pe mama ?

Pendula din perete arăta ora trei. Venise vremea plecării. M-am ridicat în picioare, m-am îmbrăcat încetişor şi m-am apropiat în vîrful picioarelor de dormitorul mamei să-mi iau rămas bun. La lumina lunei, i-am văzut chipul drag, adumbrit de o uşoară tristeţe. Părul ei fru-

mos, presărat de fire argintii se resfira pe pernă. Dormea adînc, fără să bănuiască nimic.

Mărturisesc sincer că am şovăit o clipă. Ce va face mîine cînd va afla că am plecat ? Cum va suporta lovitura ? N-ar fi mai bine să renunţ ?... Nu, trebuie să fiu tare!

Voiam să duc cu mine o amintire de la ea. Am scotocit într-o casetă de pe scrin şi am dat de un cesuleţ de aur pe care nu-l mai purta de multă vreme. Vînduse lănţişorul şi mecanismul era stricat. L-am băgat în buzunar, am deschis încet fereastra şi am sărit afară. Cînd m-am văzut în stradă, parcă m-am simţit mai uşurat !

Kostea m-a recunoscut de departe, a venit spre mine, mi-a strîns mîna cu putere şi am pornit amîndoi peste linii, în căutarea trenului militar, fără să scoatem o vorbă.

L-am găsit pe comisar lîngă locomotivă.

— Am sosit ! a strigat Kostea plin de voioşie.

— Gura ! se răsti comisarul, supărat. Soldat Orlov, nu ai învăţat cum să te adresezi unui superior ?

Spre mirarea mea, Kostea şi-a venit imediat în fire, a luat poziţia de drepţi, a salutat regulamentar, şi a raportat ca un ostaş adevărat :

— Vă rog să mă iertaţi, tovarăşe comisar ! Sîntem soldaţii Konstantin Orlov şi Ivan Silin. Ne-am prezentat la ordinul dumneavoastră.

— Aşa da ! Orlov, te duci la plutonul de mitraliere, vagonul patru. Dumneata, Silin, la vagonul şapte — la bucătărie.

La bucătărie ! Am rămas pe loc, nedumerit.

— Executarea, a ordonat comisarul, aspru.

Am pornit cu capul în pămînt în căutarea vagonului în care se afla bucătăria de campanie.

În uşa vagonului m-a întîmpinat un ostaş rotofei, cu obraz rotund şi spînatic, cu păr roşcat, îmbrăcat cu o flanelă vărgată de marinar. Pesemne că venirea mea îi fusese anunţată.

— Bun sosit, mă întîmpină el prietenos, întinzîndu-mi mîna. Eu sînt Sidor Pahomov, bucătarul-şef sau „kok", cum se zicea la noi la marină.

Mi-am spus şi eu numele şi mi-am aruncat privirile în jur, oarecum dezamăgit de noua mea funcţie. Vagonul lung şi încăpător era despărţit prin pereţi de scîndură

în trei compartimente. În partea stîngă se afla un fel de magazie, unde se păstrau alimentele : saci cu crupe, cartofi, ceapă, ulei. În dreapta, lîngă peretele vagonului, erau două paturi mari, suprapuse, iar la mijloc, lipite una de alta, se aliniau bucătăriile de campanie montate pe cărucioare, cu burlanele de tablă scoase afară prin acoperiș. În jurul cazanelor încinse, din care ieșeau aburi, roboteau cîțiva oameni numai în maiouri.

Cum așa, mă gîndeam, cînd l-am rugat pe comisar să mă primească în armată, asta visam eu ? Îmi închipuiam cu totul altceva. Credeam că după încorporare o să capăt uniformă, o budionovcă cu stea în cinci colțuri, un cal aprig, o pușcă, sabie, ba poate și un nagan. Mă și vedeam trecînd pe străzile orașului într-o coloană de călăreți, cu trompeți în frunte, urmăriți de privirile pline de admirație și invidie ale trecătorilor... Sau pornind în iureș năprasnic împotriva dușmanului, sfîrtecîndu-l cu sabia și punîndu-l pe fugă... Și în loc de toate astea — bucătărie, ciorbă și cașă. Cînd o să mă întorc acasă, băieții or să mă-ntrebe : „Ia povestește-ne, Ivane, cum ai luptat ?“ Și o să trebuiască să răspund : „Am fiert cașă“... Mai mare rușinea ! De atîta amărăciune, mi s-au umplut ochii de lacrimi. Dar Pahomov, care parcă-mi ghicise gîndurile sumbre, s-a străduit să mă consoleze :

— Nu te-ntrista, drăguțule ! Bucătarul este omul cel mai de seamă din toată armata. Chiar și Suvorov a zis asta. Ostașul sătul e mai vesel, are mai mult curaj. Cu burta goală nu-ți prea vine să lupți ! Și cine-l hrănește pe soldat ? Bucătarul, puiule. Asta e. Acum rînduiește-ți lucrușoarele pe patul de sus și treci la treabă ! Karpuhin, strigă el, dă-i bobocului nostru un cuțit, un șorț și arată-i cum se curăță cartofii !

N-aveam încotro, m-am așezat pe un sac și m-am apucat de curățit cartofi.

De pe platformă se auzi o comandă prelungă :

— Îmbarcarea !

Locomotiva șuieră, și trenul se puse în mișcare.

Mi-am aruncat pentru ultima oară privirea asupra meleagurilor natale. Jos, pe firul văii, plutea o perdea subțire de pîclă, prevestind sosirea dimineții. Undeva,

departe, la orizont, începeau să mijească zorile. Din coşurile caselor se înălţau spre cer coloane de fum.

După vreo trei ore de mers, trenul s-a oprit. Cîţiva ostaşi, cu găleţile în mînă, au pornit grăbiţi spre vagonul nostru. Cu un şorţ curat dinainte, pe cap cu o tichie albă, Pahomov începu să distribuie masa de dimineaţă, învîrtind polonicul prin cazane şi glumind vesel cum îi era obiceiul. Într-o găleată punea ciorbă, în cealaltă, caşă.

Ultimul era un soldat mustăcios. Bucătarul îi umplu şi lui găleţile cu mîncare.

— Ce-i cu tine, Pahomîci, nu cumva ai căpiat ? Ce să fac cu atîta caşă ? Să hrănesc caii ? zise soldatul.

— Cît îţi trebuie ! O porţie ?

— Nu, sîntem doi inşi. La căruţe.

— Atunci, de ce vii cu găleţile, zevzecule ? Adu gamela !

— N-am gamelă.

— Ce fel de ostaş eşti tu ?

— Nu-i nimic, fac eu rost de una de la alb-gardişti, chiar în prima luptă. Se zice că au gamele străine cu capac.

— Pifănie ! mîrîi Pahomov cu oarecare dispreţ, şi după ce goli puţin căldările, le întinse mustăciosului. Ia, aşa sînt eu, cu suflet bun... Ai aici pentru un pluton întreg.

— De ce eşti azi aşa de darnic ?

— În marş sînt totdeauna darnic. Mîncaţi, să prindeţi carne. C-o s-aveţi vreme berechet să strîngeţi cureaua.

Cît timp trenul a stat pe loc, am cărat apă împreună cu ceilalţi patru tovarăşi, am spălat cazanele şi le-am umplut din nou pentru masa de prînz.

— Acum e rîndul nostru ! a spus Pahomov, pregătind gamelele şi dînd fiecăruia porţia de pîine tăiată felii.

Mîncarea nu-mi intra pe gît. Stăteam îngîndurat, cu ochii aţintiţi pe gamela cu ciorbă din faţa mea.

— Ehe, asta nu-i bine, drăguţule ! Mănîncă, trebuie să mănînci, făcu Pahomov, bătîndu-mă uşurel pe umăr.

— Nu mi-e foame...

— Încearcă totuşi... chiar şi în silă. Ştii proverbul : „Ursul flămînd n-are chef de joacă".

— Tînjeşte după maică-sa, zise unul pe care-l chema Karpuhin.

— Şi ce-i ? îl fulgeră Pahomov cu privirea. Cui nu i-a fost dor de maică-sa ?

Trenul a pornit iar. M-am urcat sus, la locul meu de dormit, şi de îndată ce am închis ochii, imaginea mamei mi-a apărut în minte. O vedeam ridicîndu-se din pat, cum descoperă că lipsesc din odaie şi o cuprinde neliniştea. Iată că găseşte biletul în care scrisesem :

„Scumpa mea mamă !

Am plecat cu detaşamentul pe front. Nu puteam altfel. Iartă-mă. La primul prilej o să-ţi scriu totul cu de-amănuntul. Nu fi tristă şi nu-mi duce dorul. Te iubesc mult, mult de tot !

Al tău
Vanea"

Îi vedeam lacrimile prelingîndu-se încet de-a lungul obrazului palid şi îndurerat şi picurînd pe hîrtie, o vedeam încremenită, în mînă cu bileţelul meu, singură şi neajutorată...

Sărmana mea măicuţă !

Roţile ţăcăneau în rotirea lor pe şine, şi vagonul scîrţîia monoton. Legănat de mersul trenului, m-a furat somnul ; am adormit.

Cînd m-am trezit era linişte. Trenul se oprise. Afară începuse să se întunece, şi felinarul atîrnat de tavan împrăştia o lumină slabă şi molcomă. În vagon mirosea a ciorbă şi a ulei încins.

Am sărit din pat, cerîndu-i iertare lui Pahomov.

— Nu-i nimic, drăguţule. Te-am lăsat înadins să dormi mai mult. La început ţi-e greu, aşa mi-a fost şi mie. Te obişnuieşti tu cu vremea şi-o să te saturi de muncă ! răspunse el.

Pahomov era plin de bunătate, de grijă şi afecţiune. Avea o fire blajină şi prietenoasă, dar înjura cu o virtuozitate de neînchipuit, în stil „marinăresc". Deşi crescusem într-un cartier muncitoresc, nu auzisem niciodată o gamă de înjurături ca cea folosită „cu şic" de bucătarul nostru la ocazii potrivite.

O fetișcană cu năsuc cîrn și chip atrăgător urcă scara în vagonul nostru. După brasarda albă de la braț cu o cruce roșie la mijloc, mi-am închipuit că trebuie să fie o soră de la infirmeria unității.

— Respectele mele, Șurocika ! se înclină ceremonios Pahomov în fața ei. Nu ne-am văzut cam de multișor. Ce mai faci, cum o mai duci ?

Fata dădu din umeri cu cochetărie, rotindu-și privirile în jur.

— V-ați aranjat bine, n-am ce zice. Adevărat huzur ! Înfulecați cît încape în voi, dormiți pînă vă umflați. Nu vă ninge, nu vă plouă. De unii ca de-alde voi se spune pesemne „soldatul doarme, dar slujba-i merge".

— De aia și sîntem bucătari, sări Karpuhin.

— Vorba vine, bucătari, i-o reteză Șurocika. În afară de ciorbă chioară și cașă afumată, nu știți să mai faceți nimic.

— N-ai dreptate, Șurocika, răspunse Pahomov, jignit. Cotletele mele „de volaille" erau vestite în toată flota ! Nu mai vorbesc de biftecuri — hamburgheze ori natur, în sînge. Îmi amintesc că uneori mă chema căpitanul de rangul întîi, Evgheni Anatolovici Berg, și mă-ntreba :

„Ia spune, bucătarule, cu ce ne ospătezi astăzi ?"

„Cu ce porunciți."

„N-ar fi rău să ne faci cotlete de porc, dar așa, cum se prepară la Copenhaga !"

„Am înțeles, ca la Copenhaga !" Și-i făceam niște cotlete de te lingeai pe buze !

— Nu te mai lăuda atît cu cotletele tale, Pahomîci... că-mi lasă gura apă !

— Ți-aș da cu cea mai mare plăcere, Șurocika, dar din păcate n-avem carne. Mi-aduc cîte o mortăciune, numai pielea și osul. Nu scoți din ea nici măcar o supă ca lumea, așa că ce să mai vorbim de friptură !...

— E bobocel cumva ? zîmbi fata, uitîndu-se spre mine.

— Voluntar, abia azi a picat.

— Ce tinerel și drăguț ! Știi să joci popa-prostul ? mă întrebă ea.

— Știu...

M-am intimidat. Pentru prima oară vorbea o fată în felul acesta cu mine. Ba încă şi foc de frumuşică. Era potrivit de înaltă, cu faţa rumenă şi buze moi, roşii ca o cireaşă. Avea o aluniţă pe obrazul drept, iar de sub băsmăluţă se iţeau şuviţe de păr bălai şi mătăsos, cu reflexe argintii.

— Să vii la noi, drăguţule, la vagonul sanitar, să jucăm cărţi. Grozav îmi place să-i duc de nas pe agiamii ca tine !

Fata se întinse cu un gest felin, căscînd plictisită.

— Ce-i drept, nu-i păcat, ai lăsat destui cu buza umflată ! zise Pahomov, zîmbind. Ţi-ai pus în gînd să-l prosteşti şi pe ăsta ?

— Asta o s-o vedem, răspunse ea şi, întorcîndu-se din nou spre mine, adăugă : Tu, drăguţule, nu te uita la ce spune bătrînul ăsta zaharisit. Crapă de gelozie. Oho, m-am cam luat cu vorba la voi ! Să vii ! întoarse ea din nou capul spre mine şi sări sprintenă de pe scara vagonului.

— A dracului muieruşcă ! oftă Pahomov. Iar tu, băiete, nu pierde ocazia, mi se pare că i-ai căzut cu tronc...

În noaptea aceea, în vagonul nostru s-a dormit puţin. Pufăind dintr-o ţigară groasă cît degetul, Pahomov ne-a povestit despre faptele de arme ale detaşamentului nostru şi despre comisarul Vlasov. Detaşamentul, înfiinţat în zilele furtunoase din Octombrie, era alcătuit din ostaşi ai gărzilor roşii, marinari din Baltica şi din soldaţi trecuţi de partea revoluţiei. Străbătuse cale lungă de la Petrograd pînă în regiunile de sud ale ţării, susţinînd nenumărate lupte înverşunate, şi de curînd fusese transformat în Regimentul 2 vînători de munte şi încadrat în divizia N.

Comisarul nostru a fost student, urmă Pahomov. El a înfiinţat detaşamentul. E om foarte învăţat, a citit o groază de cărţi. Nu se desparte nici acum de ele, le cară după dînsul tot timpul. Despre vitejia lui — ce să mai vorbim, a ridicat de nenumărate ori de la pămînt lanţurile de trăgători şi le-a condus la atac. Cît priveşte disciplina, e aspru şi nu îngăduie nici un fel de abateri !... Cu ostaşii se poartă însă ca un adevărat părinte. Comandantul de regiment are o fire mai rece, e dintre ofiţerii vechi, dar îşi cunoaşte meseria pe cinste...

A doua zi în zori, trenul s-a oprit în mijlocul unui cîmp, şi comandanţii au dat ordin de debarcare. Cît ai clipi, ostaşii au sărit din vagoane, au întins podeţe de scînduri în dreptul uşilor şi au început să coboare caii, tunurile, mitralierele şi căruţele coloanei de transport. Un podeţ a fost aşezat şi la vagonul nostru şi, ajutaţi de soldaţii din compania de gospodărie, noi, bucătarii, ne-am descărcat cu repeziciune tot calabalîcul.

Abia s-a retras garnitura — goală — că a sosit al doilea tren militar, apoi al treilea, şi cîmpul s-a umplut curînd de freamăt. Prin pîcla dimineţii răsunau strigătele comandanţilor care-şi căutau oamenii ajutîndu-se uneori de lanterne de buzunar. Unele subunităţi şi începuseră să se încoloneze pentru marş.

În învălmăşeala asta am recunoscut la un moment dat silueta lui Kostea-Sfîrleză într-un grup de ostaşi care roboteau în jurul taceancelor. Cînd l-am văzut, m-a cuprins invidia. După cîtva timp, regimentul nostru a pornit la drum — companie după companie, batalion după batalion. Bucătăriile de campanie, înşirate în coada coloanei, au prins numaidecît să fumege, pregătind mîncarea.

De departe se auzeau cînd şi cînd exploziile proiectilelor de artilerie. Prin urmare, ne apropiam de front...

Cînd am ajuns la o gară mare şi ne-am instalat în bivuac, soarele se ridicase sus pe cer.

În timp ce ostaşii îşi luau micul dejun, comandantul de regiment şi comisarul au încălecat pe cai şi au plecat în recunoaştere, însoţiţi de doi ostaşi. S-au întors tîrziu, către amiază, şi peste cîteva minute, trompeţii au sunat adunarea. Comisarul a deschis mitingul şi ne-a adus la cunoştinţă misiunea ce ne fusese încredinţată. Regimentul nostru urma să înlocuiască o altă unitate, care era trimisă în spatele frontului, pentru odihnă şi refacere.

O dată cu căderea nopţii, am pornit mai departe. La adăpostul întunericului, după un marş de şapte kilometri, regimentul a ajuns la linia frontului. Aici, te cam lua cu fiori. Ţăcănitul mitralierelor se împletea cu şuieratul obuzelor care treceau pe deasupra noastră, spărgîndu-se undeva în depărtare cu un bubuit asurzitor...

Batalioanele noastre au intrat în dispozitiv, ocupînd fără zgomot tranşeele subunităţilor pe care le înlocuiam. Artileriştii şi-au adus tunurile, amplasîndu-le pe locurile dinainte fixate, iar mitraliorii şi-au scos mitralierele de pe căruţe şi le-au instalat pe poziţii bine mascate, pe înălţimi. Formaţiunile de spate au rămas la vreo trei kilometri înapoia primei linii, adăpostindu-se într-o vîlcea...

Către ziuă, toate pregătirile erau terminate.

Într-o clipă de răgaz m-am urcat pe o colină din apropiere, m-am întins pe burtă şi am cercetat cu ochii împrejurimile. În depărtare se ridica un şir de munţi stîncoşi, cu vegetaţie rară, mai încoace, printre dealurile din apropiere, se întindeau ogoare, iar aproape de noi, panglica îngustă a unui rîuleţ se scurgea la vale, spre răsărit, despicînd cîmpia în două. Unele din podeţele de peste rîuleţ erau distruse. Încolo, plopi semeţi şi o mulţime de maci roşii. Pe scurt, un peisaj plin de pace, dacă n-ar fi fost tranşeele şi şanţurile adînci, şerpuitoare, de comunicaţie din spatele lor.

În sectorul acesta al frontului părea să se fi aşternut o oarecare acalmie. Alb-gardiştii se îngropaseră adînc în pămînt, iar trupele noastre nu întreprindeau încă nici ele operaţii active. Ici-colo inamicul mai trăgea din cînd în cînd, iar ai noştri răspundeau şi ei cîtva timp. Sau dimpotrivă, ai noştri deschideau focul, iar alb-gardiştii ripostau cu o duzină-două de proiectile şi cîteva rafale de mitralieră, după care se lăsa iar liniştea.

A doua zi după sosirea noastră, recruţii proaspăt înrolaţi au fost trimişi în spate să li se distribuie echipamentul. S-au adunat în totul vreo sută de oameni — mineri vînjoşi cu feţe înnegrite de praful de cărbune, muncitori de la fabricile din Rostov şi flăcăi de la ţară, arşi de soare, cu opinci în picioare şi cu traista în spate. Toţi se înrolaseră voluntar.

A venit şi Kostea.

Ne-am aşezat amîndoi unul lîngă altul să mai stăm de vorbă. Faţa lui radia de bucurie : păi ce, e lucru de glumă să ajungi aşa, dintr-o dată, mitralior !

— Am şi tras de vreo două ori, mi-a dat voie comandantul de pluton. Nu-i chiar atît de greu, îmi povestea el

cu însufleţire. În curînd, o să-nvăţ să demontez şi să montez mitraliera şi-o să ajung trăgător. O să vezi !

Eu nu prea aveam cu ce să mă laud, cel mult cu faptul că învăţasem de la Karpuhin cum să curăţ cartofi...

După ce am primit echipamentul, mi-am luat rămas bun de la Kostea.

Şi a început perioada de instrucţie. Recruţii se adunau în fiecare dimineaţă într-o poiană ascunsă după dealuri, şi instructori aleşi dintre ostaşii mai vechi făceau cu ei exerciţii peste exerciţii. Pe Kostea nu l-am văzut printre noi, el învăţa mînuirea mitralierei, în cadrul companiei lui.

Dimineaţa mărşăluiam şi făceam exerciţii de tragere asupra ţintelor mişcătoare, iar în timpul zilei mă întorceam la Pahomov, să iau parte la prepararea ciorbei. Asta a ţinut vreo zece zile. Începusem să mă obişnuiesc cu situaţia aceasta oarecum ingrată, cînd m-am trezit pe neaşteptate mutat la o companie de puşcaşi. M-am dus la Pahomov să-mi iau rămas bun ; el mi-a strîns mîna îndelung, zicînd :

— Cu altceva nu ştiu dacă te-oi putea ajuta, Vanea, dar cît trăiesc, cu caşă o să fii asigurat. Să vii şi o să-ţi umplu oricînd gamela cu de-ale gurii...

Am fost repartizat la compania a doua, comandată de Kuzmenko, de meserie miner, cunoscut pentru vitejia lui. După o scurtă convorbire cu mine, comandantul ordonă să mi se dea o puşcă şi o lopată mică şi mă trimise la grupa întîi.

Au început apoi zile monotone de aşteptare. Stăteam adăpostiţi în tranşee, pîndind inamicul. Uneori angajam cu el un schimb de focuri, de două ori am pornit la atac, dar am fost siliţi să ne retragem, cu pierderi, fără nici un folos. Poziţiile alb-gardiştilor erau puternic întărite.

Seara, cînd ne duceam în spatele liniilor pentru odihnă, iar cîteodată şi în timpul zilei, cînd pe front era linişte, din însărcinarea politrucului, le citeam ostaşilor cîte ceva din ziare şi cărţi. Tovarăşilor mei le plăceau foarte mult poeziile lui Esenin.

— Citeşte-ne, Vanea, cîte ceva din Esenin, mă ruga adesea cîte unul. Frumos mai scrie ! Îţi răscoleşte inima, nu alta...

Şi eu citeam :

...Mlădiţă de mesteacăn
Cu mijloc de fecioară,
De ce spre luciul apei
Privirea-ţi blîndă zboară ?

Ce îţi şopteşte vîntul,
Nisipul de pe dună ?
Sau vrei să-ţi faci cunună
Din razele de lună ?...

Eram ostaşul cel mai tînăr, nu numai din grupa noastră, ci şi din întreaga companie. Pesemne că din cauza asta mi-arătau ceilalţi tovarăşi atîta grijă şi dragoste. Pînă şi Kuzmenko, aspru şi tăcut de obicei, le spunea ostaşilor înainte de luptă : „Băgaţi de seamă, băieţi, aveţi grijă de Vaniuşa". Şi oamenii mă ocroteau. Nu mă trimiteau în cercetare şi nici nu-mi încredinţau misiuni primejdioase...

De ce să mint ? În primele zile mi-a fost cam frică. Aveam impresia că fiecare glonţ mă caută pe mine, fiecare obuz explodează numai deasupra capului meu. Cu timpul m-am obişnuit însă cu toate, deşi senzaţia de teamă n-a dispărut cu totul...

Dorul de maică-mea mă chinuia cumplit, dar mă străduiam să-mi ascund suferinţa de ceilalţi tovarăşi, de teamă să nu mă ia în rîs. Noaptea, ghemuit pe pămîntul jilav, cu genunchii la gură şi cu capul băgat sub manta, gîndurile-mi zburau la căsuţa noastră, îmi aminteam cele mai mici amănunte, şi inima mi se strîngea de durere.

În timpul unui atac, al treilea la număr, pe cînd ne tîram una cu pămîntul prin iarba înaltă, hotărîţi să-l luăm prin surprindere pe inamic, un glonţ rătăcit mi-a atins braţul stîng, deasupra cotului. Mîneca bluzei mi s-a înroşit într-o clipă de sînge, încolo nu simţeam parcă nici o durere. Cu mîna dreaptă am încercat să opresc hemoragia, dar sîngele mi se prelingea mereu printre degete.

Un ostaş din grupa noastră s-a apropiat de mine şi mi-a examinat rana.

— Un fleac, a zis el. Osul nu-i atins. Bagă-te în pîlnia aia de obuz și așteaptă. Alerg să aduc un sanitar să te panseze.

Sanitarul nu venea. Brațul frigea ca pus pe jăratic, iar nisipul din jur se înroșise de sînge. M-am uitat împrejur. De la groapa de obuz în care mă refugiasem pînă la tranșeele noastre erau cel mult douăzeci-douăzeci și cinci de metri. M-am tîrît afară din adăpostul meu, în salturi scurte am ajuns pînă la liniile noastre și m-am rostogolit pe fundul tranșeei.

— Șterge-o la punctul sanitar ! îmi ordonă comandantul plutonului de mitraliere, care acoperea cu foc atacul nostru.

Aplecîndu-mă de mijloc, am pornit în pas alergător prin șanțul de comunicație, spre Șurocika. Fata m-a întîmpinat cu zîmbetul pe buze, ca pe o veche cunoștință :

— Va să zică, tot ai venit la mine !... Sărăcuțul, te-au atins !

Șurocika mi-a scos bluza și s-a apucat cu îndemînare să-mi îngrijească rana. Mă zvîrcoleam și mă treceau sudorile de durere.

— Ai răbdare, drăguțule, un pic de răbdare ! Curînd or să se potolească durerile de tot. Vrei să-ți dau să bei o gură de spirt ?

Am refuzat.

După ce mi-a bandajat brațul, Șurocika m-a condus în „cămăruța" ei, despărțită de rest printr-o foaie de cort și m-a culcat în pat.

— Aici o să ai liniște. Mi-a pipăit fruntea cu palma și a oftat adînc : De ce s-or lua în război pui ca el, cu caș la gură ? ! Un altul, cu zgîrietura asta n-ar fi avut nici pe dracu, pe cînd dumnealui a și făcut temperatură.

Am închis ochii și am dormit un somn adînc. M-a trezit atingerea unei mîini aspre, care mi se așezase pe frunte. L-am recunoscut pe comandantul nostru, Kuzmenko.

— Ți-am ordonat să stai în tranșee ! De ce te-ai băgat unde nu-ți fierbe oala ? a zis el, de parcă se simțea vinovat de rana mea.

— Bine, dar eu nu sînt ostaș ca toți ceilalți ?

— Firește că ești ! Dar... uite ce s-a întîmplat... Omul

cu înfăţişare aspră, dar suflet bun, cu mîini mari şi butucănoase, nu ştia cum să-şi exprime părerea lui de rău. Cu un aer stingher, Kuzmenko a scos din buzunarul pantalonilor cîteva mere şi mi le-a aşezat lîngă pernă. Fă-te bine, Vaniuşa ! O să mai dau pe la tine...

A venit şi Pahomov cu o gamelă de mîncare din care ieşea abur.

— Ţi-am adus supă de carne, asta-ţi dă puteri mai iute decît orice doctorie. Soarbe-o şi-o să te întăreşti cît ai clipi. Cum de te-a nimerit aşa ?

Pahomov mă hrănea cu lingura, ca pe un copilaş, în timp ce Şurocika stătea alături şi se amuza.

— Ce-l mai răsfaţă toată lumea, să te-apuce invidia şi alta nu ! Măcar de i-ar fi cuiva aşa milă şi de mine...

— Aici e vorba de altceva, zise cu severitate Pahomov.

Noaptea, Şurocika a venit înăuntru şi, fără să se dezbrace s-a întins lîngă mine, strîngîndu-mi capul la piept.

— Dormi, drăguţule, dormi... Ai febră mare. Uite că ţi-au crăpat buzele. Vrei să-ţi spun o poveste ?

— Spune...

— A fost odată ca niciodată un crai tînăr şi frumos... cam aşa ca tine...

Din dosul perdelei s-a auzit un horcăit :

— Apă...

Şurocika s-a aplecat, m-a sărutat cu patimă pe gură, apoi s-a făcut nevăzută...

Peste trei zile, cînd m-am întors la unitate, am aflat că atacul nostru dăduse greş şi de data aceasta. Alb-gardiştii deschiseseră un foc năprasnic cu mitralierele, silindu-ne să ne retragem.

Comandantul de regiment şi comisarul aveau nevoie de date precise cu privire la inamic. Cercetaşii încercau în fiecare noapte să captureze o „limbă", dar se întorceau cu mîna goală. Pînă la urmă, au izbutit să înhaţe pe un soldat înalt şi costeliv.

Kuzmenko îi lua interogatoriul la lumina unui felinar, în timp ce eu consemnam declaraţiile prizonierului.

— Din ce unitate faci parte ? l-a întrebat amenințător comandantul de companie.

— Sîntem de la infanterie.

Soldatul se legăna de pe un picior pe altul, clipind des din ochi. Avea o manta englezească nouă-nouță, dar în rest arăta jalnic de tot.

— Nu face pe prostul, că tot vorbești tu. Răspunde la ce te-ntreb ! strigă Kuzmenko, izbind cu pumnul în masă. Din ce unitate ești, cine e comandant, cîte tunuri și mitraliere aveți, unde este instalată cavaleria, ce efectiv are, de unde și cînd ați venit ?

— De unde am venit ? Se știe, din satul Bolșie Vîselki... M-au mobilizat, m-au ținut vreo zece zile în cazarmă, și pe urmă m-au mînat încoace...

— Nu asta te-ntreb, nătărăule ! Despre unitatea voastră, despre trupele alb-gardiștilor te-ntreb, înțelegi ? Răspunde ca lumea, că de nu, dau ordin să te-mpuște !

Soldatul începu să tremure.

— Pentru ce, domnule tovarăș ? Parcă m-am dus de bunăvoie ?...

— Tiii, drăcia dracului ! Ori e prost, ori se preface. Încearcă tu, Vanea, se-ntoarse Kuzmenko spre mine. Poate scoți o vorbă ca lumea de la nenorocitul ăsta.

— Nu te teme, am început să vorbesc eu cu blîndețe. Nu-ți facem nici un rău. Spune, cine-i comandantul vostru ?

— Cine să fie... un ofițer...

— Ce grad are și cum îl cheamă ?

— Parcă poți ști... bîigui soldatul. Apoi începu iar : Să nu credeți, domnilor tovarăși, n-am venit de voia noastră... Pe sfînta cruce, zise el, făcîndu-și semnul crucii.

Sună telefonul. După răspunsurile lui Kuzmenko am înțeles că vorbea cu comisarul.

— ...E un nătărău ! Mă zbat de un ceas și nu scot nimic de la el... Să-l trimit la comandament... Am înțeles !...

Kuzmenko oftă, îl chemă pe agentul de legătură și-i dădu ordin să-l escorteze pe prizonier la statul-major al regimentului.

Statul-major al regimentului se afla într-o căsuţă veche, dincolo de o vîlcea. Noaptea era tare întunecoasă şi l-am găsit cu mare greutate.

M-am prezentat la ofiţerul de serviciu şi după cîteva minute am fost chemat la comisar. Mi-am potrivit cutele bluzei şi centura, am intrat în odaie şi am raportat milităreşte :

— Sînt soldatul Silin, m-am prezentat la ordinul dumneavoastră !

— Bine-ai venit, soldat Silin ! mă întîmpină zîmbind comisarul. Stai jos, Vanea, urmă el, arătîndu-mi un scaun liber.

În încăperea scundă, cu pămînt pe jos, l-am recunoscut pe Vlasov, comandantul regimentului nostru. Lîngă el se afla un ofiţer mai în vîrstă, bine legat, cu tîmplele uşor încărunţite, pe care nu-l mai văzusem niciodată. Şedeau cu toţii aplecaţi deasupra hărţii întinse pe masă.

— Comandantul de regiment şi tovarăşul Ovseannikov au vrut să te cunoască mai bine. Povesteşte-ţi pe scurt viaţa, mă-ndemnă comisarul.

Le-am povestit de familia mea şi de traiul nostru, cînd iată că mă întrerupse comandantul de regiment, care mă-ntrebă în franţuzeşte :

— Am auzit că te-ai îndeletnicit şi cu muzica ?

— Da, de la vîrsta de patru ani... Am învăţat de la mama.

— Perfect ! Acum să vorbim despre altceva, spuse el din nou în aceeaşi limbă şi, întorcîndu-se spre comisar, îi făcu un semn cu capul.

Desigur că dacă mama l-ar fi auzit, i-ar fi corectat pronunţia, însă mie nu-mi ardea acum de aşa ceva.

— Te-am chemat pentru o treabă serioasă, zise Vlasov. Ascultă-l cu atenţie pe tovarăşul Ovseannikov, dar să nu te pripeşti cu răspunsul. Mai întîi gîndeşte-te bine. Misiunea pe care vrem să ţi-o încredinţăm e dificilă, ba, aş spune, chiar plină de primejdie. Ai dreptul s-o refuzi.

Tovarăşul Ovseannikov s-a apropiat cu scaunul de mine.

— Iată despre ce este vorba, începu el. Pînă acum nu avem informații precise despre inamic. Iar să te angajezi în luptă orbește, înseamnă să sacrifici fără rost viețile oamenilor și să dai greș. După cum știi și tu, unitățile noastre au încercat trei atacuri frontale, dar fără rezultat. Timpul însă nu așteaptă, se apropie iarna. Ne trebuie cu orice preț informații precise despre alb-gardiști. De aceea ne-am hotărît să te strecurăm în spatele liniilor inamicului. Să umbli pe ici, pe colo și să vezi cum stau lucrurile. Iar cînd te întorci, ne raportezi care-i situația... Ce crezi, o s-o scoți la capăt ?

M-am înfiorat. Să mă duc singur în zona ocupată de alb-gardiști !... Eram în stare să stau o noapte întreagă la pîndă, să pornesc la atac cu tovarășii, să iau parte la o acțiune pentru capturarea unui prizonier, dar să pătrund în teritoriul inamic, singur ! Parcă ghicindu-mi nehotărîrea, comisarul spuse :

— Vezi tu, Ivan, noi ne-am sfătuit îndelung înainte de a trimite după tine. Și am ajuns la concluzia că tu ai fi omul cel mai potrivit pentru misiunea asta. Ești băiat cu carte, cunoști limba franceză, muzica. La nevoie poți să te dai drept odrasla unei familii bogate. Ai putea să născocești o poveste cum că tatăl tău a fost ofițer, a plecat la război și a dispărut fără urmă. Că mama ta s-a prăpădit și ea de durere și ai rămas singur. Pe urmă au venit bolșevicii, v-au rechiziționat casa, iar pe tine te-au alungat în stradă... O istorie ca asta le-ar plăcea alb-gardiștilor și i-ar face să te creadă. Îndrugîndu-le povestea, ai strecura, ca din greșeală, cîte o expresie franțuzească. Le-ai putea spune că la Tiflis locuiește, chipurile, un unchi de-al tău, fratele mamei, și că vrei să ajungi la el... Îți dai seama că nu ne-am fi hotărît să te expunem, dacă informațiile de care avem nevoie nu ar fi de o importanță vitală. E vorba de viața a sute și mii de tovarăși, de succesul cauzei noastre.

— Dacă trebuie, voi face tot ce mi se ordonă, am zis eu, luîndu-mi inima-n dinți.

— Nu-i ordin, ci rugăminte, mă corijă comisarul. Iar acum, du-te și te odihnește. Mîine dimineață vom chibzui totul mai amănunțit.

Mi-am făcut un culcuş în casa alăturată, pe duşumea. Am avut un somn agitat şi m-am trezit de cîteva ori cu gîndul la misiunea care mi se încredinţase. Voi izbuti oare ? N-or să mă prindă ? Mi-am amintit de chipul schimonosit de ură al căpitanului de la serviciul de contrainformaţii din Rostov. Dacă încapi pe mîna unui călău ca acesta, ajungi să-ţi blestemi şi ziua în care te-ai născut, poţi să-ţi iei adio de la viaţă... te ucide cît ai clipi. Dar dacă n-o să mă pot întoarce şi o să rămîn împotmolit acolo, la alb-gardişti ? Nu-mi venea nici să-mi închipui o astfel de eventualitate...

M-am sculat o dată cu zorile şi am deschis fereastra. Dinspre munţi se pornise un vînt răcoros, pe frunzişul pomilor sclipeau picături de rouă. Păsările ciripeau pe-ntrecute, trezite din somn. Dar în ziua aceea nimic nu mă bucura... M-am spălat la rîu cu apă rece ca gheaţa, mi-am pus ţinuta în ordine, apoi m-am aşezat la fereastră şi i-am scris mamei o scrisoare, străduindu-mă să-i descriu viaţa de campanie în culorile cele mai plăcute, ca să nu-mi poarte grija. Îi spuneam că o duc bine, că sînt sănătos, mîncarea e excelentă, am tovarăşi minunaţi şi nu mă pîndeşte nici o primejdie.

Un ostaş mi-a adus pîine şi o gamelă plină cu caşă. După ce am mîncat, m-am prezentat tovarăşului Ovseannikov.

— Ţi-am pregătit un costum de haine pe cinste ! spuse el zîmbind, arătîndu-mi un maldăr de zdrenţe aruncate într-un colţ al odăii. Dar mai întîi să stăm de vorbă şi-o să te-mbraci pe urmă ca să văd cum arăţi în odăjdiile astea.

Ovseannikov m-a poftit să mă aşez pe un scaun lîngă el şi a început să-mi expună cu de-amănuntul planul de acţiune :

— Cercetaşii te vor conduce la vreo cinci kilometri peste linia frontului şi-ţi vor arăta încotro s-o iei. Acolo, o să te dai drept vagabond. Să nu iei cu tine nici un fel de acte, hîrtii sau creioane. Caută să te-nvîrteşti pe lîngă bucătăriile de campanie, cum s-ar zice — sînt flămînd, daţi-mi ceva de mîncare... Pe cît se poate, împrieteneşte-te cu ostaşii de rînd. Soldatul rămîne oriunde soldat, sînt oameni cu suflet şi-or să-l miluiască pe un biet copilandru fără adăpost cu o bucăţică din porţia lor. Fereşte-te să

dai ochii cu ofiţerii şi subofiţerii. Cel mai important lucru e să te apropii cît mai mult de primele lor linii. Să-ţi întipăreşti bine în minte tot ce vezi, pînă în cele mai mici amănunte. Nu neglija nimic. Să memorezi, de pildă, numerele de pe epoleţii soldaţilor, cîte rînduri de tranşee sînt, dacă mai există şi alte fortificaţii. Unde sînt amplasate mitralierele... Să-ţi concentrezi mai cu seamă atenţia asupra artileriei — unde e instalată, de ce calibru sînt tunurile, numărul pieselor. Unde staţionează cavaleria, ce efectiv are. Să nu pui nimănui întrebări care să dea de bănuit. Nu faci nimic mai mult decît să priveşti totul cu atenţie. După cum ţi-am mai spus, să nu-ţi faci însemnări şi mai ales schiţe. Cercetaşii vor veni după tine în noaptea a treia şi te vor aştepta la locul stabilit. Dacă nu vei izbuti să te întorci la timp, vor veni în noaptea următoare. S-ar putea să fii silit să-ţi organizezi singur întoarcerea. Dacă nimereşti în dispozitivul altor unităţi de-ale noastre, cere să fii condus la şeful secţiei de contrainformaţii. Lui şi nimănui altcuiva îi vei spune parola : „Douăzeci şi şase". El va înţelege totul şi te va ajuta să ajungi la noi. Repet : nu sufli nimănui nici un cuvînt, doar şefului secţiei de contrainformaţii !... Dacă s-o întîmpla să te aresteze albgardiştii, fă-te că puţin îţi pasă, ei nu trebuie să vadă că ţi-e frică. Să ţii bine minte povestea pe care ţi-a născocit-o comisarul. Mai adaugă la asta cîteva amănunte, cum că te-ai născut undeva prin nord — unde anume, nu mai ţii minte — că tatăl tău a fost mutat la Rostov pe Don, dar din ce unităţi a făcut parte — nu ştii... Ţi s-a întîmplat să vizitezi la Rostov vreo familie de bogătaşi ? întrebă el deodată.

— Da.

— Cu atît mai bine ! Le spui strada şi le descrii împrejurimile. Bagă de seamă ca totul să fie exact ! Printre alb-gardişti s-ar putea afla vreunul din Rostov ; atenţie să nu te prindă cu minciuna... Să nu-ţi dai drumul la gură ! Răspunde numai la întrebări... Acum spune, cum se numeşte tatăl tău, locotenent-colonelul ?

— Evgheni Konstantinovici Kliucinski, am răspuns eu, pronunţînd primul nume care mi-a trecut prin minte.

— Aşadar, din clipa aceasta eşti Ivan Evghenievici, să nu uiţi !... Dar maică-ta ?

— Margarita Petrovna.

— Merge ! Dacă, prin absurd, te arestează şi te-nchide, să stai liniştit. O evadare să încerci numai dacă eşti sigur că izbuteşti. Dacă nu, ai răbdare pînă ţi-or da ei drumul. Ai înţeles totul ?

— Cred că da...

— Iar acum, încearcă-ţi costumul cel nou !

Era vorba de otrepele soioase din colţul odăii — veşminte în care rătăceau pe atunci prin ţară tot felul de copii rămaşi fără părinţi şi fără adăpost. Am îmbrăcat cu scîrbă cămaşa murdară, pesemne nespălată de multă vreme, apoi pantalonii peteciţi, de pînză de sac, şi mi-am pus în spinare o haină ruptă, fără căptuşeală. Ca încălţăminte, mi-am vîrît un picior într-o gheată scîlciată, fără şireturi, iar celălalt, într-un fel de papuc, care mai era şi prea mare, aşa că a trebuit să-l leg pe sub talpă cu o sfoară. Pe cap, mi-am îndesat o şapcă jegoasă şi, travestit în felul acesta, m-am întors spre Ovseannikov.

— Perfect ! a strigat el. Atîta doar că vagabonzii nu au faţa aşa de curată. Va trebui să faci ceva în chestia asta... Te pricepi să baţi tactul cu lingurile de lemn ?

— Nu, n-am avut ocazia...

— Păcat ! Dar cîntece golăneşti ştii ?

— Ştiu.

— Cîntă-mi ceva !

Am început cu glas răguşit şi tînguitor :

„Şi ni-i-meni n-o să şti-i-e unde-i mormî-în-tul meu !..."

— Straşnic ! Bravo ! mă lăudă Ovseannikov. Iar acum, ajunge, du-te şi te odihneşte. O să mai stăm de vorbă după-masă. Şi încă ceva, să nu mai ieşi din casă. Nu trebuie să fii văzut de nimeni îmbrăcat aşa, iar să te schimbi de haine nu are nici un rost. Timpul e scurt. La noapte ai drum lung de făcut şi pînă atunci trebuie să te obişnuieşti cît mai mult cu noul tău rol...

Restul zilei l-am petrecut cu tot felul de repetiţii. Luînd rolul ofiţerului de contrainformaţii inamic, Ovseannikov m-a supus cu multă severitate unor interogatorii după toată regula. M-a ameninţat, apoi m-a luat cu binişorul, străduindu-se să mă prindă cu minciuna. După ce s-a convins că nu mă las prins cu uşurinţă, mi-a întins

o foaie de hîrtie şi un creion, spunîndu-mi să desenez din memorie tot ce văzusem pe drumul care duce de la tranşee la statul-major.

— Aşa... Bun... Dar unde-s tufişurile? Nu le-ai văzut cam prin dreptul ăsta?

— La ce bun să desenez şi tufele?

— Auzi, la ce bun! Află, frăţioare, că în timp de război, se trage şi din tufişuri. Să nu laşi să-ţi scape nimic — nici tufele, nici viroagele, nici gropile, caută să-ţi întipăreşti în minte totul.

Către miezul nopţii au venit cercetaşii. Erau trei flăcăi tineri şi plini de curaj.

Comisarul şi Ovseannikov ne-au petrecut o bucată de drum. Mi-au dat o groază de sfaturi, urîndu-mi succes, dar eu aproape că nu-i auzeam. Mă gîndeam numai la ceea ce mă aştepta.

Iată şi ultimele tranşee. Sentinelele ne-au lăsat să trecem şi am început să ne tîrîm pe burtă mai departe, de data aceasta prin „ţara nimănui". În frunte mergea, deschizînd drumul, şeful echipei, un tînăr, pe cap cu o căciuliţă rotundă de blană, de sub care-i ieşea o şuviţă de păr bogat. În bandulieră purta o carabină scurtă de cavalerie, iar la brîu, cîteva grenade şi un pumnal. După el veneam eu, urmat la vreo douăzeci de paşi de ceilalţi doi cercetaşi, care ne asigurau spatele. Era un întuneric de nepătruns şi linişte...

Am trecut cu bine de avanposturile alb-gardiştilor şi am intrat într-o rîpă adîncă. Aici, şeful echipei s-a oprit şi a ascultat atent cîteva minute. Nu se auzea nici un zgomot, de-ai fi zis că intrasei în împărăţia morţii. Pe urmă ne-a făcut semn să-l urmăm şi a cotit spre dreapta.

Am început să urcăm o coastă, dar terenul era pietros şi ne tîram anevoie, iar mîinile şi picioarele ne dureau cumplit. Deodată am auzit limpede un zgomot de paşi. Ne-am lipit de pămînt şi am rămas nemişcaţi. La cîţiva metri de noi am deslușit silueta unui ostaş cu arma la umăr. Soldatul s-a oprit cîteva clipe, ascultînd cu atenţie, dar socotind că nu e nimic suspect s-a îndreptat spre linia întîi. Cînd l-am văzut îndepărtîndu-se, am răsuflat uşurat. Scăpasem de prima primejdie.

Cercetaşul cu căciuliţa rotundă ne-a condus pînă în munţi, unde s-a oprit la adăpostul unei stînci şi, întorcîndu-se spre mine, mi-a spus în şoaptă :

— Locul acesta se numeşte Muntele Cămilelor, să ţii minte. Te aşteptăm aici poimîine noaptea, la ora trei. Dacă se-ntîmplă cine ştie ce şi n-o să ne găseşti, porneşti spre viroaga unde am poposit prima dată. Uite, potecuţa asta merge drept acolo. Semnalul — trei ţipete de bufniţă. Ştii cum ţipă bufniţele. Acum — dă-i drumul. După ce ocoleşti stînca, la vreo jumătate de verstă de aici e un sat. Nu te duce acolo, să nu stîrneşti cîinii. Ia-o spre stînga. În timpul nopţii adăposteşte-te într-un stog de fîn, sînt destule pe-aici. Iar dimineaţa o să vezi şi singur încotro s-o iei.

După aceste sfaturi, mi-a strîns mîna şi a dispărut în întuneric.

Ultimul firicel care mă lega de-ai noştri se rupsese. Am rămas singur în tabăra duşmanului.

După ce am făcut un ocol mare prin coasta satului, am dat de o claie de fîn care se contura prin întuneric ca o coamă de deal. Tocmai mă pregăteam să-mi fac culcuşul, cînd am simţit în nări un miros de fum. În fundul vîlcelei, ascuns între maluri, ardea un foc mare de vreascuri, iar în jurul focului am recunoscut o ceată de copii vagabonzi. Semn bun ! mi-am spus eu, ducîndu-mă spre ei.

— Noroc, fîrtaţilor !

Nici un răspuns.

Un băieţandru pistruiat, cu nasul cîrn, îşi săltă privirile, măsurîndu-mă din cap pînă-n picioare.

— Dar tu de unde răsărişi ? mă-ntrebă el.

— Am dormit în puf, am năduşit de căldură şi am ieşit să mă răcoresc oleacă !

Vagabonzii chicotiră.

— Stai jos, dacă ai venit, mă pofti pistruiatul.

Doi băieţi se dădură într-o parte, făcîndu-mi loc.

— Ia spune, ce-nvîrteşti ? întrebă din nou pistruiatul.

— Mă plimb ca vodă prin lobodă ! Topesc gologanii pe care i-a pus babacu la bancă pe numele meu !

Dădeam replicile la întîmplare, dar părea că totul merge strună.

— Ce te iei de el, Buhaiule ? Nu vezi că-i de-ai noştri ? sări vecinul meu, un băiat de vreo paisprezece ani.

— Ia mai ţine-ţi fleanca ! La tine toţi sînt de-ai noştri, mîrîi pistruiatul. Apoi, întorcîndu-se spre mine : Fie !... Dacă vrei să rămîi cu noi, trebuie să cunoşti rînduiala. Asculţi de şef, adică de mine. Unu la mînă. Doi la mînă — tot ce-ţi pică de haleală ori bulendre, aduci aici, la grămadă. Dar să nu te prind că-ţi trădezi tovarăşii şi mergi pe blat cu copiii, că-i de rău. Ne-am înţeles ?

— Înţeles !

— Asta-i !... Ai lucrat singur ori cu alţii ?

— Singur.

— În ce branşă ?

— Ca cerşetor...

— Tiii ! Cea mai nasoală meserie ! exclamă Buhaiul, scuipînd cu dispreţ. Nu-i nimic, dacă ai tărîţe-n cap, ţi le scoatem noi şi-ţi băgăm minte.

Cu asta, interogatoriul a luat sfîrşit.

Un copilandru pipernicit, cu faţa negricioasă, îşi continuă povestirea întreruptă probabil de venirea mea, descriind păţaniile prin care trecuse :

— Să vedeţi ce mi s-a-ntîmplat odată la Novocerkassk... Îmi iese-n cale o cucoană-nţolită mişto, cu o geantă de argint în mînă. „Coniţă, zic, făceţi-vă pomană cu vreo zece ruble pentru un biet copilaş !" I-am vorbit delicat, cu toate că nu băgasem de două zile nimic în gură, şi mă rîcîiau pisicile prin burtă. „Ce ţi-a venit ? Ţi-ai pierdut minţile ?" se oţărî ea la mine. „Ba să-mi dai, zic, că de nu, îţi trag o flegmă între ochi, să mă pomeneşti ; şi să ştii că sînt sifilitic." Cucoana a început să scotocească prin poşetă, să caute mărunţiş, iar eu, haţ ! i-am smuls-o din mînă şi, valea !...

— Şi-ai găsit mulţi biştari ? se interesă Buhaiul.

— Nu prea, vreo şaptesprezece ruble. Încolo, tot felul de nimicuri : o cutie de pudră, o batistă, o sticluţă de parfum. Credeam c-o să m-aleg cu ceva mai gras dacă vînd geanta, şi, cînd colo, era o imitaţie !...

— Aşa-i totdeauna cu muierile astea luxoase — fudulie multă, gologani canci, zise Buhaiul cu un aer atotştiutor. Ochisem şi eu pe burta unui bivol un lanţ de aur. M-am ţinut de fraier un ceas întreg, şi pînă la urmă i-am umflat

lanţul. Era fără ceas şi n-am căpătat pe el decît o juma de rublă. Alamă goală, lua-l-ar dracu.

— Mai rău e cu ofiţerii. Ăştia, cînd te prind, te caftesc de te deşeală, sări un altul.

— Ofiţerii sînt nişte ticăloşi, încuviinţă unul de lîngă el.

— Nu-i nimic ! C-o să le dea curînd Budionnîi de cheltuială, spuse Buhaiul.

Treptat, se lumina, şi norii joşi prinseră să se coloreze în cenuşiu. Din tufişuri se porni ciripitul păsărilor, urmat de ţîrîitul greierilor. Cîţiva dintre inşi se întinseră în iarbă, lîngă foc, şi aţipiră numaidecît.

Eram zdrobit de oboseală şi picam de somn. Dar mă temeam să mă culc — cine ştie ce se mai putea întîmpla... Şi, luptîndu-mă cu somnul, mă gîndeam la ce aveam de făcut.

Pînă acum, totul mersese ca pe roţi. Mă îngrijora numai întîlnirea asta cu vagabonzii, care ar fi putut să mă-ncurce în îndeplinirea misiunii. Că doar nu venisem aici să învăţ cum se smulg genţile din mîna cucoanelor !...

Dar, vedeţi, mama nu spunea ea degeaba că sînt „norocos". Norocul mi-a surîs şi de data aceasta.

— Aş hali ceva, spuse vecinul meu, întinzîndu-se şi căscînd cu voluptate.

— Mde, n-ar strica, am răspuns eu.

— Vrei să-ncercăm la soldaţi, poate avem baftă ?

— Crezi c-or să ne dea ceva ?

— Cine ştie... Cîteodată mai pică, dar se-ntîmplă s-o mai iei şi după ceafă.

— Hai ! am încuviinţat eu. Nici măcar Ovseannikov n-ar fi putut să prevadă o ocazie atît de potrivită.

— Buhaiule, eu şi cu ăsta nou ne ducem pînă la soldaţi să căutăm ceva de potoleală, se întoarse el spre şef.

— Daţi-i drumul, răspunse Buhaiul, somnoros.

Am pornit de-a dreptul peste arătură. Se luminase de-a binelea.

— Pe tine cum te cheamă ? mă-ntrebă însoţitorul meu după ce ne-am îndepărtat de foc.

— Ivan.

— Pe mine, Mişa... Dar toţi îmi spun Viţelul.

— Şi de ce te-au poreclit aşa ?

— Din pricină că-s blajin. Sînt blînd din fire, mă lipesc de oricine. Am stat odată la o babă o lună întreagă pe daiboji. Adevărat huzur. Mănînci, bei — pe săturate. Ochiurile înoată în untdelemn, borşul, numai grăsime, caşă, lapte proaspăt cît îţi pofteşte inima, pîine de grîu. Dormeam pe o saltea moale. Dar pînă la urmă am întins-o ; de atîta trai bun te apucă urîtul de să-ţi pui ştreangul de gît şi alta nu. I-am lăsat babei un bilet : „Îţi mulţumesc, adică pentru toate. Să n-ai nici o grijă, nu ţi-am zulit nimic şi-o să le spun şi băieţilor să nu se atingă de casa dumitale..."

— Parcă or să te asculte ?

— Păi cum ? Nu ştii cum e legea la noi ? Cînd hotărăsc fraţii un lucru, e sfînt. Dacă te-apuci să calci hotărîrea, îţi trag o bătaie soră cu moartea.

— Am avut şi eu un prieten, unul Kostea, spusei eu, ca să schimb vorba.

— Şi ce-i acum cu el ?

— Nu ştiu, mi se pare că a trecut frontul la bolşevici...

— Şi eu m-aş duce acolo ! Dar mă tem că n-o să mă primească. Sînt prea tînăr şi cam mărunţel, suspină Viţelul.

Am coborît într-o vîlcea, unde se afla o unitate militară. O mulţime de corturi, cai, bucătării de campanie, taceance. După lampasul roşu de la pantaloni şi după căciulile înalte ale soldaţilor, mi-am dat seama că e vorba de o unitate de cazaci. Dar cîţi erau — un regiment sau o brigadă, nu puteam să-mi dau seama. Mă gîndeam că după ce ne vom apropia mai mult, să încerc să număr măcar caii, însă Viţelul m-a tras de haină.

— Dă-i dracului de cazaci. Sînt răi ca nişte cîini, nu-ţi dau nimic, ba te mai ating şi cu nagaica, spuse el.

— Cum de au ajuns tocmai aici, că doar frontul e atît de departe ! m-am mirat eu, încercînd să aflu cît de puţin acolo ce mi-ar fi de folos.

— Se ascund de trupele roşii !

— Şi sînt mulţi ?

— Un regiment întreg ! Uite colo, zise Viţelul, arătînd cu degetul spre sud. La vreo trei verste mai este o unitate de cavalerie... Vanea, tu ai văzut maşini blindate ?

— Nu !...

— Vrei să-ţi arăt ?

— Sînt departe ?

— Chiar aici, la doi paşi ! Viţelul porni înainte prin albia secată a unui pîrîu.

În faţa noastră se întindea o poieniţă verde împrejmuită cu un gard de nuiele. O santinelă se plimba prin faţa porţii, şi mai încolo se vedea un cort alb, cu o mulţime de lăzi şi butoaie în jurul lui. Ceva mai în fund, sub un bot de deal, erau adăpostite trei maşini blindate vopsite în kaki. Dacă n-ar fi fost roţile şi ţevile mitralierelor, ai fi putut să le iei, cu uşurinţă, drept lăzi pentru transportul pîinii.

Santinela ne bară drumul :

— Încotro ? !

— Unchiule, un dram de pîine, se rugă Viţelul cu glas plîngător.

— Ştergeţi-o !

În clipa aceea ieşi din cort un bărbat îmbrăcat cu o salopetă albastră.

— Ce-i, Karasev ?

— Ia nişte zdrenţăroşi, cer pîine, răspunse acesta.

— Staţi puţin, zise omul în salopetă, intrînd în cort, şi apăru curînd cu o jumătate de pîine, o cutie de conserve de carne şi două bucăţi mari de zahăr.

— Mulţumim, unchiule ! miorlăi Viţelul.

— Bine. Acum ştergeţi-o !

După vreo cincizeci de paşi, însoţitorul meu se opri, uitîndu-se iscoditor la mine.

— Conserva o mîncăm, iar pîinea şi zahărul le ducem băieţilor, propusei eu, ghicindu-i gîndul.

Ziua începuse bine. Aflasem unde era cavaleria albgardiştilor, văzusem şi cele trei maşini blindate, despre existenţa cărora ai noştri nici nu bănuiau măcar. Dacă mai izbuteam să mă apropii de primele linii şi să-mi dau seama de amplasarea tranşeelor, a fortificaţiilor şi a poziţiilor de artilerie, puteam să-mi consider misiunea încheiată. Dar cum să pătrund pînă acolo ?

— Pîinea asta nu le ajunge băieţilor nici pe-o măsea, observai eu, după ce mîncarăm conserva. Ce zici, mai încercăm să căpătăm ceva ?

— S-a făcut ! se învoi numaidecît Viţelul.

O luarăm la pas prin albia uscată a rîului. Pe măsură ce ne apropiam de linia frontului, întîlneam tot mai des cîte un soldat, cîte un conductor. Uneori treceau şi căruţe încărcate cu alimente sau muniţii. Nimeni nu ne lua în seamă.

În sfîrşit, am ajuns la o tabără militară. În jurul magaziilor lungi, încropite la repezeală din scînduri, asemenea depozitelor de mărfuri de prin gări, grupuri de ostaşi încărcau şi descărcau nişte căruţe. Ne-am apropiat de o magazie unde tocmai se adusese pîine proaspătă, care împrăştia un miros îmbietor.

— Unchiule !... Ne e foame... dă-ne puţină pîine, începu Viţelul.

Spre ghinionul nostru, din magazie apăru un ofiţer.

— Ce-i cu arătările astea aici ? răcni el, aţintindu-şi privirea spre noi.

— Cică le e foame, răspunse soldatul din căruţă.

— Ia-i la goană ! ordonă ofiţerul şi, întorcîndu-se, se îndepărtă.

Soldatul clipi şiret şi ne zvîrli o pîine, pe care am prins-o din zbor şi am îndesat-o în traista încăpătoare a Viţelului.

— Să mergem, mă zori acesta.

Tare aş fi vrut să mai rămîn şi să mă apropii cît mai mult de linia întîi. Dar a trebuit să mă întorc, fiindcă Viţelul era un băiat dezgheţat. Ar fi fost de ajuns să-mi scape o vorbă nechibzuită ca să-i trezesc bănuiala.

Vagabonzii încălzeau apă într-o oală mare şi afumată, aşteptînd cu nerăbdare întoarcerea noastră. Buhaiul luă fără o vorbă pîinea adusă de noi, o tăie în opt bucăţi egale, apoi scoase o cutiuţă cu zaharină şi împărţi cîte-o tabletă la fiecare, iar cele două bucăţi de zahăr le vîrî în buzunar. Spre surprinderea mea, nimeni nu protestă. Am mîncat pîinea, apoi am băut cîte un ceai îndulcit, trecîndu-ne, pe rînd, de la unul la altul, cele două căni de tablă pe care le aveam.

Şeful se ridică în picioare şi se-ntinse.

— Ce plictiseală ! zise el. Să ne punem pe treabă. Facem rost de merinde şi pornim la oraş... Mindir, tu dai o raită cu Scoabă prin sat, poate vă cade-n plasă ceva

ţoale — cojoace, căciuli sau cizme. Vine iarna şi-o să ne prindă bine. Unde mai pui că le-am putea vinde şi la talcioc. Am lua preţ bun pe ele. Tu, Saşiule, întinde-o cu Artiomka după niscai găini, raţe, curci. Nici nu mai ţin minte de cînd n-am pus carne pe limbă... Viţelule, tu te duci cu ăsta nou. Faceţi rost de pe la soldaţi de cît mai multă pîine. Cînd se-ntunecă, ne adunăm cu toţii aici, ne punem burta la cale şi pornim la drum !...

Ascultători, vagabonzii se ridicară de jos şi se împrăştiară numaidecît. După cîtva timp, s-a îndepărtat şi Buhaiul cu însoţitorul lui. Am rămas singur cu Viţelul.

Nu ştiam ce să fac — să plec iar împreună cu dînsul sau să încerc să scap de el ? Desigur că în doi ar fi fost mai bine. Dar o să meargă unde l-oi duce eu ? Ce bine ar fi să-l conving să m-ajute, însă încercarea asta ar fi fost prea plină de primejdie. Aşa că m-am hotărît să-l însoţesc pînă seara, şi în timpul nopţii s-o şterg. Mai aveam la dispoziţie o zi întreagă.

Să ne ducem iar pe unde fusesem de dimineaţă nu avea nici un rost. Soldaţii ne-ar fi pus desigur pe fugă. Şi Viţelul şi-a dat seama de asta şi a propus să ne alegem alt drum. Am apucat spre stînga şi am dat de poteca pe care venisem pînă aici cu o noapte mai înainte. Iată şi Muntele Cămilelor. Inima îmi bătea să-mi sară din piept de bucurie. Încă o zi şi lîngă stînca de colo o să mă întîlnesc cu oamenii noştri !...

Aşa cum prevăzuse Ovseannikov, soldaţii alb-gardişti nu ne luau în seamă. Unii ne alungau, alţii ne hrăneau, ne dădeau pîine, pesmeţi, ba chiar şi zahăr. Plictisiţi de viaţa lor monotonă, artileriştii ne puneau tot felul de întrebări, interesîndu-se de unde sîntem, unde ne ducem şi dacă avem părinţi. În timp ce Viţelul îi ţinea de vorbă cu balivernele lui, eu număram tunurile de pe poziţii.

Tunurile erau atît de bine mascate, că nici de la treizeci de paşi nu le deosebeai bine de stîncile şi tufişurile din jur. Din dispozitivul artileriei se vedeau clar trei rînduri de tranşee, legate între ele prin şanţuri de comunicaţie.

Un amănunt neobişnuit mi-a atras atenţia. O mulţime de căruţe veneau mereu către prima linie a frontului,

aducînd muniţie, după care plecau goale înapoi. Totuşi, în sectorul acesta nu se duceau lupte, nu observasem pînă atunci nici măcar vreun schimb de focuri. Ceea ce însemna că alb-gardiştii puneau ceva la cale...

În toiul discuţiei noastre cu artileriştii ne-am trezit cu un colonel, care a picat călare, însoţit de doi ofiţeri şi un ostaş. Cînd a dat cu ochii de noi, a smucit frîul şi s-a oprit.

— Unde-i ofiţerul vostru ? îi întrebă el pe soldaţii care se ridicaseră în picioare, luînd poziţia de drepţi.

— Locotenentul Nikolski e plecat la statul-major, răspunse un artilerist înalt, cu două galoane pe epoleţi.

— Şi ăştia ce caută aici ? zise colonelul, arătînd cu cravaşa spre noi.

— Au venit singuri...

— Fireşte că n-au căzut din cer ! spuse colonelul şi, întorcîndu-se spre unul dintre ofiţerii care-l însoţeau, urmă : Vezi, căpitane, ce se petrece la noi ? La doi paşi de linia întîi se plimbă în voie iscoadele travestite ale bolşevicilor, iar glorioşii noştri ostaşi, în loc să-i reţină şi să-i trimită îndată la statul-major, împart cu ei porţia de mîncare... Arestaţi-i imediat !

Ofiţerul cel tinerel descălecă şi se apropie de noi împreună cu soldatul.

— Nene, degeaba credeţi aşa ceva de noi ! Sîntem băieţi de treabă ! Adunăm pîine de drum, scînci Viţelul.

— Gura ! răcni la el ofiţerul cel tînăr şi, arătînd spre bordeiul din faţă, ne porunci : marş înăuntru !

— Să fie percheziţionaţi şi interogaţi, spuse colonelul pe franţuzeşte.

Să mi se fi înfundat tocmai aici ! ? Nu mă temeam, fiindcă nu-mi venea a crede că or să ne împuşte chiar fără nici un motiv. Dar puteau să ne ţină arestaţi, şi asta era mai rău.

Cineva ne-a îmbrîncit de la spate şi am coborît în bordeiul întunecos şi umed. Un soldat înarmat cu o carabină s-a postat la uşa bordeiului.

— Dacă te-ntreabă, să nu spui că ne-am întîlnit de curînd, am şoptit eu încet, aplecîndu-mă la urechea Viţelului. Zi şi tu că am venit împreună încoace, fiindcă am auzit că la soldaţi se găseşte mai uşor de mîncare...

În loc de răspuns, Viţelul a clipit şiret din ochi, de parcă ar fi spus : nu mă-nvăţa tu, ştiu şi singur ce am de făcut.

Un ofiţer intră în bordei.

— Aşa-a-a, stimaţi călători, ia arătaţi-mi ce aveţi acolo ?

Viţelul desfăcu traista la gură şi scoase în tăcere pîinea, pesmeţii, cîteva bucăţi de zahăr şi le înşiră pe masă, în faţa ofiţerului.

— Şi altceva ?

— Nu mai avem nimic, răspunse el.

— Percheziţionează-i !

Soldatul care stătea la uşă ne căută prin buzunare şi-i întinse superiorului său briceagul Viţelului.

— Nu mai au nimic, domnule locotenent !

— Şi acum, povestiţi-mi pe rînd de unde sînteţi, unde vă duceţi şi, mai ales, ce căutaţi pe-aici ? Dar să nu-mi spuneţi baliverne... Ofiţerul ridică tonul : Vă previn ! Dacă minţiţi, vă-mpuşc !

— Eu sînt din Taganrog, tata a plecat pe front şi nu s-a mai întors... Mama a murit, am rămas singur... Sîntem de capul nostru, unde vrem, acolo ne ducem !...

În timp ce Viţelul vorbea, căutam să-mi ticluiesc şi eu răspunsul.

— M-am născut la Rostov pe Don. Sînt orfan... La Tiflis locuieşte un frate de-al mamei... Vreau s-ajung acolo, începui eu, dar ofiţerul se întoarse spre mine :

— Nimic de zis, aţi învăţat bine lecţia. Foarte bine !... Dar n-ai vrea să-mi spui de ce v-aţi ales pentru plimbările voastre tocmai sectorul din apropierea frontului, şi mai ales dispozitivul artileriei ?

— La soldaţi găseşti mai uşor o îmbucătură, sînt oameni miloşi, ne mai dau cîte-o bucată de pîine, am răspuns eu.

— V-a instruit un comisar deştept ! Cum îl cheamă ?

— Pe cine ?

— Te faci că nu-nţelegi ? Sînteţi spioni bolşevici şi-o să vă punem la zid. Atunci o să-nţelegeţi.

— Degeaba căutaţi să băgaţi spaima-n noi, domnule ofiţer. Sîntem de mult înspăimîntaţi, spuse Viţelul, obraznic, uitîndu-se ţintă la ofiţer.

— Lasă gura ! răcni acesta, apoi se-ntoarse iar spre mine. Văd că eşti un băiat deştept. Spune-mi adevărul şi-ţi dau o pereche de haine bune şi două sute de ruble.

— Mi-ar prinde bine şi o pereche de bocanci ; de-atîta umblet cu ăştia nici nu-mi mai simt picioarele, am zis eu, făcînd un semn cu capul spre încălţămintea mea.

— Îţi dau o pereche de bocanci englezeşti, originali. Sînt fără moarte. Aşadar, povesteşte.

— Ce anume, domnule ofiţer ?

— Cine v-a trimis şi pentru ce ?

— V-am spus doar că am venit singuri.

— Minţi !

— De ce să vă mint ? Nu ne-a spus nimeni că nu-i voie să trecem pe aici...

— Mă... dacă nu vreţi să vorbiţi cînd vă ia omul cu binişorul, să vă ia dracu ! Vă trimit la serviciul de contrainformaţii, şi acolo o să vă facă ei să vorbiţi, puişorilor, mai zise ofiţerul, care se întoarse şi părăsi bordeiul.

Am schimbat o privire cu Viţelul. Prima primejdie trecuse. După ce s-a întunecat de-a binelea, a apărut un soldat. A aprins opaiţul fără să spună o vorbă şi ne-a pus pe masă două gamele cu ciorbă fierbinte, două linguri şi o bucată mare de pîine.

— Aşa viaţă mai zic şi eu ! exclamă Viţelul. Ca la birt, n-ai de ce să mai alergi după crăpelniţă. Îţi vin toate de-a gata. Apoi trase mai aproape gamela şi începu să înfulece cu poftă.

Nu-mi era foame. Prin minte îmi treceau tot felul de gînduri, care de care mai întunecate. Mîine noapte se strecoară ai noştri la locul fixat. Or să mă aştepte şi, văzînd că nu vin, or să plece înapoi. Eu o să pierd legătura şi-o să trebuiască să rămîn cine ştie cît în zona ocupată de alb-gardişti. „Ne-a înşelat Vanea, o să-şi spună comisarul. Nu şi-a îndeplinit misiunea !“ Să fug ? Da, o să fug pe drum, cînd ne-o duce la serviciul de contrainformaţii. Fie ce-o fi !...

— Nu te teme, ia şi mănîncă ! zise Viţelul, trezindu-mă din gînduri. O să scăpăm, ai să vezi...

Am înghiţit în silă cîteva linguri de ciorbă şi m-am întins jos, pe pămînt. Viţelul s-a culcat lîngă mine.

— Nici vorbă că-i bine să ai aşa toate la nas, dar nu-mi place să stau sub lacăt!... Ehe, cît m-am lăfăit eu la baba aia şi tot n-am putut să rabd, spuse el, gînditor. O dată, am sărit jos de la etaj. Asta s-a întîmplat la Groznîi. Ne-au agăţat la o razie şi ne-au închis la o secţie de poliţie. Am stat vreo două zile şi ne-a apucat dorul de ducă. M-am urcat cu prietenul meu pe fereastră, era la etaj, şi de-acolo — zvîrrr! Şi tunde-o, neică. Atunci mi-am scrîntit piciorul. Am umblat şchiop vreo lună, pe urmă mi-a trecut...

Am vorbit în şoaptă multă vreme. Viţelul mi-a povestit despre copilăria lui petrecută pe malul mării, mi-a spus cum îl ajuta pe taică-său la pescuit. Pe urmă, tatăl a plecat la război...

— O dată, maica s-a dus cu bătrînii să tragă la năvod, a răcit şi a căzut la pat. După trei zile a murit. Pe mine m-a luat o mătuşă — o soră de-a mamei. O femeie foc de rea, îmi scotea ochii pentru fiecare bucăţică de pîine şi altă vorbă decît trîntor nu mai avea pentru mine. N-am putut să mai îndur şi-am fugit. De taica nu mai ştiu nimic. A dispărut fără veste încă din primul an de război. De atunci, nu mai scrie, poate că a căzut pe undeva prizonier. S-ar putea să mai vină, încheie Viţelul, suspinînd adînc şi căzînd pe gînduri.

Ne-am lipit unul de altul şi am adormit. Dimineaţa, soldatul ne-a scos la plimbare, ne-a adus apă de spălat, ceva de mîncare, apoi ne-a lăsat din nou singuri. Şi m-a cuprins deznădejdea. Mai bine ne-ar trimite la serviciul de contrainformaţii, poate că pe drum aş reuşi să fug...

După masă a venit în bordeiul nostru un alt ofiţer. Era un băiat tînăr, înalt, cu ochelari. După ţevile de tun aurite de pe epoleţi mi-am închipuit că trebuie să fie locotenentul Nikolski, de care întrebase colonelul în ajun.

— Noroc bun, şoimilor! ne salută el voios, aşezîndu-se pe scăunel. Cum aţi dormit?

— Bine... răspunse posac Viţelul, ridicîndu-se de jos.

Ofiţerul deschise portţigaretul de argint şi aprinse o ţigară.

— Şi, mă rog, aţi poposit de mult prin ţinuturile noastre ?

— De ieri... Am ajutat într-un cătun la culesul porumbului şi ne-au dat de mîncare. După ce-am terminat treaba, ne-au alungat. Atunci ne-am hotărît să facem rost de ceva pîine de drum şi să ne-ntoarcem în oraş...

Viţelul vorbea fără şovăială.

— Şi ce vreţi să faceţi acolo ?

— Se ştie, ce-o da Dumnezeu...

— Să furaţi, nu-i aşa ?

— De ce să furăm ? Nu ne ţinem noi de treburi d-astea. Trăim din ce căpătăm...

— Pe ici, pe colo mai luăm şi singuri ! îl întrerupse, rîzînd, ofiţerul.

— Cîteodată... Doar n-o să crăpăm de foame...

— E clar, Blohin, dă-le puştanilor să mănînce, adu-le o pîine şi lasă-i să plece unde i-o duce picioarele, se-ntoarse locotenentul spre ostaşul cu galoane pe umeri.

— Am primit ordin să-i trimit la statul-major şi să-i predau la serviciul de contrainformaţii, răspunse acesta.

— Tu execută ordinul meu ! Mi-e destul cîte am îndurat pînă acum. Colonelul vede peste tot numai spioni şi iscoade. Am impresia că n-are încredere nici măcar în nevastă-sa. Puneţi-vă burta la cale şi ştergeţi-o cît mai repede, altfel o păţiţi, încheie el, ridicîndu-se de pe scaun...

Mă bucuram grozav. Nu mă aşteptasem să scăpăm atît de uşor !

Am pornit iar la drum peste cîmp. Mă gîndeam cum să scap de însoţitorul meu, fără să dau de bănuit. Dar Viţelul s-a dovedit mai isteţ decît crezusem. A spus deodată :

— Cînd i-ai cerut bocanci ofiţerului, îmi venea să-ţi ard una peste bot...

— Pentru ce ?

— Credeam că eşti un lingău şi-o să-ţi dezlegi limba...

— Dar ce-ţi închipui că aş fi putut să-i spun ? Nu am nici un secret !

— Lasă asta, nu mă priveşte... Acum, ce facem, o ştergi mai departe cu mine sau rămîi ?

— Nu ştiu nici eu...

— Dacă vrei, vezi-ţi singur de drum. O să le spun băieţilor că ai fost arestat.

— Poate că aşa e mai bine...

— Atunci, te las ! Îţi doresc mult noroc...

— Mulţumesc, Mişa ! Eşti un băiat cumsecade, cred c-o să ne mai întîlnim !

— Mai ştii !

Băgă mîna în traistă, rupse o bucată mare de pîine şi mi-o întinse fără o vorbă. Apoi porni mai departe, fără să se uite înapoi...

Mi s-a făcut milă de el. Sărmanul, rătăcea aşa prin lume după un codru de pîine. Ce-i pregătea viitorul ? Dacă aş fi spus un singur cuvînt, ar fi venit bucuros la noi. Eram aproape sigur că ar fi venit, dar în împrejurările acelea acest „aproape" nu era de ajuns. Atunci mai şovăiam, dar, mai tîrziu, experienţa m-a convins că am făcut bine. Un cercetaş nu are voie să se lase furat de sentimente, fiindcă îşi primejduieşte viaţa şi ratează misiunea care i-a fost încredinţată. Duşmanii nu sînt nici ei prostănaci.

Nu aveam prea mult timp să-mi rumeg gîndurile, trebuia să mă ascund undeva şi să aştept căderea nopţii. M-am înfundat fără şovăială într-o claie de fîn şi curînd am adormit. M-am trezit din somn din cauza unor pişcături grozave. Purici ! Am ridicat capul şi am descoperit, plin de uimire, că se înserase, şi pe cer apăruseră stelele.

Am ieşit din ascunzătoare şi am pornit spre Muntele Cămilelor. După vreo oră de mers, am ajuns la locul întîlnirii şi m-am adăpostit într-o adîncătură dintre stînci.

Timpul se scurgea chinuitor de încet şi ca să-mi potolesc nerăbdarea, am început să conjug în gînd verbele franceze neregulate. Apoi mi-am amintit de mama, de căsuţa noastră cochetă, de pătuţul meu de după paravanul de pînză, de etajera cu cărţi. Acum, toate acestea îmi apăreau ca un vis drag şi îndepărtat...

S-a stîrnit vîntul, luna s-a ascuns curînd după norii care acoperiseră cerul. Era bine, fiindcă pe întuneric puteam să ajungem mai lesne în liniile noastre.

În sfîrşit, am auzit semnalul — trei ţipete de bufniţă, iar după aceea un foşnet uşor. De bucurie, inima a pornit să-mi bată de să-mi sară din piept. Ai noştri !...

— Vaniuşa, eşti aici ?

Am tresărit speriat, apoi l-am recunoscut pe ostaşul cu căciula de sub care-i ieşea o şuviţă de păr.

— Aici ! Vă aştept de mult.

— Să mergem !...

De data aceasta veniseră doi.

Ne furişam neobservaţi de aproape o oră. Pe vremea aceea lipseau rachetele luminoase, iar de proiectoare cu rază mare de acţiune nici vorbă nu putea fi. Am ajuns pînă în „ţara nimănui" şi am răsuflat uşuraţi. Tranşeele noastre se aflau acum aproape de tot, la vreo cincizeci de metri, cînd luna a ieşit deodată din nori şi a aruncat peste tot o lumină ca ziua. Asta s-a petrecut atît de neaşteptat că abia am reuşit să ne lipim de pămînt şi să încremenim acolo. Situaţia era cu atît mai primejdioasă, cu cît în jurul nostru nu se aflau nici un fel de tufe sau gropi şi vedeai totul ca-n palmă. Desigur că alb-gardiştii de la posturile de observare puteau să ne descopere cu uşurinţă, dacă, bineînţeles, nu dormeau.

Vîntul mîna pîlcurile de nori spre apus. Cerul se înseninase şi luna îşi revărsa parcă dinadins lumina palidă peste toată valea. Timpul trecea şi era primejdios să mai rămînem în locul acela descoperit.

Şeful echipei ne făcu semn să pornim mai departe. Dar n-am apucat să ne tîrîm nici zece metri, că mitralierele au început să latre din toate părţile. Gloanţele cădeau şuierînd aproape de noi. Ne-am cuibărit iar la pămînt.

Au pornit şi dinspre liniile noastre rafale de mitralieră, şi focul s-a înteţit de ambele părţi.

— Să-ncercăm cu salturi scurte, spuse cu glas tare şeful. Fedea, dă-i drumul.

Cercetaşul culcat la vreo cinci metri de mine nu răspunse. Şeful veni mai aproape şi întrebă :

— Ce s-a întîmplat ? De ce nu vă mişcaţi ?

I-am arătat cu capul spre Feodor.

— Fedea, hei, Fedea...

Nici un răspuns.

— Te duci singur... spuse şeful. Eu trebuie să-l ridic pe Feodor. Pesemne că-i rănit. De-ndată ce tace mitraliera, fugi cîţiva metri şi te culci. Vezi să nu te mişti cînd trage.

Cum am străbătut distanţa asta atît de scurtă, care mi se părea uriaşă, nu ştiu. Îmi amintesc numai că m-am rostogolit în prima tranşee de care am dat şi multă vreme n-am fost în stare să scot o vorbă. După cîteva minute, a sărit înăuntru şi plutonierul. Îl adusese pe Feodor în spate şi avea faţa şi mîinile pline de sînge.

— Ce-i, Vasea, te-au atins ? întrebă un ostaş bătrîn. Atunci am aflat numele însoţitorului meu cu căciula şi smocul de păr.

— Nu, n-am nimic. Mi se pare că l-au omorît pe Feodor !...

Bătrînul îl descheie pe rănit la piept, îşi lipi urechea de inima lui şi, după o clipă, zise :

— S-a sfîrşit...

Ostaşii se descoperiră în tăcere. Stînd pe fundul tranşeei, Vasea trăgea cu sete din ţigară. Pe urmă, răspunzînd parcă propriilor sale gînduri, scrîşni printre dinţi :

— Nu-i nimic, scorpiilor ! Vă plătesc eu pentru Fedea. Apoi se sculă în picioare şi urmă, întorcîndu-se spre mine : hai la statul-major.

La statul-major ştiau de venirea noastră şi comisarul ne aştepta afară. După ce a primit raportul şefului de echipă, i-a mulţumit pentru îndeplinirea cu succes a misiunii, adăugînd că Feodor va fi înmormîntat a doua zi cu onoruri militare. Apoi l-a lăsat pe Vasea să plece şi m-a condus înăuntru, unde se aflau comandantul regimentului şi Ovseannikov.

— Ei, acum spune, cum a fost ? mă îndemnă acesta din urmă, bătîndu-mă cu palma pe umăr.

Le-am povestit cu de-amănuntul întîlnirea mea cu vagabonzii, apoi de arestarea lui Mişa-Viţelul şi a mea.

După aceea am cerut o coală de hîrtie şi un creion. Am făcut mai întîi schiţa „ţării nimănui" dintre poziţiile noastre şi cele trei rînduri de tranşee unite prin şanţuri de comunicaţie. Am marcat cu aproximaţie locurile unde staţionau unităţile de cavalerie, apoi depozitul şi poziţiile artileriştilor, explicînd totodată cum sînt mascate. În

încheiere, am adăugat că mai există şi trei maşini blindate, adăpostite sub o stîncă.

— Ce fel de maşini blindate ? !

Vestea aceasta a fost atît de neaşteptată, încît comandantul regimentului s-a ridicat de pe scaun şi s-a aplecat atent deasupra schiţei.

I-am dat lămuririle necesare, după care am încheiat :

— Cred că alb-gardiştii clocesc ceva. Aduc mereu muniţie spre linia frontului cu căruţele, care pleacă apoi goale înapoi.

Interlocutorii mei schimbară între ei o privire plină de înţeles.

După aceea, mi-au pus o mulţime de întrebări, interesîndu-se pînă şi de înfăţişarea colonelului care dăduse ordin să fim arestaţi. M-am străduit să răspund cît mai bine. După obrazul zîmbitor şi însufleţit al comisarului, al lui Ovseannikov şi al comandantului de regiment, mi-am dat seama că erau mulţumiţi de rezultat.

— Bravo, Ivan ! Eşti un băiat priceput. Să ţii minte vorba mea — cercetaş te faci, zise Ovseannikov.

Comisarul îşi desfăcu centura şi îmi întinse naganul lui în toc de piele.

— Îţi mulţumesc, ţi-ai îndeplinit bine misiunea ! Primeşte în dar revolverul acesta. Să-l porţi cu cinste ! zise el, aplecîndu-se deodată şi sărutîndu-mă pe obraz. Acum, du-te, schimbă-ţi hainele şi odihneşte-te bine. Spune-i politrucului că ţi-am aprobat o permisie de trei zile.

Darul m-a bucurat atît de mult, că am uitat să-i şi mulţumesc. Am luat naganul, mi-am lăsat zdrenţele în casa de alături, şi, după ce mi-am schimbat hainele, am plecat la unitate.

BUCURII ŞI NECAZURI

În timpul nopţii, în dispozitivul regimentului nostru a început să se concentreze artileria adusă din alte sectoare ale frontului şi să ne vină muniţii. Tunurile

nu erau chiar atît de multe, dar pentru vremea aceea, chiar şi trei-patru baterii alcătuiau o forţă considerabilă.

Abia au trecut trei zile de la întoarcerea mea, că artileriştii noştri au declanşat în zori un foc ucigător asupra tranşeelor ocupate de alb-gardişti. După ce tirul a fost mutat în adîncime, pentru neutralizarea rezervelor inamice din spate, infanteria noastră a pornit la atac. Am sărit din tranşee şi cu strigătul de „Moarte năpîrcilor alb-gardiste !" ne-am năpustit spre inamic. Alb-gardiştii, care suferiseră pierderi considerabile de pe urma ciocanelor de foc ale artileriei, n-au rezistat iureşului nostru şi au început să dea înapoi.

În timp ce alergam de-a lungul lanţului de trăgători, l-am zărit o clipă pe Kostea-Sfîrleză lîngă mitralieră şi am agitat braţul în care ţineam puşca. El a strigat ceva, dar nu l-am auzit din pricina zgomotului. Am ocupat prima linie de tranşee, am capturat prizonieri şi tocmai ne pregăteam de saltul următor cînd au apărut pe neaşteptate cazacii, care au năvălit asupra noastră răcnind şi învîrtindu-şi săbiile deasupra capului. Dar comandamentul nostru prevăzuse manevra aceasta şi luase măsurile necesare, amplasînd cavaleria şi mitralierele în sectoarele unde bănuia că duşmanul îşi va dezlănţui atacul.

Gloanţele noastre, trase de aproape, secerau cai şi călăreţi. După ce au lăsat pe teren o mulţime de morţi şi răniţi, cazacii au bătut în retragere.

Folosind panica inamicului, unităţile noastre nu i-au dat răgaz să se regrupeze, au mai făcut un salt şi au pus stăpînire şi pe liniile a doua şi a treia de tranşee, după care retragerea alb-gardiştilor s-a transformat într-o fugă dezordonată.

Urmărindu-l pe duşman, compania noastră a ajuns pînă la magaziile unde cu trei zile mai înainte un soldat alb-gardist îmi aruncase mie şi Viţelului o pîine. Buimăciţi de spaimă, duşmanii nu mai apucaseră să dea foc depozitului.

Cu naganul în mînă, politrucul alerga în fruntea companiei, strigînd :

— Mai repede, băieţi, mai repede ! Trebuie să punem neapărat mîna pe magazii. Acolo sînt alimente şi muniţie !

Deodată, au apărut mașinile blindate. Înaintau încet, trăgînd din mers și barîndu-ne drumul spre magazii. Ostașii s-au culcat la pămînt. Gloanțele de pușcă nu aveau nici un efect asupra mașinilor blindate și ele se apropiau tot mai mult. Cîțiva soldați mai slabi din fire au dat să se retragă, și ofensiva noastră din sectorul acesta și-a încetinit ritmul.

Atunci a ieșit din rînduri un ostaș cu un mănunchi de grenade în mîna dreaptă. După smocul de păr care i se ițea de sub căciula neagră, l-am recunoscut pe cercetașul Vasea. Lipit una cu pămîntul, a început să se tîrască spre blindate. Abia mai răsuflînd de emoție, îi urmăream mișcările iuți și îndemînatice. Ajunsese la vreo cincisprezece pași de prima mașină, cînd cineva a strigat nerăbdător :

— Ajunge, Vaska ! Aruncă-le !

Dar cercetașul nu-l luă în seamă, sau poate că nici nu-l auzise. Înainta mereu, încet, tîrîș. Cînd ajunse aproape de mașina din frunte, se ridică pe neașteptate într-un genunchi și zvîrli mănunchiul de grenade sub roți. Se auzi o explozie, și mașina se aplecă într-o parte învăluită în fum.

Soldații care urmăreau lupta aceasta inegală dintre un om și o mașină blindată ce împroșca foc în jurul ei izbucniră în strigăte de „ura". Uitînd de orice primejdie, lanțurile de trăgători se ridicară din nou și porniră înainte. Curînd, a fost scoasă din luptă și a doua mașină blindată, iar a treia, a făcut calea-ntoarsă, îndepărtîndu-se ca o fiară hăituită.

Garda care păzea depozitul fugise, așa că am pus stăpînire fără nici o împotrivire pe o mare cantitate de alimente și materiale atît de necesare pentru noi. Și cîte nu găseai în lăzile de lemn pline pînă la refuz ! Lapte condensat, făină de grîu, crupe, conserve, tutun, ba chiar și vin. În magaziile de echipament am descoperit mantale englezești noi-nouțe, bocanci cu ținte, moletiere și rufărie. În alte magazii, împrejmuite cu un gard de sîrmă ghimpată, se aflau stive de obuze, arme, lăzi cu cartușe și grenade. Într-un cuvînt, o bogăție nemaipomenită ! Către seară, lupta a încetat...

Am mai spus înainte că unitatea din care făceam parte era denumită regiment de vînători de munte. Potrivit cu această denumire a regimentului am primit misiunea să-l urmărim pe inamic în regiunea muntoasă.

În zilele următoare, în afară de cîteva ciocniri mici, nu s-au dat nici un fel de lupte. Uneori, lichidam din mers siguranța de luptă a alb-gardiștilor din trecătorile munților sau din alte locuri mai greu accesibile, apoi porneam mai departe. Rău era numai că noaptea se răcorea tare, și ostașii sufereau de frig. Coloanele de transport rămîneau și ele în urmă din cauza lipsei de drumuri. Potecile erau înguste, iar cu samarele nu puteai transporta mare lucru. De multe ori, trebuia să ne mulțumim numai cu niște pesmeți. Totuși, starea de spirit a ostașilor era foarte bună. În față ne aștepta Caucazul cu clima lui caldă și grădinile cu pomi fructiferi ; și cine știe, poate că mîine-poimîine se va termina și războiul !...

În timpul popasurilor, le citeam soldaților cîte ceva din ziare și cărți. Mi se părea uneori că tovarășii mei sînt mîndri de mine. Vestea despre misiunea pe care o îndeplinisem în spatele liniilor alb-gardiștilor se răspîndise repede, iar naganul primit în dar de la comisarul regimentului dovedea că nu fusesem degeaba pe acolo.

Într-o seară, pe cînd stăteam adunați în jurul focului, am început să vorbesc de Revoluția franceză. Cînd iată că vine comisarul, și toți sar în picioare.

— Stați jos, tovarăși, stați jos ! Să-l ascultăm mai departe pe Silin, spuse el, așezîndu-se lîngă mine.

— Toți cei care erau împotriva revoluției îl urau de moarte pe Marat, prietenul poporului, am urmat eu, rezumînd conținutul cărții, pe care mi-o dăduse politrucul. Ca să scape de el, au trimis o fată, pe o anume Charlotte, care l-a înjunghiat pe Marat în timp ce se afla în baie...

— Auzi, tîrfa ! strigă comandantul nostru de grupă, Okinov, de meserie miner. Păi francezii n-au avut o Cekă a lor ? N-au fost în stare să țină sub ochi o muiere ?

— Fără îndoială că aici nu-i vorba numai de Charlotte Corday, interveni comisarul. Monarhiștii organizaseră un complot, și revoluționarii nu aveau încă destulă experiență, ca să ducă lupta cu dușmanul.

Discuţia s-a încins. Comisarul cunoştea multe lucruri şi ne-a povestit o mulţime de amănunte interesante din Revoluţia franceză.

La plecare, m-a luat cu sine şi, după cîţiva paşi, m-a întrebat :

— Ia spune, Silin, nu te-ai gîndit niciodată să intri în partid ?

Întrebarea a fost atît de neaşteptată, că nu am ştiut ce să răspund.

— Tatăl tău a fost bolşevic... a urmat comisarul. Tu eşti muncitor, lupţi bine. Cine să intre în partid, dacă nu oameni ca tine ?

— Dar cum rămîne cu bunicul ? Doar ştiţi că e burghez...

— Bine, dar tu n-ai locuit cu el !

— Să intru în partid... Nu ştiu zău, spusei eu, descumpănit. Ar fi o adevărată fericire pentru mine... Dar cine să-mi dea recomandarea ?

— Eu şi Akimov sau Kuzmenko. Nici tovarăşul Ovseannikov cred că n-o să te refuze. Uite, ia chestionarul ăsta, completează-l, fă o cerere, o scurtă autobiografie şi adu-mi-le. De rest am eu grijă.

Chestionarul nu cuprindea probleme prea grele, aşa că l-am completat repede. Mi-am scris şi autobiografia, cu singurul regret că era mult prea scurtă. Cînd am ajuns însă la cerere, am stat şi m-am frămîntat îndelung fără să pot găsi cuvintele potrivite. Frazele care-mi treceau prin cap mi se păreau prea searbede, obişnuite, şi eu voiam să găsesc cuvinte care să exprime cu toată puterea emoţia, mîndria, bucuria de care eram cuprins... I-am cerut sfatul lui Akimov.

— Vrei să faci cererea ? Ia o coală de hîrtie şi scrie, dictă el : „Subsemnatul, soldat, Ivan Silin, din compania a doua, batalionul întîi, Regimentul N de vînători de munte din Armata Roşie Muncitorească-Ţărănească, doresc să lupt pentru victoria totală şi definitivă a revoluţiei mondiale şi vă rog să mă primiţi în P.C.(b) din Rusia." Ai scris ?

— Am scris.

— Mai adaugă : „Moarte burgheziei ! Trăiască revoluţia mondială şi Lenin, conducătorul nostru !"

Am făcut întocmai.

În timpul unui popas în munţi, a fost convocată o adunare de partid deschisă, la care, în afară de comunişti, au luat parte şi mulţi ostaşi fără de partid. În această şedinţă a fost pusă în discuţie şi cererea mea. Totul a mers normal, dar cînd am început să povestesc de bunicul meu, burghezul, s-a produs o mică încurcătură. Aveam în companie un soldat pe nume Cij, un om răutăcios, veşnic nemulţumit şi mereu pus pe critică. Cij s-a ridicat de pe scaun şi a luat cuvîntul :

— Păi cum vine asta, tovarăşi ? Pe mine, proletar din tată-n fiu, nu mă primiţi, iar rubedeniile burgheziei sînt băgate în partid ? Eu sînt împotrivă !

— Te-ai găsit şi tu — proletar din tată-n fiu, i-a retezat-o Akimov. Ai uitat că doi ani de zile încheiaţi te-ai înhăitat cu anarhiştii !...

A urmat la cuvînt politrucul companiei :

— Partidul nostru e un partid de clasă, şi porţile lui sînt închise pentru elementele străine de interesele noastre şi oportuniste. Dar Silin nu-i un străin. În primul rînd — nu a locuit cu bunicul său, în al doilea rînd — nu a mîncat pîinea agonisită de acesta prin exploatare, în al treilea rînd — Silin a dovedit prin fapte devotamentul pentru cauza revoluţiei. S-a înrolat la noi voluntar şi luptă bine.

— E prea tînăr ! a strigat cineva din fund.

— Asta-i bună, să lupte nu-i tînăr, dar să intre în partid e prea tînăr. Nu e logic. Propun să se pună la vot, spuse Kuzmenko, comandantul meu de companie.

Toţi comuniştii au votat „pentru".

Aşa am intrat eu în partidul în care luptase şi tatăl meu. Ce fericire putea fi mai mare decît aceasta ? Dacă ar trăi, tata mi-ar spune : „Bravo, băiete !" Eram atît de tulburat, că nu ştiam cum să-mi stăpînesc simţămintele care mă copleşeau. Am pornit singur pe coasta muntelui şi m-am căţărat pe stînci pînă cînd, istovit, m-am aşezat jos şi am rămas multă vreme pe gînduri, parcă sfătuindu-mă cu tata...

În sfîrşit, am ieşit din munţi, şi am ocupat un oraş mare. În primele zile, situaţia din localitate a fost foarte

încurcată. Alb-gardiștii care nu apucaseră să fugă săvîrșeau tot felul de crime. Ucideau ostași și comandanți de-ai noștri surprinși singuri în locuri izolate, incendiau depozite de alimente. Folosindu-se de haosul din oraș, bandiții jefuiau magazine și localuri. Castelul de apă a fost aruncat în aer, școlile și spitalele nu funcționau. Noaptea, orașul era cufundat în beznă, pîinea lipsea. Populația înfometată se aduna din zori în jurul bucătăriilor de campanie.

Curînd s-a creat un comitet revoluționar. Pe frontonul unei clădiri impunătoare de pe strada principală a apărut inscripția : „Comitetul orășenesc de partid".

Comitetul revoluționar a instituit starea de asediu. După ora opt seara circulația era interzisă. Pe zidurile caselor s-a afișat prima decizie a Comitetului revoluționar, prin care se cerea populației să predea armele, iar bandiții erau amenințați că vor fi împușcați fără milă pe locul infracțiunii. Totuși, ordinea nu a putut fi restabilită — jafurile și asasinatele continuau.

Într-o zi am fost chemat la comisar împreună cu Akimov.

— Uite despre ce este vorba. Voi, ca oameni de nădejde, comuniști, ați fost detașați temporar la dispoziția organelor Cekăi, ne-a spus el. Îi veți ajuta pe cekiști la lichidarea comploturilor contrarevoluționare, a actelor de sabotaj și de banditism. Să acționați cu hotărîre, dar și cu chibzuință, mai ales să știți să deosebiți dușmanii de prieteni. N-am venit aici pentru o singură zi, așa că trebuie să scăpăm de toată drojdia asta !

Ne-am dus la sediul Cekăi și ne-am prezentat președintelui.

După ce a citit adresa semnată de comisar, tovarășul Vasin — bărbat între două vîrste, cu față obosită și ochi umflați de nesomn — ne-a măsurat cîtva timp cu privirea, apoi a zîmbit. Fără îndoială că zdrențuiți cum eram și soioși ca niște coșari nu i-am făcut o prea bună impresie. În timpul mersului prin munți, îmbrăcămintea noastră, afumată și pîrlită mereu în preajma focului de vreascuri, abia se mai ținea pe noi, dar și mai prost stăteam cu încălțămintea. Bocancii cu care plecasem de acasă fuseseră făcuți ferfeniță de mult, primisem în schimb cizme,

dar tălpile se desfăcuseră curînd şi fusesem nevoit să le leg cu sfoară. Aş putea spune că eram aproape desculţ. Mai rău decît toate ne chinuiau însă păduchii. Ne duceam noi la deparazitare o dată pe săptămînă, unde ne dezbrăcam pînă la piele şi se băga toată îmbrăcămintea la etuvă, dar, după o zi, păduchii reapăreau şi ne scărpinam atîta, că ne ustura pielea de nu mai puteam.

— Mă bucur că aţi venit. Staţi jos, zise tovarăşul Vasin, arătînd spre fotoliile de piele din faţa biroului. Avem oameni foarte puţini, şi de lucru, berechet. Albgardiştii şi-au făcut de multă vreme cuib în oraşul nostru — au stat aici doi ani. Cînd s-au retras, au lăsat în localitate o organizaţie bine conspirată, care ne pricinuieşte acum tot felul de neajunsuri. Bandiţii şi jefuitorii sînt alături de ei. Dar nu numai atît, au început să ridice capul şi daşnacii menşevici şi socialiştii-revoluţionari. Nici vorbă că o să-i prindem curînd în cursă şi-or să amuţească !... Pentru astăzi aveţi următoarea misiune : suiţi-vă cu doi soldaţi într-o trăsură şi plimbaţi-vă prin oraş. Supravegheaţi ordinea. Staţi mai mult prin preajma pieţei. Dacă daţi pe undeva peste bandiţi care se ţin de prădăciuni, la zdup cu ei. Dacă se împotrivesc, împuşcaţi-i pe loc !... În seara asta, şeful comandaturii o să vă dea nişte mandate de arestare. Am descoperit cîteva căpetenii de bandă pe care trebuie să punem mîna. În timpul percheziţiilor, căutaţi armament şi aur. Pe arestaţi să-i aduceţi aici. Aveţi întrebări de pus ?

Ne-am uitat pe furiş unul la altul. Ce să mai întrebăm ? Nu ne mai rămînea decît să executăm ordinul. Şi ne-am ridicat în picioare.

— Am vrea să ne spălăm puţin, a zis, sfios, Akimov.

— E drept că nu v-ar strica ! încuviinţă Vasin. Dar o să trebuiască să mai aşteptaţi. Tocmai amenajăm o sală de duşuri proprie, care-o să fie gata mîine sau poimîine, şi-o să vă spălaţi. Vi se vor repartiza paturi la cămin şi veţi primi şi raţia de alimente.

Am ieşit în stradă. În faţa intrării principale a Cekăi staţionau cîteva birje, rechiziţionate zilnic din oraş. I-am luat pe cei doi soldaţi aleşi să ne însoţească, ne-am suit în prima trăsură şi am pornit la drum.

— Așa muncă mai zic și eu !... Te plimbi cît e ziua de lungă cu birja și-ți mai dau și rație de alimente, spuse Akimov în glumă.

Pe străzi n-am observat nimic deosebit ; abia către seară, cînd ne pregăteam să ne întoarcem, agitația din fața unui magazin de manufactură ni s-a părut suspectă. Doi vlăjgani, cu înfățișare îndoielnică, încărcau în grabă baloturi de țesături într-o căruță.

Akimov porunci birjarului să oprească.

— Ce faceți voi aici ? întrebă el aspru, după ce ne dădurăm jos din trăsură.

— Dar tu ce fel de grangur ești ? zise unul dintre vlăjgani, cu nasul stîlcit și cu o mutră obraznică, apropiindu-se agale de Akimov.

Bănuind că nu-i a bună, am ridicat revolverul, somîndu-l :

— Mîinile sus, că trag !

— Mai domol ! răspunse vlăjganul, vîrîndu-și iute mîna în buzunar.

Dar Akimov, ghicindu-i intenția, i-a repezit un pumn în bărbie, și banditul s-a prăbușit pe trotuar. Celălalt a luat-o la fugă, strigînd :

— Păzea, Senka ! Cekiștii !...

Akimov a tras, și banditul s-a rostogolit la pămînt.

Cei doi ostași l-au percheziționat pe tîlharul de la picioarele lui Akimov și i-au confiscat un revolver „Colt" și un pumnal. Apoi i-au legat mîinile la spate și l-au urcat în trăsură, lîngă complicele său rănit. Eu și Akimov am intrat în magazin, dar nu am găsit pe nimeni. Ușa din spate, dinspre curticica interioară, era dată de perete. Ceilalți bandiți se făcuseră nevăzuți.

Am descărcat căruța, am cărat înapoi toată marfa și am rămas o clipă nedumeriți. Ce-i de făcut ? Încuietorile ușilor erau sfărîmate, iar de jur împrejur nu vedeai țipenie de om.

Akimov l-a găsit pe portar și i-a poruncit să bată în scînduri ușile magazinului. Portarul cam șovăia.

— Hai, hai mai repede! Și fără discuție, strigă Akimov, vîrîndu-i pumnul sub nas. Stai de strajă toată noaptea. Dacă dispare un metru de stambă te spintec în două ! Ai înțeles ?

— Frumoasă treabă ! Adică ce să fac, să mă războiesc cu banditii ? ! zise portarul, dînd din umeri.

— Ţi-ai slujit cu credinţă patronul, acum mai slujeşte oleacă şi poporul ; n-o să-ţi pierzi din osînză.

După ce ne-am întors la Ceka, i-am predat pe banditii arestaţi şefului comandaturii şi am încheiat un proces-verbal despre cele întîmplate. Apoi am înfulecat ceva la repezeală, am luat în primire mandatele de arestare şi am pornit la adresele indicate...

Aşa a început activitatea noastră la Ceka.

În zilele următoare nu am dormit decît pe apucate. Noaptea mă duceam cu Akimov în acţiuni operative, iar ziua mă ocupam cu interogarea celor reţinuţi ca suspecţi. Deocamdată nu primisem nici o însărcinare mai serioasă. Întocmeam procese-verbale de interogatoriu şi referate scurte cu concluziile : „Să fie pus în libertate" sau „Să se facă o anchetă suplimentară".

Printre persoanele pe care le-am audiat se afla şi un bătrînel cu o înfăţişare evlavioasă, cu părul cărunt, tuns cu maşina. Cînd ostaşul mi l-a adus în odaie, am strîmbat fără să vreau din nas, zicîndu-mi : uite pe cine s-au găsit să aresteze ! Aleksandr Nikolaevici Zolotariov avea, după propriile-i declaraţii, 62 de ani, era căsătorit, fără copii, de origină mic-burgheză. De meserie inginer-mecanic, îşi făcuse serviciul militar la pionieri, cu gradul de căpitan. Era credincios şi nu se înscrisese în nici un partid politic.

Mi-am aruncat ochii pe tabelul cu persoanele arestate şi, negăsind nici o menţiune mai deosebită în dreptul numelui său, l-am întrebat :

— Pentru ce aţi fost arestat ?

— Dumneata ştii mai bine... De altfel, în vremurile nelegiuite pe care le trăim, fiinţa omenească e ca un vierme — o singură mişcare şi te strivesc.

Zolotariov îşi înălţă capul, şi privirile ni se încrucişară. În ochii lui stinşi am citit în clipa aceea atîta ură, că am devenit bănuitor.

— Răspundeţi scurt şi precis — pentru ce aţi fost arestat ?

— Nu ştiu !...

— Cum aţi ajuns în oraşul acesta ?

— Aşa... din întîmplare...
— N-aţi mai avut timp să fugiţi ?
— Nu înţeleg.
— O să staţi vreo săptămînă-două la beci, poate că după aceea o să înţelegeţi.

De altfel, nu aveam nici un beci, voiam numai să-l sperii. Însă şi încercarea aceasta naivă a rămas fără rezultat.

— Eşti prea tînăr ca să mă înfricoşezi ! strigă el, sărind în picioare. Chiar de m-aţi îngropa de viu, n-o să mai auziţi nici un cuvînt de la mine !

Ostaşul l-a dus înapoi la arest, iar eu am rămas nemişcat multă vreme, neştiind ce hotărîre să iau. Cine era acest Zolotariov ? Un duşman sau un simplu intelectual pornit împotriva noastră ? Cum să aflu adevărul ? Nu aveam încă nici experienţa, nici cunoştinţele necesare pentru o anchetă mai adîncă. M-am dus la preşedintele Cekăi şi i-am mărturisit frămîntările mele. Vasin m-a ascultat cu luare-aminte.

— Să lăsăm treaba asta pe mîine, a zis el cînd am sfîrşit. Să culegem mai întîi cîteva informaţii despre Zolotariov, apoi vom hotărî.

A doua zi dimineaţa, Vasin a trimis după mine.

— Bănuielile tale au fost întemeiate. Zolotariov nu e omul drept care se dă. E o pasăre rară. Uite, citeşte nota.

„Zolotariov A.K., nobil, ofiţer de carieră al armatei ţariste. A făcut parte din trupele lui Kaledin. Sosit de curînd în oraşul nostru, a întreţinut legături cu vîrfurile alb-gardiştilor. Există temeiuri să presupunem că a fost lăsat aici cu o misiune specială. În ajunul venirii Armatei Roşii s-a îmbrăcat în haine civile şi şi-a schimbat locuinţa. În ziua cînd a fost aruncat în aer castelul de apă a fost arestat prin apropierea lui. Cu ocazia percheziţiei nu s-a găsit asupra lui nimic important." Acesta era conţinutul notei.

Vasin sună şi porunci să-l aducă pe bătrîn.

— Să stăm de vorbă cu el mai îndeaproape !... Tu rămîi aici şi ascultă. Zîmbetul lui părea să-mi spună : învaţă.

— Domnule Zolotariov, după cum am aflat, i-aţi declarat anchetatorului că nu-i mai spuneţi nici un cuvînt. E adevărat ?

— M-a amenințat.

— E clar ! V-aţi supărat, şi mînia v-a făcut să vorbiţi aşa.

— Să zicem...

— Acum însă nădăjduiesc că-mi veţi răspunde la unele întrebări ?

— Poftim, sînt gata.

— Dumneavoastră aţi declarat că sînteţi inginer-mecanic ?

— Da.

— Ce institut aţi absolvit ?

— Institutul politehnic din Petersburg.

— Nu cumva şcoala militară ? Poate că aţi uitat ? Mai ales că a trecut atît de mult de atunci...

Tăcere.

— Bine, să lăsăm asta. Spuneţi-mi acum, cine a mai luat parte cu dumneavoastră la aruncarea în aer a castelului de apă ?

— Eu n-am luat parte, asta-i minciună ! strigă Zolotariov.

— Nu vă enervaţi, să ne păstrăm calmul. Leoşka Krivoi, unul dintre cei ce au provocat explozia, a fost arestat. El a amintit şi de numele dumneavoastră. Doriţi să vă confrunt cu Leoşka ?

Aceeaşi tăcere.

— Fie, o să vă scutim de această întrevedere neplăcută... Vă lăsăm viaţa cu o singură condiţie, să ne descrieţi cu de-amănuntul misiunile pe care le-aţi primit, să-i divulgaţi pe toţi complicii dumneavoastră şi să ne arătaţi locurile unde se află armele şi substanţele explozive. Nu vă zoresc cu răspunsul. Duceţi-vă îndărăt, chibzuiţi totul, şi cînd doriţi să stăm de vorbă, anunţaţi-mă prin ofiţerul de serviciu. Pînă deseară aveţi destulă vreme. Socot necesar să vă pun în vedere că dacă nu-mi veţi asculta rugămintea, veţi fi împuşcat chiar astăzi, cel mai tîrziu la două noaptea. Puteţi pleca.

După ce am rămas singuri, l-am întrebat pe Vasin dacă Leoşka Krivoi exista în realitate şi dacă a amintit într-adevăr de numele lui Zolotariov.

— Anchetatul trebuie pus uneori în încurcătură, dar să nu-i spui lucruri cu totul născocite, a răspuns Vasin. Leoşka Krivoi e un infractor de drept comun pe care l-am arestat. Există indicii serioase că ar fi participat la provocarea exploziei, însă deocamdată se încăpăţînează şi nu vrea să-şi dezlege limba. Dar nu-i nimic, acum o să meargă totul strună. Zolotariov n-are chef să moară...

Într-adevăr, Leoşka şi-a dat drumul la gură şi, strîns cu uşa de declaraţiile acestuia, Zolotariov a fost nevoit să mărturisească legăturile lui cu organizaţia subversivă a alb-gardiştilor.

Peste vreo două zile am primit ordin să percheziţionez împreună cu Akimov un magazin de consignaţie.

— Inventariaţi armele albe, obiectele de aur şi argint, şi luaţi-le cu voi. După aceea aplicaţi pe uşa magazinului un sigiliu de ceară roşie, ne-a instruit şeful comandaturii, întinzîndu-ne ordinul de percheziţie.

Cînd am intrat în magazin, am încremenit, uimiţi de mulţimea lucrurilor de acolo.

Operaţia s-a prelungit. Trebuia să numărăm toate broşele, inelele, portţigaretele de argint, pumnalele, pistoalele vechi şi să întocmim un opis amănunţit.

Am lucrat pînă noaptea tîrziu. Am îngrămădit obiectele de aur şi argint într-o faţă de pernă, iar pumnalele şi pistoalele le-am băgat într-un sac. Apoi am scos din buzunar cutia de chibrituri, pregătindu-mă să încălzesc ceara roşie.

— Stai puţin, zise Akimov, cu ochii la cizmele de box, la vestoanele ofiţereşti şi la pantalonii de postav fin, care se înşirau de-a lungul pereţilor, atîrnaţi de tavan. Pe urmă, privirile i-au alunecat spre rafturile pline cu lenjerie bărbătească şi de damă. Deşi îi ghicisem gîndurile, m-am prefăcut că nu-l înţeleg şi mi-am întors capul într-altă parte.

— Riscăm, ce zici? întrebă Akimov în şoaptă. Hai să ne luăm cîte o pereche de cizme, un schimb de rufe, pantaloni şi veston... Facem baie şi ne primenim cu lucrurile

curate. Trebuie să scăpăm odată de blestemaţii ăştia de păduchi ! se străduia el să mă convingă.

Pînă la urmă m-am învoit...

— Ne-am ales haine şi lenjerie pe măsura noastră, am încercat cizmele şi după aceea am înfăşurat lucrurile într-o muşama, ca să nu le umplem şi pe ele de păduchi.

La sediul Cekăi am predat sacul cu armament şefului comandaturii, iar aurul şi argintul, casierului, după care ne-am dus la frizerie şi ne-am tuns chilug. Am coborît apoi în sala de duşuri şi ne-am spălat îndelung. După aceea ne-am îmbrăcat cu haine şi rufe curate, şi vechile noastre zdrenţe pline de păduchi le-am aruncat în foc.

I-am cerut mătuşii Paşa, intendenta căminului, paturi, cearşafuri şi feţe de pernă proaspăt spălate şi, în sfîrşit, ne-am întins pe patul nostru curat.

Dimineaţa au început să vină colegii cu care trebuia să rezolv diverse probleme. În timp ce stăteam de vorbă cu ei, am surprins privirile mirate pe care le aruncau spre hainele mele noi. M-am prefăcut că nu-i observ, dar mă simţeam foarte prost. Încetul cu încetul mi-am dat seama că săvîrşisem o greşeală de neiertat. Pe la douăsprezece, am fost chemat de preşedinte, şi în anticameră l-am găsit pe Akimov. Înalt şi spătos, îmbrăcat cu vestonul şi încălţat cu cizmele noi, avea o ţinută marţială. Pe faţă i se citea însă o umbră de îngrijorare.

— N-am schimbat nici o vorbă, ferindu-ne să ne privim în ochi.

Vasin ne-a întîmpinat în picioare, în faţa biroului.

— Unde aţi fost ieri ? a întrebat el aspru.

— La magazinul de consignaţie, am răspuns eu. Am primit ordin să facem percheziţie...

— Şi cu ocazia asta ce v-aţi zis : „hai să ne înţolim şi noi". Ia spuneţi, ce sînteţi voi, cekişti ori bandiţi ?

Akimov, jignit, a făcut un pas înainte şi a spus apăsat :

— Tovarăşe preşedinte ! Nimic nu vă dă dreptul să ne insultaţi !... Sînt membru al partidului bolşevic din 1917 şi de trei ani îmi vărs sîngele pentru Puterea sovietică !

— Ah, voi judecaţi prin urmare cam aşa : „Odată ce-mi dau sîngele pentru Puterea sovietică, mi-e îngăduit orice ! Dacă vreau, îmi fac o şubă din blană de samur, adun aur

şi argint, ocup locuinţa unui burghez, şi pe urmă pun-te pe trai. Că doar am drepturi multe, de ce-o mai fi, nu-mi pasă." Aşa e ?

— Nu, nu-i aşa ! am răspuns eu. În afară de îmbrăcămintea pe care o vedeţi, nu ne-am atins de nimic — nici de aur, nici de argint. Hainele le-am schimbat pentru că ne mîncau păduchii de vii. Am luptat în munţi o lună şi jumătate...

— O să cercetăm noi dacă v-aţi mai atins de ceva, zise Vasin mai domol. Dacă aţi luat numai hainele, veţi fi pedepsiţi cu asprime. Dar dacă descoperim că vi s-a lipit de degete şi altceva, vă împuşcăm ca pe nişte jefuitori.

L-a chemat pe şeful comandaturii şi i-a ordonat să ne bage la arest pînă la clarificarea situaţiei.

Acesta ne-a ridicat armamentul, şi în timp ce răsucea cheia în broască, l-am auzit bombănind :

— Aţi făcut-o de oaie... Nu mă aşteptam tocmai de la voi la o asemenea ispravă...

Akimov nu s-a potolit multă vreme şi, plimbîndu-se cu paşi mari printre paturile de scînduri, îşi vărsa năduful pe şeful comandaturii :

— Uite cinstea întruchipată!... Îl doare inima de avutul burgheziei şi ne-a turnat. Auzi, ce crimă... Doi ostaşi ai eroicei Armate Roşii s-au primenit cu haine curate ! Daţi-le echipament şi n-or să se atingă nici măcar de-o cîrpă ! Iar dumnealor de colo — gata, la arest. Treaba ta, Silin, cum vrei, însă eu unul o să mă plîng !

— Cui ? În fond, Vasin are dreptate, deşi a cam sărit peste cal... Trebuia să cerceteze mai întîi cazul, şi numai după aceea să ia o hotărîre. Nu te necăji, pînă deseară se va lămuri totul...

Vorbeam cu Akimov, ascunzîndu-ne în dosul frazelor toată durerea şi mîhnirea care ne cuprinsese.

Se părea că nu aveam de ce să ne îngrijorăm prea tare. În afară de îmbrăcăminte, nu mai luasem nimic. Totuşi, ne era ruşine de tovarăşii noştri cekişti. Unii dintre ei ne compătimeau şi de cîte ori treceau prin faţa arestului, ne strecurau printre gratii ţigări şi pîine. Alţii ne arătau dispreţul pe faţă.

Noaptea, pe cînd stăteam întins pe scîndurile goale, mi-a venit în minte un gînd care m-a îngrozit : pe unde

scoatem cămaşa dacă, înainte de a părăsi oraşul, proprietarul magazinului şi-a însuşit unele lucruri de preţ şi a şters-o cu ele ?

L-am trezit din somn pe Akimov şi i-am împărtăşit temerile mele.

— S-ar putea, a zis el. Că doar n-o fi plecat cu mîinile goale !... Cum de nu ne-am gîndit la asta mai curînd ! O să confrunte inventarul cu registrele şi te pomeneşti că lipseşte ceva !... Să ştii că în cazul ăsta n-o să ne mai creadă nimeni. Poate că n-ar fi rău să-l înştiinţăm pe comisarul nostru. Ne cunoaşte pe amîndoi aşa cum îşi cunoaşte buzunarele şi cred că o să ne apere.

— Atîta ar mai lipsi, să se afle şi la regiment că ne-am făcut de baftă, am protestat eu.

Verificarea magazinului a durat vreo trei zile, şi neliniştea noastră sporea cu fiecare ceas. Cînd întrebam, ni se răspundea invariabil : „Se face controlul"...

Akimov devenise palid şi se trăsese la faţă. Nu mai dormea noaptea şi se plimba fără contenire prin cameră frămîntat de gînduri. Uneori se oprea lîngă mine, spunînd:

— Dacă găsesc vreo lipsă, ne găuresc pielea, şi pe bună dreptate... Să nu faci coţcării, să nu pătezi numele de cekist ! Să mori în luptă pentru cauza poporului muncitor, asta-i cu totul altceva. Dar să dai aşa ortul popii ca cel din urmă borfaş !...

Mă străduiam să-l liniştesc, dar nici nu-mi găseam locul.

Or să-i scrie mamei : „Fiul dumneavoastră a fost executat pentru banditism"... O să moară de durere, iar prietenii mei de la atelierele feroviare mă vor renega... Gîndurile acestea nu mă părăseau nici ziua, nici noaptea. Nu puteam să mai văd în ochi cizmele şi hainele cele noi. Dacă aş fi avut altă îmbrăcăminte, le-aş fi zvîrlit de pe mine ca pe-un gunoi...

În ziua a treia am fost conduşi, pe seară, la Vasin. Ne-am oprit în faţa lui cu frunţile plecate, în aşteptarea sentinţei.

— Aţi avut noroc, din confruntarea inventarului cu registrele nu a reieşit nici o lipsă.

Abia a apucat să spună cuvintele acestea, că Akimov m-a cuprins cu brațele lui puternice și a început să joace tontoroiul cu mine prin odaie.

— Trăim, Vaniușa ! O să mai arătăm noi ce putem...

— Potoliți-vă ! a strigat mînios Vasin, în ochi cu un zîmbet abia întrezărit. Pentru isprava voastră vă pedepsesc cu zece zile de arest. Ziua veți ieși la program, noaptea o petreceți la închisoare. Veți duce înapoi la magazin hainele și cizmele pe care le-ați luat. Puteți pleca !

Nu ne-am mișcat din loc.

— Ce mai e ?

— Tovarășe președinte !... Tovarășe Vasin !... Nu putem executa ordinul... bolborosi rușinat Akimov, și toată bucuria îi dispăru de pe față.

— Cum așa, nu puteți ?

— Să vedeți... ne-am aruncat toată îmbrăcămintea în foc, i-am explicat eu.

— Nu știu și nu vreau să știu nimic ! Cum v-ați priceput să luați lucruri străine, să vă pricepeți să le și înapoiați.

Dar pînă la urmă i s-a făcut milă de noi și i-a dat ordin ofițerului de serviciu să-l cheme pe șeful serviciului administrativ.

— Dă-le șoimilor ăstora cîte-o pereche de schimburi, vestoane, pantaloni și cizme de orice fel, porunci Vasin.

În mai puțin de o oră ne-am schimbat echipamentul și am dus la magazin lucrurile pe care le luasem. Parcă-mi căzuse o piatră de pe inimă și mă simțeam iar în rîndul oamenilor.

Peste alte cîteva zile, am fost rechemați la unitatea noastră, care începuse pregătirile în vederea ofensivei.

CAPRICIILE SOARTEI

În zorii zilei am pornit în marș. După o odihnă bună, curați și cu ținuta îngrijită, ostașii mergeau sprinteni, plini de voie bună. Acum eram dotați cu tunuri de munte și cu

mitraliere „Maxim", de tip nou. Coloanele de transport fuseseră completate cu căruţe sanitare şi corturi, şi regimentul arăta parcă mai impunător.

Cînd am ajuns pe creasta unei coline, Akimov a întors capul şi, uitîndu-se pentru ultima oară la oraşul învăluit în pîcla alburie a dimineţii, a oftat din adîncul inimii.

— Ce e, îţi pare rău că te desparţi de el ? l-am întrebat eu în glumă.

— Lua-l-ar dracu!... Nicăieri n-am avut atîtea necazuri ca în blestematul ăsta de oraş ! a răspuns Akimov, făcînd cu mîna un gest a leheamite.

De data aceasta, marşul a fost şi mai greu. Coaste stîncoase, păduri, pîraie, drumuri înguste şi impracticabile. Urcam anevoie coastele, împingînd cu umerii tunurile şi căruţele trase de cai. După cinci zile de mers, am ajuns din urmă divizia noastră şi am ocupat sectorul de front care ne era repartizat.

Alb-gardiştii se fortificaseră puternic pe poziţii, folosind cu pricepere terenul. Ai fi zis că nu există forţă în stare să-i scoată de acolo. Încercările noastre de a-l înfrînge pe inamic şi de a-l zvîrli înapoi printr-un atac frontal nu au dus la nici un rezultat. Duşmanul ne întîmpina cu focul năprasnic al armelor şi mitralierelor, barîndu-ne înaintarea şi ţintuindu-ne la pămînt.

Comandamentul a hotărît atunci să întreprindă o manevră de întoarcere. Batalionul nostru şi al patrulea au primit ordin să se înfiltreze adînc în spatele liniilor inamice şi să atace prin surprindere.

Cercetaşii descoperiseră în munţi poteci care nu erau apărate. După ce am efectuat într-o singură noapte un marş de douăzeci de kilometri, către dimineaţă am ajuns la locul dinainte stabilit. Însă atacul prin surprindere a eşuat — santinelele alb-gardiste au dat alarma. Am fost nevoiţi să angajăm lupta înainte de ora fixată. Situaţia era agravată şi de faptul că batalionul al patrulea întîrzia pe undeva prin văgăunile munţilor. În loc să atacăm, a trebuit să trecem în apărare. Compania noastră a suferit pierderi mari, politrucul a fost ucis, iar Akimov, grav rănit.

Pe la ora douăsprezece a sosit şi batalionul al patrulea. Trei rachete roşii au străpuns văzduhul, dînd semnalul de

atac. Strîns ca într-un cleşte din două părţi, inamicul nu a putut rezista şi a început să se retragă. Spre seară, poziţiile lui au căzut în mîinile noastre. Calea spre Transcaucazia era deschisă.

Sanitarii improvizaseră din foi de cort brancarde ca nişte albii pentru transportarea ostaşilor grav răniţi, care erau trimişi în spatele frontului. L-am găsit pe Akimov. Într-o singură noapte, faţa minerului se ascuţise, ochii păreau stinşi şi respira greu. Mergeam lîngă brancardă cu mîna lui fierbinte într-a mea, şi mă străduiam să-l consolez.

— Nu-ţi pierde curajul, Akim Nesterovici ! O să te faci bine şi o să te întorci înapoi. Mai avem de luptat împreună !

— Ba nu, Vanea... S-a isprăvit cu mine. Cred că i-am pus cruce războiului... Numai de nu m-ar duce în oraşul unde am păţit amîndoi ruşinea...

Vorba l-a obosit şi a tăcut, închizîndu-şi ochii.

I-am băgat sub pernă două cutii cu lapte condensat pe care le găsisem în tranşeele alb-gardiştilor şi un pachet de mahorcă, apoi m-am îndepărtat încet de corturile răniţilor.

Simţeam o greutate pe inimă şi eram gata să plîng. Nimic nu e mai trist pe front decît despărţirea de un prieten rănit...

În drum, am întîlnit-o pe Şurocika. Avea obrajii proaspeţi, îmbujoraţi de răcoarea dimineţii. Îi zorea pe sanitari, îndemnîndu-i cu strigăte vesele.

— Bateţi pasul pe loc ca nişte babe ! Mişcaţi-vă mai repede...

Cînd dădu cu ochii de mine, îşi plesni palmele de mirare, exclamînd :

— Vanea, ce-i cu tine aici ?... Te-au rănit iar ?

S-a apropiat îngrijorată de mine, uitîndu-se cu duioşie în ochii mei.

— Nu, am venit la un prieten...

— M-ai uitat de tot !

— N-am timp, Şurocika. Sîntem mereu în luptă...

— O, luptele astea ! Astăzi trăieşti, şi mîine... Uite cîţi oameni ne-au schilodit, urmă dînsa, arătînd corturile dinaintea cărora erau întinşi răniţii. Să vii, drăguţule !

Te tratez cu vin, cu ciocolată. Mi-au adus cercetaşii o grămadă !

— Mulţumesc, o să vin !...

Peste cîteva zile mi s-a întîmplat ceva cu totul neaşteptat.

În timpul unei halte, pe cînd ostaşii se odihneau după masă într-o vale adăpostită de vînt, s-au apropiat de noi comisarul regimentului şi şeful secţiei politice a diviziei. Au descălecat şi au venit în mijlocul nostru. Ca totdeauna, au început discuţiile despre situaţia de pe celelalte fronturi, şi ostaşii întrebau dacă mai ţine mult războiul şi ce se mai aude cu revoluţia mondială. Comisarul i-a lămurit, apoi a spus :

— Trebuie să ne gîndim, tovarăşi, la un alt politruc. Al vostru a căzut în luptă pentru cauza muncitorilor şi a ţăranilor, ca un adevărat bolşevic. A fost un bun tovarăş şi un om modest. Dar nu-i mai putem reda viaţa...

— Da, morţii nu învie, încuviinţă comunistul Semeonov, un ostaş mai vîrstnic, acum comandantul nostru de grupă, în locul lui Akimov.

— Pe cine îl alegem politruc ? Pe cine propuneţi ?... spuse comisarul, aşteptînd răspunsul nostru.

— Pe Silin, se auziră cîteva glasuri.

Nu-mi credeam urechilor. Deodată Semeonov s-a ridicat de la locul lui :

— Aşa e. Ivan e băiat bun şi n-o să ne-nşele aşteptările. Are învăţătură, e pregătit politiceşte şi nici în luptă nu ne face de ruşine.

— Ai dreptate. Sînt de aceeaşi părere, zise comisarul. Tovarăşul Silin, deşi tînăr, deşi a intrat de curînd în partid, ne-a dovedit prin fapte destoinicia sa. Nădăjduim că va ajunge cu timpul un bun lucrător politic. Mai sînt alte candidaturi ?

— Nu, răspunseră ostaşii. Îl vrem pe Silin !

— Să punem la vot. Cine e pentru alegerea lui Ivan Silin, membru al Partidului Comunist bolşevic din Rusia, în funcţia de politruc al companiei a doua, rog să...

Am sărit în picioare şi am refuzat, străduindu-mă să-mi justific refuzul.

— Gîndiţi-vă, tovarăşi, ce politruc pot să fiu eu ? Să alegem un altul, avem atîţia membri de partid merituoşi !...

Soldaţii rîdeau.

— Ajunge, e clar ! strigară cîţiva. Să punem la vot, la vot !

— Aşadar, autorecuzarea lui Silin se respinge. Cine e „pentru", să ridice mîna !

Mă zăpăcisem cu totul. Nu-mi venea să cred că sînt politrucul unei cogeamite companii ! De teamă şi emoţie, simţeam că mă trec năduşelile.

— Felicitările mele, tovarăşe Silin ! spuse şeful secţiei politice, strîngîndu-mi mîna. Pe seară să treci pe la mine, să stăm puţin de vorbă...

Din clipa aceea, îndatoririle şi preocupările mele s-au înmulţit într-atît, încît mi-e greu să le înşir pe toate. Trebuia să ţin bucătarii sub ochi, să fie gata la timp cu masa de prînz şi cu cina, să văd de cizme şi de obiele, pentru ca ostaşii să nu facă în marş băşici la picioare şi să rămînă în urmă. Uneori mă ciondăneam cu şeful aprovizionării, aveam grijă de combustibil şi de adăpost pentru oameni. Organizam convorbiri pe teme politice în toate grupele, procuram ziare proaspete şi materiale de studiu pentru agitatori şi activişti. După cîte un marş noaptea, pe cînd ostaşii dormeau liniştiţi, eu inspectam posturile, controlam dacă li se dăduse cailor hrană suficientă, dacă fuseseră adăpaţi la timp, dacă se primise muniţia sau dacă furajele erau îndestulătoare. Aveam grijă ca dimineaţa, la deşteptare, să se aducă pîinea la vreme, şi ceaiul să fie cald. Noaptea tîrziu, aplecat deasupra hărţii, precizam împreună cu comandantul de companie itinerarul de marş pentru ziua următoare. După care întocmeam raportul de activitate şi-mi notam în carnet sarcinile pentru a doua zi.

Mă bucuram de o singură uşurare — politrucul avea drept la cal şi mărturisesc deschis că eram foarte mîndru de înlesnirea aceasta. Pentru un tînăr e foarte plăcut să treacă printr-un sat sau oraş călare în capul coloanei, lîngă comandant, sub privirile admirative ale puştimii, ale flăcăilor şi mai ales ale fetelor !...

Cu prietenul meu Kostea mă întîlneam acum destul de rar. Ne vedeam uneori în timpul marşului sau la cîte un popas, schimbam cîteva fraze şi ne despărţeam din

nou. După adunarea la care am fost ales politruc, Kostea a venit pe la mine şi am stat de vorbă pînă dimineaţa.

— Bravo, Ivan ! Mă bucur că ai fost ales politruc ! a spus el.

— Prea multă bătaie de cap, m-am plîns eu.

— Nu-i nimic, în schimb, ai cal ! Eşti norocos. Comisarul ţi-a dăruit naganul şi acum te-ai ales şi cu un cal. Mai trece niţel şi te pomeneşti că te văd comisar !... Eu am fost numit comandantul unei grupe de mitraliere. După ce se termină războiul, intru la şcoala militară. Ce zici, mergem împreună ?

— Nu, nu vreau să fiu militar... Să urmez conservatorul — asta da ! Sau universitatea. Şi să scriu articole, cum scrie comisarul nostru. Deştept om !... Să-ţi spun un secret, mi-e dor de muzică. Stau culcat noaptea şi-mi închipui că exersez la pian... Kostea, tu primeşti scrisori de-acasă ?

— Caraghios mai eşti, cine vrei să-mi scrie ? Mătuşa ? Nu ştie carte şi nu i-ar părea prea rău dacă nu m-aş mai întoarce...

— Nu ştiu de ce nu-mi scrie mama... Am plecat de acasă de aproape şapte luni şi n-am primit nici un rînd de la ea...

— Scrisorile se mai rătăcesc !... Un ostaş de la noi a primit o scrisoare de la nevastă-sa abia după vreun an. E tîrziu, trebuie să plec... a zis Kostea, ridicîndu-se în picioare.

N-am putut adormi multă vreme. De ce nu-mi scrie mama, ce s-o fi întîmplat ? Să fie bolnavă ? M-am hotărît să cer relaţii prin comisariatul militar din Rostov — să se intereseze ei şi să-mi răspundă. De altfel, se obişnuia să corespondăm cu comisariatele, în legătură cu chestiuni personale ale ostaşilor din unitate...

Toamna intrase în drepturile sale. Crestele munţilor se făcuseră albe de zăpadă şi se pornise un vînt rece şi tăios. Spre dimineaţă, pămîntul era acoperit cu un strat gros de brumă, şi frigul se înteţise.

De fapt, frontul nu mai exista. Armata alb-gardistă se destrăma văzînd cu ochii. Numărul dezertorilor albgardişti creştea pe fiece zi. Soldaţii înşelaţi în aşteptările lor, treceau de partea noastră cîte unul sau în grup.

Totuşi, ne croiam drum cu destulă greutate. Încropindu-şi mici formaţiuni din ofiţeri, elemente naţionaliste şi chiaburi, inamicul folosea o nouă tactică, atacînd prin surprindere unităţile Armatei Roşii. În timpul marşului sau al popasurilor, de cele mai multe ori la adăpostul întunericului, cete de bandiţi călări efectuau incursiuni fulgerătoare, distrugeau poduri, ridicau abatize, secerau cu focul mitralierelor coloane în mişcare, îi măcelăreau cu săbiile pe ostaşii noştri surprinşi în timpul somnului, semănau panică, apoi dispăreau în munţi. Trebuia să fim necontenit cu ochii în patru.

Într-o zi călduroasă şi însorită, călăream alături de Kuzmenko în capul coloanei. La un moment dat, de undeva din faţa noastră s-a pornit o răpăială de împuşcături. Am dat pinteni calului şi am luat-o înainte să văd ce se întîmplă. Deodată, am simţit o izbitură în piciorul drept, deasupra genunchiului. Fără să-i dau vreo importanţă, i-am ajuns din urmă pe cercetaşii care mergeau înaintea companiei şi i-am întrebat de ce deschiseseră focul.

Cercetaşul Vasea s-a apropiat şi a raportat :

— Ticăloşii ne-au atacat de pe muntele de colo ! Ne-au ucis un om, ne-au rănit altul şi au dispărut... Cum să-i ajungi ? Şi, văzîndu-mi pantalonii însîngeraţi, a adăugat : sînteţi rănit, tovarăşe politruc !

Nu aveam dureri prea mari, dar simţeam că mă arde piciorul, iar sîngele începuse să mustească din belşug prin postavul pantalonilor.

— Lasă că trece ! Nu voiam ca cercetaşii, dar mai ales Vasea, să mă creadă un rîzgîiat.

— Totuşi, n-ar strica să vă bandajăm. Băieţi, are cineva din voi un pansament ? a întrebat Vasea.

Nu avea nici unul. Fără să descalec, mi-am sfîşiat pantalonii cu briceagul, am scos din pungă puţină mahorcă, pe care am presărat-o pe rană, mi-am rupt o mînecă de la cămaşă şi am bandajat strîns locul rănit. Pahomov îmi vorbise o dată despre un astfel de tratament empiric.

— Scotociţi potecile, să nu ne trezim sub focul duşmanului ! le-am ordonat cercetaşilor şi am plecat înapoi, să-i raportez comandantului situaţia.

Am hotărît să trimitem în sprijinul cercetaşilor o grupă de soldaţi cu o mitralieră şi să facem o scurtă haltă.

— Iar tu du-te la sanitari, mă sfătui Kuzmenko.

— Fleacuri, am zis eu, făcînd un gest dispreţuitor cu mîna. Să cer ajutorul sanitarilor pentru orice zgîrietură ! Frumoasă pildă aş da eu ostaşilor...

— N-ai dreptate. Se infectează rana şi o să fie mai rău.

Nu l-am ascultat şi am plătit scump nesocotinţa mea. Piciorul a început să mă doară cumplit, aveam frisoane, apoi m-au cuprins ameţeli atît de puternice că abia mă mai puteam ţine în şa.

Atunci Kuzmenko a ordonat soldaţilor să mă dea jos de pe cal şi să mă transporte pe o brancardă la o căruţă sanitară.

Cînd a dat cu ochii de mine întins pe targă şi pe jumătate leşinat, Şurocika s-a speriat de-a binelea. Piciorul mi se umflase rău de tot şi n-au putut să-mi scoată cizma. Au fost nevoiţi să taie carîmbii cu un cuţit. În timp ce-mi dezinfecta rana, Şurocika mormăia mînioasă :

— Zăpăcitule ! Cum de ţi-a trăsnit prin minte să presari tutun peste o plagă deschisă şi s-o mai legi după aia cu o cîrpă murdară ! Asta-i sinucidere !...

După ce mi-a bandajat piciorul, Şurocika mi-a potolit setea cu un ceai şi mi-a spus cu hotărîre :

— Situaţia e gravă, glonţul a rămas în picior şi rana s-a infectat ! Nu mai am altceva de făcut decît să te trimit la spital.

— Ce vorbeşti, de ce la spital ?!... Avem medicul nostru de regiment, cheamă-l. Stau aici în căruţă vreo trei zile, şi apoi mă scol.

Abia vorbeam, scuturat de febră.

Şurocika a dat din cap.

— Bine, fie, o să trimit după medic, să vedem ce-o să spună şi el...

Toată noaptea am aiurat, cînd şi cînd îmi pierdeam cunoştinţa. Şurocika nu s-a urnit o clipă de lîngă mine. Îmi ştergea faţa plină de sudoare, îmi dădea să beau, îmi potrivea perna sub cap. Mi-a dat şi nişte picături. Doctorul nu venea. A apărut abia a doua zi dimineaţa şi, după ce mi-a examinat rana, a bombănit printre dinţi :

— Mda... după care a dat ordin să fiu expediat fără întîrziere la spital.

— Nu-i nimic, dragul meu, nu te necăji, se străduia Şurocika să mă consoleze. La spital sînt medici cu experienţă. O să te pună repede pe picioare. Şi-o să te-ntorci iar la noi !

— Nu vreau să mă duc la spital !...

— Multe nu vrei tu, dar n-ai încotro ! Doctorul şi aşa m-a luat la rost că nu te-am expediat încă de ieri.

Îmi venea să leşin de durerea care-mi zvîcnea în picior, de parcă-mi scormonea careva rana cu un fier înroşit în foc. Îmi muşcam buzele să nu ţip, spunîndu-mi cu resemnare — ce-o fi, o fi, mă duc şi la spital, numai să se termine odată cu chinul ăsta !...

M-au întins pe un fel de leagăn asemănător cu cel cu care fusese transportat Akimov. Un cal în faţă, altul în spate, şi între ei o foaie de cort prinsă de două beţe. Orice zdruncinătură mă făcea să gem de durere, iar spre seară mi-am pierdut cunoştinţa. M-am trezit pe masa de operaţie.

În jurul meu se agitau oameni îmbrăcaţi în halate albe, iar la ureche îmi ajungeau crîmpeie de fraze : „Cangrenă... septicemie... amputarea inevitabilă... extras glonţul... aplicaţi un tampon... să aşteptăm pînă dimineaţă..."

A doua zi dimineaţa m-am simţit mai bine, dar piciorul mă ardea cumplit, iar capul îmi era atît de greu, că nu-l puteam sălta de pe pernă.

Un medic cu barbă neagră şi halat imaculat s-a aşezat pe marginea patului. A scos ceasornicul din buzunar, mi-a luat pulsul şi după ce a consultat însemnările de pe fişa de tratament m-a întrebat :

— Ei, cum ne simţim azi ?

— Prost, am răspuns eu. Ard, şi piciorul mă doare cumplit.

— De fapt rana e o nimica toată, însă dumneata ai infectat-o şi s-a cangrenat. Cred că-ţi dai seama ce-nseamnă asta ?

Am încuviinţat din cap.

— Cu toate că-mi vine destul de greu, sînt nevoit să te anunţ că va trebui să-ţi amputăm piciorul deasupra genunchiului.

Am tresărit şi am închis ochii. Şi nu ştiu de ce, mi-am amintit de schilozii zdrenţuiţi, sprijiniţi în cîrje... şi ve-

deam parcă aievea pe infirmii aceştia, cu feţe buhăite, care-şi pierduseră de mult chipul omenesc, cerşind cu mîna întinsă pe dinaintea bisericilor şi pe la colţuri de stradă... Fără voia mea, m-am pomenit îngăimînd vorbele pe care le auzisem atît de des în gura acestor dezmoşteniţi : „Milostiviţi-vă cu ce vă lasă inima pentru un biet invalid..."

— Ai spus ceva ? întrebă medicul.

— Nu, nimic...

— Atunci, ne-am înţeles. Peste o oră începem... Să nu-ţi fie teamă, o să te adormim şi n-o să simţi nimic.

— Nu, nu vreau ! am răcnit eu deznădăjduit.

— Nu te enerva, îţi face rău, încercă medicul să mă liniştească, mîngîindu-mă pe creştet.

— Nu vreau ! am strigat eu iar, îndepărtîndu-i braţul cu un gest brutal.

— Prietene, altfel nu se poate. E mai bine să rămîi fără un picior, decît să mori. Cu timpul, o să-ţi faci o proteză şi nici n-o să şchioapeţi măcar...

— Nu vreau.

Doctorul s-a ridicat în picioare.

— Te sfătuiesc să te gîndeşti bine !... Fiecare clipă contează. Dacă cangrena se întinde spre abdomen, nici operaţia nu te mai poate salva, spuse el îndepărtîndu-se.

Convalescenţii din salon s-au adunat în jurul patului meu. Cîţiva mai aveau capul bandajat, alţii umblau în cîrje, iar unora le atîrna din halat cîte o mînecă goală.

— Degeaba te încăpăţînezi, prietene !... mă sfătuiau ei.

— E mai bine să trăieşti fără un picior decît să mori...

Un bărbat mai în vîrstă ţopăi într-un picior pînă la mine şi se aşeză pe pat :

— Eşti tînăr şi trebuie să trăieşti, începu el cu căldură. Eu am nevastă, trei copii şi tot i-am lăsat să-mi taie piciorul. În gospodăria noastră ţărănească nu eşti bun de nimic fără picioare, totuşi, am lăsat să mi-l taie... Cui îi foloseşte dacă mor ? Aşa, cel puţin o să văd şi eu lumea asta mare, o să-mi văd copilaşii. Şi-o să-i dau nevestei o mînă de ajutor. Părea că, vorbind, îşi face singur curaj.

— Mai bine mort decît să cerşesc pe la uşile bisericilor ! am spus eu, răguşit.

— De ce să cerşeşti ? Am auzit că sînt nişte ateliere, unde invalizii învaţă cîte o meserie.

— Vorbă să fie ! sări un ciung. Poveşti... Spune-mi, te rog, ce fel de meserie poate să înveţe un om fără mîna dreaptă ?

— Ce contează mîna ? Principalul e să ai capul pe umeri, că restul se aranjează, spuse un altul.

Discuţiile m-au obosit, şi pe nesimţite am aţipit.

M-am trezit la atingerea unei mîini necunoscute. O soră grăsuţă se aplecase deasupra mea şi-mi ştergea cu o bucată de tifon sudoarea de pe faţă.

— Te-ai trezit ! exclamă ea bucuroasă. Să-ţi iau temperatura şi să vedem cum stăm.

În timp ce ţineam termometrul la subsuoară, sora mă luă pe departe, începînd cu mine o discuţie diplomatică.

— Spune, ai mamă ?

— Da.

— Desigur că maică-ta te iubeşte, cu toate astea tu vrei să-i pricinuieşti o mare durere !

— Nu pricep...

— Eşti un băiat deştept, nu te-ncăpăţîna şi dă-ţi consimţămîntul !

— Nu-mi mai vorbi de asta ! Nu vreau să rămîn schilod !...

Sora dădu din cap şi-mi luă termometrul.

— Se menţine... Treizeci şi nouă cu opt... Îţi dai seama ce-nseamnă asta ?

Am tăcut. Mă cuprinsese o apatie totală — nu-mi venea să mă gîndesc la nimic şi nici să aud nimic. Brancardierii au apărut lîngă pat cu un cărucior şi m-au transportat în sala de operaţii.

Acolo m-au întins pe masă şi mi-au desfăcut bandajul.

— Ia uită-te, mă-ndemnă medicul cel bărbos şi, văzînd că nu sînt în stare, îi spuse infirmierei să-mi ridice perna în sus.

Mi-am aruncat privirea spre picior şi m-am îngrozit. Acesta se umflase ca un buştean şi era tot o carne vie.

— Ai văzut ? Datoria mă obligă să te mai avertizez o dată. Situaţia e foarte critică, aproape deznădăjduită, aşa că hotărăşte-te.

— Nu, nu şi iar nu !

— Atunci semnează asta. Aici stă scris că dumneata refuzi în mod categoric să te supui operaţiei. Iar eu îmi declin orice răspundere... Medicul şovăi o clipă, apoi adăugă, apăsat : ...orice răspundere pentru viaţa dumitale. Firește, asta nu-nseamnă că nu vom face tot ce-i omeneşte posibil să te salvăm. Dar nu garantez reuşita.

Cu chiu, cu vai am iscălit hîrtia. Mîna îmi tremura. Dacă-mi semnez într-adevăr sentinţa de condamnare la moarte ?

Din ziua aceea a început lupta pentru salvarea vieţii mele. Medicii, surorile, sanitarii mă ţineau mereu sub ochi, făcînd totul ca să-mi aline cît mai mult suferinţa. Vecinii din salon îmi arătau şi ei compătimire şi simpatie. Era destul să spun că mi-e sete, că şi săreau cîţiva să-mi aducă de băut.

De trei ori pe zi mă duceau în sala de operaţii, unde medicii se străduiau îndelung să-mi dea îngrijirile necesare. Desfăceau cu foarfecele ţesuturile atacate, dar încă vii, după care îmi turnau peste plagă un lichid atît de usturător, că vedeam stele verzi şi aveam impresia că mi se opresc bătăile inimii. Durerea era de neîndurat şi de multe ori cădeam în nesimţire. Nervii îmi erau atît de zdruncinaţi, încît numai cînd vedeam căruciorul mă treceau căldurile şi trupul mi se acoperea tot de sudoare. Chemam uneori moartea, numai ca să scap de suferinţele îngrozitoare care nu mă părăseau nici o clipă. Ba, o dată, i-am cerut unei surori mai bătrîne să-mi dea otravă. Drept răspuns, ea m-a făcut de două parale.

— Eşti un fricos, un laş, mi-a spus ea. Parcă n-ai fi comandant din Armata Roşie ! Auzi, vrea să moară ! Mă mir cum de te-ajută limba să vorbeşti aşa... Să-ţi fie ruşine !...

Temperatura a început să mai scadă abia în ziua a şasea. După privirile celor din jurul meu, mi-am dat seama că merg spre bine, cu toate că nimeni nu-mi spunea ceva lămurit. Durerile se mai potoliseră şi ele, puteam să-mi mişc chiar şi degetele de la piciorul rănit.

Încetul cu încetul am început să mă trezesc la viaţă şi cel dintîi semn al îmbunătăţirii stării mele au fost amintirile. Întîmplările din ultimul timp prindeau să-mi răsară în memorie pînă în cele mai mici amănunte. Do-

ream să mă-ntorc cît mai repede la tovarăşii mei de luptă, s-o revăd pe Şurocika. Mi-o închipuiam acum mai frumoasă, mai blîndă şi mai atrăgătoare decît oricînd. Şi, ciudat — cartierul unde mă născusem, căsuţa noastră atît de dragă şi chiar chipul mamei, mi se păreau acum parcă învăluite în ceaţă...

Îmi plăcea să visez cum după terminarea războiului mă voi duce la Moscova, la conservator, şi voi spune: „Degetele mi-au înţepenit, fiindcă au fost multă vreme încleştate pe armă. Auzul mi-a slăbit, pentru că în loc de muzică, în urechi mi-a răsunat bubuitul tunurilor. Vă rog să mă admiteţi în conservator!" După aceea îmi zugrăveam un alt tablou — mă vedeam muzicant, dînd recitaluri în cele mai renumite săli de concert din ţară. Vor veni să mă asculte comisarul, Ovseannikov, Kostea şi, neapărat, Şurocika. Şi toţi vor rămîne muţi de admiraţie în faţa talentului meu. Akimov va da din cap şi va spune, făcîndu-mi şiret cu ochiul: „Va să zică, de ăştia-mi eşti! Şi pe un băiat ca tine era cît pe-aci să te-mpuşte, pentru o nenorocită pereche de cizme..."

În sfîrşit, într-o zi, pe cînd îmi schimba pansamentul, medicul mi-a spus:

— Te-ai născut într-o zodie fericită. Pericolul a trecut, şi plaga a început să se închidă.

I-am mulţumit pentru vestea cea bună şi l-am întrebat la rîndul meu:

— Vă amintiţi, tovarăşe doctor, cum v-aţi străduit să mă convingeţi să-mi dau consimţămîntul să mi se amputeze piciorul?

— Da, şi am procedat bine!... În practica mea, din sutele de cazuri de cangrenă care mi-au trecut prin mînă, cei ce s-au vindecat pot fi număraţi pe degete. Fii sigur că nu a biruit încăpăţînarea dumitale, cu toate că ai dovedit destulă, ci faptul că eşti tînăr şi ai un organism rezistent. O să trăieşti mult...

Rana e drept că se cicatriza, dar nu puteam să mă reazem în picior. Mi-au adus două cîrje şi am început să mă mişc în sus şi în jos prin salon.

Mîncarea de la spital era cam slabă — patru sute de grame de pîine neagră, două farfurii cu zeamă lungă, numită supă, şi apă caldă în loc de ceai, cît îţi poftea

inima. În schimb, era cald. Focul din sobiţele de tablă nu se stingea niciodată. Gara era aproape, şi toţi bolnavii în stare să umble adunau cărbunii împrăştiaţi printre linii.

Ca să ne treacă timpul, ne războiam la cîte o partidă de cărţi, iar seara ne adunam la gura sobei şi ascultam povestirile ostaşilor mai vechi şi încercaţi în lupte. Foarte interesante mi s-au părut amintirile muncitorului Sevastianov, care luase parte la asaltul Palatului de iarnă şi-l văzuse o dată şi pe Lenin.

Iarna din sud era capricioasă, cu vînturi reci, ninsori ce se transformau repede în moină şi cu ploi mărunte ce ţineau zile-n şir. Mă aşezam adesea la fereastră şi rămîneam multă vreme cu ochii aţintiţi la pomii golaşi din grădina spitalului. Apoi îmi mutam privirile spre cerul acoperit cu nori plumburii, întrebîndu-mă cu amărăciune, cînd o să ies din spital şi-o să ajung în sfîrşit la regimentul meu ?...

Şi ziua mult dorită a sosit chiar mai devreme decît mă aşteptam. La spital erau aduşi tot mai mulţi bolnavi de tifos şi, ca să elibereze paturi, dădeau drumul celor intraţi în convalescenţă. Aşa am ajuns să capăt şi eu un bilet de ieşire...

Mi-am îmbrăcat hainele mototolite la etuvă care miroseau a substanţe dezinfectante, mi-am agăţat naganul la şold şi, după ce am primit actele şi raţia de pîine pentru o zi, mi-am luat rămas bun de la toţi şi am ieşit în stradă.

Era o zi caldă şi însorită. Aerul curat m-a ameţit puţin şi am fost nevoit să mă aşez pe treptele scării din faţa spitalului. Încotro s-o iau ? Mă aflam, fără nici o leţcaie în buzunar, într-un oraş străin, unde nu aveam nici rude, nici cunoscuţi...

Totuşi trebuia să iau o hotărîre, doar nu era să stau pînă seara pe scările spitalului în aşteptarea unei minuni. Adunîndu-mi puterile, am coborît spre şoseaua care ducea în oraş. Prin salon mînuiam cîrjele cu destulă uşurinţă, aici însă, pe şoseaua plină de pietriş şi gropi, mergeam tare anevoie. Şi pînă-n oraş mai aveam vreo doi kilo-

metri. Spre norocul meu, după cîtva timp m-a ajuns o căruţă din urmă. Vizitiul a oprit calul şi m-a poftit sus.

După ce m-am căţărat cu greu în căruţă, mi-am pus cîrjele alături şi m-am întins pe maldărul de fîn. Dar abia am pornit că mi-a şi părut rău că primisem invitaţia bietului om. Căruţa sălta peste gropi şi pietroaie şi fiecare zdruncinătură o simţeam în picior, provocîndu-mi dureri îngrozitoare.

— Fii bun şi opreşte ! Mai bine cobor, l-am rugat eu pe moşneag.

— De ce să cobori ?

— Nu mai pot. Mă doare piciorul.

— Vai, vai, asta nu-i bine. O să-ţi fie greu mergem pe jos, a răspuns el într-o rusească stricată, cu accent oriental, clătinînd din cap în semn de compătimire. Apoi a îngrămădit fînul lîngă el, în faţă, şi l-a acoperit cu un sac, făcîndu-mi semn să trec alături. Ţine-te de scîndură, lasă picior bolnav atîrne afară din căruţă.

Mi-am schimbat poziţia, urmîndu-i sfatul. Cu toate că piciorul tot mă mai durea la hîrtoape, acum suportam parcă mai uşor zdruncinăturile.

Oraşul mi s-a părut de la prima vedere murdar şi plin de praf. Uliţele şi fundăturile strîmte şi întortocheate erau străjuite de ambele părţi de garduri înalte, ca nişte ziduri de cetate, de după care se zăreau căsuţele joase de chirpici şi cu acoperişul teşit ca o tavă. De-a lungul străzilor păşeau agale măgăruşi încărcaţi cu samare, iar din cînd în cînd trecea şi cîte o brişcă, lăsînd în urmă-i nori de praf. O mulţime de copii se jucau în mijlocul străzii, făcînd o larmă asurzitoare, la care se mai adăugau şi strigătele negustorilor ambulanţi.

După ce am străbătut mahalalele, moşneagul a oprit din nou.

— Şi acum, unde mergem ?

— Nu ştiu nici eu.

— Veniţi pentru prima dată ?

— Am ieşit din spital.

Bătrînul a căzut pe gînduri.

— Musafir trebuie respectat, a zis el într-un tîrziu. Mergem acasă la mine. Mîncare puţin avem, vin estem, bem un pahar !

— Mulţumesc. Mă duc mai bine la comisariatul militar. Cum ajung acolo ?

— Drept mergem, stînga mergem, pe urma întrebam.

Am coborît din căruţă şi, fără să fi priceput mare lucru din explicaţiile moşneagului, am pornit schiopătînd pe uliţă.

Străzile din centrul oraşului erau mai largi, clădirile mai înalte, cu două-trei etaje şi cu balcoane. Cele mai multe aveau parterul din granit, iar caturile superioare, din lespezi de piatră calcaroasă, cenuşie sau roz.

Tot uitîndu-mă în sus, am descoperit deodată o firmă roşie, de sticlă, pe care scria : „Comitetul orăşenesc al P.C. (b) din Rusia".

„Ce-ar fi să intru aici ?" mi-am spus eu şi am pătruns înăuntru.

Am găsit într-o încăpere spaţioasă două fete. Una din ele, tînără de tot, ciocănea cu două degete la o maşină de scris. Cealaltă, cu o basma roşie pe cap, scria ceva la un birou.

— Pe cine cauţi, tovarăşe ? întrebă fata, ridicîndu-şi privirea spre mine.

La auzul cuvîntului de „tovarăş" şi mai ales al tonului cald cu care-l rostise, am simţit un val de duioşie.

— Să spun drept, nu ştiu nici eu. Sînt comunist, am ieşit chiar azi din spital. În oraş nu cunosc pe nimeni şi am trecut pe aici...

— Bine-ai făcut !... N-ar strica să stai de vorbă cu secretarul comitetului orăşenesc, tovarăşul Brutenţ... Ia loc, e cineva la dînsul, dar o să plece curînd.

N-au trecut nici trei minute că am înnodat o conversaţie plăcută cu fetele. Le-am povestit împrejurările în care fusesem rănit şi cum voiseră să-mi taie piciorul.

Dactilografa a adus un ceainic cu apă clocotită, a aşternut pe masă un ziar şi a scos dintr-un sertar trei cutii goale de tablă, în care fusese cîndva lapte praf. La rîndul ei, secretara a adus o cutiuţă cu zaharină şi m-a invitat la un „ceai".

— Să ne scuzaţi, dar n-avem zahăr, şi nici esenţă de ceai !

Am scos şi eu din buzunarul mantalei pachetul cu pîine şi am împărţit-o în trei părţi egale.

— Nu trebuie ! Noi sîntem acasă, avem alimente pe cartelă, protestă dactilografa. Te rog s-o mănînci singur !

— Ba dacă e vorba de chef, să chefuim împreună ! Să mai fi avut şi nişte sare...

— Avem...

Am mîncat pîinea presărată cu sare şi am băut apa fiartă, care avea un gust cam sălciu din cauza zaharinei.

Cel care fusese la secretarul comitetului orăşenesc a ieşit din birou şi am intrat eu. M-am prezentat :

— Sînt Ivan Silin, politrucul companiei a doua din Regimentul de vînători de munte. Am fost rănit şi am ieşit din spital.

După ce mi-a controlat cu atenţie actele, secretarul mi-a strîns prietenos mîna şi mi-a arătat scaunul din faţa lui.

— Stai jos, tovarăşe Silin ! Cu ce-ţi pot fi de folos ?

În timp ce-i povesteam pe scurt ce mă adusese la dînsul, îl cercetam cu coada ochiului. Era un bărbat tînăr şi chipeş, de vreo douăzeci şi cinci de ani. Faţa lui negricioasă purta semne vădite de oboseală. Pe frunte îi cădeau mereu cîteva şuviţe rebele de păr, pe care în timpul convorbirii le tot netezea cu mîna.

— E cît se poate de firesc ! Cui să se adreseze un comunist în situaţia ta, dacă nu organizaţiei de partid ? spuse el după ce mi-am încheiat povestirea. Să chibzuim puţin împreună ce-i de făcut. Eu cred că e încă prea curînd să pleci înapoi pe front. Acum, acolo n-ai putea decît să-i încurci. N-ar fi mai bine să rămîi cîtva timp aici, la noi ? Te mai întremezi, te obişnuieşti să umbli fără cîrje, şi pe urmă îţi cauţi regimentul. Iar noi o să aflăm în timpul ăsta unde se găseşte.

Tăceam. Aş fi vrut atît de mult să ajung mai repede la tovarăşii mei, dar îmi dădeam seama că secretarul avea dreptate. Ce eram eu în stare să fac pe front cu un picior beteag ? Să-mi pierd vremea în căruţa sanitară, unde să mă las îngrijit de Şurocika ?

— Aşa o să facem. Şi, după cîteva clipe de gîndire, secretarul adăugă : Să n-ai grijă, o să te aranjăm foarte bine.

Ridică apoi receptorul şi chemă pe cineva la telefon.

— Aici Brutenţ ! Te rog foarte mult să-mi trimiţi un băiat mai descurcăreţ de la tine. Nu, nu pentru asta ! Trebuie să-l cartiruim undeva pe un tovarăş venit de pe front. Ai dreptate, n-o să fie nici un păcat dacă burghezia îl ia pentru un timp în subzistenţă... Bine, aştept.

În aşteptarea „băiatului descurcăreţ", secretarul m-a pus la curent cu situaţia din oraş.

— Aici la noi, de altfel ca şi în întregul ţinut al Transcaucaziei, e o concentrare de elemente contrarevoluţionare de toate culorile şi nuanţele, începu el. Daşnaci, menşevici, foşti ofiţeri, pînă şi anarhişti. Funcţionari ţarişti, oameni cu aşa-zise profesiuni libere — avocaţi, ziarişti, medici cu o practică îndelungată. Cei dintîi nu vor în ruptul capului să se împace cu eşecul pe care l-au suferit, îşi arată deschis ura împotriva noastră, opun rezistenţă şi ne sabotează. Ceilalţi socot că ei sînt sarea pămîntului şi nu admit să fie conduşi de muncitori şi soldaţi pe jumătate analfabeţi. Chiar zilele trecute, m-am pomenit aici cu un gazetar dintr-ăştia, unul pletos, cu ochelari prinşi cu un lănţişor aurit. „Eu, zice, mi-am făcut studiile în Europa, vorbesc trei limbi, am colaborat la cotidiane şi reviste cu renume. Articolele mele erau citite ca pîinea caldă, iar acum un redactoraş incult, care nu ştie nici măcar cine a fost Voltaire, îmi cenzurează articolele şi foiletoanele, ba mă şi ameninţă că mă dă afară din redacţie." „Pesemne că nu scrii ce trebuie", am spus eu. Şi unde-l văd că se zburleşte : „Cum, adică, nu scriu ce trebuie ? Dar unde-s drepturile sacrosancte de libertate individuală, unde-i libertatea cuvîntului ? Sînteţi atît de naivi să credeţi că o să scriu la comandă ?" Iată ce fel de personaje ne înconjoară, fără să mai vorbim de burghezime şi de negustori. Ăştia se despart mai uşor de viaţă decît de avutul lor. Unde mai pui şi particularităţile naţionale, prejudecăţile religioase... Totul, absolut totul trebuie refăcut din temelii, iar oamenii cu carte, verificaţi, ia-i de unde nu-s !...

Un tînăr îmbrăcat cu o scurtă de piele se opri în prag şi raportă milităreşte :

— Din ordinul preşedintelui, m-am prezentat la dispoziţia dumneavoastră !

— Ah, Levon !... Mă bucur că te-a trimis tocmai pe tine. Tu-i cunoşti pe degete pe toţi bogătaşii din localitate.

— Fireşte că-i cunosc !

— Uite, acesta e tovarăşul Silin. Vine de pe front, a fost rănit, a ieşit chiar acum din spital. Trebuie să se întremeze puţin, să prindă puteri. Ai putea să-l aranjezi undeva într-o casă bogată, care să-i asigure o hrană îndestulătoare ?

— Cum de nu ! exclamă tînărul, strîngîndu-mi mîna.

— Perfect ! Pune-le în vedere gazdelor să-l îngrijească bine. De altfel, nu trebuie să te învăţ eu !

— Totul e limpede ! zise Levon, făcîndu-mi şiret cu ochiul. Putem pleca ?

— Duceţi-vă. La despărţire, secretarul îmi spuse: Peste vreo zece-cincisprezece zile să treci pe la mine să hotărîm ce-i de făcut pe mai departe. Dar nu te grăbi, în primul rînd trebuie să te refaci.

Am ieşit în stradă, Levon era cam de aceeaşi vîrstă cu mine, poate cu vreo doi ani mai mare. Se născuse şi-şi petrecuse copilăria în oraşul acesta, luptase în ilegalitate în cadrul organizaţiei locale de tineret şi fusese băgat la închisoare sub alb-gardişti. Acum era lucrător operativ în cadrele Cekăi, unde avea o muncă interesantă, dar foarte istovitoare.

— Cunosc o casă de bogătani, de unde au fugit toţi bărbaţii. Numai femeile au rămas, mă lămuri el, căutînd să ţină pasul cu mine. Şase odăi şi un interior — pe cinste ! Au şi destule alimente dosite — o să le ajungă pentru multă vreme. Şi ce-i mai important, toată lumea vorbeşte ruseşte. Prin partea locului, lucrul acesta era socotit odinioară drept un semn al culturii şi civilizaţiei. O s-o duci acolo ca în sînul lui Avraam !

— Nu se face ! E oarecum stînjenitor ! Planul acesta cu „casa de bogătani" nu mă bucura de loc. Nu mă vedeam pătrunzînd pe nepusă masă într-o casă străină şi instalîndu-mă acolo. Cum or să mă primească locatarii ? Dar eu cum o să mă simt în mijlocul acestor oameni străini şi fără îndoială duşmănoşi ? Mi-am amintit fără să vreau de vila luxoasă a bunicului de la Rostov... Ce s-ar întîmpla dacă ar apărea şi acolo tam-nisam un asemenea „bolşevic" urît de toţi ai casei ?

— Ţi se pare stînjenitor ? spuse Levon, zîmbind amar. Dar dumnealor s-au îmbogăţit din munca noastră. Noi ne chinuiam prin subsoluri, în timp ce ei se lăfăiau în palate ! Acum n-au decît să se mai strîngă niţel. Eu zic că nu-i de loc stînjenitor !

Ne-am oprit în faţa unei clădiri mari cu balcoane spre strada principală a oraşului şi am urcat sus la etaj. Levon a sunat energic de cîteva ori, în timp ce eu stăteam lîngă el cu o mutră de osîndit.

Ne-a deschis o bătrînă cu înfăţişare severă şi păr cărunt. Purta o rochie neagră de stofă.

— Pe cine căutaţi ? întrebă femeia, pe faţa căreia se întipărise neliniştea şi teama.

— Pe dumneavoastră ! răspunse Levon şi, fără să mai aştepte vreo invitaţie, intră înăuntru. L-am urmat.

După ce am străbătut vestiarul, cu pereţii numai oglinzi, am pătruns într-o încăpere spaţioasă, cu ferestre largi şi înalte pînă-n tavan. Storurile grele erau lăsate. Un covor mare acoperea duşumeaua, de-a lungul pereţilor se înşiruiau scaune tapisate, îmbrăcate în huse, mai încolo am văzut o canapea, o servantă cu pahare de cristal, o masă rotundă la mijloc, acoperită cu o faţă de masă de catifea. Pe pereţi atîrnau o mulţime de tablouri. În celălalt colţ al odăii se contura un pian masiv de concert, la vederea căruia am avut o uşoară tresărire.

— Sînt de la Ceka, poftim delegaţia mea ! spuse Levon, întinzîndu-i bătrînei o hîrtie, dar aceasta nici nu s-a uitat la ea. V-am adus un comandant din Armata Roşie. E rănit şi va locui la dumneavoastră pînă la însănătoşirea completă.

— Dar nu-nţeleg, pentru ce tocmai la noi ?... Pentru răniţi există spitale ! zise bătrîna cu o voce întretăiată de spaimă.

— Asta ştim şi noi ! o întrerupse Levon. Tovarăşul are nevoie de o hrană substanţială şi n-o să fie cine ştie ce dacă vă mai strîmtoraţi un pic şi-i daţi şi lui din alimentele dumneavoastră, mai ales că aveţi destule, chiar prea destule. De altfel, e şi un lucru echitabil, fiindcă tot prietenii dumneavoastră l-au rănit !

Dîndu-şi seama că orice protest era inutil, bătrîna şi-a plecat resemnată fruntea, voind parcă să arate că se supune forţei. Numai roşeaţa uşoară care-i îmbujorase obrajii palizi şi vlăguiţi îi trăda tulburarea.

Am rămas lîngă uşă, sprijinit în cîrje, gata să fac calea-ntoarsă, şi mă blestemam în gînd că mă luasem după Levon. Însoţitorul meu însă era tot mai autoritar :

— Arătaţi-mi unde o să locuiască ?

— De ce mai întrebaţi ? Sînteţi stăpîni acum, alegeţi-vă singuri...

Prefăcîndu-se că nu aude vorbele gazdei, Levon trecu fără şovăială prin tot apartamentul, deschizînd uşile care dădeau în celelalte odăi.

— Aici cred că-i locul cel mai bun ! i-am auzit la un moment dat vocea. Ivan, vino-ncoace, ia vezi odaia asta.

L-am urmat fără prea multă tragere de inimă. Camera pe care mi-o alesese părea foarte potrivită, deşi era mobilată cu sobrietate. Un pat nichelat, acoperit cu o cuvertură subţire de tul, la fereastră un birou minuscul, două fotolii încăpătoare, mai departe un şifonier cu oglindă, o noptieră şi un covoraş.

— Ce zici, îţi place ?

— Poate că n-ar trebui, i-am şoptit eu la ureche N-ar fi mai bine să plecăm ?

Levon îmi aruncă o privire furioasă şi, mai curînd pentru bătrînă decît pentru mine, zise răspicat :

— Am hotărît, aici te instalezi ! Şi, întorcîndu-se spre gazdă, adăugă : Cred că n-o să avem nici o neplăcere. Mă-nţelegeţi, nu ?

— Cum de nu !...

— Şi acum te las cu bine. Aranjează-te, o să te vizitez în fiecare zi. Apropo, notează-ţi numărul meu de telefon. La revedere ! Levon se-nclină uşor în faţa gazdei şi plecă.

Am rămas faţă-n faţă cu bătrîna, ocolindu-ne privirile, fără să ne vorbim. Îmi închipuiam cît de jalnic arătam aşa cum eram, slab, nebărbierit şi netuns, cu cîrjele sub braţ, îmbrăcat cu mantaua mea boţită, care mirosea a substanţe dezinfectante...

— În primul rînd, daţi-mi voie să vă întreb de numele dumneavoastră, am zis într-un tîrziu.

— Susanna Hristoforovna.

— Să nu luaţi în seamă cuvintele tovarăşului meu, am urmat eu. Nu vreau să vă stînjenesc şi nu vreau să ocup camera aceasta. Voi rămîne oriunde vă convine, doar cîteva zile, pentru că o să plec curînd pe front. Nu v-aş fi deranjat de loc, însă, din păcate, nu am încotro, oraşul mi-e străin, nu cunosc pe nimeni...

Pledoaria mea a făcut impresie, fiindcă expresia de pe faţa bătrînei s-a mai îmblînzit.

— Aici stă fiica mea mai mare. S-a obişnuit cu odaia aceasta. Dacă n-ai nimic împotrivă, alături mai avem una...

— Mă rog, mi-e indiferent !...

Camera era mai mică decît cealaltă, dar tot atît de luminoasă şi cochetă.

— Îţi place ?

— Mă simt jenat că vă deranjez.

— Vai, Dumnezeule !... Totul s-a întors cu dosul în sus !... De multă vreme nu mă mai mir de nimic !...

Între timp, a apărut o altă femeie, cam corpolentă, în vîrstă şi ea.

— Aşhen, fă focul la baie, să se spele tînărul. O să locuiască o vreme la noi, îi spuse bătrîna, îndepărtîndu-se.

Din convorbirea cu Aşhen am aflat că era sora mai mică a gazdei, îşi pierduse bărbatul şi pesemne că juca în casă rolul rubedeniei sărace.

— Să-ţi aduc o gustare, să mănînci ceva pînă se încălzeşte apa, zise ea. Mi-a făcut impresia unei femei cu o inimă bună şi miloasă.

Pe masă au apărut curînd chifle rumene, unt, brînză, lapte cald şi zahăr. Nu mă-nfruptasem de mult din astfel de bunătăţi şi am înfulecat totul în cîteva clipe.

Aşhen mi-a dat rufărie curată, un prosop pluşat, apoi m-a trimis în camera de baie, care şi ea era tare încăpătoare, cu pereţii îmbrăcaţi în faianţă. Am găsit pe policioară un burete şi un săpun parfumat. Am intrat în cadă şi m-am spălat multă vreme, răsfăţîndu-mi trupul cu apă fierbinte.

Mai tîrziu, culcat în așternutul moale, îmbietor și învelit cu o plapumă groasă, mă gîndeam că burghezia n-o prea dusese rău în trecut și n-avea nici acum de ce să se plîngă.

A VENIT DRAGOSTEA

Liniște și pace... Atmosfera aceasta mă predispunea la visare și trezea în mine dorinți nebănuite.

Pe fereastră vedeam cum ultimele raze de soare se stingeau, și amurgul cobora cu repeziciune peste oraș. De afară nu pătrundea pînă la mine nici un zgomot. Parcă totul murise în casa aceasta imensă. Stăteam întins pe pat, plutind între vis și realitate. Recapitulînd fără grabă evenimentele zilei, am ajuns la convingerea că omul nu trebuie să-și piardă niciodată nădejdea. Într-adevăr, în dimineața aceea, singur cuc, rătăcit într-un oraș străin, parcă-mi pierdusem curajul. Către seară însă se aranjaseră toate cum nu se poate mai bine. Dădusem peste oameni buni, inimoși, care-mi întinseseră o mînă de ajutor, găsisem adăpost într-o odaie caldă și primitoare, și acum mă odihneam într-un pat cu cearșafuri fine și imaculate. Și toate acestea după traiul aspru din tranșee, după o viață de primejdii petrecută în mizerie și lipsuri, după mirosurile grețoase de la spital! Nu degeaba spunea mama că sînt „norocos". O, draga mea mamă!... Dacă aș putea să te văd măcar o clipă...

Piciorul aproape că nu mă mai durea și-n suflet mi se așternuse pacea, ca atunci cînd te aștepți să se întîmple ceva plăcut.

Dar m-a cuprins și revolta. Aproape flămînzi și zdrențuiți, tovarășii mei îndurau frigul în munți, primejduindu-și viața la tot pasul, în luptă înverșunată cu dușmanul. Iar aici, în spatele frontului, burghezia ducea o viață confortabilă în apartamente luxoase, de parcă nu s-ar fi schimbat nimic pe lume. Mă întrebam: „Oare așa o să fie mereu? Atunci pentru ce s-au adus atîtea jertfe, de ce s-a vărsat atîta sînge?..."

Iată, de pildă, casa aceasta, unde mă aruncase soarta într-un chip atît de ciudat. După spusele cekistului care mă însoţise, bărbaţii din casa aceasta fugiseră. Prin urmare, avuseseră motive să se teamă să nu fie pedepsiţi după faptele lor. Fiindcă, fără motiv, nimeni nu-şi părăseşte avutul şi familia, ca să rătăcească prin lume ca un cîine de pripas. Graniţa nu era departe, iar dincolo — Iranul, Turcia. Şi nici nu era prea greu să ajungi acolo, ca să scapi de pedeapsa binemeritată. Iar nevestele acestora continuă să se bucure de toate binefacerile unei vieţi îndestulate şi puţin le pasă de ceea ce se petrece în jur !... Asta-i dreptate ?...

Bătrîna pomenise de fiica ei mai mare — aşadar exista şi una mică. Cum or fi oare fetele ? Dar, la urma urmei, nu merită să-mi bat capul, trebuie să fie nişte progenituri burgheze, înfumurate şi pline de sine. Şi nu cred că or să binevoiască să-i acorde atenţie unui comisar bolşevic, care mai umblă şi în cîrje... Ducă-se dracului. Nici n-am nevoie de atenţia lor...

De după uşa închisă am deslușit cîteva glasuri înăbuşite şi mi-am încordat auzul.

„Nu-i frumos, va trebui totuşi să-l invităm..." spunea bătrîna gazdă.

„Nu vreau să stau la aceeaşi masă cu el, lasă-l să mănînce în odaie", se împotrivi o voce necunoscută de femeie.

Apoi Aşhen zise :

„Nu te prosti, e un om ca toţi oamenii, nu-ţi fie teamă, nu muşcă..."

„După maniere, poate să fie un tînăr binecrescut", confirmă bătrîna.

Apoi se făcu linişte.

Peste cîteva minute, cineva ciocăni la uşă. Intră Aşhen şi-mi aduse o pereche de papuci, o haină de casă şi nişte pantaloni de pînză subţire, apoi mă pofti la dejun în sufragerie.

— Prefer să iau masa aici, am spus eu. Ca şi gazdele mele, nu prea am chef să mănînc în tovărăşia lor.

— Lasă fleacurile ! Doară poţi umbla. Scoală-te, îmbracă-te şi vino. Hainele tale le-am dat la spălat.

Vorbise cu atîta hotărîre, încît nu-mi rămînea decît să mă supun. Aşhen mi se părea tot mai apropiată şi mai deschisă la suflet. În tot cazul, n-am observat la ea nici cea mai mică urmă de apucătură „burgheză", cum e îngîmfarea şi aroganţa.

Pe cînd părăseam odaia, am aruncat o privire fugară în oglindă. Îmbrăcat în hainele acestea croite pe altă măsură, mi se părea că sînt nespus de caraghios şi neîndemînatic şi nu semănam de loc cu un comisar de unitate combatantă. Dacă m-ar vedea acum Akimov şi Şurocika !...

Le-am găsit adunate în sufragerie — mama, în capul mesei, în dreapta, una din fete, în stînga, cealaltă, şi ceva mai încolo, Aşhen.

— Fiicele mele, Bella şi Máro, mi le recomandă gazda.

M-am înclinat în tăcere şi mi-am ocupat locul vizavi de bătrînă, în dreptul tacîmului liber, fără să-mi fi putut da seama care dintre ele era Bella şi care, Máro. Ocolindu-mi privirea, cele două fete îşi plecaseră capul deasupra farfuriei, prefăcîndu-se că sînt ocupate cu servitul mesei.

Cînd m-am mai dezmeticit puţin după primul moment de sfială, am început să le cercetez pe furiş. Brune, cu păr negru şi ochi ca murele, îmbrăcate cu o modestie plină de bun gust, mi s-au părut destul de simpatice.

Cea din stînga era mezina, o adolescentă subţirică de vreo şaptesprezece ani. Fata îşi ridică fruntea, şi privirile ni se încrucişară o clipă. Era foarte drăguţă, sau poate numai mi s-a părut. Un singur lucru pot spune sigur — pînă atunci nu mai întîlnisem niciodată o fată cu o înfăţişare atît de atrăgătoare şi de gingaşă, luminată de doi ochi mari, cu o uşoară melancolie în priviri.

— Bea un pahar de vin, mă îndemnă Aşhen, îţi face bine, ai pierdut mult sînge.

I-am mulţumit, dar am refuzat vinul. Nu-mi ardea de băutură, fiindcă tăcerea comesenilor mă apăsa greu. Buna Aşhen, ghicindu-mi starea sufletească, pentru ca să înfiripe o discuţie cît de mică, m-a întrebat dacă-mi place mîncarea.

— Foarte mult. N-am mai mîncat de multă vreme lucruri atît de delicioase, am răspuns eu, cu toate că în tulburarea mea nu prea eram dumirit ce anume mîncasem. Şi mama e meşteră mare în preparatul bucatelor...

— Dumneata ai mamă ? scăpă întrebarea cea mai mică dintre fete.

— Máro, cum poţi să pui astfel de întrebări neroade ? Orice om are tată şi mamă, se supără Aşhen. Aşa am aflat în cele din urmă care dintre fete răspunde la numele de Máro.

— Am vrut să întreb dacă e în viaţă, a explicat aceasta fîstîcindu-se şi roşind. Aşa cum arăta în clipa aceea mi s-a părut şi mai frumoasă decît înainte.

— Mama se află la Rostov pe Don şi este profesoară, am spus eu, întorcîndu-mă spre Máro.

Cele două fete şi-au ridicat capul deodată, privindu-mă cu oarecare surprindere. Pesemne că, după părerea lor, mama unui bolşevic nu putea să fie profesoară.

Conversaţia lîncezea, şi dejunul a decurs mai mult în tăcere. După ce am terminat cu desertul, m-am ridicat de la locul meu, am mulţumit pentru masă şi, fără să mă adresez propriu-zis nimănui, am întrebat :

— N-aţi vrea să-mi daţi o carte de citit ?

— Biblioteca se află pe partea dreaptă, cum ieşiţi pe sală. Dulapurile nu sînt încuiate... Aşhen, arată-i, te rog, spuse bătrîna.

Cînd am intrat în bibliotecă şi Aşhen a aprins lumina, am încremenit de uimire. Dulapurile uriaşe de lemn de mahon cu geamuri de cristal, erau ticsite cu cărţi legate în coperte scumpe şi frumoase. Şi găseai acolo pe aproape toţi clasicii ruşi : Puşkin, Gogol, Tolstoi, Dostoievski, Gonciarov, Turgheniev, Korolenko, Herzen. Nici la biblioteca şcolii noastre nu văzusem atîtea cărţi. Cercetînd vitrinele, am dat peste mai multe rafturi cu cărţi franţuzeşti : Stendhal, Balzac, Maupassant, Daudet, Prosper Mérimée, Zola. Simţeam că-mi tremură mîinile de emoţie — nu mă aşteptasem la o bucurie atît de mare !...

Am luat cîte un volumaş de Stendhal şi Maupassant, m-am întors în odaie, m-am aşezat în fotoliu, am aprins lampa de birou şi am început să răsfoiesc cărţile. Reciteam frazele de cîteva ori în şir, fără să pricep nimic !... Toate

gîndurile îmi zburau la Máro. Oare ce-o fi făcînd ? Probabil că citeşte şi ea ceva... Interesant, ce fel de cărţi i-or plăcea mai mult ?...

Căutam să-mi alung gîndurile de la ea, dar degeaba... Am închis cartea, mustrîndu-mă în fel şi chip. Sînt un puştan, un om de nimic ! Cum am dat cu ochii de o fetişcană mai acătării, mi-am şi pierdut capul, fără măcar să mă gîndesc cît de puţin cine era fata aceasta şi cine eram eu ? Nimic de zis, halal ostaş al Armatei Roşii... Ce mai politruc, îndrăgostit de fiica unui duşman de clasă !... Dar eu parcă-s îndrăgostit ? Fireşte că nu ! La naiba cu toate astea !...

Am luat cartea şi m-am lungit în pat. Încetul cu încetul soarta lui Julien Sorel m-a absorbit cu desăvîrşire şi am uitat orice altă preocupare.

Am citit pînă noaptea tîrziu, iar a doua zi dimineaţa mi-am dat cuvîntul să nu mă mai gîndesc la Máro şi nici măcar s-o învrednicesc cu o privire.

Vremea s-a stricat şi s-a pornit o burniţă măruntă. Picăturile de apă se prelingeau în şuvoaie subţiri pe geamurile asudate ale ferestrei. În casă era cald, linişte, şi prin odăi plutea o mireasmă plăcută...

O astfel de vreme te predispune la tristeţe şi mă simţeam într-adevăr trist. M-a cuprins dorinţa arzătoare să arunc cît colo blestematele de cîrje şi să mă-ntorc cît mai repede la regimentul meu, la tovarăşii mei. În casa asta nu mă simţeam în largul meu — mi-era scîrbă şi ruşine să mănînc pîinea burgheziei, să am legături cu oamenii aceştia străini care mă duşmăneau. Mi-am amintit de Şurocika şi am zîmbit. Simpatica Şurocika, atît de apropiată şi bună !... Mai repede, să ajung cît mai repede la regiment !...

Mi-am rezemat cîrjele de perete şi am încercat să mă mişc prin odaie fără ajutorul lor. Dar vai... n-am putut să fac nici trei paşi. Din cauză că stătusem prea multă vreme în pat, mi se anchilozaseră picioarele şi nu mă mai ascultau. De altfel, piciorul drept nici nu puteam să-l pun pe pămînt — mă durea.

M-au chemat la micul dejun ; în uşa sufrageriei m-am întîlnit cu Máro.

— Bună ziua, m-a salutat ea întîi. Spune, cunoşti limba franceză ?

— Dar de ce mă-ntrebi ? am răspuns eu ocolindu-i privirea.

— Am văzut că ai luat din bibliotecă nişte cărţi franţuzeşti. Pot să-ţi spun şi care anume...

— Da, am luat. Poate că nu era voie ?

— Vai, dar de unde !... Am vrut să spun cu totul altceva. Dacă le-ai luat, înseamnă că ştii franţuzeşte.

— Ştiu.

Încurcînd pe alocuri conjugările, Máro a început să vorbească franţuzeşte. I-am răspuns la întrebări.

— Oh, dar constat că vorbeşti perfect. O să conversez cu dumneata numai franţuzeşte !

— Mă bucur mult, avem nevoie amîndoi de exerciţiu.

La masă, Bella s-a învrednicit să mă bage şi ea în seamă. S-a interesat unde am învăţat şi de unde cunosc limba franceză. I-am dat explicaţiile necesare.

— La noi, la liceu, ni s-a predat franceza şi germana, a zis ea. Dar, spre deosebire de Máro, n-am nici o aplicaţie pentru limbile străine.

— În schimb, eşti o bună matematiciană, a zis sora ei.

— Tu exagerezi ca totdeauna. Ce fel de matematiciană ai găsit în mine ?...

Seara, în toată casa era linişte. M-am uitat în sufragerie, am crăpat uşa de la bibliotecă — nimeni. Convins că toată lumea plecase, m-am dus la pian şi am ridicat capacul. M-am aşezat pe scaun şi am început să cînt în surdină. Degetele îşi mai pierduseră din elasticitate şi-mi venea destul de greu la acorduri. Încetul cu încetul însă mi-am revenit şi, uitîndu-mi intenţia pe care o avusesem de a cînta cît mai discret, am apăsat pe pedale. Pianul avea o rezonanţă minunată. Muzica lui Chopin şi Liszt nu-mi produsese de multă vreme o plăcere atît de mare !...

Cînd am terminat, am rămas ca zăpăcit în faţa clapelor pianului. Un zgomot abia perceptibil m-a trezit la realitate. Am ridicat capul şi m-am uitat în jur. Nimeni...

După cină, toată familia s-a adunat în salon. M-au invitat şi pe mine. În timp ce-mi sorbeam cafeaua, s-a iscat o discuţie destul de interesantă :

— Spune, eşti într-adevăr un bolşevic convins ? m-a întrebat Bella, privindu-mă ţintă în ochi.

— Cel mai autentic bolşevic...

— De necrezut !

— Ce anume ?

— Vorbeşti limbi străine, cunoşti muzica... Într-un cuvînt, faci impresia unui intelectual veritabil. Şi cînd colo...

— Înainte de a te cunoaşte pe dumneata, îmi închipuiam că bolşevicii sînt nişte bădărani, nişte neciopliţi, adăugă bătrîna.

— V-aţi făcut părerea aceasta despre ei, fiindcă v-aţi luat după calomniile duşmanilor noştri.

— Posibil, încuviinţă ea, dar Bella o întrerupse indignată :

— Nu-i adevărat ! E oare minciună că bolşevicii nimicesc valorile morale şi distrug civilizaţia ? Obrajii îi ardeau, şi ochii ei aruncau scîntei.

— Depinde despre care civilizaţie e vorba, am răspuns eu. Dacă ea constă în aceea ca unii oameni, subjugîndu-i cu forţa pe alţii, să trăiască în belşug pe socoteala lor, atunci o asemenea civilizaţie trebuie să fie distrusă !... De altfel, cred că n-are rost să ne contrazicem în chestiunea aceasta. Vorbim limbi diferite şi nu ne putem înţelege...

— După părerea dumitale, e drept şi să jefuieşti avutul altora ?

— Orice avuţie aparţine celui care a creat-o cu mîinile sale. Numai banditii jefuiesc ! Poporul îşi ia doar ceea ce-i aparţine de fapt.

— Astea nu-s ideile dumitale, nu cred ! Sînt lozincile agitatorilor...

— Bella, de ce nu admiţi că omul poate să aibă şi propriile sale convingeri ? interveni cu o voce timidă Máro.

— Poate, firește ! Dar nu atît de monstruoase...

— Monstruoase ? Vorbeşti astfel, pentru că nu cunoşti de loc viaţa, am spus eu. Ce ai mai văzut dumneata în afară de o casă confortabilă, plină de toate bunătăţile, de liceul unde ai învăţat şi de cercul prietenelor dumitale, trăite şi ele în belşug ?... Eu am crescut într-o mahala, unde

oamenii munceau cîte zece-douăsprezece ore în şir şi se adăposteau în cocioabe de chirpici. De cele mai multe ori nici nu mîncau pe săturate, iar copiii lor băteau, şi vara, şi iarna uliţele, desculţi şi despuiaţi... Asta nu ţi se pare monstruos ?

— Gata, ajunge cu atîta politică ! se amestecă bătrîna. Vă rog foarte mult. Mai bine ne-ai cînta ceva !...

M-am aşezat la pian şi am cîntat o mazurcă de Chopin. Judecînd după atenţia cu care ascultau, îmi dădeam seama că femeile acestea înţelegeau muzica şi ştiau s-o preţuiască.

În timp ce mă întorceam în odaie, am alunecat pe parchet, mi-am pierdut echilibrul, şi, în cădere, mi-am vătămat din nou piciorul rănit. Fulgerat de durere, am gemut, dar în ciuda tuturor încercărilor mele nu am putut să mă ridic de jos. Bătrîna gazdă şi Aşhen mi-au sărit în ajutor — fetele tocmai plecaseră undeva în oraş.

Către seară, durerile s-au înteţit şi am făcut febră. Neştiind ce să mai facă să-mi aline suferinţa, biata Aşhen se învîrtea tot timpul pe lîngă mine. Bătrîna s-a dovedit însă mai înţeleaptă şi a trimis după medic.

Între timp, a venit şi Levon să mă vadă.

— Ce s-a întîmplat ? a întrebat el, aruncînd o privire aspră spre femei, de parcă ele ar fi fost vinovate de cele petrecute.

— Am alunecat, am căzut şi mi-am lovit piciorul, i-am explicat eu.

— Stai puţin să dau o fugă după doctor !

Bătrîna i-a spus că a şi trimis după el.

— N-avem nevoie de medicii lor ! Îl aduc pe-al nostru ! a răspuns Levon, plecînd grăbit.

Peste vreo oră, la căpătîiul meu a avut loc o dispută retorică destul de amuzantă între cei doi corifei ai ştiinţei medicale.

Medicul de casă al gazdelor mele venise cu zece minute mai devreme. Rotofei, cu faţa rotundă ca o lună plină, încadrată de o ţăcălie potrivită cu grijă, şi pe nas cu un pince-nez cu ramă subţire de aur, omul acesta era parcă întruchiparea burghezului bonom de talie mijlocie. N-a apucat bine să-mi examineze piciorul şi să-mi pună cîteva întrebări, că a venit al doilea medic, adus de Levon, un

bărbat slab şi deşirat, cu cizme în picioare şi îmbrăcat cu o tunică militară.

— Nu-i nimic grav, a spus medicul de casă. O contuzie, însoţită de o uşoară hemoragie. Aplicaţi o compresă rece, iar mîine veţi face băi şi masaj. Inflamaţia o să cedeze şi o să scadă şi temperatura.

— Îmi permiteţi să văd şi eu ? ceru medicul cel înalt. Dumneavoastră, colega, nu sînteţi chirurg şi, prin urmare, nu cred că diagnosticul pe care l-aţi pus ar putea fi definitiv !

— Posibil, dar în cazul de faţă, intervenţia chirurgului ar putea mai curînd să complice vindecarea în loc s-o uşureze.

Fără să ia în seamă aceste afirmaţii jignitoare, celălalt medic îmi cercetă piciorul, apoi se întoarse, dispreţuitor, către medicul casei.

— Trebuie să ştiţi că tînărul acesta a avut de curînd o cangrenă de pe urma unei răni ! Pielea piciorului nu a apucat încă să se îngroaşe, iar dumneavoastră îi recomandaţi să facă băi şi masaj. Bolnavul are nevoie de linişte, de hrană bună şi de comprese cu apă de plumb.

Doctorul cu ţăcălie îşi înşfăcă trusa şi se îndepărtă cu o mutră ofensată. După ce mi-a prescris un medicament pentru scăderea temperaturii, a plecat şi celălalt.

Levon a mai rămas lîngă mine. M-a întrebat cum se poartă gazdele, dacă sînt mulţumit cu mîncarea şi dacă am nevoie de ceva.

— Totul e în ordine !... Dacă nu te deranjez, adu-mi, te rog, ziare proaspete. Mă simt aici ca-ntr-o colivie, nu ştiu nimic ce se petrece în lume. Şi te rog să-mi faci rost de un brici.

— Ziare îţi aduc. Pentru ce-ţi trebuie însă briciul, nu pricep ! Cui vrei să-i placi ? Pentru cine vrei să te ferchezuieşti ?

— Pentru mine !... Nu vezi ce barbă mare am ?

— Fie, îţi procur şi brici, fă-te frumos. Dar ai grijă, prietene, să nu faci ochi dulci cadînelor ăstora ! urmă Levon, arătînd cu capul spre uşă. Dă-le numai ocazia, că ţi se şi suie în spinare. Unul ca de-alde noi n-are nici un rost să-şi piardă vremea cu ele !...

— Încetează ! Nimeni nu se gîndeşte la aşa ceva. Fiecare zi petrecută aici e o povară pentru mine !... Apropo, Levon, cred că fata cea mai mare, Bella, e o lepră şi jumătate !

— Ai zis — lepră ! E contrarevoluţia întruchipată ! A făcut parte din organizaţia tineretului naţionalist !

Vorbele lui Levon m-au pus serios pe gînduri. Desigur, faptul că fata unor oameni bogaţi a avut legături cu contrarevoluţia, nu era de mirare. Dar pentru mine, mai neplăcut decît orice era faptul că Bella era soră cu Máro.

După plecarea cekistului, m-am gîndit mult la situaţia aceasta.

În cursul nopţii, Aşhen a stat de veghe la patul meu. Am stăruit zadarnic să se ducă să se odihnească. Sărmana nu s-a mişcat de lîngă mine pînă a doua zi. Compresele cu apă de plumb şi-au făcut efectul, şi durerile m-au mai lăsat, dar temperatura nu voia să cedeze.

Dimineaţa, a venit Máro şi i-a luat locul. Mi-a adus micul dejun, apoi a strîns farfuriile şi s-a aşezat în fotoliu cu o carte în mînă.

— Vrei să-ţi citesc ceva ?

— Mulţumesc, dar prefer să stăm de vorbă, am răspuns eu.

— Bine, cu condiţia însă ca dumneata să povesteşti. Eu am văzut prea puţine lucruri, n-am părăsit niciodată oraşul. Nu cunosc decît casa, şcoala, cărţile şi pe părinţii mei !... Fata vorbea sincer, din inimă.

— Şi ce vrei să-ţi povestesc ? am întrebat eu, admirînd-o pe ascuns.

— Îmi pare rău că pui asemenea întrebări ! Ai avut prilejul să vezi atît de multe...

Nu ştiu de ce, dar am simţit nevoia să-i povestesc întreaga mea viaţă. Poate că era o pornire firească să-mi descarc sufletul în faţa cuiva, mai ales că în ultimele zece luni trecusem printr-atîtea !...

I-am descris pînă în cele mai mici amănunte cartierul nostru mărginaş de pe colina calcaroasă, aproape de calea ferată. Mi-am amintit cum şuieratul locomotivelor mă trezea în puterea nopţii şi cum visam adesea că mă sui într-o bună zi în tren şi că pornesc spre ţinuturi îndepăr-

tate. I-am povestit despre tata, care fusese prietenul şi tovarăşul meu scump.

Ciudat — cu cît se scurgeau mai mulţi ani, cu atît mai bine mi se părea că-l cunosc. Tata reînvia în amintirile mele ca un om puternic, cu o voinţă de fier şi o convingere neclintită. Şi era, într-adevăr, uimitoare generaţia aceea a tatălui meu — garda muncitorească a marelui Lenin !...

Am depănat anii mei de şcoală, i-am spus cum ceilalţi copii mă porecliseră „artistul" şi cum o dată era cît pe-aci să-mi scuture cojocul, dacă nu-mi sărea în ajutor prietenul meu Kostea-Sfîrleză, care acum lupta undeva în munţi ca trăgător la mitralieră. Mama ocupa în toate amintirile mele un loc cu totul aparte, dar îmi venea foarte greu să găsesc cuvintele potrivite care să redea simţămintele mele pentru ea.

— Mama e subţire şi mlădioasă ca o fată. E frumoasă, cultă şi mai ales, foarte, foarte bună !

— O iubeşti mult ? m-a întrebat Máro încet.

— Mult, tare mult !... Mi se pare — ba nu, sînt convins — că n-ai găsi în lumea întreagă o alta ca ea !... Părinţii săi erau bogaţi, dar dînsa a rupt legăturile cu ei, şi-a părăsit mediul în care trăise şi şi-a legat viaţa de un revoluţionar — de tata...

Povestea vieţii mele a impresionat-o. Máro mă asculta nemişcată, şi în privire i se lăsase parcă o melancolie şi mai adîncă. Avea darul celui ce ştie să asculte.

Însufleţit de atenţia fetei, i-am istorisit toate peripeţiile mele din clipa în care fugisem de acasă, trecînd sub tăcere numai întîmplările din spatele liniilor alb-gardiste şi cazul acela ruşinos cu cizmele. Amănuntele rănirii mele, lupta pe care o dusesem cu medicii ca să-mi salvez piciorul, toate acestea au tulburat-o şi am observat că pălise la faţă de emoţie.

— Cît de mult ai suferit ! a zis ea şi, ridicîndu-se din fotoliu, a ieşit repede din odaie. Am avut impresia că ochii i se umpluseră de lacrimi.

Cu timpul, între mine şi Máro s-au înfiripat relaţii prieteneşti. Îşi luase obiceiul să vină seara la mine, să se aşeze la fereastră şi să stăm multă vreme de vorbă, comentînd mai ales cărţile citite. Cu prilejul acesta am descoperit că ne plăceau aceiaşi scriitori şi ne emoţionau cu

aceeaşi tărie destinele eroilor lui Stendhal şi Tolstoi. Recitam versuri şi am constatat că Máro cunoştea mult mai multe poezii decît mine. Recita foarte frumos, mai ales din Lermontov, poetul meu îndrăgit :

Privesc de la fereastră cum razele de soare
trimit în pragul seriicoloanelor semeţe,
spre coşuri şi spre turle văpaia-nşelătoare
ce va renaşte-n alte dimineţe...

Cît de triste şi pline de simţire răsunau versurile acestea pronunţate de gura ei !...

Máro se ferea să vorbească despre viaţa sa, dar tot am aflat cîte ceva. Tatăl ei avusese o fabrică de băuturi, pe care le desfăcea în multe oraşe ale Rusiei. Despotic şi avar din fire, nu precupeţise nimic pentru creşterea fetelor sale, deşi era nespus de mîhnit că nu avea un băiat care să-i moştenească întreprinderea. Ambiţios şi dornic de onoruri, se înhăitase după revoluţie cu naţionaliştii şi deţinuse funcţii importante în guvernul fantomă al acestora. Mama fetei se trăgea şi ea dintr-o familie înstărită, care scăpătase cu timpul. Tatăl o luase de nevastă vrăjit de frumuseţea ei, fără nici o zestre. Viaţa mătuşei Aşhen fusese cu totul alta. Bărbatul ei ucisese un ofiţer de jandarmi care asuprea fără milă populaţia din localitate. După săvîrşirea faptei reuşise să fugă. Dar pentru că nu avea cu ce trăi, s-a făcut contrabandist şi şi-a găsit moartea undeva prin munţi, surprins de un viscol. I-au găsit trupul abia în primăvara următoare.

— Mătuşa Aşhen păstrează cu sfinţenie pînă astăzi amintirea soţului ei. L-a iubit cu dragostea plină de abnegaţie, de care sînt în stare numai femeile orientale, a spus Máro.

— De ce numai femeile orientale ? am întrebat-o eu.

— N-aş putea să spun, a rostit fata, cu glasul stins.

Cînd s-a aplecat să-mi potrivească perna, părul ei mătăsos şi aromitor mi-a atins faţa. Nu m-am mai putut stăpîni, i-am apucat mîna delicată şi caldă şi am sărutat-o. Nu şi-a retras-o, dar m-a privit cu tristeţe. Buzele îi tremurau. Fără să scoată o vorbă, a alunecat ca o umbră spre uşă şi a şi dispărut.

E greu să descriu simțămintele și gîndurile care m-au frămîntat după această întîmplare. De atunci, o așteptam mereu să vină și tresăream cu sufletul la gură, ori de cîte ori auzeam cel mai mic zgomot sau foșnet. Iar dacă întîrzia să apară, nu-mi mai găseam locul și mă zvîrcoleam în așternut cuprins de panică. Zi și noapte, pînă și în somn, gîndurile mele erau numai la ea. Mă lăsasem pînă și de lectură, fiindcă nu-mi aducea bucuriile de odinioară. Din cînd în cînd, aveam cîte o străfulgerare a rațiunii. În astfel de clipe mă străduiam să mă conving că procedez foarte greșit. Máro nu putea să mă iubească, Și nici eu nu se cuvenea s-o iubesc !... Era însă de ajuns ca fata să apară, să-i văd obrazul atît de drag și să-i aud vocea caldă și domoală, că toate argumentele și raționamentele mele se spulberau ca prin farmec și simțeam cum îmi pierd iarăși capul.

Acum, Máro devenise mai prudentă și avea grijă să nu se mai apropie de patul meu, cu toate că era tot atît de duioasă, plină de căldură ca înainte.

Starea mea se îmbunătățea pe fiecare zi, piciorul se dezumflase, temperatura era normală de multă vreme. Îmi recîștigasem pofta de mîncare și înfulecam tot ce-mi aduceau Máro și Așhen. În sfîrșit, medicul mi-a îngăduit să părăsesc patul. Sprijinindu-mă în cîrje, am făcut de vreo două ori înconjurul odăii. Totul a mers bine și nu simțeam nimic deosebit, cu excepția unei ușoare amețeli.

Levon venea adesea să mă vadă, iar într-una din zile mi-a adus și briciul făgăduit.

— Fă-te frumos, ca să te arăți așa cum se cuvine la Comitetul orășenesc ! Fetele de acolo se interesează mereu de starea sănătății tale, iar tovarășul Brutenț te așteaptă, mi-a spus el.

— Mă așteaptă !... De ce ?

— Fiindcă avem nevoie de tine. A luat legătura cu unitatea ta, și comisarul regimentului i-a trimis o recomandare grozavă. Mă rog, Ivan Silin e așa și pe dincolo !...

— Trăncănești și tu ca să te afli-n treabă !

— Am citit-o cu ochii mei... Va să zică, ai lucrat și tu la Ceka ! De ce n-ai spus nimic ?

— N-aveam ce să spun...

— Dar ce s-a întîmplat acolo ?

După ce mi-a ascultat spovedania, Levon a clătinat din cap.

— Straşnic !... Şi zici că era cît pe-aci să vă găurească pielea ? Se-ntîmplă !... Oamenii noştri trebuie să fie foarte corecţi, să nu-i atingă nici umbra vreunei bănuieli. Nu degeaba sîntem străjerii revoluţiei. Dar nu-i nimic, cînd te-ai fript cu supă sufli şi-n iaurt. Acum ai experienţă, aşa că n-o să mai cazi în greşeală.

— Din fericire, n-o să mai lucrez la Ceka.

— Asta nu se ştie. Dacă o să fii repartizat la Ceka, o să lucrezi.

— Mai întîi mă duc la regiment. Cum mi-or spune cei de acolo, aşa o să fie.

— O să fie cum va hotărî partidul...

Eram convins că n-o să mă poată sili nimeni, însă după plecarea lui Levon am căzut pe gînduri... Mi se părea că-mi ascunde ceva.

Cînd am intrat pentru întîia oară după boală în sufragerie, am observat din prima clipă o schimbare în atitudinea gazdelor mele. Bătrîna abia mi-a răspuns la salut printr-o înclinare a capului, iar Bella nu m-a luat de loc în seamă. Eu mi-am închipuit că se săturaseră pur şi simplu de mine şi mi-am zis că trebuie să plec cît mai repede din casa lor.

Seara, cînd Máro a trecut pe la mine, am întrebat-o :

— De ce m-au întîmpinat azi mama şi sora dumitale cu atîta răceală ?

— Ţi s-a părut, a murmurat ea, sfioasă, plecîndu-şi privirea în pămînt.

— Ba nu, nu mi s-a părut ! De altfel, e limpede, s-au săturat de mine.

— Nu, nu-i asta !

— Atunci ce-i ?

— Mama mi-a interzis să mai vin la dumneata, iar eu... eu n-am ascultat-o... Nu trebuie să te superi pe ea, aşa a fost educată !...

— Máro, răspunde-mi la o singură întrebare... De ce n-ai ascultat-o ?

Fata a tăcut o vreme.

— Îmi place atît de mult să te aud povestind ! a răspuns ea în cele din urmă. Dumneata nu semeni de loc cu tinerii din jurul nostru...

— Bine, dar eu sînt bolşevic !

De data aceasta a urmat o tăcere mai îndelungată şi abia într-un tîrziu a răspuns :

— Dumneata ai un scop în viaţă, ştii ce vrei... Pe cînd eu n-am nici convingeri, nici ţeluri, nimic !...

— Máro, scumpa mea Máro !

Am cuprins-o în braţe şi am strîns-o la piept. Fata a început să tremure, în timp ce murmura : „Lasă-mă, nu trebuie". Dar eu nu mai ţineam seama de nimic. Buzele noastre s-au încleştat într-un sărut.

Zilele următoare am fost fericit, fericit şi nepăsător. Nu mă mai gîndeam la nimic altceva decît la ea. Ce preţ puteau să mai aibă oricare alte gînduri, în comparaţie cu fericirea pe care o simţeam ! Mă bucuram de toate nimicurile, îmi făuream cele mai minunate planuri de viitor, fără să ţin seamă de faptul că în calea fericirii mele s-ar putea ridica şi piedici. Iar piedicile s-au dovedit a fi neaşteptat de multe...

Neplăcerile au început prin aceea că bătrîna mea gazdă şi Bella n-au mai vrut să schimbe o vorbă cu mine. Asta nu mă supăra prea tare, mă săturasem pînă peste cap să locuiesc acolo, şi dacă n-ar fi fost Máro, aş fi plecat numaidecît din casa lor. Mai rău era altceva — mama şi sora ei o persecutau pe biata fată. De multe ori venea la mine cu ochii înroşiţi de plîns şi cu toate că nu-mi spunea nimic, îmi dădeam seama de cauza lacrimilor ei.

O discuţie dintre gazdele mele, pe care am surprins-o întîmplător, mi-a confirmat pe deplin bănuielile.

— Spune-mi, te rog, Bella, de ce-i otrăveşti viaţa surorii tale ? Ce vrei de la ea ? a întrebat-o Aşhen, mînioasă.

— Dumneata, tanti, nu înţelegi nimic ! E pur şi simplu o neruşinată — a uitat de nefericitul nostru tată şi cochetează cu bolşevicul ăsta şchiop ! a răspuns Bella.

— Păi sigur, pot înţelege eu ceva ! Tu eşti mai deşteaptă decît toţi ! Eu atîta vă rog — s-o lăsaţi în pace pe Máro. Asta se referă şi la tine, soră !

— Iar eu te poftesc să nu te bagi unde nu-ţi fierbe oala ! se răsti bătrîna.

— Eu, la urma urmei, pot să plec de la voi, mi-e totuna pe care-l slugăresc ! zise Aşhen, ieşind şi trîntind uşa după ea.

— Uite că şi Aşhen s-a obrăznicit ! Doamne, Dumnezeule, cîte se mai petrec în lumea asta ! se tînguia bătrîna.

— Cred că cel mai bun lucru ar fi s-o trimitem pe Máro la unchiul nostru, la ţară. Acolo o să uite de cavalerul ei bolşevic ! a propus Bella.

— Nu ştiu, nu mai ştiu nimic, a răspuns maică-sa cu glasul întretăiat de suspine.

Nu mai puteam să stau în casa asta. În aceeaşi zi am aruncat cîrjele, mi-am luat un baston şi am făcut cîţiva paşi prin cameră. Cînd călcam pe el, piciorul bolnav mă durea, totuşi am străbătut de cîteva ori odaia dintr-un colţ într-altul, şi asta m-a bucurat atît de mult, că m-am hotărît să părăsesc imediat casa.

Am găsit-o pe Máro singură în bibliotecă.

— Trebuie să-ţi vorbesc, i-am suflat eu la ureche.

Ea a încuviinţat din cap, şi eu m-am întors în odaia mea.

După cină, în casă s-a făcut linişte ca de obicei. Am luat o carte şi m-am aşezat în fotoliu să citesc, dar am aruncat-o curînd. Am stat nemişcat multă vreme ; prin minte îmi treceau tot felul de gînduri. Máro mă iubeşte într-adevăr. O fată atît de inocentă şi de sinceră nu e în stare să se prefacă. Şi, la urma urmei, de ce ar face-o ? Doar Máro nu-i un copil şi trebuie să-şi dea seama că dragostea ei e legată de o mulţime de complicaţii şi sacrificii. O să aibă ea destulă voinţă şi tărie să îndure de dragul meu toate vicisitudinile vieţii ? Dar dacă după ce voi pleca, are să mă uite ? Asta mă speria mai mult decît orice.

Undeva, în străfundul sufletului meu, încolţeau şi alte gînduri. Ce vor spune tovarăşii mei de partid, cînd vor afla că m-am îndrăgostit de fiica unui duşman ? Mai ales că Levon mă prevenise...

Máro a venit tîrziu. Era foarte tulburată şi palidă.

— Ce s-antîmplat ?

— Nimic, mă simt obosită, mi-a răspuns ea, ocolindu-mi privirea.

Am stat de vorbă aproape pînă dimineaţa. Mai bine zis, am vorbit numai eu, iar Máro mai mult a ascultat. În primul rînd, i-am povestit tot ce auzisem în timpul zilei.

— Asta nu mă surprinde, am spus eu cît am putut de calm. Pentru ei nu sînt decît un golan fără nici un căpătîi, unde mai pui şi bolşevic, deci un duşman şi fireşte că nu te merit ! Nici nu-mi dădeam seama că începusem s-o tutuiesc. Dar atîta timp cît ne iubim, vom birui orice obstacole. Eu plec mîine. Fără mine, maică-ta şi mai ales Bella te vor convinge să te răzgîndeşti, vor căuta să-ţi arate că nu sînt o partidă potrivită pentru tine, şi că dacă mă iubeşti, îţi ratezi viaţa. Vei fi tu în stare să ne aperi dragostea ? O să mă aştepţi ?

În loc de răspuns, Máro m-a îmbrăţişat şi s-a cuibărit lîngă mine. I-am copleşit cu sărutări gura, ochii, părul.

— Să nu mă uiţi, am spus eu, sorbindu-i din ochi faţa lividă şi trasă. Oriunde m-aş afla şi orice mi s-ar întîmpla, mă voi gîndi mereu la tine !

— Cred, te cred ! Numai să te-ntorci repede, a şoptit ea. La auzul acestor cuvinte, am simţit că o undă caldă de duioşie îmi cuprinde inima.

Am stat multă vreme aşa, strînşi unul lîngă altul, făcîndu-ne visuri de viitor. De îndată ce se va sfîrşi războiul, vom pleca împreună la Rostov, la mama. Vom munci, vom învăţa şi vom face muzică. Îi spuneam lui Máro că maică-mea a muncit mult în viaţa ei, a suferit mult, şi acum merită să se odihnească. Sîntem datori să-i asigurăm o bătrîneţe liniştită. Máro a fost întru totul de părerea mea.

Afară mijeau zorile. Pe fereastra larg deschisă răzbăteau în odaie primele adieri răcoroase de vînt. Era timpul să ne despărţim...

Şi iată-mă iarăşi singur la fereastră. Somnul îmi trecuse. Am stat multă vreme admirînd piscurile înalte ale munţilor care se colorau treptat în nuanţe trandafirii, minunate. Se năştea o zi nouă.

Am ieşit în stradă, trăgînd cu nesaţ în piept aerul proaspăt al dimineţii. Eram fericit. Părăseam, în sfîrşit, casa a cărei atmosferă îmi devenise de nesuferit. Îmi lăsasem acolo cîrjele, şi acum mergeam sprijinindu-mă în baston şi şchiopătînd uşor.

Era o dimineaţă caldă şi senină. Copacii înmuguriseră, iar pe ici, pe colo dăduse iarba. Prin canalele de scurgere, de-a lungul trotuarelor pardosite cu lespezi de piatră, apa se scurgea la vale clipocind voios. Sus, printre crengile încă golaşe ale pomilor ciripeau păsările. Pretutindeni se simţea primăvara.

Oraşul îşi schimbase parcă şi el înfăţişarea şi nu mai arăta chiar atît de pustiu şi părăginit ca în ziua cînd ieşisem din spital. Străzile mişunau de trecători grăbiţi, cu feţe zîmbitoare, iar cetele de copii umpleau văzduhul cu larma şi ţipetele lor. Se părea că viaţa oraşului îşi recăpăta încetul cu încetul ritmul ei normal.

Fetele de la comitetul orăşenesc de partid s-au bucurat cînd m-au văzut, însă nu am apucat să schimbăm nici o vorbă. Uşa de la biroul secretarului s-a deschis, şi tovarăşul Brutenţ a apărut în prag şi m-a chemat înăuntru.

— Hai, intră, intră. Ia să te văd mai întîi cum arăţi. Minunat, un adevărat voinic ! m-a bătut el pe umăr. Te-ai mai îngrăşat, ochii şi-au recăpătat strălucirea. După cum se vede, bucatele burghezilor ţi-au priit ! a zis el, aşezîndu-se la masa de scris şi scoţînd din sertar o hîrtie. Ţi-am găsit regimentul, am luat legătura cu comisarul vostru. Mi-a dat referinţe bune despre tine şi nu are nimic împotrivă să rămîi aici, la noi.

— Nu înţeleg...

— O să-ţi explic îndată... Războiul, frăţioare, s-a terminat ! Unii dintre naţionalişti şi alb-gardişti au reuşit să treacă graniţa în Persia, unde englezii le vor oferi adăpost. Ceilalţi s-au predat. Acum trebuie să terminăm cît mai curînd cu contrarevoluţia internă şi să organizăm viaţa paşnică a populaţiei. Pricepi ?

— Nu prea... Nu pricep de ce trebuie să rămîn aici !

— Să lucrezi. Armata va fi demobilizată şi atunci te-ntreb, ce rost are să te mai duci la regiment ? Ca să vii înapoi ?

— Dar eu nu aveam de gînd să mă întorc aici... Vreau să plec acasă, să mă angajez din nou la ateliere. Maică-mea locuieşte la Rostov.

— Comunistul, amice, are datoria să muncească acolo unde-i mai necesar, aceasta este legea de fier a partidului nostru. Tu nu mai eşti ostaş al Armatei Roşii, dar ai rămas ostaş al partidului şi eşti dator să te supui hotărîrilor sale !

Mi-am plecat fruntea, chibzuind cu înfrigurare ce să fac. Îmi dădeam, firește, seama că secretarul avea dreptate. Ce s-ar întîmpla dacă fiecare comunist ar proceda după cum îl taie capul ? Pe de altă parte, nu voiam în ruptul capului să mai rămîn acolo. „Dacă n-am ce căuta la unitate, mai bine plec acasă decît să mai stau în oraşul acesta străin... Mă înţelesesem şi cu Máro în privinţa aceasta !“ îmi spuneam eu în gînd.

— Ce aş putea să fac aici ? Eu nu ştiu să fac altceva decît să strunjesc buloane şi să trag cu puşca...

— O să lucrezi la Ceka !

În aceeaşi clipă am sărit de la locul meu.

— Nu, asta nu ! Oriunde, însă nu la Ceka !...

— Dar de ce ?

— M-am făcut o dată de rîs acolo, ajunge...

Faţa aspră a secretarului s-a luminat de un zîmbet.

— Parcă am auzit eu ceva de unele din isprăvile tale. Nu-i nimic, cine nu greşeşte ? Important e să nu repeţi greşeala. Tovarăşul Vlasov, comisarul vostru, scrie că eşti un tînăr dezgheţat, ai dus la bun sfîrşit o misiune importantă, şi că eşti în general un cercetaş înnăscut. Şi mai cunoşti şi limba franceză, or, aici, la noi, e frontiera, avem de-a face cu fugari şi cu spioni. Cine vrei să lucreze la Ceka, dacă nu unul ca tine ? Am şi vorbit cu preşedintele Cekăi locale, te aşteaptă.

Eram pus într-o mare încurcătură. Nu prea-mi stătea bine ca tocmai eu, un comunist tînăr, să fac mofturi, iar secretarul de partid să mă curteze ca pe o fată mare.

— Tovarăşe Brutenţ, o să vă vorbesc cît se poate de sincer, am spus eu. La întrebarea de vreau să rămîn aici

şi să lucrez la Ceka, răspunsul meu ar fi : nu, nu vreau. Dar dacă acesta e ordinul partidului, nu pot să răspund decît : dispuneţi de mine cum credeţi de cuviinţă.

— Asta mai zic şi eu răspuns de comunist ! a spus zîmbind secretarul şi a urmat cu un ton prietenesc : Trebuie să înţelegi, Ivan, că avem mare nevoie de tine. La Ceka s-au adunat băieţi buni, curajoşi, care or să te ajute. Sînt sigur că vei deveni un bun cekist.

Soarta mea era hotărîtă.

Brutenţ l-a chemat la telefon pe preşedintele Cekăi şi l-a rugat să-l trimită pe Levon după mine.

— În primul rînd să-i găsiţi lui Silin o locuinţă, iar mîine o să vă trimit hîrtia cu privire la detaşarea lui, spuse secretarul şi aşeză receptorul în furcă.

Mai departe, totul s-a desfăşurat foarte simplu. A venit Levon şi m-a condus la preşedintele Cekăi.

Tovarăşul Amirdjanov, un bărbat înalt şi uscăţiv, cu ochi pătrunzători şi faţă palidă, mi-a făcut impresia unui om aspru, necomunicativ. Iar după ce l-am auzit vorbind, m-am convins şi mai mult de lucrul acesta.

— La început, caută să te familiarizezi, să te iniţiezi în muncă, a început el în fraze scurte. Urmăreşte presa străină. Uneori găseşti acolo ştiri interesante. Vei primi de la şeful comandaturii delegaţia şi cartelele de alimente. Levon îţi va arăta unde o să locuieşti. Asta-i tot. Ai vreo întrebare ?

N-aveam de întrebat nimic. Mărturisesc că am rămas cam uluit de o astfel de primire. Nici nu mă invitase măcar să iau loc...

— Poţi pleca. Apropo, ai vreo armă ? m-a întrebat preşedintele.

— Am un nagan — un dar personal de la comisarul de regiment, am spus eu cu mîndrie în glas.

— Pentru un cekist, naganul nu-i de ajuns. Cere-i şefului comandaturii să-ţi dea un pistolet „Browning" şi poartă-l totdeauna în buzunarul de la spate. Du-te.

Dorinţa mea naivă de a mă mîndri cu „darul personal" al comisarului nu a făcut nici o impresie asupra preşedintelui, care nu a binevoit nici măcar să mă întrebe pentru ce-l primisem.

Șeful comandaturii, un tînăr de constituție herculeană, m-a primit cu un zîmbet prietenos și sincer, de copil, care nu se potrivea de fel cu statura și umerii lui atletici. A dat imediat dispoziții dactilografei să-mi bată la mașină o delegație, a dus-o președintelui la semnat, iar la întoarcere mi-a mai înmînat o legitimație, cartela, bonurile de masă și un „Browning" de calibru mic, acoperit cu un strat gros de unsoare.

— Astăzi, odihnește-te, iar mîine la ora nouă să vii la program. Îți faci niște poze la fotograful nostru pentru legitimație. Dacă ai vreo nevoie, vino la mine, fără nici o jenă, a spus el, apoi m-a întrebat : Joci șah ?

— Nu.

— Te-nvăț eu. Noaptea, cînd ești de serviciu, nu-i rău să faci cîte o partidă. Trece mai repede timpul !...

După ce am ieșit din biroul lui, n-am mai avut răbdare să aștept și chiar acolo, în anticameră, mi-am aruncat ochii pe delegație. M-au trecut răcorile cînd am văzut ce drepturi mi se confereau prin această hîrtie ! Aveam dreptul să mă folosesc oricînd de toate mijloacele de transport și de transmisiuni, inclusiv de comunicațiile telefonice prin fir direct, să rețin persoanele suspecte de activitate contrarevoluționară, speculă, banditism. Puteam să vizitez nestingherit toate instituțiile de stat și posturile grănicerești, să ridic de la organele locale toate documentele de care aveam nevoie, să port orice fel de armă, iar în caz de necesitate, să efectuez percheziții fără vreun ordin special. La sfîrșitul delegației mai era o frază prin care toate organele locale, militare, de partid și orice alte organe ale puterii de stat erau invitate să-mi dea tot concursul pentru îndeplinirea atribuțiunilor mele. Într-un cuvînt — puteri cu desăvîrșire nelimitate !...

Pe stradă, Levon, care mergea alături de mine, sporovăia mereu :

— O să te duc la o gazdă simpatică, o femeie în vîrstă. Cu toate că nu-i membră de partid, merită toată încrederea. În perioada ilegalității îi ascundea pe tovarășii noștri și a scăpat destui dintre ei de la o moarte sigură. Are o căsuță cu două camere. O să te simți bine acolo. Desigur că nu seamănă cu palatul în care ai locuit pînă acum, în

schimb e curat şi îngrijit. Are şi o mică grădină cu duzi, viţă-de-vie, piersici !...

— Şi cum o să-mi închirieze femeia camera ? Că n-am un ban !...

— Deşteptule ! Ţi-am spus doar că mătuşa Mairam e o femeie de nădejde. M-am şi înţeles cu ea...

— Cum, va să zică, ştiai că voi rămîne aici şi-o să lucrez la voi ?

— Bineînţeles că ştiam ! a răspuns sigur de sine Levon. Ce fel de cekist aş fi eu, dacă n-aş cunoaşte măcar atîta lucru ?

— Totuşi, cum ai aflat ?

— Foarte simplu, printr-o deducţie logică ! La noi s-a înfiinţat o secţie nouă, unde n-avem nici un lucrător care să cunoască vreo limbă străină. Pînă şi pentru interogarea spionilor apelăm la fel de fel de oameni din afară. Asta-i una la mînă. Doi la mînă — tu ai avut o oarecare legătură cu munca informativă, după cum reiese şi din scrisoarea comisarului vostru, şi mai cunoşti şi limba franceză. Iar în al treilea rînd, am pus şi eu niţel umărul, i-am vorbit tovarăşului Amirdjanov despre tine, şi el a aranjat totul cu secretarul comitetului orăşenesc de partid.

— Nu-mi rămîne decît să-ţi mulţumesc pentru serviciul pe care mi l-ai făcut ! Ce să zic, „mi-ai copt-o şi mai eşti şi satisfăcut..."

— Nu e cazul să-mi mulţumeşti. Ne socotim noi, sîntem doar colegi.

— Preşedintele vostru nu mi-a plăcut, e un tip rece, uscat ca un pesmet !...

— Nu te grăbi cu aprecierile ! Tovarăşul Amirdjanov e un om minunat. Deştept, se pricepe perfect în munca de cekist, doar nu a condus degeaba activitatea ilegalistă a bolşevicilor din localitate. O să te convingi cînd îl vei cunoaşte mai bine.

După ce am străbătut o mulţime de ulicioare strîmte şi pline de praf, am ajuns la un pîrîiaş repede şi spumos. De aici încolo începea împărăţia livezilor şi a grădinilor de zarzavat.

Ca şi celelalte case din jur, căsuţa mătuşei Mairam, cu acoperişul drept, bulgărit cu pămînt, se afla în fundul grădinii împrejmuite cu gard de chirpici. Părea micuţă

şi scundă ca o jucărie de copil. Am împins portiţa, care s-a deschis scîrţîind, şi am pătruns împreună cu Levon în grădină. În pragul casei, stătea o femeie durdulie de vreo patruzeci şi cinci de ani, cu o faţă blajină. Avea obraji rumeni şi ne privea cu ochi ageri, neastîmpăraţi.

— Uite, mătuşă Mairam, l-am adus pe prietenul meu, Ivan, despre care ţi-am vorbit ! a spus Levon, arătînd spre mine. E un băiat cumsecade şi cred c-o să-l îndrăgeşti ca şi pe mine !

— Mare ştrengar îmi eşti, Levon ! Şi, mă rog, cum ai ajuns la gîndul ăsta că mi-eşti drag ? Spre surprinderea mea, femeia vorbea destul de bine ruseşte.

— Îmi spune inima, şi după cîte ştiu, inima nu te-nşală niciodată !

— Bine, fie cum zici tu... Poftim, intraţi în casă !

Odăiţele lipite cu pămînt pe jos erau nespus de mici, dar foarte curate. M-a mirat un singur lucru — nu vedeai nicăieri un pat, o masă, un scaun — nici un fel de mobilă. Cum or mînca şi-or dormi aceşti oameni ? mă întrebam eu. În odaia din faţă, puţin mai încăpătoare, de-a lungul a doi pereţi se aflau un fel de laviţe încărcate cu perne de lînă, de o formă alungită.

— Staţi jos şi odihniţi-vă, ne pofti gazda. Eu mă duc să aduc vin.

— Mulţumesc, mătuşă Mairam, lasă pe altădată.

— De ce ?

— Mai am de lucru. Nu-i bine să miros a vin. Preşedintele nu suferă aşa ceva... Rămîi sănătos, Vanea. Nădăjduiesc c-o să găseşti mîine singur drumul pînă la noi. La revedere, mătuşă Mairam.

— La revedere, fiule. Să mai vii, să nu mă dai uitării !

Levon a ieşit pe uşă, dar eu l-am ajuns din urmă în grădină.

— Ascultă, n-ar fi mai bine să plec şi eu ? Am o foame de lup, n-am mîncat nimic de dimineaţă, am mărturisit eu.

— N-avea grijă ! Te hrăneşte mătuşa Mairam, zise Levon, făcîndu-mi un semn de salut cu mîna, după care deschise portiţa şi se făcu nevăzut.

Gazda mi-a adus apă să mă spăl şi a pus pe masă cina, alcătuită din turte subţiri făcute din aluat nedospit, brînză şi un ulcior cu vin roşu.

— Mănîncă, fiule, mănîncă ! mă îndemna ea.

În timp ce eu mă luptam cu brînza şi turtele, mătuşa Mairam îmi povestea viaţa ei.

Bărbatul ei fusese un cioplitor în piatră vestit prin partea locului. Pe lîngă şlefuitul lespezilor folosite la construcţii, se ocupa şi cu sculptura ornamentală, dăltuind cu pricepere în piatră siluete de şoimi, cerbi, ghirlande de frunze de viţă. Faima lui se întinsese în întreaga regiune şi comenzile curgeau din toate părţile. Era un om potolit şi modest, totuşi, în ciuda tuturor aşteptărilor, a luat parte activă la insurecţia de la Aleksandropol, cînd şi-a pierdut şi viaţa, împuşcat de daşnaci. Copii n-a avut, şi mătuşa Mairam a rămas singură.

— Singură îmi duc zilele, precum vezi, spunea dînsa. Îngrijesc de grădină şi livadă. Am două oi. Iarna împletesc broboade, pe care le vînd. Ce să fac, trebuie să trăiesc ! Femeia suspină. Noroc de tovarăşii bărbatului meu, că vin mai des să mă vadă...

Am stat de vorbă pînă noaptea tîrziu. O apăsa singurătatea şi părea bucuroasă că mă mutasem la ea. Cînd a aflat că şi mama era armeancă, a izbucnit :

— Oho ! Acum văd că ai ceva din neamul nostru ! Părul ţi-e blond, ochii, cenuşii, dar faţa, oacheşă. Rar găseşti un rus cu obrazul oacheş.

Mi-a aşternut patul jos, pe pămînt, apoi mi-a adus un ulcior cu apă şi a plecat urîndu-mi noapte bună.

Aşternutul se compunea din două saltele groase, o pernă lungă şi o pătură de lînă. În locul cearşafului, pusese peste saltele o pînză subţire, înflorată. Înainte de a mă cuprinde somnul în patul acesta moale şi cald, m-am gîndit multă vreme la Máro. Mă gîndeam în fel şi chip cum să fac s-o întîlnesc ; negăsind însă nimic potrivit, m-am hotărît să-i scriu la „post restant", deşi eram convins că ea n-o să se ducă prea curînd la poştă. Credea fără-ndoială că plecasem pe front. La sfîrşitul scrisorii mele, îi comunicam şi noua mea adresă.

Mai trebuie oare să spun că aici, la femeia aceasta simplă şi ospitalieră, mă simţeam incomparabil mai bine decît în casa aceea îmbelşugată, dar atît de duşmănoasă şi străină sufletului meu ?

Dimineaţa am băut o cană de lapte cald şi am plecat la serviciu. M-am instalat într-o odăiţă mică, unde Celnokov, şeful secţiei, m-a condus la dulapul de fier plin cu dosare şi m-a sfătuit pentru început să le studiez.

— Ziarele editate în limba franceză le primim cu multă întîrziere, mi-a spus el, totuşi, merită să fie cercetate. Dacă găseşti cîte ceva interesant, să traduci textul. Şi încă un sfat — cred că-ţi dai seama că tot ce vei vedea, vei citi sau vei afla aici, e strict secret !

Pînă atunci nu avusesem nici cea mai mică idee despre metodele de lucru ale spionilor străini. Nu citisem nici măcar romane de aventuri, exceptînd doar pe Sherlock Holmes. Ce ştiam eu nu se asemăna nici pe departe cu ceea ce aflam aici. Din paginile prăfuite ale dosarelor cu depoziţiile arestaţilor şi declaraţiile martorilor se conturau tot felul de figuri sinistre de spioni inveteraţi, diversionişti, sabotori, infractori de frontieră şi contrabandişti. Cazuri pur şi simplu uluitoare, uneori chiar fantastice ! Vicleşug şi perfidie la fiecare pas. Un spion englez, care se dădea drept savant etnograf, un funcţionar al oficiului A.R.A. (organizaţia americană pentru ajutorarea populaţiei înfometate), dovedit ca spion de profesie, un hoge care se îndeletnicea cu organizarea de acte diversioniste, un profesor terorist, un inginer recrutat de spionajul francez, o croitoreasă descoperită ca agent de legătură, un frizer, care servea drept „căsuţă poştală", un stareţ de mînăstire care aduna armament. Adrese secrete, locuri de întîlnire şi parole speciale, diferite feluri de scriere secretă. Corupţie şi înşelătorie. Nici nu bănuiam măcar că în societatea omenească putea să existe atîta murdărie !

Problemele de care mă ocupasem odinioară împreună cu Akimov-mi se păreau acum adevărate nimicuri. Mă rog, ce mare filozofie e să faci o percheziţie în baza unui ordin scris, sau să arestezi un tîlhar ? Dar încearcă să demaşti un spion notoriu, dotat cu documentele de identitate cele mai autentice, sau care acţionează la adăpostul unui paşaport străin ! Dovedeşte prin fapte incontestabile vinovăţia infractorului înainte de a căpăta aprobarea să-l arestezi. Să-l laşi pe spion să huzurească în libertate, pînă cînd descoperi complicii şi locurile de întîlnire, dar să ştii să-l

faci inofensiv şi să nu-i dai posibilitatea să dispară fără urmă...

Cu cît citeam mai multe dosare, cu atît mai mult mă convingeam că aici se cere o muncă subtilă şi fină, „de bijutier", pricepere şi ingeniozitate...

Am primit raţia de alimente — două kilograme de carne, sau mai precis oase cu carne, cinci scrumbii, o cutiuţă cu zaharină, o jumătate de kilogram de brînză, zece cutii cu chibrituri, patru pachete de mahorcă şi alte patru de ţigări, precum şi două bucăţi de săpun umed şi greu. Am împachetat totul într-o foaie de hîrtie şi am plecat spre casă foarte necăjit. Cum să trăiesc cu asta o lună încheiată ? E adevărat că ni se mai dădea la cantină în mod gratuit o masă pe zi (bani nu căpătam de fel), cîte patru sute de grame de pîine de secară, şi cînd eram de serviciu, mă alegeam şi cu cina.

De flămînzit, nu flămînzeam, fiindcă mătuşa Mairam împărţea cu mine tot ce avea. Dar eu nădăjduisem că mă voi achita faţă de dînsa cu raţia de alimente — şi cînd colo!

I-am dat pachetul şi am ieşit afară, în grădină. În aer liber mă simţeam de obicei minunat. Totul înverzea. Mugurii pomilor începeau să se desfacă. Zumzetul albinelor se îngîna cu şoapta domoală a pîrîului, cerul era limpede, senin... Însă eu eram atît de cătrănit, că nu observam nimic din toate astea. „Ai aproape optsprezece ani şi nu eşti în stare nici măcar să-ţi cîştigi existenţa. Maică-ta nu-ţi scrie. Máro nu ţi-a răspuns nici ea la scrisoare şi probabil că nici n-o să-ţi răspundă... Nici la serviciu nu-ţi surîde nimic promiţător — scormoneşti dosarele prăfuite ale spionilor, citeşti ziare vechi în limba franceză, unde bolşevicilor li se aruncă epitete de sălbatici, barbari şi se prezice pieirea iminentă a Puterii sovietice..." Vorbind astfel cu mine însumi, m-am apropiat de pîrîu, m-am aşezat pe o piatră şi am stat multă vreme cu ochii aţintiţi la undele înspumate şi tulburi...

— Vanea, unde eşti ? am auzit de undeva din spate vocea mătuşii Mairam.

M-am sculat în picioare şi am pornit fără grabă spre casă.

— De ce nu vii la masă ? Stai jos şi mănîncă. Să-ţi torn şi o cană de vin.

În odaia mea am găsit o tavă cu turte proaspete și brînză.

— Îți mulțumesc, mătușă Mairam ! Dar să știi că nu pot să mai iau masa la dumneata...

— Cum adică, vrei să flămînzești ? Nu-ți plac turtele mele, sau te-ai săturat de brînză ? Ți-aș da altceva, dar acum e primăvară, și rezervele de alimente sînt pe sfîrșite, se jelui ea.

— Ce vorbești dumneata ! Faci niște turte minunate, și brînza e grozavă... dar, ai văzut ce alimente mi-au dat. Nu pot să stau pe capul dumitale.

— Nu-i bine ce spui, nu-i bine de loc ! ? Făină avem, oi avem. O scoatem noi la capăt pînă ce ies zarzavaturile și fructele. Curînd o să fie și rația mai mare, n-o să rămînă totdeauna așa. Stai jos, fiule, și-mbucă ce ți-am pus dinainte. Să nu mă jignești ! Mătușa Mairam m-a mîngîiat cu palma pe creștet și am fost nevoit să mă supun.

— Am uitat de tot ! Ți-a venit o scrisoare ! am auzit-o exclamînd cînd terminam cina.

Am înșfăcat nerăbdător plicul și l-am desfăcut.

Máro îmi scria în franțuzește :

„Dragă Vanea !

Nu găsesc cuvinte să-mi exprim bucuria ! E atît de bine că ai rămas în orașul nostru.

După plecarea ta, lumea întreagă mi s-a părut pustie. Nu știu cum să-mi alin dorul care mă mistuie.

Mă întrebi dacă putem să ne întîlnim ? Ce întrebare ! Firește ! Scrie-mi unde și cînd.

La noi acasă e totul cum știi.

Îți dai seama de ce-ți scriu în limba franceză. Scuză-mi greșelile. Te rog să mă crezi că m-am străduit să scriu cît mai corect.

Răspunde-mi urgent !

Máro."

— Îți scrie mama ? s-a interesat mătușa Mairam, care observase emoția și bucuria din ochii mei.

— Nu... E de la o fată bună. Am locuit în casa lor pînă la însănătoșire...

— Cum îi cheamă ?

I-am spus.

— Îi cunosc, a zis mătuşa Mairam, întunecîndu-se la faţă, apoi a adăugat: Sînt oameni răi, foarte răi!...

Dimineaţa, în drum spre serviciu, trecînd prin grădina publică, am hotărît că cel mai bun lucru ar fi să mă-ntîlnesc cu Máro pe banca din faţa fîntînii arteziene şi i-am scris numaidecît...

Abia peste trei săptămîni am fost în sfîrşit folosit şi eu în munca operativă. Dar ce treabă fără importanţă mi s-a dat...

Pe la amiază, şeful secţiei, Celnokov, m-a chemat la el şi mi-a spus:

— Vezi că la ora trei o să vină la tine un cetăţean de la restaurantul „Europa". E un om de-al nostru, aşa că poţi să ai încredere în el. Se numeşte Makar. A suferit mult în viaţă. Tatăl lui a pierit în războiul cu turcii, pe fratele său l-au împuşcat daşnacii. A făcut şi el puşcărie pe vremuri, deşi nu era bolşevic. Acum ne-ajută, dîndu-ne unele informaţii folositoare. Fii prietenos cu dînsul, ascultă-l cu atenţie şi notează tot ce-ţi spune, chiar şi lucrurile cele mai neînsemnate. Pe urmă să-mi raportezi ce ai făcut.

Curînd după aceea a venit un om între două vîrste, îmbrăcat cu nişte haine negre, cam ponosite.

— Ia loc, l-am invitat eu, întinzîndu-i pachetul cu ţigări. Serveşte-te!

— Mulţumesc. Omul trase un fum în piept, fixîndu-mă cu o privire cercetătoare. Aseară, Fantele a comandat din nou o masă pentru trei persoane, intră el de-a dreptul în subiect. A cerut rachiu de coarnă şi şase sticle de vin!... Cina am servit-o eu, însă nu am putut să-i văd invitaţii. Fantele m-a întîmpinat în vestiar, mi-a dat banii şi mi-a spus să nu vin după tacîmuri. „Le trimit eu înapoi", a zis el. Iar astăzi a plecat la T...

Omul a căzut pe gînduri, urmărind cu ochii şuviţa subţire de fum a ţigării.

— Asta-i tot? l-am întrebat, dezamăgit.

Mă aşteptasem să aud ceva important şi cînd colo aflam că nu ştiu care Fante comandase la restaurant o cină şi şase sticle cu vin. Auzi ce eveniment!

— Ba nu-i tot !... Acum trei zile a fost pe la restaurant domnul Pogos împreună cu alţii. Desigur că aţi auzit de el ? Ziaristul acela cu plete lungi şi cu ochelari. S-a cam cherchelit şi a vorbit vrute şi nevrute.

— De exemplu ?

— Că bolşevicii sînt naivi dacă cred că or să stea prea mult la putere fără sprijinul intelectualităţii. Una e să pui mîna pe putere şi alta-i să conduci ţara... „Gîndiţi-vă numai, zicea el, un fost fierar a ajuns preşedinte al comitetului revoluţionar, iar un zeţar, care abia ştie să citească, acuma-i redactor la ziarul nostru. Şi dumnealui, incultul ăsta, îndrăzneşte să mă-nveţe pe mine, gazetar bătrîn şi cu experienţă, cum trebuie să scriu. Dar cu mine nu-i merge, nu-s eu omul care să joace după cum cîntă el."

— Şi ceilalţi ce au spus ?

— Au tăcut.

— Cîţi au fost, îi cunoşti pe toţi ?

— În afară de domnul Pogos, mai erau trei. Pe unul dintre ei îl cunosc. Era Şavarş, actorul... Şi ultima noutate : în oraş şi-a făcut apariţia Iskra, o cunoscută activistă a socialiştilor revoluţionari. Nimeni nu cunoaşte adevăratul ei nume. A fost ieri la noi. S-a aşezat în colţul cel mai îndepărtat, cu spatele spre uşă, a mîncat la repezeală şi a plecat... Cam asta-i totul !

I-am mulţumit şi ne-am luat rămas bun.

Contrar tuturor aşteptărilor, Celnokov a luat foarte în serios noutăţile aduse de mine, şi după ce mi-am încheiat raportul, m-a lămurit :

— Fantele este numele conspirativ dat unui rezident al serviciului de spionaj englez. E foarte abil, ticălosul !... Numele lui adevărat este Mansari, Hasan Mansari, să-l ţii bine minte. E supus persan şi se dă drept comerciant. Zici că a comandat cina pentru trei inşi ? Asta înseamnă că i-au venit iar musafiri, şi noi habar nu aveam !...

— Dacă e ştiut ca spion al englezilor, de ce nu-l arestăm ? l-am întrebat eu.

— Şi nu un simplu spion, ci un rezident — conducătorul întregii reţele de spionaj ! E o mare deosebire. Gîndeşte-te numai ce am folosi dacă l-am băga la puşcărie pe domnul acesta ?

— Cum „ce am folosi" ? L-am face inofensiv !

— Şi am pierde toate firele organizaţiei !... Nu, Silin. Să-l priponim e lucrul cel mai uşor, dar să-i cunoaştem fiecare pas, pe fiecare dintre agenţii săi — e mai greu. Curînd ai să te ocupi de el şi ai să te convingi singur. Acum expediază prin biroul cifru o telegramă la T., ca să-i prevenim pe cei de acolo despre sosirea Fantelui.

În timp ce redactam textul telegramei, Celnokov a telefonat undeva şi a întrebat ce se ştie despre Iskra. Probabil că răspunsul nu l-a mulţumit, fiindcă l-am auzit spunînd :

De aceea i se şi zice Iskra, ca să-şi piardă cu abilitate urma ! Nu degeaba agenţii de la ohrana ţaristă au urmărit-o ani în şir, fără s-o poată prinde... Dar voi să nu dormiţi, trebuie să punem mîna pe ea... Nu, pe stradă nu-i bine !

Celnokov a semnat telegrama şi mi-a dat unele explicaţii suplimentare :

— Iskra este numele conspirativ al Olgăi Schultz. A fost membră a centrului din Transcaucazia al partidului eserilor. În momentul de faţă, eserii sînt strîns legaţi de spionajul englez din Persia. Trebuie s-o izolăm cu orice preţ pe Olga Schultz !

M-au mirat amănuntele pe care le cunoştea şeful meu, şi în adîncul sufletului îl invidiam. La urma urmei, nu era decît cu vreo şapte sau opt ani mai mare decît mine !

— Dar cu Pogos, ziaristul acela, ce facem ?

— Deocamdată nimic, e un simplu palavragiu !... O să vină vremea să-i dăm un avertisment. Dacă nici asta nu-l va potoli, vom vedea ce-i de făcut.

La plecare, Celnokov mi-a dat o nouă însărcinare :

— Caută în arhivă dosarul Olgăi Schultz şi studiază-l cu de-amănuntul. Dacă nu mă-nşală memoria, acolo trebuie să fie şi o fotografie de-a ei. Imediat ce lucrătorii grupei operative de urmărire vor descoperi locuinţa Iskrei, vom emite un mandat de arestare şi te vei duce să-l execuţi. Trebuie s-o facem inofensivă pe muierea asta afurisită, fiindcă nu cred că a venit aici numai de dragul plimbării. E primejdios să te duci acolo singur. Aşa că cere-i şefului comandaturii să-ţi dea ajutor un lucrător operativ priceput. Şi fiţi cu băgare de seamă. Olga Schultz este o foarte bună trăgătoare.

Celnokov m-a instruit îndelung şi cu multă răbdare, învăţîndu-mă cum s-o arestăm pe Olga Schultz, cum să facem percheziţia şi ce trebuie să cercetăm cu atenţie.

Tot restul zilei m-am ocupat cu citirea dosarului Iskrei. După documentele întocmite de ohrană şi după notele unui agent-provocator, mi-am putut reconstitui imaginea ei reală. Fanatică, morfinomană, amatoare de senzaţii tari, teroristă cu înfăţişare de bărbat, iată în cîteva cuvinte caracterizarea Olgăi Schultz. O mică fotografie îngălbenită de vreme, care se păstra la dosar, confirma această caracterizare. O faţă prelungă cu trăsături energice, privire aspră şi păr tuns scurt.

Seara nu am mai avut vreme să mă duc acasă şi, fiind fără treabă, am trecut pe la colţul roşu, amenajat în fosta sufragerie a unui imobil luxos, ocupat acum de Ceka. În încăpere se afla şi o pianină.

Colţul roşu era pustiu. M-am aşezat la pian şi am apăsat încet pe clape. Instrumentul vechi şi dezacordat nu se compara nici pe departe cu minunatul pian de concert din casa fostelor mele „gazde."

Am cîntat multă vreme, lăsîndu-mi gîndurile să zboare departe — la casa părintească. Mi-am adus aminte de mama, care, cînd cîntam, stătea de obicei lîngă mine şi bătea cu mîna măsura : „un-doi, un-doi..." La un moment dat am auzit un zgomot uşor lîngă uşă, am întors capul şi am văzut vreo zece lucrători de-ai noştri îngrămădiţi în prag.

— Cîntă, cîntă ! E foarte frumos, a spus un cekist mai în vîrstă, intrînd înăuntru, urmat de ceilalţi. Unii s-au aşezat pe scaunele din jurul meu, alţii s-au aciuiat pe pervazul ferestrelor. A venit şi şeful comandaturii, profesorul meu de şah. Le-am cîntat o mazurcă de Chopin.

— Bravo ! m-a lăudat un cekist mai vîrstnic. Păcat numai că eşti singurul dintre noi care cînţi la pian... Dar nu-i nimic, o să-nveţe curînd şi alţii ! Dacă nu noi, măcar copiii noştri, a adăugat el.

— Tovarăşul Silin să se prezinte la ofiţerul de serviciu de la comandatură ! a strigat curierul din uşă.

Am închis pianul şi am coborît în grabă scările.

— Totul e gata, mi-a spus ofiţerul de serviciu, întinzîndu-mi hîrtiile. Iată adresa şi mandatul de arestare.

Trăsura vă aşteaptă afară. Pe cine vrei să iei cu tine ?

— Mi-e absolut egal...

— Ia-l pe Levon. Mi se pare că sînteţi prieteni, o să vă fie mai vesel. În afară de asta, el cunoaşte toate ulicioarele şi fundăturile.

Ofiţerul l-a chemat pe Levon la telefon.

— Am înţeles, să particip la acţiune împreună cu tovarăşul Silin, a raportat acesta, intrînd în odaie.

— Controlaţi-vă armamentul, a ordonat ofiţerul de serviciu, pe cînd părăseam camera.

Ne-am urcat tăcuţi în trăsură şi am pornit la drum. Eram puţin emoţionat. Înfundîndu-se în colţul trăsurii, Levon se gîndea şi el la cine ştie ce. Legănîndu-se uşor pe arcuri, trăsura străbătea uliţele întunecate ale oraşului adormit.

Lîngă o biserică, Levon i-a spus birjarului să oprească, a aprins un chibrit şi a cercetat încă o dată adresa notată pe hîrtie.

— Ei, drăcia dracului !...

— Ce s-a întîmplat ?

— Păi uite, pe aici nu-i decît o casă, locuinţa preotului de la Biserica Preasfintei Fecioare !... Nu cumva Iskra o fi la el ?

— Şi de ce n-ar fi ?

— Totul e cu putinţă ! Să mergem...

Am intrat tiptil în curtea bisericii şi am dat ocol casei parohiale, cu etaj.

— Ferestrele sînt joase, se poate sări afară cu uşurinţă, mi-a şoptit Levon.

— Rămîi aici, mă duc numai eu.

— Riscant, a murmurat el gînditor. În curtea din spate locuieşte paracliserul. Să-l luăm cu noi.

L-am sculat pe paracliser din somn, şi Levon i-a explicat pentru ce venisem. Bombănind speriat, bătrînul paznic s-a îmbrăcat anevoie şi a venit cu noi. Cînd am ajuns la intrarea casei parohiale, ne-am postat de ambele părţi ale uşii, şi Levon i-a poruncit paracliserului să bată-n uşă.

Nici un răspuns. Într-un tîrziu, s-a auzit în spatele uşii o voce răguşită. Cu toate că nu deslușisem bine cuvintele, am înţeles parcă întrebarea : „Cine-i acolo ?“

Paracliserul a mormăit ceva, după care ușa s-a dat în lături și un preot bătrîn, cu părul alb, a apărut în prag. Nu l-am lăsat să-și vină în fire, am intrat înăuntru și am închis ușa după noi.

— Actele la control ! Aveți vreo persoană străină în casă ? a întrebat Levon.

— O femeie mi-a cerut găzduire pentru vreo două zile... Dar cine e și cum se numește, nu știu, a răspuns preotul.

— Unde-i ?

— Aici... Ne-a condus în lungul sălii și ne-a arătat ultima ușă din fund.

Am intrat în odaie, fără să ciocănesc, cu mîna în buzunar, pe trăgaciul revolverului. O femeie înaltă și slabă s-a ridicat într-un cot pe divan, uitîndu-se în tăcere la mine. Razele lunii îi luminau umerii ascuțiți și părul scurt, răvășit.

— Te rog să te scoli ! i-a ordonat Levon și, cu o mișcare fulgerătoare, s-a așezat la căpătîiul ei.

— Ce este ? Vocea calmă, domoală, a Olgăi Schultz nu se potrivea parcă de fel cu înfățișarea ei cam grosolană.

— Te rog să te scoli ! a repetat Levon.

Femeia și-a îmbrăcat rochia, s-a ridicat și, apropiindu-se de mine, a spus :

— Revolverul e sub pernă...

— Nu, acum e la mine ! a spus Levon.

Am urcat apoi sus, la etaj. În sufrageria mare, cu mobilă masivă de nuc, la lumina lămpii de gaz, i-am arătat Olgăi Schultz mandatul de arestare.

— După percheziție mergi cu noi !

Femeia a dat din umeri.

Calmul acesta, nepăsarea ei, mă cam derutau. Eram mereu cu ochii în patru, așteptînd parcă o manevră surprinzătoare din partea ei. Dar femeia stătea nemișcată lîngă masă, cu paltonul aruncat pe umeri.

În timpul percheziției, a venit și preoteasa, o femeie grasă, îmbrăcată cu un capot negru. Strîngîndu-și șalul pe bustul proeminent, s-a oferit să ne lumineze.

— Pentru ce așa mare deranj ?... Aici sfînta biserică ! Părintele respectat trebuie ! Noaptea trebuie dormim... bolborosea ea într-o rusească stricată.

Scotocind prin cărţile vechi din dulap, cu scoarţe de piele, una dintre ele mi s-a părut neobişnuit de grea. Am luat-o în mînă şi în copertă, într-un ascunziş făcut cu iscusinţă, am găsit valută străină. Am răsturnat banii pe masă şi i-am numărat. Patruzeci de lire sterline şi şaizeci şi patru de dolari !...

— Cetăţene preot, am întrebat eu, neştiind cum să mă adresez unei feţe bisericeşti, pentru ce nu aţi predat valuta străină ?

— I-am pus de mult acolo, şi am uitat cu totul de ei, a răspuns dînsul, ocolindu-mi privirea.

Abia m-am stăpînit să nu-i zic vreo două de la obraz.

— Ciudat ! am răspuns. A venit o femeie necunoscută şi i-aţi oferit găzduire, fără s-o întrebaţi măcar cum o cheamă. Aţi ascuns valuta în copertele evangheliei şi aţi uitat de ea. Ştiţi de bună seamă că există un decret privitor la predarea aurului şi a devizelor. În ţară e foamete, copiii ne mor, trebuie să-i salvăm, iar dumneavoastră... Spuneţi, aur aveţi ? Sau te pomeneşti că aţi uitat.

— Nu, n-am nici un fel de aur !

— Nu ne obligaţi să vă răsturnăm casa cu dosul în sus, că tot o să-l găsim ! a spus Levon, abia stăpînindu-şi mînia.

— Căutaţi ! a răspuns preotul.

N-am descoperit aur. Nici printre lucrurile Olgăi Schultz nu am găsit nimic deosebit, în afară de o seringă şi vreo zece fiole de morfină.

Am întocmit procesul-verbal şi ne-am pregătit de plecare. Văzînd că luăm banii cu noi, preoteasa m-a apucat de mîneca bluzei.

— Nu-i dau, nu vi-i dau ! a izbucnit ea într-un plîns isteric. Sînt banii noştri, vă bate Dumnezeu !

— Potoliţi-o, i-am spus preotului, căutînd să scap din strînsoarea mîinilor ei.

Nu ştiam ce să fac cu preotul. Firește că puteam să-l arestez pentru dosirea valutei, fără să mai vorbesc de faptul că adăpostise în casa lui o teroristă primejdioasă. Dar aveam dreptul să facem lucrul acesta fără mandat de arestare ? Oricum, un slujitor al bisericii... I-am cerut să-mi semneze o declaraţie că nu va părăsi localitatea.

Preotul a iscălit în tăcere hîrtia.

Împreună cu Olga Schultz, am ieşit afară, în curte. Pe bolta senină a cerului stelele începuseră să pălească, vestind zorile. Ne-am suit cu toţii în trăsură şi am pornit spre sediul Cekăi.

Olga Schultz a tăcut tot timpul. La un moment dat şi-a aprins o ţigară, spunînd :

— Prin urmare, ăştia i-au înlocuit acum pe jandarmii ţarişti...

Nu i-am răspuns nimic, ferindu-mă să angajez o discuţie cu ea.

Ofiţerul de serviciu a luat-o în primire, i-am dat procesul-verbal de percheziţie şi valuta confiscată, apoi ne-a invitat în camera lui, să ne odihnim.

Levon nu a vrut să rămînă, ne-a salutat şi a plecat acasă. Eu am rămas, fiindcă locuiam prea departe.

În camera ofiţerului de serviciu se aflau trei paturi, acoperite cu pături soldăţeşti. Mi-am scos cizmele şi m-am întins într-unul din ele. Din cauza încordării nervoase nu am putut să adorm multă vreme. Cînd pornisem s-o arestez pe Iskra, crezusem că voi trece printr-o aventură „adevărată" — cu rezistenţă, schimb de focuri, poate chiar cu răniri. Şi în realitate totul se petrecuse supărător de prozaic. Arestasem o femeie trecută de prima tinereţe, ostenită de viaţă, după care mă întorsesem liniştit înapoi... Cînd voi începe adevărata muncă de cekist ? mă întrebam eu.

M-a trezit din somn un zgomot de glasuri. Băieţii aduseseră la comandatură cîţiva speculanţi, care se ocupau cu revînzarea săpunului. Arestaţii strigau mînioşi care mai de care, străduindu-se să-şi dovedească nevinovăţia.

— Auzi, săpun ! Mare lucru ! striga unul. Doar nu-i vorba nici de pîine, nici de zahăr !

— Păi ce, există comerţ fără vînzare şi cumpărare ?! se căznea altul să demonstreze.

— Vreţi, poate, să-mi vînd marfa în pierdere ? urla o precupeaţă bătrînă şi voluminoasă.

— Am nevastă şi copii ! Trebuie să-l întreţin într-un fel ! Nu fur, nu omor, mă ocup cinstit cu negustoria, susţinea un bărbat deşirat, cu o pălărie de pai pe cap.

— Terminaţi cu gălăgia ! se răsti la ei şeful comandaturii. Halal comerţ, negustorie cinstită ! După ce o să staţi

la beci, o să vă-nvăţaţi minte să mai acaparaţi tot săpunul de pe piaţă şi să-l vindeţi la negru cu un preţ de trei ori mai mare. Sevciuk, condu-i pe domnii comercianţi la subsol, ordonă el ofiţerului de serviciu.

Speculanţii au fost scoşi din odaie, iar eu m-am dus să-mi primesc raţia de alimente. Nu mai băgasem nimic în gură din dimineaţa zilei precedente.

Am înghiţit cît ai clipi patru sute de grame de pîine neagră, de secară, tare ca piatra, şi am băut o cană de ceai. După aceea m-am apucat de munca mea plictisitoare — traducerea din limba franceză a articolelor injurioase şi a ştirilor fanteziste. Pe atunci nu-mi dădeam încă seama că şi munca mea modestă de traducător putea fi folositoare, că dintr-o ştire aparent măruntă şi neînsemnată poţi trage concluzii corespunzătoare, şi uneori chiar să ghiceşti intenţiile inamicului. Treaba era anevoioasă, şi gîndurile îmi zburau mereu la întîmplările din ajun. Cum să aflu pentru ce venise Olga Schultz în oraşul nostru ? Interogatoriul n-o să dea nici un rezultat. De la un om atît de viclean şi înrăit ca ea nici cu cleştele n-o să-i scoţi adevărul din gură. Aici trebuie găsit altceva, dar ce anume ?... Popa era şi el o poamă bună... Fără îndoială că ştia cine-i Iskra... Nici vorbă că totul fusese aranjat dinainte. Ce adăpost poate fi mai sigur decît casa parohială, chiar în curtea bisericii ? Fără îndoială că popa are şi aur, dar unde ? Încearcă să-l găseşti. Scotocisem împreună cu Levon prin toată casa, dar zadarnic...

Soneria telefonului m-a readus la realitate. Ofiţerul de serviciu m-a anunţat că un militar, anume Orlov, dorea să mă vadă.

— Lăsaţi-l să intre ! am spus eu, tresărind de emoţie... Să fie oare Kostea-Sfîrleză ?

— Îmi permiteţi, tovarăşe şef ? am auzit din uşă un glas voios, şi un ostaş chipeş, îmbrăcat cu o manta nouă-nouţă a intrat în odaie. Kostea !

Am sărit în picioare şi l-am îmbrăţişat cu căldură.

— Ce surpriză ! Stai jos, Kostea, şi povesteşte-mi ce vînt te aduce ? Unde-i regimentul nostru, ce mai fac tovarăşii — comisarul Kuzmenko, Şurocika, Pahomov ?

— Cum porunciţi să vă răspund, dintr-o dată sau într-o anumită ordine ?

— Răspunde cum vrei ! Dar nu mă chinui !...

— Prin urmare, aşa, începu Kostea. În primul rînd, află că nu sînt pentru tine Kostea, nici Kostea-Sfîrleză, ci tovarăşul Orlov, comandant al unei companii de mitraliere ! M-am abătut pe aici în drum spre Moscova. Regimentul nostru staţionează acum la frontiera persană. Toţi tovarăşii sînt bine sănătoşi şi-ţi transmit salutări, mai ales Şurocika. Susţine cum că tu i-ai cucerit inima. Fireşte că nu s-a stabilit prea bine cît e de sinceră această afirmaţie, dar în ceea ce te priveşte, există anumite bănuieli !... Mai sînt întrebări ?

— Lasă prostiile ! Spune-mi limpede, ce cauţi la Moscova ?

— Ce-nseamnă „lasă prostiile" ? Sînt un om serios. Mă duc să urmez cursurile de comandanţi ai Armatei Roşii de pe lîngă Comitetul Executiv Central Unional. Ai auzit de cursurile astea ? Asta e !...

— Felicitările mele ! Desigur că-i o treabă mai bună decît să cauţi o insulă pustie !...

— Am terminat cu insulele pustii, acum caut să descopăr viaţa adevărată. Ştii, se spune despre cursanţii noştri că fac de gardă la Kremlin şi au aproape în fiecare zi ocazia să-l vadă pe Lenin.

— Te invidiez !

— Nu eşti singurul, mulţi m-au invidiat cînd au aflat că plec la Moscova, la învăţătură. Şi nu-i lucru de glumă — n-a fost decît un singur loc pe întreaga divizie. Într-o bună zi, văd că mă cheamă comisarul şi-mi spune : „Tovarăşe Orlov, te-ai luptat vitejeşte cu duşmanii Puterii sovietice şi te-ai remarcat prin spiritul dumitale de disciplină. De aceea am hotărît să te trimitem la învăţătură. O să pleci la Moscova, la cursurile organizate pe lîngă Comitetul Executiv Central Unional. Vei deveni un comandant cult al Armatei Roşii. Nădăjduiesc că vei ţine sus onoarea gloriosului nostru regiment şi a întregii noastre divizii." — „Am înţeles să ţin sus onoarea gloriosului nostru regiment şi a întregii noastre divizii !" am răspuns eu. Comisarul m-a măsurat din creştet pînă-n tălpi, apoi a clătinat din cap : „Să-ţi spun drept, nu prea arăţi grozav !" Şi numai ce văd că-l cheamă pe plutonier şi-i ordonă : „Să-l echipaţi pe tovarăşul Orlov cum se cuvine ! Să i se dea o manta

nouă, cizme de box, pantaloni şi o bluză. Pleacă la Moscova, la şcoală." Plutonierul s-a codit o vreme, scărpinîndu-se la ceafă de parcă voia să spună : „De unde să iau eu toate astea ?" — „Nu vreau să ştiu nimic, a zis apăsat comisarul, ghicindu-i gîndul. Să scoţi ce ţi-am ordonat din pămînt, din iarbă verde ! Nu putem îngădui ca unul dintre cei mai buni comandanţi ai noştri să apară în capitală într-o astfel de ţinută." Şi acum, vezi şi tu cum arăt. Bun de pus în ramă şi de agăţat în perete.

— Şi cînd pleci ?

— Nu ştiu, n-am fost încă la şeful comenduirii staţiei de cale ferată. Am ajuns în oraş şi am pornit glonţ încoace. Am aflat de la comisariatul nostru unde te pot găsi.

— N-ai vrea să mai rămîi o zi aici ? După ce termin treaba, mergem la mine şi mai stăm de vorbă. Cine ştie cînd o să ne mai vedem.

— Propunerea se acceptă ! Ştii prea bine că pentru un prieten sînt gata să fac orice, zise Kostea, ridicîndu-se în picioare. Acum dau o fugă la gară să-mi prelungesc întreruperea şi mă-ntorc.

— Stai puţin ! Ai primit vreo scrisoare de acasă ?

— Nu, n-am primit... De la cine ? Doar n-am pe nimeni acolo ! răspunse Kostea, ieşind grăbit din odaie.

După ce a plecat, am rămas multă vreme pe gînduri. Mama nu-mi scria nimic, iar comisariatul militar din Rostov nu-mi răspundea la cererea pe care i-o trimisesem... De ce o fi plecat Kostea atît de repede, cînd l-am întrebat despre cei de acasă ? Sau mi se păruse doar ? Nu cumva are vreo veste şi mi-o ascunde ?

Am dat la o parte ziarele franţuzeşti şi m-am apucat să scriu o nouă cerere la Rostov, iar ca să fiu mai sigur de răspuns, am dus-o lui Celnokov s-o iscălească.

— Nu fi îngrijorat, Silin. Poşta funcţionează prost şi scrisorile se rătăcesc destul de des, mi-a spus el, punîndu-şi semnătura pe adresă. Apoi m-a întrebat : N-ai interogat-o încă pe Schultz ?

— Încă nu. Nu ştiu de unde să încep. Tot n-o să spună nimic ! Aseară era cît pe-aci să-l arestez şi pe popă. Ce tip ! Face pe sfîntul, dar sînt convins că e contrarevoluţionar, şi a mai ascuns şi valută străină !

— Avem tot timpul să-l ridicăm. Nu asta e principalul. Cel mai însemnat lucru pentru noi e să stabilim cine i-a recomandat-o pe Olga Schultz. Nu încape nici cea mai mică îndoială că ea i-a adus popii o scrisoare de recomandaţie şi trebuie să aflăm cu orice preţ cine se află în spatele acestei acţiuni. Invită-l mîine pe preot şi sondează-l cu multă băgare de seamă. Cercetarea Iskrăi o lăsăm pe mai tîrziu — să mai stea nitel...

Asta mai zic şi eu sarcină !... De rezultatul ei depindeau multe lucruri, poate chiar soarta mea viitoare. Puteam să devin un cekist veritabil sau să rămîn şi mai departe traducător.

Dar venise vremea să mă gîndesc şi la altceva. Se apropia seara, Kostea, prietenul meu din copilărie, o să apară curînd... Trebuie să-i dau de mîncare şi n-am nimic, absolut nimic. Ce să fac ? M-am dus să mă sfătuiesc cu Levon.

— N-avea grijă. Născocim noi ceva, se însufleţi Levon pe dată. Doar n-o să îngăduim ca tocmai în oraşul nostru, un cekist să roşească în faţa prietenului său. Şi zici că-i băiat bun ?

— Minunat !

— Atunci avem nevoie de vreo două sticle de vin, de vreo două scrumbii, de o cutie de conserve şi pîine. Ajunge ?

— Mai încape vorbă ! Dar de unde să le luăm ?

— Fii liniştit, facem noi rost ! Doar sînt de prin partea locului. Du-te şi vezi-ţi de treabă... Ascultă, Vanea, oricum mă-nvîrtesc ajung la acelaşi gînd : că popa ascunde aur.

— Fireşte.

— Pletosul ăsta ar trebui strîns cu uşa.

— Lasă că-l strîng eu. Vine mîine la mine...

— Să ştii că băiatul popii a fost ofiţer în armata albilor. Într-o vreme circula zvonul că ar fi fugit cu Vranghel în Turcia. Dar avem informaţii că ar fi rămas pe undeva pe-aici. I-a scris unei domnişoare din localitate şi a rugat-o să-i trimită răspunsul post-restant, într-un oraş portuar.

— Bine, dar asta-i foarte important. De ce ai tăcut pînă acum ?

— N-am ştiut. Abia azi-dimineaţă am aflat asta de la un om de încredere.

— Levon, nu s-ar putea fără mistere ? Spune-mi cel puţin numele şi adresa domnişoarei.

— O cunoşti.

— O cunosc ? De unde ?

— Foarte simplu ! Ofiţerul i-a scris Bellei, adică fiicei fostei tale gazde !

Am plecat de la Levon foarte deprimat. Va trebui pînă la urmă s-o chem la Ceka pe sora lui Máro şi s-o anchetez ? Asta-mi mai lipsea !

Cazul Olgăi Schultz căpăta pentru mine o importanţă cu totul deosebită. Ştirile comunicate de Levon mă făceau să sper că vom putea descoperi firele care se legau de sosirea ei. Fără îndoială că ofiţerul alb-gardist avea legături cu o organizaţie contrarevoluţionară şi i-a recomandat-o pe Iskra tatălui său, îmi spuneam eu. Dar preotul ar putea să fie numai un mijlocitor. Prin urmare, existau şi alte persoane cu care Olga Schultz trebuia să stabilească legătura în localitate, căci, bineînţeles, ea nu putea să acţioneze singură. Dar dacă... dacă este vorba de Bella şi de prietenii ei din organizaţia naţionalistă de tineret...

Am trecut pe la arhiva operativă şi am cerut să mi se pregătească pentru a doua zi date amănunţite despre preotul de la Biserica Preasfintei Fecioare şi despre fiul lui. L-am găsit acolo şi pe şeful comandaturii.

— Cum se explică, Silin, că ai început să te interesezi deodată de eseri şi de popi ? m-a întrebat el. S-ar părea că aceştia n-au nici o legătură cu secţia în care lucrezi.

— Din păcate, nu vă pot răspunde nimic. Întrebaţi-l pe şeful meu.

— Ce să-l mai întreb ? Dacă ţi-au dat sarcina asta, înseamnă că aşa trebuie să fie... Iar tu mi-ai răspuns ca un adevărat cekist !

Peste vreo două ceasuri, a venit Levon şi a pus pe masă un pachet voluminos.

— Ai aici tot ce-ţi trebuie pentru un ospăţ împărătesc, a spus el.

— Nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc !

— Lasă asta ! Sînt gata oricînd să-mi ajut tovarăşii.

— Vino diseară la mătuşa Mairam. O să-ţi fac cunoştinţă cu prietenul meu. Pleacă la şcoală, la Moscova.

— Dacă nu vă stingheresc, vin.

Către sfîrşitul zilei de lucru, Kostea m-a chemat la telefon de la comandatură. Am luat pachetul cu mîncare şi am coborît jos.

—Totul e în regulă. Mi-am vizat foaia de drum, plec mîine dimineaţă. Kostea era vesel şi emoţionat.

— Foarte bine, să mergem acasă !

Am pornit alături de-a lungul uliţelor pline de praf, scăldate în lumina soarelui.

Am petrecut o seară plăcută, ca între prieteni. Mătuşa Mairam a aranjat gustările frumos pe un platou, a adus pahare şi ne-a făcut şi cîte-un ceai. A venit şi Levon. Am pălăvrăgit tot timpul, depănîndu-ne amintirile din copilărie şi de pe front, am cîntat în cor şi am băut vinul dulceag şi roşu ca sîngele.

Noaptea tîrziu, întins în aşternut lîngă Kostea, i-am povestit de dragostea mea pentru Máro.

Kostea m-a ascultat tăcut, apoi mi-a strîns cu putere mîna pe întuneric.

— Straşnic noroc au cîte unii !... Şurocika te pierde din ochi de drag, aici, o armeancă se îndrăgosteşte de tine. Bravo ! Şi eu n-am întîlnit pînă acum nici măcar o fetişcană care să se îndrăgostească de mine.

— O să-ntîlneşti.

— Cine ştie cînd, oftă Kostea. Şi zici că-i frumoasă ?

— Îi frumoasă foc !

— Păcat că n-o să iasă nimic din treaba asta...

— Cum, n-o să iasă nimic ? am întrebat eu, ridicînd tonul fără să vreau.

— Doar n-o să te-nsori cu fata unui burghez, şi dacă vrei să trăieşti numai aşa cu ea, aia nu mai e dragoste.

— Ba o să mă-nsor ! Ce-mi pasă de părinţii ei... Fata să fie bună, cinstită...

— Gîndeşte-te bine, Ivan, toţi băieţii or să-ţi întoarcă spatele.

S-a aşternut tăcerea. Nu ştiam ce să-i răspund. În tot timpul serii voisem să-l întreb pe Kostea ce ştie de acasă, dar nu mă puteam hotărî. Dacă are vreo veste proastă ? În cele din urmă nu m-am mai putut stăpîni :

— Spune cinstit, Kostea, nu ai într-adevăr nici o veste de acasă ?

— Caraghios mai eşti... Dacă ştiam ceva, îţi spuneam...

— Mi se pare atît de ciudat... De cînd am plecat din Rostov nu am primit nici o scrisoare de la mama. Nu înţeleg de ce !

Kostea a tăcut.

PERIOADA DE UCENICIE

Preotul de la Biserica Preasfintei Fecioare s-a prezentat la mine în ţinuta lui de paradă — o sutană neagră, cu o cruce de argint care-i atîrna pe piept. Abia a intrat, că s-a lăsat greoi pe un scaun, a scos din buzunar o batistă mare, în carouri, şi, suflînd greu, a început să-şi şteargă năduşeală obrazul şi ceafa. Omul era vădit neliniştit.

După întrebările de rigoare cu privire la nume, vîrstă, origină socială şi studii, am început să-i vorbesc foarte politicos :

— Nădăjduiesc că discuţia noastră va fi sinceră şi corectă. Noi ştim că în problema pe care ne străduim s-o clarificăm, dumneavoastră sînteţi un participant cu totul întîmplător. Nu vă vreau răul, vă cer numai un singur lucru — să răspundeţi cinstit şi limpede la întrebările pe care vi le pun.

— Situaţia mea nu-mi permite să spun neadevăruri, a răspuns el cu demnitate.

— Spuneţi, cine v-a recomandat-o pe Olga Schultz ? Vă daţi probabil seama că nu sîntem chiar atît de naivi să credem versiunea că ea a ajuns din întîmplare în casa dumneavoastră.

Tăcere.

— Vreţi să vă spun eu ?

— Vă rog... Dacă ştiţi mai mult decît mine, spuneţi.

— Apropo, fiul dumneavoastră unde se află acum ?

— Nu ştiu...

— Cum, nu v-a indicat în scrisoare adresa lui ?

— Nu... N-a fost o scrisoare, ci un bileţel în care mă ruga s-o găzduiesc pentru cîteva zile pe o cunoştinţă de-a sa.

— Şi unde e biletul ?

— L-am distrus.

— De ce ?

— Să fiu sincer, mi-a fost teamă... Vedeţi dumneavoastră, băiatul meu e ofiţer, dar nu de carieră. În 1915 a absolvit liceul, a fost trimis la cursul de sublocotenenţi şi aşa a devenit ofiţer. Nu se interesa în nici un fel de politică, însă îi plăceau epoleţii, uniforma şi viaţa lipsită de griji... După abdicarea ţarului, l-am rugat stăruitor să părăsească armata şi să vină acasă. Dar nu m-a ascultat... Eu şi preoteasa eram convinşi că plecase undeva în străinătate, fiindcă nu primisem de mult veşti de la el. Şi deodată... biletul acesta...

— Schultz nu v-a vorbit nimic de băiat ?

— Desigur că am întrebat-o despre el... Dar ea mi-a răspuns că-l întîlnise cu totul întîmplător şi-l cunoaşte prea puţin.

— Ciudat ! I-a cerut totuşi tatălui său găzduire pentru o femeie necunoscută... Nu ştiţi cumva, dacă la sosirea în acest oraş, Olga Schultz s-a interesat de unii cetăţeni localnici ? De pildă, nu a întrebat de adresa unora dintre ei, sau altceva ?

Preotul a părut că se gîndeşte. M-am grăbit să-i vin în ajutor :

— Aş vrea să vă previn că soarta dumneavoastră depinde numai de sinceritatea de care o să daţi dovadă. Ori spuneţi tot adevărul şi plecaţi acasă, ori...

— Vreţi să mă arestaţi ?

— Aţi ghicit.

— Vă daţi seama în ce situaţie dificilă mă puneţi ?

— Care anume ?

— Faceţi din mine... cum să spun ? Un denunţător ! a zis el cu greu. Din cauza mea ar putea suferi oameni nevinovaţi...

— N-aveţi nici o grijă. Cei nevinovaţi nu vor suferi nimic. Iar vinovaţii îşi vor lua pedeapsa şi fără ajutorul dumneavoastră. Aşadar, de cine s-a interesat Olga Schultz?

— Există aici o domnişoară, o cunoştinţă de-a băiatului meu. E dintr-o familie foarte onorabilă...

— Şi se numeşte Bella, nu ?

Preotul şi-a ridicat fruntea şi mi-a aruncat o privire scurtă, după care şi-a lăsat imediat ochii în jos.

— Da, o cheamă Bella...

Presupunerile mele se adeveriseră şi eram mulţumit. Prin urmare, prevăzusem în mod just evoluţia evenimentelor. Dar Bella era sora lui Máro, iar Máro trebuia să vină în ziua aceea în parc, la banca de lîngă fîntîna arteziană...

— Şi ce a vrut să ştie Schultz despre ea ?

— Unde locuieşte, dacă au în casa lor pe cineva străin.

— Schultz s-a întîlnit cu Bella ?

— N-aş putea spune, nu ştiu.

— Să admitem... Spuneţi-mi, în ce împrejurări l-aţi cunoscut pe Hasan Mansari şi cînd anume ?

Altă privire atentă, fulgerătoare...

— Am vrut să cumpăr de la el o ladă cu stafide. După cum ştiţi, el e negustor. E lipsă de zahăr şi multă lume bea ceaiul cu stafide...

— Şi aţi cumpărat-o ?

— Nu, domnul Mansari mi-a făgăduit să-mi trimită o ladă imediat ce primeşte marfa.

— Cînd a fost asta ?

— De curînd.

— Mai precis ?

— Acum vreo trei zile...

— Nu cumva aţi fost la Mansari la rugămintea Olgăi Schultz ?

— A vrut şi ea să cumpere o cantitate mai mică de stafide...

— E clar ! Desigur că i-aţi transmis lui Mansari această rugăminte a Olgăi Schultz ?

— Da, i-am comunicat-o.

— Şi pe urmă ei s-au întîlnit ca să discute... preţul stafidelor ?

— Mi se pare că da...

Nu m-am putut stăpîni şi i-am spus în zeflemea :

— E o poveste amuzantă, nu-i aşa ?... O femeie cu totul inofensivă, nimeni alta decît o membră a fostului centru socialist revoluţionar şi totodată teroristă cu renume, vine la dumneavoastră cu un bileţel de la un ofiţer pe care abia îl cunoaşte. Şi cu un singur scop... să cumpere un pumn

de stafide. Însă femeia nu l-a văzut niciodată pe domnul comerciant Mansari şi de aceea vă alege pe dumneavoastră ca intermediar. Dar asta nu-i totul. Sărmana doamnă Schultz se teme ca nu cumva, pe drumul de întoarcere, tîlharii să-i fure stafidele şi se înarmează pentru orice eventualitate cu un mic revolver „Colt", cu zece cartuşe. Dumneavoastră aţi crede o asemenea poveste, dacă aţi fi în locul meu ?

Preotul a tăcut, cu ochii în pămînt.

— Fie, am urmat eu. Sînt gata să-mi explic totul prin lipsa dumneavoastră de pricepere în astfel de treburi. Vă mulţumesc pentru convorbirea noastră plăcută !... Nu mai am nici o întrebare de pus. Dar ţineţi minte — nu suflaţi nimănui nici o vorbă despre această discuţie. Îmi fac datoria să vă avertizez că pentru divulgarea celor discutate aici puteţi fi condamnat la cinci ani deportare. Şi vă rog să-mi daţi un angajament scris în această privinţă.

I-am dictat textul angajamentului. Preotul scria încet, muind des tocul în călimară.

— Iscăliţi-l, puneţi data şi puteţi pleca acasă.

Preotul a mai citit o dată textul, a oftat, şi în timp ce-şi punea semnătura, m-a întrebat cu slugărnicie :

— Nu s-ar putea să mi se înapoieze suma aceea modestă, pe care aţi ridicat-o de la mine ?

— Nu, am răspuns eu. V-am mai explicat că aurul şi valuta străină aparţin statului. De altfel, presupun că aveţi destule venituri, ca să puteţi trăi şi fără banii aceştia...

Preotul şi-a luat bonul de intrare iscălit de mine şi a ieşit grăbit din odaie, fără să mai spună o vorbă.

Mi-am scos caietul din sertarul biroului şi am notat pînă în cele mai mici amănunte rezultatele acestui interogatoriu, apoi am adăugat concluziile şi presupunerile mele şi mi-am schiţat planul de acţiune pentru viitor. După aceea, am plecat bine dispus să-i raportez lui Celnokov despre executarea misiunii. Eram convins că-l sondasem cu îndemînare pe preot, dibuisem firele principale ale afacerii şi că voi descoperi cu timpul un complot întreg.

Dar pe măsură ce-i relatam detaliile interogatoriului, pe faţa şefului meu se aşternea o expresie tot mai ciudată, oarecum absentă. În cele din urmă, a spus :

— Judecînd după raportul pe care mi l-ai prezentat, s-ar părea că eşti mulţumit de rezultatul muncii tale!

— Da, am răspuns eu fără şovăire.

— Eu, în schimb, nu sînt de loc mulţumit! Să nu iei asta ca un reproş. Aş vrea să-ţi dai singur seama de greşelile pe care le-ai făcut, să fii în viitor mai prevăzător şi să înveţi cum trebuie să acţionezi.

— Nu înţeleg.

— E şi greu să înţelegi de la început!... Trebuie să ştii că tot aşa am păţit şi eu acum doi ani, cînd am fost trimis să lucrez la V.C.K. [1], la tovarăşul Dzerjinski. Ai auzit de el? Un suflet mare, de la care aveam ce învăţa! Cîteodată, după ce terminai o acţiune importantă, cu impresia că lucrasei perfect, te chema la el şi pornea să-ţi arate greşelile, fără să ţipe la tine şi fără să te jignească. La început, îţi era necaz. Dar după ce rămîneai singur cu gîndurile tale şi chibzuiai mai adînc, îţi dădeai seama cît de îndreptăţite erau observaţiile lui Feliks Edmundovici!... Iar acum, să cîntărim totul împreună. Tu ştiai că Mansari e rezident al englezilor şi avem anumite motive să nu ne atingem de el! Aşa e?

— Ştiam...

— Atunci de ce ai rostit numele lui în faţa popii?

— Voiam să stabilesc dacă Schultz are vreo legătură cu el.

— Şi alte mijloace n-ai găsit? Pînă acum, Mansari nici nu bănuia măcar că sîntem pe urmele lui şi, în consecinţă, acţiona cu îndrăzneală, ba uneori, aş spune, chiar neprevăzător. Ceea ce ne convenea. Acum însă, după ce i-ai amintit numele, Mansari se va ascunde, sau va fi mai prudent. Nu e bine nici într-un caz, nici într-altul.

— Dar popa şi-a luat angajamentul!

— Angajamentul? Mare lucru... Eşti în stare să crezi că ocupaţia lui îl opreşte de a spune minciuni? Cu ce poţi dovedi că popa a trăncănit pe undeva despre ceea ce a vorbit cu tine? Şi chiar dacă ai dovedi şi l-am aresta, ce folos am avea? Acţiunea tot ratată rămîne! Ia aminte, noi ştiam dinainte despre întîlnirea dintre Olga Schultz şi

[1] Comisia extraordinară pe întreaga Rusie pentru lupta împotriva contrarevoluţiei şi a sabotajelor (Ceka).

Mansari, ceea ce ei nu bănuiau. Aici e prima ta greşeală. Mai departe — de ce ai pomenit numele domnişoarei ? Ai vrut să te arăţi atoateştiutor ? În faţa cui ? Să vezi şi dumneata, părinte, ce om grozav sînt eu, ştiu totul, nu-mi scapă nimic, chiar de s-ar ascunde în fundul pămîntului ! Trebuia să-l laşi pe popă să-i spună numele.

— Ce importanţă are asta ? am întrebat eu, simţind cum fiecare vorbă a şefului îmi spulbera toată siguranţa de pînă atunci.

— Foarte mare ! Fiindcă tu ai rostit primul numele Bellei se poate presupune că activitatea acesteia e cunoscută de Ceka, dacă nu în întregime, cel puţin în parte. Tocmai de ajuns ca toţi complicii ei să se pună în gardă şi dacă, firește, pricep cît de cît regulile conspiraţiei, să-şi restructureze întreaga activitate. În primul rînd, o vor îndepărta pe Bella de la orice participare la munca organizaţiei. S-ar putea ca şi ei să se dea la fund pentru cîtva timp. În felul acesta, vom mai pierde o urmă. Şi, în sfîrşit, ultima observaţie — nu trebuie să foloseşti în timpul unei anchete fraze înflorate şi lipsite de conţinut ca cele pe care le-ai spus popii : „Sînt gata să-mi explic totul prin lipsa dumneavoastră de pricepere..." sau „vă mulţumesc pentru convorbirea noastră plăcută" etc... La naiba, ce convorbire plăcută mai e şi asta, cînd situaţia te obligă să-l chemi pe om la Ceka şi să-l strîngi, cum s-ar zice, cu uşa ? Nu, Silin, aşa nu se face treabă !

— Bine, dar greşelile mele nu se pot repara ? am întrebat eu cu glasul sugrumat. S-o luăm, de pildă, sub supraveghere pe Bella şi pe prietenii ei din organizaţie, dacă aceasta există cu adevărat ?

— Eşti un băiat isteţ, dar mai ai încă o doză destul de mare de naivitate... Organizaţia lor de juniori există, asta să nu te îndoieşti o clipă. Că sînt nişte boboci, care deocamdată nu pot să ne dăuneze prea mult, asta-i altceva. Sarcina noastră este să nu le dăm răgaz să le crească pene, să se consolideze. Pe cei induşi în eroare trebuie să-i smulgem de sub influenţa organizaţiei şi să-i aducem pe drumul cel bun, iar pe cei înrăiţi, să-i izolăm. Pentru asta ne trebuie însă timp — ştii şi tu că n-are rost să culegi fructe verzi. După toate probabilităţile, presupun că

doamna Schultz a venit aici să pună mai serios pe roate activitatea acestei organizaţii şi să-şi asigure totodată sprijinul englezilor prin mijlocirea lui Mansari. Nu uita că eserii nu sînt singuri ! Monarhiştii, menşevicii, eserii şi alb-gardiştii au dat uitării divergenţele dintre ei pe linie ideologică sau de altă natură încă din 1919, cînd s-au unificat şi au început să acţioneze mînă-n mînă, numai ca să răstoarne Puterea sovietică, pe care o urăsc deopotrivă... Nu avem ce face, va trebui să intensificăm controlul.

Probabil că după amărăciunea care mi se citea pe faţă, Celnokov şi-a dat seama că mă socoteam un mare neghiob, fiindcă m-a bătut prietenește pe umăr şi mi-a spus zîmbind :

— Curaj, Silin, curaj !... Nu te lăsa copleşit. Nu-i încă nimic pierdut, fii sigur că n-or să ne scape. Le-am venit noi de hac la alţii mai ceva decît ei !...

Modest Ivanovici Celnokov avea vreo douăzeci şi treidouăzeci şi patru de ani. Era înalt, uscăţiv, cu braţe vînjoase şi ochi cenuşii, umbriţi de o uşoară melancolie. Omul acesta era un exemplu de acurateţe. Totdeauna umbla proaspăt bărbierit, cu bluza călcată şi cizmele lustruite cu grijă. Fost muncitor la o uzină din Petersburg şi participant activ la Revoluţia din Octombrie, Celnokov ajunsese la Ceka, fiind mobilizat de partid. Şi aici îşi găsise adevărata lui chemare, dovedind aptitudini deosebite pentru această muncă.

— N-a făcut decît patru clase primare, dar i-o ia-nainte oricărui intelectual. Îl are la degetul său mic pe cel mai al dracului spion. Nu degeaba a fost elevul lui Dzerjinski ! spunea cu admiraţie şeful comandaturii, vorbind despre el.

Da, aveam ce învăţa de la Modest Ivanovici !...

După cele petrecute, vă puteţi lesne închipui starea de spirit în care mă aflam cînd am plecat seara să mă întîlnesc cu Máro.

Am ajuns în grădina publică mult mai înainte de ora fixată. Am străbătut de vreo două ori aleile îmbrăcate în verdeaţă. În grădină era foarte plăcut — răcoare şi liniște. Razele oblice ale soarelui în asfinţit luminau frunzişul des al coroanelor copacilor seculari...

Am recunoscut-o pe Máro de departe şi am alergat în întîmpinarea ei. Toate gîndurile negre care mă chinuiseră pînă atunci s-au risipit ca prin farmec.

— Ce bucuros sînt că te văd !

— Şi eu mă bucur !

Ne-am aşezat pe bancă, privindu-ne în tăcere. De emoţie, un timp n-am scos nici unul o vorbă.

— Spune, cum ai dus-o de cînd nu te-am văzut ? Ce mai e nou pe acasă ? am rupt eu tăcerea.

— Toate sînt cum le ştii, a răspuns ea cu privirile în pămînt.

Am tăcut din nou.

Deodată, Máro s-a ridicat de pe bancă :

— Să mergem, aici nu-i bine — e lume multă... Oraşul e mic şi mă cunosc aproape toţi...

— Şi ce ?

— Nu-i nimic, desigur, totuşi...

Ne-am înfundat în cele mai îndepărtate colţuri ale parcului şi am rătăcit multă vreme pe alei, ţinîndu-ne de mînă. N-am schimbat decît cîteva cuvinte... Convorbirea nu se închega.

Ultimele raze de soare s-au ascuns după munţi, şi frunzişul a început să foşnească în adierea vîntului. Amurgul se lăsa repede.

Máro s-a lipit de mine, de parcă-mi cerea s-o apăr de o primejdie.

— Mi-e atît de greu, a şoptit ea. Atît de greu, cum nu-ţi închipui !...

— De ce ţi-e greu ?

— Oh, nu mă-ntreba !... N-am crezut că totul va fi atît de complicat...

— Nu te mai chinui, draga mea, se vor aranja toate ! Nu ştiam cum s-o liniştesc, s-o consolez !

— M-am apucat serios de muzică, citesc mult, mai ales franţuzeşte, a schimbat ea vorba. Ai găsit multe greşeli în scrisoarea mea ?

— Numai trei...

— Credeam că mai multe, m-am temut că o să rîzi de mine... Să mergem, s-a făcut tîrziu...

— Cum, tîrziu ? Abia s-a-nserat ! Mai stai puţin cu mine.

— Nu pot, mă aşteaptă...

Ca să nu întîlnim vreun cunoscut, am pornit pe ulicioare lăturalnice şi ne-am oprit în apropierea casei sale.

— Aici ne despărţim, mi-a spus Máro.

Am cuprins-o în braţe şi am vrut s-o sărut, dar fata s-a desprins uşor de mine.

— Nu, dragul meu ! a zis ea cu tristeţe în glas, aruncîndu-şi privirile în jur.

— Cînd ne mai vedem ?

— Cînd vrei !... Dar nu în parc, undeva într-altă parte.

— Oriunde, numai să te văd.

Ne-am înţeles să ne întîlnim pe malul rîuleţului, şi Máro s-a îndepărtat grăbită, aproape alergînd, spre casă, în zgomotul tocurilor de pantofi pe trotuar. Am rămas nemişcat, urmărind-o cu privirea. Mi se frîngea inima de milă, şi în drum spre casă îmi spuneam că nici o forţă din lume n-o să fie în stare să mă despartă de ea...

Din ziua aceea, am început să ne întîlnim mai des. Plimbările cele mai plăcute le făceam de-a lungul rîului, pe lîngă ruinele cetăţii de pe vremea stăpînirii persane. Locul era pustiu şi liniştit, nu ne supăra nimeni. Schimbul nostru de scrisori prin poştă fiind incomod şi cerînd prea mult timp, am găsit un alt mijloc de comunicare. Scriam biletele în limba franceză şi le puneam în scorbura unui dud bătrîn de pe malul apei. Máro venea în plimbare, lua biletul şi lăsa răspunsul în acelaşi loc. Felul acesta de corespondenţă, ca în nuvela „Dubrovski", de Puşkin, ne amuza grozav.

Cu cît o cunoşteam mai bine pe Máro, cu atît mai mult mă ataşam de ea. Mă înduioşa profund încrederea fetei, dorinţa de a mă înţelege şi de a se apropia cu totul de mine. Ajunsesem să nu-mi mai pot închipui viaţa fără dînsa...

...Celnokov mi-a încredinţat mie cazul Olgăi Schultz.

— Să mă ţii la curent cu mersul cercetărilor şi dacă simţi nevoia, vino să te consulţi cu mine. Dar străduieşte-te să acţionezi cu totul independent, mi-a spus el.

Uşor de spus „acţionează independent", cînd la interogatorii Schultz îşi bătea vădit joc de mine !

La întrebările pe care i le puneam, îmi răspundea cam în felul acesta : „Vă interesează şi asta ?", sau „Asta a fost de mult şi am uitat cu desăvîrşire".

Într-o zi, pierzîndu-mi răbdarea, am ridicat puţin tonul:

— Îmi răspunzi ori nu ?

— Cum, eu nu-ţi răspund ? Nu a rămas nici o întrebare fără răspuns, a rîs femeia, cerîndu-mi o ţigară...

Între timp, evenimentele legate de organizaţia naţionalistă de tineret se precipitau vertiginos.

Începutul l-a făcut dispariţia Bellei din oraş. Presupunerile lui Celnokov se adeveriseră ; pesemne că popa nu-şi ţinuse gura. Aş fi putut desigur s-o întreb pe Máro ce se întîmplase cu sora ei, dar nu voiam s-o amestec în problemele mele de serviciu.

Peste cîteva zile, am primit o scrisoare anonimă cu următorul cuprins :

„Ticălosule !
Lasă-ne fetele-n pace şi alege-ţi un loc mai îndepărtat pentru plimbările tale amoroase. Altfel...
Răzbunătorul"

Peste alte două zile s-a produs un atentat împotriva preşedintelui Cekăi locale, tovarăşul Amirdjanov. Acesta plecase de dimineaţă la serviciu. În centrul oraşului, în apropierea unei cofetării, un individ i-a ieşit înainte dintr-o fundătură, a descărcat două focuri de revolver asupra lui şi a dispărut. Teroristul şi-a greşit ţinta, şi Amirdjanov a scăpat neatins. În schimb, a avut de suferit un copil — lustragiu, care s-a ales cu o rană la umăr.

Am scotocit toate ulicioarele care dădeau spre locul atentatului, intrînd în fiecare clădire şi curte, dar nu am găsit nici cea mai mică urmă a infractorului.

Era clar că huliganii din organizaţia naţionalistă îşi intensificaseră activitatea. Au făcut totuşi o greşeală care mi-a uşurat în oarecare măsură munca.

Într-o dimineaţă, un tînăr vagabond m-a oprit în faţa intrării principale a Cekăi şi mi-a întins un plic :

— Tovarăşe comandant, aveţi o scrisoare !...

Se pregătea să fugă, dar am reuşit să-l înşfac de guler şi să-l trag după mine în comandatură. Cînd m-am uitat

mai bine la el, pe cine credeţi că l-am recunoscut ? Pe Mişka-Viţelul ! Între timp, băiatul mai crescuse, iar obrazul stîng îi era brăzdat de o cicatrice vînătă şi adîncă... Încolo, era tot atît de slab, de jerpelit şi de murdar ca înainte...

— Ah, o cunoştinţă veche ! Nu mă mai recunoşti ? l-am întrebat eu.

— La început nu te-am recunoscut, dar acum ştiu cine eşti... Va să zică, ai ajuns şef mare ! Bravo ! Crezi că n-am ştiut eu de-atunci că nu eşti vagabond de-al nostru ? Îţi aduci aminte ce-am păţit cu alb-gardiştii ?

— Cum de nu... îmi amintesc !... Dar ia spune, cum ai nimerit aici, cum o mai duci ?

— Îţi dai singur seama — fiecare trage la mai bine. Pe aici e cald, dar haleala-i pe sponci...

— Prietenii tăi unde sînt ?

— Doi au venit cu mine, ceilalţi s-au împrăştiat care-ncotro. Pe Buhai, vătaful nostru, l-au curăţat.

— Cine ?

— Fîrtaţi de-ai noştri. Nu eram pe-atunci acolo...

— Şi ce-ai de gînd ? Să colinzi străzile fără nici un rost ?

— Păi, ce vrei să fac ? Să mă-nsor cu fata ţarului ? Poate că o să-mi iau valea la Moscova. Se spune că la Moscova se poate trăi bine, numai că curcanii sînt daţi dracului, îi umflă pe băieţi şi-i trimit la nu ştiu ce fel de „comună".

— Haide, vino cu mine ! Vreau să vorbim de ceva serios, i-am propus eu.

— Nu mă trimiţi la „comună" ?

— Ce ţi-a venit ? Drept cine mă iei ?

Şeful comandaturii, care urmărise discuţia noastră, m-a oprit cu un gest.

— Uite-aici un bileţel cam curios. Cred că o să te intereseze, a spus el, întinzîndu-mi un sul subţire de foiţă. L-au găsit în pachetul prietenei tale Schultz. Pachetele le aduce o bătrînică, dar am aflat că sînt trimise de preoteasa cea miloasă. Dumneaei, cică, o face din considerente pur umanitare.

— Îţi mulţumesc !

Am citit biletul, care nu avea decît un singur rînd aşternut pe foiţă cu un scris mărunt şi citeţ : *„Nu există prea multe motive de nelinişte"*.

Altă şaradă — cine să fie autorul ?

Am vîrît bileţelul în buzunarul bluzei şi, străbătînd curtea interioară, l-am condus pe Viţel la mine. L-am poftit pe un scaun în faţa biroului şi am deschis plicul. Am găsit înăuntru o nouă anonimă cu acelaşi conţinut ca şi cea precedentă :

„Ticălosule !

Te-am prevenit, dar n-ai dat ascultare glasului raţiunii. Te avertizez pentru ultima oară să laşi fata-n pace, altfel o să ai de-a face cu noi.

Răzbunătorul"

Am confruntat cele două anonime şi am constatat că scrisul era identic.

— Şi-acum, prietene, să vorbim deschis, m-am întors eu spre Viţel după ce am încuiat scrisorile în sertarul mesei.

— Cu plăcere, a răspuns prompt băiatul.

— Îţi aminteşti că atunci cînd am fost în spatele liniilor alb-gardiste, mi-ai spus că vrei să treci de partea trupelor roşii, dar te temi că n-o să fii primit ? Şi încă ceva — ai ghicit cine sînt şi nu m-ai denunţat. Prin urmare, erai încă de pe atunci alături de noi.

— Firește, că doar n-oi fi boier...

— Foarte adevărat. Boier n-a fost nici taică-tău, care era un biet pescar, un om muncitor. Pe el, ca şi pe tatăl meu, burghezia l-a trimis la război. Dacă ar mai fi trăit taică-tău, fără îndoială că ar fi fost alături de noi.

— Hotărît că da !

— Vezi ? Prin urmare, eşti şi tu unul de-ai noştri !

— Poţi să fii sigur de asta !... Atîta doar că nu-i prea am la inimă pe curcani, încolo sînt trup şi suflet al vostru...

— Spune, vrei să ne dai o mînă de ajutor ?

— Depinde... Să ştii că turnător nu mă fac şi nu-mi vînd prietenii.

— Nimeni nu se gîndește să se atingă de prietenii tăi ! Aici e o treabă mai serioasă... Știi ce scrie în scrisoarea pe care mi-ai adus-o ?

— Nu, era lipită.

— Vrei să ți-o citesc ?

— Citește ! încuviință el ridicînd din umeri, de parcă ar fi spus : „Puțin îmi pasă de ce scrie acolo".

I-am citit scrisoarea.

— Află că scrisoarea mi-a trimis-o un dușman înverșunat al Puterii sovietice, am spus eu. Și tot dușmanii Puterii sovietice au vrut zilele trecute să-l omoare pe președintele nostru. Să nu-ți închipui că fata are vreun amestec în afacerea asta.

— Am auzit de președinte cum că au vrut să-l achite...

— Au vrut, dar nu au reușit, am spus eu. Nu i-a ținut cureaua. Scrisoarea asta a scris-o tot unul dintre ei.

— Nu... Nu se poate ! exclamă Vițelul, săltînd neliniștit de pe scaun.

— Ba uite că se poate ! Cine ți-a dat scrisoarea ?

— Un tînăr... Înțolit mișto, fumează țigări scumpe... Habar n-am cum îl cheamă.

— Unde l-ai întîlnit și ce ți-a spus ?

— Dimineața, în piață... A venit la mine și m-a întrebat : „Puștiule, vrei să cîștigi ceva parale ?" — „Vreau, zic, numai dacă nu-i o muncă prea nasoală". — „Nu e de loc", zice el. M-a tras mai la dos și mi-a spus pe șest : „Să dai scrisoarea asta unui cetățean. Nemernicul se cam ține de capul gagicii mele și vreau să-i pun în vedere să se lase păgubaș. Ai o sută de mii, în bani sovietici. Jumătate acum, cealaltă — mai tîrziu. Să nu-ți fie teamă, nu te păcălesc." M-am învoit îndată. Treaba e un fleac, și o sută de mii de ruble chiar dacă nu-i așa de mult, tot ar ajunge pentru toți băieții să ne cumpărăm de potoleală pentru vreo trei zile.

— Mai departe, spune mai departe, îl zoream eu.

— Mi-a dat, după cum ne învoisem, cincizeci de miare. Uite-i, a zis Vițelul, scoțînd din buzunar un vraf de bancnote pe care le-a îndesat imediat înapoi. M-a însoțit în strada asta, ne-am ascuns amîndoi după colț și ne-am pus la pîndă. Pe urmă, te-am văzut de departe, dar în costumul

ăsta nu te-am recunoscut. Şi numai aud că-mi spune: „El e, dă-i scrisoarea şi-ntinde-o". Ce-a mai fost, ştii. Îmi dai voie să iau o ţigară ?

— Poftim, am spus eu, întinzîndu-i pachetul.

— Fumezi de astea ieftine ! Ce şef eşti tu ? ! Vrei să-ţi fac rost de ţigări bune ?

— Nu, mulţumesc. M-am obişnuit cu astea... Ascultă, Mişa, o să-ţi vorbesc deschis. Dacă vrei să ne ajuţi — spune-mi. Dacă nu — nu, n-o să te silim.

— Hai, vorbeşte...

— Ţi-am mai spus că scrisoarea asta a scris-o o odraslă de burghez. Vezi tu, ei sînt împotriva Puterii sovietice...

— Auzi, nemernicul ! Şi el îmi spunea de-o fată...

— Fata nu-i decît un pretext ! Înţelegi ? Cînd o să te întîlneşti cu el pentru restul de bani, cere-i mai mult... spune-i că te-au dus la Ceka şi era cît pe-aci să te bage la zdup. Dacă ai fi ştiut ce-o să tragi, nu te-nvoiai nici pentru un milion !... Să nu sufli o vorbă că mă cunoşti. Ai priceput ?

— Oho ! Şi încă cum !

— Fireşte că el o să caute să afle cine şi ce anume te-a-ntrebat la Ceka. Să-i spui că cineva pe care nu-l cunoşti. Te-a sucit, chipurile, multă vreme, dar tu n-ai spus nimic, apoi te-ai pus pe bocit şi ţi-au dat drumul. Dacă o să te creadă — o să-ţi dai seama după faţa lui — întinde-i nada : nu mai are vreo trebşoară pentru tine ? Principalul e să afli unde locuieşte. Dar tu să nu te ţii după el, pune-l pe unul dintre băieţii voştri să-l urmărească neobservat.

— Pot s-o fac şi singur !

— Nu, nu merge, te cunoaşte şi-o să-şi dea seama numaidecît că nu-i lucru curat. Să nu-i crezi proşti. Ei, ce zici, aranjezi treaba cu un prieten ?

— Cum să nu !

— Ţine adresa asta... mîine, la patru, să vii să-mi povesteşti tot. Aici nu trebuie să te mai arăţi. Ne-am înţeles ?

— Înţeles !

— Iar acum, du-te. O să te recompensăm pentru ajutorul dat.

— N-o fac pentru bani, se bosumflă Viţelul.

— Bine, ştiu că nu eşti dintre aceia !

L-am lămurit cum să ajungă la mine și l-am lăsat să plece.

Pentru a mă pune la adăpost de orice surprize, m-am înțeles cu tovarășii mei să nu-l scape din ochi pe Mișka.

După aceea, m-am dus să-i raportez lui Celnokov situația. Acesta m-a ascultat atent, apoi a făcut o strîmbătură de dispreț, spunînd :

— Niște mucoși neisprăviți !... Se joacă de-a anonimele, zicînd că-și păzesc fetele de cekiști... Toate astea n-au nici pic de seriozitate, dar dacă-i lăsăm în voia lor, pot să ne facă cine știe ce rău. Ce zici, Vițelul nu ne-o trage cumva pe sfoară ? N-o fi un agent dublu ?

— Nu, e băiat de ispravă ! Poate fi adus pe drumul cel drept și-o să mă ocup chiar eu de asta, mi-am asigurat șeful.

— Ai dreptate, a zis Celnokov, urmîndu-și parcă firul gîndurilor. Tipul cel tînăr care ți-a trimis scrisoarea e fără îndoială o figură neînsemnată, un fel de agent de legătură de-al lor. Deocamdată, lasă-l în pace... Încolo, sînt de acord cu planul tău. Trebuie să-i arestăm pe toți deodată și să-i triem. Pe unii să-i mai strunim și să le dăm drumul, iar pe cei mai înverșunați dușmani să-i izolăm... Și mai e ceva... Mă tem că o să fim nevoiți s-o punem în libertate pe terorista ta !...

— Pe Olga Schultz ? E imposibil, am exclamat eu, cu totul uluit de ceea ce auzeam.

— S-a primit de la centru o directivă să începem munca de lămurire cu foștii menșevici, socialiști-revoluționari, anarhiști, dașnaci și cu membrii celorlalte partide politice. Dacă-și înțeleg rătăcirile și semnează o declarație, îi lăsăm în pace. Arestații vor fi eliberați în aceleași condiții.

— Asta nu-i just ! am spus eu fără voie.

— Partidul și Lenin știu mai bine decît noi ce e just și ce nu, a spus cu un ton sec Celnokov.

În aceeași seară, am aflat cîteva date despre autorul anonimelor. Era un fost licean, fiu de brutar, un anume Jorj Zurabov. Părinții lui aveau o casă, cu livadă, pe undeva prin apropierea pieței. Tînărul era mare dansator și jucător pasionat de biliard. Pînă la instaurarea Puterii sovietice nu fusese înscris oficial în organizația tineretului naționalist. Am aflat de asemeni că Bella dispăruse într-a-

devăr din oraş şi plecase undeva la ţară, se pare la unchiul ei...

La ora stabilită, Viţelul s-a prezentat la adresa pe care i-o dădusem şi mi-a confirmat, strălucind de bucurie, datele pe care le cunoşteam deja. Apoi a adăugat :

— Totul a mers a-ntîia ! Flăcăul ăla-nţolit mi-a numărat gologanii pînă la ultimul ban, dar nici o para chioară pe deasupra. Mi-a făgăduit să se mai gîndească, să vadă ce ar putea să-mi dea de lucru. Serile şi le pierde prin sălile de biliard. Joacă grozav, loveşte bilele la sigur — l-am văzut cu ochii mei. Stă cu casa pe lîngă piaţă... Viţelul mi-a comunicat adresa lui Zurabov.

I-am întins zece mii de ruble.

— Semnează ici şi ia-ţi gologanii ! Deocamdată să stai liniştit, dacă o să am nevoie de tine, îţi dau eu o veste.

Dar el n-a vrut în ruptul capului să primească banii, ba chiar s-a supărat.

— Am spus doar că n-o fac pentru bani !

Am stăruit zadarnic.

— Mulţumesc. Eşti un băiat de ispravă, numai că nu ştiu cum o să trăieşti mai departe ?

— Nici eu nu ştiu. Dar la „comună" nu mă duc !

— Uite ce zic eu. Să încheiem mai întîi socotelile cu odraslele burgheziei, şi pe urmă o să ne gîndim, poate că-ţi găsim o ocupaţie potrivită sau te trimitem undeva la învăţătură. Dacă ai nevoie de mine, îmi scrii o scrisoare şi o pui la cutie. Adresa : Ceka, pentru Silin.

— E-n regulă !

Păşind agale, Viţelul a pornit spre ieşire.

În zilele următoare, pe lîngă sarcinile obişnuite pe care le aveam, mi s-au mai adăugat o mulţime de treburi legate de persoanele arestate dintre menşevici, daşnaci şi socialişti-revoluţionari. Celnokov mi-a dat o listă cu numele lor şi mi-a ordonat să-i chem pe rînd în biroul meu şi să stau de vorbă cu fiecare, apoi să-i pun să iscălească o declaraţie că renunţă de a mai face parte din gruparea respectivă. Cei care semnau declaraţia urmau să fie puşi imediat în libertate.

Prin faţa mea s-au perindat tot felul de oameni — tineri, bătrîni, cu barbă sau cu ochelari. Tot atît de diferită era şi comportarea lor. Unii consimţeau numaidecît, sem-

nau declarația și plecau bucuroși acasă. Alții, ca să-și dea importanță, cereau un timp de gîndire, și în cele din urmă iscăleau și ei. S-au găsit însă pe ici, pe colo și unii „cu convingeri", care au refuzat să semneze declarația. Însă destul de puțini.

Paginile ziarelor abundau de comunicate și anunțuri despre lichidarea sau autodizolvarea diferitelor partide politice și despre retragerea multora dintre foștii lor membri.

A venit și rîndul Olgăi Schultz. Cînd a fost adusă în biroul meu, femeia s-a așezat pe scaun picior peste picior, fără s-o fi invitat, și și-a aprins cu un aer degajat o țigară.

— Nu te-ai plictisit aici ? am început eu pe departe.

— Ce să-i faci... Celula e destul de confortabilă, iar la mîncare nu-s prea pretențioasă. Și-apoi, n-o să mă țineți închisă o veșnicie — mai devreme ori mai tîrziu tot o să-mi dați drumul !

— De, știu eu... De altfel, totul depinde de dumneata.

Ca de obicei, Schultz a fost obraznică și m-a luat în bătaie de joc. Urmînd sfatul lui Celnokov, m-am străduit să mă stăpînesc. În sfîrșit, am pus capăt jocului de-a baba-oarba și i-am spus, întinzîndu-i un formular de declarație :

— Cred că-ți dai și dumneata seama că partidul socialiștilor-revoluționari nu mai poate face nimic. Și-a trăit traiul. Puterea muncitorilor și a țăranilor a fost statornicită în mod definitiv și pentru totdeauna. Așa că, ce rost mai are să te mai amăgești cu iluzii ? Semnează o declarație că te retragi din partid și vei fi pusă imediat în libertate. Te sfătuiesc călduros să faci asta, fiindcă ai rămas singură — conducătorii voștri au anunțat autodizolvarea partidului eserilor.

Pe fața femeii s-a așternut o paloare de moarte, în timp ce în priviri i se citea uimirea, ca și cum n-ar fi priceput sensul spuselor mele.

— Dumneata... dumneata îți dai seama ce ai îndrăznit să-mi propui ? a izbucnit Schultz în cele din urmă, cu respirația întretăiată. Mucosule, ticălosule !... Îți arăt eu ție declarație ! Cuprinsă de turbare a sărit de pe scaun, m-a scuipat în obraz și, ca o pisică sălbatică, și-a înfipt mîinile în părul meu.

Am apucat-o de umeri şi i-am dat un brînci. În cădere, a atins măsuţa şi a răsturnat sticla de apă care s-a făcut ţăndări. Din mijlocul bălţii, Schultz mă împroşca mereu cu insulte.

Uşa s-a deschis brusc, şi Celnokov a apărut în prag. Pesemne că auzise zgomotul din odaie şi venise să vadă ce se întîmplă.

— Ce se petrece aici ?

— M-a scuipat în obraz şi m-a apucat de păr. Am fost nevoit s-o îmbrîncesc şi...

— Duceţi arestata de aici, a poruncit Celnokov, fără să mă mai asculte. Iar după ce individa a fost scoasă afară, a clătinat din cap şi mi-a spus cu un ton oficial : Nu mă aşteptam din partea dumitale, tovarăşe Silin !

Apoi mi-a întors spatele şi a părăsit încăperea. Am rămas multă vreme pe gînduri, încremenit pe scaunul de la birou, dojenindu-mă cu vorbele cele mai aspre. Halal cekist, care nu-i în stare s-o scoată la capăt nici măcar cu o muiere isterică ! Ruşine !... Mai bine m-ar fi beştelit şeful, decît...

Zbîrnîitul telefonului mi-a curmat gîndurile. Vicepreşedintele m-a anunţat să mă prezint imediat la tovarăşul Amirdjanov.

Cînd am intrat înăuntru, l-am găsit acolo şi pe Celnokov. Fumau amîndoi posomorîţi.

— Cine te-a învăţat să bruschezi arestaţii ?... a întrebat preşedintele fără să mă privească.

I-am explicat ce se întîmplase.

— Asta nu schimbă nimic. Aici la noi nu-i jandarmerie, ci Comisia extraordinară pentru apărarea revoluţiei şi a ordinei revoluţionare. Înţelegi ?

— Înţeleg...

— Poţi cere să i se aplice arestatului regimul cel mai sever, dacă, bineînţeles, merită această pedeapsă. Poţi să-l bagi chiar la carceră, însă n-ai dreptul să-l atingi nici cu un deget !

Nu scoteam o vorbă.

— Deşi eşti băiat isteţ şi cu carte, faci prostii. Ce hotărîm ? continuă Amirdjanov, întorcîndu-se spre şeful meu.

— De data asta am putea să-i trecem cu vederea. Silin muncește bine, se străduiește și cred că va trage învățămintele necesare pentru viitor, a răspuns acesta.

— Nu, nu-l putem lăsa nepedepsit, ar fi un exemplu negativ pentru ceilalți. Ținînd seama de lipsa de experiență a tovarășului Silin, să ne mărginim la trei zile de arest. Poți să pleci. Comunică-i șefului comandaturii că te-am pedepsit cu trei zile. Ziua vei ieși la program, iar noaptea vei sta la arest.

Am făcut stînga-mprejur și, fără un cuvînt, m-am îndreptat spre ieșire.

— Stai puțin, Silin ! m-a oprit Amirdjanov. Spune-mi, te rog, cu ce te ocupi dumneata serile ?

— N-am aproape nici o seară liberă...

— Bine, totuși...

— Stau acasă, uneori citesc...

— Romane ?

— Da.

— Trebuie să citești neapărat literatură politică. Să-l studiezi pe Lenin, dar cel mai bun lucru ar fi să te înscrii într-un cerc de studii. Du-te.

Am plecat să-i raportez șefului comandaturii despre pedeapsa care mi se aplicase.

O MISIUNE IMPORTANTĂ

Într-o seară, pe la ora unsprezece, simțindu-mă obosit, mă întinsesem în pat și citeam la lumina lămpii romanul lui Balzac „Iluzii pierdute".

Deodată, cineva mi-a bătut în fereastră. Mi-am luat revolverul de sub pernă și m-am apropiat de ușă.

— Cine e ?

— Eu sînt, tovarășe Silin !... Tovarășul Celnokov a ordonat să vă prezentați imediat la dînsul...

Am recunoscut vocea agentului nostru de legătură Sașa.

— Ai venit pe jos ?

— Vă așteaptă trăsura în ulicioară.

M-am îmbrăcat la repezeală, am trezit-o pe mătușa Mairam, rugînd-o să încuie ușa după mine și am ieșit în stradă. Ne-am urcat apoi în trăsură și am plecat.

Era o noapte calmă, cu lună, undeva prin livezi cîntau privighetorile. În aer se simțea miros de pămînt reavăn și de flori.

În biroul lui Celnokov l-am găsit pe Levon și pe Mihailov, un fost marinar pe care-l cunoșteam destul de puțin.

— A venit toată lumea, putem începe, a spus Celnokov. Aveți o misiune foarte importantă. Ascultați cu atenție... Ieri noapte, doi necunoscuți au trecut frontiera de stat în punctul acesta, a zis Celnokov, plimbîndu-și degetul pe harta din fața lui. Infractorii au plecat în direcția satului X. Un comsomolist din localitate a observat doi indivizi care se furișau în locuința chiaburului Akberov și a anunțat imediat grănicerii. Judecînd bine lucrurile, Kiselev, comandantul detașamentului de grăniceri, nu i-a arestat pe infractori și ne-a anunțat telefonic despre cele întîmplate. Tovarășul Amirdjanov a aprobat hotărîrea lui Kiselev și i-a dat ordin să intensifice supravegherea, și dacă infractorii vor părăsi satul X, să stabilească direcția în care au pornit...

Apoi, Celnokov ne-a pus la curent cu ultimele știri. Seara, după căderea întunericului, la Akberov veniseră trei indivizi, printre care și o femeie. După vreo cincisprezece-douăzeci de minute plecaseră. Probabil că luaseră legătura cu infractorii de frontieră și puneau la cale ceva. Femeia a fost identificată. Era fata unui bogat negustor de vinuri. Se numea Bella și făcea parte din organizația naționalistă de tineret. De cîtva timp, locuia la unchiul ei, în apropierea satului X. După toate probabilitățile, infractorii plănuiau o acțiune serioasă, și noi aveam misiunea să stabilim caracterul acestei acțiuni.

Trebuia să plecăm imediat la Kiselev, comandantul detașamentului de grăniceri, unde se aștepta și sosirea șefului biroului raional al Cekăi. Celnokov a propus următorul plan : să-i arestăm pe infractori numai dacă vor încerca să treacă înapoi peste frontieră ; să-i urmărim pas cu pas, oriunde s-ar duce, fără să ne trădăm prezența, lăsîndu-i să acționeze nestingheriți. Comsomolistul care-i

văzuse pe infractori să fie îndepărtat sub un pretext oarecare din sat, pentru tot timpul acțiunii, ca să nu scape vreo vorbă...

— Grupa va fi condusă de Silin, a spus în încheiere Celnokov. Șeful biroului raional va intra și el în subordinele sale. Fiți cu băgare de seamă, fiindcă musafirii aceștia nepoftiți ar putea să vă opună rezistență armată. Nu vă expuneți gloanțelor fără nici un rost ! Raportați telefonic din oră în oră. Aveți vreo întrebare ?

— N-avem nimic de întrebat.

— În cazul acesta, la treabă ! încheie Celnokov, ridicîndu-se în picioare. Vă urez succes !

Am ieșit din biroul lui. Eram foarte bucuros că-mi încredințaseră în sfîrșit o acțiune operativă adevărată ! Amorul meu propriu era satisfăcut și de faptul că fusesem numit șeful echipei. Prin urmare, aveau încredere în mine, ceea ce însemna că povestea cu cele trei zile de arest fusese dată uitării...

N-am găsit în grajd nici un cal. Trăsura care mă adusese împreună cu Saşa lipsea și ea. Să facem pe jos șaptesprezece kilometri nu avea nici un rost, fiindcă am fi ajuns la destinație abia către ziuă.

De la comandatură l-am sunat pe Celnokov, i-am explicat situația și l-am întrebat ce trebuie să facem.

— Fă rost cu orice preț de cai, trăsură, căruță, mașină — de orice mijloc de locomoție, dar peste o oră să fiți neapărat acolo, mi-a strigat el la telefon.

Am pornit cu toții spre strada principală și ne-am oprit în așteptarea unei ocazii. Am găsit !... În depărtare, licăriră două faruri puternice, și peste cîteva clipe apăru și automobilul.

Stînd în mijlocul șoselei, am ridicat brațul în sus. Șoferul frînă brusc, și mașina opri lîngă mine, scrîșnind din saboți. Pasagerul, un bărbat voinic, între două vîrste, scoase capul pe fereastră și întrebă morocănos :

— Ce este ?

— Vă rog să ne scuzați, dar avem de executat o misiune urgentă și ne trebuie mașina dumneavoastră ! am spus eu, arătîndu-i legitimația.

— Și n-ați găsit un alt mijloc de transport ?

— Dacă găseam, nu vă mai deranjam.

— Asta-i porcărie ! N-aveţi dreptul. Eu sînt comisar al inspecţiei muncitoreşti-ţărăneşti şi nu vă dau maşina, zise pasagerul, întinzîndu-mi legitimaţia lui cu scoarţe roşii. Poftim, puteţi să vă convingeţi.

— Tovarăşe comisar, nici noi nu am plecat la plimbare ! Vă ducem acasă ori într-altă parte — unde doriţi. Urcaţi-vă, băieţi ! le strigai eu tovarăşilor.

Aceştia deschiseră uşile cît ai clipi şi se înghesuiră înăuntru.

— Asta-i samavolnicie, anarhie ! se indignă comisarul.

— Nu-i nimic, tovarăşe comisar, o să ne lămurim după aceea !... Pentru noi, interesele cauzei sînt mai presus de orice, spuse Mihailov. Levon tăcea.

— N-avem altă ieşire, mă străduiam eu să-l îmbunez pe comisar. Dacă vreţi, mergeţi cu noi. Ne lăsaţi la destinaţie, şi pe urmă vă întoarceţi.

— E departe ? întrebă el ceva mai potolit.

— Numai şaptesprezece kilometri.

— Nu am destulă benzină, interveni şoferul.

— Ne duci pînă unde-ţi ajunge, răspunsei eu, nedîndu-i crezare.

— Şi pe urmă stau să fac plajă sub clar de lună ?

— Termină discuţia ! i-o retezai eu cu severitate. Aşadar, cum aţi hotărît, tovarăşe comisar ?

Comisarul se dădu jos din maşină bombănind că afacerea asta n-o să rămînă fără consecinţe. M-am aşezat lîngă şofer şi i-am spus încotro să meargă.

Levon se aplecă şi-mi şopti la ureche :

— Vanea, omul e într-adevăr comisar şi un vechi bolşevic ! Îl cunosc... O să avem neplăceri !

— Nu-i nimic. Dacă-i bolşevic vechi, va înţelege !

Am ajuns la detaşamentul de grăniceri pe la unu noaptea şi l-am găsit pe Kiselev lîngă telefon, cu ţigara în gură.

— Deocamdată, nimic nou, a spus el.

Peste vreo douăzeci de minute a sosit şi şeful biroului raional al Cekăi, un flăcău spătos, cu o faţă strălucind de sănătate, împreună cu doi lucrători de-ai lui. Timpul se scurgea anevoie. Toţi erau încordaţi şi numai arareori schimbau cîte o vorbă.

— Tovarăşi, nu vreţi să dormiţi puţin ? Avem paturi libere în dormitor. Dacă se-ntîmplă ceva, vă trezim, ne-a propus Kiselev.

Dar nimeni nu s-a mişcat.

Pe la două şi ceva sună telefonul. Kiselev răsuci de cîteva ori mînerul, apoi ridică receptorul. Îi urmăream cu toţii expresia feţei...

— Ce ?... Nu înţeleg !... Te întreb, ce fel de forfotă ? Dacă încearcă să treacă încoace, lăsaţi-i ! Continuaţi supravegherea. Curînd, vin şi eu...

— Ce s-a întîmplat ? se auziră cîteva glasuri deodată.

— Comandantul de grupă de la punctul nr. 5 raportează că pe celălalt mal al Araksului se observă o mişcare suspectă. Probabil că perşii pregătesc ceva.

— Perşii ? se miră Mihailov.

— Mai precis englezii, care uneltesc pe-acolo, preciză Kiselev. Propun să mergem la faţa locului.

Am sunat la sediul Cekăi şi le-am comunicat ştirea primită. Celnokov mi-a răspuns.

— Foarte just, a zis el, după ce a ascultat raportul. Încoace, la noi, n-au decît să poftească ! Dar de la noi încolo să nu lăsaţi pe nimeni să treacă. Dacă opun rezistenţă, deschideţi focul. Împuşcaţi-i, să nu scape unul !...

L-am lăsat pe Mihailov lîngă telefon, la punctul de comandă al detaşamentului. Ca să nu atragem atenţia, ne-am împărţit în două grupe şi am pornit spre frontieră.

Pe malul stîncos şi liniştit al Araksului, grănicerii amenajaseră cîteva puncte de observare bine mascate. Cîmpul de vedere era foarte întins, şi pe celălalt mal vedeai ca-n palmă.

Liniştea nu era întreruptă decît arareori de ţipătul vreunei păsări de noapte şi de foşnetul uşor al trestiei legănate de vînt.

N-am avut de aşteptat prea mult.

— Mi se pare că începe, spuse Kiselev, care stătea lîngă mine. Ce bandiţi ! Operează ca la ei acasă... Uite, au coborît pe apă, adăugă el, întînzîndu-mi binoclul.

Pe celălalt mal, doi inşi roboteau ceva lîngă o barcă. I-am văzut încărcînd în ea patru lăzi, apoi barca s-a pus în mişcare.

— Numai să nu ne dăm cumva de gol, să nu-i speriem, şopti şeful detaşamentului de grăniceri.

Mărturisesc că inima îmi bătea mai tare decît de obicei. Mare neruşinare să acţionezi cu atîta îndrăzneală la frontiera unei ţări străine într-o noapte atît de luminoasă !... Barca alunecă fără zgomot pe undele argintii ale rîului şi acostă lîngă ţărmul nostru. Cei doi ocupanţi săriră jos şi o legară de mal. După ce descărcară lăzile, le ascunseră printre trestii şi porniră înapoi.

— Bine, dar or să ne scape ! exclamai eu neliniştit.

— Fii fără grijă, se-ntorc ! spuse Kiselev foarte calm.

— Mărfuri de contrabandă ?

— Nu cred, mai curînd arme...

Barca mai trecu rîul de două ori, şi alte opt lăzi au fost adăpostite în stuf. După cursa a doua, barca a fost ridicată pe mal, şi cu încă doi oameni au dus-o pe sus spre interior.

— Au plecat ! am spus eu.

— Nu avem nevoie de ei, a răspuns Kiselev. Primul act s-a încheiat ! Partea cea mai interesantă va începe curînd. Bandiţii lucrează ca pe note, au calculat totul pînă la cele mai mici amănunte.

Într-adevăr, peste cîtva timp a început „actul al doilea".

Pe şosea, la vreun kilometru de frontieră, apăru o căruţă cu coviltir, trasă de trei cai. Nu se auzea zgomot de copite, probabil că fuseseră înfăşurate în cîrpe.

Căruţa se opri în zăvoi, şi din ea se dădură jos patru vlăjgani. Uitîndu-se în toate părţile, se furişară spre desişul de trestie şi dispărură, apărînd curînd, cu cîte o ladă pe umeri.

Către ziuă, terminară toată treaba şi căruţa încărcată cu lăzi porni înapoi spre oraş.

Nu mai aveam ce face pe linia de frontieră şi ne-am întors la punctul de comandă al grănicerilor. Acolo am aflat că cei doi infractori plecaseră cu o căruţă condusă de Akberov.

După ce i-am trimis pe cei doi lucrători de la biroul raional în urmărirea căruţei şi am raportat ultimele informaţii, mi-am luat rămas bun de la Kiselev şi de la şeful biroului raional, apoi am încălecat pe un cal grăniceresc şi,

însoţit de Levon şi Mihailov, am pornit şi noi pe urmele căruţei.

Am ajuns-o în apropierea oraşului şi nu ne venea să ne credem ochilor : era încărcată pînă sus cu zarzavat ! Nici urmă de lăzi, atît de bine erau ascunse sub grămezile de ridichi, ceapă verde, salată şi pătrunjel.

— Dibaci, nimic de zis ! exclamă Levon, după ce trecurăm mai departe, fără să-i dăm aparent nici o atenţie. Au plecat oamenii la tîrg să vîndă zarzavaturi !

— Le arătăm noi negustorie ! mormăi Mihailov.

Levon, care trebuia să ţină legătura cu centrala Cekăi, descălecă lîngă grădina publică, iar eu luai calul şi plecai cu Mihailov la birou.

După o oră, a venit şi Levon şi a raportat :

— Au descărcat toate lăzile în curtea depozitului de vinuri şi le-au ascuns în pivniţă. Căruţa cu legume au trimis-o la piaţă. Infractorii au intrat în casa brutarului Zurabov, tatăl lui Jorj.

— Cum arată la înfăţişare ? am întrebat eu.

— Unul dintre ei e mai bătrîn, dar se ţine bine. Îmbrăcat cam sărăcăcios, pare a fi armean. Celălalt e un tip blond, înalt, poartă un costum gri frumos croit. Poate fi luat drept rus sau englez.

Curînd după aceea am fost chemat în biroul preşedintelui, unde s-a ţinut o scurtă consfătuire. Ne-am hotărît să ne pregătim pentru lichidarea organizaţiei contrarevoluţionare a tineretului naţionalist.

Amirdjanov ne-a ordonat să ţinem mereu sub cea mai strictă supraveghere pivniţa de vinuri şi casa lui Zurabov. Celnokov a primit indicaţia să mai verifice o dată tabelul cu membrii organizaţiei şi să stabilească adresele lor.

— Îl iei ajutor pe Silin, a zis Amirdjanov.

— Pe Fantele şi pe Hasan Mansari îi ridicăm ? a întrebat Celnokov.

— Da, e timpul să terminăm cu ei ! Au hălăduit destul — ajunge... După un asemenea eşec, spionajul englez tot o să-l schimbe pe Mansari.

Seara, s-au primit informaţii noi. Hasan Mansari s-a învîrtit multă vreme prin piaţă, a stat de vorbă cu clienţii săi şi, cînd i-a venit bine, s-a strecurat repede în locuinţa lui Zurabov. A ieşit de la aceasta după vreo oră şi jumătate

şi s-a dus la restaurantul „Europa", unde a luat masa şi a stat de vorbă cu ziaristul Pogos. La pivniţa de vinuri totul era normal. Printr-un muncitor de încredere de acolo, s-a stabilit că lăzile conţineau pistolete şi cartuşe. Una din ele, mai lungă, probabil că era plină cu puşti. Patronul depozitului lipsea din oraş, şi toate le punea la cale băiatul lui, membru al organizaţiei. Supravegherea continuă...

Pe la miezul nopţii m-am dus acasă, ca să mă odihnesc puţin. A doua zi dimineaţa, abia m-am prezentat la birou, că m-a sunat ofiţerul de serviciu de la comandatură :

— Silin, un anume Pogos vrea neapărat să fie primit de cineva într-o problemă importantă.

— Dă-i un bilet de intrare şi trimite-l la mine !

Ce l-o aduce încoace pe palavragiul ăsta ?

Domnul Pogos a deschis timid uşa şi a intrat înăuntru. Era îmbrăcat cu un costum gri, proaspăt călcat, avea o pălărie de pai cu panglică neagră şi, la gît, un papion.

— Luaţi loc, l-am poftit eu. Cu ce vă pot fi de folos ?

— Să vedeţi... Eu, personal, n-am nevoie de nimic. Dar... înţelegeţi, a survenit o situaţie destul de ciudată. N-am putut închide ochii toată noaptea, începu el, şi m-am hotărît să vin aici. Îşi scoase pince-nezul şi îşi şterse lentilele cu batista.

— Foarte bine aţi făcut.

— Cîteva cuvinte despre mine. Sînt ziarist, am colaborat la ziare mari. Sînt un om independent din fire... Să vă spun deschis, nu-mi place totdeauna ce face stăpînirea dumneavoastră. Printre altele, nu mă împac cu faptul că oamenii culţi sînt trecuţi pe planul al doilea, şi în posturi mari sînt numiţi înadins unii cu un pospai de carte. Dar astea sînt, firește, nimicuri. Principalul e că în 1920, cînd turcii ne strîngeau de gît, bolşevicii, Rusia sovietică, au sărit şi au salvat poporul meu, pe armeni, de la exterminare... Ce să mai ascund, se poate ca uneori să nu-mi prea ţin gura, ceea ce, pesemne, l-a îndreptăţit pe un negustoraş străin să-mi facă o propunere foarte josnică...

— Mă rog, care negustoraş ?

— Supusul persan Hasan Mansari. În oraş i se spune „Fantele" din cauza felului său exagerat de a se îmbrăca. N-are nici pic de gust şi se împopoţonează ca un personaj de operetă !... Ieri, la restaurantul „Europa", s-a aşezat

la masa mea. Am băut împreună un pahar de vin, am mai schimbat cîte-o vorbă. Şi unde-l aud pe domnul Mansari : „Cunosc opiniile dumitale politice, domnule Pogos, dar e bine să ştii că în vremurile noastre nu e de ajuns să te arăţi nemulţumit de regimul sovietic. Asta e prea puţin. Ca să scapi de dominaţia bolşevicilor, trebuie să acţionezi, şi încă energic. Numai cu vorbe nu-i răstorni." Am făcut pe prostul şi l-am întrebat ce ar putea să facă un omuleţ neînsemnat ca mine. „Nu te preface ! Cu talentul dumitale de gazetar poţi să faci foarte mult şi să aduci un folos mare." — „În ce fel ?" — „Să colaborezi cu noi", a răspuns dumnealui. — „Nu pricep, cu cine ?" — „Asta o să afli mai tîrziu... Pentru început, îţi cer un mic serviciu — să scrii un articol împotriva bolşevicilor. Bineînţeles că numele dumitale nu va figura nicăieri, iar munca îţi va fi bine plătită !" — „Eşti un om ciudat, domnule Mansari, zic eu, cine o să-mi publice un asemenea articol, ba încă să-mi mai plătească şi onorariu pentru el ?" — „Să nu duci grija asta. Dacă nu se publică aici, se publică într-altă parte." I-am promis să mă mai gîndesc şi, precum vedeţi, am venit la dumneavoastră... Asta-i revoltător ! Un venetic se amestecă în treburile interne ale unei ţări care i-a oferit ospitalitate şi face propuneri neruşinate cetăţenilor ei !... Domnul Mansari, mai bine s-ar ţine de vînzarea stafidelor lui sau s-ar căra acasă şi ne-ar lăsa pe noi să apreciem singuri ce e bun şi ce e rău, a spus înfierbîntat ziaristul.

— Vă mulţumesc pentru informaţie ! Judecaţi absolut logic. Vom căuta să stabilim cine e acest domn Mansari şi ce urmăreşte. Şi, fiindcă veni vorba, îmi iau permisiunea să vă dau un sfat — nu vorbiţi ce nu trebuie. Vedeţi la ce rezultate duc toate astea !

— Da, da, aveţi dreptate ! O zicală din antichitate spune : limba mea-i duşmanul meu. Omul trebuie să fie cumpătat la vorbă ! La revedere...

— Bună ziua ! În timp ce-i vizam biletul de intrare, l-am sfătuit în treacăt : Cred că e mai bine să nu spuneţi nimănui că aţi fost pe aici...

— Firește ! E de la sine înţeles !

Pogos îşi luă pălăria, îşi înclină capul în semn de salut şi ieşi din odaie.

Ca să nu-mi scape nimic din spusele ziaristului, am așternut totul pe hîrtie și m-am dus să raportez șefului meu.

Celnokov a citit cu atenție nota, și chipul i s-a luminat.

— Asta-i abia începutul ! Curînd de tot or să vină la noi toți șovăielnicii, toți oamenii cuprinși încă de îndoială și or să construiască împreună cu noi o viață nouă, deoarece cauza noastră e dreaptă. Apoi s-a ridicat de pe scaun și a făcut cîțiva pași prin odaie. Unii vor veni singuri, și aceștia vor fi cei mai mulți. Iar pe alții, care se încăpățînează să nu priceapă dreptatea noastră, îi vom smulge din rădăcini ca pe o buruiană. Vom curăța întreaga țară de orice pacoste, pentru ca poporul să poată munci liniștit, în pace, fără să se teamă de uneltirile dușmanilor. Atunci, Vaniușa, vom putea spune și noi că nu ne-am petrecut aici nopțile de veghe degeaba și i-am consacrat revoluției totul — inimă, sînge și creier. Urmașii noștri ne vor înțelege și nu ne vor condamna, chiar dacă vom fi greșit uneori...

Mă minunam, ascultîndu-l. Ce om era Modest Ivanovici al nostru, fostul muncitor din Petersburg !

În seara aceea, Amirdjanov i-a convocat pe toți șefii de secții și pe cîțiva lucrători operativi. Ne-a făcut cunoscut că într-un sătuc de munte, chiaburii, sprijiniți de dașnaci, de foști ofițeri și de bandiți înarmați l-au ucis pe milițian, iar pe președintele comitetului sărăcimii l-au spînzurat în fața soției sale și a celor trei copilași. O învățătoare tînără, care simpatiza cu regimul sovietic și promova politica acestuia, a fost dezbrăcată, legată de coada unui catîr și tîrîtă printre bolovanii stîncoși ai potecilor. Pe lîngă puști și o mare cantitate de muniție, chiaburii aveau și două mitraliere.

— Avem motive să credem că între rebeliunea chiaburilor și transportul de arme de peste graniță există o legătură directă. Se mai poate presupune că acțiunea aceasta de subminare se desfășoară după un plan unic, dinainte pregătit, spuse Amirdjanov. De aceea nu ar mai avea nici un rost să tărăgănăm cu lichidarea grupurilor contrarevoluționare locale, mai ales că ele acționează după indicațiile spionajului englez. În privința aceasta sîntem în posesia unor dovezi incontestabile. Așa că e primejdios să mai lăsăm armamentul acela în pivnița de vinuri. Aseară, tîr-

ziu, trei tineri au coborît, s-au prefăcut că au venit să bea vin, şi la plecare au luat cîte ceva din lăzi. Au fost arestaţi pe stradă. Desigur că arestarea lor i-a alarmat pe ceilalţi. Ca să nu le dăm răgaz să-şi vină în fire propun să trecem la acţiune chiar în noaptea aceasta. Trebuie să-i capturăm pe toţi cei implicaţi în această afacere, inclusiv pe cei doi fugari — pe popa şi pe paracliserul de la Biserica Preasfintei Fecioare. Printre altele, am aflat că băiatul popii a venit în oraş, iar locuitorii noştri habar n-au avut de asta !... Planul de detaliu al acţiunii a fost întocmit de tovarăşul Celnokov, care-i va da citire.

După expunerea planului, Amirdjanov ne-a lăsat liberi. Am fixat adunarea pentru ora unsprezece.

Pînă la începerea acţiunii mai era timp destul, aşa că m-am aşezat cu Barhudarian la o partidă de şah.

La ora unsprezece, toată lumea a fost prezentă. Am primit mandatele de arestare şi am început să colindăm oraşul.

Către ziuă, s-a terminat totul. Au fost arestaţi cam optzeci de contrarevoluţionari activi, am capturat numeroase lăzi pline cu armament şi mai multe documente. Acţiunea s-a desfăşurat în cea mai perfectă ordine, numai fugarii ascunşi în locuinţa lui Zurabov au deschis foc şi l-au rănit grav pe Mihailov.

A început o muncă interesantă, plină de surprize — interogatorii, confruntări, cercetarea documentelor. Cu prilejul acesta am aflat multe lucruri noi despre activitatea şi planurile contrarevoluţionarilor din localitate, am descoperit noi legături şi locuri de întîlnire despre existenţa cărora nici nu bănuiam. Printre altele, am aflat şi despre legăturile şi acţiunile conjugate ale acestor grupuri cu menşevicii din Gruzia şi am comunicat imediat toate acestea Cekăi gruzine. Cu această ocazie s-a dovedit şi rolul de mijlocitoare jucat de socialist-revoluţionara Iskra. Peste vreo cinci zile, au fost aduşi cei ce luaseră parte la rebeliunea din munţi, împreună cu căpeteniile lor, care erau chiaburi. Ghemul începuse să se desfacă, şi iţele duceau spre Mansari, iar de la el, mai departe, spre agentura spionajului englez din Persia.

În timpul anchetei s-a dovedit că nici popa al meu nu era chiar atît de naiv precum voia să pară. Casa lui era

locul principal de întîlnire al transfugilor, iar într-o stranã a bisericii am gãsit zece puşti, douã lãzi cu cartuşe şi o mulţime de revolvere.

Bella a dispãrut fãrã urmã.

Ocupat pînã peste cap, nu mai aveam rãgazul sã mã gîndesc şi la problemele mele personale. Pe Máro o vedeam rar de tot şi numai în fugã, totuşi continuam sã ne întîlnim.

Într-o zi am primit de la Şurocika o scrisoare, care m-a bucarat nespus. Ea scria :

„Mult stimate Ivan Egorovici !

Cum se face, drãguţule, cã m-ai uitat pînã într-atît, încît nu mi-ai trimis nici mãcar adresa ta ? Am aflat-o dintr-o scrisoare a lui Kostea Orlov. El învaţã acum la Moscova. Scrie cã în capitalã e foarte bine, numai cã mîncare e cam pe sponci. Ştii, Kostea l-a vãzut de douã ori pe Lenin. Ce noroc au unii oameni !

La noi la regiment e totul cum ştii, mulţi dintre ostaşi au fost lãsaţi la vatrã şi s-au întors pe la casele lor. A plecat la Petersburg şi Pahomov, bucãtarul nostru şef. Înainte de a ne pãrãsi, am vorbit mult despre tine şi am spus cã vei ajunge departe. Numai sã nu-ţi iei nasul la purtare, drãguţule, şi sã nu-ţi uiţi vechii prieteni.

Se vorbeşte cã Piotr Savelievici Blaşov, comisarul nostru, se pregãteşte şi el sã plece la cursuri. Ne pare rãu cã pierdem un tovarãş atît de bun. Nu ştiu, zãu, ce-o sã ne facem fãrã el !

Cred cã o sã plec şi eu din armatã. Ce rost mai are ? Rãzboiul, slavã Domnului, s-a terminat, n-o sã-mi fac veacul în armatã, sã-mbãtrînesc încet-încet aici, fãrã sã fi vãzut nimic pe lume ? Din nenorocire, nu ştiu încotro s-o apuc, n-am nici un fel de rude. Dar nu-i nimic, mã aranjez eu cumva.

Scrie-mi, drãguţule ! Poate cã în drum spre Rusia o sã trec prin oraşul vostru şi, dacã vrei, sã ne întîlnim. Eu, de pildã, aş vrea tare mult sã te vãd, dar nu ştiu ce zici tu.

Apropo, uitasem cu desãvîrşire, se aude cã zece ostaşi şi comandanţi din regimentul nostru au fost

propuşi la decorare, printre care Piotr Savelievici, Kuzmenko şi cu tine.

Rămîi cu bine, drăguţule. Îţi doresc multă, multă fericire.

Sora medicală din cadrul Regimentului 2 vînători de munte şi prietena ta,
Surocica Astahova

Aprilie 1921."

Scrisoarea aceasta mi-a răscolit amintirea unor vremuri acum îndepărtate, dar scumpe şi apropiate de sufletul meu. Am mai citit-o de două ori şi, cu toate că eram foarte ocupat, m-am apucat pe loc să răspund. Am rugat-o să vină la noi, şi dacă o vrea să şi rămînă aici. I-am făgăduit s-o ajut cît oi putea...

În zilele următoare mi s-au întîmplat o mulţime de neplăceri. Nu degeaba spune zicala : „O nenorocire nu vine niciodată singură".

Totul a început cu invitaţia de a mă prezenta împreună cu Levon la comitetul orăşenesc de partid. Nu ştiu de ce, dar şi Celnokov a ţinut să vină cu noi. Mihailov era internat la spital. Cînd am dat ochii în anticamera secretarului cu comisarul de la inspecţia muncitorească-ţărănească, mi-am închipuit motivul acestei convocări.

La începutul şedinţei, Brutenţ, secretarul comitetului, ne-a tras un perdaf în toată regula.

— Asta-i curată debandadă, tovarăşi cekişti ! Opriţi în plină stradă un automobil, daţi jos din maşină un lucrător cu funcţie de răspundere, şi pe urmă plecaţi nu ştiu unde cu ea. În toate vă comportaţi aşa fel, ca şi cum legile n-ar fi scrise şi pentru voi ! Tocmai voi, care sînteţi chemaţi să respectaţi ordinea revoluţionară, tocmai voi o încălcaţi ! Este inadmisibil ! Să vă intre bine în cap că nu vom îngădui astfel de lucruri !

Şi cînd te gîndeşti că toate acestea le spunea Brutenţ, omul simpatic care fusese atît de atent cu mine şi mă ajutase...

— Foarte adevărat ! Acţiuni anarhice de felul acesta nu pot să rămînă nepedepsite, a întărit şi comisarul,

— De ce taci, Silin ? N-ai nimic de zis ?

Din cauza emoției, am dat o explicație cam încurcată, greoaie, dar pînă la urmă am arătat cum au decurs faptele și, adresîndu-mă celui ce se socotea ofensat, l-am întrebat :

— N-ați putea să negați, tovarășe comisar, că v-am vorbit politicos și corect...

— Atît ar mai fi lipsit, să mai fiți și grosolani ! m-a întrerupt el.

— Ba mai mult, v-am propus să vă ducem acasă, sau, dacă vreți, să mergeți cu noi. N-ați acceptat nici una, nici alta... v-ați dat jos din mașină și ați plecat pe jos. Noi însă nu aveam altă ieșire, trebuia să îndeplinim o misiune importantă. Iar în meseria noastră chiar și minutele au uneori însemnătatea lor.

— „În meseria noastră...", mă îngînă Brutenț și, întorcîndu-se spre Levon, îl întrebă : Dar tu, cavalere, ce ai de spus ?

— Silin a relatat totul, întocmai cum s-a petrecut. N-aș avea ce să mai adaug, a răspuns acesta.

— Sînt întru totul de acord cu dumneavoastră, tovarășe Brutenț, a zis Celnokov, luînd cuvîntul. Samavolnicia nu poate fi îngăduită, mai ales nouă, cekiștilor, a urmat el, calm. Socot însă de datoria mea să lămuresc unele lucruri. În primul rînd, eu i-am dat ordin lui Silin să-și procure cu orice preț un mijloc de transport și într-o oră să fie la destinație. Să nu credeți că spun asta ca să-mi apăr colaboratorii. Vreau numai să cunoașteți adevărul. Dumneavoastră, tovarășe comisar, rostiți degeaba cuvinte atît de mari ca „anarhie... anarhiști". În locul dumneavoastră, nu aș fi făcut atîta tărăboi. Ar fi fost de ajuns să ne dați un telefon, ca să aflați cum stau lucrurile și sînt convins că ați fi îndreptățit acțiunea băieților noștri. În încheiere, rog biroul comitetului orășenesc să se limiteze la examinarea cazului. Iar în ceea ce ne privește, ne vom strădui să nu mai dăm loc la astfel de ocazii, bineînțeles, dacă nu se ivesc cine știe ce situații excepționale !...

— Bine, să primim propunerea tovarășului Celnokov și să ne limităm la examinarea cazului, se învoi Brutenț. Dar te previn, Silin, că dacă asta se mai repetă, vei fi pedepsit cu toată asprimea și se va pune problema dacă mai poți rămîne în organele Cekăi.

Cu aceasta, dezbaterea s-a încheiat şi am pornit înapoi spre casă.

— Ţi-aduci aminte cînd îţi spuneam c-o s-o păţim ? zise Levon, care mergea alături, cu fruntea-n pămînt. Toate s-au petrecut aşa cum prevăzusem...

— Nu-i nimic, prietene, nu te-ntrista, cîte nu se întîmplă în viaţă !... Am făcut ce-am putut şi avem conştiinţa curată, iar toate celelalte nu mai contează, am încercat să-mi liniştesc prietenul, cu toate că nici eu nu mă prea simţeam în apele mele. De fapt, nu pricepeam pentru ce fusesem trataţi cu atîta asprime la comitetul orăşenesc de partid...

În colţul străzii ne-am despărţit. Levon s-a îndreptat spre casă, iar eu m-am dus la birou.

Deodată, mi-a ieşit înainte Mişa-Viţelul.

— Te-am rugat doar să nu te apropii de mine pe stradă ! l-am dojenit eu morocănos.

— Da, dar eu o fac dinadins ! a răspuns el.

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Să afle şi ceilalţi că sînt cu voi ! Băieţii îmi fac zile fripte... De cînd m-au văzut cu tipul ăla-nţolit, care-a fost arestat după aceea, toţi spun că m-am vîndut contrarevoluţionarilor... Mă alungă din gaşcă !...

— Că băieţii nu au încredere în tine, asta, desigur, nu-i bine, dar tu n-o să-ţi petreci toată viaţa cu ei. A venit vremea să-ţi bagi minţile în cap, să te gîndeşti la viitor. Spune, Mişa, ce ţi-ar place să te faci ?

— Fochist ! a răspuns el fără să stea pe gînduri.

— Pe locomotivă ?

— Mi-e tot una. Nu-i vorbă că pe locomotivă ar fi mai mişto...

— Bun, o să te ajut să-ţi găseşti de lucru, să înveţi meseria de fochist. Garantez eu pentru tine, înţelegi ? Dar, cu o condiţie : să te laşi de prostii !

— Fireşte !

— Prin urmare, ne-am înţeles. Poţi să le spui băieţilor că mă cunoşti, ca să nu se mai agaţe fără rost de tine, iar peste vreo două zile să vii la mine. O să mă anunţe de la comandatură şi o să dau ordin să-ţi facă bilet de intrare.

— Asta mai zic şi eu ! a exclamat Mişa şi a pornit spre piaţă...

îi făgăduisem, dar am descoperit că a găsi un serviciu pentru Mişa era o treabă cu mult mai grea decît bănuisem. Nimeni nu voia să se încurce cu un fost copil vagabond, ba să-i mai dea şi locuinţă.

Am fost nevoit să mă duc la şeful depoului de locomotive, să argumentez multă vreme, explicîndu-i situaţia, şi pînă la urmă i-am smuls consimţămîntul. Pentru început, Mişa a fost angajat ca lucrător auxiliar.

Apoi am primit o nouă şi gravă lovitură. Comisarul miliar al oraşului Rostov i-a răspuns lui Celnokov la scrisoare : *„La adresa indicată de dumneavoastră nu locuieşte nici o cetăţeană cu numele de Silina..."* Ce voia să-nsemne asta ? Mama nu avea unde să se ducă, doar dacă se mutase în casa părinţilor ei, ceea ce nu-mi venea a crede... Atunci, ce să fie ? În cap mi se zbăteau tot felul de ipoteze. Orice aş fi făcut, oricîte treburi aveam, gîndurile mi se întorceau mereu la mama. Încercam să mă liniştesc cu presupunerea că lucrătorii de la comisariatul militar din Rostov încurcaseră poate adresa, ori nu-şi îndepliniseră în chip conştiincios sarcina primită de la comisar...

Totuşi, neputînd să mai rabd, m-am dus la Celnokov să-i cer o permisie măcar de o săptămînă, să mă reped pînă acasă.

Şeful meu însă m-a refuzat.

— Nu pot, a spus el. Pînă cînd nu vom clarifica o problemă legată de tine, nu se poate !

— Ce fel de problemă, Modest Ivanovici ?

— Ni s-au cerut de la centru relaţii despre toţi lucrătorii care cunosc limbi străine. Noi avem doi oameni din categoria aceasta — pe tine şi pe Barhudarian, care o rupe niţel nemţeşte. Am trimis caracterizările şi fişele voastre, şi acum aşteptăm ordine.

— Bine, dar poate că dispoziţiile nu vor veni curînd, şi în timpul acesta eu mă pot întoarce. Vă rog să mă înţelegeţi, Modest Ivanovici, e vorba de maică-mea !...

— Nu mă ruga, Vaniuşa, nu pot. Dacă soseşte la noapte telegrama — Ivan Silin se detaşează la dispoziţia centralei ? Asta e foarte posibil. Statul nostru stabileşte relaţii cu numeroase puteri străine şi se simte o mare nevoie de oameni verificaţi, care cunosc limbi străine. Ce să-i răspund ?

Scuzaţi-mă, sînt vinovat, i-am dat drumul în concediu lui Silin !... Dacă ai fi în locul meu, ce ai face ?

— V-aş da drumul să plecaţi !

— Înseamnă că nu eşti încă un adevărat cekist, pentru că pui problemele personale mai presus de interesele cauzei ! Eşti încă tînăr, cu timpul vei înţelege toate !

Celnokov era un om încăpăţînat, aşa că nu mai avea rost să stărui.

Timpul trecea, iar ordinul centralei se lăsa aşteptat. Nu mai ştiam ce să fac. Şi pe nepusă masă — o nouă nenorocire !...

...Adunarea de partid, la care fusese prezentat un referat cu privire la situaţia politică în curs se apropia de sfîrşit. Raportorul răspunsese la toate întrebările care i se puseseră, îşi aşezase hîrtiile în servietă şi coborîse de la tribună, cînd iată că secretarul celulei, care prezida şedinţa, s-a ridicat în picioare şi ne-a rugat să mai rămînem puţin pentru discutarea unui caz personal.

Şedeam pe o bancă din rîndurile din spate şi, adîncit în gîndurile mele întunecate, nu prea dădeam atenţie la ceea ce se petrecea în jurul meu... Dar ce e asta ? Îmi aud numele rostit apăsat ! În prima clipă nu am înţeles despre ce era vorba. Secretarul continua să citească după foaia de hîrtie pe care o ţinea în mînă.

— „...mai mult decît atît, ajutorul şefului de secţie, Ivan Silin, a continuat să se întîlnească în mod sistematic cu fata de burghez. A fost văzut împreună cu această domnişoară prin diferite locuri — în grădina publică, pe malul rîului, lîngă ruinele cetăţii. Deşi ştia că sora ei, Bella, era implicată într-o organizaţie contrarevoluţionară, Silin nu a rupt legăturile cu ea. După cum se ştie, Bella nu a putut fi arestată. Prevenită probabil de cineva, a izbutit să se dea la fund şi să-şi piardă urma. Nu există dovezi palpabile că Silin ar avea sigur vreo vină în problema aceasta, dar se poate presupune că el a scăpat vreo vorbă domnişoarei sale, şi aceasta şi-a pus sora în gardă.

Socot că fapta lui Ivan Silin e nedemnă de titlul de cekist şi membru de partid. Rog ca celula de partid să analizeze cazul acesta. E ruşinos că lucrătorii noştri, membri de partid, se încurcă cu astfel de elemente, de parcă n-ar

putea găsi o comsomolistă destoinică sau o fată din mediul muncitoresc..."

Abia a apucat secretarul să termine lectura, că cineva din sală a strigat :

— Cine a făcut denunțul ?

— Autorul nu dorește să i se afle numele. Ce întrebări mai sînt ?

Un freamăt trecu prin colțul roșu și, ca să liniștească spiritele, președintele bătu cu creionul în sticla de apă din fața lui.

— Să vorbească Silin !... Dați-i cuvîntul lui Silin ! se auziră glasuri.

— Haide, tovarășe Silin, urcă-te aici și spune, mă invită secretarul.

Am pornit spre podium, de parcă mă duceam la ghilotină. Totul era atît de neașteptat, și în minte îmi stăruiau cuvintele lui Kostea: „Toți băieții or să-ți întoarcă spatele... toți băieții or să-ți întoarcă spatele..."

După ce m-am urcat pe podium, nu am putut să scot multă vreme vreo vorbă. Mă străduiam să-mi stăpînesc tulburarea și să mă reculeg.

Văzîndu-mi starea de surescitare, un membru al prezidiului mi-a întins un pahar cu apă, iar un altul mi-a spus :

— Nu te frămînta, Silin ! Aici sînt numai de-ai noștri și or să înțeleagă lucrurile !...

Am descris cu de-amănuntul împrejurările în care o cunoscusem pe Máro și mă împrietenisem cu ea. Am mărturisit că mă întîlneam cu dînsa, fiind convins că nu făceam nimic condamnabil. În încheiere, am spus :

— Faptul că este fiica unor părinți bogați și are o soră contrarevoluționară, încă nu înseamnă nimic !... Parcă nu se cunosc atîtea cazuri, cînd unul dintre frați a luptat alături de noi împotriva celuilalt frate de-un sînge cu el, care era alb-gardist ? Máro e o fată onestă și ne simpatizează. Poate că nu-și dă încă bine seama de asta, dar ne simpatizează. Cît despre bănuiala că eu aș fi scăpat vreo vorbă față de ea în legătură cu sora ei, e cu totul neîntemeiată ! Nu am vorbit niciodată cu dînsa despre Bella. Mai curînd aș fi preferat să mi se taie mîna dreaptă, decît să divulg ceva, să dezvălui secretele noastre chiar și mamei care m-a făcut. Să nu vă îndoiți de asta !

Nu știu cît de convingătoare au fost cuvintele mele, deși spre sfîrșit izbutisem să mă liniștesc și să vorbesc cu hotărîre și căldură. Unii tovarăși din sală îmi zîmbeau, alții dădeau din cap cu încuviințare.

Au început să curgă întrebările — cum, de ce ?

Cineva a strigat de la locul lui :

— Să ne spună Silin cine sînt bunicii lui și ce fel de neamuri are mamă-sa.

După mine au luat mulți cuvîntul. Unii condamnîndu-mi fapta în cuvinte aspre, alții, găsindu-mi cîteva circumstanțe atenuante. În general însă toți au vorbit pe un ton tovărășesc, plin de bunăvoință, mulțumindu-se să propună ca eu să rup orice relații cu Máro. Numai unul dintre lucrătorii operativi stărui să demonstreze că nu aveam ce căuta în rîndurile partidului.

— Eu cred că în Silin s-a trezit vocea sîngelui. El aparține unui mediu străin și ceva îl atrage către acest mediu ! Ca nepot al unor burghezi se îndrăgostește de fata altor burghezi, și faptul acesta nu ne miră, pentru că nici nu putea fi altfel, a spus respectivul și am recunoscut numaidecît vocea care întrebase de rudele mele bogate. Propun ca Silin să fie exclus din partid ca un element strecurat în rîndurile sale și să fie îndepărtat din muncă. Oameni ca Silin nu au ce căuta în partid și nici în organele Cekăi ! Ce să-l mai cocolim atîta, a încheiat el.

Îl ascultam și nu-mi credeam urechilor. Prin urmare, sînt un element străin, strecurat în partid. Pe obraz îmi curgeau șiroaie de sudoare și, copleșit de rușine și durere, nu îndrăzneam nici să-mi ridic ochii din pămînt.

Levon a spus că m-a cunoscut chiar din prima zi a ieșirii mele din spital, în biroul lui Brutenț, secretarul comitetului orășenesc de partid. Apoi a adăugat că mă consideră un bun tovarăș și un bolșevic dîrz, dar nici el nu poate să-mi ierte dragostea mea pentru Máro.

— I-am dat informații lui Vanea Silin despre Bella și în general l-am sfătuit să se ferească de fetele de burghezi. L-am prevenit să fie cu băgare de seamă, dar el nu a ținut seamă de vorbele mele și a căzut în greșeală. Acum nu-i mai rămîne decît o singură ieșire — să aleagă — ori noi, credincioșii săi prieteni, ori fata fabricantului...

Celnokov a avut numai cuvinte de laudă pentru activitatea mea, apoi l-a luat în primire pe cel ce mă numise element străin.

— Cum de te-a ajutat limba să spui — să-l excludem, să-l dăm afară ? Pe cine vrei tu să dai afară din partid ? întrebă el. Eşti aprig, n-am ce zice... La drept vorbind, nu ştiu dacă tu însuţi o să poţi lucra la noi cu un astfel de caracter. Într-adevăr, dacă, fără să adînceşti lucrurile, eşti în stare de o asemenea atitudine nepăsătoare, lipsită de inimă, faţă de un tovarăş de-al tău, apoi cum o să te porţi cu oamenii a căror soartă se află cu totul în mîinile tale ? Nu, frăţioare ! Noi, cekiştii, nu sîntem călăi şi, în primul rînd, trebuie să avem înţelegere faţă de toată lumea, desigur, o înţelegere îmbinată cu intransigenţă faţă de adevăraţii noştri duşmani. Iar tu de colo : „să-l excludem, să-l dăm afară !"... Sînt convins că toţi cei prezenţi aici nu vor îngădui să ne lepădăm cu atîta uşurinţă de un tovarăş de-al nostru. Să zicem că Silin a săvîrşit o greşeală — ei, da ! — în acest caz datoria noastră e să-l ajutăm să-şi dea seama de ea şi s-o îndrepte !

Sala a întîmpinat cu aplauze puternice ultimele lui cuvinte. În timp ce părăsea tribuna, Celnokov mai adăugă :

— Nu înţeleg purtarea asta murdară, să-ţi ascunzi numele ! Ai scris un denunţ, ai curajul să-l iscăleşti !

La tribună s-a urcat Amirdjanov. În sală s-a aşternut liniştea, şi eu mi-am pierdut cu desăvîrşire curajul la gîndul că nu mă pot aştepta la nici o cruţare din partea acestui am atît de aspru şi de neînduplecat...

— Tovarăşi, eu sînt de acord cu faptul că trebuie să cultivăm în noi simţămîntul de intransigenţă faţă de duşmanii revoluţiei, începu Amirdjanov, să dezvoltăm spiritul conştiinţei de clasă, să fim totdeauna atenţi şi sensibili la păsul oamenilor. Ultimul lucru este forate important pentru noi, cekiştii. De altfel, acestea nu sînt decît principii generale, iar acum voi trece la problema pe care o dezbatem aici. Cine este Ivan Silin ? Un tînăr rod al noii alcătuiri socialiste abia născute, un tînăr, căruia îi este hărăzit să construiască comunismul. Mama lui se trage într-adevăr dintr-un mediu burghez, dar ea a rupt legăturile cu mediul ei social şi s-a măritat cu un muncitor bolşevic. S-a făcut profesoară şi şi-a dedicat toată energia şi cunoştinţele

educării tinerei generații. Cu partea cea mai bună a intelectualității așa s-a întîmplat și așa se va întîmpla și în revoluțiile viitoare. Adolescentul Silin s-a înrolat ca voluntar în Armata Roșie și s-a afirmat acolo cît se poate de pozitiv. Mai mult, comandamentul l-a propus, împreună cu alți tovarăși, la decorare cu ordinul Drapelul Roșu, iar Prezidiul Comitetului Central Executiv din Rusia ne-a cerut de curînd o caracterizare a lui Silin. Am discutat problema împreună cu Modest Ivanovici și cu secretarul celulei de partid și am înaintat un referat favorabil cu privire la munca pe care Silin o desfășoară la noi. Și cum se poate ca, avînd în vedere toate acestea, să i se aducă învinuiri atît de ofensatoare și lipsite de răspundere ? Cel ce a făcut-o e dator să-și ceară scuze, și nu numai lui, ci și nouă, celor prezenți aici.

De ce anume este învinuit Silin ? De faptul că s-a îndrăgostit de o fată. Pentru vîrsta lui, fenomenul e foarte normal ! Spre nenorocul său, s-a întîmplat ca fata să fie fiica unui bogătaș și, ce e mai rău, sora ei să fie amestecată într-o organizație contrarevoluționară lichidată de noi. În cazul ăsta ce-i de făcut ? Să-l împușcăm ? Înainte de a răspunde la această întrebare, socot necesar să dau o lămurire. Sora acestei fete, anume Bella, a descoprit că noi sîntem pe urmele ei numai după arestarea Olgăi Schultz, poreclită Iskra, membră a partidului socialiștilor-revoluționari. Schultz voia să se întîlnească cu ea — ceea ce am aflat din declarațiile preotului de la Biserica Preasfintei Fecioare. Faptul este confirmat și de scrisoarea trimisă de Bella unui prieten și interceptată de organele noastre. Iată ce scrie în ea :

„Mă întrebi de ce am plecat atît de repede, fără să te anunț și fără să-mi iau rămas bun de la tine ? Scuză-mă, dar evenimentele s-au precipitat într-atît, încît nu am putut să procedez altfel. În seara următoare după arestarea lui I. preoteasa mi-a adus un bilet de la soțul său, prin care acesta îmi făcea cunoscut că ei s-au interesat de mine și știu că I. a vrut să mă întîlnească. Nu mai aveam timp de pierdut. Puteam nu numai să cad în mîinile lor, dar să-mi pun în primejdie și prietenii. Cazul I. este anchetat de filfizo-

nul acela şchiop, despre care ţi-am mai vorbit. E un intelectual şiret şi citit, şi asemenea tipi sînt foarte primejdioşi. Cînd a locuit la noi, i-a sucit capul surorii mele şi se întîlneşte şi acum cu ea. În loc să-l cureţe, ai noştri au preferat să-i trimită nişte scrisori neroade. Asta-i o copilărie nesăbuită, care sînt sigură că o să ne coste scump...“

După cum vedeţi, aici se spune totul cît se poate de limpede, aşa că, orice discuţie despre faptul că lui Silin i-ar fi putut scăpa vreo vorbă nu mai are nici un temei. Cred, totuşi, că au dreptate acei tovarăşi care-i recomandă lui Silin să nu-şi lege soarta de o fată dintr-un mediu străin de al lui. Fie ca aceasta să constituie pentru Silin o încercare a puterii sale de voinţă şi a caracterului său, mai ales că e încă prea tînăr pentru însurătoare şi va mai întîlni în drumul său prin viaţă destule fete drăguţe. Aşadar, tovarăşe Silin, ce ai de spus ? s-a întors Amirdjanov spre mine.

— O iubesc ! E o fată bună, dar dacă trebuie... N-am mai avut curajul să rostesc ultimul cuvînt.

— În tot cazul, e mai bine aşa, iar pentru tine este mai folositor, a zis Amirdjanov.

— Vă rog să-mi daţi voie să am o întrevedere cu Máro şi să ne explicăm... l-am rugat eu.

Drept răspuns, din sală s-a auzit aceeaşi voce răutăcioasă :

— Sentimentalisme !... Dulcegării intelectuale !...

— Prostii ! a ridicat Amirdjanov tonul. De ce, adică, să dăm prilejul tocmai acum unor oameni din tabăra duşmană să-l vorbească de rău pe un tovarăş de-al nostru ? Ai dreptate, Silin, caută s-o vezi şi explică-i totul cum te pricepi. Un gest ca acesta e cu mult mai cinstit decît dacă ai fugi de ea ca un laş !

Toată lumea s-a declarat de acord cu Amirdjanov, şi cu aceasta adunarea a luat sfîrşit.

...Mergeam spre casă, clătinîndu-mă, scuturat parcă de friguri. Îmi dădeam, desigur, seama că eram dator să îndeplinesc hotărîrea adunării de partid şi nu şovăiam. Totuşi, era parcă ceva în mine care se ridica împotriva acestei hotărîri... Cum să-i explic eu toate astea ?...

Mătuşa Mairam, cînd m-a văzut, a crezut că m-am îmbolnăvit, mi-a făcut un ceai fierbinte şi m-a silit să intru în pat, mormăind că tinerii nu ştiu să-şi păzească sănătatea...

Abia după cîteva zile am avut curajul să-i scriu fetei o scrisoare.

Ea a venit la ora stabilită, bucuroasă şi cu faţa plină de zîmbet. Eu stăteam lîngă dînsa ca o stană de piatră, neştiind ce să-i spun şi de unde să încep. Îmi pregătisem din ajun un adevărat discurs, dar acum îmi zburase totul din minte. În cele din urmă mi-am luat inima în dinţi, dar în loc să-i vorbesc deschis, aşa cum ar fi trebuit, i-am spus că plec curînd din oraş şi poate pentru multă vreme. Am făgăduit să-i scriu cu prima ocazie, apoi i-am întins mîna de rămas bun...

Máro m-a privit neliniştită. Se vedea că nu crede vorbele mele, sau poate mi se părea doar, nu ştiu...

— Bine, o să aştept, a zis ea încet, întorcîndu-şi capul într-o parte, ca să nu-i văd lacrimile.

Nici eu nu mai puteam — abia-mi stăpîneam plînsul.

Adio, bucuria mea, adio !...

DIN NOU LA DRUM

Vagonul era înţesat de „desăgari" şi de tot felul de speculanţi. Culcat pe banca de sus a compartimentului, mă uitam afară pe fereastra deschisă, gîndindu-mă la întîmplările din ultimul timp.

Un an de viaţă — o viaţă interesantă, grea, plină de multe frămîntări şi impresii. Îmi părea rău că părăsisem oraşul în care-mi petrecusem anul acesta ! Cîţi oameni inimoşi nu întîlnisem acolo ! Tot acolo devenisem şi cekist... În tot cazul, nu mai eram copilandrul naiv de acum doi ani, cînd părăsisem casa părintească.

Peste cîteva zile de la adunarea de partid mi-a venit numirea, dar nu în străinătate, cum crezuse Celnokov, ci numai în funcţia de ajutor al şefului comandaturii portului într-un oraş mare de pe litoralul Mării Negre.

Amirdjanov mi-a dat învoirea să mă abat pe acasă, ca să văd ce era cu mama, şi de acolo să plec la noul meu loc de muncă. Apoi mi-a spus :

— Să ne scrii mai des despre treburile tale şi ia aminte : dacă te afli la strîmtoare, poţi să contezi pe sprijinul şi ajutorul nostru. Îţi urez succes. Cu bine.

Tulburat de urările afectuoase ale preşedintelui, m-am dus să-mi iau rămas bun de la Celnokov. Modest Ivanovici m-a îmbrăţişat în tăcere şi ne-am sărutat de trei ori.

— Ştii bine că nu-s meşter la vorbă, de altfel, cuvintele ar fi şi de prisos !... Un lucru doar pot să-ţi spun — îmi pare foarte rău că mă despart de tine. Eşti un băiat adevărat ! În gura lui, aceasta era lauda supremă, fiindcă el îi împărţea pe oameni în „adevăraţi" şi „neadevăraţi".

Levon şi cu Barhudarian au declarat că nu mă lasă ei să plec chiar atît de simplu. În seara aceea au organizat o masă de adio după toate regulile ospitalităţii proprii orientalilor, cu vin şi cu toasturi. N-aş putea să spun că cina a fost prea îmbelşugată, însă vin şi bună dispoziţie am avut de ajuns.

În ajunul plecării s-a întîmplat un lucru care m-a pus în mare încurcătură. M-am trezit pe neaşteptate cu Şurocika, îmbrăcată cu o uniformă militară parcă scoasă din cutie. A intrat în biroul meu tocmai cînd îmi strîngeam ultimele hîrtii, pe care mă pregăteam să le predau la arhivă.

— Iată-mă şi pe mine, drăguţule ! a spus fata cu oarecare sfiiciune, care nu se potrivea de fel cu firea ei. Ţi-am urmat sfatul, m-am demobilizat din armată şi am venit glonţ încoace !

Ce să mă mai ascund după deget, în afară de simpla prietenie, mă atrăgea spre ea un sentiment cu totul nelămurit. Cînd o vedeam, mă roşeam şi mă emoţionam. Fusese cea dintîi fată care mă sărutase şi-mi aminteam de multe ori sărutul acela. Şi uite că venea tocmai acum, cînd aveam lucrurile împachetate şi, în buzunar, foaia de drum ! Mărturisesc că îmi cam pierdusem busola. Ce să fac ? Să amîn plecarea nu se putea, fiindcă şi aşa întîrziam cu prezentarea la noul meu post, trebuind să trec mai întîi pe acasă. Dar nu puteam nici s-o las pe Şurocika singură în oraşul acesta necunoscut.

Mă gîndeam la toate astea, în timp ce fata şedea în faţa biroului şi, aplecată uşor spre mine, sporovăia fără-ncetare, povestindu-mi noutăţi din regimentul nostru — de prieteni şi cunoscuţi. Într-un tîrziu, m-am gîndit să mă sfătuiesc cu Celnokov.

Modest Ivanovici a înţeles totul, cum s-ar spune, de la primele cuvinte, şi i-a propus pe loc Şurocikăi să lucreze în secţia lui.

— Ce mai calea-valea, rămîi aici, la noi ! O să-ncercăm să facem din tine o cekistă. În munca noastră avem mare nevoie de femei, iar recomandarea lui Silin atîrnă şi ea în balanţă. O să iasă — bine ; nu — îţi cauţi altă ocupaţie, încheie Celnokov, luîndu-mi parcă o piatră de pe suflet.

Mătuşa Mairam s-a oferit cu bucurie s-o primească pe Şurocika la ea.

Aşadar, puteam să pornesc la drum cu conştiinţa împăcată.

În ziua plecării, m-am chinuit mult. Aş fi vrut s-o mai întîlnesc o dată pe Máro. O oră întreagă m-am plimbat pe strada ei, dar fata nu s-a arătat. Pînă la urmă, am plecat fără s-o văd, cu simţămîntul că-mi las parcă o bucată din inimă în oraşul acesta. O voce lăuntrică îmi şoptea mereu : „N-o s-o mai vezi niciodată, niciodată !...“

Şurocika m-a însoţit la gară.

— Cît de ciudat se petrec lucrurile în viaţă ! a zis ea, gînditoare, cu cîteva minute înainte de plecarea trenului.

— Ce vrei să spui ?

— Mă urmăreşte mereu un gînd !... Spune şi tu, drăguţule, nu-i oare curios... Zeci de băieţi roiesc în jurul tău, dar tu nu-i bagi în seamă şi tînjeşti numai după unul, care se află departe... Iar dumnealui fuge de tine, adăugă fata, zîmbind. N-ai ce face, înseamnă că aşa ţi-e scris !

I-am luat mîna.

— Să nu fii supărată, Şurocika. Ştii că nu dispun de mine după cum vreau... Aşteaptă puţin pînă ajung la destinaţie, o să mă aranjez acolo, şi după aceea, o să-ţi scriu !

— Eu pot să aştept... numai nu ştiu dacă o să poţi şi tu să aştepţi...

S-a auzit al treilea semnal şi am pornit grăbit spre vagonul meu.

Trenul lua treptat viteză, şi pe peron, sub felinarul legănat de vînt, o fată în uniformă militară l-a urmărit multă vreme cu privirea pînă ce a dispărut...

Către seară, dinspre stepă a început să adie o boare plină de răcoare, şi aerul s-a mai împrospătat. Cănile şi ceainicele de tablă bocăneau ritmic în legănatul vagonului, iar călătorii discutau între ei. Un moşneag cu barbă roşcată şi cu falca legată colinda compartimentul, oferind rachiu la un preţ convenabil. „Curat, ca lacrima", îşi lăuda speculantul marfa. Unei băbuţe i se furase gîscanul din coş şi sărmana vărsa şiroaie de lacrimi, bocindu-l ca pe propriul ei copil. Pe banca de sub mine, o femeie zdravănă, cu obrajii îmbujoraţi, legată la cap cu o basma, se plîngea vecinei sale :

— Al meu s-a-ntors din război, dar ce folos ? Colindă satul cît e ziulica de lungă şi face agitaţie pentru comună. Cum să-ţi mai încropeşti gospodăria, ori să te gîndeşti la ziua de mîine ? O să dea pe apa sîmbetei tot ce-am agonisit eu în timpul războiului. „Noi, zice, n-am luptat cot la cot cu tovarăşul Budionnîi ca să mai răbdăm alţi trîntori." Parcă s-a scrîntit la cap !... Uite, de aia bat eu acum drumurile. Ca să-mi hrănesc copilaşii, să-i îmbrac, să-i încalţ. Şi nici eu nu pot umbla goală.

Patru călători au aşezat un geamantan în intervalul dintre bănci şi au încins o partidă de cărţi. Din cînd în cînd trăgeau pe rînd cîte o duşcă din sticla de lîngă ei, înjurînd în gura mare şi pufăind de zor din ţigările de mahorcă, groase cît degetul...

Scîrbit, m-am întors cu faţa la perete şi m-am lăsat pradă gîndurilor.

„Cum vine asta ? mă gîndeam eu. E cu putinţă să-ţi placă două fete deodată ? Din romane — şi citisem o sumedenie — reiese limpede, fără pic de îndoială, că pentru un erou îndrăgostit nu mai există altă fată. Şi uite că mie îmi plăceau deopotrivă — şi Máro, şi Şurocika. Desigur că Máro era mai frumoasă, mai cultă. Cu Şurocika mă simţeam însă parcă mai la-ndemînă, mai în largul meu. Ne înţelegeam mai bine, şi în multe privinţe interesele şi vederile noastre coincideau.

Şi pentru prima dată, în suflet mi s-a strecurat îndoiala. Oare ţin la Máro cu o dragoste adevărată, sau e vorba doar

de o pasiune de moment ? Mă învinuiam de o mulţime de păcate, mă socoteam nestatornic, necinstit, un individ nedemn şi imoral !...

Vagonul se legăna alene în ţăcănitul roţilor, şi în zgomotul acesta monoton m-a furat somnul. M-am trezit la atingerea unei mîini străine. Se înnoptase. Purtînd felinare, lucrătorii cekişti din transporturi treceau prin vagoane, controlînd actele călătorilor.

După ce mi-a văzut delegaţia, unul din ei, îmbrăcat cu o scurtă de piele, mi-a propus să trec în compartimentul lor de serviciu. Nu m-am lăsat rugat şi am primit invitaţia.

În zori am ajuns la Rostov. Mi-am luat rămas bun de la tovarăşii de drum, şi cînd trenul şi-a încetinit viteza în dreptul cartierului nostru, mi-am azvîrlit mantaua şi sacul de spate, apoi am sărit şi eu jos.

Ar fi trebuit să mă abat pe la castelul de apă, să mă spăl pe ochi şi să-mi pun ţinuta în ordine. Dar voiam să aflu cît mai repede ce era cu mama, aşa că mi-am luat rucsacul şi am pornit drept spre căsuţa noastră. Era devreme. Zorile abia mijeau. Pe uliţele pustii ale cartierului nu am întîlnit nici un trecător.

Fiecare piatră, fiecare tufă îmi aminteau anii copilăriei. Pe strada asta mă duceam la şcoală, în locul acesta m-am bătut o dată cu băieţii. Dincoace, pe terenul acela, avea obicei tata să joace popice... Între timp, se luminase de-a binelea. Departe, la capătul străzii, a apărut şi căsuţa noastră. Dar de ce or fi ferestrele bătute în şipci ?! Am pornit în goană — şi inima îmi bătea să-mi sară din piept.

Nu ştiu de ce, dar am dat de cîteva ori ocol casei. Apoi am smuls scîndurile şi am intrat pe fereastră în sufragerie. Pretutindeni, semne de părăsire definitivă — praf şi păianjeni pe la colţuri. În dormitor, pe duşumea, am găsit un flacon de parfum de-al mamei. M-am aplecat şi l-am ridicat de jos, cercetîndu-l cu luare aminte, parcă aşteptînd să aflu de la el ce se petrecuse aici în lipsa mea.

Unde-i mama ? Ce e cu ea ? Am aruncat flaconul din mînă. Simţeam că mă înăbuş. Am ieşit afară, la aer, m-am aşezat pe prag şi mi-am aprins o ţigară. Eram ca năuc, nu mă puteam gîndi la nimic. Bănuiam că se întîmplase ceva îngrozitor şi iremediabil, totuşi, nu voiam să cred. „S-o fi

mutat la părinți, sau a plecat ?..." Dar unde, unde putea să plece ?

Trebuia să întreb cît mai repede pe cineva. M-am sculat în picioare. Fără să-mi dau seama ce fac, am luat o piatră de jos și am bătut din nou scîndurile la fereastră. După aceea m-am dus la școală. Oricum, acolo se știa ce se întîmplase cu profesoara Silina.

La școală nu l-am găsit decît pe paznicul Egorîci. Îmbătrînise mult între timp și asurzise aproape de tot. Nu m-a recunoscut.

— Eu sînt, Vanea Silin, băiatul profesoarei Virginia Mihailovna. Nu mă recunoști ? i-am strigat eu în ureche. Dar bătrînul a clipit doar cu ochii lui spălăciți, dînd din cap.

— Ehe, cîți ca de-alde tine au trecut pe aici, parcă pot să-i țin minte pe toți ?

— Profesoara Virginia Mihailovna, o femeie frumoasă... caută de-ți amintește, Egorîci, te rog ! Spune, ce-i cu ea ?

— Profesoară zici ?... Moșneagul își ridică privirile în sus, încordîndu-și memoria, dar clătină iar din cap. Nu, nu-mi aduc aminte...

Nu știam ce să mai fac, cînd bătrînul îmi veni deodată în ajutor.

— Așteaptă puțin, spuse el. Trebuie să sosească directorul și-l întrebi pe dînsul !...

Cum de nu-mi venise mai devreme gîndul ăsta ! Directorul locuia chiar acolo, lîngă școală. Mi-am luat mantaua și rucsacul și m-am îndreptat grăbit spre casa lui. Mi-a deschis soția acestuia, Elena Nikiticina, o femeie corpolentă și cam excentrică.

— Pe cine căutați ? întrebă ea, barîndu-mi drumul. De bună seamă că ținuta mea nu-i inspira prea multă încredere.

— Elena Nikiticina ? Nu mă recunoașteți ? Eu sînt Silin, Vanea.

— Vai, Dumnezeule !... Ai crescut și te-ai maturizat atît de mult, că nici răposata maică-ta nu te-ar fi recunoscut ! Intră, intră !

Răposata... Amuțisem, cu capul în pămînt. Îmi pierdusem dintr-o dată interesul pentru tot ce mă-nconjura. Nu plîngeam, dar parcă mi se rupsese ceva în piept.

Anton Alekseevici mi-a vorbit cu duioşie multă vreme, încercînd să mă consoleze, dar nu pricepeam nimic din vorbele lui şi nici nu-mi venea să-l ascult.

— Cînd s-a-ntînplat ? l-am întrerupt eu într-un tîrziu.

— Demult... Scurt timp după plecarea ta s-a îmbolnăvit, şi peste vreo cinci zile şi-a dat sfîrşitul... Nişte rude au vrut s-o înmormînteze în cimitirul oraşului — parcă spuneau că au acolo un cavou al familiei, însă muncitorii de la ateliere nu le-au dat voie. Au îngropat-o aici, în cimitirul nostru. Lucrurile le-au luat rudele, iar casa a rămas pustie pînă în ziua de azi. Nădăjduiam toţi că mai devreme ori mai tîrziu tot o să vii...

— Cum pot găsi mormîntul ei ?

— Simplu. E un paznic acolo şi-o să ţi-l arate...

M-am ridicat în picioare. Anton Alekseevici a vrut să mă mai reţină.

— Unde pleci aşa devreme ? Odihneşte-te întîi, şi pe urmă te duci.

I-am mulţumit şi am pornit spre cimitir. Am sculat paznicul din pat, dar somnoros cum era, la început nu şi-a putut aminti de numele mamei.

— Virginia Mihailovna Silina... Silina... Şi zici că a fost profesoară ?

— Da, profesoară la şcoala din cartier ! Nevasta mecanicului de locomotivă, Egor Vasilievici Silin.

— De ce nu spui aşa ? Vino să-ţi arăt unde...

Paznicul m-a condus la un mormînt părăsit, cu o cruce de lemn înnegrită de vreme.

— Uite-aici. Poţi să fii sigur, există şi inscripţia...

Literele de pe piatra funerară se şterseseră pe alocuri, dar tot se mai desluşeau cuvintele scrise de o mînă grijulie : „Aici odihneşte profesoara Virginia Mihailovna Silina, răposată de amărăciune şi durere.“ Răposată de durere...

Am rămas multă vreme lîngă mormîntul mamei... încremenit, cu capul gol de gînduri... Nu m-am ridicat de jos decît cînd soarele de amiază a început să dogorească puternic.

Nu mai aveam ce căuta în cartier. M-am gîndit să trec pe la ateliere, să-mi văd vechile cunoştinţe.

Dar la punctul de control nu m-au lăsat înăuntru şi nu aveam nici un chef să-mi scot bilet de intrare. Portarul mi-a spus că dascălul meu, Ciumak, secretarul celulei de partid, fusese mutat la comitetul revoluţionar orăşenesc. Pînă la urmă nu am izbutit să văd pe nimeni şi am plecat să-mi vizez foaia de drum la comenduirea staţiei de cale ferată.

Drumul meu trecea prin Tiflis. Am ajuns acolo dimineaţa, în zori, şi după ce mi-am lăsat bagajele în biroul Cekăi din transporturi, m-am dus să vizitez oraşul. Trenul meu pleca abia seara tîrziu.

Ciudată impresie a făcut asupra mea Tiflisul !... Dacă nu ar fi fost steagurile roşii de pe acoperişul instituţiilor guvernamentale şi afişele cu lozinci agitatorice lipite pe alocuri pe garduri, ai fi zis că aşezarea aceasta străveche nu fusese atinsă nici de război, nici de revoluţie. La fiecare pas vedeai magazine de manufactură şi de galanterie ticsite de mărfuri, vitrinele magazinelor alimentare gemeau de vînat, carne, unt, slănină, jamboane, găseai chiar şi halva, halva adevărată, de care-mi cumpăra mama pe vremuri, de sărbători !... Restaurantele şi birturile, din care, cu toată ora matinală, răzbăteau afară sunetele tînguitoare ale melodiilor orientale, erau pline de lume. Strigătele negustorilor ambulanţi de zarzavaturi, fructe şi iaţoni completau tabloul acesta al abundenţei şi bunăstării...

Mergeam de-a lungul străzilor frumoase, inundate de verdeaţă şi priveam cu jind gogoşile rumene şi pufoase, înghiţind în sec. Nu aveam nici un ban şi nu puteam să-mi cumpăr nimic. Alimentele pe care le primisem pentru drum se terminaseră şi de aproape două zile nu mai pusesem nimic în gură.

Deodată, m-am trezit într-o piaţă largă, înconjurată de clădiri cu mai multe etaje. Acolo se întretăiau cîteva străzi, dintre care una ducea în sus, alta, mai îngustă, cobora la vale, spre o moschee, iar mai spre dreapta începea un bulevard impunător, pavat cu lespezi de piatră.

Ca să-mi omor timpul, mergeam încet, oprindu-mă îndelung pe la vitrine. Cînd, văd trecînd pe lîngă mine o femeie tînără cu o pelerină elegantă pe umeri. Mi s-a părut o figură cunoscută, deşi nu apucasem să-i zăresc faţa.

M-am uitat mai atent după dînsa şi m-am înfiorat. Oare ea să fie ? Da, era Bella !... Am recunoscut-o după mers şi după ţinuta ei arogantă şi sfidătoare.

Fără îndoială că mă recunoscuse şi dînsa, fiindcă a iuţit pasul, probabil cu gîndul să dispară în labirintul ulicioarelor şi al fundăturilor întortocheate din preajma moscheii. Am pornit repede în urmărirea ei, şi cînd a cotit într-o ulicioară pustie, am strigat-o încet :

— Bella !

Ea şi-a întors capul, şi privirile ni s-au încrucişat. Dar numai o secundă, fiindcă în clipa următoare a tresărit şi a luat-o la fugă.

Am ajuns-o lîngă o portiţă care dădea într-o curte mare şi am apucat-o de braţ.

Ea a încercat să se smulgă din strînsoare, fulgerîndu-mă cu o privire plină de ură :

— Lasă-mă !

— Stai liniştită ! Mai bine să ne-nţelegem fără gălăgie. Ai vreo armă ? am întrebat eu, fără să-i dau drumul.

—Nu...

— Atunci e-n regulă ! Să mergem...

Bella, resemnată pe neaşteptate, a pornit supusă, alături de mine.

Nu ştiam unde era sediul Cekăi locale şi a trebuit să-l întreb pe miliţianul din post. În timp ce mergeam cu ea la braţ, nu m-am putut stăpîni să-i spun :

— Îţi aduci aminte cum o dată, în casa voastră, ai început să filozofezi în timpul mesei despre o civilizaţie ameninţată cu pieirea şi despre umanitarismul călcat în picioare de bolşevici ? Atunci de ce concepţia pe care o aveai despre acest umanitarism nu te-a oprit să-ţi sfătuieşti prietenii să mă înlăture sau — mai simplu vorbind — să mă omoare ?

Bella tăcea.

— Taci, fiindcă n-ai ce să răspunzi ! Pretindeţi omenie de la alţii, dar voi sînteţi gata să-i exterminaţi pe toţi cei care vă împiedică să vă recîştigaţi vechile privilegii...

— Regret foarte mult că nu te-au curăţat ! Printre bolşevici s-ar fi aflat un filozof-analfabet mai puţin, a spus ea.

— Nu v-a ţinut cureaua !

— Lasă ironiile, vine ea şi vremea noastră !

— Asta-i eroarea voastră cea mai gravă. Vremea voastră nu va mai veni niciodată !

Cînd am ajuns la Ceka, i-am arătat ofiţerului de serviciu de la comandatură delegaţia mea şi i-am explicat cum stăteau lucrurile.

— Asta e ? a întrebat el, făcînd un semn spre Bella.

— Da, asta.

— O să trebuiască să faci un raport, altfel, şeful comandaturii n-o să aprobe arestarea, spuse ofiţerul de serviciu, poftind-o pe Bella după grilaj.

M-am aşezat la masă şi am aşternut pe hîrtie, pe scurt, motivele pentru care o reţinusem.

Ofiţerul de serviciu şi-a aruncat ochii pe raportul meu şi a dat din cap.

— Asta-i treabă serioasă ! Te rog să urci la etaj, la tovarăşul Gogoberidze, să vorbeşti cu dînsul.

Am fost întîmpinat de un tînăr brunet, frumos. După ce mi-a citit cu luare-aminte raportul, m-a întrebat :

— Şi zici că ai oprit-o pe stradă ?

— Da, ne-am întîlnit întîmplător.

— Membră în conducerea centrală a organizaţiei naţionaliste de tineret... Da, e o pasăre rară ! Apropo, nu cumva este vorba de organizaţia aceea care a intrat în legătură cu menşevicii de la noi? Ne-aţi înştiinţat în scris despre asta.

— Întocmai.

— Acum înţeleg totul. Gogoberidze îmi întinse pachetul cu ţigări. Serveşte.

Am refuzat.

— Nu fumezi ?

— Fumez... dar mă tem c-o să ameţesc.

El s-a uitat lung la mine.

— Nu eşti cumva flămînd ?

— Nu mi-am calculat bine merindele...

— Aşteaptă puţin. O să găsim îndată ceva... Ieşi din odaie şi se întoarse curînd cu un pahar de lapte bătut şi o felie de mălai copt, tare ca piatra.

— Ia ! Vezi numai să nu te grăbeşti, mestecă bine, mă sfătui el.

Ce să nu mă grăbesc !... Am înghiţit mălaiul şi laptele bătut cît ai clipi, apoi am tras cu sete cîteva fumuri din ţigară.

— Aşadar, o să-ţi reţinem domnişoara vreo trei sau patru zile. Vom încerca să stabilim ce legături are şi pe urmă o trimitem la voi, spuse Gogoberidze.

— Adică — la ei. Eu nu mai lucrez acolo, am fost mutat într-un oraş de pe litoral.

— Ca ajutor al şefului comandaturii portului ?

— Exact. Dar dumneata de unde ai aflat ?

— Se află ! clipi el şiret din ochi. De ce n-ai spus asta de la început ? Cei de acolo sînt în căutarea ta. Ne-au chemat ieri la telefon şi ne-au întrebat : „Nu ştiţi cumva ce s-a făcut noul ajutor al şefului comandaturii portului ?“ — „Spune, te rog, de unde să ştim noi, cînd nici nu l-am văzut măcar la faţă ?“ a fost răspunsul nostru. Printre altele, am auzit lucruri frumoase despre tine... De ce ai întîrziat ?

I-am explicat.

— E clar !... O dată ce eşti aici, mai rămîi vreo două zile. Cercetezi materialele legate de noua ta funcţie şi, printre altele, iei parte la anchetarea acestei domnişoare şi ne dai o mînă de ajutor.

— Dar cei din port n-or să aibă nimic împotrivă ?

— O să-i înştiinţăm.

Gogoberidze îl chemă la telefon pe şeful comandaturii şi dădu dispoziţie să întocmească formele pentru arestarea Bellei, spunîndu-i de asemenea să mă cazeze la cămin şi să se îngrijească de masă pentru mine.

— Astăzi vezi de te odihneşte, zise el, şi vino mîine dimineaţă.

Am pleçat la gară să-mi iau lucrurile şi i-am scris o telegramă lui Celnokov, anunţîndu-i arestarea Bellei. Şeful biroului Cekăi pentru transporturi a aprobat să cifreze telegrama la ei.

La cămin am găsit băieţi tot unul şi unul. Doi dintre ei s-au oferit să-mi arate frumuseţile oraşului. Am început prin a mă urca pe colina lui David. Era o zi însorită, şi din vîrful colinei, oraşul şi Kura se vedeau ca în palmă. Seara, noii mei prieteni m-au dus la teatru, unde se juca „Othello“ în limba rusă. Pînă atunci nu mai fusesem decît

la circ, și spectacolul a făcut asupra mea o impresie uluitoare. În noaptea aceea am dormit foarte tîrziu, cu gîndul la cît de multe lucruri minunate existau pe lume, de care eu nu aveam habar ! Oare cît trebuie să învețe omul ca să le poată cunoaște pe toate ?...

A doua zi m-am apucat să studiez materialele legate de viitoarea mea activitate. Tot ce găseam aici se asemăna foarte puțin cu munca mea de pînă atunci. De data aceasta aveam de-a face cu o lume cu totul aparte — lumea oamenilor ahtiați de bogăție. Aceștia nu se dădeau în lături de la nimic, începînd cu înșelăciunea, falsul și terminînd cu asasinatul. Dosarele vorbeau de importatori care se ocupau cu contrabanda, cu scoaterea din țară a aurului, a pietrelor prețioase și a obiectelor de artă — de traficanți de devize, care operau cu milioane, de escroci internaționali, de spărgători, tîlhari și pungași de rînd, care se scurgeau spre port din toate colțurile țării. Și, în sfîrșit, numeroase dosare se refereau la ofițeri albi și contrarevoluționari de toate nuanțele, care încercau să fugă cu orice chip peste hotare.

Pe la unsprezece noaptea am fost chemat la Gogoberidze.

— Așază-te colo, în umbră, îmi arătă el cu mîna spre colțul odăii, unde nu pătrundea lumina lămpii de pe birou. Și să nu scoți o vorbă ! O să-i iau interogatoriul domnișoarei tale. Cînd voi avea nevoie de ajutorul tău, o să-ți spun !

Apoi ordonă să fie adusă arestata.

Ușa se deschise și intră Bella, îmbrăcată cu o rochie frumoasă de mătase, cu părul pieptănat lins peste cap. Îl salută politicos pe Gogoberidze și se așeză pe scaun, cu spatele la mine.

— Numele dumitale, prenumele și toate celelalte date îmi sînt cunoscute, începu Gogoberidze. Nu vom pierde timpul cu formalități, mai ales că deocamdată nu voi nota nimic. Mai bine să trecem direct la problemă. Spune, pentru ce ai fost reținută ?

Bella dădu din umeri.

— De unde vreți să știu ? M-au oprit pe stradă, ca pe un criminal !...

— Tovarășul care te-a reținut era în trecere prin orașul nostru și ne-a lăsat o notiță explicativă. Gogoberidze scoase din sertarul mesei raportul meu și-l parcurse cu privirea ca și cum îl citea. Aici scrie că faci parte dintr-o organizație contrarevoluționară. E adevărat ?

— Habar n-am ! Bella manifesta o atitudine plină de siguranță și vorbea foarte degajat.

— Prin urmare, e o calomnie ?

— După părerea mea, e cît se poate de evident !

— Curios, foarte curios... Nu cred ca un lucrător de răspundere al Cekăi să-i aducă învinuiri atît de grave cuiva, fără nici un temei !

— Temeiuri au existat.

— Care anume ?

— Vedeți dumneavoastră, omul acesta — numele lui este Ivan Silin — a locuit cîtva timp în casa noastră și a încercat s-o zăpăcească pe sora mea mai mică. Natural că eu și cu mama am intervenit. Iar acum Silin caută să se răzbune. Gîndiți-vă și dumneavoastră, de ce m-a reținut tocmai aici ? În orașul nostru n-ar fi îndrăznit s-o facă, fiindcă acolo cunoaște prea multă lume povestea aceea cu el.

Eram atît de revoltat, că m-au trecut năduşelile. Numai cu mari sforțări am izbutit să rămîn nemișcat și să nu izbucnesc.

Prefăcîndu-se că șovăie oarecum, Gogoberidze și-a aruncat din nou ochii peste raportul meu și a spus calm :

— Tovarășul Silin își motivează acțiunea prin faptul că dumneata ai dispărut după lichidarea organizației.

— Nu-i adevărat !... Am fost la țară, la unchiul meu. Știți cît e de greu acum la oraș cu alimentele... Pe urmă am venit aici, la niște prieteni.

— Explicațiile dumitale mi se par verosimile. Regret că nu pot să te pun față în față cu Silin. O să te trimitem în orașul natal, și acolo se va lămuri totul.

— Nu mă trimiteți, vă rog !

— De ce ?

— Silin are acolo prieteni, care vor face orice ca să-l scoată basma curată !... Lăsați-mă liberă, sînteți doar un om cu experiență și v-ați dat imediat seama că nu am nici o vină.

— Hm... Gogoberidze începu să bată cu degetele în masă. Ia să vedem, poate că Silin n-a apucat să plece, spuse el, ridicînd receptorul. Îl sună pe ofiţerul de serviciu de la comandatură şi-l rugă să-l caute pe tovarăşul Silin.

De ce joacă Gogoberidze toată comedia asta ? mă întrebam eu nedumerit şi înciudat, admirînd în acelaşi timp priceperea şi calmul cu care conducea cercetările.

După cîteva minute, ofiţerul de serviciu intră în birou şi raportă că nu-l găsise pe Silin la cămin, dar că bagajele lui erau încă acolo.

— Cînd vine, să-l trimiteţi imediat încoace ! ordonă Gogoberidze, lăsîndu-l să plece. Mi-am dat seama că totul fusese aranjat între ei mai dinainte.

— Ai avut noroc, se întoarse Gogoberidze spre fată. O să vine Silin şi o să ai prilejul să-i spui tot ce gîndeşti.

— Nu aş vrea să dau ochii cu el, răspunse Bella.

— Nu te prea înţeleg ! Nu vrei să te duci acasă şi nici să te întîlneşti cu Silin. Atunci cum să stabilim adevărul ?

Bella nu răspunse.

— Cîţi ani ai ? o întrebă pe neaşteptate Gogoberidze.

— Douăzeci şi trei.

— Îmi pare rău de dumneata !

— Nu înţeleg...

— Îţi joci destul de prost rolul ! Eşti o fată instruită, cultă şi încerci să ne minţi... Tovarăşe Silin, ai auzit totul, nu-i aşa ? se întoarse Gogoberidze spre mine.

Am ieşit din întuneric şi m-am apropiat de birou. Cînd m-a văzut, Bella a tresărit fără să vrea şi s-a îngălbenit la faţă.

— Da, am auzit...

— Tot mai susţii că Silin te-a calomniat ? o întrebă Gogoberidze.

Tăcere.

— Poate că acum o să ne spui cu cine te-ai întîlnit aici şi ce planuri de viitor v-aţi făcut ?

— N-o să vă spun nimic.

— Nu zău !... Ba faci pe mieluşeaua, ba zici că nu vrei să spui nimic... Bine, pentru astăzi ajunge, o să mai stăm mîine de vorbă. Poţi să pleci.

După ce santinela a scos-o afară din birou, l-am întrebat pe Gogoberidze :

— De ce v-aţi pierdut atîta timp cu ea ?

— Foarte simplu, s-o dezarmez şi să-i dau a înţelege că jocul de-a baba-oarba nu-şi mai are rostul. Fii sigur că mîine va vorbi altfel.

Cînd am ieşit de la Gogoberidze, se făcuse tîrziu de tot. Străzile pustii erau cufundate în tăcere. Pe bolta cerului, stelele începeau să pălească, vestind apropierea zorilor. Am intrat într-un parc şi am rătăcit multă vreme pe aleile goale. Bella nu-mi ieşea din minte. Cîtă minciună şi perfidie... Oamenii aceştia sînt în stare de orice, numai să poată trăi pe socoteala altora ! Ştiam bine că Bella şi prietenii săi nu aveau nici un fel de idei sau convingeri... De ce-mi era hărăzit tocmai mie să am sarcina ingrată de a scormoni prin gunoiul acesta omenesc ? Ce bine ar fi fost să fi lucrat la vechile mele ateliere feroviare, să fi învăţat şi să mă fi ocupat de muzică ! Muzică... de cîtă vreme nu mai avusesem prilejul să mă aşez la pian !...

Totuşi, cineva trebuie să se ocupe şi de treaba asta, ca să le dea putinţă oamenilor cinstiţi să trăiască în tihnă şi fericire ! După cîte-mi amintesc, aşa vorbea şi Celnokov !...

ORAŞUL DE PE MALUL MĂRII

În timp ce străbăteam străzile oraşelului spălate de ploaia măruntă care se cernea de sus, mă gîndeam — oare ce m-o aştepta la noul meu loc de muncă, ce oameni voi găsi acolo ?

Fără să-mi dau seama, am ajuns la malul mării. Deci, aşa arăta marea !... N-o mai văzusem niciodată şi, privind acum în depărtările învăluite-n ceaţă, unde bolta plumburie a cerului se contopea cu imensitatea verzuie a mării, uitîndu-mă la valurile ei înspumate şi la zborul sprinten al pescăruşilor, m-am simţit răscolit de o adîncă emoţie.

La chei stăteau ancorate o mulțime de vapoare și ambarcațiuni pescărești, printre care mișunau tot felul de șalupe și bărci.

Șuieratul prelung al sirenei unui vas impunător, sub pavilion străin, m-a trezit la realitate. Trebuia să mă prezint de sosire noilor mei șefi.

Am intrat în biroul șefului comandaturii portului, un om ras în cap, cu fața rotundă.

— Sînt Ivan Silin, m-am prezentat la dispoziția dumneavoastră, i-am raportat eu, întinzîndu-i documentele.

— În sfîrșit, ai venit! Șeful comandaturii se ridică de la birou și-mi ieși înainte cu pas legănat, întinzîndu-mi mîna lui mare. Noroc, tizule! Și pe mine tot Ivan mă chemă! Ivan Mefodievici Iablociko. Ai mai auzit de un astfel de nume? Așa-i că nu? E unic în felul lui. Noul meu șef era scund și bine legat. Purta o pereche de pantaloni largi, de croială marinărească, un veston negru, de sub care se vedea o flanelă vărgată, și ghete de aceeași culoare, lustruite oglindă. La șold îi atîrna un „Mauser", prins de două curele lungi. Iablociko mă bătu pe umăr și mă invită să iau loc. Și acum, povestește — de unde ești de fel, pe unde ai fost și ce ai învîrtit pe-acolo?

În timp ce vorbeam, mă asculta foarte atent, dînd din cînd în cînd din cap.

— Dar cu limbile cum stai? Te pricepi bine la limbi străine?

— Numai la franceză.

— Dar în afară de franceză, uite, de pildă, cu turcii, italienii, englezii, te-ai putea înțelege?

— Cu italienii, poate, dar cu ceilalți, nu.

Iablociko rămase o clipă pe gînduri.

— E, asta-i rău! Te pomenești cu ei sporovăind în graiul lor, și tu stai ca prostul... Dai din urechi și nu pricepi nici pe dracu!... Ei, dar nu-i nimic, o scoatem noi într-un fel la capăt... Acum, să te prezint băieților noștri, urmă dînsul. Crăpă ușa și strigă: Vaska, toată lumea pe covertă!

Peste cîteva minute, apărură vreo cincisprezece flăcăi chipeși, bronzați de soare, și patru fete foarte tinere. După ce toată lumea se așeză pe scaune, Iablociko ridică brațul, să se facă liniște.

— Declar mitingul... ei, drăcie, adică declar şedinţa deschisă, începu el, ridicîndu-se de la birou. Ne-a venit un tovarăş nou, Ivan Silin, zise el, arătînd spre mine. Spre deosebire de voi, diavolilor, tovarăşul ştie şi alte limbi, aşa că de-acum înainte o să ne facem treaba mai uşor. Vă ordon să-l puneţi la curent cu munca noastră şi să respectaţi o disciplină revoluţionară de fier. Să lucraţi aşa ca nici un porc de cîine să nu ne pună cioc şi să nu scoată din ţară avutul poporului sub formă de aur, briliante ori alte valori, să nu ne scape nici o jigodie contrarevoluţionară ! E clar ?

— Clar, au răspuns în cor cei de faţă.

— Mîine părăseşte portul un vapor mare sub pavilion italian. Să căscaţi ochii cît cepele — să vă pregătiţi cumsecade.

După ce-i lăsă pe oameni să plece, Iablociko mă conduse în oraş.

— Aici locuiesc băieţii noştri, mă lămuri el, oprindu-se în dreptul unei clădiri de piatră, cu etaj. Cabina ta te aşteaptă, vino să ţi-o arăt.

Odaia semăna într-adevăr cu o cabină de vapor. O cămăruţă îngustă, dreptunghiulară, cu un pat de fier, două taburete, un cuier şi o măsuţă.

— Eu stau dincolo, perete-n perete cu tine, spuse Iablociko, lovind zidul cu palma. Aici avem linişte, nu ne supără nimeni. Lasă-ţi bagajele şi să mergem la Ceka, să te prezint conducerii noastre.

După ce am fost împreună la preşedintele Cekăi locale şi la cei doi locţiitori ai acestuia, am trecut pe la şefii de secţii. Iablociko se simţea pretutindeni ca la el acasă, glumea şi se tutuia cu toată lumea. Se vedea bine că se bucura de multă simpatie, şi oamenii se obişnuiseră cu ciudăţeniile lui. În acelaşi timp am avut impresia că înfăţişarea mea îi cam dezamăgise pe tovarăşii cu muncii de răspundere. Ca şi Gogoberidze, se aşteptaseră, desigur, să le vină un lucrător cu un aspect impunător şi cu experienţă, şi cînd colo, se treziseră cu un băieţandru firav, de nouăsprezece ani.

La serviciul financiar, Iablociko mi-a făcut cunoştinţă cu şeful contabil, spunîndu-mi : „Sidor Iakovlevici e un cap luminat şi o figură centrală în toată Ceka". În schimb,

cu şeful serviciului administrativ s-a luat numaidecît la harţă.

— Ascultă, zgîrie-brînză ! i-a strigat el din prag. Să-i dai ajutorului meu un costum — să le ia ochii la toate domnişoarele. Cel mai bun lucru ar fi să-l îmbraci cu o uniformă marinărească.

— Iar o ţii una şi bună ! Unde crezi că te afli aici, la Ceka sau la Comandamentul marinei militare ? De unde vrei să iau eu echipament de marinar ? se răţoi celălalt, cu o strîmbătură de necaz.

— Comandament-necomandament, mie să-mi faci rost de haine clasa-ntîi ! Altfel scot sufletul din tine.

— Grozav lup-de-mare mai eşti. Nu mă sperii tu pe mine. Nu-i dau nimic — n-am.

— Deschide magazia să văd, nu-l slăbea Iablociko.

— Nu se poate.

— De ce ?

— Nu-i voie !

— Aşadar, ajutorul meu să umble-n zdrenţe ? Înţelege, cap sec, că nu-ţi cer de fudulie... Omul va trebui să vorbească pe limba lor cu tot felul de străini, căpitani de vas, importatori, ofiţeri.

Ultimul argument şi-a făcut efectul, şi şeful serviciului administrativ m-a condus bombănind în magazie. E drept că uniformă de marinar nu avea, în schimb am găsit o pereche de pantaloni bufanţi, albaştri, o bluză de stofă subţire, o scurtă de piele, cizme uşoare de box şi rufărie fină. Am făcut un pachet, am semnat de primirea lucrurilor şi am ieşit în stradă.

Cînd am ajuns în dreptul unui restaurant cu o firmă aurită, care se întindea pe toată lăţimea faţadei, cu inscripţia „Italia", şeful meu mi-a propus să prînzim acolo. Ne-am aşezat la o masă. Cu gestul larg al unui vizitator obişnuit al localului, Iablociko a comandat două borşuri ucrainiene, cîte un biftec natur cu cartofi pai şi m-a întrebat dacă vreau o votcă.

I-am spus că nu obişnuiesc, şi el a cerut o sticlă de vin roşu, iar pentru sine, două sute de grame de votcă. Probabil că mi-a citit nedumerirea în ochi, fiindcă a clipit strengăreşte, zicînd :

— Vrei să-ţi citesc gîndurile ? Desigur că te-ntrebi : „De unde are împeliţatul ăsta bani pentru un astfel de ospăţ ?“ Aşa-i c-am ghicit ?

Fără să vreau, am rîs cu poftă.

— Sînt bogat, frăţioare, ca Rothschild ! Am încasat treizeci de milioane. Aşa e regula, la orice contrabandă descoperită, Sidor Iakovlevici ne dă un anumit procent. Desigur, nu-i vorba numai de bani, mă lămuri ei, ungînd cu muştar o felie de pîine neagră, pe care presără sare şi o puse pe farfurie, în faţa lui.

Ospătarul ne aduse o sticlă mică de votcă, destupă vinul şi se retrase discret. Iablociko îmi umplu paharul cu vin, apoi îşi turnă rachiul, îl dădu pe gît şi, după ce muşcă din felia de pîine cu muştar, zise :

— În sănătatea noastră !

Borşul, adus în supiere metalice, era fierbinte, deasupra cu un strat gros de grăsime. Nu mai gustasem de multă vreme mîncare caldă şi, fără să mai aştept ca ospătarul să mă servească în farfurie, am luat lingura şi am început să mănînc direct din supieră.

Pe cînd tocmai ne apucasem de biftecul mustos, se apropie de noi un tînăr de vreo treizeci şi cinci de ani, înalt şi zvelt, cu trăsături fine şi foarte elegant.

— Cu tot respectul, Ivan Mefodievici ! zise el, înclinîndu-se ceremonios. Nu mă aşteptam de loc să vă văd răsărind aici...

— Ah... Bună ziua, Conte ! Am intrat cu ajutorul meu să luăm dejunul. Trebuia să sărbătorim într-un fel venirea lui.

Contele mă cîntări din ochi şi-mi întinse mîna.

— Iakov Iosifovici, se recomandă el. Sînt foarte bucuros să-l cunosc la faţă pe noul ajutor al stimatului nostru şef al comandaturii.

— Te bucuri degeaba, Conte ! Nu te uita că-i tînăr, să ştii c-o să-ţi facă destul sînge rău.

— Oh, dar de ce să ne facem sînge rău ?! Nici aşa nu prea stăm pe roze ! răspunse acesta, aşezîndu-se pe scaun, fără să mai aştepte vreo invitaţie.

— Alţii ca alţii, dar dumneata e păcat să te plîngi, spuse Iablociko. Se zice că ai realizat o combinaţie reuşită cu nişte ciorapi de mătase şi ţi-a picat un ciolan serios.

— Mare lucru — un sac de hîrtii ! Nu iau nici o mie de lire turceşti pe ei.

— Lasă, lasă, nu face pe sărăntocul. Iablociko întinse mîna după sticlă şi-l întrebă : Vrei o votcă ?

— Mi-ar face plăcere să ciocnesc un pahar cu dumneavoastră, dar — asta nu-i băutură. Alo, garçon, o sticlă de rom ! strigă el.

— Mulţumesc, dar nu se poate ! îl refuză Iablociko. Dacă vrei rom, n-ai decît să-l bei la masa dumitale !

— Cum aşa ? Vă opreşte cineva să goliţi o butelcuţă în compania unui om cumsecade ?

— Nu ne opreşte nimeni. Dar în timpul zilei am norma mea fixă — două sute de grame — nici un strop mai mult.

— La noi, la Odessa, pînă şi vrăbiile ciugulesc mai mult !

— Ehe, marinarii noştri i-ar bate pe-ai voştri de la Odessa cu zece lungimi, dar fiecare lucru la vremea lui. Mai am treabă pe ziua de azi.

— Nu prea cred. Era la noi, în cartierul Moldavanka, un camionagiu. O huidumă, nu altceva ! Sălta cu umărul camionul încărcat. Dimineaţa, oprea calul în faţa monopolului, lua o litruţă, o zgîlţîia pînă-i sărea dopul şi-o dădea pe gît. Şi ce gustare credeţi că lua după aia ?... Să vă spun eu — înghiţea cît ai clipi o scrumbie afumată, trei cepe mari, un funt de slănină şi o pîine de grîu.

— Bine, asta făcea camionagiul... dar dumneata ?

— Pe vremuri, nu mă lăsam nici eu mai prejos... Acum însă nu mai merge...

— Îmbătrîneşti ?

— Păi cum credeţi ? M-am consumat şi eu, muncesc de la vîrsta de nouă ani, suspină Contele.

— Înţeleg ! Mai ales că munceşti din greu — te consumi fără să vrei.

Iablociko bău restul de votcă din pahar, după care ne-am ridicat de la masă. Sticla de rom rămăsese neatinsă.

Cînd am ieşit în stradă, mi-am întrebat şeful :

— Ivan Mefodievici, ce-i cu Contele ăsta ? După mutră pare a fi intelectual, dar după vorbă un borfaş.

— Păi borfaş şi e. Spaima mărilor şi a oceanelor. Dumnezeul şi regele borfaşilor, poreclit Contele Iaşka !... Pe vremuri, se ocupa cu escrocheriile la Odessa. Nu s-a băgat

în găinării mărunte şi de aceea a şi fost poreclit de confraţii lui — Contele. Acum e comisionar pe picior, se-nvîrte prin preajma importatorilor şi cîştigă parale bune. Face trafic de valută şi nu se dă-n lături nici de la contrabandă. O să ai destul de furcă cu el. E viclean, ticălosul, nu-l prinzi cu una, cu două !

— De ce „cu una, cu două ?" Ajunge chiar şi numai traficul de valută, ca să-l băgăm la răcoare, am spus eu.

— Aşa ai putea să bagi la zdup jumătate din oraş !... Aici, frăţioare, se îndeletniceşte multă lume cu treburi d-astea. Nimeni nu se uită la banii noştri sovietici, tot negoţul se face pe lire turceşti, dolari şi lire sterline.

— Şi de ce nu se interzice traficul ăsta ?

— Nu merge ! Vezi tu, aici e o chestie mai delicată... Foamete, mizerie... Trebuie să ne refacem economia, să salvăm oamenii flămînzi de la moarte, altfel s-a sfîrşit cu revoluţia... Nu putem fără comerţ cu străinătatea, avem nevoie de seminţe, de vite mari, de făină, zahăr şi, firește, de articole de manufactură, de încălţăminte... Capitaliştii vor să ne sugrume prin înfometare, dar nu pot să interzică particularilor să aibă legături comerciale cu noi. Şi sîntem nevoiţi să suportăm tot felul de speculanţi. Pe de-o parte, trebuie să ne purtăm aşa ca să nu-i speriem, iar pe de altă parte, să fim cu ochii-n patru să nu ne scoată valorile din ţară şi să nu se ţină de contrabandă. Pentru asta şi sîntem noi aici. Cred că pentru azi e destul. După o vreme o să-nţelegi singur totul... Mai bine du-te şi fă o baie, tunde-te, schimbă-ţi hainele şi odihneşte-te... Iablociko îmi întinse un pachet de bancnote. Ţine ici ! Ne vedem deseară...

Apoi s-a întors şi a pornit în jos, spre port, iar eu am plecat în căutarea băii publice. „Ei mă socot băiat cult, aproape un intelectual, numai pentru că scriu corect şi vorbesc frànţuzeşte, iar eu nu cunosc nici pe jumătate din ceea ce ştiu ei, care par atît de simpli la prima vedere, îmi spuneam în sinea mea. E uimitor, nu alta, de unde răsar asemenea oameni ! Uite-l, bunăoară, pe Modest Ivanovici Celnokov... Pare a fi un om obişnuit, dar cît e de deştept ! Un marinar de rînd, necioplit, cam grosolan la vorbă, are o minte de aur, nimic nu-i scapă. Pe unul ca el

nu-i în stare să-l păcălească nici Contele, nici un alt pungaş, oricît de îndemînatic ar fi !"

După baie, m-am primenit, m-am îmbrăcat cu hainele noi, apoi m-am uitat în oglindă. Cu scurta de piele arătam ca un adevărat comisar, atîta doar că eram peste măsură de slab, şi pometii obrajilor, ascuţiţi parcă-mi străpungeau pielea arsă de soare...

Convins că-i păcat să stau acasă aşa gătit cum eram, am plecat să cutreier puţin oraşul. Din fericire, ploaia stătuse, cu toate că cerul nu se limpezise încă.

Am ajuns într-o stradă zgomotoasă, plină de farmec, cu tot felul de magazine, chioşcuri, cafenele şi birturi. Diverşi indivizi suspecţi se plimbau de-a lungul trotuarelor, acostînd trecătorii cu jumătate de glas : „Cumpăr dolari, cumpăr dolari" sau : „Lire turceşti, am lire turceşti !" Într-un cuvînt, bursă în toată regula. Mai tîrziu am aflat că strada aceasta, Mihailovskaia, constituia terenul principal de activitate al traficanţilor de valută.

La un colţ de stradă, o fetişcană sulemenită strident şi cu un *grain de beauté* pe obraz îmi făcu un semn cu ochiul, însoţindu-l cu tot felul de gesturi. M-am apropiat şi am întrebat-o ce doreşte.

— Vino cu mine, frumosule ! Stau aproape... răspunse ea.

Cînd am auzit invitaţia, am sărit ca ars şi m-am îndepărtat grăbit. Femeia m-a petrecut cu un rîs răguşit, strigînd cît o ţinea gura :

— Mucosule... Ţi-ai mai atîrnat şi naganul la şold...

Pe o altă stradă, am văzut într-o cafenea cîţiva oameni cu aer grav, cu fesuri roşii pe cap, stînd în jurul măsuţelor de marmură. Unii dintre ei jucau table, alţii sorbeau tacticos din ceşti minuscule de cafea. Cîrciuma de alături răsuna de strigătele marinarilor cheflii.

M-am întors acasă şi, după ce mi-am scos cizmele, m-am trîntit în pat. În faţa ochilor au prins să se perinde scenele văzute prin oraş — speculanţii care făceau deschis afaceri cu valută, prostituate, beţii şi dezmăţ... Frumos arăta viaţa nouă !... Cuprins de oboseală, pe nesimţite, am aţipit.

— Scoală-te, hai o dată, deşteaptă-te, spunea cineva, scuturîndu-mă.

Am sărit în picioare şi l-am recunoscut pe Ivan Mefodievici.

— Dar ştiu că dormi, nu glumă ! Încalţă-te, să mergem la clubul internaţional al marinarilor.

— Păi, ne lasă înăuntru ?

— Mai e vorbă !? Pentru noi e deschis oriunde... Iablociko îşi umflă pieptul voinic. Şi unde nu ne lasă, intrăm fără să le cerem voie ! Să mergem.

La club am găsit lume multă. În vestibul, cîţiva marinari străini îl înconjurară pe Ivan Mefodievici.

— Camarade Iablociko ! exclamă unul, bătîndu-l pe umăr.

— Vorbeşte cu ei, Vaniuşa ! mă îndemnă şeful. Întreabă-i cum le place la noi.

Marinarii erau italieni, dar doi dintre ei vorbeau bine franţuzeşte. Iablociko stătea alături şi asculta radios conversaţia noastră. Întreaga lui făptură părea să spună : „Dă-i-nainte ! Să se ştie că ne pricepem şi noi la ceva."

Am intrat în restaurant şi ne-am aşezat la o masă. Iablociko a cerut brînză şi două halbe cu bere. În sunetele orchestrei, cîţiva vaporeni ameţiţi de băutură dansau printre mese cu fetişcane cu fustele mai sus de genunchi.

— Ce te-ai încruntat, nu-ţi place ? mă-ntrebă Ivan Mefodievici. Pe tot pămîntul e la fel. Marinarul colindă mările o lună, două şi i se face lehamite de munca grea. Cînd coboară pe uscat, nimereşte drept în cîrciumă. Într-o zi-două îşi topeşte gologanii, apoi rabdă iar. Trăiesc în neştire... nu ştiu să trăiască altfel ! Şi după o clipă de gîndire adăugă : Ce-ar fi dacă ar face careva nitică agitaţie printre ei ? Te pomeneşti că oamenii şi-ar da seama încetul cu încetul de cum stau lucrurile şi ar pune capăt vieţii ăştia animalice...

Ne-am băut halbele şi ne-am urcat sus, în sala de biliard. Marinarii jucau pe bani. Ochii lui Iablociko scăpărară.

— Le-aş arăta eu măiestrie, dar nu-i voie ! îmi şopti el la ureche. Probabil că era un jucător înfocat de biliard. Vaniuşa, o să-ţi cer un serviciu, mă rugă el, trăgîndu-mă mai la o parte.

— Cu plăcere, numai dacă pot !

— Trebuie să poţi !... Se-nvîrte pe-aici un marinar, o să ţi-l arăt. Omul ne simpatizează, cu toate că nu ştie boacă rusește. Intră cu el în vorbă, dar cu mare băgare de seamă. Trebuie neapărat să aflăm ce hram ţine al doilea secund de pe vasul lor. Înţelegi ? Domnişorul ăsta îşi face aici la fiecare cursă anumite relaţii suspecte. Nu ştiu bine — cumpără aur şi briliante, ori se îndeletnicește cu ceva mai rău ?

După vreo douăzeci de minute, Iablociko mi-a arătat un marinar uscăţiv, care tocmai cerceta o reproducere după un tablou al lui Levitan.

M-am apropiat de el şi l-am întrebat pe franţuzeşte :

— Îţi place tabloul ?

— Oho, splendid. Îmi închipui cît de minunat trebuie să fie originalul !

Aşa am făcut cunoştinţă. Din convorbirea cu el, am putut să-mi dau seama că am de-a face, dacă nu cu un om cult, în tot cazul, cu unul citit.

Urmînd sfatul lui Ivan Mefodievici, n-am amintit nimic de politică. Am discutat despre muzică, literatură. La plecare, l-am rugat pe Mario — aşa se numea noua mea cunoştinţă — să treacă în timpul liber pe la mine, pe la comandatura portului, să mai schimbăm o vorbă.

— Vine, ce zici ? mă-ntrebă Iablociko.

— Nu mă-ndoiesc o clipă ! E un băiat de treabă. Mi se pare că i-am făcut o impresie bună, ca, de altfel, şi el mie.

A doua zi dimineaţa am luat o gustare la repezeală în odaia lui Iablociko, apoi am plecat în port.

— Vino să-ţi arăt biroul tău, îmi spuse Ivan Mefodievici, conducîndu-mă într-o încăpere spaţioasă, frumos mobilată şi cu ferestrele spre mare. Ce nu era acolo ! Mobilă capitonată şi îmbrăcată în huse, o canapea, fotolii, o bibliotecă plină de cărţi şi o masă de scris uriaşă, de lemn de mahon ; iar pe ea, un serviciu de birou cu o ancoră. La ferestre, storuri de mătase.

— Îţi place ? mă-ntrebă Iablociko, zîmbind mulţumit.

— Luxos de tot, dar pentru ce ? Un birou ca ăsta n-am mai văzut nici la lucrători cu mare răspundere.

— Caraghiosule ! Să nu crezi că am făcut asta numai de dragul tău. Dar aici o să stai de vorbă cu străini, cu căpitani

de vapor, cu ofiţeri şi cu tot felul de comercianţi. Trebuie să le iei ochii.

— Păi şi dumneata-i primeşti, totuşi, biroul dumitale nu-i mobilat în felul acesta, nu mă dădeam eu bătut.

— Eh, eu — între noi e o deosebire ! Eu sînt doar şef al comandaturii portului, pe cînd tu eşti un fel de reprezentant al Puterii sovietice şi vorbeşti cu ei limba lor. Uite, aici e soneria, urmă el, arătîndu-mi un buton negru de pe masă. Apeşi şi se prezintă-ndată Vaska. E curierul nostru. Încearcă-l.

Abia apăsai pe buton că, într-adevăr, în prag şi răsări un băieţandru pistruiat, de vreo şaisprezece ani, îmbrăcat marinar.

— Vaska, nemernicule ! Iar umbli şifonat şi cu ghetele nevăcsuite ! se răsti Iablociko la el.

— Iertaţi-mă, Ivan Mefodievici, n-am avut timp ! răspunse flăcăul, lăsîndu-se ruşinat cînd pe un picior, cînd pe altul.

— N-ai avut timp ! Îţi dau eu ţie. Du-te şi spune-i lui Guguşa să-i aducă tovarăşului Silin lista pasagerilor care pleacă azi. După ce curierul ieşi din odaie, Iablociko îmi spuse : Fii atent la numele călătorilor subliniate cu creionul.

Peste cîteva clipe intră un tînăr gruzin, cu mijlocul subţirel ca de fată şi, după ce ne salută, îmi puse pe birou un dosar.

— Ce e nou, Guguşa, sînt toate-n ordine ? îl întrebă şeful comandaturii.

— Ce fel de ordine ? Nu-i nici o ordine ! Înţelegi, şefule ? Petrogradul s-a lenevit de tot, nu ne-a trimis materialul suplimentar în legătură cu unul dintre suspecţi.

— Cu moşulică ăla ?

— Da ! Nici vorbă că e un alb — colonel sau general ţarist. Zice că a fost mic-burghez, a avut un atelier, dar mîinile lui sînt albe şi fine, fără urmă de bătături, ca de femeie. Se duce la fratele său, în Canada. Ţara asta e undeva, departe de tot...

— Şi ce ai de gînd cu el ?

— Nu ştiu nici eu. Să-l reţin nu pot, fiindcă are acte-n-regulă. Să-l las să plece, îmi pare rău. Poate că a luptat împotriva Puterii sovietice.

— N-avem încotro ! De vreme ce lipsesc actele justificative, sîntem nevoiţi să-l lăsăm să plece, zise Iablociko, ridicîndu-se de pe scaun. Eu mă duc în birou. Vaporul pleacă la trei şi trebuie să mai controlăm cîte ceva. Guguşa, dă-i lui Silin materialele pe care le ai.

Cu aceste cuvinte, Iablociko ieşi pe uşă.

La lista lungă a călătorilor se adăugau informaţii „suplimentare", destul de multe şi ele...

Din Odessa se comunica :

„Cetăţeanul Kaţ I.P., născut în anul 1866, proprietar al unei case de zid, cu etaj. Înainte de revoluţie s-a ocupat cu negoţul de cherestea şi a făcut afaceri mari. În 1920 i s-au confiscat două funturi de aur în lingouri, o mie de ruble de aur în monede ţariste şi cinci sute de lire sterline. E bănuit că ascunde pietre preţioase..."

Un comisar cam slab în condei, scria din Voronej :

„La adresa dv. vă comunic : Masloboinikov Leonid Arsenievici e un individ periculos. Cu toate că participarea lui la lupta armată împotriva regimului sovietic nu a fost stabilită — e tot contrarevoluţionar. A ţinut în trecut o măcelărie. În 1919 a fost arestat pentru speculă. Şi-a omorît în bătaie nevasta, a fost epitrop bisericesc şi a trăit pe picior mare."

Din Kozlov ni se comunica :

„Fostul mic-burghez Aleksandr Aleksandrovici Sadovnikov a avut o fabrică de suc de fructe şi a exploatat muncă salariată. A făcut parte din partidul cadeţilor. A fost ales de mai multe ori deputat în duma orăşenească. Nu a simpatizat cu Puterea sovietică."

Şi altele de acelaşi fel. Un lucru era limpede — în străinătate plecau oameni care aveau toate motivele să fie nemulţumiţi de noua orînduire socială. Dar ce puteam face noi, bizuindu-ne pe relaţii „suplimentare" de felul acesta, cîtă vreme persoanele în cauză aveau aprobarea comisariatului poporului pentru afacerile externe să părăsească ţara ?

Pe la ora două noaptea, oamenii din serviciul de pază al portului s-au postat la toate punctele de trecere. După controlul vamal, călătorii treceau prin biroul comandaturii, unde lucrătorii operativi din serviciul naval verificau actele. Din cînd în cînd, cîte un pasager era invitat la o veri-

ficare suplimentară, şi uneori chiar pentru percheziţie corporală.

Stăteam mai la o parte, urmărind toată procedura. La un moment dat, s-a apropiat şi bătrînul Kaţ din Odessa. Guguşa l-a invitat în birou împreună cu soţia şi fiica lor. I-am însoţit şi am asistat la următorul dialog.

Guguşa : Cetăţene Kaţ, vrei să pleci la fratele dumitale, în Argentina.

Kaţ : Ce-ntrebare, firește că vreau !... Dacă dumneata crezi cumva că am venit pînă aici numai ca să fac o plimbare, te-nşeli amarnic.

Guguşa : Atunci, te rog să predai briliantele. Nu-i voie să le scoţi din ţară, ştii asta.

Kaţ : Doamne, Dumnezeule, ce briliante ? Eu sînt om sărac. Fratele meu mi-a trimis şi banii de drum...

Nevasta lui Kaţ se amestecă în discuţie : Dumneata te-nşeli, tinere ! N-am avut niciodată briliante !

Guguşa : De ce spuneţi minciuni ? N-aţi avut nici aur ?

Kaţ : Aur ? Mă-ntreb de unde puteam să am eu aur ?

Guguşa : Ai făcut negoţ de cherestea, ai fost destul de bogat. Aurul şi valuta le-a luat Ceka.

Kaţ : Ehei, cînd a fost asta ! Atunci mi-au ridicat tot, nu mi-au lăsat nimic...

Guguşa : Dacă nu le daţi de bunăvoie, le luăm cu forţa. Vă facem percheziţie.

Kaţ : Faceţi — cu cea mai mare plăcere ! De ce să nu faceţi, dacă aveţi timp de pierdut ?

— Katia, o chemă Guguşa pe una dintre funcţionare. Percheziţionează-le, te rog, pe aceste doamne. Şi după ce Katia le scoase din odaie, Guguşa se întoarse spre Kaţ : Nu vă-ncăpăţînaţi, că tot le găsim ! Arătaţi-mi tocurile de la ghete.

Totuşi, Guguşa n-a descoperit briliantele, deşi a răscolit toate bagajele şi alimentele şi a cercetat dacă nu se aflau cumva ascunzători în tocuri, sau dacă geamantanele nu aveau fund dublu.

Katia s-a întors şi ea, întinzîndu-i cîteva inele de aur, cercei şi alte bijuterii :

— Altceva n-am găsit.

— Trebuie să le dăm înapoi ! zise cu năduf Guguşa, cu un gest de necaz.

După ce familia Kaţ îşi luă valizele şi porni spre vapor, Guguşa suspină adînc, urmărindu-i cu privirea :

— E o pietricică atît de micuţă, că n-o găseşti nici cu cîinii !...

Pasagerii s-au urcat pe vapor, s-a ridicat schela, şi îmbarcarea a luat sfîrşit. Iablociko a dat ordin echipelor de pază să lase libere porţile, şi cheiul s-a umplut numai-decît cu rudele călătorilor şi cu o mulţime de gură-cască, veniţi să-şi omoare plictiseala în port.

Cîte unii dintre cei rămaşi pe mal le întindeau nestingheriţi pasagerilor pungi cu fructe, ţigări, pachete cu mîncare. Era lesne de înţeles că toate acestea zădărniceau eforturile lucrătorilor operativi ai comandaturii de a împiedica transmiterea de aur şi de pietre preţioase.

Nu am vorbit nimănui despre temerile mele, socotind că e prea devreme pentru un novice ca mine să tragă astfel de concluzii.

Pilotul s-a urcat pe puntea de comandă, sirena vaporului a dat al treilea semnal, după care un remorcher a început să tragă vasul în larg. Mulţimea s-a împrăştiat cu încetul, şi cheiul a rămas pustiu.

Seara a venit signor Mario. Am stat amîndoi şi am discutat îndelung, fumînd cîte-o ţigară, fără să aprindem lumina. Italianul navigase mult în viaţa lui, cutreierase ţinuturi îndepărtate şi avea ce povesti.

— Spune-ţi-mi, signor Mario, l-am întrebat eu cu băgare de seamă, ce impresie vă face ţara noastră, revoluţia ?

— Îmi place foarte mult ! Şi eu sînt un simplu marinar, un om sărac. Cred că revoluţia din Rusia o să ne ajute şi pe noi s-o ducem mai bine.

— Cum asta ?

— Foarte simplu ! De teama exemplului dumneavoastră, patronii noştri or să fie mai înţelegători.

— Din păcate, nu sînt toţi de părerea dumneavoastră... Mulţi străini care vin la noi se folosesc de greutăţile de moment prin care trecem şi se îmbogăţesc pe socoteala noastră. Cum face, de pildă, secundul al doilea de pe vasul vostru, am spus eu în treacăt. Apropo, ce fel de om e ?

— Părinţii lui sînt foarte bogaţi. Tatăl său e proprietarul unui mare magazin universal din Milano. Ai dreptate, signor Ernesto urăşte revoluţia şi pe bolşevici. De altfel,

nici nu-şi ascunde ura. Cît despre cealaltă faţă a problemei, păcătuim cu toţii !... Eu unul, de exemplu, am făcut data trecută o afacere foarte rentabilă. Pentru o duzină de ciorapi de mătase şi zece batoane de ciocolată, am căpătat un inel de aur cu un briliant de o jumătate de carat, pe care l-am dăruit fetei mele. S-o fi văzut cît era de bucuroasă ! Nici vorbă că în alte împrejurări nu aş fi putut niciodată să-i fac un dar atît de preţios. Ceilalţi băieţi învîrtesc şi ei cîte ceva. Aşa-i viaţa, n-ai încotro !

— Astea-s fleacuri. Eu m-am referit la îmbogăţire în înţelesul cel mai adînc al cuvîntului. Uite, signor Ernesto ăsta — ce, se ocupă un om ca el cu astfel de mărunţişuri ?

— Fireşte că nu, el are capital ! Cumpără o mulţime de mărfuri foarte căutate, pe care le schimbă aici. De curînd, se lăuda pe vapor că a căpătat pe un lucru de nimic — doar un kilogram de pietre de brichetă — o pînză autentică de Aivazovski.

— Vedeţi ? Asta-i tîlhărie la drumul mare ! Conducătorii revoluţiei spun că operele pictorilor celebri trebuie să fie ale poporului, nu să împodobească locuinţele bogătaşilor !

— Asta-i adevărat. Mie-mi place mult pictura şi am admirat tablourile lui Aivazovski pe cînd mă găseam în portul Feodosia. Acolo există o galerie cu lucrările lui...

Signor Mario s-a uitat la ceas şi s-a ridicat în picioare. L-am întrebat dacă nu se teme că-şi supără şefii cînd or afla că a fost pe la mine.

— Mărturisesc că n-ar fi cazul să afle treaba asta. De altfel, mi-e totuna, fiindcă şefii m-au luat la ochi şi-aşa de multă vreme, a răspuns el, oferindu-mi la despărţire un pachet de ţigări englezeşti.

L-am văzut prin fereastra deschisă a biroului cum a trecut strada cu mîinile înfundate în buzunarul pantalonilor, fluierînd o melodie veselă şi dispărînd în întunericul nopţii...

După ce mi-a ascultat raportul în legătură cu convorbirea pe care o avusesem cu marinarul italian, Iablociko s-a însufleţit :

— Interesant, foarte interesant !... Mateloţii care vin la noi aduc pe de o parte ciorapi, pe care-i schimbă pe inele cu briliante, iar pe de altă parte se molipsesc de adevărul

nostru. Nu-i nimic, o să vină vremea cînd or să înceapă şi ei să-şi pună creierul în mişcare.

Aşa s-a încheiat prima mea zi de activitate în port şi bineînţeles că nu mă puteam plînge că aş fi cules prea puţine impresii.

Aici, în noua mea funcţie, munca s-a dovedit cu mult mai complicată decît mi-o închipuisem eu la Tiflis, pe cînd cercetam materialul documentar. În fiecare zi, în fiecare ceas, mi se puneau probleme tot mai complicate, care se cereau rezolvate cu prudenţă şi ingeniozitate. Încearcă numai, de pildă, să-l arestezi pe un traficant de valută, fără să-i sperii pe importatori. Găseşte limita precisă dintre comerţul permis şi speculă, cînd preţurile mărfurilor sînt fixate în mod arbitrar chiar de negustori. Pe contrabandist trebuie să-l prinzi numai asupra faptului, altfel să nu te apropii de el. Dacă a debarcat pe uscat şi a transportat marfa la destinaţie — totul e pierdut. Marfa nu mai poate fi confiscată, fiindcă prin oraş s-ar răspîndi zvonul că „pe bolşevici nu trebuie să-i crezi. Pe de-o parte îngăduie comerţul liber, importul, iar pe de o altă parte, sub cuvînt că sînt de contrabandă, confiscă mărfurile comercianţilor..." Starostele importatorilor, consulul grec sau turc, va adresa autorităţilor un protest în toată regula şi va cere compensarea daunelor... Echipajele vaselor, începînd cu căpitanul de vapor şi terminînd cu ultimul bucătar, se îndeletnicesc cu operaţiuni ilicite, pompează încet-încet din ţară aurul, briliantele, obiectele de artă, iar tu ştii de asta şi nu poţi să faci nimic. Dacă reţii vreun membru al echipajului şi nu găseşti nimic la percheziţie, izbucneşte numaidecît scandalul. După toate informaţiile, ai de-a face cu un duşman vădit, dar el a căpătat pe căi necunoscute autorizaţia de plecare în străinătate. Informaţiile complete asupra lui n-au sosit încă, însă viza şi autorizaţia de călătorie sînt condiţionate de termene precise. Cum să-i întîrzii plecarea, fără să te întemeiezi pe probe şi documente concludente prin care să dovedeşti activitatea lui duşmănoasă ? Omul a plecat, iar tu primeşti peste o săptămînă sau două informaţii de la Moscova, Petrograd sau din Tambov că „cetăţeanul cutare, despre care ne-aţi cerut relaţii, este un fost ofiţer al serviciului de contrainformaţii alb-gardist şi se află sub urmărire, pentru a fi tras la

răspundere". Poţi să-ţi muşti oricît mîinile de necaz — pe duşman nu-l mai aduci înapoi !... Un singur pas nechibzuit şi prejudiciezi politica promovată de stat în momentul respectiv sau laşi să-ţi scape duşmanul...

Într-o zi a intrat în birou să se înregistreze pentru plecare dentista Sofia Markovna Zeldina, o grăsană elegantă de vreo patruzeci de ani. Se ducea la unchiul ei, în America, şi avea actele în perfectă ordine.

Am rugat-o să vină a doua zi. Voiam să cercetez materialele complementare care ar fi existat, eventual, despre ea.

Am găsit la Guguşa o mapă subţire, înăuntru numai cu cîteva foi. Lucrătorul operativ de la Nikolaev, care se ocupa de problemele contrabandei, semnala faptul că numita Zeldina S.M. cumpăra briliante pe care le plătea în aur. Pentru aceasta se deplasase în mod special la Odessa şi în Crimeea. A fost reţinută de două ori, i se percheziţionase şi casa, dar fără nici un rezultat. Briliante nu se găsiră. La sfîrşit, lucrătorul operativ adăuga : „Este sigur că Zeldina S.M. şi-a procurat o cantitate apreciabilă de pietre preţioase cu gîndul să le treacă peste graniţă. Vă rugăm să-i daţi cea mai mare atenţie şi să ţineţi seama de faptul că este o persoană foarte abilă şi dîrză."

M-am hotărît să mă ocup personal de Zeldina şi cu o oră înainte de plecarea vaporului am invitat-o să vină în biroul meu, împreună cu toate bagajele.

În urma hamalului încărcat cu trei geamantane pîntecoase, a apărut şi Sofia Markovna în persoană, cu o geantă mare în mînă. Femeia se lăsă ostenită pe un scaun, îşi scoase din geantă o pudrieră de argint şi, cercetîndu-se în oglindă, începu să-şi creioneze buzele cu un aer degajat.

— Aşadar, plecaţi în America, la unchiul dumneavoastră ?

— Asta o ştiţi foarte bine.

— Şi, mă rog, unchiul dumneavoastră e un om atît de bogat, încît să-şi poată permite s-o invite pe nepoata lui să locuiască la dînsul ?

— Nu înţeleg ce vă priveşte treaba asta ? Că doar nu se află în Rusia sovietică !...

— E drept că nu ne priveşte. Dar pe mine mă interesează altceva. De ce riscaţi să luaţi briliante cu dumnea-

voastră, cîtă vreme unchiul cel bogat vă asigură și fără ele tot ce vă trebuie ?

— Ah, Dumnezeule, iar !... Deștepții dumneavoastră de la Nikolaev m-au întrebat de douăzeci de ori pînă acum despre nu știu ce briliante. M-au arestat, m-au băgat la beci, mi-au scotocit locuința și bineînțeles că nu au găsit nimic. Nu am nici un briliant ! Înțelegeți ce vă spun sau nu ? strigă Zeldina.

— În primul rînd, nu ridicați tonul ! am calmat-o eu. Și apoi, văd că nu spuneți adevărul. Predați-ne briliantele și puteți pleca liniștită. În schimb, dacă le găsim noi, vă pun în vedere că nu veți fi numai reținută, ci veți fi trimisă și în judecată.

— Știi ceva, tinere domn ?... Pe mine nu mă sperii ! Încercați de mult să mă speriați și, în general, m-am săturat de toată povestea asta... Mai întîi găsiți-le, și pe urmă să mă amenințați.

Nu avea nici un rost să-mi pierd vremea cu discuții. Am rugat-o pe una din funcționarele noastre să cotrobăie cu grijă prin toate lucrurile dentistei, să pipăie fiecare tiv al rochiilor ei, să-i facă o percheziție corporală, și pe urmă să-mi comunice rezultatul. Înainte de a pleca, i-am șoptit la ureche : „Caută briliante. Sînt convins că le are asupra ei..."

După vreo douăzeci de minute, funcționara a ieșit consternată din birou.

— N-am găsit nimic !

Ceva îmi spunea totuși că Zeldina ascundea undeva blestematele de briliante. Și în urechi îmi răsuna mereu : „Sînt.. sînt !..." Instinct, intuiție, nu știu cum să-i spun — ceva nelămurit face să ți se nască în minte o presupunere care se confundă cu realitatea, pe care n-o poți vedea cu ochii și nici pipăi. Așa s-a întîmplat și cu mine. Convingerea mea era întărită și de scrisoarea lucrătorului operativ din Nikolaev. Briliantele existau, dar cum să le găsesc ? Pînă la plecarea vaporului nu mai rămăseseră decît cel mult treizeci de minute. Trebuia să iau cu orice chip o hotărîre.

Am intrat în biroul meu și, fără să dau vreo atenție privirilor triumfătoare ale Zeldinei, m-am hotărît să verific singur totul. În bagaje nu am găsit într-adevăr nimic.

Atunci, am despărţit printr-un cearşaf un colţ al odăii şi am rugat-o pe Zeldina să se ducă după el, să se dezbrace şi să-mi arunce veşmintele pentru control.

— Să mă dezbrac aici, în faţa dumitale ? Asta-i bătaie de joc, nu ai dreptul ! O să mă plîng... şuieră ea, furioasă, printre dinţi.

— N-aveţi decît, dar deocamdată nu pierdeţi timpul degeaba. Altfel pleacă vaporul fără dumneavoastră.

Zeldina s-a supus. De după paravan au zburat pe rînd în odaie, mai întîi bluza, pe urmă fusta, apoi celelalte obiecte de îmbrăcăminte.

— Poftim, controlaţi !... Sînteţi nişte tirani, călăi, nu oameni...

Nici printre veşminte nu am găsit nimic. Am înapoiat totul femeii, apoi m-am aşezat în fotoliu şi am aprins o ţigară. „Are dreptate Guguşa, mi-am spus eu, aici nici măcar mirosul fin al cîinilor nu ne poate ajuta."

— Ei, acum te-ai potolit ? m-a întrebat Zeldina cu un zîmbet batjocoritor, gata să-şi scoată limba la mine.

Deodată, m-a fulgerat un gînd — „pălăria" !

— Scoateţi-vă pălăria, vă rog !

— Pălăria ?... Pentru ce ? Pe faţa femeii am observat o tresărire scurtă.

— Vă rog, mai repede !

Zeldina şi-a scos de pe cap pălăria cu borurile mari garnisită cu flori şi mi-a întins-o, cu ochii aţintiţi la mîinile mele. Eram convins că ascunsese briliantele undeva, prin pălărie, dar trebuia să le găsesc. Am cercetat-o pe deasupra, fără rezultat. Atunci am întors-o şi i-am desfăcut căptuşeala de mătase. Nervii încordaţi la maximum au cedat, femeia a scos un ţipăt, s-a apucat cu mîinile de cap şi s-a prăbuşit pe canapea, sleită de puteri.

În sfîrşit ! În jurul unei sîrme subţiri de oţel întinse pe calota pălăriei, era înfăşurat în spirală un sul de pînză de grosimea unui deget. Am desfăcut cu băgare de seamă sulul de pe sîrmă, am descusut tivul, şi în aceeaşi clipă s-au revărsat pe masă o mulţime de pietricele strălucitoare, de diferite mărimi. Aşadar, le găsisem ! M-a cuprins o neînchipuită bucurie. Am împachetat pietrele într-o hîrtie şi am alergat într-un suflet la Iablociko.

— Iată-le, Ivan Mefodievici ! Le-am găsit la Zeldina în pălărie. Ce facem cu ele ?

Prefirîndu-le printre degete, Iablociko s-a încruntat, spunînd gînditor :

— Uite, drăcia dracului !... Cînd te gîndeşti că din cauza unor fleacuri ca astea, oamenii se omoară între ei... Ce să faci, zici ? Încheie un proces-verbal, iar pe doftoriţă o arestezi.

— Şi cum să le trec în procesul-verbal ? Pietrele sînt de mărimi diferite.

— Mă-ntrebi de parcă matrozul Ivan Iablociko n-ar fi făcut toată viaţa lui decît să adune briliante ! Scrie şi tu — atîtea bucăţi de mărimi diferite...

În drum spre Ceka, Zeldina stătea în trăsură lîngă mine, fără să scoată o vorbă. Parcă se ofilise deodată şi arăta mai îmbătrînită. La un moment dat şi-a întors faţa spre mine şi mi-a spus încet, să nu audă vizitiul :

— Pietrele astea valorează o avere. Opreşte jumătate, rupe procesul-verbal şi dă-mi drumul !...

— Arestaţii n-au voie să vorbească ! i-am retezat-o eu.

Pînă la sediul Cekăi mai erau cîteva sute de metri, cînd femeia mi-a şoptit din nou :

— Ia totul, dar nu mă duce la Ceka ! Nimeni n-o să ştie nimic, crede-mă...

Nu i-am răspuns, îmi era silă s-o ascult.

În apropierea clădirii cenuşii a Cekăi, Zeldina a făcut o ultimă încercare să mă înduplece :

— Dă-mi drumul, te implor... Ia tot, tot... Dacă vrei, te fac un om fericit, bolborosea ea în neştire.

Ofiţerul de serviciu de la comandatură a luat-o în primire şi mi-a eliberat o adeverinţă pentru briliantele confiscate iar Sidor Iakovlevici, contabilul nostru, în timp ce le cerceta atent cu lupa, fluiera plin de uimire.

— Păi, aici sînt vreo şaptezeci de carate şi limpezi, fără cusur ! Felicitările mele, Silin, ai prins un crap plin de icre, a zis el.

M-am întors acasă de-a lungul cheiului, trăgînd cu nesaţ în piept aerul umed al mării. Cu o bucurie nespusă, admiram soarele scăpătat pe jumătate după orizont, dîra purpurie lăsată de razele sale oblice pe luciul necuprins

al apei, caierele rare ale norilor fantastici, colorate în nuanțe splendide, și pînzele albe ale luntrelor pescărești umflate de briza ușoară a serii. Totul mi se părea nespus de minunat și pur, dar atît de departe de josnicia mărunță a patimilor omenești !...

AFACEREA CU TABLOURILE

— Și, mă rog, de ce ai tăcut pînă acum ? mă luă de la ușă Iablociko, intrînd în biroul meu.

— Despre ce e vorba, Ivan Mefodievici ?

— Auzi, se preface că nu știe nimic ! zise el, înfundîndu-se într-un fotoliu și despăturind ziarul. Ai citit ziarul de azi ?

— N-am avut timp.

— Foarte prost. Spune, te rog, cum te cheamă ?

— Păi, nu știți ?

— Nu, mai spune o dată.

— Ivan Egorovici Silin.

— Ai luptat în Regimentul 2 vînători de munte ?

— Am luptat.

— Ai fost politruc de companie ?

— Am fost.

— Prin urmare — tu ești. Ascultă ici.

Ivan Mefodievici își luă un aer solemn și începu să citească :

„Decretul Prezidiului Comitetului Executiv Central Unional.

Pentru vitejia și curajul dovedite în lupta împotriva dușmanilor revoluției, se conferă ordinul Drapelul Roșu de luptă următorilor comandanți și soldați din Armata Roșie Muncitorească-Țărănească.

...Silin Ivan Egorovici — fost politruc de companie în Regimentul 2 vînători de munte..." Și-acum, mărturisește — ești tu ăsta ori nu ?

— Parcă eu aș fi. De emoție, mi se uscase gîtlejul și-mi pierise glasul.

— Așadar, frățioare, ești bun de cinste !

— Cu cea mai mare plăcere, Ivan Mefodievici !

— Vezi-ţi de treabă, am glumit !... Te felicit din toată inima şi sînt mîndru de tine. Ura pentru ai noştri ! Ajutorul lui Ivan Iablociko nu-i fiecine, e un lucrător politic călit în război. Bravo ! Uite, citeşte şi tu.

Literele îmi jucau pe dinaintea ochilor şi am găsit cu greu în lista decoraţilor numele cunoscute ale tovarăşilor mei. Iată-i :

...Akimov Akim Nesterovici — comandant de grupă,
Vlasov Piotr Savelievici — comisar de regiment,
Kuzmenko Mihail Ivanovici — comandant de companie.

Şi la urmă... Silin Ivan Egorovici — fost politruc de companie.

Nu era nici o greşeală !

Am căzut pe gînduri, amintindu-mi despre toţi oamenii aceştia atît de dragi. Unde-o fi acum comisarul nostru, omul chipeş şi prietenos, cu trăsături energice şi ţinuta veşnic îngrijită, sau dascălul şi îndrumătorul meu, Akimov, omuleţul scund şi îndesat, cu mantaua lui scurtă pînă la genunchi ? Dar neînfricatul Kuzmenko, cel care-mi pusese merele la căpătîi, cînd zăceam rănit în cortul sanitar al Şurocikăi ?...

Desigur că vor citi şi ei ziarele şi-şi vor aduce aminte de mine. Ce mult se va bucura Şurocika ! Nu ştiu de ce, dar în ultima vreme, chipul lui Máro mi se cam destrămase din memorie, pe cînd Şurocika nu-mi ieşea din cap. Cum s-o fi aranjat acolo, la Celnokov ? Nu m-o fi uitat ?

— Bucuria e bucurie, Vaniuşa, dar treaba e treabă. Trebuie să mergem deseară la clubul marinarilor ! Vocea lui Iablociko m-a trezit la realitate.

— Bine, Ivan Mefodievici !

Toţi lucrătorii comandaturii au venit să mă felicite, mi-au strîns mîna şi m-au copleşit cu vorbe frumoase. Guguşa s-a bucurat parcă mai mult decît ceilalţi şi mi-a ţinut un adevărat discurs în legătură cu evenimentul :

— Ia uite ce frumos scrie — pentru vitejie şi curaj ! Bravo, *kaţo* [1] — atît de tînăr şi-ai şi ajuns erou. Ai apucat să faci şi războiul, te-ai bătut cu albii, ai căpătat şi un ordin. Decretul e semnat chiar de Kalinin. Şi noi stăm aici, controlăm boarfe şi vînăm contrabandişti !...

[1] Prieten (în limba gruzină).

Entuziast şi expansiv la culme, Guguşa s-a dovedit un tovarăş săritor, gata să-şi dea şi cămaşa pentru un prieten. Îi plăcea să fie elegant, îşi îngrijea ţinuta şi se îmbrăca frumos pentru vremea aceea. Costumul lui obişnuit se compunea dintr-o bluză de stofă subţire, de lînă, pantaloni bufanţi de un albastru închis şi dintr-o haină scurtă, de piele, iar în picioare avea cizme cu carîmbii moi. Purta cu un şic aparte o căciulă de astrahan cu fundul de postav alb. Cu excepţia lui Ivan Mefodievici, care nu se despărţea niciodată de „Mauser"-ul lui, ceilalţi lucrători ai comandaturii portului obişnuiau să-şi poarte pistoletul în buzunarul de la spate al pantalonilor. În schimb, Guguşa îşi purta arma de parcă voia s-o facă să sară-n ochii tuturor. Într-un toc moale de piele, fixat de o curea împletită, revolverul îi atîrna totdeauna la şold. Uneori, Iablociko mormăia printre dinţi : „Guguşa, ai face bine să-ţi mai ascunzi niţel tunul", dar Guguşa, drept răspuns, dădea doar din umeri.

Ceilalţi colaboratori s-au împrăştiat pe la treburile lor, numai Guguşa a mai zăbovit puţin în biroul meu.

— Vanea, trebuie să vii neapărat pe la noi. Dacă ai şti ce femeie minunată e mama ! Nu găseşti în toată Gruzia alta ca ea, dar ce spun eu, Gruzia, în toată Rusia, ba chiar în toată lumea ! S-ar bucura să cunoască un erou ca tine... Şi încă ceva, a urmat el zîmbind... O să-ţi fac cunoştinţă cu fata mea. E frumoasă... frumoasă de tot.

— Îţi mulţumesc, Guguşa, odată o să vin negreşit la voi ! Şi-o s-o cunosc cu plăcere şi pe fetiţa ta.

— De ce „odată" ? Vino mîine ! Bem cîte-un pahar de vin, mîncăm „cehohbili", dansăm.

Răspunsul meu nu a fost întîmplător. Nimeni dintre noi nu putea să-şi folosească după plac în întregime timpul liber, mai ales seara. Personalul comandaturii era folosit adeseori şi în munca operativă. Prin oraş mişunau tot felul de indivizi suspecţi. Pe lîngă importatori şi speculanţi, aici dăduseră năvală o mulţime de spioni, transfugi şi amatori de cîştiguri uşoare. De altfel, destui menşevici, daşnaci şi eseri se găseau şi printre localnici.

Ziua a trecut pe nesimţite, şi, spre seară, vremea s-a stricat din nou. S-a pornit o ploaie torenţială. Despre ploile de prin partea locului circulau fel de fel de anecdote. Se

zice că comandantul unui vas englez s-a întîlnit după zece ani cu căpitanul unui alt vapor, care tocmai se întorcea din orașul nostru și l-a întrebat : „Spune, acolo s-a oprit ploaia ?“ Iar celălalt i-a răspuns : „Încă nu, *sir* ! Timp de o lună cît am stat în port, n-a fost nici măcar o singură zi senină...“

Pe la ora șapte, a venit Iablociko și am plecat împreună la club.

În sala de biliard, Mario a trecut pe lîngă mine, spunîndu-mi cu jumătate de glas :

— Trebuie să vă vorbesc. Vă aștept în stradă...

Am mai zăbovit în sala de joc vreo cinci minute, și după ce l-am anunțat pe Ivan Mefodievici, am ieșit să-l caut pe italian.

În așteptarea mea, marinarul se plimba încet de-a lungul străzii luminate. Era riscant să stăm de vorbă acolo, fiindcă puteam fi observați de oricine. De aceea, cînd am ajuns în dreptul lui, am cotit repede într-o ulicioară întunecoasă. Mario a venit după mine.

— Dacă ne întîlnim cu vreunul din echipajul dumneavoastră, îi spuneți că ne ducem la fete. E clar ? am zis eu. Și acum, vorbiți, dar încet.

— Am noutăți interesante pentru dumneavoastră, a început el. Signor Ernesto a achiziționat o partidă importantă de tablouri ale unor pictori celebri din Rusia, ca Savrasov și Perov, precum și o icoană rară a unui oarecare Rubliov. Susține că e o piesă neprețuită. Se pregătește să le aducă mîine pe vapor.

— În ce fel ?

— Nu știu. Dar nu cred ca signor Ernesto să folosească cine știe ce șiretlicuri. Ce poate fi mai simplu decît să facă pînza sul și s-o ascundă sub pardesiu ? Mai ales că membrii echipajelor străine nu sînt percheziționați !

— Poate ați auzit de la cine a cumpărat tablourile ?

— Nu, nu am auzit.

— Păcat !...

— Stați un pic, asta nu-i tot. Secundul al doilea are de gînd să scoată clandestin din țară un individ. Nu știu dacă o face de dragul unei recompense importante, ori din alte motive...

De data aceasta era vorba de ceva mai grav decît contrabanda !

— Dar cum o să poată strecura el pe vas o persoană străină ? am întrebat eu.

— Foarte simplu. Întîmplarea face ca omul să semene foarte mult cu fochistul nostru, care e albinos. Avem un asemenea exemplar rar — îl cheamă Sandrino. Mîine, signor Ernesto îl travesteşte pe necunoscut în haine marinăreşti, îi dă permisul lui Sandrino şi, spre seară, îl conduce pe vapor. Sandrino cunoaşte planul, chiar el mi-a povestit de treaba asta.

— Mulţumesc, signor Mario ! am spus eu, strîngîndu-i cu putere mîna pe întuneric.

— Fleacuri !... Sînt cu conştiinţa împăcată că v-am fost de folos !... Mi-e silă chiar să mă şi gîndesc că individul ăsta înfumurat ar putea să vă tragă pe sfoară...

După aceste cuvinte ne-am despărţit. Mario a pornit înapoi spre strada cea luminată, iar eu am străbătut ulicioarele întunecate, pînă la club, unde i-am istorisit lui Ivan Mefodievici întreaga poveste.

— E o chestie serioasă şi trebuie s-o chibzuim bine de tot ! a spus acesta. Să luăm cîte-o bere şi să plecăm !...

În odaia lui Ivan Mefodievici am discutat pînă tîrziu fel de fel de variante ale operaţiunii pe care urma s-o întreprindem.

— Un lucru e sigur — cunoaştem numele fochistului, aşa că o să punem mîna pe fugar ! spuse Iablociko, trăgînd adînc în piept fumul de ţigară. Îl reţinem la controlul actelor de identitate şi cu asta — basta. Dă-i ordin lui Guguşa să se ocupe de el, e băiat descurcăreţ şi n-o să-i scape. Mai rău e cu tablourile. Potlogarul de Ernesto n-o să le care singur şi-o să însărcineze cu treaba asta pe alţii — mai mulţi... Şi, gîndeşte-te, poţi să percheziţionezi tot echipajul vaporului ? Nu, asta nu merge ! Trebuie să găsim altceva... Ce-ar fi să punem la cale o încăierare între nişte cheflii şi matrozii străini cînd se întorc pe vas ?

— De, în încăierare poţi să atragi doi sau trei matrozi, dar ceilalţi or să ne scape, am obiectat eu.

— Asta aşa-i !... Cel mai bun lucru ar fi să aflăm numele vînzătorului de tablouri şi să-l prindem în flagrant-delict. Dar cum să-l aflăm ? Stai puţin, se izbi el cu

palma peste frunte. Știi cine ar putea să ne-ajute? Contele!

— Nu pricep, ce l-ar putea face pe pungașul ăsta să ne ajute?

— O să-l strîngem niţeluş cu uşa; dumnealui nu-i convine să se strice cu noi. Dacă nu-i şi el implicat în afacerea cu tablourile, o să ne spună tot ce ştie. E unul din cei care-şi bagă nasul în toate...Trebuie să riscăm. Trimit chiar acum după el. Cred că ar fi foarte bine să stăm de vorbă cu dumnealui aici.

Iablociko îl chemă pe unul dintre lucrătorii noştri care locuia la parter şi-i dădu ordin să-l caute pe Iaşka Contele şi să-l aducă la noi.

— Vorbeşte cu el politicos şi spune-i că tovarăşul Iablociko doreşte să discute cu dînsul o chestie foarte urgentă.

— Unde dracu să-l găsesc la ora asta? zise lucrătorul, dînd nemulţumit din umeri.

— Unde ştii, dar să-l aduci! Caută-l la restaurantul „Italia", prin cîrciumi. Treci şi pe la el pe-acasă. Umblă toată noaptea, dar să vii cu el în dinţi.

Lucrătorul a plecat. Cufundat în gînduri, Ivan Mefodievici pufăia din ţigară şi prinse a măsura odaia de la un capăt la altul. Pe faţa lui încruntată se întipăriseră semne vădite de oboseală.

De multe ori îl asemuiam cu Celnokov. Dar, pe cînd Modest Ivanovici era un lucrător de informaţii înnăscut şi acţiona cu multă fineţe, fiind înzestrat cu o minte foarte ageră, Iablociko, în ciuda firii lui cinstite şi a spiritului de abnegaţie care-l caracteriza, folosea de multe ori procedee de muncă mai grosolane şi primitive. De altfel, trebuie spus că munca aceasta era şi mult mai complicată şi mai grea.

— Dă-te şi te odihneşte puţin. Am alergat destul toată ziua, a zis el.

Mă dureau picioarele de oboseală, dar nu am putut să adorm. Am pus mîna pe cartea cu răscoala lui Spartacus şi m-am întins în pat. În ultima vreme luasem de la bibliotecă o mulţime de cărţi bune, mai ales din domeniul istoriei. Nu prea aveam timp liber, totuşi mai ciupeam la culcare cîte-o oră-două pentru lectură. Mi-a plăcut foarte

mult romanul „Salammbô" de Flaubert. Cu aceeaşi plăcere am citit şi Istoria Romei antice, cele patru războaie ale lui Cezar şi biografia lui Napoleon.

Trecuse de miezul nopţii, cînd Iablociko mi-a bătut în perete.

— Stai jos, m-a poftit el cînd am intrat în odaia lui. A fost găsit Contele, trebuie să vină imediat.

N-au trecut nici zece minute şi cineva a ciocănit la uşă. Era Contele, cam afumat, ce-i drept, dar sigur pe el ca totdeauna.

— Respectele mele, Ivan Mefodievici ! îl salută el cu voie bună pe Iablociko. Ah, văd că şi tînărul dumneavoastră ajutor e aici... Vă salut, tovarăşe Silin.

— I-ai şi aflat numele, zise Iablociko zîmbind.

— Situaţia mă obligă, cum spun francezii ! Contele e dator să le ştie pe toate.

— Ia loc, îi arătă Ivan Mefodievici cu ochii spre scaun. Îmi pare rău, dar nu avem cu ce să te tratăm. O ducem aici ca burlacii.

— Vă mulţumesc, cred că mi-am făcut porţia pe ziua de azi ! Contele scoase din buzunar un pachet de ţigări fine şi-şi aprinse una. Sînt curios să ştiu, cărui fapt îi datorez atenţia aceasta din partea dumneavoastră ?

— Avem de vorbit ceva !... Uite ce-i, Conte, în afacerea aia cu ciorapii de mătase nu te-am deranjat, cu toate că puteam s-o facem. Cînd i-ai cumpărat de la Hassan-efendi, căpitanul şalupei cu motor, ştiai foarte bine că ciorapii erau de contrabandă. Iar acum se vorbeşte că te-ai apucat de afaceri cu tablouri...

— Ce fel de tablouri ? se nelinişti musafirul.

— Tablouri... pictură, obiecte de artă.

— Calomnii ! E drept că în tinereţe adunam cu plăcere ilustrate cu femei goale, dar cu timpul mi-a trecut... Le prefer pe cele vii !

— Dar cine se ocupă cu treaba asta ?

— Ivan Mefodievici ! De ce mă luaţi în balon ? N-ar fi mai bine să dăm cărţile pe faţă, că doar nu sîntem copii...

— Poftim, să vorbim şi pe faţă...

— Atunci, răspundeţi, vă rog, la o-ntrebare indiscretă : pentru ce vreţi să ştiţi cine anume vinde tablouri ?

— Dacă ţi-aş spune că eu şi Silin vrem să ne înjghebăm o colecţie de picturi celebre, tot n-o să crezi ! răspunse Ivan Mefodievici pe acelaşi ton, stîrnind admiraţia Contelui.

— Vorbe de aur, nu alta ! rîse acesta. Nici rabinul din Odessa n-ar putea să găsească un răspuns mai straşnic. Şi-acum, după cîte mă pricep în medicină, aveţi nevoie de mine pentru o trebuşoară.

— Ai ghicit. Am aflat că nişte indivizi lipsiţi de scrupule îi ajută pe străini să sustragă avutul poporului, vînzîndu-le cu un preţ de nimic tablouri ale unor maeştri renumiţi. Îţi dai seama că nu putem îngădui asta !...

— Auzi, ticăloşii ! Oameni fără pic de patriotism ! exclamă Contele cu o indignare prefăcută în glas. Ei bine, o să vă spun cine se ocupă cu aşa ceva... Fedotov şi Şechman. Nu-i cunoaşteţi ? Proprietarii magazinului de consignaţie de pe strada Mihailovskaia colţ cu Lermontov. Vă-ntreb şi eu — nu sînt mulţumiţi că se bucură de un profit frumos de pe urma comerţului legal autorizat ? Nu, dumnealor se mai încurcă şi cu tablouri, pe care le vînd — cui ? străinilor ! Ignoranţi care nu cunosc nici măcar lozinca : „Arta — pentru popor". Mi se pare că aşa sună, Ivan Mefodievici, nu ?

— Întocmai, răspunse acesta absent, cufundat în propriile-i gînduri.

— Vedeţi, Contele pe lîngă că ştie să facă bani, se mai pricepe şi la politică ! spuse escrocul cu un aer mulţumit, ridicîndu-se în picioare. În general, dacă stăm să ne gîndim puţin, banii n-au nici o valoare. Sînt pacostea vieţii noastre ! Nu degeaba spune cîntecul : „Cum piere omul pentru ban". Şi cîţi nu pier ! Dar cum să trăieşti fără gologani, asta n-o ştie nimeni. Şi-acum ajunge cu pălăvrăgeala! Nu-mi permit să vă reţin mai mult, domnii mei. Vă doresc vise plăcute, adăugă el şi, fredonînd încet melodia „Cum piere omul pentru ban", s-a retras discret.

— O figură şi ăsta !... Un erou în felul lui, zise Iablociko, urmărindu-l cu privirea.

Contele era într-adevăr o figură, dar una cu totul aparte. Uneori, datorită obrăzniciei sale, a felului de a vorbi şi a vocabularului său presărat cu expresii specifice lumii interlope, mi se părea că am de-a face cu un infractor tipic de drept comun. Alteori se transforma însă pe

neașteptate într-un om echilibrat, cu o judecată sănătoasă. Pe alocuri, în caracterul lui se vădeau semne vagi de sinceritate, care dispăreau tot atît de repede precum apăreau.

Ivan Mefodievici s-a sculat de pe scaun, căscînd cu voluptate.

— Ce bine mi-ar prinde un ceas-două de somn, spuse el.

— Culcați-vă! l-am sfătuit eu, pregătindu-mă de plecare.

—Nu, frățioare, astăzi n-o să avem parte de odihnă, zise el, îmbrăcîndu-și scurta de piele. Să mergem la Ceka. Trebuie să luăm mandatul pentru percheziționarea magazinului de consignație și să-i călcăm chiar la ora deschiderii. Totodată, să ne înțelegem cu ei să nu-i piardă din ochi pe Fedotov și Șechman. Nu de alta, dar te pomenești că apucă să ascundă tablourile și ne lasă cu buza umflată.

— Credeți că tipul ăsta ar putea să-i pună-n gardă?

— Mai știi?... În meseria noastră nu strică să fim prevăzători, spuse Iablociko, încheindu-și scurta.

Afară era cald, cu toate că cerul nu se înseninase încă, și pe pietrele ude ale pavajului mai cădeau picături rare de ploaie.

După ce ascultă comunicarea lui Iablociko, ofițerul de serviciu operativ de la Ceka dădu pe loc dispoziție să fie pus sub supraveghere magazinul de consignație și să se întocmească ordinul de percheziție.

Dar Iablociko tot nu se urnea din loc.

— Ce mai vrei, Spaima Mărilor? îl întrebă ofițerul de serviciu.

— Vezi tu, mai este un clenci...

— Ce fel de clenci?

— S-ar putea ca în prăvălie să se afle multe tablouri. Și de unde dracu să știu eu sau Silin care din ele sînt de valoare și care nu? Mai e vorba și de-o icoană! Pentru mine, toate icoanele sînt la fel...

— Mda... murmură ofițerul de serviciu, căzînd pe gînduri. Ar trebui să găsim un specialist care să meargă cu voi... E pe undeva un bătrînel, profesor de desen. Un fost eser — a stat și la ocnă. Să-ncercăm?

— O să vrea să ne-nsoțească?

— De mers, merge el, dar vorba e dacă se pricepe la asemenea lucruri.

— Dacă-i profesor de desen se pricepe neapărat, am spus eu.

— Bine, o să-i aflu numaidecît adresa şi vă duceţi la el.

Ivan Mefodievici îşi cercetă ceasornicul de buzunar, o piesă mare şi greoaie, cu capac.

— Magazinele se deschid la opt, iar noi avem nevoie de moşneag la şapte, sau, poftim, la şapte şi jumătate. Se cuvine să ne ducem la el aşa devreme ?

— Se cuvine, nu se cuvine — trebuie ! Ofiţerul de serviciu ieşi din birou şi se întoarse curînd cu adresa profesorului. Luaţi o birjă şi duceţi-vă.

Ne-a deschis uşa un bătrînel cu părul cărunt şi lung, ca de popă. Cînd a dat cu ochii de noi, ne-a întrebat speriat :

— Pe mine mă căutaţi ? Nu-i cumva o greşeală ?

— Vă rugăm să ne scuzaţi că vă deranjăm, am început cît se poate de politicos, dar avem nevoie de sprijinul dumneavoastră. Trebuie să identificăm nişte tablouri aparţinînd unor maeştri ruşi de seamă ca Savrasov, Perov şi Rubliov. Vă pricepeţi, cred, la pictură ?

— Dacă mă pricep ? Bătrînul îşi ridică semeţ capul nins şi mă privi cu indignare. Dragul meu, la Academia de arte frumoase din Petersburg, unde am avut onoarea să-mi fac studiile, toţi vedeau în mine un mare maestru în devenire ! Din nefericire, am fost izgonit de acolo din cauza convingerilor mele politice... De altfel, asta n-are nici o legătură cu discuţia noastră. Unde-s tablourile ?

— La magazinul de consignaţie. Dacă nu vor fi ridicate fără întîrziere, sînt în primejdie să intre pe mîna străinilor şi să rămînă pierdute pentru totdeauna, l-am lămurit eu.

— Asta nu trebuie să îngăduim cu nici un preţ ! se nelinişti bătrînul. Să mergem.

— Aţi face bine să vă acoperiţi capul cu ceva, afară burniţează, îl sfătui Iablociko.

Profesorul îşi îndesă pe cap o pălărie cu boruri mari şi se urcă în trăsura care porni la trap.

Am ajuns tocmai cînd deschidea magazinul. În timp ce eu încuiam uşile care dădeau spre curte şi băgam cheile în buzunar, Iablociko le arătă patronilor ordinul de percheziţie.

— Ne interesează tablourile pictorilor ruşi şi icoana făcută de un zugrav de sfinţi, anume Rubliov. Scoate-le să le vedem, dar mai repede ! îi porunci Ivan Mefodievici unui ins borţos, între două vîrste, cu o înfăţişare cucernică — unul din coproprietarii magazinului.

La auzul expresiei „zugrav de sfinţi", profesorul făcu o strîmbătură de suferinţă.

— Astea-s tablourile ! zise borţosul, arătîndu-ne cu un gest larg tablourile atîrnate de-a lungul pereţilor.

Moşneagul le aruncă o privire fugară şi clătină din cap.

—Prostii ! Astea sînt copii după operele clasicilor, făcute, printre altele, de nişte meşteşugari nepricepuţi ! spuse el revoltat.

Ivan Mefodievici se-nfurie.

— Vă bateţi cumva joc de noi ? ţipă el. Arătaţi-ne tablourile adevărate !

— De ce vă supăraţi, cetăţene şef ? Noi nu sîntem pictori. De unde să ne pricepem la tablouri ?

— Noi vindem ce ni se aduce, interveni al doilea asociat, probabil Şechman.

— Nu faceţi pe proştii, aţi ştiut voi ce să vindeţi străinilor ! răcni Iablociko, izbind cu pumnul în tejghea.

— Comerţul cu străinii nu-i oprit, spuse Fedotov. Cei doi asociaţi schimbară o privire între ei.

— Nu-i nimic, o să lămurim mai tîrziu ce-i oprit şi ce nu. Aduceţi tablourile !

— Vezi dacă nu-i ceva prin magazie... se-ntoarse Şechman spre unul din vînzători.

— Tovarăşe Silin, însoţeşte-l şi vezi să se aducă totul ! ordonă Ivan Mefodievici cu un ton oficial.

În magazia întunecoasă, vînzătorul scoase dintr-un maldăr de vechituri patru pînze pictate, fără ramă.

— Asta-i tot ? l-am întrebat eu.

— Cred că da...

— Mai exact !

— Nu ştiu dacă n-or mai avea cîte ceva pe-acasă...

Bătrînelul nostru ridica cu grijă pînză după pînză, le aşeza pe tejghea şi le ştergea de praf cu mîini tremurînde.

— Barbarii, nelegiuiţii ! Uitaţi-vă numai cum se poartă cu asemenea creaţii de valoare ale spiritului uman ! mormăia el printre dinţi.

Icoana lui Rubliov nu s-a găsit.

— Dar unde-i ? întrebă Iablociko.

— Nu primim icoane în consignaţie, răspunse Fedotov. Puteţi să căutaţi oricît, aici nu există icoane !

M-am apropiat de Ivan Mefodievici şi i-am şoptit ce aflasem de la vînzător.

— Tot ce se poate ! zise el. Gata ! Pregătiţi-vă să mergeţi cu noi, le spuse apoi patronilor.

Am aplicat sigiliul pe uşile magazinului. Ivan Mefodievici l-a luat cu el pe profesorul de desen şi a plecat la locuinţa lui Fedotov. Mie mi-a ordonat să mă duc la Şechman şi să-l aştept acolo. Acesta avea prin apropiere un apartament de trei camere. Am găsit-o acasă pe nevasta lui, pe fata lor de vreo cincisprezece ani şi o slujnică.

— Vreţi să ne faceţi percheziţie ? m-a întrebat Şechman, după ce am intrat în sufragerie.

— Deocamdată nu, l-am liniştit eu. Vă rog ca toată lumea să vină aici ; nimeni n-are voie să iasă !

Apoi m-am aşezat pe un scaun lîngă masa din mijlocul odăii.

Soţia lui Şechman, o femeie încă destul de tînără, pe faţă cu urmele unei foste frumuseţi, era foarte neliniştită. Se ridica mereu de la locul ei, potrivea faţa de masă şi se aşeza din nou. Pe dinaintea ochilor îmi licăreau tot timpul degetele ei boante, împodobite cu inele de preţ.

— E un coşmar, nu alta ! spunea ea. Trăim ca pe un vulcan... Asta-i viaţă ?

Tăceam, simţind cum mi se închideau pleoapele grele de nesomn.

Peste vreo patruzeci de minute a venit şi Iablociko însoţit de Fedotov. Profesorul nu mai era cu ei.

— Totul e-n ordine ! exclamă bine dispus Ivan Mefodievici. S-a găsit şi icoana aia scumpă, am lăsat-o-n trăsură. Nici prin gînd nu-mi trecea că cetăţeanul Fedotov poate fi atît de evlavios. Icoana atîrna în perete, cu o candelă aprinsă dedesubt, aşa cum se cuvine.

— Legea nu interzice să te rogi lui Dumnezeu ! zise calm Fedotov.

— Nici vorbă. Cu cît e mai scumpă icoana, cu atît mai repede ajunge rugăciunea-n cer !... Dar, ia spuneţi, dragii mei negustori, de unde aveţi tablourile astea ?

— Au fost lăsate în consignație, răspunse Șechman.

— Desigur că nu știți cine le-a lăsat.

— Poftim, numele tuturor clienților sînt trecute în registru.

— Au și adrese ?

— Adresele nu ne interesează.

— E clar ! exclamă Iablociko. Nu cunoașteți adresele proprietarilor acestor tablouri, și icoana cu pricina a cumpărat-o Fedotov pentru folosința sa personală. Nu-i așa ?

Nici un răspuns.

— Nu vreți să vorbiți ? Nu face nimic ! Îmbrăcați-vă. Ivan Mefodievici se-ndreptă spre ieșire.

A urmat o scenă penibilă. Nevasta lui Șechman s-a agățat de bărbatul ei, țipînd :

— Nu te las... Nu te las... N-aveți voie !

Ne împroșca cu epitetele cele mai injurioase și cu blesteme care de care mai înfiorătoare.

La Ceka, ofițerul de serviciu de la comandatură nu voia să-i ia în primire pe cei doi arestați.

—Lămuriți-mă, ce vină le aduceți ? Că au făcut comerț cu tablouri ? Și ce-i cu asta ? De aceea și au magazinul, să facă negoț. Au autorizație ? Au. Plătesc impozit ? Plătesc. Atunci ?

— Înțelege-mă, cap sec ce ești, sînt tablouri celebre ! Nu e voie să fie scoase peste graniță, totuși au fost vîndute unui străin. Trebuie să stabilim cum au apărut aici tablourile astea și cine le negociază ? se străduia să-l convingă Iablociko.

— Ce probe aveți ? Dacă Fedotov și Șechman nu vor să spună nimic, cu ce faceți dovada ? se încăpățîna ofițerul de serviciu.

Ivan Mefodievici a fost nevoit în cele din urmă să se urce sus la locțiitorul președintelui și să-i ceară aprobare pentru reținerea temporară a celor doi.

În așteptarea lui, mă plimbam pe sală, cînd mi-a ieșit înainte Nesterov, secretarul celulei noastre de partid, fost marinar ca și Iablociko.

— Noroc, Silin ! Bine că te-am găsit. Vino, te rog, pentru o clipă la mine. Abia am intrat în biroul lui, că m-a întrebat : Tu ai ceva aur ?

—Aur ? Ce fel de aur ? Nu pricepeam nimic. După o noapte nedormită, îmi simţeam capul greu şi abia mă mai puteam ţine pe picioare, iar ăsta şi-a găsit să-mi pună o întrebare atît de neroadă !

— Vreun ineluş de aur, ceva, o broşă ori alt flecuşteţ. Înţelegi, potrivit cu o hotărîre a Comitetului Central al partidului, toţi comuniştii trebuie să predea obiectele de aur în folosul înfometaţilor, mi-a explicat Nesterov.

— Spune-aşa. Dar aur... de unde vrei să am aur ?

În aceeaşi clipă mi-am amintit de cesuleţul de aur al mamei, pe care-l luasem ca amintire în ziua plecării mele de acasă.

— Iartă-mă, tovarăşe Nesterov !... Da, am un ceas de aur fără mecanism. O amintire de la mama. Uite-l ! am zis eu scoţînd cesuleţul din buzunar.

— Vezi că ai totuşi ceva ? Stai să-ţi dau o adeverinţă...

— Poate că mi-l laşi... E singura amintire de la mai-că-mea. Şi are o valoare atît de mică...

— Ţi-am spus că există o hotărîre a Comitetului Central ! zise Nesterov, apoi trase sertarul biroului şi azvîrli ceasul înăuntru.

— Nu s-ar putea să depun contravaloarea lui în bani ? am făcut eu o ultimă încercare, deşi nu aveam o lăscaie în buzunar.

— Nu trăncăni fără rost şi lasă-te de sentimentalisme ! mi-o reteză Nesterov cu asprime. Spune mai bine în ce grupă eşti la pregătirea politică.

— În nici una.

— Asta-i bună ! Nu cunoşti statutul ! Stai să te trec aici. Secretarul scoase din sertar un caiet. Te-am înscris în grupa mea. Lecţiile se ţin în fiecare vineri, la şase seara. Vezi să nu întîrzii !

— Bine...

— Un moment. Ia-ţi recipisa.

Am băgat hîrtia în buzunar şi am plecat.

Iablociko mă aştepta la ieşire.

— Unde ai fost pîn-acum ? mă luă el la rost. S-a făcut amiază, şi noi nici n-am dat pe la birou.

I-am povestit despre ceasul mamei.

— Amintirea mamei se cade să fie păstrată în suflet, nu prin buzunare, spuse Ivan Mefodievici.

Vorbele şefului m-au convins. Dar, din nefericire, inima nu ascultă totdeauna de raţiune — uneori te doare şi plînge, fără să ţină seama de nimic...

Parcă eu nu purtam în suflet amintirea mamei mele ? După ce trecusem pe acasă şi aflasem de moartea ei, mereu mă gîndeam la ea. O vedeam adesea în vis cum vine, se aşază lîngă mine şi mă mîngîie pe creştet, cum făcea pe vremea copilăriei mele. Lacrimile se prelingeau încet pe obrajii ei palizi... Mă trezeam din somn şi mă zbăteam multă vreme, fără să mai pot adormi. Gîndul că eu eram vinovat de moartea ei nu-mi mai ieşea din minte...

Mergeam alături de Iablociko, cu capul în pămînt, fără să scot o vorbă. Şeful mă urmărea cu coada ochiului, tăcut. În ciuda grosolăniei sale aparente, Ivan Mefodievici era un om sensibil şi-şi dădea seama că orice consolare ar fi fost nepotrivită în clipa aceea...

În port mă aştepta un vraf de telegrame. Toţi prietenii ţinuseră să mă felicite : Vlasov, Kuzmenko, Amirdjanov, Levon, Barhudarian, pînă şi Kostea, care-mi scria de la Moscova. Iată ce scria Şurocika în telegramă : „Felicitări drăguţului, îi doresc multă fericire şi-l sărut" — dar socotind probabil că ultimele cuvinte erau cam îndrăzneţe, adăuga : „ca o soră". Numai de la Akimov nu primisem nimic.

Le-am răspuns tuturor. Pe comandantul de regiment şi pe comisar i-am felicitat pentru înalta distincţie, rugîndu-i să-mi comunice veşti despre Akimov. Celorlalţi le-am mulţumit pentru atenţie şi am intrat cu telegramele de răspuns în biroul lui Iablociko.

— Ivan Mefodievici, împrumutaţi-mi ceva bani, sau daţi-mi voie să expediez telegramele în contul portului, l-am rugat eu, punîndu-i în faţă maldărul de hîrtii.

Iablociko şi-a aruncat ochii pe ele şi mi-a întins o sută de mii de ruble.

— Cum se face că n-ai bani, nu ţi s-au dat ? m-a întrebat el.

— De unde ?

— Al naibii harpagon, nu scoţi o para chioară de la el fără scandal !

Ivan Mefodievici învîrti multă vreme mînerul telefonului pînă cînd căpătă, în sfîrşit, legătura.

— Sidor Iakovlevici, dragul meu ! Nu ai în tine nici măcar un pic de conştiinţă ? strigă el în receptor. Ce, ce ! Parcă n-ai şti ! Băiatul are o mare bucurie, a fost decorat, şi tu nu-i dai bani... Nu zău, nu-nţelegi de cine e vorba ? Atunci să te lămuresc eu — de Ivan Silin, ajutorul meu... Puteai să-ţi închipui şi singur... Bine, ţi-l trimit, dar vezi să nu-l nedreptăţeşti... Salutare... Iablociko se întoarse spre mine şi spuse : Expediază-ţi telegramele şi treci pe la Sidor Iakovlevici. Mi-a făgăduit să-ţi dea tot ce ţi se cuvine.

— Pentru ce ?

— Pentru briliante. Ai uitat ?

— Sînt foarte obosit, Ivan Mefodievici, daţi-mi voie să iau birja de serviciu, l-am rugat eu. După noaptea nedormită, nu mai eram în stare să mă duc pentru a treia oară pe jos pînă la Ceka.

— Ia-o !

În drum m-am oprit la poştă, am expediat telegramele şi am primit ca rest o grămadă de mărunţiş — patruzeci şi şapte de mii de ruble în bancnote mici.

Trăgînd din ţigară, contabilul-şef a ţăcănit multă vreme cu bilele la abacul lui.

— Nu, nu-ţi dau atîta ! a zis el într-un tîrziu. Aşa poţi să-i corupi şi pe oamenii noştri cei mai integri ! Ţine ici două milioane şi du-te. Ţi se cuvine mai mult, incomparabil mai mult, dar nu-i capeţi. De altfel, se prevăd cote-părţi numai pentru contrabandă, despre briliante nu se vorbeşte nimic...

Sidor Iakovlevici a scos din casa de fier o mulţime de bani, i-a numărat de două ori, apoi a aşezat pachetele în faţa mea. Nu ştiam ce să fac cu ei şi, văzîndu-mi încurcătura, contabilul mi-a împrumutat un săculeţ.

— Ia-l, dar să mi-l aduci înapoi, a zis el.

La înapoiere, am mai trecut o dată pe la poştă şi i-am trimis Şurocikăi a doua telegramă : „Vino. Mi-e tare dor să te văd. Opresc cameră hotel."

Eu şi Iablociko nu pusesem nimic în gură din ajun. De foame, simţeam un gol la lingurică, dar nu mai aveam timp să mă reped pe la cantină. Am dat o raită prin piaţa din apropiere, am cumpărat nişte roşii, brînză de oi şi cîteva bucăţi de mălăiaş proaspăt, am pus ceainicul la foc,

apoi m-am ospătat împărăteşte împreună cu Ivan Mefodievici.

— Parcă şi mintea lucrează mai bine cînd ţi-e stomacul plin, zise Iablociko, aprinzîndu-şi o ţigară. E tocmai timpul să analizăm situaţia. Signorului ăla pesemne că i-a şi ajuns la ureche ce s-a-ntîmplat astăzi. Sînt curios să văd ce-o să facă. Normal ar fi să se lase păgubaş... Dar, dacă ne gîndim bine, tablourile s-au evaporat, cîştigul s-a dus... Pentru el, să se-ntoarcă acasă cu mîinile goale e mai rău decît moartea. Prin urmare, în ciuda oricărei primejdii, o să-ncerce să-l scoată pe individ din ţară, în schimbul unei sume de bani. Ce zici, Vanea, e-n stare să riste ori nu ?

— De ce să ne spargem capul cu ghicitori, Ivan Mefodievici ? Să luăm mai bine măsuri de prevedere...

— Asta se-nţelege de la sine ! E interesant, totuşi, să ghiceşti intenţiile adversarului. Ştii şi tu că în munca noastră de multe ori n-ai de ce să te agăţi — nici tu materiale, nici vreun indiciu măcar — totuşi, trebuie să duci acţiunea pînă la capăt. Tocmai de aceea trebuie să te vîri în pielea duşmanului şi să gîndeşti ce-ar gîndi el.

— Sînt convins că riscă. O să creadă că noi nu am căutat decît tablouri, cît despre rest nu ştim nimic.

— Ai dreptate ! zise Iablociko, ridicîndu-se de la locul lui. Şi-acum, hai la treabă. A-nceput să se-ntunece. Spune-i lui Guguşa să ia o lanternă şi să-l înlocuiască pe paznicul de la punctul de control. Să fie cu băgare de seamă, nu de alta, dar să n-o facă de oaie...

Guguşa era vesel ca totdeauna, şi ochii lui negri scînteiau şiret. După ce i-am transmis ordinul, a salutat milităreşte, spunînd :

— Am înţeles să fiu cu băgare de seamă şi să n-o fac de oaie ! Şi după ce se gîndi puţin, adăugă : dar de ce tocmai de oaie... nu-nţeleg !...

După plecarea lui, m-am aşezat la fereastra deschisă şi mi-am mai aruncat o dată privirea prin dosarele pasagerilor care plecau în dimineaţa următoare cu vaporul italian.

Noi îl bănuiam pe unul dintre ei, anume Gregorian, un bărbat blond, de vreo treizeci şi cinci de ani, cu mustăcioară. În fişa lui, la rubrica „profesia", scria laconic : „Brutar". Dar aspectul său îngrijit şi limba aleasă pe care

o folosea nu se prea potriveau cu meseria pe care o declarase. Individul nu semăna de loc cu un muncitor. Şi nu posedam nici un fel de material suplimentar despre el.

Deodată, afară se auziră ţipete, apoi o împuşcătură.

Am băgat repede hîrtiile în casa de fier, am sărit pe fereastră şi am pornit în goană spre chei. Am sosit tocmai la timp. În dreptul gheretei de control, doi indivizi se încăieraseră, rostogolindu-se pe asfaltul umed al străzii. Pe unul dintre ei l-am recunoscut, era Guguşa, celălalt, după îmbrăcăminte, părea să fie un marinar italian.

— Încetaţi ! le-am strigat eu. Avertismentul şi-a făcut efectul, fiindcă au sărit amîndoi numaidecît în picioare.

— Ticălosul ! Îl întreb politicos de unde-a făcut rost de un permis ca ăsta, şi el mă pocneşte-n obraz ! mi-a explicat Guguşa, respirînd întretăiat. Înţelegi, *kaţo,* făcea pe beatul, fluiera şi se clătina, chipurile, ameţit ! M-a luat fără veste şi am căzut, dar am apucat să-l prind de picioare. S-a prăbuşit şi el după mine, şi atunci am tras un foc !

A venit Iablociko şi i-am raportat pe scurt cele petrecute.

— Duceţi-l la noi, să lămurim situaţia ! a ordonat el.

Cînd l-am invitat să mă urmeze (ştiam foarte bine că individul nu era italian, dar i-am vorbit totuşi franţuzeşte), matrozul, continuînd să joace rolul unui beţiv, a bolborosit cîteva cuvinte neînţelese — un amestec de italiană şi franceză, arătînd cu braţul spre ieşire.

— Nu te mai strîmba ! l-am întrerupt eu, şi omul a pornit tăcut după mine.

De îndată ce am ajuns în biroul meu, i-am ordonat ofiţerului de serviciu de la comandatură să-l schimbe pe Guguşa. Apoi am început interogarea arestatului. L-am întrebat dacă are vreo armă asupra lui şi, drept răspuns, el a negat din cap. L-am percheziţionat şi am găsit în buzunarul de la spate al pantalonilor un browning nichelat, de calibru mic.

— În ce limbă preferi să stăm de vorbă, în rusă ori în franceză ? l-am întrebat eu.

— Nu cunosc limba rusă ! a răspuns el într-o franţuzească corectă.

— Spune, pentru ce ai îmbrăcat costumul acesta de marinar ?

—Sînt chiar marinar... Fochist, înţelegeţi ?

— Cum să nu-nţeleg ! Scrie şi pe faţa dumitale că toată viaţa nu ai avut altă îndeletnicire decît să faci focul la cazane, iar în orele libere, să studiezi limba franceză !... Ai de gînd s-o mai ţii mult cu comedia asta, sau răspunzi cum trebuie ?

Individul s-a prefăcut că nu-mi aude întrebarea şi a zis, căscînd alene :

— Mi-e somn !... Am băut cam mult astăzi cu prietenii şi mi-e capul cît o baniţă. Mă duc la mine, trag un pui de somn, şi mîine dimineaţă vă stau la dispoziţie ! Vă răspund la toate întrebările...

— Asta nu, de dormit o să dormi aici.

Marinarul a dat din umeri.

Ivan Mefodievici îşi fuma liniştit ţigara, alături, pe canapea, urmărind cu atenţie conversaţia, deşi nu înţelegea o boabă.

— Nu-i nimic, pînă la urmă o să vorbeşti... am început eu, dar nu am apucat să-mi termin fraza, că s-a deschis uşa şi signor Ernesto, al doilea secund al vasului, a intrat ca o furtună în odaie.

— Cu ce drept îi reţineţi pe marinarii italieni? a strigat el la mine.

— În primul rînd, vă rog să nu ţipaţi ! Şi dacă se poate, vorbiţi-mi franţuzeşte, am propus eu. De altfel, noi n-am reţinut nici un marinar italian.

— Dar ăsta ce-i ?

— Acesta nu e un marinar italian.

— Eu ştiu mai bine ce e. Daţi-i drumul.

I-am tradus lui Ivan Mefodievici cuvintele secundului.

— Spune-i acestui domn că se află acum în Rusia Sovietică şi nu undeva în colonii ! Şi că noi nu vom îngădui niciodată să ni se vorbească în felul ăsta. Domnul secund n-are decît să comande pe vasul său şi să binevoiască a nu se amesteca în treburile noastre !

După ce i-am tradus răspunsul lui Iablociko, signor Ernesto a sărit în sus, furios, şi a început să ne ameninţe, spunînd că o să se plîngă consulului italian. Dacă noi, zicea el, nu-l punem numaidecît în libertate pe marinar, mîine

n-or să mai îmbarce nici un pasager pe vapor. Va face un scandal să se afle în lumea întreagă, şi vasele italiene nu vor mai intra în porturile ruseşti.

— Înainte de a stărui în hotărîrea dumneavoastră, gîndiţi-vă la consecinţe ! ne-a ameninţat italianul.

Nu i-am tradus lui Ivan Mefodievici cuvintele secundului şi i-am dat eu răspunsul direct :

— Aţi vorbit cu multă ardoare, signor capitano, dar uitaţi un amănunt neînsemnat. Omul pe care-l daţi ca fochist de pe vasul dumneavoastră nu e italian, n-a fost niciodată marinar şi nici fochist. Individul e rus. Presupunem că adevăratul fochist se află acum în cabina lui şi-şi bea vinul cumpărat cu banii primiţi de la dumneavoastră. Dacă mai insistaţi, vă vom dovedi destul de uşor susţinerile noastre în faţa domnului consul al Italiei. Iar printre altele, o să-l rugăm pe domnul consul să cerceteze ce v-a făcut să încercaţi scoaterea ilegală din ţară a acestui individ.

— Vă-nşelaţi ! a spus signor Ernesto. Şi cu toate că de data aceasta vocea lui nu mai era atît de sigură, nu ceda în ruptul capului. Să ştiţi că nu las aşa treaba asta ! a ţipat el în cele din urmă şi a părăsit în grabă încăperea.

— L-ai lămurit ? m-a întrebat, zîmbind, Iablociko.

M-am aplecat spre el şi i-am comunicat în şoaptă planul la care tocmai mă gîndisem.

Ivan Mefodievici a încuviinţat din cap, a ieşit din odaie şi s-a întors aproape imediat.

Şedeam toţi trei fără să scoatem o vorbă. Ivan Mefodievici continua să fumeze, arestatul se prefăcea că aţipise, iar eu pregăteam procesul-verbal de interogatoriu.

Peste vreo zece minute a intrat curierul nostru, Vasea, şi a pus pe birou o pereche de pantaloni şi o haină civilă.

—Schimbă-te, i-am poruncit eu arestatului, în rusește.

Falsul matroz s-a fîstîcit pentru o clipă.

— Să mă schimb ? a întrebat el tot în rusește.

Eu şi Ivan Mefodievici am izbucnit în rîs.

— Prin urmare, vorbeşti rusește tot atît de bine ca şi franţuzeşte ! Nu te jena, îmbracă-te în haine civile !

Mîinile îi tremurau, şi din atitudinea lui atît de ţanţoşă mai înainte, nu mai rămăsese nici urmă ! Acum, îmbrăcat cu hăinuţa ponosită şi cu pieptul gol, arăta destul de jalnic.

Eram aproape sigur că dacă avea documente asupra lui, le ascunsese undeva în căptușeală. Pe atunci, aveau mulți obiceiul să folosească procedeul acesta nu tocmai ingenios. Am desfăcut căptușeala bluzei de marinar și — bucurie ! — am descoperit două bucăți de pînză acoperite cu un text scris cu creionul chimic. Primul document constituia o scrisoare de recomandare, adresată probabil unuia dintre conducătorii centrului emigraționist din străinătate — o nouă dovadă că la noi mai funcționau încă grupări contrarevoluționare clandestine bine organizate.

Documentul glăsuia :

„Excelență,

Aducătorul acesteia, domnul Potarjinski Evgheni Borisovici, se trimite la dumneavoastră pentru legătură și informare, așa cum ați binevoit să ne solicitați.

Meritele indiscutabile și îndelungate ale domnului Potarjinski în slujba patriei ne oferă temeiul să-l recomandăm Excelenței voastre ca pe un colaborator demn de toată încrederea.

Rămîn al dumneavoastră devotat

S. H

P. S. Pe Evgheni Borisovici îl cunosc N.S. și K.V. 26 iulie 1921.“

A doua scrisoare era adresată unui oarecare domn Alfredo, din Florența, cu rugămintea de a i se elibera douăzeci de lire sterline lui signor Ernesto Segnini și treizeci de lire lui Potarjinski E. B. La sfîrșitul scrisorii, în loc de iscălitură, erau făcute niște semne convenționale.

— Aha !... E o afacere pe picior mare ! a exclamat Iablociko după ce a citit ambele scrisori. Și acum, cînd ai pierdut partida, se-ntoarse el spre Potarjinski, nădăjduiesc că n-o să te mai încăpățînezi să taci. Spune, de la cine ai scrisorile și prin cine anume ai intrat aici în legătură cu signor Ernesto ?

— N-o să vă spun nimic, șuieră individul printre dinți. Puteți să mă-mpușcați, tot nu vă spun !

— Vai de mine, cum să-l împușcăm noi pe un om care are merite atît de mari față de patrie ! spuse cu ironie Ivan Mefodievici. Fii înțelegător și fă declarații complete!...

Omul s-a închis în mutismul lui cu o neînchipuită încăpățînare. Deși ne-am străduit două ceasuri, nu a fost chip să scoatem nimic de la el! Pînă la urmă, a trebuit să-l trimitem la arest.

— Du-te, Vanea, la Ceka, predă documentele și prin biroul cifru transmite la centru o informare amănunțită despre cele descoperite, mi-a ordonat Iablociko, adăugînd: Nu trebuie să pierdem o clipă. Asta-i o chestie serioasă!...

În zorii zilei am primit dispoziții să-l expediem imediat pe Potarjinski la Moscova...

Îmbarcarea călătorilor pe vaporul italian se apropia de sfîrșit. Schelele au fost ridicate, sirena vasului a fluierat al treilea semnal. Oamenii noștri au dat drumul pe chei mulțimii venite să-i petreacă pe cei care plecau, printre care se strecuraseră vînzători ambulanți și nelipsiții gură-cască ce țineau să asiste la acest eveniment.

Mă plimbam de-a lungul danei fără un scop precis. Lîngă vas, comerțul era în toi. Copilandri cu tarabe de gît le ofereau călătorilor fructe și țigări. După ce numărau banii azvîrliți de pe punte, vînzătorii legau de cîte o sfoară coșulețe de nuiele pline cu mărfurile solicitate, pe care călătorii le ridicau liniștiți pe vapor. Ca și în prima zi, mi-a trecut prin cap gîndul că în condițiile acestea, toate străduințele și eforturile noastre de a împiedica contrabanda erau zadarnice. Peste cîteva minute, bănuielile mele s-au adeverit. L-am văzut pe „brutarul" Gregorian, despre care am vorbit înainte, aruncînd pe chei niște bani și cerîndu-i unui vînzător un pachet de țigări „Salve".

Am prins din zbor acest coșuleț, am luat pachetul de țigări și l-am băgat în buzunar.

— Dă-i domnului alt pachet! am spus eu băiatului care stătea nedumerit. Dar n-am apucat să-mi termin vorba că puștanul a rupt-o la fugă și a dispărut cît ai clipi în mulțime.

— Ce-nseamnă asta? a răcnit Gregorian cît îl ținea gura. Dă-mi țigările!

Am ridicat capul, și privirile ni s-au încrucișat.

— Ce-i, domnule Gregorian, nu ți-a reușit figura?

— Care figură?... Nu ai dreptul! Să-mi dai țigările! a urmat el, galben ca ceara, întinzînd mîinile spre mine...

Am desfăcut pachetul şi am golit ţigările în palmă. Unele dintre cartoanele ţigărilor aveau înăuntru ceva înfăşurat în foiţă subţire. În acestea am găsit douăsprezece briliante. E drept că cele mai multe erau micşoare, totuşi, după aprecierea contabilului nostru şef, valorau o sumă destul de mare.

Cu mulţi ani mai tîrziu, am folosit vicleşugul acesta al lui Gregorian într-o împrejurare cu totul diferită. Despre aceasta voi povesti însă la timpul cuvenit...

TOATE MIJLOACELE SÎNT BUNE

Pe zidul de piatră, lîngă intrarea principală a unei clădiri era prinsă o tăbliţă pe care scria : „Profesoară de muzică". Prin fereastra deschisă de la etaj, răzbăteau uneori pînă în stradă sunetele unui pian.

În fiecare dimineaţă, în drum spre port, în dreptul acestei clădiri îmi încetineam paşii, ascultînd acordurile maiestuoase şi puternice, sau alteori triste şi domoale care se revărsau dinăuntrul ei. Aş fi vrut atît de mult să mă ocup de muzică, să iau lecţii ! Dar nu prea îndrăzneam. Desigur că acolo învăţau copii sau poate fete. Ce-ar fi fost să apară deodată printre ele un cogeamite vlăjgan, îmbrăcat cu haină de piele şi cu naganul la şold ?... De altfel, nici nu prea aveam timp. Totuşi, într-o bună zi m-am hotărît, mi-am luat inima-n dinţi, am urcat la etaj şi am sunat.

Mi-a deschis o femeie uscăţivă, între două vîrste, îmbrăcată modest şi cu un păr bogat, aproape alb ca neaua.

— Pe cine cauţi ? m-a întrebat ea cu un uşor accent gruzin.

— Aş vrea să vorbesc cu profesoara de muzică...

— Eu sînt. Poftim, intră, m-a invitat dînsa.

O odaie încăpătoare, mobilată sobru. O tînără frumoasă de vreo optsprezece ani cînta la pian, iar alte patru fete şedeau în jurul mesei şi scriau ceva cu capul aplecat deasupra caietelor.

— Cu ce pot să-ţi fiu de folos ? întrebă profesoara, privindu-mă cu simpatie şi curiozitate în acelaşi timp.

— Să vedeţi... aş vrea să iau lecţii ! am răspuns eu, bîlbîindu-mă, ruşinat de privirile fetelor, care-şi lăsaseră scrisul şi se uitau la mine.

— Te-ai mai ocupat de muzică pînă acum ?

— Puţin.

— Cunoşti notele ?

— Da.

— Poate doreşti să ne cînţi ceva ? Ninocika, cedează-i dumnealui locul, se întoarse profesoara spre tînăra fată de la pian.

M-am aşezat pe scaun. Inima îmi bătea să-mi sară din piept. M-am hotărît să cînt ceva din Chopin.

Am luat primul acord şi m-am speriat pur şi simplu... Degetele nu mă mai ascultau, de parcă erau de lemn ! Pe urmă, ca de obicei, m-a furat melodia, rigiditatea degetelor a dispărut şi n-am mai simţit nici o jenă.

— Nu-i rău, nu-i rău de loc ! a spus profesoara, învăluindu-mă cu privirea blîndă a ochilor ei. O să mă ocup de dumneata cu multă plăcere !

Ne-am înţeles să vin la lecţii de două ori pe săptămînă, dimineaţa, înainte de serviciu. Despre plată nu a amintit nici unul dintre noi.

Petrecut de privirile iscoditoare ale fetelor, m-am înclinat cu stîngăcie şi nici nu ştiu cum am ieşit din odaie.

Nu mă simţeam de multă vreme atît de fericit ! „O să mă ocup de muzică, o să studiez", îmi spuneam eu, gata să sar în sus de bucurie. Ehei, ce-ar fi să las totul baltă şi să m-apuc serios de învăţătură ? Dar ce să mai vorbim !... Deocamdată trebuia să mă mulţumesc numai cu visul...

Abia am ajuns la birou, că m-a chemat Iablociko :

— Mi-a telefonat şeful serviciului administrativ şi mi-a spus să te duci pînă la el.

Iablociko îşi ascundea un zîmbet.

— De ce zîmbiţi, Ivan Mefodievici ? Ce treabă are dumnealui cu mine ?

— Înseamnă că are, dacă te-a invitat ! zise el, ridicîndu-se de pe scaun, apoi se apropie de mine şi-mi puse palma sa grea pe umăr. Hei, Vaniuşa, Vaniuşa ! Eşti încă tînăr, frăţioare, nu pricepi nimic !... Oamenii de felul gos-

podarului nostru au un miros de copoi — simt numaidecît totul ! A văzut pesemne că vîntul bate de data asta spre tine, aşa că vrea să-ţi fie şi el cu ceva pe plac. Du-te şi află, n-ai nimic de pierdut !...

După ploi îndelungate, pentru prima oară se ivi soarele, şi totul în jur — casele, străzile, copacii — arătau atît de frumoase, încît ai fi jurat că-s poleite cu aur. Într-o zi ca asta era păcat să stai închis în birou. Am pornit de-a lungul ţărmului. La debarcadere se legănau lin o mulţime de şalupe, lotci pescăreşti, bărci cu motor şi iole. Parcă bucurîndu-se de ziua însorită, delfinii se dedau jocului lor obişnuit, sărind afară din apă, apoi afundîndu-se brusc în adîncuri şi hîrjonindu-se printre valuri. Am stat multă vreme pe mal, azvîrlind pietricele şlefuite de vreme, care zburau, atingînd crestele subţiri şi înspumate. Într-un cuvînt, mă jucam ca un copilandru lipsit de griji şi necazuri, pentru care nu existau nicăieri contrarevoluţionari şi nici contrabandişti !

După aceea m-am dus la şeful serviciului administrativ. De data aceasta, m-a întîmpinat cu multă prietenie.

— De ce nu mai dai pe la mine, Ivan Egorîci ? a început el, poftindu-mă într-un fotoliu.

— N-am prea avut treburi pe aici !

Nu înţelegeam de ce vorbea atît de amabil cu mine.

— Păi — neapărat cu treburi ? Puteai să treci şi aşa, doar să mă vezi. De altfel, am o obligaţie faţă de tine. Ai vrut să-ţi procur o uniformă de marinar. Mi-ai cerut sau nu ?

— N-am cerut eu, ci tovarăşul Iablociko...

— E totuna ! Nu-i de obrazul unui lucrător ca tine, care are de-a face cu marinari străini, să umble în bluză şi cu cizme în picioare. Ei bine, află că ţi-am făcut rost de o uniformă cum nu s-a mai văzut ! Haine ofiţereşti, dinainte de război. Le-am găsit în depozitele flotei comerciale. Vino să ţi le arăt. Şeful serviciului administrativ m-a dus într-un colţ întunecos, ticsit cu tot felul de boarfe.

A scos din grămadă o pereche de pantaloni de postav negru, o haină de aceeaşi culoare, cu nasturi auriţi, o cămaşă albă, apoi o cravată şi nişte ghete de box. Dar cea mai impunătoare era cascheta marinărească de căpitan,

cu cozorocul lăcuit și cu emblema flotei, avînd o steluță roșie la mijloc.

— Încearcă-le ! Să n-ai nici o grijă, totul e după măsura ta ! m-a îndemnat harnicul gospodar, ștergînd cu mîneca bluzei praful de pe cozoroc.

Mi-am pus noua uniformă cît ai clipi, și la lumina slabă a becului, m-am privit în oglindă.

— Ei, ce zici ? mă-ntrebă el, zîmbind satisfăcut.

— Mulțumesc, îmi vine foarte bine !

— Asta-i, vezi ! Evlampi Feodorovici își cunoaște meseria !... Uite, mai ia o cămașă, să ai de schimb. Să le porți sănătos ! urmă el, împachetînd la iuțeală în cutie hainele mele vechi. Nu-ți mai scoate uniforma, du-te așa cum ești !...

Mă simțeam oarecum jenat, dar și încîntat !... Cine n-a visat în tinerețe să se împăuneze cu o uniformă de marinar ?

Tovarășii de la comandatura portului m-au întîmpinat cu multă însuflețire. Îmi pipăiau care mai de care hainele cele noi, îmi încercau cascheta și susțineau toți într-un singur glas că uniforma îmi vine grozav de bine. Gugușa mai ales era de-a dreptul fericit.

— Vai, *kațo* ! Acum arăți într-adevăr ca un veritabil căpitan de vas ! a exclamat el, strîngîndu-mi mîna. Ar trebui să comanzi un vapor mare !

— Lasă prostiile ! N-am călătorit măcar o dată cu vaporul !...

Ivan Mefodievici a fost și el foarte mulțumit, și după ce am rămas singuri, m-a lămurit în privința șefului serviciului administrativ :

— Cu toate că-i un porc de cîine, Evlampi e un sforar cum nu s-a mai văzut ! Își cunoaște meseria. Uită-te și tu cum te-a gătit !...

Încetul cu încetul, viața a intrat pe făgașul ei obișnuit. Mîncam cu toții împreună și ne ocupam fiecare, pe rînd, de gătitul mesei. Ne costa mai ieftin și, ce-i mai important, mîncarea era mai gustoasă și de mai bună calitate decît cea de la cantină. Eu m-am mai îngrășat puțin, am mai crescut între timp, mă maturizasem. Acum purtam părul lung și eram nevoit să mă bărbieresc cel mult la două zile. Am observat că pe stradă, fetele se cam uitau după

mine, şi asta îmi satisfăcea vanitatea. De altfel am început să mă orientez mai bine şi în muncă, şi printre ceilalţi tovarăşi aveam reputaţia unui cekist cu experienţă. La „faima" aceasta a contribuit în mare parte şi Iablociko. El nu scăpa nici o ocazie să mă laude şi să mă dea drept exemplu demn de urmat.

M-am apucat să studiez literatura politică şi mărturisesc că în privinţa aceasta meritul îl avea Nesterov, care s-a dovedit a fi un conducător destoinic al grupei de pregătire politică. Dar mai important decît orice era faptul că el însuşi credea profund în tot ceea ce ne explica nouă — cursanţilor din grupa sa. Lecţiile de muzică se desfăşurau şi ele normal, aducîndu-mi multe clipe de bucurie. Profesoara mea, Nina Gheorghievna Ninaşvili, era o femeie atentă şi de o rară bunătate. Mi-a propus să vin la ea seara, cînd aveam timp liber, şi să exersez la pian. „Ai nevoie de cît mai mult exerciţiu", îmi spunea ea adesea. Uneori stăteam ceasuri întregi de vorbă la o ceaşcă de ceai. Nina Gheorghievna absolvise conservatorul din Moscova, călătorise în Italia şi avusese prilejul să întîlnească mulţi muzicieni renumiţi.

Se părea că totul merge cum nu se poate mai bine. Şi iată că, pe neaşteptate, un tovarăş de-al nostru a dat de bucluc, ceea ce a avut o puternică influenţă asupra tuturor lucrătorilor de la comandatura portului.

Într-o seară, tîrziu, m-a chemat Iablociko şi mi-a ordonat să mă duc imediat la Guguşa să-i percheziţionez locuinţa, şi pe el să-l arestez.

— Ce spuneţi, Ivan Mefodievici ! Ce fel de glumă-i asta ? am exclamat eu fără să vreau.

—Pe dracu glumă, cînd el, nemernicul, ne-a făcut de ruşine pe toţi !

— Dar ce s-a-ntîmplat ? am întrebat eu, cu inima încremenită de teamă.

— Acum vreo zece zile, Guguşa a fost însărcinat de şeful comandaturii de la Ceka să percheziţioneze casa unui fost prinţ gruzin. A găsit acolo cîteva bijuterii, le-a trecut în procesul verbal, dar a ascuns un fleac — un coşuleţ de argint cu diferite accesorii pentru lucrul de mînă. A doua zi, i-a dăruit blestemăţia de coşuleţ drăguţei sale, iar neroada s-a lăudat faţă de prietene cu cadoul primit.

Şi de aici s-a încins hora !... Pe scurt, faptul a ajuns la urechile lucrătorilor de la grupa operativă de urmărire. Aceştia s-au interesat de unde a luat Guguşa obiectul, au verificat, şi pînă la urmă s-a descoperit adevărul. Cică preşedintele s-a făcut foc şi a ordonat pe loc ca Guguşa să fie arestat şi pedepsit cu toată asprimea. Asta-i toată povestea !...

Am tăcut amîndoi multă vreme. Cine să înţeleagă toată gravitatea acestei situaţii mai bine decît mine, care trecusem printr-o împrejurare oarecum asemănătoare ?

— Ivan Mefodievici ! Parcă aţi spus că în afară de nenorocitul acela de coşuleţ, Guguşa nu s-a mai atins de nimic. Atunci, ce rost mai are să i se facă percheziţie ? am întrebat eu în cele din urmă.

— Poţi să ştii ! a răspuns el scurt.

Nu-mi puteam închipui cum o să pot intra în casa unde fusesem de atîtea ori ca prieten bun şi să încep s-o scotocesc. Cum să mă uit eu în ochii bătrînei mame a lui Guguşa, care m-a primit întotdeauna cu atîta ospitalitate şi n-a ştiut cum să facă să mă simt mai bine la ei ?... Dar aş fi luptat zadarnic cu Iablociko. Atît puteam să încerc — să-i mai potolesc indignarea.

— Ştiu toţi că Guguşa e băiat bun, un adevărat tovarăş şi un lucrător devotat ! Să zicem că a greşit, dar, să-i tăiem capul pentru atîta lucru ?... Apoi, mai e şi maică-sa... Bătrînica îl pierde din ochi de drag — e singurul ei copil. Dacă le fac percheziţie, bătrîna moare de durere...

— Şi tu ce propui ? mă întrebă posac Iablociko.

— Să-l aducă Vasea pe Guguşa încoace. Să stăm de vorbă cu el, şi dacă e cazul, îl şi băgăm la arest.

— Fie, să plece Vasea acolo ! zise Iablociko, făcînd un gest cu mîna. Dar pe el, ticălosul, tot o să trebuiască să-l arestăm şi să-l trimitem la Ceka.

Nu l-am contrazis şi, de teamă să nu se răzgîndească, i-am ordonat imediat lui Vasea să se ducă la Guguşa.

Cînd a venit, a intrat în birou umil şi speriat — probabil că bănuia pentru ce fusese chemat.

— Predă arma, i-am ordonat eu, fără să-l privesc.

El şi-a desprins tăcut tocul de piele şi a pus revolverul pe birou.

— Acum stai jos şi mărturiseşte cum a fost !...

— Urîtă treabă, vai, ce urîtă ! Cunoşti pe Tamara, e foarte frumoasă, aşa frumoasă, că nu sînt în stare s-o descriu... Din cauza tulburării, Guguşa vorbea ruseşte mai stîlcit decît de obicei. Curînd se-mplineşte anul de cînd ne-am întîlnit, şi în tot timpul acest n-am făcut la ea nici un cadou, nici măcar un ac !... Am vrut, înţelegi, am vrut foarte mult, dar n-aveam ce să-i dau. La noi obicei este, dacă iubeşti o fată, să-i dăruieşti ceva. Iar în casa bătrînului prinţ am văzut sculele acelea de împletit, mici, frumoase. Am gîndit, ce nevoie are de sculele asta baba lui prinţul — hoaşca aia bătrînă ? Am pus în buzunar şi am făcut cadou la Tamara.

— Altceva n-ai luat ?!

Guguşa sări ca ars, şi ochii îi scînteiară.

— De ce pui aşa-ntrebare ? Ce sînt eu — bandit ?

— Bine, ascultă ! Ai făcut o faptă mizerabilă, nu merită să mai discutăm. Trebuie să te arestez. La Ceka să mărturiseşti anchetatorului tot adevărul. Şi orice hotărîre va lua colegiul, s-o întîmpini bărbăteşte. În viaţă se-ntîmplă multe... Şi pe mine erau gata să mă împuşte pentru o pereche de cizme !...

— Vanea, te rog ca pe un prieten, ca pe un frate, spune-i mamei şi Tamarei că am fost trimis în delegaţie ! se rugă Guguşa, cu buze tremurînde.

Mi se sfîşia inima de mila lui şi am făgăduit să-i îndeplinesc rugămintea.

În zilele următoare am fost ocupaţi cu pregătirea unei acţiuni foarte importante. Mi-am luat totuşi timp şi am dat o fugă la Ceka să-i duc lui Guguşa un pachet cu tutun, pîine, brînză şi nişte zahăr.

Cînd l-am întrebat ce pedeapsă îl aşteaptă pe prietenul meu, şeful comandaturii mi-a răspuns evaziv :

— A scrîntit-o rău băiatul... Chestiunea e limpede, totuşi se anchetează. Probabil că o să fie judecat de colegiul nostru...

Acţiunea de care am amintit înainte era complicată şi primejdioasă. Căpitanul şalupei cu motor „Iuldîz", contrabandistul Ismail, venea destul de des pînă la malul nostru. Echipajul şalupei sale era alcătuit din cei mai odioşi tîlhari, în stare de orice de dragul căpătuielii şi al

unei vieți ușoare. Oamenii lui Ismail opuseseră de două ori rezistență grănicerilor noștri, folosind armele de foc, și se retrăseseră, în afara apelor noastre teritoriale. Căpitanul lor nu putuse fi prins cu nici un chip, deși toți speculanții din oraș vindeau mărfuri aduse de el. Ismail reușea să-și descarce mărfurile de contrabandă în cîte un loc ascuns, iar în port venea numai cu încărcături permise de lege. Două-trei săptămîni, oamenii de pe „Iuldîz" chefuiau și petreceau prin taverne, și, după ce-și desfăceau marfa, ridicau din nou ancora, ca să apară iar după cîtva timp.

Primisem știrea că peste cîteva zile căpitanul Ismail va sosi în portul nostru. Aflasem și locul unde trebuia să debarce contrabanda. Iablociko primise ordin să-l prindă cu orice preț asupra faptului, și în port au început cu înfrigurare pregătirile trebuincioase. Pe lîngă întocmirea planului de acțiune în cele mai mici amănunte, am stabilit și legătura cu grănicerii.

Se apropia toamna, vremea începuse să se strice. Peste mare pluteau pîlcuri de nori plumburii, ploile țineau zile-n șir, iar noaptea, vizibilitatea nu trecea de zece-cincisprezece metri. Timpul cel mai potrivit pentru contrabandiști!...

Patru nopți la rînd am stat de veghe pe stîncile de pe litoral. Înghețasem bocnă, ploaia ne pătrunsese pînă la piele, dar fără nici un folos ! Blestemata de șalupă nu se arăta. În zori ne întorceam din misiune rupți de oboseală și tare îndîrjiți. Ne temeam ca nu cumva Ismail să ne tragă pe sfoară și de data aceasta. Dormeam pe apucate, mai ales că trebuia să supraveghem și activitatea din port care-și urma cursul de totdeauna.

În noaptea a cincea, vremea s-a făcut insuportabilă. O pînză deasă de ploaie ascunsese de privirile noastre marea, stîncile — totul. Nu vedeai la doi pași. Șuvoaiele tulburi, contopindu-se, se transformau sub ochii noștri în adevărate rîuri, ducînd spre mare trunchiuri de copaci, bolovani uriași, precum și resturi de cherestea.

Umezeala ne pătrundea pînă la oase. Ne adăposteam sub cîte o stîncă, tăcuți, dîrdîind de frig, cu hainele jilave. Timpul se scurgea chinuitor de încet... dimineața părea că n-o să mai vină niciodată.

Pe la miezul nopții am deslușit un plescăit de vîsle, apoi am întrezărit silueta unui vas. La bordul șalupei nu era aprinsă nici o lumină.

Iablociko a dat ordin să ne pregătim, și fiecare și-a ocupat pe tăcute locul dinainte stabilit.

Sub o stîncă de pe mal se auzeau limpede glasuri guturale. Contrabandiștii își descărcau marfa.

Grănicerul care ne însoțea a pornit în goană să anunțe oamenii de la pichet să taie retragerea șalupei, dinspre mare, în timp ce noi așteptam să se descarce toată marfa pe uscat.

— Cred că e timpul! a spus Ivan Mefodievici, care ședea lîngă mine și, ridicîndu-se în picioare, a răcnit: Căpitane Ismail, sînteți încercuiți! Orice împotrivire e de prisos. Predați-vă!

Drept răspuns au urmat cîteva împușcături.

Iablociko s-a ascuns după stîncă și a ordonat cu glas tare, să se audă pînă jos:

— Foc, băieți! Trageți fără milă! Așa le trebuie dacă n-ascultă de somație...

A început să răsune răpăitul împușcăturilor. O parte dintre contrabandiști căutau să ne țină în șah cu focul armelor, în timp ce alții cărau baloturile înapoi pe șalupă.

Cei mai mulți oameni ai noștri au început să coboare tîrîș în frunte cu Ivan Mefodievici, spre țărmul mării, trăgînd mereu din mers. S-au auzit urletele răniților. Văzînd că nu poate să-și salveze marfa, Ismail își zorea oamenii să se urce în barcă.

Potrivit cu dispozițiunile lui Iablociko, eu am rămas sus, pe stîncă, împreună cu alți doi lucrători, ca să acoperim spatele. Știam că Ismail avea complici în oraș, care era de așteptat să vină după marfă. Însă probabil că-i speriase împușcăturile, fiindcă nu se arăta nimeni.

Pe mare s-au ivit cîteva luminițe — se apropia șalupa grănicerilor noștri. Un fascicul de lumină a străpuns perdeaua de ploaie în licăriri jucăușe, stingîndu-se și aprinzîndu-se. Cu toate că nu cunoșteam codul de semnalizare maritimă, am înțeles că contrabandiștii erau somați să se predea.

Din cauza întunericului nu vedeam ce se-ntîmplă jos. O flacără sfîșie bezna și bubuiră două lovituri de tun. De

la bordul şalupei cu motor se dădură cîteva semnale şi totul se linişti iar.

Pe şalupa grănicerească se aprinse reflectorul şi, la lumina lui, i-am văzut pe contrabandişti sărind unul după altul pe mal. Căpitanul Ismail stăruia prin tîlmaciul lui să i se dea voie să-şi transporte din nou marfa în barcă. Iablociko însă era neînduplecat.

— Cunoaştem noi tertipurile astea ! a spus el. Cînd o să ajungi în port, o să faci tărăboi şi o să uiţi că ai fost atacat în largul mării !... Nu, stimate căpitane Ismail, nu-ţi va merge ! Ţi-ai făcut destul mendrele — ajunge ! Aici eu comand parada, şi dumneata să faci bine să te conformezi !...

Am lăsat în paza grănicerilor peste cincizeci de baloturi şi lăzi, aruncate în dezordine pe nisipul umed al plajei, şi am pornit cu contrabandiştii spre oraş. Pe drum, Ismail mormăia mereu ceva neînţeles — de bună seamă că-şi blestema soarta, şi o dată cu ea, şi pe noi.

A doua zi dimineaţa, lăzile şi baloturile au fost duse şi predate la vamă, iar şalupa a fost remorcată pînă-n port.

Preşedintele Cekăi le-a mulţumit tuturor celor ce luaseră parte la această acţiune.

Am primit de la Şurocika o scrisoare, în care fata-mi făgăduia că o să vină curînd să mă vadă.

Nu ştiu de ce, dar de data aceasta, epistola Şurocikăi m-a emoţionat adînc.

Mă simţeam tare singur. După pierderea mamei nu mai aveam pe lume pe nimeni mai apropiat. Aşa se explica pesemne faptul că aşteptam cu atîta neràbdare s-o revăd pe Şurocika, îmi spuneam eu. Dar, nici vorbă că nu făceam decît să mă amăgesc singur. De ce nu tînjeam la fel şi după alţi prieteni, chiar dintre cei mai buni, cum era, de pildă, Kostea ?...

În casa profesoarei de muzică întîlneam uneori fete. Una dintre ele, Maria, îmi plăcea mult. Era şi frumoasă. Cînd mă uitam la ea, înţelegeam de ce poeţii orientali compară adesea fecioarele cu platanii. Înaltă, subţire şi diafană, Maria semăna într-adevăr cu o mlădiţă de platan. Avea părul bălai, cu reflexe aurii, iar ochii negri, ca şi genele şi sprîncenele. Obrajii arşi de soare erau uşor îmbujoraţi, ceea ce-i dădea tinerei fete un farmec deosebit.

De cîte ori rămîneam singuri, Maria se lăsa uşor şi cu plăcere atrasă în cîte o discuţie, rîdea, făcea glume. Dar abia apărea vreuna dintre prietenele ei, că se închidea în sine şi-mi răspundea cu multă zgîrcenie la întrebări.

O dată, am întîlnit-o pe stradă şi am vrut să intru în vorbă cu ea, dar fata şi-a înclinat scurt capul, zîmbindu-mi la salut, şi a grăbit pasul. Oarecum nedumerit de purtarea ei, am întrebat-o pe Nina Gheorghievna de ce Maria se ferea să stea de vorbă cu mine faţă de alţii.

Bătrîna profesoară a tăcut o vreme, căutînd parcă răspunsul.

—Nu ştiu dacă o să mă înţelegi... Dumneata eşti rus şi faci parte dintr-un mediu cu totul deosebit de al ei. Da, da, nu te mira şi nu clătina din cap ! Din păcate, unele tradiţii naţionale absurde au rădăcini adînci. Părinţii Mariei sînt oameni cumsecade, cu o frumoasă educaţie, dar au rămas prizonieri ai vechilor tradiţii şi nu vor accepta niciodată ca fata lor să se lase atrasă de un tînăr de origine rusă.

— Dar dacă tinerii se iubesc ?

— Au existat şi cazuri de acestea, rare, ce-i drept, dar au fost... De obicei, sfîrşitul acestor idile este destul de trist. Părinţii îşi blestemă odrasla, se leapădă de ea...

— Ce barbarie ! am exclamat eu fără voie. Ceva asemănător s-a-ntîmplat şi cu maică-mea, care a avut mult de suferit... Înţeleg că oamenii se deosebesc după criterii sociale, dar după naţionalitate — asta mi se pare pur şi simplu absurd ! Cînd o să se sfîrşească odată cu toate astea ?

— O să se sfîrşească, firește ! Dar mai trebuie să treacă ceva timp... Spune, îţi place mult Maria ? m-a întrebat ea pe neaşteptate.

— Nu ştiu... E o fată liniştită, cu suflet bun. Aş fi vrut s-o cunosc mai îndeaproape...

— Înţeleg... Să-ţi mărturisesc o taină — nu i-am stimat niciodată pe oamenii care dau înapoi în faţa greutăţilor ! a adăugat ea brusc.

Anchetarea lui Gugușa s-a terminat. Colegiul Cekăi l-a condamnat pe tovarăşul nostru la trei ani închisoare. Trei ani, pentru un lucru mărunt, care valora trei ruble !...

Timp de două zile am umblat ca năuc, cu gîndul la soarta lui Guguşa. Şi cum să-i lămuresc bătrînei sale mame dispariţia feciorului ei ?... Trebuia să fac ceva pentru salvarea bietului băiat, dar ce anume ? M-am dus la Iablociko să-i cer sfatul.

— La drept vorbind, au cam sărit peste cal, a zis el. De altfel, l-au pedepsit atît de sever, tocmai ca să le taie pofta la alţii. Şi-apoi, nu-i vorba de durata pedepsei, cît de condamnarea însăşi. O să stea vreo şase luni şi-or să-i dea drumul, dar rămîne cu pata o viaţă întreagă... Nu degeaba spune zicala : „Păzeşte-ţi cinstea de tînăr".

— Ce-ar fi, Ivan Mefodievici, dacă l-am lua noi pe garanţie ? am propus eu.

— Nu ştiu, zău... Nu ştiu, mormăi Iablociko, aprinzîndu-şi o ţigară.

— Modest Ivanovici, fostul meu şef, avea obiceiul să spună că munca noastră în organele de securitate nu constă numai în aplicarea de măsuri represive. Şi avea dreptate. Să nu fie oare în stare un asemenea colectiv ca al nostru să educe un tînăr... şi mai ales un băiat atît de bun ? Doar Guguşa nu-i un duşman, nici un om pierdut. Pe lîngă toate acestea, gîndiţi-vă numai la mama lui, ce-o să se întîmple cu ea ?

— Ascultă, Ivan, tu eşti cam scrîntit la minte, zău aşa !... Ce rost are să te străduieşti atîta să mă convingi, mizînd pe sentimentele mele de milă ? Cine crezi că sînt eu, preşedintele Cekăi, ca să pot revoca o hotărîre a colegiului ? Sau Kalinin, preşedintele Comitetului Executiv Central Unional ?

— Cu raţionamente de acestea poate omul să renunţe la orice !... Eu sînt sigur că dumneavoastră vreţi să-l ajutaţi pe Guguşa. Hai împreună la preşedinte să discutăm cu el, poate o să ne înţeleagă. La urma urmei, Guguşa a lucrat cot la cot cu noi, aşa că şi noi avem faţă de dînsul o oarecare răspundere !

— Dar dacă n-o vrea să ne-asculte ? a murmurat Iablociko, şovăitor.

— O să vrea ! Ştim şi noi să vorbim omeneşte — o să-i explicăm.

— Haide, fie... Să mergem...

Președintele Cekăi era pe vremea aceea Ținbadze, un bolșevic vechi. Omul acesta sever și neînduplecat trecuse prin marea școală a luptei revoluționare și a muncii conspirative, stătuse prin închisori și evadase de mai multe ori din locurile de deportare. Se spune că o pedepsise cîndva cu arest la domiciliu pe propria lui soție, pentru că acceptase în dar de la un concetățean de-al lor o găină.

Ținbadze ne-a primit destul de rece, dîndu-și probabil seama de la început pentru ce venisem.

—Vă ascult, a zis el sec, fără să ne ofere măcar un scaun.

— Am venit la dumneavoastră în legătură cu un lucrător de-al nostru, începu Iablociko, dar intimidat de privirea aspră a lui Ținbadze, amuți numaidecît.

— Mai bine ați avea grijă ca lucrătorii voștri să nu comită infracțiuni ! zise el, mutînd cu un gest mînios tamponul dintr-un loc într-altul.

— Ne dăm seama că abaterea săvîrșită de Gugușa n-are nici o justificare, am spus eu. Dar ținînd seama de tinerețea și munca lui ireproșabilă de pînă acum, ne-am hotărît să vă rugăm, tovarășe Ținbadze, să ne îngăduiți să-l luăm pe cauțiune. Lucrătorii de la comandatura portului vor să-l educe pe Gugușa ! Altfel, băiatul se va prăpădi...

Președintele nu m-a întrerupt și mi s-a părut că mă ascultă cu atenție.

— Interesant !... Cu alte cuvinte, v-ați hotărît să organizați la voi în port o școală de reeducare a tinerilor infractori ! spuse el, zîmbind ironic.

— Nu, vrem numai ca prin sfatul și exemplul nostru să-l ferim în viitor de alte fapte nechibzuite. Iar dînsul, la rîndul lui, se va simți mereu răspunzător față de tovarășii care s-au pus chezaș pentru el. Eu socot că Gugușa nu e un infractor incorigibil. Desigur că fapta lui e condamnabilă, însă...

— Ce „însă" ? Spune pînă la capăt !

— Vă spun ! Băiatul s-a îndrăgostit de o fată... Iar ceea ce a făcut este mai curînd rezultatul unei porniri nechibzuite, decît o abatere intenționată. N-a pus mîna pe nici un obiect mai de preț — a luat doar un lucru de nimic...

— Auzi ce expresii foloseşte dumnealui ! „Dragoste, pornire nechibzuită" !... Păi aşa poţi găsi scuze la orice ! Tăcu o vreme, iscodindu-mă cu privirea. Totuşi, vorbele tale au o anumită logică... Staţi jos ! Să-l invit şi pe tovarăşul Lordkipanidze.

L-a rugat la telefon pe locţiitorul său să vină la dînsul.

— Uite, vulturii ăştia intervin pentru flăcăul care a şterpelit trusa de tricotat din casa prinţului ! începu Ţinbadze de îndată ce Lordkipanidze apăru pe uşă. Vor să-l ia pe cauţiune. Ce ai de spus ?... Intervenţia porneşte de la o idee justă — vinovatul o să se simtă răspunzător faţă de tovarăşii săi şi e de aşteptat să se îndrepte.

— Pătitul ştie să se ferească, încuviinţă Lordkipanidze. După o asemenea lecţie, Guguşa cred că şi-ar tăia mai curînd mîna decît să facă o nouă prostie.

Parcă mi s-a luat o greutate de pe inimă — lucrurile mergeau bine !...

— Într-adevăr, ce-ar fi, Aleksei, să-i aplicăm băiatului sentinţa cu suspendarea pedepsei şi să-l dăm pe garanţie tovarăşilor lui de la comandatură ? întrebă Ţinbadze. Iar dacă n-o vor scoate la capăt cu el, o să-i pedepsim îndoit pe dumnealor !

— De acord, a spus Lordkipanidze.

— Vă mulţumim foarte mult ! O să ne dăm toată silinţa ! am exclamat eu, fără să-mi ascund bucuria. Putem să-l luăm cu noi pe Guguşa ?

— Măi, dar iute mai eşti !... Nu, mai întîi să adunaţi tot personalul, să adoptaţi o hotărîre şi s-o trimiteţi aici, iar după aceea, noi vom revizui sentinţa...

— Bine ! Chiar astăzi o să vă trimitem hotărîrea adunării generale !

Considerînd discuţia încheiată, ne-am ridicat în picioare, dar Lordkipanidze ne-a făcut semn să mai rămînem.

— Am şi eu cu voi o problemă, a spus el şi m-a întrebat : Silin, tu ai fost vreodată pe la Cazărmile roşii ?

— Nu ! De auzit, am auzit de ele, dar n-am avut ocazia să le văd.

— În cazărmi sînt adăpostiţi vreo patru sute de refugiaţi armeni — femei, copii, bătrîni. Ca să-şi salveze viaţa de masacrele turceşti, oamenii aceştia au fugit din Kars şi Ardahan încă din 1919 şi au rămas aici. Acum, mor

pur și simplu de foame. Și a mai izbucnit printre ei și o epidemie de tifos... Trebuie să-i salvăm cu orice preț pe nefericiții aceștia. Dar deocamdată noi nu avem nici un fel de mijloace. Moscova a făgăduit să ne ajute, însă nu ne vine ajutorul decît abia peste vreo lună și jumătate. Ce-ar fi să vă luați voi sarcina asta ?

Am schimbat o privire cu Ivan Mefodievici și am ridicat amîndoi din umeri. Nu înțelegeam cum puteam să-i ajutăm noi.

— N-ați priceput ? întrebă Ținbadze.

— Nu...

— Vă lămuresc eu numaidecît. Voi aveți mereu de-a face cu importatori, speculanți, traficanți de valută... Îi cunoașteți pe degete, nu-i așa ? Ei bine, convocați-i pe toți indivizii ăștia și stați de vorbă cu ei. Strîngeți-i frumușel cu ușa să-și desfacă nițel baierele pungii și să-i ajute pe înfometați, măcar pentru salvarea sufletelor lor negre ! Cu altele or sta ei cum or sta, dar păcate e sigur că au destule. Nădăjduiesc că acum ați înțeles ?

— Oarecum, zise nehotărît Iablociko. De înțeles, am înțeles noi cum vine socoteala, dar importatorii și ăilalți sînt niște zgripțoroi în stare să-și vîndă sufletul diavolului pentru un sfanț. Dacă ne refuză...

— Faceți așa să nu vă refuze ! E vorba de salvarea a patru sute de oameni ! Cine alții să le poarte de grijă, dacă nu noi, cekiștii ? zise Ținbadze.

— O să facem tot ce putem !

Spunînd acestea, Iablociko se ridică de la locul lui. M-am sculat și eu de pe scaun...

Pe stradă, Ivan Mefodievici nu a scos multă vreme nici un cuvînt. Fără îndoială că sarcina primită nu-i prea convenea...

— De ce taci ? s-a zborșit el deodată la mine.

— Mă gîndesc.

— „Mă gîndesc, mă gîndesc" ! m-a îngînat el. Cu gîndurile tale nu-i săturăm pe flămînzi... Ei, drăcia dracului ! După patru ani de la revoluție, poftim de fă temenele, ploconește-te în fața tuturor nemernicilor : „Vă rugăm să ne ajutați"... Mai bine aș face zece zile și nopți de cart pe vapor, în plină furtună !...

— Nu știu dacă după isprava asta flămînzii s-ar simți mai sătui !

— Decît să faci glume proaste, mai bine ți-ai da cu părerea cum să-ncepem.

— Cred că ar trebui să-i prelucrăm mai întîi pe cîțiva magnați ai finanțelor, care se bucură de influență la bursa neagră și să acționăm prin intermediul lor.

— Sînt de aceeași părere cu tine !... Trebuie să-ți spun însă că șefii ni l-au vîndut scump pe Guguța ! Ne-au pus în cîrcă o sarcină...

— Guguța n-are nici un amestec în afacerea asta... Eu zic, Ivan Mefodievici, să luăm o trăsură și să ne ducem la Cazărmile roșii. Să vedem la fața locului ce se petrece acolo...

— Hai ! încuviință Iablociko.

La marginea orașului se ridicau zidurile sumbre ale cazărmilor, construite din cărămidă roșie, care se înnegrise de vreme. Probabil că de aici li se trăgea și denumirea. Drumul care ducea spre poarta de intrare se transformase într-o băltoacă clisoasă, prin care ne-am strecurat cu multă greutate, ca să ajungem într-o curte părăginită. În jurul unei grămezi de gunoi mișunau o mulțime de copii zdrențăroși și desculți, cu fețele vlăguite de foame.

Cum am dat de prima ușă, am intrat și am încremenit, îngroziți de priveliștea care ni s-a deschis în fața ochilor.

Într-o remiză uriașă, murdară și plină de igrasie, se adăposteau vreo douăzeci de familii ; culcușurile erau făcute pe podeaua de lespezi. Prin ungherele întunecate, acoperiți cu velințe și cîrpe, gemeau bolnavii. Cuibăriți în brațele mamelor, pruncii scînceau după un pic de lapte. Plînsete jalnice și deznădăjduite îți sfîșiau inima și făceau să ți se ridice părul măciucă în cap...

Locatarii ne-au înconjurat în cîteva clipe.

— Cum îngăduie Puterea sovietică să putrezim aici de vii ? întrebă o femeie cu pieptul supt de slăbiciune, de vîrsta căreia nu-ți puteai da seama oricît te-ai fi străduit. Judecînd după ochi, părea tînără, dar fața brăzdată de zbîrcituri, peste care cădeau șuvițe de păr albite de mizerie o îmbătrînea nespus.

— Bolnavii, luați bolnavii ! țipă cu o voce stridentă o bătrînă, întinzînd brațele spre noi.

— Salvaţi-ne copilaşii ! Uite cum au ajuns !... Ne arătă o mamă pe micuţul ei, rotindu-şi privirile scînteietoare şi înnebunite de foame. Din maldărul de cîrpe în care era învelit, am văzut vînturîndu-şi braţele un copil scheletic, numai piele şi oase.

— Linişte ! strigă Iablociko, palid la faţă ca ceara. Vă jur că o să vă ajutăm ! Vom evacua bolnavii şi le vom da de mîncare copiilor ! mai spuse el, apoi se întoarse brusc şi părăsi cu paşi repezi încăperea. Nu-l mai văzusem niciodată atît de tulburat.

Cu buzele încleştate, fără să scoată o vorbă, Ivan Mefodievici trecu prin toate remizele. Pretutindeni, acelaşi tablou al mizeriei. Abia cînd trăsura se apropie de port, se întoarse spre mine, spunînd cu glas înăbuşit :

— Una e să auzi, şi alta, să vezi totul cu ochii tăi... Ţinbadze are dreptate... Pentru salvarea acestor nefericiţi sînt bine venite orice mijloace ! Aş fi în stare, pentru ei, să mă ploconesc nu numai dinaintea răpciugoşilor de speculanţi, dar chiar şi dinaintea diavolului !...

În aceeaşi seară, instalaţi într-un separeu al restaurantului „Italia", am dus, la un pahar de vin, tratative diplomatice cu trei dintre afaceriştii cei mai proeminenţi ai bursei negre. Printre aceştia se aflau : vechea noastră cunoştinţă, Contele, importatorul angrosist, Nevruz, un om gras ca o bute, a cărui naţionalitate nu era nimeni în stare s-o stabilească şi Cernîşev, cunoscut traficant de valută şi jucător de ruletă.

Ivan Mefodievici a sorbit din pahar o înghiţitură de vin, a tuşit de cîteva ori, apoi, cu privirile în gol, le-a ţinut comesenilor o alocuţiune destul de lungă despre mila faţă de semenii noştri.

—Toţi sîntem muritori, a pornit Iablociko să filozofeze, şi nimeni n-o să ia cu el nici pe dracu pe lumea cealaltă ! Glorie, avuţie, frumuseţe, tinereţe — toate pier într-o zi, ca fumul. Numai faptele cele bune ale omului rămîn neşterse în amintirea urmaşilor săi...

Contele asculta cuvîntarea, în colţul buzelor cu un zîmbet ironic abia întrezărit, flegmaticul Nevruz frămînta între degete cocoloaşe de pîine, cît despre Cernîşev, căsca nestingherit, arătîndu-şi deschis plictiseala.

— Am fost astăzi cu Silin la Cazărmile roşii. Ce am văzut acolo e pur şi simplu de nedescris ! urmă Iablociko. Copiii sînt ca nişte schelete vii, femeile s-au uscat, de-au rămas numai piele şi oase. De bătrîni nici nu mai vorbesc— mor ca muştele. Şi, la toate nenorocirile, s-a mai adăugat şi tifosul... Ne-am gîndit : Cum adică, să nu existe nici o posibilitate să-i salvăm pe nefericiţii aceştia ? Iablociko izbi cu pumnul în masă cu atîta putere, încît paharele începură să zăngăne, apoi se uită pe sub sprîncene la cei din jur.

Cîteva minute s-a lăsat o linişte apăsătoare.

— Adevăr grăit-ai, ar trebui ca autorităţile locale să le vină fără întîrziere în ajutor ! Altfel, epidemia de tifos se răspîndeşte în tot oraşul, spuse, în sfîrşit, Cernîşev.

— S-ar putea organiza şi colecte ! zise Nevruz.

Am schimbat o privire cu Iablociko.

— Nu, cu jumătăţi de măsură nu facem nimic ! spuse Ivan Mefodievici şi, cercetîndu-i din nou cu privirea, se hotărî să dea cărţile pe faţă. Uite despre ce e vorba, domnii mei : Dumneavoastră vă bucuraţi de multă autoritate printre negustori, de aceea vă rugăm — ei da ! la dracu, vă rugăm, sublinie el, să vă puneţi în joc toată influenţa, ca să-i convingeţi pe bogătaşii din oraş să-şi desfacă nitel punga pentru opera asta de binefacere în aşa fel, încît banii să ajungă pentru vreo două luni ! După aceea, vom avea noi grijă de refugiaţi...

Pentru a risipi în oarecare măsură tăcerea ce se aşternuse în odaie, Contele chemă ospătarul şi-i mai comandă vin, cu toate că din sticlele de pe masă nu se băuse nici jumătate.

— Ivan Mefodievici şi cu mine am ajuns la concluzia că dumneavoastră veţi lua iniţiativa de salvare a înfometaţilor, am spus eu. Ar fi bine să facem un calcul aproximativ, să vedem ce ne-ar trebui pentru treaba asta. Dacă-mi permiteţi, să chibzuim împreună — hrană caldă de două ori pe zi, pîine, să zicem, cîte patru sute de grame de om, ceva îmbrăcăminte, încălţăminte... Ferestrele încăperilor ar trebui astupate măcar cu placaj, apoi e nevoie şi de sobiţe de tablă. Dar în primul rînd, toţi locatarii trebuie duşi la baie, cu care prilej să le dezinfectăm hainele şi încăperile. De asta vom avea noi grijă, baia va fi

de două ori pe săptămînă la dispoziţia locatarilor cazărmii. O să facem rost şi de nişte etuve pentru deparazitare şi vom aduce, bineînţeles, şi cîteva bucătării de campanie, fără să mai vorbesc de faptul că bolnavii or să fie internaţi în spital...

— Numai atît ? ! exclamă Cernîşev.

— Păi, altceva ce să mai fie ? am întrebat eu.

— Să admitem deocamdată că se obţin mijloacele necesare, urmă el. Totuşi nu pricep cine o să procure alimentele, cine o să gătească şi o să împartă mîncarea oamenilor ?

— Îmi vine greu să dau sfaturi, am răspuns eu, dar dacă vreţi să cunoaşteţi umila mea părere, cu îngăduinţa dumneavoastră aş avea ceva de spus... În locul dumneavoastră, i-aş aduna pe toţi cei de care am nevoie, şi după ce le-aş explica ce avem de făcut, aş alege o grupă de iniţiativă, alcătuită din trei persoane — un preşedinte, un casier şi un secretar. Grupa aceasta va trebui să îndrumeze toată munca practică, pe teren. Poate va fi nevoie să angajaţi un administrator, un contabil şi cîţiva bucătari... De altfel, vă pricepeţi la atare lucruri cu mult mai bine decît mine sau Ivan Mefodievici. Printre altele, la acţiunea aceasta obştească ar putea fi atraşi şi locatarii cazărmilor.

— Ştiţi ce zic eu, prieteni ? interveni Contele. Mie-mi place ideea ! Dacă vrem, cu ajutorul lui Dumnezeu adunăm şi suma necesară să-i săturăm pe flămînzi !... Puterea sovietică nu trebuie să creadă că noi, oamenii de afaceri, nu sîntem în stare decît să facem bani !... Ivan Mefodievici, tovarăşe Silin, eu nu vă pun decît o singură condiţie — să ne daţi depline puteri şi să nu vă amestecaţi în treburile noastre !

— De acord, am spus noi într-un glas.

— Fain ! se însufleţi Contele. Chiar mîine convocăm toată bursa... Distinşii negustori n-au decît să-şi scormonească portofelele, iar miloasele doamne şi frumoasele lor odrasle să-şi revizuiască puţin şifonierele... Oamenii de afaceri vor scoate gologanii, iar nevestele lor — boarfele de care nu mai au nevoie... Totul va fi folosit. O să găsim şi personal, nu vă fie teamă. Contele nu-şi bate gura de

pomană, ce zic — e sfînt. Şi-acum... mucles, să nu mai aud o vorbă despre asta ! Mai bine să bem un păhărel !

Escrocul acesta s-a dovedit un organizator excepţional. Am luat şi eu parte la adunarea afaceriştilor. Nici astăzi nu-mi pot aminti fără să zîmbesc de discursul patetic ţinut de Conte, alcătuit dintr-un amestec de fraze pompoase cu expresii tipice din jargonul pungaşilor.

„...Noi am şi întocmit listele, aşa că mult stimatul nostru prieten, Cernîşev, pe care propun să-l alegem casier, o să vă citească suma ce trebuie depusă de fiecare. Să-mi fie cu iertare, dar dacă vreunuia i-ar trece prin cap să ne pună cioc, e de aşteptat să sufere consecinţe cît se poate de regretabile. Şi atunci, cum spune binecunoscutul cîntec, nu-l mai ajută nici Dumnezeu, nici ţarul. Asta v-o spun eu — binecunoscutul vostru Iakov Contele..."

Contele a fost ales de adunare în unanimitate preşedinte al grupei de iniţiativă, iar Cernîşev, casier. La secretar s-a renunţat. În legătură cu aceasta, Contele a exclamat cu un aer atotcunoscător : „Domnilor, alţii or şti, n-or şti, dar dumneavoastră ştiţi foarte bine că atunci cînd într-o afacere sînt mai mult de doi asociaţi — e treabă nasoală. O să ne descurcăm noi doi, eu cu Cernîşev !" Şi toată lumea s-a declarat de acord cu argumentarea lui...

Şi s-au pus pe lucru. Într-una din magaziile depozitului închiriat de Cernîşev pentru acest scop, creşteau văzînd cu ochii mormane de haine şi încălţăminte uzată, iar într-altă încăpere, magazinerul aşeza în stive frumos rînduite saci de făină, crupe, zahăr şi lăzi cu lapte condensat.

După mari străduinţe, Ivan Mefodievici a izbutit să-i interneze pe bolnavi prin spitalele oraşului, iar eu, ajutat de atotputernicul nostru şef al serviciului administrativ, am procurat de la comisariatul militar bucătăriile de campanie şi etuvele necesare.

În timp ce locatarii cazărmilor se spălau la baie, o echipă specială dezinfecta încăperile, repara ferestrele şi instala prin camere sobiţe de tablă. După baie, celor mai lipsiţi li s-au dat haine şi încălţăminte.

După un grafic riguros întocmit, de două ori pe zi — la opt dimineaţa şi la cinci după-amiaza — apăreau în curtea cazărmii bucătăriile de campanie cu mîncare caldă

şi cărucioare încărcate cu pîine. Copiii mai primeau ca supliment cîte o cană de cafea îndulcită.

Femeile din cazarmă luau parte activă la toate treburile — le ajutau bucătarilor să împartă mîncarea, tăiau pîinea, spălau vasele.

Contele se abătea adesea pe la cazărmi şi cu aerul unui stăpîn absolut, se amesteca în toate, dădea ordine în dreapta şi în stînga, iar uneori chiar ridica şi tonul la ceilalţi. Din toată purtarea lui se vedea că rolul de „epitrop" îi plăcea.

O dată, l-am întîlnit în curte, la împărţitul mîncării.

— Ei, ce ziceţi, stimate tovarăşe Silin, vă puteţi bizui pe Conte ? m-a întrebat el cu un aer îngîmfat.

— Desigur, i-am răspuns eu, şi ca să-i fac plăcere, am adăugat : Cu aptitudinile dumitale ai fi putut săvîrşi lucruri mari...

— Păi, cum credeţi ? Dacă pe timpul revoluţiei aş fi mers cu bolşevicii, ajungeam un comisar vestit !... Prietenul meu, Grişa Bîk, care-i acum şeful miliţiei din Odessa, îmi spunea : „Nu fi prost, Iaşa. Gîndeşte-te şi tu, cine sîntem noi ? Un fel de ironie a soartei, un firicel de praf de pe cizma ultimului plutonier de jandarmi. Acum e destul să vrei şi poţi să ajungi orice..." Aur curat, nu vorbe ! Dar nu l-am ascultat. Asta mi-e firea — îmi place să trăiesc pe picior mare, mă dau în vînt după muieri. Principiul meu este : dacă-ţi iei o gagică, apoi caută-ţi una să te invidieze o lume ! Dacă-i vorba să mănînci, alege-ţi cel mai bun restaurant. Nu poţi, n-ai decît să stai în coteţul tău şi să rozi o coajă de pîine...

Într-o zi mi-au adus la birou doi vlăjgani — hamali din port. Amîndoi erau îmbrăcaţi cu tradiţionalii pantaloni de doc şi nişte bluze largi, de pînză, care le ajungeau pînă la genunchi.

— Uită-te la ei ! Îşi zic muncitori, dar nu sînt decît nişte bandiţi, strigă Iablociko, nespus de enervat.

— Uşurel, şefule, măsoară-ţi cuvintele ! se oţări unul dintre dînşii, un individ cu faţa buhăită de beţie. Nu ai nici un drept să insulţi un cavalerist roşu !... Eu m-am bătut doi ani de zile cu alb-gardiştii, sub comanda lui Budionnîi. Am luptat la Perekop, pricepi ?

— Şi-acum te-ai apucat de furtişaguri ? Frumoasă ocupaţie pentru un ostaş de-al lui Budionnîi, nimic de zis ! răspunse Iablociko şi, apropiindu-se de el, îi ridică bluza şi-mi arătă un săculeţ lung, plin cu zahăr tos.

— Am luat... nu mă dau în lături ! Dar ţie ce-ţi pasă, îţi pare rău de avutul burgheziei ?

— O să vă înaintez în faţa tribunalului special şi o să vezi atunci dacă-mi pare rău sau nu !... Aţi înnebunit de tot, din fiecare sac furaţi cîte-un kilogram, două. Vă ţineţi de chefuri şi de huliganisme, faceţi de rîs Puterea sovietică !

— Uite că m-ai şi speriat ! Asta fac eu pe tribunalul vostru ! zise al doilea hamal, scuipînd pe duşumea.

— Aşa ? ! Ei, bine !... Las' că-ţi arăt eu ţie ! strigă Iablociko, şi chemă ofiţerul de serviciu, căruia îi dădu ordin să-i aresteze pe infractori.

După ce i-a scos afară, Ivan Mefodievici mi-a povestit toată întîmplarea :

— Merg pe stradă şi ce să vezi — dincolo de gard, lîngă punctul de control se adunaseră o mulţime de precupeţi. Mi-am dat seama imediat despre ce e vorba. Astăzi se descarcă un vapor grecesc, mi-am spus eu, şi şleahta asta s-a apucat iar de furtişaguri !... Aşa a şi fost. N-au trecut nici zece minute, că cinci hamali au ieşit din port şi s-au dus glonţ la precupeţi să le vîndă zahărul. M-am luat după ei. Trei au fugit, dar pe ăştia i-am prins. Nu, pînă cînd nu curăţim portul de hoţi, n-o să fie ordine acolo !

Prin oraş se zvonea de mult de furturile hamalilor din port. Cunoşteam şi noi multe din isprăvile lor. Mai ştiam că printre ei se ascundeau foşti anarhişti, bandiţi de ai lui Mahno, ba chiar şi unii dintre cei ce participaseră la rebeliunea de la Kronştadt. Folosindu-se ca de o pavăză de titlul de muncitor atît de respectat la noi, se ţineau de furturi, beţii şi scandaluri. Lepădăturile astea născeau o mulţime de şiretlicuri ingenioase. Îşi făceau din tablă nişte ţevi subţiri, cu vîrful ascuţit, şi cu ajutorul lor, pe cînd transportau anumite mărfuri, perforau ambalajul şi-şi umpleau săculeţele ascunse sub salopete. Alteori, spărgeau lăzile, scăpîndu-le jos „din greşeală" şi şterpeleau

cutii de conserve şi de lapte condensat. Apoi mărfurile erau ascunse şi vîndute speculanţilor.

Cu cîteva zile mai înainte, hamalii încinseseră o încăierare monstră cu marinarii de pe un vas turcesc. La aceasta luaseră parte din ambele tabere vreo şaizeci de oameni, şi hamalii ieşiseră învingători. Trei marinari grav răniţi fuseseră transportaţi la spital, iar alţi cîţiva, internaţi în infirmeria de pe vapor. În aceeaşi zi, consulul turc a făcut o vizită la comitetul revoluţionar local, protestînd cu tărie împotriva huliganismelor la care se dedau muncitorii portuari, iar comandantul vasului a cerut administraţiei portului să-i plătească despăgubiri pentru pagubele pricinuite. Altă dată, hamalii au refuzat să descarce un vapor străin, numai pentru că toată marfa era în baloturi şi nu se putea şterpeli nimic. Uneori, reuşeam să reţinem cîte un scandalagiu sau hoţ şi să-l trimitem în judecată, dar asta nu îmbunătăţea cu nimic situaţia.

În timp ce chibzuiam ce să facem cu cei doi arestaţi, s-a petrecut un lucru intolerabil. Afară s-au auzit una după alta două împuşcături. În clipa următoare am alergat la ghereta de control, unde am găsit santinela trîntită la pămînt şi am văzut vreo cincizeci de hamali care tocmai se îndepărtau agale de-a lungul cheiului.

Soldatul a fost ridicat şi pansat, iar după ce şi-a mai venit în fire, ne-a povestit că o droaie de hamali ameţiţi de băutură veniseră spre el înjurînd şi vociferînd cît îi ţinea gura, cu intenţia vădită de a-şi elibera prietenii arestaţi. Santinela a tras două focuri de avertisment, dar în clipa următoare, o ploaie de pietre a început să curgă asupra lui. Ostaşul a căzut, ceea ce probabil că i-a trezit la realitate pe agresori, care au bătut în retragere.

Asta nu putea fi îngăduit. Atacul sălbatic al huliganilor căpăta o anumită nuanţă politică şi le dădea apă la moară unor străini, gata oricînd să plăsmuiască tot felul de braşoave despre „gravele tulburări izbucnite într-un port sovietic" sau despre „ciocnirile sîngeroase dintre muncitorii grevişti şi paza înarmată a portului". Şi nu arareori, străini rău intenţionaţi prezentau denaturat lucrurile, procedeu la care, de altfel, se recurge destul de des şi în zilele

noastre. Trebuia să luăm fără întîrziere măsurile cerute de împrejurări.

Am plecat împreună cu Iablociko la Ceka şi am raportat despre incidentul petrecut. Ţinbadze s-a înfuriat şi, bătînd cu pumnul în masă, a cerut să se pună capăt acestor ticăloşii. Deşi adept al unor procedee mai paşnice, Lordkipanidze, care se împotrivea pînă atunci arestărilor în masă, considerînd că „or fi ei elemente descompuse, dar sînt totuşi muncitori", de data aceasta s-a revoltat şi el la culme.

S-a hotărît să fie arestaţi instigatorii şi căpeteniile bandei de hoţi. Către dimineaţă, acţiunea s-a terminat. Au fost reţinute în total patruzeci şi trei de persoane. Cu ocazia cercetărilor s-au descoperit multe alte delicte, pe care nici nu le bănuisem măcar. Unii dintre „hamali" fuseseră recrutaţi de serviciile străine de spionaj ; ei culegeau informaţii şi le transmiteau prin intermediul unor anumite persoane, sau prin oameni din echipajele vaselor capitaliste.

Şapte dintre vinovaţii principali au fost condamnaţi la moarte pentru sabotaj şi pentru subminarea politicii economice a statului sovietic. Sentinţa a fost publicată în toate ziarele.

Comitetul orăşenesc de partid a trimis la muncă, în port, treizeci de comunişti şi comsomolişti.

Iarna a intrat în drepturile sale. Au început zile mohorîte şi umede. Dimineaţa, marea era acoperită de o perdea groasă de ceaţă. Vîntul sufla rece, iar ploaia se cernea necontenit, zile şi nopţi.

Sufletul mi-era greu şi mă simţeam parcă mai mult decît oricînd singur şi părăsit. Tînjeam după duioşia care-ţi încălzeşte inima şi-ţi îndulceşte în oarecare măsură viaţa monotonă, împovărată de munca istovitoare... Mă duceam uneori pe ţărmul pustiu al mării, mă aşezam pe cîte un bolovan şi contemplam zborul sprinten al pescăruşilor... „În ce constă fericirea ?" mă întrebam eu. Faptul că noi întorsesem lumea cu dosul în sus, după cum spunea sărmanul meu tată, nu constituia fericirea supremă ? Ba da, însă, deşi îmi dădeam foarte bine seama de asta, eram trist...

Aveam o singură mîngîiere : cărţile şi muzica. Citeam foarte mult, cu o sete nepotolită, pînă mă apuca toropeala, şi în zilele stabilite mă duceam să iau lecţii de pian. Repetam la repezeală gamele, apoi cîntam ce-mi trecea prin cap. Buna mea profesoară, Nina Gheorghievna, se înfăşura cu şalul, se aşeza în fotoliu şi mă asculta...

Într-o zi, cînd m-am dus ca de obicei la lecţii, am găsit-o acolo pe Maria. N-o mai văzusem de multă vreme. Adîncită în exerciţiu, fata n-a simţit cînd am intrat. M-am postat în spatele ei, urmărindu-i cu ochii degetele fine şi lungi, care alergau pe clape. Maria interpreta bucăţile cu multă sensibilitate. După cîteva clipe, şi-a terminat cîntecul şi, întorcînd capul, a dat cu ochii de mine şi s-a tulburat.

— Cîntă mai departe, nu vreau să te deranjez ! am spus eu, îndepărtîndu-mă de pian.

Ea a tăcut, lăsîndu-şi mîinile pe genunchi.

Mi-am luat inima în dinţi şi am întrebat-o :

— Spune, de ce mă ocoleşti ?

— Nu te ocolesc... Dar dacă aş fi văzută cu dumneata, s-ar porni tot felul de discuţii gratuite...

— Nu înţeleg ! E cu putinţă ca în vremea noastră să mai fie cineva sclavul unor prejudecăţi învechite ?

— Poate că ai dreptate... Dar ce să-i faci, nu toţi pricep asta... Eu, de pildă, aş dori foarte mult să mă duc la Moscova, să urmez conservatorul şi să mă fac pianistă...

— Şi ce te împiedică ?

— În primul rînd se zvoneşte că acolo e mare lipsă de alimente... Dar nu asta-i esenţialul. Părinţii mei nu s-ar învoi în ruptul capului să mă lase să plec...

A intrat Nina Gheorghievna, şi discuţia noastră s-a întrerupt.

Faţa bătrînei profesoare strălucea de fericire, şi în păr îi luceau picături de ploaie.

— Vin de la teatru ! a spus dînsa. Astăzi am avut o mare bucurie !

— Ce s-a întîmplat ? am întrebat-o eu.

— M-au chemat şi mi-au oferit un post de concert-maistru. Încep chiar de mîine...

— Şi noi ce facem ? zise Maria.

— Pe cei mai buni îi păstrez. Or să fie cel mult patru sau cinci. De ceilalți va trebui să mă despart... am îmbătrînit, nu mă țin puterile să fac și una, și alta !

— Și care sînt fericiții ? întrebă Maria, cu obrajii palizi de emoție.

Profesoara se gîndi puțin înainte de a răspunde.

— Păi, să zicem, tu, Ivan, Susanna, Kantaria și Tamara Gobiașvili. Apoi o rugă pe fată : Fii bună, scoate ceștile și așază masa, ca să luăm cîte un ceai...

La masă, Nina Gheorghievna a început să-și depene amintirile din tinerețe. Ne-a povestit cum după primul ei concert, cunoscuții, ba chiar și rudele îi întorceau spatele, socotind că apariția pe scenă a unei fete „de familie bună", mai ales gruzine, e un lucru indecent. Cumetrele s-au pornit s-o bîrfească în fel și chip pe tînăra muziciană, iar negustorii bogați o invitau care mai de care la local.

— Era foarte greu... Nici nu-mi vine să mă mai gîndesc la ceea ce a fost, a zis, oftînd, Nina Gheorghievna. Actrițele erau privite aproape ca niște femei pierdute, iar familiile „onorabile" le închideau ușa-n nas...

După ceai, profesoara și-a făcut de lucru la bucătărie și ne-a lăsat singuri.

Eu și Maria ne-am așezat pe canapea și, sărind de la un subiect la altul, am vorbit de muzică și de cărțile pe care le citisem în ultima vreme.

Fata citea mult, îi plăceau mai ales versurile și cunoștea temeinic istoria muzicii. În timpul discuției mi s-a părut foarte sinceră și naturală.

Însă cînd am invitat-o să mergem la teatru, s-a schimbat dintr-o dată.

— Nu, nu pot să merg cu dumneata ! s-a grăbit ea să-mi răspundă.

— De ce ?

Fără să mai spună vreun cuvînt, s-a ridicat de lîngă mine, a făcut cîțiva pași prin odaie, apoi s-a așezat la pian și a început să cînte în surdină o melodie tristă, pe care nu o cunoșteam.

În seara aceea am plecat de la Nina Gheorghievna cu o grea povară pe inimă...

Afară se dezlănțuise furtuna. Rafale năprasnice de vînt zguduiau ferestrele, și picături mari de ploaie izbeau cu putere în geamurile aburite.

Din cauza umezelii și a frigului pătrunzător, odaia mi se părea străină și neprimitoare. Învelit cu o pătură cazonă, am citit pînă noaptea tîrziu versuri de Blok :

Afară e burniță, ceață și zloată,
Stau singur la geam și privesc plictisit,
Îmi vine să urlu de-atîta urît,
Dar nu pot să-mi sting aleanul odată...

Strofele acestea se potriveau cum nu se poate mai bine cu starea mea de spirit.

Am lăsat cartea din mînă și am stat multă vreme întins în pat, fără gînduri, ascultînd vuietul vîntului și răpăitul ploii. Într-un tîrziu, frigîndu-mi degetele, am deșurubat beculețul fixat la tăblia patului și am stins lumina. Cel mai bun lucru era — să dorm !...

M-au trezit din somn niște bătăi puternice în ușă, și în clipa următoare a intrat în odaie Gugușa.

— Să vezi, Vanea, e o chestiune urgentă ! A telefonat ofițerul de serviciu operativ de la Ceka și a dat ordină să te prezinți imediat acolo. Trebuie să pleci la frontieră, mi-a spus el.

— La care frontieră ? am întrebat eu nemulțumit.

— Cu turcii ! Că doar n-avem alta !

În stradă, Gugușa și-a luat rămas bun, parcă scuzîndu-se :

— Nu pot să te conduc, sînt de serviciu ! și a plecat mai departe prin ploaie, spre port.

Sărmanul băiat !... După trei săptămîni de arest, se schimbase cu totul. Era tras la față, lipsit de vlagă și parcă se închistase în sine. O dată a venit lîngă mine și mi s-a plîns încet :

— Trebuie să plec undeva, într-altă parte... Mi-e rușine să mă uit în ochii oamenilor. Nici pe Tamara n-o mai văd... Ajută-mă, Vanea !

Cu multă greutate, l-am convins să-și scoată prostiile

din cap și să rămînă pe loc. Spusesem „prostii", dar în străfundul inimii mele îi înțelegeam suferința...

Ofițerul operativ mă aștepta la comandatură.

— Noroc, Silin ! mă salută el. S-a întîmplat ceva cu totul ieșit din comun. De la postul de grăniceri nr. 12 mi s-a comunicat că au prins un fugar venit de peste frontieră. Nu știe boacă rusește. O ține într-una : „français, français" și nimeni nu pricepe ce dracu-ndrugă. Au nevoie de un translator. Îți dai și tu seama că apariția lui pe o vreme ca asta nu-i lucru curat. Ne-au trimis o trăsură, așa că te rog să te duci și să lămurești situația. Dar pînă atunci, vino înăuntru și te mai zvîntă nițel.

N-aș putea spune că aveam prea mult chef să mă trambalez prin ploaie cine știe unde, la dracu-n praznic, ca să interoghez un fugar. Dar ce era să fac ? Datoria era datorie. Am intrat în camera ofițerului de serviciu, mi-am scos ghetele pline cu apă și le-am pus la uscat lîngă soba încinsă.

Peste vreo jumătate de oră, la poartă s-a oprit cu zgomot o brișcă veche, trasă de doi cai. M-am urcat lîngă grănicer și am plecat. Drumul era mizerabil, mai bine zis nici nu exista. Dădeam la tot pasul din hîrtop în hîrtop, și brișca se legăna ca barca pe valuri. Undeva prin apropiere vuia marea, iar din cerul brăzdat de fulgere turna cu găleata.

— Se vede treaba că-i un flăcău curajos, mi-a strigat la ureche însoțitorul meu, străduindu-se să acopere zgomotul valurilor. Să pornești pe mare pe o asemenea furtună !... E tînăr de tot...

Osteniți și uzi pînă la piele, am ajuns, în sfîrșit, la postul de grăniceri dintr-un locșor izolat, lîngă malul mării. Comandantul postului, un tînăr bucălat, mi-a povestit pe scurt întîmplarea :

— La zero și patruzeci de minute, soldatul Miliutin, care era de pîndă pe litoral, ne-a semnalizat cu lanterna : „O barcă pe mare". Ne-am gîndit că era vorba de o greșeală — cum să plece careva cu barca într-o noapte ca asta — ar fi curată sinucidere !... E drept că pentru infractori e timpul cel mai prielnic, dar pe uscat, nu pe mare ! Am alergat într-acolo și, într-adevăr, Miliutin nu se înșelase. Un tînăr a sărit pe mal, a tras barca pe nisip și a

pornit drept spre fasciculul de lumină, fără să se ascundă. L-am reţinut ; nu avea nici o armă asupra lui. În barcă se aflau o jumătate de pîine şi un ulcior cu apă de băut. Fugarul nu înţelege de loc limba noastră. I-am dat să mănînce, iar acum îşi usucă hainele în biroul meu. Staţi de vorbă cu dînsul, e interesant de ştiut ce l-a determinat să-şi rişte viaţa ?...

În odăiţa micuţă, cu tavanul scund, am găsit un tînăr care şedea pe duşumea, lîngă sobă, numai în cămaşă şi chiloţi. La intrarea noastră, a sărit în picioare.

— Stai jos, i-am spus eu, arătîndu-i un scaun. Cînd a auzit invitaţia mea în franţuzeşte, tînărul a zîmbit bucuros. La lumina slabă a lămpii, care atîrna de o grindă, am văzut că necunoscutul era negricios, cu trăsături energice şi cu o musculatură frumos dezvoltată.

— Vă mulţumesc, tovarăşe ! zise el, după care îşi zvîrli pe umeri haina ponosită, încă jilavă, şi se aşeză pe scaun.

Comandantul postului de grăniceri ieşi din odaie, lăsîndu-ne singuri.

— Am primit ordin să lămuresc împrejurările în care ai trecut ilegal frontiera noastră maritimă, am spus eu, luînd loc la biroul comandantului. Povesteşte-mi amănunţit cine eşti, ce ocupaţie ai şi pentru ce ai venit la noi.

— Mă cheamă Mikael Kasparian şi sînt de meserie pescar !... a răspuns el într-o franţuzească impecabilă, fără nici un accent străin.

Chibzuiam — să fie francez ? Nu cred, fiindcă are un aspect tipic oriental : era un bărbat brunet, cu tenul accentuat negricios. Avea ochi căprui, mari, în ei cu o expresie de suferinţă şi nasul puţin adus. Şi-apoi, ce să caute un francez în provincia turcească îndepărtată care era Rise, de unde venea fără îndoială omul acesta ? Turc ? Nu prea seamănă. Totuşi, cine e ?

— Naţionalitatea dumitale ?

— Armean.

— De unde cunoşti limba franceză ?

Tînărul s-a gîndit o clipă, apoi, luînd parcă o hotărîre importantă pentru el, a scuturat din cap.

— Pentru a înţelege situaţia mea, a rîs dînsul încet, şi mai ales pentru a vă da seama de motivele care m-au determinat să trec la dumneavoastră, trebuie să cunoaşteţi

mai întîi istoria vieţii mele. E destul de lungă şi de tristă, a adăugat el cu un zîmbet chinuit. Dacă aveţi timp să mă ascultaţi, vă voi povesti...

— Te ascult ! am încuviinţat eu, pregătindu-mi o foaie de hîrtie.

— Dacă se poate, deocamdată nu scrieţi nimic !... Mi-ar fi mai greu să vorbesc, m-a rugat străinul. După aceea, sînt gata să vă răspund la toate întrebările !...

Conduita lui mi s-a părut cam ciudată. Avusesem pînă atunci prilejul să anchetez sute de persoane, cu atitudini foarte diferite. Dar cum să privesc felul lui de a se purta ? Ca pe un joc subtil sau ca pe manifestarea sincerităţii desăvîrşite a unui om care nu avea nimic de ascuns ?

— Bine, am spus eu, punînd tocul pe masă.

Iată mai jos povestea auzită de la dînsul în noaptea aceea furtunoasă, în biroul postului de grăniceri.

...M-am născut în Turcia, în apropiere de oraşul Ordu. Aşezarea noastră se numea Golful de Aur, denumire îndreptăţită de nisipul galben care se întinde pe o distanţă de kilometri. Acolo apa e foarte mică. La cincizeci de metri departe de ţărm, abia dacă-ţi ajunge pînă la brîu. Cîteva coline acoperite cu aluniş înconjurau golful apărîndu-l de vînturi. Furtunile se abăteau destul de rar pe la noi. Cătunul nostru, alcătuit doar din şapte căsuţe, era aşezat la poalele dealurilor, pe malul unui rîuleţ cu apă limpede şi rece, plin de păstrăvi. În afară de barcă, fiecare familie avea o vacă şi o grădină de zarzavat.

Tatăl meu era cunoscut ca un om curajos şi ca pescar priceput. Pînă şi bătrînii cu părul nins îi cereau de multe ori părerea şi sfatul. Familia noastră nu era numeroasă — ea se compunea din şapte persoane — tata, mama, bunica, doi fraţi şi două surori. Eu, fiind cel mai mare dintre copii, mă bucuram de unele privilegii. Trăiam toţi liniştiţi şi modest, cu gospodăria îndestulată. Peştele proaspăt îl cumpărau negustorii de la oraş, iar ce mai rămînea îl săram sau îl uscam la soare. Mai aveam şi o mică afumătoare, pe care o foloseau toţi vecinii. Din banii cîştigaţi ne luam făină, zahăr, petrol, pînze pentru barcă şi plase de pescuit, iar din cînd în cînd cîte ceva de îmbrăcăminte şi încălţăminte. Peştele se vindea foarte ieftin, dar şi ne-

voile noastre erau modeste. Munceam toţi. Femeile împleteau cu mare iscusinţă şi reparau uneltele de lucru, bărbaţii pescuiau, bătrînii se îndeletniceau cu grădinăritul, iar copiii culegeau alune şi zmeură.

Tata, deşi mă lua de multe ori cu el pe mare, nu ştiu de ce, nu voia să mă facă pescar. Poate datorită faptului că bunicul şi unchiul meu — fratele tatii — nu se mai întorseseră din larg, unde-şi găsiseră moartea. Pe mine, tata voia să mă dea la învăţătură. La noi nu exista o şcoală, şi copiii deprindeau cititul de la un fost marinar, care şi el deprinsese de la alţii în acelaşi fel.

În anul 1908, francezii au înfiinţat în oraşul Ordu o şcoală cu internat. Tata s-a hotărît să mă înscrie acolo cu orice preţ. „Să se facă măcar el om", spunea dînsul despre mine. Bunică-mea vărsa lacrimi amare, de teamă ca nu cumva francezii să mă convertească la catolicism. De altfel, şi vecinii căutau să-l convingă pe tata că un pescar poate trăi şi fără carte, unde mai pui că şi taxele erau destul de ridicate. Însă, în ciuda acestor păreri, tata m-a luat — aveam pe atunci abia opt ani — şi m-a dus în oraş, la francezi. Spre norocul meu, directorul s-a învoit să primească în natură plata cuvenită — în fiecare lună şaizeci de kilograme de peşte de cea mai bună calitate...

Francezii introduseseră o regulă foarte riguroasă. Începînd din clasa a doua, elevii nu mai aveau îngăduinţa să vorbească limba lor maternă. Şi nu numai în orele de curs, dar nici între ei. Această restricţie nu ne-a prea plăcut, dar, vrînd—nevrînd, am început să ne însuşim de ajuns de repede limba franceză, şi în clasa a treia vorbeam deja destul de curgător.

Cinci ani la rînd m-am dus în fiecare toamnă la şcoală, iar vara mă întorceam acasă şi-l ajutam pe tata la pescuit. Aşa mi-am petrecut vremea pînă în 1914.

În preajma războiului, francezii şi-au trimis în grabă elevii pe la casele lor şi au plecat fără întîrziere în patrie.

Cu toate că locuiam într-un colţişor părăsit, departe de evenimentele mai importante, simţeam şi noi din plin întreaga povară a războiului. Tinerii au fost luaţi în armată, iar birurile au crescut atît de mult, că abia mai puteam răsufla. Pentru orice rămăşiţă de impozit, jandarmii ne luau tot : vacile, orice rezervă de peşte, chiar şi lucrurile

din casă. Totuşi, o scoteam la capăt cu hrana — alături era marea plină cu chefali, scrumbii, calcani şi hamsii.

Adusesem cu mine cărţile de şcoală şi toată iarna m-am pregătit sîrguincios, nădăjduind că războiul se va termina repede şi voi putea să-mi continuu învăţătura. Îmi însuşeam cu uşurinţă materia şi mai ales limba turcă şi germană. Profesorii mă dădeau totdeauna de exemplu, iar directorul, monsieur Lerton, spunea adesea că o să obţin negreşit o bursă la Sorbona. Fireşte că o asemenea perspectivă atrăgătoare îmi umplea sufletul de bucurie...

Deşi de la începutul războiului trecuse aproape un an, noi încă nu ne dumirisem ce tabere se aflau în luptă, cine era învingător şi cine învins. În cătunul nostru, nimeni nu citea ziare, iar noutăţile aduse de pescari de la tîrg erau foarte contradictorii. După ele reieşea că turcii scufundaseră în apropiere de Tschanakkale toată flota engleză, iar pe celălalt front, vitejii askari ai sultanului cuceriseră cetatea Kars. Se zicea că dacă nu ar fi fost gerurile năprasnice, fără îndoială că armatele turceşti ar fi supus demult întreaga Rusie. Tot în vremea aceea au apărut pe meleagurile noastre refugiaţi de prin părţile Erzerumului, zdrenţuiţi şi istoviţi de foame...

Într-o zi, cred că pe la începutul lui august, a venit pe neaşteptate, pe un cal înspumat, turcul Tursun-aga, un vechi prieten al tatei. După ce a schimbat cu tata doar cîteva cuvinte, a pornit în grabă înapoi. Tata ne-a chemat, pe mine şi pe fratele meu mai mic, şi ne-a trimis să-i adunăm pe vecinii din cătun.

— Să le spuneţi că e o treabă foarte însemnată. Să lase totul baltă şi să vină repede încoace !

După ce s-au adunat cam vreo treizeci de oameni, tata s-a urcat în cerdacul casei şi le-a vorbit astfel :

— Dragii mei fraţi şi surori, mai bine mi-ar fi amorţit limba-n gură decît să fiu nevoit să vă aduc o veste atît de îngrozitoare. La auzul acestor vorbe, oamenii au amuţit pe dată, aţintindu-şi privirile neliniştite asupra lui. La porunca guvernului lui Talaat şi Enver, a urmat tata, cu glasul răguşit de emoţie, turcii au început să-i măcelărească pe armeni pe tot cuprinsul ţării ! În mulţimea adu-

nată s-au auzit suspine — jandarmii şi başbuzucii îi înhaţă şi-i omoară pe toţi bărbaţii, iar pe femei şi copii îi alungă de la vetrele lor, spunea tata. Chiar ieri, lîngă noi, la Ordu, bărbaţii au fost exterminaţi, iar femeile au fost evacuate, de n-a mai rămas în oraş picior de armean! Se zvoneşte că asemenea masacre s-au petrecut şi în oraşele Samsun şi Karasun. Mîine or să ne calce şi pe noi jandarmii... Trebuie să vedem ce-i de făcut şi să luăm o hotărîre.

Din ziua aceea nefericită au trecut mai bine de şase ani, dar îmi amintesc de ea pînă-n cele mai mici amănunte. Nu voi uita niciodată obrazul răvăşit şi palid al tatălui meu, vocea sa răguşită de spaimă, bocetele femeilor şi înfăţişarea deznădăjduită a bătrînilor.

— Minciuni, nu se poate să-i căsăpească pe toţi, a zis neîncrezător unchiul Nişan, un pescar bătrîn, cu barba ninsă, căutînd parcă o încurajare în propriile-i cuvinte. De noi n-or să se atingă ei, nu facem politică, trăim liniştiţi, n-aude, n-a vede !...

— Nici vorbă că n-or să se atingă, a încuviinţat moş Leuon, care avea în casa lui o duzină de cărţi vechi şi-şi cîştigase o faimă de om citit. În Turcia se află peste trei milioane de armeni, care lucrează pămîntul, pescuiesc, sînt meşteşugari, îşi plătesc dările... Doar nebun să fie statul care-şi taie creanga de sub picioare ! Dacă-i măcelăresc pe armeni — toată viaţa ţării se opreşte.

— Spune, Ohanes, sfătuieşte-ne ce-i de făcut ? l-au întrebat alţii pe tata.

Acesta le-a propus să treacă pe ţărmul rusesc cu luntrele. Să se îmbarce cu toţii la căderea nopţii şi să pornească în largul mării.

Drept răspuns, s-a stîrnit o larmă nemaipomenită. Cîte unii îl mustrau pe tata cu violenţă, zicînd că şi-a pierdut minţile. Alţii strigau că mai bine îşi leagă o piatră de gît şi se aruncă în apă. Nimeni n-ar fi putut să-i acuze de laşitate pe oamenii aceştia, care văzuseră de nenumărate ori moartea cu ochii. Dar ei îşi dădeau foarte bine seama ce înseamnă să traversezi Marea Neagră în bărci uşoare cu pînze, încărcate cu femei şi copii. Mai erau şi şalupele grănicereşti. Ce se întîmplă dacă dau peste tine detaşamentele de pază a litoralului ?

Nimeni nu s-a încumetat la un astfel de risc, în afară de fostul marinar, care s-a hotărît să-l urmeze pe tata...

Bătătura din faţa casei noastre a rămas goală. Oamenii s-au împrăştiat abătuţi, cu capul în pămînt.

Fără să piardă o clipă, tata a şi pornit la înfăptuirea planului pe care-l propusese. Le-a poruncit femeilor să adune lucrurile cele mai necesare, să se aprovizioneze cu merinde şi apă de băut pentru şase sau şapte zile, iar el a pornit cu paşi repezi spre ţărmul mării să verifice barca. M-am dus şi eu după dînsul. Am controlat amîndoi barca, am aprins focul şi i-am dat fundul cu un nou strat de catran, am pregătit pînzele şi am întins deasupra o tendă, să ne apere de ploaie. Fostul marinar s-a pregătit şi el de drum...

Vara se luminează devreme. Pe neaşteptate, spre răsărit cerul a prins să se coloreze în roz, iar pîcla de la orizont a început să se risipească. Trebuia să ne grăbim...

Ne-am urcat cu toţii în barcă. Femeile şi copiii s-au aşezat pe baloturile cu bagaje, bunica s-a pus pe jelit, iar maică-mea îşi ştergea şi ea lacrimile pe furiş. Copiii, înghesuiţi unul într-altul amuţiseră, speriaţi de neliniştea celor mari. Nu bătea pic de vînt, şi pînzele atîrnau fără viaţă, ca nişte cîrpe. Tata şi-a aruncat pentru ultima oară privirile spre sat, şi-a făcut semnul crucii şi am început amîndoi să vîslim. Marinarul se ţinea şi el după noi.

Malul se îndepărta încet. Iată şi farul, iar mai încolo — întinsul necuprins al mării şi, poate, salvarea noastră ! Dar ce-i asta ? De departe s-a arătat o barcă. Poliţiştii mişunau pe lîngă ţărmul nostru.

— Înapoi ! Mai repede înapoi ! a răcnit tata cu disperare făcîndu-i semne marinarului.

Vîsleam din răsputeri, inima îmi bătea să-mi sară din piept, broboane de sudoare mi se prelingeau în ochi, orbindu-mă. Dar forţele erau inegale, ambarcaţiunea cu opt vîslaşi a grănicerilor se apropia cu repeziciune. Pînă la mal mai erau vreo trei sute de metri, cînd am auzit în urma noastră plescăitul vîslelor şi o somaţie grosolană.

— Dezbracă-te şi caută să ajungi înot pînă la mal ! mi-a spus tata.

Am început să plîng. Cine e în stare să-şi lase cu inima uşoară în voia soartei, părinţii, fraţii şi surorile şi să se

gîndească la propria lui salvare ? Dar tata era neînduplecat.

— Ce ţi-am spus ? a strigat el la mine. Mai iute, fiecare clipă e scumpă ! Fă-ţi din haine o boccea şi ţine-o deasupra capului. Să nu te duci în sat, ascunde-te în aluniş. Pe urmă o să vezi ce-i de făcut...

Le-am sărutat în grabă pe mama şi pe bunica, apoi mi-am înşfăcat bocceluţa şi m-am lăsat în apă. Din neam de pescari din tată-n fiu, ştiam să înot bine şi am ajuns la mal fără prea multă greutate. M-am ascuns în tufişuri, m-am îmbrăcat şi m-am uitat în larg să văd ce se petrece. Tata a vîslit pînă în ultima clipă, cu toate că-şi dădea seama de zădărnicia eforturilor sale. Am văzut cum poliţiştii s-au apropiat de barca noastră, au remorcat-o cu un cablu şi au dus-o la postul de grăniceri. Nu ştiu de ce, dar nu au urmărit barca marinarului, care apucase să cotească spre golf...

După ce mi-am mai revenit din primele clipe de spaimă, am luat-o în fugă spre postul de grăniceri, dar cînd am ajuns pe creasta colinei, m-am oprit. Cu ce puteam să-i ajut pe-ai mei ?

M-am întors în aluniş şi m-am întins pe spate. Cerul era senin, fără pic de nor. Pescăruşii se roteau în stoluri albe pe deasupra mării. Iar la poalele dealului, aşteptînd parcă nenorocirea care-l pîndea, zăcea sătucul nostru. Nu mă mai simţisem încă niciodată atît de singur şi de neajutorat...

Fumul vetrelor parcă mă ademenea. Mi-era foame. Dar nu uitasem poveţele tatei şi mi-a fost teamă să cobor jos, în cătun.

De osteneală şi de emoţia încercărilor prin care trecusem, în curînd, am adormit. Pesemne că dormisem mult, fiindcă m-au trezit ţipetele şi larma din sat. Jandarmii intraseră în acţiune şi totul se petrecea după cum prezisese tata. Jandarmii îi scoteau pe locuitori de prin case, şi după ce-i adunau în piaţa din mijlocul aşezării, îi împărţeau pe categorii — bărbaţii şi băieţii — în partea dreaptă, femeile şi copilaşii — în stînga. Pruncii plîngeau, sărmanele femei ţipau, disperate. Bocetele lor sfîşietoare mi-au stăruit multă vreme în urechi...

Jandarmii i-au dus pe bărbaţi la o viroagă din spatele colinelor, şi de acolo s-au auzit în curînd focuri de armă. De groază, mi-a îngheţat sîngele în vine, iar gîndurile mi se învălmăşeau în creier. M-am trîntit în nisip, astupîndu-mi urechile cu palma... De după fiecare tufă mi se părea că mă pîndeşte un jandarm, şi stăteam chircit, fără să fac nici cea mai mică mişcare... După aceea, jandarmii s-au întors şi au poruncit femeilor şi copiilor să se adune în coloană. Apoi zbirii au încălecat pe caii lor încărcaţi cu lucruri furate de la săteni şi i-au dus pe sărmanii prizonieri spre oraş... Totul se liniştise dintr-o dată. În cătunul nostru nu mai rămăsese nici un suflet de om...

Au trecut o zi, o noapte, şi apoi încă o zi. Foamea mă chinuia cumplit, aveam greţuri şi ameţeli. Atunci, m-am hotărît...

La adăpostul întunericului, m-am furişat încet, ca o fiară hăituită, pînă-n cătun. În casa noastră am găsit cîteva turte vechi, peşte uscat, o ulcea cu unt topit. Le-am înşfăcat repede pe toate şi, înfulecînd cu lăcomie, am alergat într-un suflet înapoi, la ascunzătoarea mea...

A doua zi, dimineaţa, în revărsatul zorilor, mi-am luat inima în dinţi şi m-am dus să mă uit în viroaga îngrozitoare în care zăceau consătenii noştri ucişi... Nu, nu am plîns, cînd am văzut trupurile neînsufleţite ale oamenilor, care nu avuseseră decît vina de a se fi născut armeni. Mă gîndeam la samavolnicia şi nedreptatea de pe pămînt şi m-am jurat să lupt pînă la sfîrşitul zilelor mele împotriva lor. Şi m-am mai gîndit că poate undeva, într-altă groapă, zac ca şi aceştia, tatăl şi fraţii mei... Nu, în dimineaţa aceea n-am plîns...

Au mai trecut două sau trei zile. Mai prinsesem puţin curaj şi, deoarece mă aşteptam ca turcii să vină oricînd din nou şi să care de prin sat ce mai rămăsese, timp de două nopţi am luat casele la rînd şi am adunat în adăpostul meu tot ce mi-a căzut sub mînă : pîine, făină, sare, legume, peşte uscat, unt, ba chiar şi haine şi aşternut. N-am uitat nici amnarul de aţîţat focul. Am mai luat cu mine un topor, o lopată, un cuţit, cîrlige de pescuit şi cîteva cărţi.

Curînd după aceea, temerile mele s-au adeverit. Turcii au acostat, cu trei şalupe mari, la Ţărmul de Aur şi au

curăţat toate casele de lucruri. Au golit tot — n-au lăsat nimic.

Am descoperit în mal o peşteră nu prea mare, mi-am transportat acolo întregul avut, apoi am mascat cu iscusinţă intrarea şi am trăit o vreme ca aruncat de naufragiu pe o insulă pustie, aidoma personajelor din romanele pe care le citisem. Cu singura deosebire că naufragiaţii aceştia îşi aşteptau salvarea de la oameni, pe cînd eu mă temeam să dau ochii cu ei. De altfel, nu ieşeam din ascunzătoare decît noaptea.

În ciuda situaţiei sale disperate, chiar şi condamnatul la moarte mai nădăjduieşte. Aşa e făcută firea omenească !... Speram şi eu, fără să ştiu ce anume...

Au trecut zile, săptămîni pline de monotonie, care se asemănau una cu alta ca două picături de apă. Îmi crescuse părul mare şi arătam aproape ca un sălbatic. Rar mai răsfoiam cîte o carte şi începusem să vorbesc singur. Dar, mai ales, cugetam, cugetam mult, mult de tot... Nu pricepeam în ruptul capului, de ce oamenii îşi omoară semenii, numai pentru că aceştia vorbesc altă limbă şi se închină unui alt Dumnezeu ?...

A venit toamna, dinspre mare s-au pornit vînturi reci, care mă pătrundeau pînă la oase, apoi au început ploile. Era cu neputinţă să rămîn peste iarnă în peşteră, unde mai pui că singurătatea şi dorul de ai mei mă chinuiau cumplit. Uneori mă copleşea o neînchipuită deznădejde, şi în clipele acelea eram în stare să mă împac cu orice, pînă şi cu moartea, numai să scap de starea aceasta apăsătoare...

În cele din urmă, m-am hotărît. Mi-am spălat rufele, m-am primenit, mi-am băgat în traistă cîteva bucăţi de peşte uscat — tot ce-mi mai rămăsese din merinde — şi într-o dimineaţă de octombrie, cînd ceaţa mai învăluia coama colinelor, am pornit spre oraşul Ordu, unde-mi petrecusem cinci ani la şcoala franceză.

Cînd am ajuns acolo, m-am dus întins la şcoală, dar în apropierea ei am observat un grup de *askeri*[1] şi m-am afundat numaidecît într-o ulicioară dosnică. Nici un trecător nu m-a luat în seamă. Cauza am aflat-o mai tîrziu, cînd am întîlnit în piaţă o mulţime de copii vagabonzi,

[1] **Aşker** — soldat turc.

îmbrăcați în zdrențe și umblînd fără nici un căpătîi, ca și mine...

Cădea amurgul și trebuia să mă gîndesc unde să-mi petrec noaptea. De teamă să nu mă trădez, nu îndrăzneam nici să intru în vorbă cu oamenii, darămite să le mai cer adăpost. Peștera mea, cu așternutul ei de iarbă uscată, mi se părea acum un adevărat paradis și chiar mă întrebam dacă n-ar fi mai bine să mă întorc acolo. Dar era primejdios să mergi noaptea pe potecile pustii de pe malul mării, unde puteai să dai peste vreo patrulă de grăniceri.

Negăsind altceva mai bun de făcut, mi-am îndreptat pașii spre țărm. Acolo am zărit o șalupă elegantă, vopsită în alb, care se legăna domol lîngă debarcader. Abia s-a întunecat că m-am strecurat înăuntru, m-am ghemuit cu genunchii la gură pe banca tapisată cu pluș roșu și am adormit...

M-a trezit din somn o mînă care mă apucase de umăr și mă scutura. Soarele se ridicase sus pe cer. Peste mine stătea aplecat un turc bătrîn, cu fața zbîrcită. Acesta m-a mai zgîlțîit o dată, apoi m-a întrebat cu asprime :

— Hei, mă ! Ce cauți într-o șalupă străină ?

— N-aveam unde să dorm...

— Ei, drăcie, asta-i bună, a clătinat din cap moșneagul. Auzi, să se culce într-o barcă străină ! Spune, Osman, ce să facem cu golanul ăsta ? s-a întors el spre un turc tînăr, care stătea alături.

— Alungă-l și gata.

— Nu, nu merge așa !... Azi îl pui pe goană și mîine vine iar, strică plușul, și tu răspunzi de el... Să-l ducem la stăpînul nostru.

Toate rugămințile mele să-mi dea drumul nu au folosit la nimic. Ținîndu-mă cu putere de braț, bătrînul m-a dus la un conac mare, bogat, înconjurat de o grădină impunătoare, și așa m-am trezit în fața proprietarului șalupei. Era un bărbat uscățiv, între două vîrste, cu o față palidă și frumoasă. Cu o carte într-o mînă și cu ciubucul în cealaltă, stătea întins pe sofa. Bătrînul servitor i-a spus despre fapta cutezătoare de care mă făcusem vinovat.

În loc să se supere și să țipe la mine, după cum mă așteptam, stăpînul m-a întrebat ironic, închizînd ușor pleoapele :

— Şi ai dormit bine în şalupă ?

— Bine... Ca într-un leagăn, mişcat uşurel de valuri, am răspuns eu într-o turcă literară, pe care o cunoşteam bine.

— Interesant ! Ia stai colo şi povesteşte, se însufleţi el. Iar tu, poţi să pleci, îi porunci servitorului.

— Ce să vă povestesc ?

— Ce vrei !... Cine eşti, de unde vii, unde-ţi sînt părinţii şi de ce ţi-ai ales drept culcuş tocmai şalupa mea. Într-un cuvînt — totul ! Dînsul, pesemne, se plictisea şi era bucuros că avea prilejul să se mai destindă.

Instinctiv, l-am întrebat fără teamă :

— Dar dacă vă spun tot adevărul, n-o să mă daţi pe mîna jandarmilor ?

— Ai motive să-ţi fie frică de ei ? a spus el, încruntîndu-şi uşor sprîncenele.

— Motive deosebite n-aş avea... Dar sînt armean !

— Armean ?

— Da, domnule.

— Interesant, foarte interesant ! Străinul s-a ridicat într-un cot şi şi-a pus ciubucul deoparte. Nu te teme ! Sînt unul dintre turcii care nu aprobă povestea asta atît de regretabilă cu armenii...

Încurajat de vorbele lui, i-am povestit tot ce se petrecuse, fără să-i ascund nimic. Cînd i-am spus că urmasem cinci ani la şcoala franceză din localitate, necunoscutul s-a arătat foarte încîntat.

— Ăsta mai zic şi eu noroc ! Am găsit, în sfîrşit, un interlocutor ! a exclamat el şi a urmat în franţuzeşte : Dragul meu, eu am locuit mult timp în binecuvîntatul Paris, împreună cu soţia. Mi-am făcut studiile la Sorbona, iar ea s-a ocupat cu pictura, a luat lecţii de la maeştri francezi cu renume... Paris, Paris ! Cîţi ani fericiţi ne-am petrecut noi acolo ! Pe faţa lui palidă a apărut un zîmbet melancolic, iar ochii i s-au umbrit de tristeţe. Teatre, operă, cabarete, bulevarde... Blestematul ăsta de război, din cauza lui am ajuns iar în gaura asta !... Dar ne-am cam abătut de la subiect. Spune, povesteşte mai departe !...

Am început şi eu să vorbesc franţuzeşte şi i-am descris cu lux de amănunte peştera din aluniş, apoi i-am

povestit cum trăisem acolo timp de trei luni, absolut singur.

— Da !... Ai trecut prin multe încercări ! a spus el şi, ridicînd de pe măsuţa de alături un clopoţel de argint, l-a agitat de cîteva ori.

O negresă bătrînă şi grasă, dinainte cu un şorţ alb, s-a arătat în prag.

— Roag-o pe *hanum* [1] să vină aici !...

Foşnindu-şi rochia de mătase, în odaie a intrat după cîtva timp o femeie tînără, firavă şi cu ochi neobişnuit de mari. Parcă era o prinţesă din basme. Pentru prima dată în viaţa mea vedeam o femeie atît de frumoasă...

— M-ai chemat, *mon ami* ? a întrebat ea cu o voce domoală şi cîntătoare.

— Uită-te la băiatul acesta şi ascultă-l cum vorbeşte franţuzeşte !

— Franţuzeşte ! a zis femeia, ridicîndu-şi privirea mirată spre mine.

— Da, draga mea, o să-ţi explic totul mai tîrziu... Trebuie să avem grijă de el. Vezi, e armean...

— Ai fost totdeauna mărinimos... Firesţe că trebuie să avem grijă de bietul băiat. Sînt convinsă că n-o să îndrăznească nimeni să-l atingă nici măcar cu un deget cît timp se va afla sub protecţia ta.

— Asta nu se ştie !... Războiul i-a făcut pe oameni să-şi mai piardă din umanitate. Bărbatul stătu un moment pe gînduri, apoi ridică ochii şi-mi spuse : Uite ce, tinere prieten. Deocamdată să nu spui nimănui şi mai ales slugilor că eşti armean. Eşti turc din *Vilâyetele* [2] răsăritene, ocupate de ruşi... de pildă, din Trapezund. Ai ajuns prin părţile astea, salvîndu-te de ruşi... Medine, va trebui să-i dăm un nume turcesc... sfătuieşte-mă, te rog, cum să-i spunem ?

— Să-l numim Nuri ! E un nume frumos, nu-i aşa ? Iar franţuzeşte îi vom zice Jacques. Îl ţii minte pe băieţaşul acela isteţ de la Paris care ne aducea dimineaţa chifle proaspete ?... Se numea Jacques !

— Perfect ! Stăpînul sună din nou şi-i porunci negresei : Băiatul acesta o să locuiască la noi. Îl cheamă Nuri.

[1] **hanum** — doamnă (în limba turcă).

[2] **Vilâyet** — ţinut (în limba turcă).

Să știi că el e pupilul nostru, nu slugă. Să-i comunici intendentului să-l tundă, să-l conducă la baie și să-l îmbrace. Pregătește-i odaia din colț, la parter... Poți pleca, dragul meu, pune-ți în ordine toaleta, apoi vino la dejun!

Am urmat-o în tăcere pe negresă. Nu-mi venea să cred că toate astea se petreceau aievea, ba chiar m-am ciupit ca să mă conving că nu visez... Dar în butoiul acesta cu miere era și o lingură cu catran... De aici înainte trebuia să port un nume turcesc — Nuri. Ceva în ființa mea se împotrivea acestui lucru... O să spuneți — bine, dar nu era o nenorocire chiar atît de mare!... Se poate. Însă cînd porți un nume al unei națiuni străine, doar ca să-ți salvezi viața, parcă-ți vine să te disprețuiești fără să vrei. Sper să fiu înțeles bine, nu sînt un naționalist, un fanatic, nicicînd n-am fost prea evlavios. Ritualurile religioase se îndeplineau arareori în cătunul nostru, și atunci, de nevoie — la nașterea vreunui copil, la cununii sau cînd murea cineva. În astfel de împrejurări era chemat un preot de la oraș, care boteza, cununa, prohodea mortul, și după aceea pleca îndărăt. Sentimentul nostru național consta în faptul că vorbeam limba noastră natală, cîntam cîntecele noastre și știam bine un singur lucru — că dacă ne născusem armeni, tot armeni trebuie să și murim! De altfel, să lăsăm la o parte gîndurile ce mă frămîntau pe vremea aceea și pe care nu le poate înțelege decît cel ce a avut prilejul să îndure măcar o părticică din suferințele mele...

După o îndelungată luptă pe care o dusesem cu foamea, viața în această casă spațioasă, mobilată cu un lux oriental, în compania unor oameni instruiți și educați, precum și plimbările prin parcul uriaș, cu boschete veșnic verzi și cu arbori din speciile cele mai rare, îmi făcură la început plăcere.

Totul părea să meargă bine. Mă bucuram de o libertate desăvîrșită, îmi alegeam din bibliotecă orice carte voiam, mîncam la aceeași masă cu stăpînii, iar personalul de serviciu mă trata cu respect. Totuși, nu mă simțeam de loc fericit. Adesea, întins în așternutul meu moale, apărat de o plasă împotriva țînțarilor, mă gîndeam îndelung la situația mea. Mă întrebam: ce sînt eu, la urma urmei, în casa aceasta? Un copilandru ținut din milă, un simplu obiect de distracție pentru stăpînii plictisiți. Aș fi preferat să fac

treburile cele mai grele, numai să ştiu că trăiesc prin munca mea, decît să joc rolul umilitor de jucărie vie... Mă aflam însă într-o situaţie deznădăjduită şi trebuia să rabd. Citeam foarte mult, rătăceam ceasuri întregi prin parc, iar cînd vremea era bună, mă urcam în barcă şi porneam visînd în largul mării. Acolo, departe de oameni, lăsam frîu liber simţămintelor ce mă copleşeau, preocupat mai puţin de pescuit şi mai mult de gîndurile în legătură cu soarta mea amară, aducîndu-mi aminte de casa noastră, de copilărie, de rude şi de tovarăşi. Mi se strîngea inima de durere, şi pentru ca să-mi mai alin dorul, îngînam cîntece armeneşti. Nici viaţa îmbelşugată, nici bunăvoinţa gazdelor nu-mi ogoiau suferinţele. Casa cea albă cu tot luxul ei se transformase pentru mine într-o colivie. În acelaşi timp însă nu mă puteam hotărî să sfărîm colivia şi să-mi reiau libertatea. Situaţia aceasta a durat pînă-n primăvară...

Într-o seară, Shewket-bey — aşa se numea tînărul meu stăpîn — m-a chemat în biroul său, m-a poftit să mă aşez pe sofa şi mi-a comunicat o veste îngrozitoare.

— Nuri, autorităţile au aflat totul despre tine, mi-a spus el. Chiar acum a fost la mine poliţaiul oraşului şi mi-a cerut să te predau autorităţilor... În schimbul unui bacşiş gras, am reuşit să obţin o păsuire de două zile, ca să văd ce e de făcut. Aş vrea să-mi cunoşti părerea — iat-o : cred că nu-ţi rămîne decît o singură cale — să treci la islamism. Tu ştii că eu sînt liber-cugetător, totuşi sînt convins că e lucrul cel mai bun pe care-l ai de făcut. Trebuie să înţelegi că armenii au dispărut de fapt ca popor de pe faţa pămîntului. S-ar putea să mai existe pe ici, pe colo unele rămăşiţe, dar şi acestea vor fi asimilate în scurt timp de turci. Eşti un băiat capabil şi, dacă vrei, poţi să ajungi departe. Vrei să înveţi carte ? Ai posibilitatea asta. În oraşul nostru există o şcoală militară de ofiţeri de marină. E de ajuns un bileţel de la mine, ca să fii primit în şcoală... Gîndeşte-te bine. Fireşte că nimeni nu te sileşte. Dacă nu vrei să-mi urmezi sfatul — faci cum doreşti. Dar atunci, urmă Shewket-bey, uitîndu-se într-o parte... Atunci, va trebui să ne despărţim.

— Vă mulţumesc pentru sfat, o să mă mai gîndesc, am răspuns eu, ca să cîştig timp, simţind că mă cuprinde

indignarea. Să mă lepăd de legea mea, să-l trădez pe tata ? Nu, pentru nimic în lume !...

— Cum crezi, zise cu un ton sec Shewket-bey, făcîndu-mi semn că sînt liber. Am ieşit în grădină, plin de revoltă. Cum de-a fost în stare să-mi propună una ca asta ?... Să mă lepăd de poporul meu, de părinţii mei ! M-am înfundat în livada de portocali, gîndindu-mă la situaţia în care mă aflam. Un lucru îl ştiam sigur, că trebuia să plec din casa aceasta, dar încotro ? Oriunde, cît mai departe, m-am hotărît eu în sfîrşit şi m-am dus în odăiţa mea să-mi iau cîteva lucruri.

Acolo m-a găsit bătrîna Fatma. Negresa aceasta avea un suflet bun şi cred că era singura fiinţă din toată casa care mă compătimea cu adevărat.

— De ce-ţi aduni lucrurile ? Pleci cumva de la noi ? m-a întrebat dînsa, învăluindu-mă cu privirea ochilor ei măslinii.

Nu i-am răspuns. Îmi părea rău s-o întristez pe buna femeie.

— Cînd omul îşi împărtăşeşte durerea, îşi uşurează suferinţa !... Spune, ce s-a-ntîmplat ?

I-am răspuns în şoaptă, să nu audă cineva :

— În primul rînd, trebuie să ştii că numele meu nu e Nuri ! Sînt armean !...

— Ştiam asta, sau, mai bine zis, bănuiam, m-a întrerupt dînsa. Ştiu şi ce s-a întîmplat... Acum ce vrei să faci ?

— Să plec !

— Unde ?

— Lumea e mare, n-o să pier !... Plec mîine dimineaţă, în zori...

— Nuri ! Ascultă-mi sfatul — să nu mai zăboveşti pînă mîine dimineaţă... Să pleci chiar la noapte !... Sînt de mult în casa asta şi-mi cunosc bine stăpînii...

Vorbele ei m-au surprins. Nu-mi făceam iluzii, îmi dădeam seama că pentru Shewket-bey şi soţia lui nu eram decît un obiect de distracţie, de care puteau să se sature oricînd... Nu mă aşteptam însă ca oamenii aceştia să fie capabili de o mîrşăvie.

— Ascunde-te la Toprak-Kale, o să vin la noapte acolo ! mi-a şoptit negresa şi s-a strecurat încet, pe nesimţite, din odaie.

Am aşteptat căderea nopţii, arzînd de nerăbdare. Mă-ntindeam pe pat, săream în picioare, încercam să citesc. Pe la zece am ieşit în grădină. Era o seară caldă. Tulpinile înalte ale platanilor învăluiţi în razele molcome ale lunii îşi zvîrleau umbra pe alei.

În dreptul chioşcului circular din grădină m-am întîlnit pe neaşteptate cu Medine-hanum.

— Ai ieşit la plimbare ? m-a întrebat ea.

— Da, doamnă !... În odaie e zăpuşeală şi vreau să respir puţin aer curat...

Femeia a tăcut, aţintindu-mă cu privirea ochilor ei mari, minunat de frumoşi, care parcă luminau în întuneric.

— Te-ai gîndit, Nuri, la propunerea pe care ţi-a făcut-o Shewket-bey ? a zis ea deodată.

— Mă gîndesc mereu...

— Şi ce ai hotărît ?

— Să rămîn în legea în care m-am născut !

Femeia a tresărit.

— Armean ingrat ! a şuierat ea printre dinţi, cu atîta răutate şi ură, încît am făcut fără voia mea un pas îndărăt. Apoi mi-a întors spatele, îndreptîndu-se repede spre casă.

Fatma avusese dreptate. După cît se vede, stăpînii aceştia atît de culţi şi de politicoşi erau în stare de orice... Trebuia să plec, şi cît mai repede !...

Nu am mai intrat în casă, am sărit gardul şi am pornit în goană spre ruinele cetăţii Toprak-Kale. Acolo era un adevărat labirint de şanţuri adînci, tunele şi firide, unde puteai să te ascunzi cu multă uşurinţă.

Am sărit în primul şanţ de care am dat şi m-am aşezat pe un bolovan, chibzuind la ce aveam de făcut, încotro s-o apuc ? Undeva prin apropiere, pe ţărmul mării, lîngă un orăşel, locuia pescarul turc Tursun-aga, prietenul tatălui meu, care ne înştiinţase de primejdia ce ne pîndea. El ar putea să mă ajute. Dar cum să-l găsesc ?... „În piaţa de peşte !“ mi-am spus eu. Unde într-altă parte îşi vinde marfa un pescar ?...

Timpul trecea, se apropiau zorile, dar Fatma tot nu venea. De teamă că nu voi putea să ies din ruinele cetăţii pe lumină, m-am hotărît să n-o mai aştept şi am sărit afară din şanţ ; în clipa aceea am văzut o siluetă înaltă de femeie, înfăşurată cu un văl negru. Era Fatma ! Ne-

gresa a venit mai aproape, a scos de sub feregea o bocceluţă şi mi-a întins-o, tăcută.

— Credeam că n-o să mai vii, am spus eu.

— Dac-ai şti ce-a fost la noi acasă ! Abia am scăpat...

— Ce s-a mai întîmplat ?

— N-a trecut nici un ceas de cînd ai plecat tu, că ne-am trezit cu jandarmii. Veniseră după tine... Stăpînul cu doamna s-au încuiat în odăile lor şi n-au mai ieşit de acolo, în timp ce jandarmii cotrobăiau casa şi tufişurile. Unul din ei, galonat, s-a jurat pe barba profetului că o să te scoată din fundul mării. Fugi mai repede, dragul meu!

— Îţi mulţumesc pentru tot, Fatma ! i-am spus eu, sărutînd-o pe amîndoi obrajii, uzi de lacrimi...

...Interlocutorul meu a aprins o ţigară şi a tras cu sete fumul în piept. Afară se crăpa de ziuă. De oboseală, mă dobora somnul. Era timpul să mă întorc în oraş, să luăm o hotărîre în legătură cu fugarul. Pentru mine, chestiunea era limpede : aveam de-a face cu un om bătut de soartă, care trecuse la noi să-şi caute fericirea.

Un ostaş ne-a adus două căni cu ceai fierbinte şi cîte-o bucată de pîine de secară. Am mîncat în grabă.

După ce am întocmit formele necesare, mi-am luat rămas bun de la grăniceri, l-am invitat pe Kasparian în trăsură, lîngă mine, şi am pornit spre oraş.

— Să nu fii dezamăgit că nu ţi-am ascultat povestirea pînă la capăt, am spus eu. Am treburi urgente în oraş. După ce ajungem acolo, o să te odihneşti puţin, şi-apoi îmi vei spune restul.

Nori grei, ca de plumb, continuau să atîrne deasupra mării, şi vîntul şuiera necontenit cu furie. Prin perdeaua piezişă a ploii, ce se revărsa de sus, pătrundea huruitul năprasnic al valurilor, care se sfărîmau cu zgomot asurzitor de stînci...

— Ce tot îndrugi, Silin, nu eşti în toate minţile ? Ce-i aici, Ceka, sau societate filantropică pentru ajutorarea infractorilor de frontieră ? s-a indignat şeful comandaturii, cînd l-am rugat să-l cazeze pe Kasparian la un hotel.

— Infractorii de frontieră nu sînt toţi la fel, m-am străduit eu să-l lămuresc. Omul a venit încoace în căutarea dreptăţii, iar noi să-l băgăm în puşcărie !...

— Nu ştiu, nu ştiu, zău, a zis şeful comandaturii, clătinînd din cap nehotărît. Du-te la conducere, să decidă ei. Dacă primesc ordin, îl instalez chiar şi în palatul lui Mantaşev !...

Am fost nevoit să mă duc la preşedinte. Ţinbadze mi-a cerut să-i relatez totul pînă-n cele mai mici amănunte, şi în cele din urmă a spus :

— După cît se vede fugarul ăsta e un flăcău curajos. Şi adăugă după o clipă de gîndire : Totuşi, nu e cazul să-l ducem la hotel. Mai bine ia-l cu tine la cămin, dă-i să mănînce şi află pînă la sfîrşit povestea lui atît de ciudată. Apoi să-mi înaintezi un raport, şi mîine voi hotărî ce-i de făcut... Bagă de seamă, Silin, prudenţa înainte de toate! Îţi dai seama şi tu că în astfel de ocazii poţi avea multe surprize...

În timp ce-l conduceam la cămin, îmi spuneam : „Nu cumva e vorba de unul din acele cazuri, cînd cekiştii săvîrşesc o greşeală, lăsîndu-se influenţaţi de sentimente nobile ?“ Nu ! Faţa deschisă şi senină a fugarului, emoţia lui sinceră — toate acestea mă convingeau că omul spunea adevărul. Nu voiam să cred că ar putea fi spion...

Pe Ivan Mefodievici nu l-am găsit acasă, plecase în port. A trebuit să am singur grijă de toate. L-am rugat pe intendent să-mi aducă un pat, l-am instalat pe Kasparian în odaia mea, şi după ce l-am sfătuit să tragă un pui de somn, m-am îndreptat în grabă spre birou.

— Ai procedat bine ! a încuviinţat Ivan Mefodievici, cînd i-am istorisit telegrafic, înghiţind cuvintele, toată întîmplarea. N-am făcut revoluţia numai pentru noi, ci pentru întregul proletariat de pe glob ! Să fim înţeleşi ! Firește că oameni din toate ţările vor căuta cu timpul să vină la noi. Ce să facă, bieţii de ei, flămînzi şi hărţuiţi cum sînt de necazuri ? Ori să rabde, să-şi încovoaie spinarea în faţa tuturor lepădăturilor, ori să vină în Rusia Sovietică, să-nveţe, şi apoi să se-ntoarcă în patrie şi să lupte pentru o orînduire dreaptă ? Că altă cale nu există !

Cît de drag şi apropiat îmi era Ivan Mefodievici, omul acesta simplu şi cinstit, cînd îl auzeam vorbind aşa !...

După o noapte de veghe eram atît de obosit, că, în timp ce răsfoiam la birou hîrtiile mai urgente, am aţipit cu capul pe masă. M-a trezit din somn telefonul. Am recunoscut vocea atotputernicului nostru şef al serviciului administrativ, care mi-a comunicat că, din ordinul tovarăşului Ţinbadze, mi s-au repartizat trei sute de mii de ruble ca fond de „subzistenţă" pentru musafirul meu. Suma aceasta nu prezenta atunci pentru mine o mare importanţă — fiindcă bani aveam şi eu. Important era însă faptul că preşedintele Cekăi se interesa de soarta fugarului pentru care eu garantasem oarecum.

Pendula din perete arăta ora două. Era timpul să-l conduc pe protejatul meu la masă. L-am invitat şi pe Iablociko să ia prînzul cu noi. Am trecut amîndoi să-l luăm pe Kasparian şi ne-am dus cu totii la clubul internaţional al marinarilor. La masă, Ivan Mefodievici l-a copleşit pur şi simplu pe fugar cu o mulţime de întrebări — cum trăiesc marinarii în străinătate, dacă poporul de acolo cunoaşte adevărul despre revoluţia noastră şi cîte altele. În încheiere, Iablociko a închinat un pahar în sănătatea oamenilor năpăstuiţi din lumea întreagă şi în cinstea revoluţiei mondiale.

La început, oaspetele nostru se cam ferea de Ivan Mefodievici, dar cînd a văzut simpatia cu care l-a întîmpinat, a devenit mai comunicativ şi mai degajat. Din răspunsurile lui ne-am dat seama că era un tînăr inteligent şi chibzuit, deşi în politică se descurca destul de greu şi dădea uneori dovadă de multă naivitate.

Seara, am rămas din nou împreună, de data aceasta la mine în odaie, şi Kasparian şi-a continuat istorisirea întreruptă.

...După ce m-am despărţit de Fatma lîngă ruinele cetăţii, am pornit de-a lungul ţărmului mării. Era o noapte luminoasă şi liniştită. Spre dimineaţă am ajuns cu bine în orăşelul căutat. Pesemne că de data aceasta călcasem cu dreptul, fiindcă pe Tursun-aga, prietenul tatei, l-am găsit imediat în piaţa de peşte. Bărbatul acesta spătos, de vreo cincizeci de ani, cu tîmplele ninse şi obrajii arşi de soare, avea aspectul tipic al unui pescar.

M-a recunoscut de departe și mi-a făcut semn să nu mă apropii de dînsul. Oarecum neliniștit, m-am furișat mai la o parte, hotărît să-l aștept. A trecut mult pînă și-a vîndut peștele. În timp ce părăsea piața a trecut pe lîngă mine, șoptindu-mi din mers : „Urmează-mă".

După ce am ajuns într-o ulicioară pustie, s-a oprit, și-a aruncat privirile în jur și, convingîndu-se că nu era nimeni prin apropiere, a întors capul spre mine :

— Îmi povestești mai tîrziu cum ai scăpat și ai ajuns pînă aici. Acum răspunde la o singură întrebare : te cunoaște cineva în orășel ?

— Nu, am venit abia azi-dimineață...

— Foarte bine ! Să mergem la o mătușă de-a mea. O să locuiești la dînsa două-trei zile, apoi o să te duc în cătunul nostru.

Am pornit unul lîngă altul pe ulițele strîmte și prăfuite ale orășelului încă adormit. Din cînd în cînd întîlneam trecători răzleți — moșnegi îmbrăcați în zdrențe, copii desculți sau femei cu fața acoperită de feregele negre. În sfîrșit, am ajuns la marginea orășelului. Tursun-aga s-a oprit în fața unei căsuțe joase de chirpici, cu acoperișul teșit, și a bătut la ușă. Ne-a deschis o bătrînică simpatică, de vreo șaizeci de ani. Pescarul a ieșit cu mătușa lui în curte, unde au vorbit multă vreme în șoaptă.

— Ia aminte la vorbele mele, a zis Tursun-aga după ce s-a întors în odaie. Bagă-ți bine în cap ce-ți spun. Ești nepotul meu, băiatul surorii mele... Ai venit din orașul Sivas și te numești...

— Nuri, i-am venit eu în ajutor.

— Fie și Nuri, dacă-ți face plăcere ! Tatăl tău a murit pe front, iar maică-ta locuiește la o fată de-a ei... O să stai aici cîteva zile, dar în vremea asta să nu dai ochi cu nimeni. Mătușa Aișe o să-ți poarte de grijă. Ne-am înțeles ?

— Da ! Îți mulțumesc, Tursun-aga !...

Pescarul a făcut un gest cu brațul și și-a întors capul.

Bătrîna a pus pe masă o tavă de lemn cu pește prăjit și lipie. După ce am terminat de mîncat, Tursun-aga și-a răsucit o țigară și m-a rugat să-i povestesc întîmplările prin care trecusem.

În timp ce-mi ascultau istorisirea, Aişe îşi ştergea pe furiş lacrimile, iar Tursun-aga trăgea încruntat din ţigară.

— Şi crezi că ei îi ucid numai pe armeni ? a spus el după ce mi-am încheiat povestea. Turcilor le-a hărăzit un măcel tot atît de sîngeros... Trimit zilnic mii de oameni la moarte, fără nici un rost !... Tu să nu te gîndeşti decît la un singur lucru : cum să scapi cu viaţă pînă la sfîrşitul războiului. Deocamdată o să pescuieşti împreună cu noi. Prietenii mei sînt pescari, oameni simpli, care n-or să-ţi facă nici un rău. Vezi de-ţi ţine gura, să nu vorbeşti ce nu trebuie. În vremurile noastre şi pereţii au urechi !...

Cu aceste cuvinte, Tursun-aga s-a ridicat în picioare, şi-a aruncat *hurginul* [1] pe umăr şi a plecat.

Am rămas la mătuşa Aişe trei zile. Bătrînica aceasta vorbăreaţă şi cu suflet bun m-a îngrijit ca pe un copil, m-a hrănit cu tot ce avea şi, ca să nu mă plictisesc stînd închis în casă, îmi povestea tot felul de basme şi întîmplări.

În cătunul de pescari turci de pe ţărmul neted al mării, care se afla la vreo doisprezece kilometri de oraşel, adăpostit după un perete stîncos, am început o viaţă nouă, grea, uneori cu foame şi lipsuri, în schimb, liniştită, fără zbucium. Eram bucuros că-mi cîştigam existenţa muncind. Mă străduiam alături de ceilalţi şi nu eram o povară pentru nimeni.

Pescarii, vreo doisprezece, m-au întîmpinat cu multă simpatie, ca pe un nepot al lui Tursun-aga. Oameni miloşi şi buni din fire, nu m-au întrebat niciodată nimic, deşi poate că ghiceau adevărul. Crezînd că pînă atunci nu mai avusesem prilejul să ţin o vîslă în mînă, se străduiau să mă-nveţe să vîslesc şi se minunau de repeziciunea cu care deprindeam meseria de pescar.

— Allah fie lăudat ! Nepotul tău e născut să fie un pescar vestit, i-a spus lui Tursun-aga starostele pescarilor. N-am mai văzut flăcău atît de îndemînatic.

Războiul secătuise ţara, multe alimente dispăruseră de pe piaţă, şi cei de la oraş ne cumpărau pe-ntrecute peştele. Am fi putut să ne alegem cu un cîştig frumos, să trăim omeneşte, ba chiar să ne facem şi provizii pentru iarnă, dacă n-ar fi fost dările şi detaşamentele de pază ale coastei.

[1] **Hurgin** — traistă de aba (în limba turcă).

Jandarmii nu ne îngăduiau să ne ducem prea departe în larg, iar zapciii ne confiscau adesea tot peștele în contul nu știu căror restanțe de impozite, sau îl rechiziționau pur și simplu pentru armată. În general însă, nu aveam de ce ne plînge. Cu toate că năvoadele și plasele erau cîrpite și răscîrpite — altele noi nu aveam de unde să ne procurăm — și în ciuda faptului că pescuiam numai în apropierea țărmului, unde peștele era mai rar, pe lîngă mulți alții o duceam destul de bine, în orice caz aveam asigurate zilnic cîte o ciorbă de pește și o lipie. Marea, barca, plasa, smoala și peștele — acestea erau singurele preocupări ale pescarilor. Ecourile marilor evenimente ajungeau la noi cu multă întîrziere și nu ne prea emoționau. Dar toți doream un singur lucru — să se termine războiul.

Așa am trăit eu doi ani și jumătate printre pescari, învățînd tainele mării pînă în cele mai mici amănunte. Între timp, am crescut și m-am călit fizicește. Făcusem o musculatură de fier și nu mă temeam de nici o muncă, oricît de grea.

Într-o zi, starostele obștei noastre s-a întors din oraș cu vestea că războiul se sfîrșise. Pescarii rîdeau plini de voioșie, chiuiau de fericire, se îmbrățișau și se sărutau.

— Nu vă bucurați prea devreme ! îi potoli starostele și le spuse că armatele Antantei intraseră în Istambul, italienii înaintaseră pînă în Anatolia, iar grecii ocupaseră Izmirul.

Oamenii s-au potolit ca prin farmec, și-au scos pungile de tutun și, cu fețe grave, au început să pufăie din țigări.

— Am ajuns s-o vedem și pe asta ! rupse într-un tîrziu tăcerea Tursun-aga. Acum, cuceritorii or să ne sfîșie țara în bucăți...

— Asta nu trebuie să-ngăduim, spuse un pescar mai vîrstnic, care în tinerețe slujise în armată.

— Și cum vei izbuti să nu îngădui ? întrebă starostele zîmbind cu amărăciune.

— Apărîndu-mă ! Nu războindu-mă, ci apărîndu-mă. E o mare deosebire, precizează fostul ostaș. Poporul nostru nu rîvnește la pămînt străin, dar nici nu-i lasă altuia din ce-i al său... Ce să mai lungim vorba, pentru asta sînt gata și azi să pun mîna pe armă !

— Are dreptate, trebuie să mergem cu toţii ! Doar n-o să stăm cu mîinile-n sîn, să ne uităm cum ne jefuiesc străinii casele şi ne pustiesc vetrele, încuviinţă starostele.

— Mergem cu toţii ! răspunseră în cor pescarii.

Nu-i mai recunoşteam pe tovarăşii cu care trăisem cot la cot atîta amar de vreme. Abia în ajun îi auzisem blestemînd războiul şi înjurîndu-i de mama focului pe conducătorii ţării — Talat, Enver şi Djemal... şi astăzi erau gata să pornească împotriva duşmanului.

Mărturisesc că eu mă gîndeam numai la un singur lucru — să-mi găsesc un locşor unde să nu fiu silit să-mi ascund naţionalitatea şi să mă tem de orice jandarm sau poliţist...

Peste cîteva zile, Tursun-aga m-a îndemnat să plec la Istambul, unde debarcaseră deja trupele Antantei şi nu se mai atingea nimeni de armeni. Ideea lui mi s-a părut bună.

În timp ce-mi număra partea de cîştig cuvenit pentru munca mea, starostele mă lăuda pentru hărnicia de care dădusem dovadă şi mi-a urat mult noroc şi sănătate. Tursun-aga s-a oferit să mă conducă pînă la Samsun, de unde trebuia să iau vaporul.

Nu are nici un rost să istorisesc peripeţiile prin care am trecut în timpul călătoriei. Să nu credeţi cumva că am voiajat ca un pasager în vacanţă. Ca să nu cheltuiesc bani cu biletul, Tursun-aga m-a ajutat să mă angajez ca marinar pe un vaporaş de mărfuri, care făcea curse de-a lungul ţărmului turcesc al Mării Negre. După opt zile, am pus piciorul pe pămîntul padişahilor.

După cătunul de pescari atît de liniştit, unde în afară de vuietul valurilor şi ţipătul pescăruşilor nu auzeai nimic altceva, Istambulul mi s-a părut un adevărat infern. În strîmtoarea Bosfor staţionau navele de război ale Antantei. În portul Galata scrîşneau macarale de metal şi urlau sute de docheri tuciurii, dezbrăcaţi pînă la brîu, cu saci pe umeri. O mulţime de călători în haine pestriţe foiau peste tot, iar negustorii ambulanţi şi tarabagiii răcneau cît îi ţinea gura, lăudîndu-şi pe-ntrecute marfa. Prin preajma cîrciumilor încropite la repezeală din scînduri, mişunau, împleticindu-se ameţiţi, marinari de toate naţionalităţile şi tot acolo îşi făceau de lucru fetişcane cu obraji

sulemeniți și ochi strălucitori. În dreapta, pe așa-numitul pod al Galateei, care unește cartierul european al orașului cu partea asiatică, goneau autocamioane, treceau, zdrăngănind, tramvaie și alunecau, trase de cai, rîdvane și calești. În fața podului, străluceau, în lumina soarelui, cupolele aurite și minaretele înalte ale renumitei catedrale bizantine Sf. Sofia, transformată de cuceritori în geamie mahomedană. La picioarele catedralei, chiar pe țărmul Bosforului, se întindea o grădină umbroasă, cu arbori seculari. Știam din cărți că acolo se aduna, pe vremuri, toată protipendada bizantină — filozofi și învățați ai epocii.

Uluit și copleșit de freamătul acestui oraș cosmopolit, am încremenit cu bocceluța în mînă la încrucișarea a două străzi zgomotoase, fără să știu încotro s-o iau.

Am pornit-o, în sfîrșit, spre pod, unde am fost oprit de paznici, care mi-au cerut taxa de trecere. Le-am dat zece piaștri și am coborît în partea asiatică a orașului, într-un labirint de ulicioare înguste și murdare, care mi-au amintit de orășelul nostru, Ordu.

După ce am străbătut cartierul comercial, unde puteai să cumperi orice — începînd cu covoare în culorile cele mai felurite și sfîrșind cu gîște și alte păsări vii — am ajuns, pînă la urmă, în parc și m-am așezat pe o bancă.

Se întunecase de-a binelea. Undeva au răsunat acorduri de fanfară, și parcul s-a umplut de lume ieșită la plimbare. Turci nu vedeai aproape de loc, pretutindeni zăreai numai străini și, mai ales, militari. Am suportat compania acestor domni pînă la miezul nopții, și după ce parcul s-a golit, m-am întins pe o bancă, mi-am pus bocceluța sub cap și am adormit numaidecît...

M-a trezit din somn un vardist.

— Nu știi că nu-i voie să dormi aici ? m-a întrebat el amenințător.

N-avea rost să mă iau la harță cu dînsul. Mi-am înșfăcat legăturica și m-am îndreptat spre ieșire. Am coborît pe malul mării, mi-am găsit un locșor mai ferit sub o stîncă, m-am culcat pe nisip și am dormit acolo pînă dimineața.

În ziua următoare au și început peregrinările. Pe unde credeți că nu m-au dus picioarele în căutare de lucru ?

Am fost pe la o mulțime de societăți de binefacere și asociații de-ale compatrioților mei, am stat de vorbă cu tot felul de domni, unii mai eleganți decît alții. Toți mă primeau foarte politicos, dar nimeni nu arăta nici cel mai mic interes pentru soarta mea. Îmi cereau să le las adresa și-mi făgăduiau că or să mă anunțe dacă se va găsi ceva de lucru pentru mine. Mă sfiam să le spun că dorm pe țărm și plecam fără să scot o vorbă...

Bruma de bani pe care o aveam se apropia de sfîrșit, cu toate că mă hrăneam numai cu pîine goală. Încă vreo cîteva zile de astea și aș fi început să flămînzesc în toată legea.

Într-o dimineață, am ajuns în piața de pește. În golfulețul strîmt, denumit Balat, ce părea mai curînd o baltă murdară, se înghesuiau zeci de lotci și barcazuri încărcate cu pește proaspăt. Pescarii, goi pînă la brîu, se grăbeau să-și vîndă marfa, precupeților. Oamenii țipau, se certau între ei, se jurau că a da peștele cu un astfel de preț însemna să-l dea de pomană, însă precupeții rămîneau neînduplecați. Tabloul acesta atît de familiar a făcut să-mi tresalte inima de bucurie... Pînă și mirosul de pește mi se părea foarte plăcut și drag !...

M-am învîrtit multă vreme pe debarcaderul pardosit cu scînduri, întrebînd pescarii care-mi ieșeau în cale dacă nu au nevoie de un argat. Drept răspuns, ei dădeau tăcuți din cap, iar unul dintre ei s-a răstit la mine, zicînd : „Am foamea care-mi ține tovărășie!..." Totuși, norocul mi-a zîmbit pînă la urmă. Un moșneag zbîrcit, auzindu-mi întrebarea, și-a ridicat capul și m-a privit cu atenție.

— Știi să pescuiești ? m-a întrebat el. După accent, mi-am dat seama că era din seminția lazilor, de prin părțile Rizei. În barca lui se mai afla un tînăr cam de vîrsta mea.

— Cum să nu ! Sînt din neam de pescari, și eu însumi, pescar !

— De unde ești de loc ?

I-am spus.

— Așteaptă să se termine tîrgul, și-apoi om sta de vorbă !...

Tîrgul s-a golit repede. Moșneagul și-a vîndut și el tot peștele, apoi m-a chemat în barca lui.

— Spune, pe unde-ai umblat, unde-ai pescuit şi cum ai ajuns la Istambul ?

I-am povestit pe scurt ceea ce am socotit necesar şi, după ce am terminat, moşneagul a clătinat din cap a compătimire.

— Totul e în mîinile lui Allah ! Apoi urmă după cîteva clipe de gîndire : Am îmbătrînit, mă dor toate oscioarele !... Mi-e greu să vîslesc, să trag la năvod... Îmi trebuie un ajutor. Dacă ne învoim, pescuieşti cu Ahmed, băiatul meu, zise el, arătînd cu capul spre flăcăul de lîngă dînsul. Iar eu o să-mi rînduiesc o măsuţă în piaţă şi-o să fac negoţ. Dacă ne ajută Allah, scăpăm de cîinii ăştia de precupeţi, care ne sug sîngele din vine ! Lotca e încă tare, plasele sînt bune, iar marea are peşte destul, numai să ştii să-l prinzi !...

— O să ştim, tăicuţă, să n-ai nici o grijă ! am spus eu.

— Iată-nvoiala, continuă moşneagul, fără să-mi ia vorbele în seamă : O să mîncăm împreună. Dacă vrei, poţi să locuieşti cu noi — avem loc berechet. Din cîştig, după ce scădem cheltuielile pentru merinde, facem şase părţi egale: două pentru barcă, una pentru scule, restul îl împărţim în chip egal între noi trei. O să trăim mîncînd pe săturate!

Condiţiile erau de-a dreptul înrobitoare. După socoteala moşneagului trebuia să muncesc numai pe mîncare. Dar în situaţia în care mă găseam, nu aveam de ales, aşa că m-am învoit.

— Va să zică, ne-am înţeles ! Cu ajutorul lui Allah, treburile au să meargă mai bine. Aşteaptă aici puţin cu Ahmed, pînă cumpăr ceva de-ale gurii, şi-apoi pornim spre casă. Moşneagul coborî din barcă şi cu paşi tîrşiţi o luă gemînd către prăvăliile din piaţă.

Ahmed mi-a făcut o impresie bună şi nu m-am înşelat. Ne-am împrietenit repede şi am trăit tot timpul ca fraţii.

— O s-o duci bine la noi ! a spus el după ce m-am aşezat lîngă dînsul, pe bancă. Tata, Shukru-aga, e om blînd, nu-i în stare să-i facă rău nici unei muşte.

— Dar cu pescuitul cum staţi ?

— Nu prea bine... Bătrînul oboseşte repede, aşa că nu putem să pescuim decît pe lîngă mal. Dacă am ieşi în larg, am prinde mai mult, acolo mişună peştele mare.

— De ce nu puneţi o pînză la barcă ?

— N-avem bani, dările ne-au sugrumat de tot. Mai trebuie să trimitem cîte ceva şi acasă. Mi-au rămas în sat mama şi două surori...

Moşneagul s-a întors de la tîrguieli, s-a aşezat la cîrmă, iar eu şi cu Ahmed am început să vîslim cu nădejde şi am acostat după cîtva timp la mal, în apropierea unui pod vechi.

Noii mei stăpîni se adăposteau într-o colibă de lut, asemănătoare cu a lui Tursun-aga. În coteţul acesta întunecos, care semăna mai curînd cu o groapă umedă decît cu o locuinţă omenească, se aflau două laviţe de scîndură cu saltele umplute cu iarbă-de-mare, o masă nestrunjită, două taburete grosolane şi, într-un colţ, o ladă.

— Întîi să-mbucăm ceva, apoi îţi pregătim culcuşul, spuse Shukru-aga.

Aşa a început viaţa mea la Istambul...

Moşneagului nu i-a reuşit negustoria în piaţă pe cont propriu. Zapciii l-au pus la dări atît de mari, încît tot peştele pe care-l aduceam abia ajungea să le acopere. A trebuit să se lase păgubaş. Shukru-aga era un om evlavios şi toate nenorocirile sale le atribuia voinţei lui Allah, fără să bănuiască măcar că funcţionarii fiscului lucrau mînă în mînă cu precupeţii.

I-am propus bătrînului să oferim peşte proaspăt pe la birturi şi ospătării mai mici, la un preţ mai scăzut decît al precupeţilor. În acest scop am colindat vreo duzină de cîrciumi şi birturi din port. Patronii erau gata să cumpere marfa de la oricine, numai să fie mai ieftină — dar cereau să li se aducă un anumit soi : chefal, scrumbie, pălămidă şi neapărat peşte mai mare. De unde să ştie pescarul dinainte ce-o să-i cadă-n plasă ? Totuşi, am încercat şi încercarea ne-a fost de mare folos — am început să cîştigăm de două ori mai mult decît înainte, deşi eram nevoiţi să vindem plevuşca măruntă pe te miri ce, sau s-o zvîrlim înapoi în mare.

Chiar din primii bani agonisiţi în felul acesta am ridicat pe barcă un catarg şi am cumpărat o pînză. Acum, Ahmed şi cu mine îndrăzneam să ieşim în largul mării, de unde ne întorceam cu o pradă bogată.

Ne-am cîştigat curînd o clientelă permanentă şi situaţia noastră se îmbunătăţea văzînd cu ochii.

Shukru-aga s-a dovedit pe bună dreptate a fi un suflet bun. Socotind că eu îi adusesem noroc, bătrînul se purta foarte grijuliu cu mine, căutînd să nu facă nici o deosebire între mine şi băiatul lui, fără să mai vorbesc de faptul că-mi plătea regulat şi în întregime cota de beneficiu care mi se cuvenea.

Cînd eşti sătul şi ai de lucru, e foarte plăcut să trăieşti în zgomotosul Istambul !... Acolo, cerul e totdeauna limpede, soarele, arzător, iar aerul, veşnic îmbălsămat de o aromă cu totul deosebită. Oricît de greu ţi-ar fi sufletul, e destul să te duci pe ţărmul Bosforului, să te întinzi pe o pajişte verde la umbra turlelor înalte ale străvechilor cetăţi bizantine, să priveşti oglinda albastră a mării, şi te simţi dintr-o dată uşurat. Nu degeaba cei mai mulţi dintre locuitorii Istambulului sînt nişte visători !...

Nu mă interesa politica şi la multe din fenomenele vieţii nu găseam nici un răspuns, deşi mă frămîntam îndelung, mai ales noaptea. Aruncam uneori năvoadele în apă, apoi mă instalam cît mai bine la pupă, şi cu ochii aţintiţi la bolta înstelată a cerului, stăteam multă vreme pe gînduri... De cele mai multe ori mă gîndeam la nedreptatea care domnea pe pămînt... Ştiţi, de bună seamă, că pescarilor le cam place să viseze, probabil datorită faptului că-şi petrec adesea noaptea în singurătate, pe mare...

În timpul liber am început din nou să citesc. Asta, din ziua cînd în curtea bisericii armeneşti am descoperit o bibliotecă micuţă, de unde puteai să împrumuţi cărţi în schimbul unei taxe modeste de abonament.

Curînd după aceea am cunoscut un om, care avea să joace un rol important în viaţa mea. Lucrurile s-au petrecut astfel: În curte, lîngă bibliotecă, se adunau de obicei mulţi localnici compatrioţi, mai ales tineri, care începeau uneori discuţii aprinse cu subiectele cele mai felurite. Într-o seară, un tînăr cu plete căuta să demonstreze că sîntem datori să ne răzbunăm pe turci şi să-i măcelărim pe toţi pînă la unul ! A recitat chiar cîteva strofe din versurile unui poet, care spunea că urmaşii noştri n-or să ne ierte niciodată, dacă vom uita răul pe care ni l-au făcut turcii...

De obicei, tăceam, mulţumindu-mă să-i ascult pe alţii vorbind, însă de data aceasta nu am putut să mai rabd şi am luat şi eu parte la discuţie.

— Dacă ţi s-ar asculta sfatul, am spus eu, pe faţa pămîntului s-ar vărsa mereu sînge omenesc şi niciodată n-ar fi pace. Oare, poporul turc poartă el vreo vină pentru cele-ntîmplate ? Unii dintre turci mi-au ucis părinţii, iar alţii mi-au salvat viaţa. Acum lucrez tot la un turc. Dacă n-ar fi fost el, aş fi crăpat de foame. Nu, cu asasinatele nu rezolvi mare lucru !... Trebuie să ne gîndim la altceva...

— Şi ce propui ? a întrebat batjocoritor interlocutorul meu.

— Ce ? Nu ştiu, am răspuns eu încet.

— Dacă nu ştii, nu te băga ! zise tînărul cu o strîmbătură de dispreţ. Te-ai găsit şi tu cugetător !

Un bărbat între două vîrste, îmbrăcat modest şi îngrijit, a intrat în vorbă :

— N-ai făcut bine, repezindu-l atît de brutal pe băiatul acesta. El are dreptate. Tot răzbunîndu-se şi omorîndu-se între ei, oamenii vor ajunge mai rău decît fiarele...

— Se vede treaba că dumneata ai inventat o metodă nouă pentru perfecţionarea firii omeneşti şi instaurarea păcii între mieluşei şi lupii cei sîngeroşi ! Vorbeşte-ne şi nouă despre ea, ne-ar interesa ! zise tînărul, izbucnind în rîs.

Drept răspuns, apărătorul meu a început să vorbească despre lucruri foarte complicate ca, de pildă, antagonismele sociale, contradicţiile dintre clase, drepturile democratice, din care eu n-am priceput nimic.

Discuţia s-a încins, dar nu mi s-a părut interesantă, aşa că am plecat curînd.

Necunoscutul m-a ajuns în stradă.

— Ashot, zeţarul, s-a recomandat el, întinzîndu-mi mîna. Bravo, ai o judecată limpede ! Noi nu avem acelaşi drum cu flăcăiaşii ăştia naţionalişti, interesele noastre sînt altele...

Pe atunci nu-mi dădeam încă seama cine erau aceşti „noi" şi ce interese deosebite urmăreau. În curînd însă, cu toată diferenţa de vîrstă (Ashot era cu şapte sau opt

ani mai mare decît mine), ne-am împrietenit şi datorită lui am ajuns să înţeleg multe lucruri. De la el am aflat şi adevărul despre revoluţia voastră.

Aş fi vrut să plec fără întîrziere în Rusia, să văd totul cu propriii mei ochi, dar nu cunoşteam limba rusă şi pe deasupra mă mai temeam că o să mă descurc greu într-o ţară străină. Totuşi, am început să umblu după paşaport. La secţia de poliţie, unde am ajuns cu cererea mea, am fost supus la un interogatoriu în toată regula şi m-au întrebat dacă nu sînt cumva bolşevic. Cînd le-am spus că n-am idee de ceea ce înseamnă un bolşevic, m-au întrebat, pentru ce vreau să mă duc tocmai într-un stat bolşevic, unde oamenii mor de foame şi aproape că se sfîşie unul pe altul ? Şi nu mi-au dat paşaportul. În cursul peregrinărilor mele însă, mă învăţasem să fiu perseverent, aşa că şi de data aceasta m-am hotărît să înfrunt soarta şi să ajung cu orice preţ pe pămîntul sovietic. Întîmplarea mi-a venit în ajutor...

Barca noastră avea nevoie de reparaţii serioase. Ahmed s-a gîndit să folosească această împrejurare şi, în timp ce barca era la reparat, să se ducă acasă, ca să-şi vadă mama şi surorile. Shukru-aga nu s-a împotrivit.

— Ia-mă cu tine, l-am rugat eu pe băiat şi i-am împărtăşit gîndul meu de a ajunge pînă la ţărmul sovietic.

Ahmed s-a învoit numaidecît, adăugînd că-i pare foarte rău să se despartă de mine.

— Graniţa e la doi paşi de satul nostru, mi-a spus el. Pe vreme de furtună, grănicerii nu-şi scot de obicei nici nasul afară. Dacă faci rost de o barcă bună, poţi trece dincolo...

Am luat împreună vaporul şi am plecat spre satul natal al lui Ahmed. Acolo n-a ştiut nimeni că eram armean, altfel nu mi-ar fi mers tocmai bine. A trebuit să aştept mult, cam vreo zece zile, pînă ce s-a stricat vremea. Începuse o burniţă măruntă, dar fără pic de vînt. Abia alaltăieri, cînd s-a pornit, în sfîrşit, furtuna, m-am aruncat în barcă şi am ajuns aici...

Asta-i tot ! Iar acum, dacă credeţi că e cazul, luaţi o foaie de hîrtie şi scrieţi. Sînt gata să vă răspund la orice întrebare !

— Nu am de pus nici o întrebare, am zis eu. Aş vrea numai să-ţi spun că ai trecut printr-o mare primejdie, puteai să-ţi găseşti moartea în valuri...

— Nu, asta nu se putea întîmpla. Nu luptasem cu atîta desperare să-mi salvez viaţa, ca să mă înec tocmai cînd mă aflam atît de aproape de ţintă.

Îmi plăcea flăcăul acesta energic, încrezător în forţele sale şi nu mă îndoiam că la noi îşi va găsi locul în viaţă.

A doua zi dimineaţa m-am dus la Ţinbadze şi i-am istorisit cu lux de amănunte povestea lui Mikael Kasparian.

— Şi tu ce propui ? m-a întrebat preşedintele Cekăi.

— Să-i dăm un însoţitor şi să-l trimitem în Armenia împreună cu o scrisoare din partea dumneavoastră. După multe peregrinări şi umilinţe, luptînd pentru o bucată de pîine, omul a venit la noi în căutarea adevărului. Să-i dăm posibilitatea să vadă aievea acest adevăr !...

Ţinbadze m-a măsurat cu o privire cercetătoare.

— Se pare că ai dreptate... a spus el într-un tîrziu. Să vadă adevărul nostru !

L-a chemat pe secretar şi i-a dictat proiectul de hotărîre al colegiului Cekăi. În cuprinsul hotărîrii se menţiona că Mikael Kasparian este muncitor şi a venit la noi cu gînduri bune. În mod excepţional se propunea să fie absolvit de pedeapsa cuvenită pentru încălcarea frontierei maritime a Republicii Sovietice Socialiste Gruzine şi, avînd în vedere faptul că nu cunoaşte limba rusă, să fie trimis, cu un însoţitor, în Armenia Sovietică...

— Ce zici, Silin, eşti mulţumit pentru protejatul tău ? m-a întrebat Ţinbadze cu faţa sa aspră luminată de un zîmbet.

— Foarte mulţumit, şi pentru Mikael Kasparian, şi de Puterea noastră sovietică ! am răspuns eu, ridicîndu-mă în picioare.

— O clipă, mă opri preşedintele. Comisarul militar îţi va înmîna ordinul cu care ai fost decorat. Ne-am sfătuit aici împreună cu Nesterov, secretarul celulei de partid, şi am hotărît să-l rugăm pe comisar să facă lucrul acesta vineri, la colţul roşu, în cadrul unei şedinţe festive a lucrătorilor noştri. Ai ceva împotrivă ?

De emoție și bucurie, am simțit cum îmi năvălește sîngele în obraji.

— Faceți cum credeți dumneavoastră că-i mai bine...

După încă o zi, l-am condus pe Mikael Kasparian la gară, l-am urcat în vagon și i-am urat noroc. Sărmanul era mișcat pînă la lacrimi de bunăvoința cu care fusese întîmpinat. Mi-a strîns îndelung mîna și m-a asigurat că se va strădui să ne răsplătească pentru tot ce făcusem pentru el.

În urechi mi-au răsunat încă multă vreme cuvintele lui: „Pentru prima oară în viață mă simt și eu om !"

VIAȚA ÎȘI URMEAZĂ CURSUL...

După conferirea decorației, cîteva zile m-am simțit grozav de mîndru. Din cînd în cînd aruncam cîte o privire furișă spre piept, unde strălucea ordinul de luptă...

Absorbit de munca de fiecare zi, nici nu observasem măcar sosirea primăverii. Trebuie să spun că aici totul se petrece altfel decît în ținutul meu natal. Perioada de topire a zăpezilor nu există. Norii cenușii se ridică deodată mai sus, capătă o culoare mai deschisă și, printre spărturi, se arată soarele, care începe să încingă pămîntul cu dogoarea lui. Ostenită parcă de atîta zbucium, marea își rostogolește valurile lin și fără grabă. În schimb, pescărușii se zbenguie în voie. Bucurîndu-se de sosirea primăverii, ei se rotesc în stoluri mari, cu țipete vesele, pe deasupra mării, de dimineață pînă seara...

În timpul acesta am primit o telegramă de la Șurocika. Îmi anunță sosirea. Mi-aduc aminte că în ajun mi-am periat uniforma splendidă de marinar cu foarte mare grijă, mi-am călcat pantalonii și am lustruit ca oglinda cocarda aurită de la șapcă. Am dereticat și prin odaie, ba am spălat chiar și dușumeaua. Am cumpărat flori și le-am așezat pe masă — numai față de masă nu aveam...

Iablociko observase toate pregătirile acestea și nu scăpase prilejul să mă ia peste picior.

— Ia zi, amice, nu cumva ai de gînd să te-nsori ? m-a întrebat el rîzînd.

— Nici pomeneală, Ivan Mefodievici ! Dar vine un tovarăş de pe front, Şurocika, soră medicală în regimentul nostru. Trebuie s-o primesc cum se cuvine !

— Mai încape vorbă ! Nu-i un Egor şi nici un Mitrofan oarecare, ci Şurocika ! Ehe, cu asta nu-i de glumit !...

M-am înfiinţat la gară cu o oră înainte de sosirea trenului. În timp ce mă plimbam de-a lungul peronului, mi-am amintit de prima mea întîlnire cu Şurocika — în vagonul bucătarilor, condus de Pahomov. Parcă toate se petrecuseră demult, foarte demult, cu o sută de ani în urmă. În realitate însă nu trecuseră decît vreo doi ani şi ceva. Dar cîte schimbări nu se petrecuseră în viaţa mea în răstimpul acesta !... Pe atunci, oamenii se maturizau repede şi o dată cu ei m-am maturizat şi eu...

Cînd iată că-l văd pe Guguşa răsărind ca din pămînt, în braţe cu un buchet mare de flori.

— Noroc, Guguşa ! Aştepţi şi tu pe cineva ? îl întreb eu, strîngîndu-i mîna.

— Eu ? Nu, nu aştept pe nimeni ! Am aflat că vine la tine o domnişoară — Iablociko mi-a spus. Ţi-am adus flori din grădina noastră. Te rog să le dăruieşti domnişoarei, o să-i facă plăcere !

— Îţi mulţumesc, prietene. Ai o inimă de aur !

— Spune, Vanea, e frumoasă tare ?

— Ce să zic ? Nu ştiu... Ştiu doar că-i un om cumsecade, un adevărat tovarăş. Am făcut războiul în acelaşi regiment...

— Aşa e, frumuseţea se trece, dar omul rămîne. Principalul e să fie om ! zice Guguşa, suspinînd adînc...

Se aude şuierat de locomotivă. Alerg în întîmpinarea trenului. În uşa vagonului o văd pe Şurocika. În rochie de mătase, în picioare cu pantofiori eleganţi, arăta cu totul altfel decît îmbrăcată cu bluză soldăţească şi cu cizme. Dacă nu ar fi fost şuviţele aurii care-i flutura în bătaia vîntului şi năsucul cîrn încadrat de doi ochi scînteietori de veselie, mai-mai că nu aş fi recunoscut-o.

Fata a sărit jos de pe scară şi a venit lîngă mine. I-am întins florile fără să spun o vorbă.

— Ce galant te-ai făcut, zău aşa !... Şi ce frumos !... Ştii, drăguţule, că-ţi stă bine cu decoraţia ! Cine s-ar fi gîndit că o să ajungi un atît de brav... marinar de uscat !

I-am luat valiza în mînă şi am condus-o spre ieşire. Dar unde-o fi Gugusa ? A dispărut !...

În trăsura care ne ducea la cămin, Şurocika a sporovăit tot drumul.

— Povesteşte, drăguţule, ce faci, cum o mai duci ? Apropo, tovarăşii îţi trimit salutări, mai ales Modest Ivanovici. Ştii, pînă la urmă am rămas să lucrez la el, dar să nu crezi că-s vreo secretară sau ceva asemănător. Nu-i de glumă, acum sînt lucrător operativ. Celnokov e de-o rară bunătate. Ţine foarte mult la tine şi e mîhnit că-i scrii rar... De ce taci ? Sau nu te prea bucuri de venirea mea ?

— Vai de mine, te-am aşteptat cu atîta nerăbdare !... Mi se pare însă cam ciudat, mă obişnuisem să te văd în uniformă militară, cu cizme... Şi-acum...

— Poate-ai fi vrut să umblu toată viaţa în haine soldăţeşti ? Să nu crezi că dac-ar fi nevoie nu le-aş îmbrăca din nou, nu-s o domnişorică d-aia răzgîiată. Uitasem de tot — am văzut-o pe stradă pe drăguţa ta. Mi-a arătat-o Levon. Frumoasă, nimic de zis. Se zvoneşte c-a plecat de-acasă şi urmează un curs de învăţătoare...

Discuţia aceasta nu prea-mi convenea şi m-am bucurat cînd trăsura s-a oprit în faţa căminului.

După ce am intrat în odaie, Şurocika şi-a aruncat ochii în jur.

— N-o duci rău, şi e destul de curat ! Dacă ţi-ai mai face puţină ordine, ar fi bine de tot...

— Nu înţeleg ce fel de ordine mai vrei ! am răspuns eu, bosumflat. Se părea că mă străduisem zadarnic.

— Nu-mi place interiorul. De altfel, voi, bărbaţii, nu vă prea pricepeţi la de-alde astea. Dar nu-i nimic, o să te-nsori, şi-atunci o să-nţelegi... Arată-mi unde aş putea să mă spăl...

După ce s-a spălat, s-a aşezat la masă, a scos o oglinjoară, şi în timp ce-şi potrivea cu grijă părul, m-a întrebat:

— Spune drept, drăguţule, ai iubit-o mult pe armeanca aia frumoasă ?

— Ce să-ţi spun, atunci mi se părea c-o iubesc...

— Şi aici ţi-ai găsit alta ?

— Nu...

— Mă mir ! Un flăcău atît de chipeş, dar timid în chestiile de dragoste. Nu-nţeleg, cum de te lasă-n pace fetele de prin partea locului ?

— Crezi că ar trebui să se ţină scai de mine ?

— Păi, ce să facă, dacă tu eşti atît de ageamiu ? Şurocika mă privi zîmbind, şi în ochii ei surîzători am surprins o uşoară ironie.

Trebuia să plec la serviciu. I-am propus să ne oprim în drum spre port la o cofetărie şi să luăm acolo micul dejun. În timp ce treceam prin sala căminului, prin uşile întredeschise ne petreceau privirile curioase ale locatarilor...

După ce şi-a băut ceaiul, fata s-a ridicat în picioare.

— Iar acum, drăguţule, să-mi arăţi unde se află Ceka şi comitetul orăşenesc de partid.

— Pentru ce ?

— Am treabă, a răspuns ea cu voce înăbuşită. Modest Ivanovici mi-a ordonat să stabilesc ce legături are în localitate băiatul preotului. Îl cunoşti, alb-gardistul acela, fost ofiţer, care a trimis-o pe socialist-revoluţionara Schultz la tatăl lui.

— Cum, încă nu s-a încheiat afacerea aia ?

— Încă nu... După ce ai arestat-o pe Bella la Tiflis şi ne-a fost înaintată nouă, puştanii şi-au dat drumul la gură şi au început să declare lucruri noi. Schultz a scrîşnit din dinţi de furie, i-a făcut mucoşi, apoi a dat totul la iveală. După cum s-a constatat, ofiţeraşul acela întreţinea legături cu un centru al daşnacilor din străinătate, primea de acolo instrucţiuni şi bani şi transmitea totul organizaţiei naţionaliste de tineret. Bineînţeles că nu lucra de unul singur, dar nu vrea să mărturisească cine anume de aici l-a ajutat.

— Nu ştiu cum o să reuşeşti să identifici legăturile lui ! Mai ales că de atunci a trecut destul timp...

— Desigur că nu-i uşor, dar e posibil... Oricum, aici a stat şi el în gazdă la cineva, a avut cunoscuţi, prieteni, se întîlnea cu ei... O să-ncerc ! Or să mă ajute şi tovarăşii din localitate. Şurocika vorbea ca un adevărat lucrător al serviciului de informaţii.

Am condus-o pînă la uşa Cekăi. Ne-am înţeles să ne revedem după serviciu la cămin, apoi m-am îndreptat spre port.

Pe drum m-am mustrat cu multă asprime că nu fusesem destul de atent cu ea, că mai mult tăcusem, iar cînd vorbisem, îndrugasem numai nimicuri. În timpul lucrului, gîndurile îmi zburau mereu la Şurocika... Vremea a trecut foarte greu, şi cînd ziua de muncă s-a sfîrşit, am alergat într-un suflet la cămin. Între timp, odaia mea se transformase. Cărţile erau rînduite frumos pe policioară, patul fusese mutat într-un colţ, iar masa era acoperită cu hîrtie albă. Şurocika şedea zîmbitoare în dreptul ferestrei, foarte mulţumită de impresia pe care mi-o făcuse locuinţa mea astfel aranjată.

— Acum am înţeles şi eu ce-nseamnă un interior plăcut ! am exclamat, întinzîndu-i braţele.

— Ce interior plăcut o mai fi şi ăsta ?... Doar n-ai aproape nimic ! Locuieşti aici de atîta vreme şi n-ai fost în stare să-ţi cumperi măcar perdeluţe.

— Lasă ! Asta-i boală cu leac !... Să mergem mai bine la masă.

— Ce-ai zice să prînzim acasă ? Am cumpărat pîine, mai avem brînză...

— Ba nu, să mîncăm la restaurant, să sărbătorim sosirea ta. Acum doar sîntem bogaţi, avem leafă. Mai cade cîte ceva şi de la contrabandă. Am scos din buzunar un pachet de bancnote şi i le-am arătat. Să mergem !

— Îţi mărturisesc că nu-mi plac restaurantele... Dar dacă vrei tu... Fata şi-a potrivit părul, apoi am ieşit amîndoi în stradă.

La restaurantul „Italia“ am comandat aperitive, apoi am alcătuit dejunul şi am cerut o sticlă de vin sec.

— Poate preferi un vin dulce ? am întrebat-o eu.

— Mi-e totuna ! a răspuns ea, clătinînd din cap. Te-ai cam stricat aici... Mătuşa Mairam a vrut să-mi dea nişte vin pentru tine, dar am convins-o să renunţe, zicînd că nu bei. Şi cînd colo, tu...

— Ea cum o duce ?

— Aşa şi-aşa, se descurcă. Îşi aminteşte mereu de tine. Nu pricep, de ce s-or purta oamenii atît de bine cu tine ?

— Pesemne că sînt bun. Numai tu nu înțelegi treaba asta...

— Laudă-mă gură ! Te pomenești că te crede careva...

Am sporovăit astfel plini de voie bună, amintindu-ne de vremurile de odinioară. Unde mai pui că trecutul mi se pare totdeauna ceva cu desăvîrșire aparte !... Șurocika mi-a povestit de comisarul nostru care-și îndeplinise, în sfîrșit, străvechiul lui vis — plecase la învățătură. Ceilalți se împrăștiaseră și ei care încotro — pe la uzine, prin mine, la țară. Despre Akimov nu știa nici ea nimic. Auzise că ieșise din spital aproape infirm. Nici chiar cei de la serviciul de decorații din cadrul Comitetului Executiv Central Unional nu izbutiseră să dea de urma lui, ca să-i înmîneze ordinul conferit.

După masă am pornit prin oraș. Era o seară caldă și, spre norocul nostru, nu ploua. Trecînd pe străzile albe, spălate de ploi, înecate în verdeață, Șurocika exclama entuziasmată :

— Vai, ce orășel curat și frumos !

Am intrat într-un parc, unde cînta o fanfară, Pe estradă, cîțiva actori cu jobene ponosite pe cap fredonau niște cuplete deochiate, bătînd cu înverșunare stepul în podea. Dar ne-am plictisit curînd de scălămbăielile lor și am plecat.

La cinematograful „Fantazia" am văzut un film cu celebrul Douglas Fairbanks și ne-am întors acasă noaptea tîrziu, frînți de oboseală. Șurocika a deschis larg fereastra, și de afară a năvălit în odaie aerul umed și răcoros al nopții. Ea a rămas multă vreme nemișcată, uitîndu-se afară.

— Ce vezi acolo interesant ? am întrebat-o eu.

— Nimic. Îmi place pur și simplu să mă uit la ferestrele luminate... Și după ele trăiesc oameni — fiecare cu soarta și viața lui...

— Nu-i bine să filozofezi la miezul nopții ! Ar fi timpul să ne culcăm. Tu instalează-te aici, iar eu mă duc la Ivan Mefodievici.

Șurocika și-a întors cu vioiciune fața spre mine.

— Nu prea se cuvine să deranjezi oamenii la miezul nopții... Ieși o clipă să mă dezbrac. După aceea, culcă-te în patul tău și dormi sănătos !

Mi-am aprins o ţigară şi am ieşit afară, pe sală. Parcă niciodată nu fusesem atît de tulburat... Pînă şi ţigara îmi tremura între degete. Primul meu gînd a fost să intru la Iablociko sau să fug de la cămin. În cazul cel mai rău puteam să mă duc în port şi să mă culc în biroul meu, pe canapea...

— Poţi să intri, am auzit dinăuntru vocea Şurocikăi.

Lumina din odaie nu mai ardea. Fata era întinsă în pat şi învelită cu pătura.

Am rămas nemişcat lîngă uşă. Prin întuneric îi simţeam privirea aţintită asupra mea.

— Vino lîngă mine !... a şoptit ea abia auzit...

Toată dimineaţa nu am îndrăznit să ne privim în ochi, iar după micul dejun ne-am despărţit imediat, ducîndu-ne fiecare la treburile lui. Numai seara ne-am văzut iar. După ce am luat masa într-o cîrciumioară orientală, am coborît la ţărmul mării. Ne-am aşezat pe cîte un bolovan şi am admirat multă vreme discul uriaş şi roşu-închis al soarelui, care se afunda încet în apă.

Am rupt primul tăcerea.

— N-o să mai pleci, nu-i aşa ? am întrebat-o eu în şoaptă, de parcă ne putea auzi cineva în locul acela pustiu.

— Cum, adică, n-o să mai plec ? ! s-a mirat ea.

— O să rămîi cu mine... Vei fi soţia mea, am îngăimat eu cu multă greutate cuvintele care-mi stăteau de un ceas pe limbă.

— Nu, asta n-o să se-ntîmple niciodată.

— De ce ?

— Ţin prea mult la tine, ca să-ţi stric viaţa.

— Nu-nţeleg...

— Eşti prea tînăr, de aceea nu-nţelegi !... Eu cunosc viaţa, sînt mai bătrînă decît tine cu şase ani...

— Mare lucru !

— Gîndeşte-te bine ! Acum, toate astea ţi se par fleacuri. Cu trecerea anilor însă s-ar putea să-ţi pară rău. Fata vorbea liniştit, fără să-şi întoarcă faţa spre mine.

— Nu se poate să pleci ! Ce mă fac eu fără tine ?

— Nu-i nimic, dragul meu. O să tînjeşti puţin şi-o să mă uiţi.

„Dragul meu"... Îmi spunea aşa pentru prima oară de cînd ne cunoşteam !...

— Rămîi ! Nu am pe nimeni mai scump decît tine !...

— Acum, poate... zise ea, ridicîndu-se. Să nu mai vorbim de asta... Să mergem acasă — s-a făcut cam răcoare.

Am mers cîtva timp tăcuţi, cufundaţi în gînduri.

Ea a spart gheaţa cea dintîi :

— Ştii, drăguţule, că lucraţi destul de prost pe aici ? În oraşul vostru a locuit un ofiţer alb, care întreţinea legături cu străinătatea, şi voi nici nu v-aţi interesat măcar de complicii lui.

— Asta nu mă priveşte, am răspuns eu oarecum surprins s-o aud vorbindu-mi despre serviciu în astfel de clipe.

— Cum, nu te priveşte ? Eşti doar cekist... Iar eu am aflat o mulţime de noutăţi interesante.

— Ce noutăţi ?

— Am stabilit unde a locuit ofiţerul, am adunat unele informaţii şi despre gazda lui. Am aflat că este văduva unui muncitor de la rafinăria de petrol. Soţul ei a căzut pe front. Totul dovedeşte că ofiţerul şi-a ales casa văduvei unui comandant din Armata Roşie, mort în război, cu intenţia de a fi ferit de unele bănuieli. Am găsit casa şi m-am dus la femeie. „Spuneţi-mi, vă rog, cutare a stat în gazdă la dumneavoastră ?“ am întrebat-o eu. Femeia a fost foarte binevoitoare, m-a poftit în odaie şi, curioasă, m-a întrebat şi ea : „Sînteţi cumva rudă cu el sau, poate, logodnică ?“ — „Nu, zic, nici una, nici alta. Nu-s decît o lucrătoare de la Ceka şi aş vrea să culeg unele date despre dînsul.“ — „A făcut vreo poznă ? Părea atît de liniştit şi de bine crescut...“ — „Pisica blîndă zgîrie rău, am spus eu. Este un ofiţer din armata alb-gardistă, a ajuns pînă la gradul de ştabs-căpitan şi s-a oploşit pe aici, ca să unelteaască împotriva Puterii sovietice. N-aţi ştiut că e ofiţer ?“ — „Vai de mine, de unde să ştiu ?... Credeţi că aş fi lăsat un astfel de individ să-mi intre-n casă ? Mi-a spus că e funcţionar sovietic“. Proprietăreasa mi-a răspuns amănunţit la toate întrebările şi, printre altele, am aflat că chiriaşul ei era prieten bun cu locţiitorul şefului serviciului orăşenesc de miliţie, care, după cum s-a descoperit, a fost şi el ofiţer...

— Şi-acum ce ai de gînd să faci mai departe ? am întrebat-o eu, simţind cum se deşteaptă cekistul din mine.

— Nimic. Tovarăşii de aici or să ducă singuri afacerea la bun sfîrşit !...

A doua zi, Şurocika a plecat.

Pe la mijlocul verii, Ţinbadze m-a uluit pur şi simplu cu o veste absolut neaşteptată. De la centrală se primise ordinul să fiu mutat în funcţia de locţiitor al şefului direcţiei regionale, într-un centru economic important din sudul ţării.

— Eu, personal, sînt împotrivă... a spus Ţinbadze. Nu pentru că nu aş avea încredere în capacitatea ta... Dar socotesc că aici ar mai fi încă nevoie de tine. Ne pusesem în gînd să te numim şef al comandaturii portului...

— Dar Ivan Mefodievici ?... am murmurat eu cu totul dezorientat. E un şef atît de remarcabil !...

— Ştiu ! Dar am hotărît să-l numim comandant al miliţiei orăşeneşti. Acolo mai există încă elemente necorespunzătoare, aşa că e nevoie de o mînă fermă care să pună lucrurile la punct.

— Dar, va primi Ivan Mefodievici această funcţie !... E un cekist înnăscut şi poate că n-o să consimtă să lucreze în miliţie. În ceea ce mă priveşte, şi eu mă îndoiesc că voi putea face faţă situaţiei... Mai bine lăsaţi-mă ajutor la comandatura portului !

— Nu mă aşteptam să aud din partea ta raţionamente de felul acesta, spuse Ţinbadze, supărat. Ce-nseamnă „n-o să consimtă" ? Tu crezi că miliţia nu e şi ea un organ al Puterii sovietice ? Şi cine a spus că acolo trebuie să lucreze oameni de mîna a doua ?

— Oricum...

— Nici un „oricum" ! Toţi sîntem ostaşii partidului şi sîntem datori să muncim acolo unde ni se ordonă. Forţa noastră a fost, este şi va fi disciplina de fier. De altfel, problema mutării lui Iablociko a şi fost hotărîtă, aşa că acum să vorbim despre tine. După cîte ştiu, te-ai familiarizat cu activitatea din port, ai căpătat experienţă... Eşti băiat cu carte, cunoşti limbi străine. Atunci se pune întrebarea, cine ar fi mai potrivit decît tine să fie şeful comandaturii portului ? Şi mai e un argument — dacă te numim în funcţia aceasta, vom reuşi să te oprim aici şi vom pune centrala în faţa faptului împlinit. Altfel, or să te ia de la noi. Hotărăşte-te, tovarăşe Silin !

— Vă rog să procedați cum credeți de cuviință... Am o singură rugăminte, dacă vreți să-mi încredințați într-adevăr funcția de șef al comandaturii portului, să faceți asta numai după cîtva timp de la plecarea lui Ivan Mefodievici ! Altfel, o să mă simt prost față de el... M-a primit ca pe un frate, m-a învățat meseria, iar eu...

— Fie, așa vom face, se-ntrerupse Ținbadze, punînd capăt întrevederii.

Cînd a aflat despre noua sa numire, Iablociko a umblat vreo trei zile cu totul năuc. Înjura și amenința, spunînd că mai curînd se întoarce în marină ca simplu matroz, decît să lucreze în miliție ! I-a trimis și o scrisoare comandantului Flotei din Marea Neagră, cu care luptase la Novorosiisk. Dar pînă la urmă s-a resemnat și a luat în primire miliția orașului. Eu am fost numit șef al comandaturii portului, cu delegație.

În port era, ca totdeauna, mult de lucru. Soseau mereu vapoare străine sub diverse pavilioane, ca de obicei plecau tot felul de oameni, dar activitatea noastră nu mai era atît de încordată ca înainte. N.e.p.-ul adusese multe schimbări în viața țării. De altfel, pretutindeni se statornicise mai multă ordine și legalitate. Acum, funcționarii de la vamă și de la birourile de pașapoarte se descurcau singuri, așa că noi controlam și interveneam în munca lor numai în anumite cazuri ieșite din comun.

Suportam destul de greu despărțirea de Șurocika și nu o puteam uita, deși, cunoscîndu-i bine firea, știam că n-o să se mai întoarcă la mine.

Foarte trist mă simțeam seara, cînd rămîneam singur la birou sau acasă. În jurul meu clocotea viața, tineretul se distra, și eu nu știam cu ce să-mi omor timpul. La clubul internațional al marinarilor domnea plictiseala, colțul nostru roșu era pustiu, în sălile de cinema rulau filme anoste cu cowboy, toate croite după același calapod. Singurul meu refugiu era marea. În serile libere mă urcam în barcă, mă duceam departe în larg, mă opream și, cu ochii ațintiți la cerul presărat cu stele, meditam îndelung, făcîndu-mi tot felul de visuri... În realitate, nu aveam nici un motiv să mă plîng de soartă, mai ales că pînă acum toate îmi merseseră din plin. Nu mă preocupa nici viitorul, totuși simțeam că parcă îmi lipsește ceva. Și acest ceva era fami-

lia, afecţiunea prietenească a unui tovarăş de viaţă. Tînjeam neînchipuit de mult după bucuriile acestea, cu forţa nebiruită pe care o are numai tinereţea. Uneori, simţeam nevoia să-mi revărs în muzică dorurile nestinse. Mă duceam la Nina Gheorghievna şi improvizam ceasuri întregi la pian, mai bine zis, nu improvizam, ci repetam melodiile de mult cunoscute. Dar nici asta nu-mi ajuta la nimic şi mă întorceam acasă cu sufletul mai răscolit decît înainte...

În august am primit pe neaşteptate o telegramă de la centru, prin care mi se ordona să plec imediat la Moscova.

Am raportat conducerii ordinul, mi-am făcut formele necesare şi am plecat chiar a doua zi.

Trenul a oprit în zorii zilei în gara Kursk. Tovarăşii mei de drum s-au împrăştiat îndată care-ncotro, iar eu am rămas buimac şi dezorientat în piaţa din faţa gării, cu valiza în mînă.

Mii de oameni mişunau zoriţi în jurul meu. Treceau în goană trăsuri cu birjari care strigau la tot pasul „păzea", căruţe încărcate cu mărfuri, tramvaiele alunecau zdrăngănind pe şine. Tot felul de derbedei cu mutre impertinente se plimbau pe trotuar în aşteptarea prăzii, grupuri de vagabonzi îşi pierdeau vremea prin preajma gării.

După orăşelul nostru liniştit şi atît de primitor, Moscova m-a copleşit cu tumultul ei.

Am oprit o birjă şi am pornit spre piaţa Lubianskaia.

Ofiţerul de serviciu de la direcţia generală m-a întîmpinat cu bunăvoinţă şi, după ce mi-a verificat documentele, mi-a spus că mi s-a reţinut o cameră la hotelul „Savoy".

— Pune-ţi ţinuta în ordine şi vino înapoi aici, mi-a spus el. Mai ai destul timp, tovarăşul Menjinski ţi-a fixat audienţa pentru ora douăsprezece.

Să fie adevărat ? Mă primea chiar tovarăşul Menjinski !

Mi se rezervase o cameră excepţională — cu baie, oglindă şi mobilă capitonată. Din robinetele nichelate curgea apă caldă şi rece. Fără să stau mult pe gînduri, am făcut o baie, m-am bărbierit şi m-am simţit parcă altul. Oboseala drumului îmi trecuse ca prin farmec.

La douăsprezece fără zece mă aflam în anticamera lui Menjinski, şeful serviciului de informaţii sovietic şi unul dintre cei mai apropiaţi colaboratori ai lui Feliks Dzer-

jinski, „omul de fier". La douăsprezece punct, uşa masivă de stejar s-a dat în lături şi m-am trezit într-o încăpere mică şi modestă. Inima îmi bătea să-mi sară din piept. Menjinski s-a ridicat de la birou şi mi-a strîns mîna.

— Bună ziua, tovarăşe Silin ! Va să zică, ăsta eşti ! Mărturisesc că mi te închipuiam cu mult mai vîrstnic. Apoi, arătîndu-mi fotoliul de piele de alături, mă pofti să mă aşez. Se aşează şi el în faţa mea şi continuă : Acum, povesteşte-mi cum munceşti acolo, în mijlocul importatorilor, al speculanţilor, al traficanţilor de devize şi al contrabandiştilor celor mai înrăiţi ? Am citit raportul în care se arată cum te-ai folosit de toţi oamenii aceştia ca să salvezi de la foamete un mare grup de refugiaţi. Grozavă treabă ! izbucni el într-un rîs voios şi tineresc. Ai procedat just. Dacă şi-au agonisit banii din truda oamenilor, nu-i rău să-i şi împartă cu ei. Îţi mulţumesc şi pentru tablourile pe care ai ştiut să le salvezi pentru popor.

— Ideea să-i folosim pe speculanţi nu-mi aparţine. Tovarăşul Ţinbadze a venit cu propunerea aceasta, am răspuns eu oarecum surprins de faptul că Menjinski era atît de bine informat.

— Nu ducem lipsă de idei bune, important e să ştim să le înfăptuim.

Zîmbetul blînd şi tonul prietenos al lui Menjinski m-au liniştit. Emoţia mi-a dispărut şi mă simţeam foarte degajat. Am uitat că pentru omul acesta orice clipă era preţioasă şi am început să-i descriu munca noastră, arătînd că viaţa se schimbă pe fiecare zi în mai bine şi, în consecinţă, şi caracterul muncii noastre suferă schimbări.

— E bine că observi, sesizezi transformările care se petrec aproape zilnic în ţara noastră !... Din păcate, nu toţi înţeleg lucrul acesta şi de aceea continuă să muncească tot după vechiul stil, zise şeful, iar pe faţa sa obosită, puţin palidă, se ivi o umbră de nemulţumire. Acum, noi, cekiştii, trebuie mai ales să nu ne rupem de viaţa ţării, să ştim să lucrăm în noile condiţii şi la ele să ne adaptăm formele şi metodele activităţii noastre.

Şedeam nemişcat, sorbind cu lăcomie fiecare cuvînt al lui. Şi el vorbea, urmărindu-şi parcă firul gîndurilor. Spunea că războiul civil şi comunismul de război trecuseră în domeniul istoriei, şi acum începuse lucrul cel mai în-

semnat — construcţia economică, de reuşita căreia depindea totul : viitorul revoluţiei, libertatea şi fericirea generaţiilor următoare. Duşmanii îşi dau şi ei seama de asta şi înţeleg că în momentul de faţă nu are nici un rost să angajeze o luptă deschisă împotriva noastră. Ar fi o treabă lipsită de orice sorţi de izbîndă. Prin urmare, ei vor căuta să ne pună tot felul de piedici, să frîneze mersul construcţiei, să saboteze sau poate chiar să folosească diversiunea. Noi, pe de altă parte, avem prea puţini lucrători pregătiţi în domeniul tehnic şi de aceea ne vine greu să descoperim din timp şi să neutralizăm uneltirile duşmanilor noştri. Fără să creăm o atmosferă de neîncredere printre intelectualii tehnicieni şi fără să le stăvilim spiritul de iniţiativă, noi trebuie să învăţăm să deosebim prietenii de duşmani.

Menjinski tăcu, apoi mă privi cu luare-aminte şi spuse zîmbind :

— Asta-i, tovarăşe Silin ! Nu-i uşor să fii cekist... Te-am chemat aici, la noi, ca să-ţi încredinţăm o altă muncă. Te duci în Donbass, în funcţia de locţiitor al şefului direcţiei guberniale a Cekăi. Acolo se redeschid vechile mine, vechile uzine, şi vom începe curînd să construim altele noi. Într-un cuvînt, e de lucru cît pofteşti ! Avem nevoie de oameni pricepuţi. Îţi atrag atenţia, Silin, că şeful dumitale, Medvedev, are o fire cam dură şi nu se prea descurcă... Cred că e un tovarăş cinstit, dar oarecum depăşit, nu sesizează întotdeauna lucrurile şi uneori face greşeli. Caută să te-nţelegi cu dînsul, şi ori de cîte ori va fi necesar, să-i îndrepţi greşelile cu tact şi pricepere. În privinţa aceasta, şeful serviciului, tovarăşul Mitrofanov, o să-ţi dea explicaţii mai amănunţite. După aceea, să te întorci acasă, la vechiul post, să predai lucrările şi să pleci fără zăbavă în Donbass. Îţi doresc succes !

Menjinski s-a ridicat de la locul lui şi mi-a întins mîna. Îl priveam, fără să ştiu ce să-i spun. Să-l refuz, nici nu putea fi vorba. Dar ce ştiam eu despre problemele economice ? Cum o să mă descurc într-o muncă atît de complicată, ba şi sub conducerea unui şef ale cărui greşeli trebuie să le mai şi îndrept ?...

— Scuzați-mă... Sînt gata să execut orice ordin îmi dați, dar n-am nici cea mai mică idee despre problemele economice, am zis eu, luîndu-mi inima în dinți.

— O să-nveți. Citește cît mai mult, consultă-te cu cunoscătorii, nu lua hotărîri pripite.

Discuția noastră s-a încheiat. Am ieșit din biroul lui foarte neliniștit.

Mitrofanov, șeful serviciului, un bărbat între două vîrste, cu tîmplele ușor încărunțite, a stat de vorbă cu mine mai bine de o oră. Mi-a descris situația din Donbass și mi-a propus să mai rămîn la Moscova două-trei zile, să cercetez cîteva dosare care aveau legătură cu viitoarea mea muncă.

Pe cînd mă pregăteam să plec, ofițerul de serviciu care mă primise m-a oprit și m-a întrebat :

— Ce zici, Silin, ești mulțumit de cameră ?

— Mai încape vorbă ? Pînă acum n-am mai avut prilejul să locuiesc într-un astfel de apartament...

— E perfect explicabil... după cîte știu, nu ești de viță prea nobilă, glumi el, întinzîndu-mi cîteva hîrtiuțe. Uite, ai aici două bilete pentru reprezentația de azi de la Teatrul Mare, unul, la Teatrul de Artă, și altul la Meierhold !... Apoi adăugă : Ți s-a aprobat să rămîi la Moscova trei zile. După expirarea acestui termen să treci pe la mine să-ți vizez ordinul de serviciu și să primești foaia de drum pentru înapoiere.

L-am întrebat dacă n-ar putea să mă ajute să iau legătura cu unul dintre cursanții de pe lîngă Comitetul Executiv Central Unional. Ardeam de nerăbdare să-l văd pe Kostea.

— E cît se poate de simplu ! zise ofițerul de serviciu și, formînd un număr de telefon, îmi întinse receptorul : vorbește !

Kostea era la cursuri, așa că am lăsat adresa, cu rugămintea să i se comunice că mă aflu în treacăt la Moscova și plec peste trei zile.

Afară, în stradă, era zăpușeală și praf. Soarele dogorea îngrozitor. Am pornit agale pe Kuznețki Most, uitîndu-mă în toate părțile. Cîte magazine de tot felul — cu manufactură, galanterie, produse alimentare ! Pe firme, numele patronilor erau scrise cu litere de-o șchioapă. N.e.p.-ul

era în floare. „Oare o să țină mult bîlciul ăsta ?“ mă gîndeam eu cu năduf. Mi-era silă să mă uit la mutrele îmbuibate ale negustorilor.

După ce am ajuns la hotel, am făcut cu multă plăcere un duș, apoi m-am întins în așternutul moale. Trecusem în ziua aceea printr-atîtea emoții, că mă simțeam zdrobit de oboseală.

O bătaie în ușă m-a trezit din somn.

— Intră ! am strigat eu, încă buimac de toropeală.

În prag a apărut un militar îmbrăcat cu o uniformă nouă-nouță. Kostea !

— Noroc, Ivane, prietene ! Mă temeam că-i fi murit ! Bat la ușă de-o jumătate de ceas !

Am sărit din pat și l-am cuprins în brațe.

Apoi, ne-am așezat la fereastra deschisă. Nu ne văzusem de multă vreme și aveam destule să ne povestim. Soarele apusese, dar afară era tot zăpușeală. În timpul zilei, asfaltul și zidurile caselor se încinseseră atît de tare, încît radiau o căldură înăbușitoare, ca de cuptor.

Kostea era mulțumit de situația lui. Durata cursurilor se prelungise la doi ani, în program se introduseseră multe discipline de cultură generală, așa că școala se termina pe la sfîrșitul anului.

— Abia acum îmi pare rău că m-am lăsat de învățătură ! Îmi vine cam greu la limba rusă și la matematici, dar n-am ce-i face, mă străduiesc să țin pasul, îmi povestea prietenul meu.

Săream de la una la alta. Kostea s-a bucurat de succesele mele. După părerea lui, funcția de locțiitor al șefului unei direcții guberniale O.G.P.U. era importantă și de mare răspundere.

— Asta-i cu totul altceva decît la noi, militarii. Pe noi ne trimit undeva într-o garnizoană prăpădită și trage, băiete, pisica de coadă !

Îl invidiam și eu la gîndul că face gardă la Kremlin și-l vede pe Lenin aproape în fiecare zi.

Discuția alunecă spre chestiunile „sentimentale“. Kostea cunoștea o fată „superbă“ — frumoasă, deșteaptă, activistă de comsomol, care absolvise cinci clase și lucra la fabrica de tutun a industriei locale din Moscova (Mosselprom). Alta ca ea n-ai găsi pe tot pămîntul.

Nu i-am spus nimic despre relaţiile mele cu Şurocika...

Mă uit la ceas — era timpul să mă duc la teatru, unde se reprezenta „Lacul lebedelor".

— Vino cu mine, am două bilete. Ascultăm puţină muzică, i-am propus eu lui Kostea.

— Nu pot ! Am fost învoit pînă la nouăsprezece fix.

Pe cînd mă îmbrăcam, prietenul meu mă tachina pentru înfăţişarea mea de „filfizon". Cu puţin timp înainte de plecare, îmi făcusem un costum albastru-închis şi cumpărasem o pereche de pantofi culoarea untului. Toate cu banii mei.

Tot vorbind astfel, am ajuns la Teatrul Mare. Eram opriţi la fiecare pas cu întrebarea : „N-aveţi un bilet în plus ?" M-am înţeles cu Kostea să ne revedem a doua zi după-masă, în odaia mea de la hotel. După aceea, el a pornit spre Piaţa Roşie, iar eu, savurînd dinainte plăcerea spectacolului, am început să urc agale treptele largi ale scării de la intrarea teatrului.

Eram beat de bucurie. Mă aflam la Moscova şi mă duceam la spectacol, la Teatrul Mare !... Oare toate astea nu semănau cu un basm ?

Lîngă colonade, m-a oprit o fată de vreo douăzeci de ani :

— N-aveţi cumva un bilet în plus ?

Am desprins al doilea bilet şi i l-am întins în tăcere. Fără să-mi mulţumească, a pornit alături de mine.

— Aţi venit pentru multă vreme la Moscova ? m-a întrebat ea după ce ne-am ocupat locurile.

— Cum aţi ajuns la concluzia că sînt provincial ?

— Din faptul că un moscovit ar fi invitat la teatru fata pe care o curtează sau, în cazul cel mai rău, un prieten, a răspuns ea, rîzînd.

O logică de fier, nimic de zis !... Prin urmare, în fiecare om cu judecata limpede se ascunde un lucrător de informaţii, care din coroborarea unor fapte izbuteşte să tragă concluzii foarte înţelepte...

Abia acum am putut să-mi studiez mai bine vecina. Sprîncene depilate, gene artificiale, buze violent carminate cu ruj...

— Stau la doi paşi de teatru, mi-a şoptit ea, aplecînd capul spre mine. Mama lucrează în schimbul de noapte...

Mai clar nici că se putea ! M-a cuprins un dezgust cumplit, pînă la greaţă. Buna dispoziţie cu care venisem la teatru s-a spulberat într-o clipă.

— Nu am obiceiul să fac vizite unor persoane necunoscute ! am repezit-o eu aspru.

— Nici nu te-a poftit nimeni ! a răspuns ea, fulgerîndu-mă cu o privire ucigătoare. Mucosul ! Îi face pe oameni să-şi piardă timpul de pomană ! Apoi s-a ridicat de la locul ei şi a părăsit sala...

Lumina s-a stins treptat. Au răsunat primele acorduri ale uverturii. Peste cîteva minute, toate de pe lume mi-au dispărut din minte, firește şi existenţa vecinei mele de mai-nainte.

După spectacol am rătăcit multă vreme pe Tverskaia. Răcoarea nopţii scosese în stradă o mulţime de oameni, care se scurgeau lin, în două şuvoaie compacte, în ambele sensuri.

Obosit de umblet, m-am aşezat pe o bancă din apropierea statuii lui Puşkin. O mînă grijulie depusese la picioarele poetului un buchet de flori proaspete. Discul rotund al lunii lumina copacii de pe bulevard, proiectîndu-le umbra pe aleile presărate cu nisip roşcat, de-a lungul cărora se înşiruiau, pe bănci, strînse una într-alta, perechile de îndrăgostiţi.

Şi eu eram singur, cu inima din nou grea de dor. Nu-mi dădeam seama de ce aveam acest simţămînt, poate de oboseală, sau de singurătate ? În ultimii doi ani muncisem foarte mult şi cu mare încordare. Nu avusesem o clipă de răgaz să mă ocup de viaţa mea personală... De undeva, de departe, se auzeau clopotele orologiului din turnul Spasski, vestind miezul nopţii.

Dimineaţa, în timp ce răsfoiam la direcţia generală mapele, am dat peste dosarul unui cunoscut inginer metalurgist, învinuit de sabotaj economic. Citind filele din dosar presărate cu un scris citeţ, căutam să mi-l închipui pe omul acesta — plinuţ, cu barba înspicată şi foarte încrezut.

La întrebarea anchetatorului, ce anume urmărise acuzatul prin activitatea sa contrarevoluţionară, inginerul a răspuns cu o sinceritate de-a dreptul cinică :

„Eu şi prietenii mei eram convinşi că bolşevicii vor ieşi învingători din războiul civil, deoarece în spatele lor se afla majoritatea zdrobitoare a poporului, pe cînd albgardiştii erau lipsiţi de idealuri şi nu aveau un program cît de puţin judicios. Fiindcă nu dispun de cadre de tehnicieni şi ingineri, de îndată ce se va ridica problema refacerii economiei, bolşevicii se vor ciocni în mod inevitabil de greutăţi de neînfrînt. Victoria Puterii sovietice în domeniul economic ar constitui însă pentru noi o catastrofă şi ar avea o mare însemnătate nu numai pentru soarta viitoare a revoluţiei, ci, dacă vreţi, chiar şi pentru întreaga omenire. Învăţătura lui Marx s-ar verifica astfel în practică. Bineînţeles că noi nu putem admite lucrul acesta şi ne-am hotărît să-l împiedicăm."

Răspunsul inginerului m-a ajutat mai bine decît orice instrucţiuni să-mi înţeleg sarcina principală pe care o aveam de îndeplinit în noua mea muncă.

În timp ce predam lucrările noului şef al comandaturii portului, Guguşa s-a învîrtit mereu pe lîngă mine. În cele din urmă, cînd a găsit un prilej pozitiv, mi-a spus rugător :

— Ascultă, Vanea, fă-ţi, te rog, pomană şi ia-mă cu tine ! O duc greu aici, înţelegi... Ai cuvîntul meu de djighit că n-o să-ţi pară rău, n-o să te fac de ruşine.

— Dar cu Tamara cum rămîne ? Vine şi ea cu tine ?

— Se mută într-alt oraş. Nu ştiu mama ce se va face.

I-am făgăduit să vorbesc cu Ţinbadze. Dacă acesta îşi dădea încuviinţarea, după ce mă voi familiariza cu situaţia de la noul meu loc de muncă, o să-l cer şi pe el.

Am trecut pe la Nina Gheorghievna să-mi iau rămas bun. Spre norocul meu, am găsit-o acolo şi pe Maria. Cînd a auzit că plec din localitate, fata a pălit, şi ochii i s-au umplut de lacrimi. Cît locuisem în oraş, Maria se ferise să se întîlnească cu mine, şi acum, cînd aflase de mutarea mea, o podidise plînsul de emoţie.

— Îţi pare rău că plec, Maria ? am întrebat-o eu cînd Nina Gheorghievna a ieşit pentru o clipă din odaie.

— Da, a răspuns ea, fără să-şi ridice privirile.

— Îmi făgăduieşti să-mi răspunzi, dacă o să-ţi scriu ?

— Da, a răspuns ea încet, adăugînd: Scrie-mi pe adresa Ninei Gheorghievna.

La despărţire, bătrîna profesoară m-a înbrăţişat şi m-a sărutat pe frunte.

— Îţi doresc succes, Ivan! Fii fericit şi ascultă-mi sfatul — nu te lăsa de muzică.

În cîrciuma borţosului de Marganişvili se adunase în seara aceea multă lume. Colegii mei organizaseră un mic dineu în cinstea mea. Mesele au fost aşezate cap la cap, iar locul de onoare a fost ocupat de Iablociko, îmbrăcat cu o tunică de un alb imaculat. Fostul meu şef se cam îngrăşase în ultimul timp. La început, totul s-a petrecut cît se poate de discret şi liniştit, băieţii erau cam sfioşi şi beau puţin. Numai Ivan Mefodievici pusese stăpînire pe clondirul cu votcă şi, cu faţa posomorîtă, dădea pe gît pahar după pahar. De fiecare dată, înainte de a se ridica paharele, se rosteau toasturi. În privinţa aceasta, s-a remarcat în mod deosebit Guguşa, care se pricepea grozav la vorbe meşteşugite. Dacă aş fi crezut chiar şi numai pentru o clipă ceea ce spuneau prietenii şi colegii mei, mi-aş fi luat nasul la purtare şi mi-aş fi pierdut capul! Am aflat cu această ocazie că aveam o mulţime de însuşiri, pe care nici măcar nu le bănuisem pînă atunci!

Deodată, în aer s-a răspîndit mirosul de friptură de berbec, şi pe masă au apărut cîteva tăvi cu şaşlîk fierbinte, din care ieşeau aburi. Cîrciumarul a adus un burduf plin cu un vin minunat.

Petrecerea a ţinut pînă noaptea tîrziu. Am băut şi eu, am rîs şi am glumit cu ceilalţi, dar sufletul mi-era tare neliniştit. În viaţa mea se deschidea o nouă pagină şi cine ştie ce scria în ea...

Trenul meu pleca la ora nouă jumătate şi nu mai avea rost să mă culc. Am pornit cu toţii spre ţărmul mării şi am făcut o baie. Apa rece e remediul cel mai bun împotriva mahmurelii după chef. Cu prilejul acesta, Iablociko ne-a arătat înalta sa măiestrie de scufundător şi înotător pe distanţe mari.

Am trecut apoi în grup pe la cămin, de unde mi-am luat geamantanul şi am plecat la gară. Pe peron, Ivan Mefodievici a devenit deodată sentimental.

— Cu toate că nu eşti marinar, Silin, faci parte din tagma noastră, aşa că n-o să te pierzi, a spus el, strîngîndu-mă în braţe.

Un copilandru de vreo paisprezece ani, cu ochii negri ca mura, mi-a întins un buchet de trandafiri roşii şi a luat-o numaidecît la fugă. Mi-am dat seama că florile erau de la Maria, fiindcă, în afară de ea, în oraşul acesta nu se mai afla nimeni care să-mi trimită la plecare un astfel de dar. Florile au făcut să-mi zvîcnească inima de durere.

Trenul s-a pus în mişcare, ducîndu-mă spre alte meleaguri, unde mă aşteptau noi treburi, noi griji şi, poate, noi bucurii...

Prietenii de pe peron mi-au făcut încă multă vreme semne cu mîna.

ÎNCERCĂRI DE-ALE VIEŢII

Peste oraş se întinde o perdea de fum negru, şi aerul miroase a ars. Deşi e încă dimineaţă devreme, afară e zăpuşeală. Mă aşez la fereastra deschisă a odăii şi mă uit în stradă. Pentru prima oară în viaţa mea am senzaţia că am nimerit printre oameni cu desăvîrşire străini. Pînă acum n-am întîlnit decît tovarăşi săritori şi buni, gata să-l ajute din răsputeri pe un nou-venit, să-l povăţuiască, să-i uşureze primii paşi în noua lui muncă. Aici însă am fost primit fără prea multă simpatie, ba aş putea spune chiar cu duşmănie.

Medvedev, şeful direcţiei, un bărbat herculean, care-şi merita pe deplin numele [1] din cauza trupului său mătăhălos, m-a întîmpinat cu răceală.

— Se zice c-ai fi dintre cei cu studii, mi-a spus el. Asta nu-i tocmai rău. Acum, noi, bătrînii ostaşi, nu prea mai sîntem la preţ. Noi n-am absolvit institute şi am deprins buchiile plătind cu băncuţe de aramă pentru învăţătură.

— Nici eu n-am urmat vreun institut, i-am răspuns scurt. Tonul lui nu mi-a plăcut de loc.

[1] De la **medved** — urs (în limba rusă).

— Cum așa, uite, în caracterizarea ta se spune că ești tobă de carte, cunoști limbi străine ! zise Medvedev, scoțînd din sertarul biroului foaia mea calificativă și aruncîndu-și ochii pe ea.

— Pentru asta nu-i neapărat nevoie să termini un institut !

— Bine, s-o lăsăm baltă. Aș vrea chiar de la început să precizăm care vor fi raporturile dintre noi, ca să evităm orice neînțelegeri mai tîrziu. O să-ți dau în subordine trei secții dintre cele mai mari. Să nu-ți închipui însă că ai fost trimis aici în chip de comisar. Aici eu sînt șef și n-ai voie să iei nici o hotărîre importantă fără încuviințarea mea. Ai înțeles ?

— Nu prea. Nu pricep ce înseamnă asta „în chip de comisar". Am fost trimis aici să apăr împreună cu dumneavoastră interesele puterii muncitorești-țărănești și, bineînțeles, știu că sînteți șeful meu.

— Văd că știi să vorbești, vom vedea cum ești la treabă !

Medvedev m-a lăsat să plec din birou, fără să-mi dea nici cele mai neînsemnate lămuriri în legătură cu situația generală din regiune.

M-am convins foarte curînd că Menjinski avusese toată dreptatea să nu aibă o părere prea bună despre Medvedev. Impulsiv, grozav de bădăran, se credea un adevărat dictator și nu admitea nici o contrazicere. Nici nu se gîndea să stea vreodată de vorbă tovărășește cu lucrătorii din subordine sau să-și plece urechea la sugestiile lor. Rezolva toate problemele singur, și în orice clipă auzeai vocea lui de bas : „Eu știu, eu am ordonat, eu socot c-așa e bine". Făcea cel mai mare secret din toate chestiunile și informa cu greu despre acțiunile noastre chiar și organizațiile de partid regionale. Vorbele lui preferate erau : „Să fii cekist, nu-i lucru de glumă !" sau : „Nu sîntem nici noi de mămăligă ! Nu ne-om fi tocit noi coatele prin școli, dar cunoaștem rosturile !"

În funcția de locțiitor-doi era unul pe nume Zelikman. Dintr-o familie mic-burgheză, acesta avea cunoștințe de literatură, îndrăgea muzica și cînta la flaut. În opoziție cu Medvedev, Zelikman era un om blînd și politicos. Suferind de ulcer, ținea un regim alimentar sever, își îngrijea

cu multă atenţie sănătatea şi căuta să nu se amestece în nici o problemă. Un asemenea locţiitor era cît se poate de potrivit pentru Medvedev, om ahtiat după putere. Despre predecesorul meu se spunea că răbdase cît răbdase sărmanul grosolăniile şefului, dar pînă la urmă, nemaiputînd suporta, se certase cu el şi plecase.

Printre şefii de secţii şi ceilalţi lucrători se aflau oameni capabili, buni cunoscători ai profesiei lor, însă din cauza tracasărilor lui Medvedev, chiar şi aceştia munceau fără tragere de inimă şi fără iniţiativă.

Amintindu-mi de sfatul lui Menjinski, să caut să mă înţeleg cu Medvedev, la început am tăcut şi eu. Trebuia să mă familiarizez cu situaţia locală. În privinţa aceasta am avut un ajutor nepreţuit din partea şefului unei secţii, anume Svîrski, fost student. Stăteam amîndoi pînă noaptea tîrziu, citeam rapoartele sosite din teritoriu şi studiam buletinele operative. Din rapoarte şi buletine reieşea că în regiune domnea liniştea, că pe vastul ei cuprins unde erau concentrate cele mai importante obiective economice din ţară, nu existau organizaţii secrete şi nici grupări contrarevoluţionare. Una din două : ori nu existau într-adevăr, ceea ce era greu de crezut, ori duşmanii se camuflaseră atît de bine, încît noi nu eram în stare să dăm de urmele lor.

Şi nici evenimente mai importante nu se produceau, în afară de acte diversioniste mărunte. Şeful gării Drujkovka, un oarecare Kozlov, trimisese la retopit o mare cantitate de buloane de cale ferată, frînînd în felul acesta lucrările de reparaţii a liniei ferate. Kozlov fusese arestat...

La mina „Gloria" fuseseră rebutate, cu proces-verbal, douăzeci de vagoane de material lemnos pentru căptuşirea galeriilor de mină, primite din ţinutul îndepărtat al Arhanghelskului. Întreaga cantitate se distribuise muncitorilor, ca lemne de foc. La controlul efectuat la faţa locului s-a constatat că, deşi materialul lemnos nu era de cea mai bună calitate, corespundea întru totul scopului pentru care fusese destinat. Aici era vorba de o combinaţie foarte abilă, care urmărea, pe de o parte să-i „fericească" pe muncitori, aprovizionîndu-i cu combustibil, a cărui lipsă se simţea peste tot, iar pe de altă parte, să se oprească pentru cîtva timp lucrul în mină...

Cîţiva oameni implicaţi în această afacere au fost arestaţi. Cercetarea cazului s-a tărăgănat însă mult. Acuzaţii se străduiau să demonstreze că era primejdios şi cu totul nejustificat să se folosească un material care nu prezenta siguranţă. Expertiza, făcută de specialiştii din partea locului, a ajuns la concluzii contradictorii, majoritatea fiind în favoarea învinuiţilor. În felul acesta nu s-a reuşit să se lămurească bine toate circumstanţele infracţiunii, aşa că acţiunea premeditată de sabotaj a rămas nedovedită.

Specula era şi ea în floare. Dar la numărul mare de negustori particulari, brutari, meşteşugari, băcani, vînzători ambulanţi şi misiţi — care vindeau pînă şi fumul din coşuri, nici nu se putea să fie altfel !

Am avut o discuţie interesantă cu un precupeţ de soiul acesta.

— Spune, ce vinzi dumneata ? l-am întrebat eu.

— Totul ! a răspuns el liniştit.

— Nu s-ar putea mai precis ?

— Cu plăcere ! Cumpăr şi revînd vite, cărbuni, grîne, metale, manufactură, chiar şi instrumente muzicale. Într-un cuvînt, tot ceea ce aduce un cîştig.

— Ai vreun birou, depozite, puncte de încărcare ?

— Absolut nimic. Eu nu sînt decît intermediar şi nici măcar nu văd marfa la faţă. Aflu că cineva are nevoie, să zicem, de cherestea sau cărbuni, caut un vînzător, le mijlocesc întîlnirea, apoi primesc de la fiecare „cota" ce mi se cuvine pentru munca mea.

— Bine, dar de unde iei cărbuni, metale ? Mai ales că în ţară nu mai există mine şi fabrici particulare ?

— Cît de naiv sînteţi, cetăţene şef ! zise interlocutorul meu zîmbind. Acolo unde miroase a căpătuială se poate procura orice. Dacă aş avea bani mulţi, aş fi în stare s-o cumpăr şi pe nevasta şahului Persiei !...

— Să zicem că asta n-ar fi chiar atît de greu... Totuşi, nu mi-ai răspuns de unde îşi procură clienţii dumitale cărbune şi metal.

— Pretutindeni se găsesc oameni care năzuiesc la o viaţă cît mai bună... Aceştia se ocupă cu combinaţiile şi vînzările. Desigur că n-o să vă spun numele lor. Onoarea de comerciant nu-mi permite asta !

—Onoare... la dracu ! am izbucnit eu. În limbaj obişnuit asta se numeşte speculă, vînzare de mărfuri furate !...

— Vai, cetăţene şef ! Toată lumea se ţine de astfel de învîrteli. De ce să fiu tocmai eu o excepţie ? Din idealism nu-ţi serveşte nimeni mîncare şi nici vin la masă !...

Ca să mă familiarizez mai bine cu situaţia pe teren, am vizitat mai multe uzine şi mine şi am stat de vorbă cu o mulţime de oameni. M-a uimit starea de automulţumire care domnea peste tot. Pînă şi printre activiştii de partid se înrădăcinase părerea că duşmanii revoluţiei fuseseră înfrînţi definitiv şi că nimeni nu va mai îndrăzni să se ridice împotriva Puterii sovietice.

La început, relaţiile dintre mine şi Medvedev nu erau tocmai rele. Mă străduiam să nu-l contrazic, iar el, la rîndul său, mă suporta, chiar dacă nu avea o simpatie prea mare pentru mine. Curînd însă, între noi au început frecuşuri deschise.

Într-o mină importantă, „Sud-B", s-a produs o explozie. Din fericire, victime omeneşti nu s-au înregistrat, însă mina a fost scoasă pentru mult timp din funcţiune. S-a constatat că vinovat de acest accident era un tînăr tehnician, anume Osetrov.

La interogatoriu, acesta şi-a recunoscut vinovăţia. Vrînd să urgenteze săparea galeriilor, a încercat o experienţă, dar calculele lui s-au dovedit greşite.

Cazul lui Osetrov i s-a părut anchetatorului foarte clar şi nu s-a mai obosit să continue cercetările. Aşa a apărut şi actul de punere sub acuzare, în care anchetatorul îl acuza pe Osetrov de sabotaj premeditat şi cerea să fie pedepsit cu cinci ani închisoare.

Cînd am revăzut dosarul, am avut oarecare îndoieli în legătură cu justeţea concluziilor puse de anchetator şi am cerut să se amîne luarea hotărîrii de trimitere în judecată, ca să am timp să fac cercetări suplimentare.

— Lasă-te de fleacuri, Silin, mi-a spus încruntat Medvedev. Ce să mai cercetezi ? Omul a recunoscut singur că explozia s-a produs din vina lui.

— De ce nu vreţi să admiteţi că el a vrut într-adevăr să urgenteze săparea galeriei şi şi-a greşit calculele ?

— Se poate admite orice !... Dar problema e cu desăvîrşire clară şi n-are rost s-o mai lungim. Avem şi-aşa pînă peste cap dosare nerezolvate !

I-am răspuns că voi fi nevoit să menţionez opinia mea separată în acest caz. Atunci Medvedev şi-a dat arama pe faţă ; zvîrlind cît colo dosarul lui Osetrov, a prins să zbiere :

— Na, studiază-l, dacă n-ai altceva de lucru ! Ai şi început cu ifosele tale de intelectual !

— Ce legătură au ifosele de intelectual cu problema asta ? Trebuie să stabilim adevărul. Nu vă daţi seama că dacă-l condamnăm pe nedrept pe Osetrov vom îndepărta de noi toate cadrele de tehnicieni şi ingineri şi le vom răpi orice iniţiativă ?

— De unde să ne pricepem noi la astfel de subtilităţi, mai ales că n-am urmat şcoli înalte, a răspuns Medvedev, încălecîndu-şi căluţul lui preferat.

Cu aceasta, chestiunea a fost închisă şi am trecut la analizarea altor dosare.

Copleşit de gînduri, auzeam parcă de undeva de departe crîmpeie din discuţia colegilor mei şi nu eram în stare să mă concentrez, să înţeleg ce se vorbea în şedinţă. Eram preocupat de altceva — cum ajunsese în halul acesta omul care şedea ca o stană de piatră în capul mesei şi era învestit cu o mare putere asupra semenilor săi ? Pentru el, lucrul cel mai însemnat din lume îl constituia propria sa carieră şi bunăstare. Dorinţa lui era ca pretutindeni la noi să fie linişte şi pace, să nu rămînă dosare nerezolvate... Faptul că în grabă puteau fi condamnaţi oameni fără nici o vină, nu avea nici o importanţă. Logica lui era simplă — unde e foc, iese şi fum !... Noroc că elemente ca Medvedev erau puţine. Dar ce se va întîmpla dacă ele se vor înmulţi cu timpul ? Numai la gîndul acesta simţeam cum mi se strînge inima... Pentru a afla adevărul, Modest Ivanovici Celnokov nu dormea nopţi întregi ; mai curînd ar fi primit să i se reteze o mînă, decît să condamne un nevinovat. Iar Iablociko — un om simplu şi nu prea perspicace, se pricepea mai bine decît cel mai mare clarvăzător să-i deosebească pe prieteni de duşmani. Aceştia doi şi alte mii asemănători cu ei şi-au dedicat viaţa, fără poză şi frazeologie, cauzei slujirii poporului, fără să ceară nimic

pentru propria lor persoană. Atunci de unde apăruseră buruienile de felul lui Medvedev ?

Cazul Osetrov a devenit pentru mine o problemă de principiu. Una din două — ori eram un cekist submediocru, ori în afacerea aceasta exista ceva ce nu se lăsa deslușit dintr-o dată. Dacă eliminam versiunea că Osetrov era un om cinstit și săvîrșise doar o greșeală, rămînea cealaltă variantă — că nu acționase singur, dar nu voia să-și divulge complicii. Un individ izolat nu e în stare să organizeze o explozie de asemenea proporții într-o mină !...

Înainte de a-l chema pe Osetrov la interogatoriu, m-am dus cu mașina la mina „Sud-B". Acolo m-am convins că dezastrul era cu mult mai grav decît presupuneam. Am văzut o mină distrusă, inundată de apă. Sute de oameni, în loc să extragă cărbuni, scoteau acum apa din galerii.

Privind tabloul acesta, am simțit parcă și mai mult marea răspundere pe care ne-o încredințase partidul, nouă — cekiștilor. Este binecunoscut faptul că un singur răufăcător, avînd la îndemînă doar un bidon de petrol și un chibrit, poate să distrugă munca a mii de oameni. Pentru ca lucrul acesta să nu se-ntîmple, nouă ni se cere să fim de o sută de ori mai vigilenți. Greșelile și eșecurile noastre costau țara prea scump. Noi nu puteam, nu aveam dreptul să greșim.

Muncitorii cu care am stat de vorbă l-au caracterizat pe Osetrov ca pe un specialist priceput, cinstit și modest, iar un miner bătrîn, veteran al războiului civil, cînd i-am pus întrebarea ce părere are despre cele-ntîmplate, a ridicat doar din umeri.

— E greu de spus, a zis bătrînul. Osetrov pare să fie om de-al nostru, a muncit cinstit, s-a străduit și s-a purtat frumos cu muncitorii, nu ca alți specialiști... totuși, vedeți ce s-a-ntîmplat, a arătat el cu mîna spre mină.

— Să fi făcut, adică, dinadins treaba asta ?

— Mă-ndoiesc, nu face impresia... De altfel, nu-i poți pătrunde nimănui în suflet. Cîte unul știe să se prefacă atît de bine, că nu-l ghicești cu una, cu două. În timpul războiului civil am avut un ofițer comandant de companie. A luptat un an și ceva cot la cot cu noi, a fost rănit de două ori, dar pînă la urmă tot a fugit la ai lui... Așa că te poți aștepta la orice !...

...Era noapte, vîntul legăna încet perdelele de la fereastrele biroului meu. Era liniște, orașul dormea somn greu. Colaboratorii mei plecaseră pe la casele lor. Stăteam la biroul meu și citeam pentru a nu știu cîta oară dosarul lui Osetrov, de parcă nădăjduiam ca literele moarte înșirate pe hîrtie să prindă glas și să-mi spună adevărul. Ajunsesem să-l cunosc foarte bine pe omul acesta, deși nu schimbasem încă nici o vorbă cu dînsul. Avea o biografie dintre cele mai obișnuite. Se născuse în familia unui telegrafist din Lugansk, învățase la liceul real ; era îndrăgostit de natură și visa să devină specialist în silvicultură. Dar visul nu i se împlinise. În schimb, chiar în ajunul revoluției terminase școala tehnică de minerit din Lugansk și lucrase în această specialitate pe la diferite întreprinderi miniere. Cu un an în urmă fusese transferat aici, la mina „Sud-B". Necăsătorit. Nu făcuse armata. Nu avea înclinări deosebite, îi plăcea să citească mai ales cărți de călătorii. Nu era religios și simpatiza cu regimul sovietic. Se eschiva de la orice acțiune obștească, la ședințe lua cuvîntul foarte rar...

O viață ca multe altele — ce concluzii puteai să tragi ? Cum să ghicești ce e în sufletul omului ?

Obosit de lectură, am ridicat receptorul și l-am rugat pe ofițerul de serviciu de la comandatură să-l trimită la mine pe arestatul Osetrov, pentru cercetări.

După vreo zece minute, în odaie a intrat un tînăr înalt, cu fața prelungă. Și-a rotit sfios privirile în jur, apoi s-a uitat întrebător la mine. I-am spus santinelei să plece și după aceea l-am invitat pe Osetrov să se așeze.

Mai întîi l-am prevenit că nu l-am chemat la un interogatoriu, ci mai curînd la o convorbire care să-mi dea prilejul să-l cunosc. Ca să-l conving, am strîns toate hîrtiile din fața mea și, așa cum se obișnuiește în asemenea ocazii, am încercat să încheg o discuție cu dînsul.

Osetrov avea fruntea lată, ochi albaștri, cu priviri grave. Înainte de a răspunde la cîte-o întrebare, chibzuia cîtva timp, își aduna gîndurile și vorbea așezat. La un moment dat, am băgat de seamă că și-a pierdut stăpînirea de sine.

— Am mai spus de o sută de ori că numai eu sînt vinovat de cele petrecute ! a zis el cu glas obosit și iritat totodată. Ce mai vreți de la mine ?

— Să stabilim împrejurările şi cauzele exploziei. Trebuie să înţelegi că pentru noi e foarte uşor să te condamnăm, i-am răspuns eu cu blîndeţe. Important e să aflăm adevărul.

— Condamnaţi-mă ! Merit cea mai aspră pedeapsă, pînă şi...

— Pînă şi ?

— Pînă şi glonţul.

— Preţuieşti chiar atît de puţin viaţa ?

— Am obosit, mă-nţelegeţi ?... Decît să stau ca o fiară în cuşcă şi să răspund la nesfîrşit întrebărilor, prefer un glonţ în ceafă, şi gata. Credeţi că mie mi-e uşor ? Am vrut să lucrez cît mai bine, şi cînd colo, uite ce-a ieşit ! Am scos mina din funcţiune şi încă pentru multă vreme ! Se spune că a fost şi inundată.

— Aşa e, am încuviinţat eu.

— Vedeţi ?! Bătrînii au probabil dreptate cînd spun să nu te încrezi prea mult în forţele tale...

Nu, Osetrov nu semăna cu un sabotor. Totuşi, parcă nu mărturisea totul...

— Spune, cum îţi petreci timpul liber ? Voiam să-l sustrag de la gîndurile lui, să-l mai liniştesc puţin înainte de a atinge problema principală.

— Nu înţeleg ce legătură are asta cu problema în discuţie ? a întrebat el, uitîndu-se atent în ochii mei.

— Aş vrea să am o idee mai completă a felului dumitale de viaţă !

— Păi... citesc cărţi, uneori mă plimb cu bicicleta. Se-ntîmplă să mai şi beau cîte un păhărel. Mai mult de plictiseală...

— Ziceai că ai vrut să lucrezi cît mai bine. Ce-ar fi dacă mi-ai împărtăşi şi mie proiectele dumitale ?

— N-aş vrea să mai vorbesc de ele...

— Foarte rău !

— Cîte planuri nu se nasc în creierul omului ? Important e rezultatul !... Dacă rezultatul e zero, nu merită să-ţi mai aminteşti de ele...

— Oamenii care se îndeletnicesc cu studiul greşesc adesea şi au insuccese. Doar nu putem să le tăiem capul pentru asta ! Fără căutări îndrăzneţe, ar stagna orice progres, orice pas înainte. Nu-i aşa ?

— Fireşte că-i aşa, încuviinţă el din cap, rămînînd o clipă pe gînduri. Vedeţi, la săparea galeriilor se foloseşte în mod obişnuit metoda explodării, dar pentru distanţe foarte mici. Din cauza asta, munca se desfăşoară încet. Mi-am pus întrebarea : oare nu s-ar putea lărgi frontul exploziei ?

— Şi ?

— Am organizat explozia concomitent în trei locuri. Rezultatul îl cunoaşteţi — prăbuşirea de teren şi, în plus, inundarea minei... Poate că am greşit calculele, sau nu am examinat bine roca...

— Spune, Evgheni Petrovici, înainte de a porni la această experienţă te-ai consultat cu cineva ?

— Tocmai asta e, că m-am consultat cu specialişti renumiţi în minerit, care, în principiu, mi-au aprobat ideea. Dar, ştiţi... n-aş vrea să amestec în treaba asta şi alte persoane, care ar putea să sufere din cauza greşelilor mele!

O slabă strălucire de lumină ! Se contura parcă o urmă nouă !... Oare nu s-ar putea spune că Osetrov nu era decît o unealtă manevrată de mîini pricepute ? Fireşte că era posibil ! Însă, aşa cum avea obiceiul Celnokov să repete adesea, cea mai strălucită deducţie nu valorează nici cît o ceapă degerată, dacă nu este urmată de dovezi.

— Vorbeşti şi dumneata ! Unde s-a mai văzut ca specialiştii să fie traşi la răspundere pentru consultaţia pe care au dat-o cuiva ! am zis eu, ridicînd din umeri.

Osetrov şi-a trecut palma peste frunte, alungînd parcă gînduri care-l obsedau.

—Nu prea mă pricep la asemenea lucruri, nu ştiu cine şi pentru ce anume răspunde, a zis el. Şi, afară de aceasta, consultanţii mei nu mi-au dat nici un sfat concret, au aprobat doar în principiu ideea...

— Şi sînt într-adevăr specialişti şi cunoscători ?

— Mai încape vorbă, mineri vechi !... Inginerul-şef al minei şi locţiitorul lui pentru tehnica securităţii — tot inginer...

Ca să nu-l sperii pe Osetrov, nu i-am mai pus alte întrebări. Trebuia să descurc ţiele singur : să încep cercetările de la celălalt capăt.

— Ajunge pentru astăzi ! O să ne mai vedem, Evgheni Petrovici, am spus eu, chemînd santinela.

— Pot să vă fac o rugăminte ? m-a întrebat deodată Osetrov.

— Poftim.

— Daţi, vă rog, ordin să mi se aducă, dacă se poate, bineînţeles, cartea „Deschiderea galeriilor de mină". Se găseşte în orice bibliotecă tehnică. Aş vrea să mai verific o dată ceva...

— Mîine vei primi cartea, i-am făgăduit eu în timp ce mă gîndeam : „Nu mi-ar strica nici mie s-o citesc, deşi mă îndoiesc că voi pricepe ceva"...

Afară se lumina de ziuă. Ar fi trebuit să mă culc puţin. Dimineaţa mă aşteptau o mulţime de treburi, care de care mai urgente. Am coborît în stradă şi, cu paşi rari, m-am îndreptat spre casă.

Nu înţelegeam de ce, mie, unui om cu desăvîrşire singur, mi se repartizase o locuinţă de trei camere, pe strada principală, în apropierea direcţiei. Ocupam de fapt o singură odaie cu balcon, iar celelalte erau goale. Mi se adusese mobilă de la instituţie, şi încăperea părea destul de primitoare. Mătuşa Valia, o femeie zgîrcită la vorbă, îmi făcea menajul, îmi aducea dimineaţa chifle proaspete şi-mi prepara cafeaua. Masa de prînz o luam la restaurant, cît despre cină, ce să mai vorbim... îmbucam pe apucate cîte ceva la bufetul nostru, deschis pînă la unsprezece noaptea. În seara din ajun, de pildă, uitasem complet de mîncare şi acum mi se făcuse foame. Am găsit în bucătărie o bucată de franzelă uscată, am rupt un colţ şi am început să-l mestec. Ar fi trebuit să aprind lampa de gătit, să-mi fac un ceai, dar mi-era lene...

Abia în seara următoare am reuşit să reiau cercetările în legătură cu dezastrul de la mina „Sud-B". În faţa mea, pe birou, se aflau dosarul personal al inginerului-şef al minei, Preobrajenski, al locţiitorului său, Seteev, precum şi cîteva date suplimentare despre ei.

Preobrajenski reprezenta tipul inginerului din perioada de dinainte de revoluţie. Fiu de preot, absolvise institutul de mine şi lucrase ca specialist pe la diferite întreprinderi miniere. Cîştiga bine. Avea o casă proprie, cai şi trăia pe picior mare. Seteev îşi făcuse studiile în Belgia şi fusese acţionar al unei companii de exploatare a cărbunelui. În timpul războiului fusese locotenent-colonel în trupele de

geniu ale armatei ţariste. Nu existau indicii că ar fi făcut parte din armata albă. Pe lîngă acţiuni, Seteev pierduse din cauza revoluţiei o importantă sumă de bani, depusă la Banca Rusă de Azov. Într-un cuvînt, avea toate motivele să fie nemulţumit de orînduirea sovietică.

Cei doi ingineri dăduseră explicaţii destul de vagi în legătură cu cauzele catastrofei. Printre rînduri, îi aduceau învinuiri tehnicianului Osetrov, menţionînd însă totodată că acesta nu făcuse decît să încerce o inovaţie riscantă în exploatarea galeriilor de mină.

Nu puteam să-i chemăm la interogatoriu, fiindcă lucrul acesta i-ar fi speriat. De aceea, pentru început, am dat ordin să fie puşi sub supraveghere.

Ar fi fost bine să-l eliberăm pe Osetrov, ca să vedem cum vor reacţiona Preobrajenski şi Seteev, dar, din păcate, asta depăşea puterile mele !...

Am urcat la Medvedev, care ocupa cu secretarii şi ajutoarele sale tot etajul al treilea. Cancelaria lui era păzită de trei posturi suplimentare, de altfel cu desăvîrşire inutile, fiindcă în incinta sediului nostru nu se putea pătrunde fără permis de intrare.

I-am raportat şefului despre stadiul cercetărilor în cazul Osetrov, am expus cîteva consideraţii în legătură cu această problemă şi am cerut permisiunea să-l eliberez pe tehnician de sub arest.

— Spune, eşti în toate minţile ? ! a exclamat Medvedev, aruncîndu-mi o privire atît de uimită, de parcă ar fi avut de-a face cu un nebun.

— Absolut, am răspuns eu cu voce calmă.

— Asta-i bună ! a izbucnit şeful în rîs. Interesant, cum o să motivezi această măsură ! S-a produs o avarie de mari proporţii, mina a fost scoasă din funcţiune, iar vinovaţii au rămas nedescoperiţi. Unul singur a făcut mărturisiri, dar a fost pus şi el în libertate. Poate vrei să-ţi întocmeşti raportul în felul acesta ?

— Bine, dar acum nu-i vorba de nici un raport !... Va veni timpul să-i descoperim pe făptaşi sau pe inspiratorii lui Osetrov, şi atunci vom raporta rezultatul.

— Lasă fanteziile, Silin, şi nu căuta să prosteşti lumea. N-ai să găseşti vinovaţi adevăraţi şi nici pe inspiratori, fiindcă nu există. Tot ce se poate ca acestui mucos de

tehnician să-i fi trecut într-adevăr prin cap să se evidenţieze. Uite ce deştept sînt, i-am pus în cofă pe toţi inginerii !... Aşa că, dracu să-l ia, la urma urmei, din cauza lui s-a produs avaria, şi mina a fost scoasă din funcţiune !... Fă bine şi termină ancheta şi prezintă-mi concluziile !

— În felul acesta, îi lăsăm pe adevăraţii duşmani să ne ducă de nas ! am răspuns eu.

— Văd că ţi-ai împuiat creierul cu tot felul de cărţi despre detectivi isteţi şi acum eşti cu capul în nori !... Te poftesc să cobori din nou pe pămîntul ăsta păcătos şi să-nţelegi că în cazul de faţă nu ne trebuie nici un Sherlock Holmes. Asta-i !... Şi-apoi, să ţii seama, Silin, de faptul că eu comand aici şi trebuie să faci ceea ce-ţi ordon.

Am tăcut şi de data aceasta. Din păcate, nu aveam argumente să combat părerea acestui om nespus de încrezut.

Peste cîteva zile s-au petrecut cîteva evenimente importante, care au îndreptat ancheta pe un făgaş cu desăvîrşire nou.

Totul a pornit de la lucruri fără însemnătate. Şeful miliţiei guberniale mi-a comunicat la telefon că într-o haltă a sărit din tren un călător cu o servietă în mînă. Revizorul de cale a reuşit să-l prindă şi să-l conducă la biroul miliţiei feroviare. S-a constatat că arestatul era Grigoriev, un binecunoscut pungaş recidivist din Rostov, poreclit Prîsnel. În servietă s-au găsit : o sumă importantă de bani, valută străină, un buletin de identitate, o legitimaţie a unui oarecare Vorobiov, funcţionar al Consiliului Superior al Economiei Naţionale, precum şi cîteva scrisori.

— S-ar părea că e vorba de un furt în tren dintre cele mai banale. Nu te-aş fi deranjat, dacă nu descopeream şi valuta. Poate că vă ocupaţi voi de cazul acesta ? m-a întrebat şeful miliţiei.

— Firește ! Vă rog foarte mult să-mi trimiteţi arestatul şi servieta cu tot conţinutul ei. N-ar strica să facem aşa fel, ca nimeni în localitate să nu afle despre arestarea hoţului !... Gîndul acesta mi-a venit în minte chiar în ultimul moment.

...O sumă mare de bani şi valută străină în servieta unui funcţionar al Consiliului Superior al Economiei Naţio-

nale, plecat, probabil, într-o delegaţie în interes de serviciu ! Ce putea să însemne asta ?

Curierul mi-a adus o servietă nouă-nouţă şi încăpătoare raportîndu-mi că Grigoriev, zis Prîsnel, fusese predat la comandatură.

După ce acesta a plecat, am rupt sigiliul şi am golit pe birou conţinutul servietei... Am găsit zece mii de ruble în bancnote noi de cîte zece ruble, şapte mii de dolari americani, două scrisori, o legitimaţie pe numele lui Vorobiov Nikolai Aleksandrovici, economist principal la C.S.E.N. şi buletinul lui de identitate. Fotografia lipită pe legitimaţie reprezenta un bărbat în vîrstă, cu faţa rotundă şi obraji scofîlciţi. Omul purta ochelari.

Am băgat banii şi actele în casa de fier şi am început să examinez scrisorile.

Prima :

„Stimate Valeri Iurievici !

Profitînd de plecarea lui N. A. la dumneavoastră, vă trimit o parte din suma datorată. Vă rog din suflet să mă scuzaţi pentru întîrziere, dar nu s-a ivit pînă acu o ocazie potrivită. Eu şi prietenii noştri sîntem trişti că medicamentul îşi face prea încet efectul. Nu credeţi că ar fi necesară aplicarea unor mijloace mai eficace ? La vîrsta dumneavoastră e cu totul inadmisibil să vă bateţi joc în felul acesta de propria dvs. sănătate. Sîntem hotărîţi să vă ajutăm pe orice cale. Aş fi bucuros să primesc de la dvs. o veste încurajatoare.

Al dvs."

Cealaltă scrisoare era bătută la maşină şi adresată unui oarecare Alfred Oskarovici :

„Sînt bucuros să vă aduc la cunoştinţă că Aleksandra Petrovna a scăpat, în sfîrşit, de suferinţele ei şi s-a apucat iar serios de lucru. Petrolul şi cărbunele s-au unificat, şi faptul acesta promite mari perspective. Înţelegerea stabilită între noi rămîne în vigoare. Acum toată problema se reduce numai la proporţii.

Vă rog să acţionaţi asupra lui V. I. Se pare că s-a cam descurajat şi a lăsat totul în voia soartei. Or, acum nu-i nimic mai important decît sănătatea. Nu vă zgîrciţi la cheltuieli, vă vom sprijini prin toate mijloacele.

Sper să ne vedem curînd, o să vă înştiinţez mai tîrziu asupra datei.

Dragă prietene, toată nădejdea e în dumneavoastră, vă dorim multe succese!

Rămîn al dvs. Iuri."

Nu mă îndoiam o clipă că cele două scrisori erau codificate. Tot atît de limpede era şi faptul că fuseseră scrise de aceeaşi persoană, dovedit prin maniera identică a expeditorului de a-şi aşterne ideile pe hîrtie. De ce însă primul mesaj fusese scris de mînă şi semnat cu iniţiala „I", iar al doilea era bătut la maşină şi iscălit „Iuri" ? De sănătatea cui sînt atît de îngrijoraţi cei doi corespondenţi misterioşi ? Cine este Aleksandra Petrovna şi de ce anume suferinţă scăpase ? Unde se unificaseră petrolul şi cărbunele şi cui îi promite mari perspective faptul acesta ? Cine sînt Valeri Iurievici şi Alfred Oskarovici, cu ce se ocupă, unde locuiesc ? Şi, în sfîrşit, despre ce fel de datorii era vorba şi de unde se procurau sume atît de importante, printre care şi valută străină, pentru acoperirea acestor datorii ? Un lucru era clar — că aceste datorii nu existau. Dar pentru ce scop erau destinaţi banii ?

Acestea şi alte zeci de întrebări îmi treceau vertiginos prin creier. Simţeam că nu mai pot sta locului, m-am ridicat în picioare şi am început să măsor biroul de la un capăt la altul. Nu aveam de unde să aştept ajutor, aşa că trebuia să mă bizui numai pe propriile mele puteri.

Mi-am schiţat un plan iniţial de acţiune — să-l găsesc pe economistul principal Vorobiov de la C.S.E.N., să stabilesc unde s-a dus şi cu cine s-a întîlnit. Să aflu cine era Valeri Iurievici şi Alfred Oskarovici. Mai departe urmînd să acţionez după împrejurări, cum s-ar spune, „văzînd şi făcînd"...

Am dat ordin să-l aducă pe Grigoriev. În birou a intrat curînd un individ înalt, subţirel, între două vîrste,

cu trăsături fine şi obraji bronzaţi, împodobiţi cu o mustăcioară scurtă şi îngrijită. Omul purta un costum gri, croit după ultima modă, şi nu semăna nici pe departe cu un pungaş.

— Stai jos !

Prîsnel s-a aşezat într-un fotoliu picior peste picior şi m-a întrebat :

— Îmi daţi voie să fumez ?

— Poftim, i-am răspuns eu, întinzîndu-i cutia cu ţigări „Kazbek".

— Mulţumesc. Grigoriev îşi aprinse ţigara.

— Nădăjduiesc că-mi vei răspunde la cîteva întrebări care mă interesează ? am spus eu.

— Gata oricînd ! a răspuns pungaşul, cu zîmbetul amabil al unui om manierat.

— Vorbeşte-mi pe scurt despre dumneata şi arată amănunţit cum ai ajuns în posesia acestei serviete, l-am întrebat eu, făcînd un semn cu capul spre servieta de pe birou. Cred că nu e cazul să-ţi mai amintesc că te afli la serviciul de cercetări penale.

— O, desigur !... Mă cheamă Vasili Pavlovici Grigoriev, dar în anumite cercuri sînt cunoscut mai mult sub numele de Vaska Prîsnel. Am treizeci şi doi de ani, sînt necăsătorit, născut la Rostov — tăicuţul, pardon, am vrut să spun la Rostov pe Don... Mic-burghez. Am terminat cinci clase comerciale, părinţii voiau să devin un negustor cinstit, dar soarta vitregă a hotărît altfel. Operez de preferinţă în domeniul feroviar şi nu mă ocup de furtişaguri mărunte. Am la activ trei condamnări şi două evadări. Vă rog să ţineţi cont că toate acestea s-au petrecut sub vechiul regim ! Socot că datele pe care vi le-am comunicat vă oferă o imagine destul de completă cu privire la modesta mea persoană... Acum, să trecem la punctul doi... Mi-am cumpărat bilet pentru trenul Moscova-Baku, bineînţeles, la vagonul internaţional. În meseria noastră e mare lucru să fii culant. N-aveam nici un plan dinainte stabilit şi m-am hotărît pur şi simplu să-mi încerc norocul... Să fiu sincer, nu simţeam o nevoie prea deosebită să dau vreo lovitură. În ultima vreme, o dată cu apariţia aşilor financiari — a nepmanilor — afacerile noastre merg strălucit şi nu ne putem plînge de lipsă de resurse băneşti.

Dar munca rămîne muncă !... Aşadar, mi-am ocupat locul. Seara m-am dus la vagonul restaurant, ca să observ publicul. Ştiţi şi dumneavoastră, la un păhărel de votcă sau de vin oamenii se cunosc mai bine... Stăteam la masă, cu o sticlă de bere dinainte şi mă uitam în jur, în aşteptarea norocului. Deodată, văd intrînd un grăsan cu o înfăţişare gravă şi cu o servietă sub braţ. A aşezat servieta pe scaun şi s-a rezemat cu spatele de ea...

A început să-mi bată inima ca unui vînător care descoperă prada. Să mă ocup de grăsan, îmi zic. Ăsta cred că duce în servietă tocmai ce mă interesează pe mine. Altfel, ce rost ar avea s-o tîrască după el la restaurant ?

După cină, am aflat în ce compartiment călătorea grăsanul, i-am strecurat însoţitorului de vagon o hîrtie de trei ruble şi am trecut în compartimentul vecin. Vagonul era gol, aşa că însoţitorului îi era perfect egal cine şi ce loc ocupă !...

Ştiţi, probabil, că vagoanele internaţionale sînt prevăzute cu o singură toaletă la două compartimente alăturate. E foarte comod. Am avut de multe ori ocazia să trag foloase de pe urma asta... Dimineaţa, în zori, cînd oamenii sînt cufundaţi de obicei într-un somn adînc, m-am strecurat tiptil în toaletă şi, cu cheia pe care o aveam, am descuiat uşa compartimentului de alături... Grăsanul sforăia, întins ca o pomană ţigănească. Servieta se afla sub pernă, la căpătîi. Am tras-o uşurel — am o mare îndemînare la treaba asta — am închis uşa şi m-am întors la mine în compartiment. Servieta era doldora de bani, dar nu aveam timp să-i număr. Să rămîn mai departe în tren era primejdios ; grăsanul se putea trezi în orice clipă şi, firește, s-ar fi apucat în primul rînd să caute servieta...

În apropierea unei halte, trenul a intrat într-o curbă periculoasă şi şi-a încetinit mersul. Am sărit jos cu bine, însă am dat peste revizorul de cale. Omul s-a dovedit priceput, mi-a pus o piedică şi, cînd am căzut, s-a aruncat asupra mea, mi-a legat mîinile la spate şi m-a condus la miliţie. Aşa s-a încheiat povestea asta atît de tristă. Păcat, desigur, că o operaţiune magistral realizată s-a încheiat într-un mod de-a dreptul stupid !... Dar ce să-i faci, în viaţă se-ntîmplă multe...

— Nu cumva ai aflat din întîmplare unde se ducea grăsanul dumitale ?

— De ce din întîmplare ? Ştiu precis că venea încoace, în oraşul dumneavoastră.

— Dacă l-ai vedea pe stradă, l-ai recunoaşte ?

— De l-aş întîlni chiar şi peste cinci ani, l-aş recunoaşte. Am o memorie vizuală excelentă...

— Încă o întrebare : spune, ce faci cu actele care-ţi cad uneori în mînă ?

— De obicei mă descotorosesc de ele.

— Cum adică ?

— Depinde de împrejurări. Cîteodată le expediez păgubaşului prin poştă, dar de cele mai multe ori le bag în cutia poştală, pe adresa biroului de obiecte găsite. Uneori le arunc pur şi simplu pe stradă...

— Perfect ! Acum ascultă-mă cu atenţie. Întrucît contez pe buna dumitale credinţă, vreau să-ţi fac o rugăminte...

— Puteţi să vă bizuiţi pe mine ! se însufleţi Grigoriev.

— S-ar putea să te pun în libertate. La urma urmei, nu ţi-ai însuşit banii altora...

— E plăcut să aud vorbe atît de înţelepte, m-a întrerupt pungaşul.

— Însă cu o condiţie, să îndeplineşti întocmai ce-ţi voi spune. Te vei duce la hotel — nu avem decît unul în oraş — şi vei vedea dacă grăsunul dumitale a tras acolo. Dacă nu-l găseşti, te plimbi pe stradă, poate că-l întîlneşti. Trebuie să aflăm neapărat adresa !... Punctul doi — actele şi scrisorile pe care ţi le voi da, le vei arunca în aşa fel, încît să ajungă neapărat în mîinile lui. Şi să nu sufli o vorbă că ai fost arestat cu servieta ! E clar !

— Limpede ca lumina zilei.

— Ai bani ?

— Din păcate, la miliţie... o dată cu servieta mi-au luat şi banii mei personali. Erau vreo două sute şaptezeci de ruble.

— Ţi se vor înapoia. Acum aşteaptă puţin ! L-am încuiat în încăperea de alături şi am ieşit din birou.

Am chemat un lucrător de la laborator, l-am rugat să fotografieze actele lui Vorobiov, să scoată copii după cele două scrisori, să-i mărească fotografia de pe legitimaţie şi s-o multiplice. În timp ce laborantul executa lu-

crările, eu, împreună cu contabilul, am încheiat un proces-verbal pentru sumele de bani găsite în servietă şi le-am depus la casierie.

Şeful miliţiei guberniale nu a fost prea entuziasmat de propunerea mea de a-i restitui lui Grigoriev banii şi de a-l lăsa liber pe infractor.

— Aşa trebuie ! i-am retezat-o, apoi am adăugat : Vă rog să daţi dispoziţii ca Prîsnel să fie lăsat în pace cîtva timp. Vreau să spun, pînă cînd va comite o nouă infracţiune !...

Şeful miliţiei mi-a cerut o adresă oficială şi am fost nevoit să-i trimit o hîrtie scrisă în acest sens.

După ce a primit plicul cu actele, Grigoriev a plecat să aducă la îndeplinire misiunea pe care i-o dădusem. Nu m-am mulţumit numai cu atît, i-am înmînat şi şefului miliţiei şase copii mărite după fotografia lui Vorobiov, împreună cu ordinul de a descoperi unde se află economistul.

Noaptea tîrziu, Grigoriev a venit la mine acasă şi mi-a comunicat că Vorobiov a tras la hotel, unde ocupă camera nr. 48, la etajul al doilea. Plicul cu actele îl zvîrlise în vestibul ; portarul îl găsise imediat şi-l predase lui Vorobiov.

Pînă dimineaţa, informaţiile acestea au fost confirmate şi de sursele noastre. Pe lîngă aceasta, am mai aflat că Vorobiov primise trei mii de ruble prin mandat telegrafic.

Pesemne că o dată ce-şi recăpătase actele, omul se liniştise, spunîndu-şi că fusese victima unui simplu furt. S-a întîlnit apoi cu prietenii, dîndu-ne posibilitatea să-i identificăm cu uşurinţă pe destinatarii scrisorilor. Vladimir Iurievici era Seteev — o veche cunoştinţă de-a noastră, iar Alfred Oskarovici lucra ca geolog principal la Trustul exploatărilor carbonifere.

Am întrebat la Moscova şi ni s-a comunicat că Vorobiov Nikolai Aleksandrovici ocupă într-adevăr postul de economist principal la secţia pentru exploatarea cărbunelui din cadrul Consiliului Superior al Economiei Naţionale.

Acum aveam formată şi eu întrucîtva o imagine de ansamblu a situaţiei. La Moscova acţiona o organizaţie contrarevoluţionară bine conspirată, care miza în mod deosebit pe specialişti. Era foarte probabil ca organizaţia

să aibă legături cu străinătatea — lucru dovedit, de altfel, de dolarii americani găsiţi în servietă. Cît despre „Aleksandra Petrovna", aceasta nu era decît denumirea convenţională a centrului de peste hotare. Organizaţia căuta să-şi creeze grupe bine închegate în regiunile industriale, urmărind să submineze pe toate căile refacerea economică a ţării. Seteev şi cu Alfred Oskarovici erau reprezentanţii Moscovei în oraşul nostru, iar Vorobiov, unul dintre agenţi. Folosindu-se de calitatea oficială pe care o avea, acesta îndeplinea funcţia de curier.

Nu mai rămînea nici o îndoială că noi dădusem întîmplător peste firul care ducea la o organizaţie subversivă ramificată. În această privinţă, Svirski era şi el de aceeaşi părere cu mine. Acum, nu trebuia să ne pripim, să facem greşeli şi să rupem în mod prematur firul acesta călăuzitor.

A fost necesar să-i expun din nou şefului situaţia. De data aceasta, Medvedev nu m-a mai întrerupt şi mi-a ascultat cu multă atenţie raportul. Pe faţa lui încrezută a apărut chiar o slabă urmă de zîmbet.

— Ce mai zăboveşti ? Completează-le mandatele şi arestează-i pe tustrei ! La noi, aici, or să-şi dezlege ei limba şi or să declare tot. Îi facem noi să vorbească, a spus el.

Era tocmai lucrul de care mă temusem cel mai mult !

— În nici un caz !

— Bine, să-ţi aud atunci părerea.

— Dacă-i arestăm, rupem singurul fir pe care-l ţinem în mînă. Să admitem că-şi vor da drumul la gură şi-or să ne mai divulge pe careva deşi mă cam îndoiesc. Dar e de crezut ca ei să-i cunoască pe toţi ceilalţi ? Nici cei de la Moscova nu-s nişte proşti şi e de presupus că au luat măsuri care să preîntîmpine căderea întregii organizaţii. În felul acesta, vom aresta numai cîteva unelte de-ale lor, în timp ce căpeteniile îşi vor continua activitatea lor murdară. Nu, răul trebuie smuls din rădăcină !

— E uimitor ce fantezie ai ! Nu uita că în tinereţe se-ntîmplă totdeauna aşa — pretutindeni ţi se năzare o organizaţie contrarevoluţionară grandioasă, de proporţii mondiale. O s-o descopăr, zici, şi-o să mi se ducă faima în toată ţara ! Mărturisesc că mi s-a-ntîmplat şi mie ceva

asemănător, dar, slavă Domnului, cu timpul, m-am vindecat. De ce nu vrei să admiţi că banii au fost trimişi celor doi ingineri de fosta societate pe acţiuni care se ocupa cu exploatarea cărbunelui ? De altfel, societatea aceasta şi-a mutat sediul la Paris.

— Dar scrisorile ?

— Problema scrisorilor poate fi şi ea răstălmăcită în fel şi chip. S-ar putea ca în cuprinsul lor să fie vorba despre lucruri cu desăvîrşire inofensive, iar noi ne gîndim la cine ştie ce drăcovenii !... În practica muncii noastre s-au întîmplat multe... Ţi se pare uneori că ţii în mînă o scrisoare codificată şi cînd colo se constată că e vorba într-adevăr de boala unei bunici. Medvedev o ţinea morţiş cu ale lui şi nu puteam să nu recunosc că spusele sale aveau şi o anumită logică. Poate că născoceam într-adevăr tot soiul de fantasmagorii ? Bine, dar faptele păreau să dovedească contrariul !...

— Să admitem deocamdată că aveţi dreptate. În cazul acesta, n-ar fi mai bine să verificăm totul pînă la capăt şi să ne convingem că nu mai există nici un pericol ?

— Asta o propun şi eu — să-i priponim pe Vorobiov şi pe cei doi specialişti şi să verificăm ! a repetat Medvedev.

Fierbeam de ciudă. Ce catîr mai era omul ăsta !

— Repet că astfel nu vom realiza nimic, ci mai curînd vom strica toată treaba !

Răbdarea lui Medvedev ajunsese la limită.

— Ascultă, Silin, pentru toţi sfinţii, coboară cu picioarele pe pămîntul ăsta bicisnic şi nu mai umbla cu capu-n nori ! mi-o întoarse el tăios. Dar să terminăm cu discuţia asta. Pînă una-alta eu răspund de gubernia mea şi n-o să îngădui nimănui să-şi facă aici de cap.

— Adică, celelalte gubernii — ţara toată — nu-s ale noastre ?

— Nu face demagogie. Ochii lui Medvedev se îngustară şi mă priveau cu răutate.

M-am ridicat în picioare. Sosise momentul hotărîtor. Acum va trebui, fie să cedez, şi după aceea să regret toată viaţa şi să mă dispreţuiesc, fie să continuu ofensiva, fără prea multe şanse de izbîndă.

— Eu nu fac demagogie, tovarăşe Medvedev, ci discut cu dumneavoastră despre lucruri foarte serioase, am spus eu cu glas tremurător. Mai mult, îmi susţin cu tărie părerea şi vă cer încuviinţarea să mă ocup de cazul acesta după planul pe care mi l-am fixat. Dacă nu-mi veţi da încuviinţarea, voi fi nevoit să plec de aici.

— N-ai decît, cale bătută ! a zbierat el.

Nu ajunsesem la nici un rezultat. Mă durea capul îngrozitor şi-mi simţeam inima grea... A dracului treabă ! Te pomeneşti uneori în cîte o situaţie atît de grea de parcă ai înota prin apă cu mîinile şi picioarele legate ! Sau poate că-mi supraapreciam forţele ?

M-am aşezat la birou şi am scris o scrisoare unui şef de serviciu cunoscut de la centrala din Moscova. Îi mai scrisesem şi altă dată, dar numai rapoarte legate de munca noastră. De data aceasta, i-am expus cu de-amănuntul cauzele conflictului meu cu Medvedev şi i-am cerut sfatul.

Zelikman a intrat în odaie şi s-a trîntit ostenit în fotoliu.

— Ce ai avut iar cu Medvedev ? a întrebat el după cîtva timp.

— Nimic deosebit ! O nouă neînţelegere în legătură cu metodele şi procedeele de soluţionare a cazurilor, am răspuns eu, dîndu-mi seama că Zelikman nu venise la mine întîmplător.

— Ascultă, Silin, îţi dau un sfat prietenesc. Nu te lua cu el la harţă !... Medvedev e răzbunător şi caută pe orice cale să-ţi facă viaţa amară.

— Mulţumesc pentru sfat. Însă, din păcate, nu-l pot urma, iar de Medvedev nu mă tem !... Doar nu vreţi să devin un fel de Ivan-prostovan ? Deşi mă cheamă Ivan, nu mi se potriveşte rolul acesta. Pentru şeful nostru, cel mai important lucru este să aibă linişte şi pace în gubernia unde lucrează. Puţin îi pasă că am putea rata o acţiune de cea mai mare însemnătate statală ! Îl scrutam cu atenţie pe Zelikman, ca să-mi dau seama ce impresie fac vorbele mele asupra lui. Şi-a ferit privirile într-o parte.

— Tu nu crezi că orice şef e dator să se-ngrijească în primul rînd de sectorul lui de muncă, fiindcă altfel ar ieşi toate alandala ? Şi-apoi, află că treburile lui Medvedev nu

merg chiar atît de prost. În orice caz, în gubernia noastră nu se petrec evenimente ieşite din comun...

— Depinde de ceea ce înţelegeţi dumneavoastră prin „eveniment ieşit din comun" ! Am scos din mapă cîteva rapoarte primite în ultimele zile. Asta cum se numeşte ? Ascultaţi : de la uzina metalurgică s-au expediat pe adresa patronului unei fabrici particulare două vagoane de oţel de calitate, de care ducem atîta lipsă. În acelaşi timp însă uzina amintită nu satisface comenzile prezentate de întreprinderile de stat pentru livrarea metalelor din această categorie... La mina „Facla" s-au vîndut unui afacerist, anume Anikeev, zece vagoane de antracit de prima calitate, iar şeful de gară Hohlov i-a pus imediat la dispoziţie vagoanele necesare, deşi transportul nu fusese planificat. Nu e prima dată cînd la mina „Facla" se vinde cărbune unor persoane particulare, fără aprobarea nimănui... În raionul Makeevka, sute de oameni au lucrat timp de două luni la săparea unei noi galerii, ca să se constate mai apoi că geologii îşi greşiseră socotelile ; nu s-a găsit acolo nici urmă de cărbune ! A trebuit să se înceapă lucrul la o altă mină, într-alt loc... În gara Dalnaia a fost descărcată o mare cantitate de utilaje de mină, cumpărate din Germania. Materialele acestea stau de un an şi jumătate sub cerul liber, ruginesc şi se deteriorează. Ajunge, sau să vă mai citesc ? l-am întrebat pe Zelikman. Răufăcătorii ne înşală, ne jefuiesc, ne silesc să aruncăm banii poporului pe gîrlă, distrug intenţionat echipamentul adus din străinătate iar dumneavoastră afirmaţi că la noi nu au loc evenimente ieşite din comun !... E adevărat că perioada lui 1920 a trecut, că duşmanii nu mai sînt în stare să se ridice împotriva noastră cu armele în mînă şi nici să comploteze împotriva noastră, dar ceea ce fac ei acum pe ascuns poate fi mai grav decît o luptă deschisă ! Să fie oare atît de greu de înţeles lucrurile acestea ?

— Eu mi-am spus părerea, mai departe, faci ce crezi de cuviinţă, a încheiat Zelikman, ferindu-se să discute problema. S-a ridicat în picioare, şi-a turnat apă într-un pahar şi a înghiţit un praf.

— În locul acestei păreri, mai bine aţi lua o atitudine mai clară ! am zis eu, mînios.

— Mă las păgubaş ! a murmurat el, făcînd un gest cu braţul şi părăsind odaia.

Discuţia cu Zelikman a fost un fel de semnal că lupta cu Medvedev începe să se îndîrjească. Nici vorbă că aş fi putut să las totul baltă, să-mi prezint demisia şi să plec. Nu m-am înţeles cu şeful — şi basta. Dar ce ar fi însemnat o astfel de comportare decît un act de laşitate ?

Nu, nu devenisem cekist ca să dau înapoi chiar de la primul obstacol apărut în cale-mi. Dacă e vorba de luptă, apoi să luptăm !

DUŞMANII NU DORM

A venit iarăşi toamna... Rafalele de vînt izbesc picături mari de ploaie în fereastră, de parcă mi-ar ciocăni cineva în geam. Peste oraş s-a abătut un adevărat potop, acoperind străzile cu şuvoaie de apă. În odaie e linişte şi cald, se aude numai trosnetul lemnelor din soba încinsă.

E sîmbătă. Am plecat de la birou mai devreme, am făcut o baie şi acum stau la gura sobei, cu ochii aţintiţi la flăcări. Pe masă sfîrîie domol samovarul pregătit de mătuşa Valia.

Mă simt singur şi trist... Muzica am părăsit-o demult. Cum să mă ocup şi de ea ? N-am timp să răsfoiesc nici măcar o carte. Chiar dacă izbutesc uneori să-mi fur o oră sau două din timpul rezervat somnului, caut să citesc cîte ceva din literatura tehnică în legătură cu construcţia minieră, extracţia de cărbune sau cu furnalele. Am nevoie de aceste noţiuni în munca mea. Nu mă pot bizui numai pe specialişti, trebuie să mă descurc şi eu cît de cît. Păcat că nu sînt inginer !...

Mai înainte citisem două scrisori venite de curînd. Guguşa scria că la comandatura portului era acalmie totală şi se vorbea despre desfiinţarea ei. „Fostului nostru şef îi e destul de greu, spunea Guguşa. Se luptă mereu cu nişte indivizi aciuiaţi pe-aici, dar nu-şi pierde moralul. Ori de cîte ori ne întîlnim, Iablociko îşi aminteşte de tine şi zice că ar pleca oricînd la orice muncă cekistă. Îţi comunic în taină că, după cît se pare, se va însura curînd, dar el ascunde asta de toată lumea. Întîmplător, am văzut-o pe

aleasa inimii sale, care se potriveşte foarte bine cu dînsul — e o ucraineancă voinică şi cu obrajii rumeni. Ascultă, dragul meu, nu ţi-ai uitat cumva făgăduiala ? De ce nu m-ai luat pînă acum la tine ? Aici mă înăbuş, înţelegi ?"

Cu aceste cuvinte, Guguşa şi-a încheiat scrisoarea.

Aş fi stăruit cu multă plăcere să fie mutat la noi, dar ştiam că Medvedev n-o să fie de acord. Şi aşa bănuia că-l sap, nu mai lipsea decît să-i cer să aduc în instituţie un „om de-al meu".

Ieri, Medvedev m-a chemat la dînsul şi mi-a fluturat pe dinaintea ochilor o telegramă cifrată, abia venită. De la Moscova se ordona : „În nici un caz să nu-i arestaţi pe Vorobiov şi pe ceilalţi. Întăriţi supravegherea. Raportaţi zilnic. Chiar acum pleacă spre voi Astapov, un tovarăş din aparatul central. Să-i daţi tot concursul."

— E opera ta ? m-a întrebat şeful.

— A mea — am răspuns eu cu conştiinţa împăcată — deşi nu pricep ce vrei să spui prin cuvîntul „operă" ? Am informat pur şi simplu Moscova şi atîta tot...

— Fină lucrătură... Bravo ! Dar nu face nimic, o să mai arătăm noi ce putem... Ai cam greşit adresa !... Pe cînd tu umblai cu fundul gol pe sub masă, noi făuream revoluţia, mă-nţelegi ? Medvedev era furios şi cred că dacă ar fi avut cel mai mic prilej, m-ar fi băgat fără doar şi poate după gratii.

Lucrătorii noştri erau şi ei în fierbere. Nu aveam un colectiv puternic şi închegat. Unii îl susţineau pe Medvedev şi se fereau să vină la mine, iar cînd îi chemam, aveau o atitudine foarte rezervată. Alţii aşteptau să vadă care din noi doi se va dovedi mai tare. Erau şi unii care-mi dădeau dreptate, din păcate însă prea puţini şi extrem de prudenţi în comportarea lor. Secretarul celulei noastre de partid fiind un vechi prieten al lui Medvedev nu puteam să mă aştept la sprijin din partea lui. Numai Svirski se ţinea ferm pe poziţie şi condamna deschis acţiunile şefului nostru, dar şi el se pregătea să plece într-altă parte. Mai mult decît toţi însă mă revolta Zelikman. Mă întrebam uneori, cum de se putuse ca un om fără principii şi voinţă ca el să ajungă cekist ?

Primisem o scrisoare şi de la Maria, care-şi ţinea conştiincios promisiunea şi răspundea cu regularitate la epistolele mele. Ciudată fiinţă ! Pînă şi în scrisori spunea: „Am citit scrisoarea dumitale împreună cu Nina Gheorghievna." De ce „împreună cu Nina Gheorghievna" ? Singură, adică, n-ar fi putut s-o citească ?... Şi mai departe : „Ne face plăcere să aflăm că eşti sănătos şi te simţi bine la noul loc de muncă. Ne-ar bucura să te vedem, dacă vii cîndva pe la noi..." Iar numai la plural !

Hotărît lucru, n-am noroc la fete !... Am întîlnit-o pe Şurocika şi n-am luat-o în seamă, iar cînd am luat-o în seamă şi am apreciat-o, m-a părăsit... Máro e o fată minunată şi m-aş fi căsătorit cu ea dacă nu m-ar fi oprit anumite considerente... Îmi place şi Maria, dar încearcă să găseşti un limbaj comun cu dînsa ! Dacă ar fi o fată mai simplă, aş pleca s-o aduc la mine, fără să stau prea mult pe gînduri. Trebuie să-mi întemeiez şi eu pînă la urmă o familie ! Nu-i prea plăcut să trăieşti mereu de unul singur...

Se află şi aici o fată care-mi place. O cheamă Elena. Are un păr castaniu-închis şi ochi albaştri. E fiică de miner şi lucrează la comitetul orăşenesc al Comsomolului ; e o fată simplă, simpatică şi instruită. Ne-am cunoscut la o adunare a activului comsomolist, la care am prezentat un referat. Nu ştiu cum s-a făcut, dar după adunare am plecat împreună şi am condus-o pînă acasă. Aveau o căsuţă proprie la marginea oraşului.

Elena mi-a spus cîte ceva despre dînsa. Tatăl ei era comunist şi lucra în abataj. Mama sa învăţase puţină carte şi se ocupa cu gospodăria. Elena făcea parte dintr-o familie numeroasă ; avea trei surori şi doi fraţi, amîndoi mineri. Surorile, încă mici, umblau la şcoală. Ea terminase cinci clase, apoi se angajase ca muncitoare la transportul cărbunilor din mină, fusese secretar al celulei comsomoliste, iar de curînd trecuse la comitetul orăşenesc al Comsomolului. Voia să înveţe, să devină medic.

După aceea ne-am mai văzut de două ori, şi fata m-a invitat la ea acasă ca să-i cunosc părinţii.

Am hotărît să mă duc a doua zi. Adică, de ce să nu te împrieteneşti cu o familie de oameni cumsecade ? În afară de aceasta, e interesant să stai de vorbă cu minerii, să te

introduci în intimitatea lor și să afli cîte ceva din ceea ce se petrece în mină...

Îmi torn un pahar de ceai. Pe farfurie, acoperite cu un șervețel, se află cîteva sandvișuri cu salam și cu brînză, dar nu-mi fac nici o poftă. M-am săturat pînă peste cap de brînză și de mezeluri. Mi-ar plăcea o mîncare gătită în casă.

Sună telefonul. Ofițerul de serviciu pe direcție mă roagă să mă duc imediat la birou.

Așa se întîmplă totdeauna — ai cîte-o seară mai liberă, vrei să te odihnești sau să răsfoiești o carte și tocmai atunci trebuie să se-ntîmple ceva ! Sau te scoală din pat în puterea nopții... Nici sărbători nu prea avem. Dacă vrei să te duci undeva, trebuie să lași adresa unde poți fi găsit.

Numai lui Medvedev nu i se aplică regulile acestea. El e un pasionat pescar și vînător. Sîmbăta își ia mașina, o încarcă cu alimente și băuturi și pleacă împreună cu prietenii pentru două zile. Bea de stinge. Se spune că o jumătate de litru de rachiu e pentru el ca o picătură în apa mării. Trebuie să recunosc însă că nu a venit niciodată mahmur la serviciu.

Mă îmbrac la repezeală, îmi trag cizmele, bag revolverul în buzunar, mă înfășur în mantaua de ploaie și ies afară, în stradă. Plouă mereu, dar n-are nici un rost să chem mașina, fiindcă pînă la direcție sînt doar cîteva sute de metri.

Ofițerul de serviciu îmi raportează că la uzina metalurgică s-a produs o avarie gravă. Datorită defectării suflantei, șarja s-a prăjit, și cuptorul numărul trei a fost scos pentru multă vreme din funcțiune.

E o mare nenorocire. Știu foarte bine ce înseamnă să se răscoacă o șarjă de metal. Cuptorul înalt nu va mai putea fi folosit cel puțin o lună, dacă nu chiar mai mult...

Chem mașina și plec numaidecît la uzină. Noaptea e întunecoasă, drumul, prost, și de sus toarnă fără-ncetare. Automobilul se leagănă ca o barcă pe o mare agitată, și-mi aduc aminte fără să vreau de călătoria mea la pichetul de grăniceri, cînd l-am anchetat pe fugarul care venise la noi... Era o noapte ca asta, dar vremurile se schimbaseră și, pe atunci, nici cazurile nu erau așa de complicate ca acum !...

Ofițerul nostru operativ începuse interogarea mecanicului de la suflantă, în biroul șefului secției.

Mecanicul, un vlăjgan de vreo douăzeci și trei de ani, era speriat și înghițea din cînd în cînd în sec. De cum intrase în tură, controlase totul și constatase că mecanismele erau absolut în ordine, suflanta funcționa normal, iar termometrele indicau temperatura necesară. Notase toate datele în registru — se putea verifica. Deodată, din cuptor venise semnalul — lipsă de aer. Oamenii s-au repezit la agregatul de rezervă și l-au găsit defect, cu toate că în registru nu se făcuse nici o mențiune despre asta. Pe cînd mecanicii alergau să caute cauza defecțiunii, cuptorul înalt s-a avariat...

— Și ați descoperit cauza ? l-am întrebat eu pe mecanic.

— Nu, a clătinat flăcăul din cap, cu amărăciune. Se vede treaba că s-or fi astupat pe undeva conductele. Numai dacă... Dar a tăcut deodată, privindu-mă speriat.

— Numai dacă ? l-am întrebat eu.

— Numai dacă brigada de reparații n-o fi uitat cumva acolo niscaiva cîlți... ori vreun ticălos i-o fi îndesat dinadins înăuntru...

Maistrul de suflantă a confirmat spusele mecanicului, fără să mai poată adăuga nimic nou.

Între timp, s-a adunat întreaga conducere a uzinei, în frunte cu directorul și cu metalurgistul-șef.

I-am cerut directorului să verifice fără întîrziere întregul sistem. Dacă va fi nevoie, să demonteze țevile și să descopere cauza care determinase întreruperea alimentării cu aer. Directorul s-a declarat de acord și a dat dispozițiile necesare. L-am chemat mai la o parte pe lucrătorul nostru operativ și i-am dat ordin să stabilească cine lucrase în schimbul al doilea, să-și noteze numele muncitorilor din brigada de reparații, al lăcătușilor și, în general, al tuturor persoanelor care aveau vreo legătură cu suflanta, inclusiv al inginerilor.

În așteptarea rezultatului verificării, stăteam cu toții în biroul bine încălzit și fumam. Nu avea nimeni nici un chef de vorbă.

În sfîrșit, a venit șeful de secție și ne-a comunicat că în canalul principal se descoperiseră niște cîlți. Nu erau

prea mulţi, dar cu timpul se umflaseră şi astupaseră întregul canal.

— Spuneţi, cît timp au putut să stea cîlţii aceştia în ţeavă ? l-am întrebat.

— Greu de spus ! În orice caz, cel mult două sau trei zile.

— S-ar putea ca ajustorii să fi uitat cîlţii în tub din neglijenţă ?

— Nu. Posibilitatea aceasta este exclusă.

— Cum de nu i-a zvîrlit afară ? Prin tuburi circulă un curent puternic de aer !

— Cîlţii erau muiaţi în unsoare şi presaţi cu ajutorul unui manşon...

— Încă o întrebare : Ce defecţiune s-a găsit la maşina a doua, de rezervă ?

— Ţevile erau deşurubate în mai multe locuri...

Diversiune ! Nu mai încăpea nici o îndoială. Trebuia să găsim vinovatul, sau vinovaţii, dar cum ? Pe lîngă suflantă lucrau în trei schimburi zeci de oameni — descoperă cine a săvîrşit ticăloşia !

Însoţit de lucrătorul operativ, m-am îndreptat spre clădirea administraţiei uzinei şi am controlat la şeful biroului de angajări fişele tuturor oamenilor care lucrau la secţia de compresoare. Dar fără nici un rezultat... De fapt, ce puteai să afli din datele seci, care nu spuneau nimic ? Bunăoară : Sidorkin, originar din satul X, ajustor ; Motov, muncitor necalificat, venit şi el de la ţară, lucrează aproape de patru luni în uzină...

L-am chemat pe şeful de secţie, care ne-a indicat numele a doi muncitori suspecţi. Unul dintre ei, Agapov, avea înfăţişarea unui adevărat intelectual, dar nu se ştie de ce lucra ca simplu lăcătuş. Celălalt, Nasedkin, din brigada de reparaţii, era un tip posac, zgîrcit la vorbă, se ţinea deoparte de toată lumea şi nu lega prietenie cu nimeni. Venea din mediul rural şi părea a fi odraslă de chiabur...

Desigur că era absolut ridicol să arestezi oameni numai pentru motivul că unul semăna cu un intelectual, iar celălalt avea o fire posomorîtă şi închisă. Trebuia să ne agăţăm totuşi de ceva şi i-am ordonat lucrătorului operativ să-i

reţină pe Agapov şi pe Nasedkin şi să-i aducă la sediul nostru...

După ce ne-am înţeles cu directorul uzinei să ne trimită un document amănunţit cu privire la cauzele avariei, m-am întors în oraş.

Afară mijeau zorile cenuşii şi apăsătoare, aşa cum se întîmplă adesea toamna tîrziu în regiunile sudice ale ţării.

După ce am ajuns acasă, m-am hotărît să mă culc şi să dorm cît de puţin. Mi-am scos cizmele şi m-am întins pe canapea... Dar somnul nu venea ! Să presupunem că-i vom descoperi pe sabotori şi-i vom pedepsi. Dar cum să fereşti celelalte uzine, mine şi fabrici de astfel de acţiuni de sabotaj ? Că doar nu se pot detaşa pe lîngă toate brigăzile de reparaţii oameni de-ai noştri şi nu putem păzi nici fiecare maşină în parte !... Fără îndoială că e nevoie de alte măsuri, mai eficiente. În primul rînd, trebuie să ne sprijinim pe organizaţiile locale de partid, să ridicăm masele, să le trezim simţul vigilenţei. Să mobilizăm tineretul, comsomoliştii, sindicatele, altfel nu vom putea să facem faţă situaţiei.

De la direcţie mi s-a telefonat că fuseseră aduşi de la uzină cei doi arestaţi. M-am îmbrăcat şi m-am dus la birou.

Agapov avea într-adevăr înfăţişarea unui om mai subţire.

— Cine eşti ? l-am întrebat eu cu o oarecare asprime.

— Am fost seminarist, iar acum m-am făcut lăcătuş, a răspuns el fără şovăire.

— Ciudat ! Seminarist şi — lăcătuş !

— Doar nu era să mă fac popă !

— Ai fi putut să-ţi găseşti o muncă mai curăţică.

— De conţopist ? Să cos la dosar nişte hîrţoage fără nici o trebuinţă ? Doamne fereşte ! Pe mine mă interesează mecanica şi nădăjduiesc să devin cu timpul inginer.

Vorbea degajat şi răspundea fără ezitare la întrebări. A recunoscut că fusese seminarist, deşi ar fi putut să ascundă uşor amănuntul acesta.

— Ai auzit despre avaria de la uzină ?

— Da !

— Şi ce părere ai de chestiunea asta ?

— Probabil că mă bănuiţi, de aceea m-aţi şi arestat. Deşi sînt fiu de preot, simpatizez cu regimul sovietic. Dacă

vreţi să ştiţi, sînt mîndru că nouă, ruşilor, ne-a fost dat să punem temelia unei noi societăţi, lucru la care au visat cele mai luminate minţi ale omenirii !

— Cum crezi că s-a produs avaria ?

— Asta n-a putut-o face decît un descreierat. Dar cine anume, n-am idee... Ştiţi cum vine treaba asta ? Aşa ca şi cum o locomotivă uriaşă ar trage după ea un tren foarte lung, iar cineva s-ar agăţa de ultimul vagon, cu gîndul de a opri trenul !... Neghiobii ! Nu vor să priceapă că istoria are legile ei. Să zicem că or să mai strice cîte ceva, că or să scoată din funcţiune o maşină, poate chiar o uzină, dar cum de-şi închipuie că pot să oprească în loc mersul istoriei ? Zadarnice strădanii !

Nu avea nici un rost să-l mai ţinem sub arest pe Agapov şi am ordonat să fie pus în libertate.

Nasedkin arăta cu totul altfel. Murdar, neglijent, cu barba nerasă, se uita mereu, tăcut, într-un singur punct. A trebuit să cheltuiesc multă energie, ca să-l fac să dea răspunsuri cît de cît inteligibile.

— Eu, să vedeţi, sînt de la ţară... şi am venit după cîştig. Avem pămînt puţin şi nici un cal... Avarie, ziceţi ? Nu ştiu, n-am auzit de-aşa ceva... O să mă închideţi ? Şi dacă ? Parcă nu mi-e totuna unde-mi odihnesc ciolanele ?

Cam aşa sunau răspunsurile lui.

Călcîndu-mi pe inimă, l-am trimis înapoi la arest, deşi nu eram convins că omul ar fi fost implicat în această diversiune.

Svirski mi-a adus cîteva date noi în cazul Vorobiov.

— Ieri, sub pretextul unei serate, la Seteev s-a adunat toată floarea tehnicienilor din oraş şi chiar de prin raioane. În afară de gazdă, au mai fost : Vorobiov, Alfred Oskarovici, Preobrajenski şi un oarecare Maslov. Cam vreo zece persoane. Am o notă cu numele lor. N-au stat prea mult acolo şi pe la zece s-au împrăştiat. Din păcate, nu am putut să aflăm ce au discutat. Singurul om care ar fi fost în stare să ne lămurească în această privinţă e femeia de serviciu, pe care însă Seteev a învoit-o să se ducă acasă.

— Altceva ?

— Nimic deosebit. După toate aparenţele, Vorobiov se pregăteşte de plecare. Ieri şi-a vizat la trust delegaţia şi

şi-a comandat un bilet pentru Moscova... Ivan Egorovici, cum să-l lăsăm să plece nestingherit ? m-a întrebat Svirski.

— Doar ai citit dispoziţiunile de la centru.

— Ei şi ? Sînt sigur că Vorobiov duce cu el răspunsul la scrisorile acelea, şi noi n-o să aflăm nimic !...

— Lasă filozofările, Svirski, după cum îi place şefului nostru să zică, am răspuns eu. Mai bine anunţă Moscova despre presupusa plecare a lui Vorobiov. Vezi cu ce vagon călătoreşte şi comunică-mi şi mie... Cei de la Moscova se vor descurca şi fără noi !...

Ziua s-a scurs în noianul de treburi. La uzina metalurgică nu s-a produs nimic nou... Abia spre seară mi-am amintit că-i făgăduisem Elenei să trec pe la ea.

M-am abătut pe acasă, m-am bărbierit, mi-am scos uniforma şi m-am îmbrăcat civil.

Am găsit locuinţa ei fără nici o greutate, cu toate că fusesem acolo doar o singură dată. Am o bună memorie vizuală şi, de la o vreme, datorită profesiunii, mi se dezvoltase şi spiritul de observaţie.

Am împins portiţa cu piciorul şi am intrat în grădiniţa de flori, plină de gherghine şi de ochiul-boului. Grădinile şi răzoarele de flori sînt o veche „slăbiciune" a minerilor. Fiecare căsuţă de miner are neapărat şi o grădiniţă cu fel şi fel de flori.

După ce am trecut pe sub frunzişul des al pomilor fructiferi, am ajuns lîngă pridvorul casei, acoperit cu viţă sălbatică. Elena mi-a ieşit înainte, îmbrăcată cu o rochiţă simplă de stambă şi cu părul pieptănat lins.

— Vino, ai noştri te aşteaptă de mult !

Eram într-adevăr aşteptat. Masa întinsă pentru cină era încărcată cu gustări, castraveciori muraţi, roşii, ba am zărit şi o sticlă cu votcă...

Un bărbat spătos, bine legat, cu tîmplele ninse, s-a ridicat de la locul lui şi m-a întîmpinat, strîngîndu-mi mîna în palma lui lată şi aspră.

— Kuznețov, Stepan Vladimirovici ! Mă bucur foarte mult că te cunosc. Dumneaei este nevasta-mea, Natașa Petrovna, mi-a arătat el o femeie între două vîrste, cu un șorț dinainte. Ăştia sînt băieţii noştri — Vladimir şi Emelian.

Doi flăcăi vînjoşi, care semănau unul cu altul de parc-ar fi fost gemeni, mi-au întins şi ei mîna. De după perdele mă priveau trei fetiţe cu ochişori albaştri şi păr bălai.

— Ia loc, te rog ! zise Stepan Vladimirovici, arătîndu-mi un scaun liber. Te aşteptam de mult, ni s-a făcut chiar foame !...

— Am avut treburi...

— Ştiu, aveţi destule pe cap ! Se zice că la uzina metalurgică s-ar fi petrecut un sabotaj, continuă gazda, umplînd cu rachiu paharele groase, şlefuite în faţete.

— Aţi auzit şi dumneavoastră ? îl întrebai eu, uitîndu-mă îngrozit la paharul plin ochi din faţa mea.

— Telegrafia noastră fără fir funcţionează ireproşabil ! De cum se-ntîmplă ceva, se şi duce vestea cale de-o poştă. În sănătatea dumitale ! Kuzneţov ridică paharul, ciocni cu mine şi cu băieţii lui, apoi îl dădu peste cap.

Am sorbit şi eu cu greu, cîteva înghiţituri.

— Dar ce ai, nu te simţi bine ? se miră Stepan Vladimirovici.

— Ba da, însă nu sînt obişnuit cu băutura !...

— Uite că am apucat să văd şi eu un bărbat care nu bea ! La noi numai bolnavii nu beau.

— Stepan, nu plictisi omul, interveni soţia lui, aşezînd pe masă castronul cu vestitul borş ucrainean, gras, aromat şi neobişnuit de gustos.

În timpul mesei, s-a vorbit puţin. Flăcăii au băut cot la cot cu bătrînul, iar fetiţele nu s-au arătat toată seara. Elena şedea faţă în faţă cu mine şi din cînd în cînd îmi arunca cîte-un zîmbet discret, în timp ce din ochi părea să spună : „Vezi ce plăcut e aici, la noi ?“

— Ia zi, Ivan Egorovici — că tu trebuie să ştii mai bine — cînd o să se pună oare capăt sabotajelor ăstora ? mă întrebă Stepan Vladimirovici după cină, tutuindu-mă prietenos. Înginerii au luat-o iar de la-nceput cu vechile lor apucături — ţipă la muncitori, de parcă noi n-am fi oameni ! Bătrînul îşi răsuci o ţigară groasă cît degetul şi o aprinse.

— Într-o anumită măsură, asta depinde de noi, de vigilenţa noastră, am răspuns eu, adăugînd : Cred că nu toţi inginerii sînt la fel !

— E drept că afli printre ei și oameni cumsecade. Dar cei mai mulți țin cu vechiul regim. Nimic nu-i leagă de revoluție și de Puterea sovietică !

— Ce să-i faci ? Deocamdată, sîntem nevoiți să-i folosim pe specialiștii vechi, nu ne putem lipsi de ei, iar ai noștri nu s-au format încă. Pe cei mai buni trebuie să-i atragem de partea noastră, iar pe cei răi să-i ținem mereu sub ochi. Altă ieșire nu văd...

— Bine zici, se însufleți el. Pe cei răi să nu-i slăbim din ochi ! Iar voi, pe de altă parte, să vă plecați mai des urechea la glasul clasei muncitoare și n-o să vă-nșelați !...

Pretextînd nu știu ce treburi, cei doi frați se ridicară de la locurile lor și plecară.

— Tinerețe, n-ai ce-i face ! spuse capul familiei, făcîndu-mi cu ochiul.

Discuția noastră s-a prelungit pînă noaptea tîrziu. Pe Stepan Vladimirovici îl interesau în mod deosebit problemele internaționale. Bătrînul și-a arătat regretul că muncitorii din Anglia, Franța și Germania nu se ridică la luptă, urmînd exemplul nostru.

— Nu-nțeleg cît mai au ei de gînd să tragă la jug ? Ce, poți să compari regimul nostru cu blidul de linte al capitaliștilor ? mă întrebă bătrînul miner. Cînd cu foametea de-acum vreo doi ani mureau oamenii ca muștele și dacă i-ar fi întrebat pe mineri de vrea careva să se-ntoarcă la vechile rînduieli și să fie sătui, tot omul ar fi răspuns — nu !... De traiul nostru de azi ce să mai vorbim. Numai de-am lichida mai repede cu șomajul c-apoi totul o să fie în ordine !

Cînd mă pregăteam de plecare, Elena s-a oferit să mă conducă puțin. Am ieșit împreună în stradă.

— Ai o familie simpatică, Lena ! i-am spus. Mi-a făcut multă plăcere să petrec o seară într-un cadru familial.

— Tata e un om și jumătate, a răspuns ea. Cu toate că nu prea știe multă carte, are o minte sănătoasă... Vladimir, fratele meu mai mare, e și el un băiat de ispravă. Numai Emeliașka își mai dă uneori în petic, se îmbată și face cîte-o boroboață de i-e rușine pe urmă să iasă-n lume... Altfel, are suflet bun...

— Îţi mulţumesc, Lena, mă duc mai departe singur ! i-am spus eu, oprindu-mă. O să-ţi telefonez şi dacă vom găsi o seară liberă, ieşim împreună. Vrei ?

— Cu plăcere, a răspuns ea, simplu...

Luni, pe la unsprezece, Medvedev s-a întors de la pescuit şi m-a chemat îndată la dînsul. Poate că din cauza băuturii, poate datorită evenimentelor neplăcute care se petrecuseră în lipsa lui — şeful era mai încruntat decît oricînd.

— Raportează ce s-a-ntîmplat la uzină !...

I-am relatat cu de-amănuntul totul, i-am arătat procesul-verbal încheiat de conducerea uzinei şi concluziile expertizei tehnice.

— Aţi făcut arestări ?

— Am reţinut doi suspecţi. Unul dintre ei, Agapov, este fiu de popă şi seminarist, dar din lipsă totală de probe a trebuit să-l punem în libertate. Celălalt — Nasedkin, are o purtare ciudată. Sau face pe nebunul, sau e pur şi simplu tîmpit. Acum îl verificăm. Dar cred că va trebui să-i dăm şi lui drumul.

— În cazul ăsta, cine răspunde pentru acţiunea de sabotaj ?

— Vinovaţii, cînd vor fi descoperiţi.

— Cînd vor fi descoperiţi... descoperiţi ! m-a îngînat Medvedev. Mă mir de tine, nu lucrezi de ieri de-alaltăieri în meseria noastră, dar te comporţi mai rău decît un novice. Ai fost la faţa locului şi n-ai arestat nici un specialist. Ai reţinut un fecior de popă şi i-ai dat drumul, iar acum îţi pierzi vremea cu un idiot...

— Nu era să arestez oameni cu desăvîrşire nevinovaţi !

— Sînt nevinovaţi azi, dar vor fi vinovaţi mîine !... E clar că asta-i o ispravă de-a specialiştilor, că doar un muncitor n-o să-şi facă rău cu propriile lui mîini. De altfel, te-ai gîndit tu la prestigiul nostru, la ceea ce vor spune oamenii despre noi ? Or să zică : „Au prins osînză cekiştii, pe banii statului. Răufăcătorii strică furnalele chiar sub nasul lor, şi dumnealor trîndăvesc.“ Dacă vrei să ştii, aici nu este vorba numai de noi, ci şi de prestigiul întregului regim sovietic ! O să arestăm un grup mai numeros dintre

vechii specialişti, o să deschidem acţiune împotriva lor şi mai departe se va vedea ce-o să fie...

Nu-mi venea să-mi cred urechilor. Să debitezi cu atîta uşurinţă asemenea monstruozităţi !

— Nu cred să aibă nevoie Puterea sovietică de un prestigiu clădit pe înşelătorie, am zis eu într-un tîrziu.

— Iar fraze pompoase ! mi-o reteză Medvedev, cu o strîmbătură, de parcă-l apucase durerea de dinţi. Bine, să-mi predai mie tot materialul şi să nu te mai amesteci în afacerea asta. Mă descurc eu şi singur.

— De amestecat, n-o să mă amestec, dar socotesc de datoria mea să vă declar că nu sînt de acord cu dumneavoastră...

— Nici nu te-am rugat să fii, mă întrerupse cu brutalitate Medvedev.

Am ieşit de la el foarte descurajat. Cum se poate să arestezi oameni nevinovaţi, să porneşti o acţiune de urmărire umflată în mod artificial, numai ca să nu-ţi ştirbeşti prestigiul !...

Medvedev a pornit fără întîrziere la îndeplinirea planului său. În aceeaşi zi, din ordinul lui, a fost arestat un grup de specialişti de la uzina metalurgică — ingineri şi maiştri, în frunte cu metalurgistul-şef, un om cu o bogată experienţă, care se bucura de multă stimă în lumea ştiinţifică. Agapov a fost şi el reţinut din nou.

În dimineaţa următoare, în coloanele ziarului regional a apărut un articol cu un titlu de-a dreptul senzaţional :

„SABOTORII SĂ FIE ASPRU PEDEPSIŢI !"

„După cum s-a aflat, organele guberniale ale securităţii statului au descoperit o vastă organizaţie contrarevoluţionară. După ce au suferit o înfrîngere zdrobitoare din partea Armatei Roşii Muncitoreşti-Ţărăneşti, în luptă deschisă, pe fronturile războiului civil, duşmanii revoluţiei au hotărît să ne submineze din umbră, în ascuns, cu ajutorul diversiunii şi al sabotajului, să împiedice înaintarea impetuoasă a ţării noastre spre socialism. Ca urmare a activităţii lor criminale, nu demult a fost inundată mina «Sud-B», iar sîmbătă, la adăpostul întunericului, răufăcătorii au scos din funcţiune furnalul nr. 3 de la uzina metalurgică.

A fost arestat un grup important de sabotori. Cercetările continuă.

Opinia publică cere pedepsirea severă a contrarevoluționarilor.

Încercările dușmanului sînt zadarnice. Cîrtițele acestea, ascunse adînc în pămînt, nu vor izbuti să întoarcă înapoi roata istoriei.

La uneltirile dușmanilor, oamenii din gubernia noastră răspund cu o nouă și puternică sporire a productivității muncii..."

Am stat multă vreme pe gînduri, aplecat deasupra ziarului desfăcut în fața mea.

E adevărat că dușmanul sau dușmanii, împinși de ura lor sălbatică împotriva noastră, au scos furnalul din funcțiune. Dar ce legătură au cu asta oamenii arestați din ordinul samavolnic al lui Medvedev ? Procedînd astfel, poți să induci ușor în eroare poporul. Oare aceasta nu înseamnă să-ți îndrepți gloanțele împotriva propriilor tăi oameni și să-i lași nepedepsiți pe adevărații criminali ?

Îmi dădeam seama că afacerea începea să ia o întorsătură serioasă și că nu trebuia să mai tac. Dar ce să fac, nu știam...

Din nefericire, delegatul de la centrală întîrzia. Dacă ar fi fost aici, m-aș fi sfătuit cu el, sau, cu ajutorul lui, aș fi informat Moscova. Desigur că puteam să fac treaba asta și singur. Dar cei de la Moscova n-or să aibă oare impresia că la noi începuse disensiunea ? Șeful direcției e ocupat cu lucruri serioase, a descoperit o mare organizație contrarevoluționară, lucru despre care s-a publicat și în ziare, iar locțiitorul lui, un băiețandru lipsit de experiență, se agață de fleacuri. Poate că-l sapă pur și simplu pe superiorul său, nădăjduind să-i ia locul ?... Desigur că Medvedev avusese timpul să mă prezinte într-o astfel de lumină...

Totuși, am înaintat un raport la Moscova și, nemulțumindu-mă numai cu atît, m-am dus la secretarul comitetului gubernial de partid.

Mai avusesem prilejul să-l întîlnesc la plenare, unde-mi făcuse impresia unui om energic și cu multă judecată, dar nu fusesem niciodată la el. Numai Medvedev personal reprezenta direcția noastră în fața comitetului de partid al

guberniei, fiind în același timp și membru supleant al biroului gubernial și nu îngăduia lucrătorilor din subordinele sale să întrețină legături cu organizațiile de partid locale, peste capul lui.

M-am anunțat pentru audiență, arătînd că am o chestiune urgentă de comunicat, și secretarul m-a primit imediat. I-am expus ceea ce se petrecuse în mină și la uzină, apoi m-am oprit foarte pe scurt asupra metodelor de muncă folosite de Medvedev. După aceea, am adăugat că deocamdată nu reușisem să-i descoperim pe adevărații infractori și că Medvedev, de dragul prestigiului său, a arestat oameni cu totul nevinovați.

— Și zici că prin înșelăciune caută să-și afirme autoritatea ? m-a întrebat secretarul.

— Din păcate...

— Da-a, a pornit pe un drum primejdios... foarte primejdios, a spus el clătinînd din cap. Bine, o să iau legătura cu tovarășul Menjinski. Poate că problema va fi analizată de biroul comitetului gubernial. Iar tu să ne faci, să zicem, o notă informativă.

Cu aceasta, convorbirea noastră s-a încheiat.

Bineînțeles că Medvedev a aflat imediat despre vizita mea la secretarul comitetului. Și-a închipuit desigur și ce anume vorbisem cu acesta. Nu mă temeam însă de loc de el — la urma urmei, nu mă dusesem la un oarecare, ci la organizația noastră de partid.

Deși Medvedev mă îndepărtase de la anchetarea cazului de la uzină, eram la curent cu toate noutățile. Știam, de pildă, că toți arestații, fără excepție, negau cu hotărîre orice amestec în tărășenia asta. Mai mult, Agapov îl insultase pe Medvedev în timpul interogatoriului, spunîndu-i că nu-l socotește comunist, ci un om miop, incapabil să deosebească negrul de alb.

S-au mai scurs cîteva zile pline de neliniște. Medvedev îmi ignora existența cu desăvîrșire, nu mă chema nici măcar la ședințele operative.

În sfîrșit, a sosit și Astapov, mult așteptatul tovarăș de la centru. Omul blond și uscățiv, cu fața pistruiată, în vîrstă de vreo treizeci si cinci de ani, mi s-a părut în prima clipă destul de ciudat. Avea aerul că nu-l interesează nimic, de parcă venise într-o plimbare de agrement. Umbla zile

întregi prin direcție cu o mutră plictisită, dar nu punea nimănui nici o întrebare. A trecut și pe la mine de vreo două ori, fără să scoată un cuvînt în legătură cu munca noastră sau cu Medvedev. Am tăcut și eu. La ce bun să vorbesc ? Să nu creadă cumva că vreau să plîng la pieptul lui. N-are decît să se lămurească singur cum stau lucrurile.

Cînd ne-am văzut prima dată, Astapov s-a plîns de vremea umedă, spunînd că nimic nu-i mai sănătos pe lume ca iarna rusească. Altă dată, m-am trezit cu el seara, pe la șapte, cînd m-a întrebat în treacăt dacă sînt căsătorit și dacă părinții mei mai trăiesc.

În timpul convorbirii noastre a sunat la telefon ofițerul de serviciu de la comandatură și m-a anunțat că un tînăr vrea neapărat să-mi vorbească.

— Fă-i un bilet de intrare și să vină la mine, i-am răspuns eu și, întorcîndu-mă spre Astapov, l-am întrebat dacă are ceva împotrivă.

— Ce să am ? a zis el, dînd din umeri. Vezi-ți de treabă ca și cum n-aș fi aici !...

În birou a intrat un tînăr de vreo optsprezece ani. Era îmbrăcat în combinezon și se vedea că venea direct de la lucru. Înainte de a începe să vorbească, a aruncat o privire piezișă spre Astapov.

— Poți să vorbești deschis în fața tovarășului, l-am liniștit eu, ghicindu-i sfiala.

— Eu vă cunosc, începu el, zîmbind. Nu știu dacă vă amintiți, dar ne-ați ținut un referat la adunarea activului comsomolist al orașului.

—Desigur că-mi amintesc !... Așază-te colo, în fotoliu, și spune pentru ce ai venit.

— Să vorbesc mai întîi despre mine ?

— Mă rog !

— Mă numesc Savcenko și sînt comsomolist din anul 1921. Lucrez la secția de formare a uzinei. Tînărul vorbea cu un ușor accent ucrainean. Meseria noastră e murdară, muncim în praf. Cîteodată, după lucru, ne mai clătim și noi gîtlejul. Ai noștri au toți obiceiul ăsta. Dar să nu credeți că beau votcă, nu, numai bere !... Îmi sorb halba și parcă mă simt mai înviorat. Așa și azi, după ce am ieșit din schimb, în drum spre casă m-am abătut pe la tavernă. Așa au botezat băieții cîrciuma aceea cu șopron. A făcut-o

unul Ibrahim, de prin Caucaz. Am băut o halbă la tejghea, dar mi s-a părut puţin. Am cerut încă una, mi-am luat nişte covrigi şi m-am aşezat la o masă. Lîngă mine şedeau trei inşi şi se cinsteau. Semănau a golani. Unul dintre ei, înalt şi tuciuriu, zice :

„Aşadar, fîrtaţilor, asta-i ultima oară că mai beau cu voi. Mîine-mi iau leafa şi-o şterg de-aici."

„De ce ?" îl întreabă vecinul de-alături.

„Cum, n-aţi băgat de seamă că gabării de la G.P.U. cutreieră uzina şi adulmecă pe toţi ? Aştia sînt mai ai dracului ca miliţienii — îţi dau de urmă cît ai zice peşte !"

„Ţi-au mai rămas ceva lovele ?" întrebă al treilea, care şedea cu spatele la mine.

„Destule ! Dacă o să mai am nevoie, îmi trimite Maslov. De-acum îl mulg eu multă vreme, că-l am la mînă. Dacă face pe nebunul, îi scot sufletul !..."

„Ai grijă, ţigane ! Parcă tu singur spuneai că Maslov e un tip fioros !"

Ţiganul s-a ridicat, s-a dus la tejghea, a plătit o jumătate de litru de votcă, trei sticle cu bere şi, în timp ce se întorcea la masa lui, s-a uitat cam chiorîş la mine. Temîndu-mă ca beţivii să nu-mi caute nod în papură, mi-am băut repede berea şi am pornit drept încoace !...

— Bine-ai făcut. Bravo, tovarăşe Savcenko, l-am lăudat eu. Spune, l-ai mai întîlnit înainte pe ţigan la uzină ?

— Nu !

— La voi, toată lumea primeşte salariul într-un singur loc ?

— Nu, casierul vine în fiecare secţie, după grafic.

— Nu ştii cumva, la care secţie se plătesc mîine lefurile ?

— Nu ştiu, a zis tînărul, privindu-mă cu oarecare mirare. Nu prîcepea rostul întrebărilor mele, care, după părerea lui, nu aveau nici o legătură cu chestiunea noastră.

L-am chemat pe Svirski şi i-am dat ordin să intre imediat în legătură cu uzina metalurgică şi să afle la ce secţie se plăteau a doua zi salariile.

— Uite ce-o să facem, m-am întors eu apoi spre Savcenko. Mîine, după terminarea lucrului, o să te duci la secţia unde se vor plăti salariile. Vom afla îndată care este această secţie. De cum îl vezi pe ţigan stînd la rînd în faţa

ghişeului, te aşezi în dreptul lui şi-ţi potriveşti şapca pe cap. Tot aşa procedezi şi cînd îi vei recunoaşte pe prietenii ţiganului. N-ai nimic altceva de făcut, restul rămîne în seama oamenilor noştri. Ne-am înţeles ? Vezi să nu întîrzii, fiindcă derbedeii sînt obraznici, se înfig peste rînd şi ar putea să ne scape.

L-am chemat apoi pe lucrătorul operativ, i-am făcut cunoştinţă cu Savcenko şi i-am explicat care este misiunea lui.

Svirski mi-a raportat la telefon că a doua zi urmau să se achite salariile muncitorilor de la secţia mecanică. L-am lăsat pe Savcenko să plece şi, după aceea, l-am întrebat pe Svirski dacă nu avea date noi despre Maslov.

— N-am primit nimic ! Mă tem că Maslov lucrează sub alt nume. Nu avem nici fotografia lui, a răspuns Svirski.

— Iar apare numele de Maslov. De data aceasta, într-o împrejurare foarte serioasă. Trebuie să-l găsim cu orice preţ. Ocupă-te de el, am încheiat eu, punînd receptorul în furcă.

Soneria telefonului m-a trezit din somn în toiul nopţii. Ofiţerul de serviciu mi-a raportat despre un nou eveniment neobişnuit — de data aceasta o crimă. În apropierea podeţului de bîrne de peste Rîpa Seacă de lîngă uzina metalurgică, fusese descoperit cadavrul unui bărbat, ucis de o lovitură în tîmplă, aplicată cu un box metalic. În buzunarele victimei s-au găsit o legitimaţie de intrare în uzină pe numele de Evdokimov A. P. şi vreo mie de ruble. Cadavrul fusese transportat la morgă pentru autopsie.

Nu ştiu de ce, însă eram convins că omul ucis era ţiganul.

M-am îmbrăcat în grabă, am chemat maşina şi am plecat la morgă.

Pe masa de disecţie am văzut cadavrul unui bărbat tînăr, înalt şi cu pielea brună. La tîmpla stîngă avea o plagă cu sînge închegat... Aşadar, prezicerea amicului cu care băuse ţiganul se adeverise...

Nu m-am mai dus acasă. Prin cap îmi roiau tot felul de gînduri. Dar dacă prietenii ţiganului nu lucrează la secţia mecanică şi nu se prezintă la salariu ? Unde să-i mai căutăm atunci ? Ce-ar fi să dispară şi Maslov din ţinutul nostru ? În cazul acesta s-ar rupe toate firele... Şi, în

general vorbind, să-l cauţi pe un nu ştiu care Maslov, fără să ştii cum arată la chip, fără să-i cunoşti numele întreg, nu-i oare sinonim cu a căuta acul în carul cu fîn ? !...

În timpul zilei, în aşteptarea veştilor de la uzină, am ţinut o consfătuire cu lucrătorii operativi. Subiectul discuţiilor era mereu acelaşi — cum să dăm de urma lui Maslov ? Svirski a schiţat un plan destul de simplu — să trimitem la Alfred Oskarovici ori la Seteev un lucrător de-al nostru cu o scrisoare adusă, chipurile, de la Moscova, pentru Maslov. Alegerea noastră s-a oprit asupra lui Seteev. Ne dădeam cu toţii seama că ne asumăm un mare risc. Dacă Seteev bănuia ceva, fără îndoială că avea să-l avertizeze pe Maslov. Pînă la urmă, ne-am hotărît să folosim mijlocul acesta numai în caz de forţă majoră, dacă între timp nu găseam o variantă mai bună.

Acele ceasornicului arătau ora două, prin urmare, schimbul de lucru de la uzină se terminase. Nu mai puteam să stau locului de nerăbdare şi am început să măsor odaia de la un capăt la altul. Lucrătorul nostru operativ m-a chemat la telefon la două şi douăzeci şi cinci. Am ridicat, înfrigurat, receptorul.

— Ce se aude ?

— Gata ! mi-a răspuns el, făcîndu-mă fericit cu acest singur cuvînt.

— Caută o maşină, cere-o directorului, în sfîrşit, fă rost de ea cum ştii şi adu-l imediat încoace ! am strigat eu la telefon, cu vocea întretăiată de emoţie.

După o oră, lucrătorul operativ a adus în biroul meu un individ cu aspectul tipic al unui tînăr infractor. De sub tricoul murdar şi jerpelit de marinar se vedea pieptul plin de tatuaje. Braţele îi erau şi ele încondeiate cu tot felul de sirene, ba am deslușit parcă şi o inimă străpunsă de o săgeată. Numele lui era Kolka.

După cum se spune în limbajul pungăşesc, Kolka s-a „dezumflat" repede şi a mărturisit că-l cunoscuse pe ţigan. Apoi a destăinuit numele celui de-al treilea prieten al lor, Paşka Kovalciuk.

— Să nu credeţi, cetăţene şef, că eu şi cu Paşka sîntem vinovaţi de ceva, scînci vagabondul. Noi am stat doar de pază, în timp ce ţiganul deşuruba ţevile. Ne-a dat pentru asta cîte-o sută de ruble...

— Ştiţi că ţiganul a fost omorît ? am întrebat.

— Am auzit... Bănuiam eu c-or să-l omoare.

— De ce ?

— Deşi îşi primise biştarii pentru treaba făcută, l-a împins păcatul să se ducă iar la Maslov să-i mai ceară.

— Dar cine-i Maslov ?

— Păi, omul care l-a pus pe ţigan să facă isprava de la uzină. Eu unul nu l-am văzut...

— Şi nu ştii nimic despre el ?

— Nimic. Ţiganul a zis o dată că Maslov e un om fioros...

N-am putut scoate mai mult de la el.

Acum apăruse momentul critic, cînd orice tărăgăneală ori şovăială ducea în chip sigur la ratarea operaţiunii. Şi atunci ne-am hotărît să acţionăm — l-am trimis pe emisarul nostru la Seteev.

Seara, tîrziu, stăteam cu Svirski la masă în odaia mea şi, printre gustări, sorbind ceai fierbinte, făceam bilanţul activităţii din ziua aceea.

— Lucrătorul nostru s-a prezentat la Seteev, povestea Svirski, şi i-a spus că adusese o scrisoare pentru tovarăşul Maslov (tovarăşul, nu altfel).

„Nu mi-aţi putea da adresa lui ?“

Seteev a şovăit o clipă.

„De la cine e scrisoarea ?“ a întrebat el.

Fără să clipească măcar, omul nostru a răspuns :

„De la Moscova“.

„Nu, a zis Seteev, nu cunosc pe nimeni cu numele de Maslov“.

„Ciudat, tovarăşul Vorobiov m-a îndreptat la dumneavoastră. Să te prezinţi la mina «Sud-B», mi-a spus dînsul, iar acolo să întrebi de inginerul Seteev, Vladimir Iurievici. Dînsul îţi va indica adresa tovarăşului Maslov, şi-i vei da acestuia personal scrisoarea.“

„Dar dumneata cine eşti ?“ s-a interesat Seteev.

„Sînt tehnician la secţia de construcţii capitale în cadrul Consiliului Superior al Economiei Naţionale şi am venit aici într-o delegaţie.“

„Nu, nu cunosc nici un Maslov“, a repetat Seteev.

„Dacă-i așa, vă rog să mă scuzați pentru deranj. Mie mi-e totuna. O să-i dau scrisoarea înapoi tovarășului Vorobiov".

Zicînd acestea, lucrătorul nostru a plecat. E clar că Seteev se teme de ceva și nu vrea să indice locul unde se află Maslov...

De data aceasta, Seteev a săvîrșit o greșeală care ne-a dat posibilitatea să-l dibuim pe Maslov. Abia a apucat falsul tehnician să plece, că Seteev s-a încuiat în biroul lui, a scris un bilețel, apoi l-a chemat pe băiatul care face serviciul de curier, i-a poruncit să pornească în fuga mare spre cartierul de locuințe al uzinei metalurgice, să-l caute după adresa de pe plic pe Piotr Petrovici Kosarev și să-i dea scrisoarea — în mînă. Cu prilejul acesta, Seteev i-a descris băiatului înfățișarea lui Piotr Petrovici și a repetat :

„I-o dai personal, înțelegi ? Dacă nu e acasă, să-l aștepți pînă vine."

Restul e ușor de ghicit. Oamenii noștri au interceptat curierul pe drum, l-au izolat pentru vreo trei ore, i-au luat scrisoarea și au trimis la Kosarev un curier de-al nostru.

Biletul nu cuprindea decît cîteva rînduri așternute în grabă :

„Akim Petrovici !

A venit la mine un tip cu o scrisoare pentru dumneata, trimisă, chipurile, de Vorobiov. Individul a amintit numele de «Maslov». Mi-e teamă că e ceva în neregulă. Ar trebui să pleci pentru cîtva timp din localitate. De altfel, faci ce crezi de cuviință.

Al dumitale V. I."

Din fericire, Maslov era acasă. A luat biletul, l-a citit, apoi i-a mulțumit curierului și i-a dat un bacșiș. În clipa aceea, băieții noștri l-au și înșfăcat. La percheziția corporală, s-au găsit asupra lui : un Colt, cu o rezervă apreciabilă de cartușe, un pumnal finlandez bine ascuțit, cam două mii de ruble, un aparat fotografic, „Rolleiflex", cîteva

imprimate cu antetul uzinei, un buletin de identitate pe numele de Maslov Akim Petrovici și un permis de intrare în uzină, pe numele tehnicianului Kosarev P. P. de la biroul raționalizărilor. Boxul nu s-a găsit.

— Ciudat, pentru ce i-o fi dezvăluit Maslov țiganului numele său adevărat ? l-am întrebat eu pe Svirski.

— Foarte simplu, pentru ca acesta să nu-l poată găsi la uzină. E o metodă obișnuită, datorită căreia ți se pierde mai ușor urma și se încurcă organele de anchetă, ceea ce Maslov a și reușit într-o anumită măsură.

Ne-am băut ceaiul și am plecat la direcție să-l anchetăm pe arestat.

Acum, Maslov, un individ chel și mătăhălos, care-și făcea cu glas domol depozițiile, era în fața mea. Cînd l-am întrebat de ce are două acte de identitate pe nume diferite, a răspuns calm :

— Așa, pentru orice eventualitate.

— Nu înțeleg, ce fel de eventualitate ?

— Să nu intrăm în amănunte. Aveam și eu motivele mele.

— Ce motive ?

— Asta n-o mai spun...

Mi-am pierdut multă vreme cu el și l-am anchetat trei nopți la rînd, cu mici întreruperi. A fost un adevărat duel al nervilor. În cele din urmă, unul dintre noi tot a trebuit să cedeze. Și a cedat Maslov, care nu a mai putut rezista la o asemenea tensiune nervoasă. Pus în fața unor dovezi de netăgăduit, a sfîrșit prin a face mărturisiri. Astfel, mi-a relatat cum Preobrajenski și cu Seteev se folosiseră de lipsa de experiență a tînărului tehnician, Osetrov, și organizaseră avaria de la mina „Sud-B". A mărturisit și cum fusese scoasă din funcțiune suflanta de la furnalul numărul trei. În același timp însă a tăgăduit cu încăpățînare participarea lui la uciderea țiganului — Evdokimov — și a refuzat cu hotărîre să divulge numele capilor organizației din care făcea neîndoielnic și el parte. Despre Vorobiov a spus doar că l-a cunoscut pe musafirul de la Moscova pe cînd se afla în vizită la Seteev, dar cine e acest musafir și cu ce se ocupă — nu știe.

Am luat legătură cu centrul şi am obţinut aprobarea să-i arestăm pe Alfred Oskarovici, Seteev, Preobrajenski şi să-i trimitem împreună cu Maslov la Moscova.

Afacerea se încheiase, adevăraţii sabotori fuseseră demascaţi şi prinşi. Totuşi, oamenii arestaţi din ordinul lui Medvedev, zăceau încă în închisoare.

M-am văzut silit să mă duc la Medvedev şi să-l întreb ce avea de gînd cu cei arestaţi de dînsul. Şeful a căutat să-mi dea impresia că e mulţumit de felul cum acţionasem şi că ar înclina să-şi atribuie şi el unele merite.

— După cum vezi, am lucrat frumos, a început el, împăciuitor, şi pînă la urmă i-am priponit pe duşmani. Totdeauna am spus : nu trebuie să facem panică !

— Nici n-a făcut nimeni panică, am răspuns eu. Acum însă nu-i vorba de asta. Eu aş vrea să ştiu numai ce aţi hotărît în privinţa specialiştilor de la uzină aflaţi sub arest.

— Ah, cu ăştia. O să-i punem în libertate pe rînd, cîte unul, cîte doi. E mai bine aşa, fără zarvă... Să le dăm drumul la toţi deodată, n-ar fi prea potrivit ! Pînă la urmă, or să înţeleagă toţi că nu se poate altfel, a zis el, fără cea mai mică urmă de şovăială.

Adică, mă gîndeam eu, să-i arestezi cu grămada se poate, dar să-i eliberezi în acelaşi fel nu se poate ! Nouă, prin urmare, ne este îngăduit orice ? Întrebarea aceasta şi multe altele îmi stăteau pe limbă, dar cum să le spun tocmai lui Medvedev !... Tot era bine cel puţin că pentru a se justifica, acesta nu le arunca în spinare cine ştie ce păcate născocite şi voia să-i pună în libertate, chiar şi „cîte unul, cîte doi !“...

Oare cei ca Medvedev nu au niciodată mustrări de conştiinţă ? Şi au ei oare o conştiinţă ? Să zicem că se duce acasă. În ce stare sufletească îşi sărută el soţia şi copiii, cum de poate să mănînce, să doarmă ?...

Nu, în cazul acesta nu era vorba numai de conştiinţă ! Puterea e un lucru primejdios, mai ales dacă e învestit cu ea un om nu prea deştept, şi, ca urmare, şi plin de sine. Puterea te ameţeşte. Un om ambiţios şi ahtiat după putere îşi pierde capacitatea de a judeca faptele în mod obiectiv şi se încrede foarte uşor în propria sa infailibilitate...

Astapov a plecat fără să-şi exprime în nici un fel părerea pe care şi-o făcuse despre activitatea noastră. La despărţire mi-a spus: „Bravo, Silin, munceşti cu cap." Atît! Mie vorbele lui nu mi-au adus nici o uşurare... Secretarul comitetului gubernial de partid se cufundase şi el în tăcere. Să fie posibil ca totul să rămînă neschimbat? E greu să lucrezi cînd ţi-ai pierdut respectul pentru şeful tău, care, la rîndul lui, abia aşteaptă să te prindă cu cea mai mică greşeală, ca să te înlăture din calea sa, iar dacă se iveşte prilejul, să se răfuiască şi mai rău cu tine!...

Svirski a aşteptat şi el zadarnic să se petreacă unele schimbări, şi peste vreo zece zile de la plecarea lui Astapov, pierzîndu-şi orice speranţă, şi-a prezentat demisia. A rezistat tuturor argumentelor mele. „Nu, sînt sătul pînă peste cap. Să lucrez mai departe alături de bușteanul ăsta cu chip de om? Plec!" o ţinea el una şi bună. Şi dus a fost...

Am început să mă gîndesc şi eu serios la plecare. O să mă angajez ca strungar la o fabrică. E drept că nu sînt un meseriaş prea bun, nu am decît gradul trei, şi acela de pe vremea cînd era bunica fată! Am uitat demult tot ce am învăţat, dar nu-i nimic, o s-o iau dacapo... Desigur că o să-mi vină cam greu, mai ales la început — nici tu casă, nici tu salariu mai răsărit. O sută şaptezeci şi cinci de ruble e o avere! În cel mai bun caz, voi putea conta pe treizeci sau patruzeci de ruble şi pe un locşor la cămin... Nu-i nimic, o să le îndur pe toate, doar sînt învăţat cu lipsurile!... Gîndurile mă purtau departe, departe de tot... La fabrică voi avea destul timp liber, o să mă înscriu la cursurile serale ale facultăţii muncitoreşti, o să încerc să capăt o recomandare pentru un institut. Dar dacă reuşesc la conservator?...

Ce-ar fi, zău, să mă apuc serios de învăţătură? Acum sînt un lucrător cu o funcţie de răspundere, dar într-o bună zi o să se termine cu asta. O să construim socialismul, clasele sociale vor dispare — aşa că n-or să mai existe duşmani. Ce rost vor avea atunci cekiştii, împotriva cui să lupte? Cel mult, împotriva spionilor strecuraţi de impe-

rialişti ! Dar pentru treaba asta or să ajungă cîteva sute de oameni, ori cîteva mii. Şi eu ce-o să mă fac — fără profesie, fără cunoştinţe temeinice ? În condiţiile noastre de muncă n-ai nici o oră liberă, pînă şi ziarele le citeşti pe apucate. La fabrică e cu totul altfel — lucrezi cele opt ore şi eşti liber ca pasărea cerului !

Cînd sufletul ţi-e greu şi plin de frămîntare, simţi nevoia să-ţi împarţi gîndurile cu cineva. Dar cu cine ? Cu Elena, bineînţeles. E o fată atît de sensibilă şi de înţelegătoare !

Nu ne mai văzusem de la vizita pe care le-o făcusem acasă, deşi trecuseră de atunci peste două săptămîni. Nu avusesem nici o clipă liberă. În fiecare seară, la culcare, mă hotăram s-o chem a doua zi la telefon. Dar dimineaţa mă copleşeau treburile şi nu aveam timp, cum se spune, nici să-mi trag sufletul !

Astăzi am o zi oarecum liberă. Am telefonat la comitetul orăşenesc al Comsomolului şi mi-a răspuns chiar Elena. Ne-am înţeles să ne întîlnim în parc.

Tocmai mă pregăteam să plec, cînd Zelikman a intrat în birou. În ultimul timp slăbise vizibil, şi pe faţă i se aşternuse o paloare cadaverică.

— Ar trebui să vă duceţi undeva, să vă trataţi, Aron Iakovlevici, am spus eu.

— De ce, arăt rău ? s-a neliniştit el.

— Nu, dar păreţi obosit...

— Nu căuta să mă consolezi ! Ştiu că nu arăt prea grozav. Ulcerul m-a topit de tot, iar medicii mi-au mai găsit şi un diabet...

— Vedeţi !...

— Sper c-o să mă odihnesc şi eu cîndva şi-o să-mi îngrijesc sănătatea, a suspinat el. Am venit să-ţi cer un sfat, Silin. Ştii ce mi-a propus Medvedev ? Să preiau conducerea serviciului pe care l-a avut Svirski.

— Şi ce mai aşteptaţi ? Dacă vi-l oferă şeful, luaţi-l ! am răspuns eu cu oarecare asprime, dîndu-mi seama că era vorba de o nouă lovitură a lui Medvedev. În felul acesta putea să mă izoleze mai uşor de restul muncii.

— Bine, dar şi eu sînt locţiitor al şefului de direcţie ! Se poate ca unul dintre locţiitori să fie subordonat celuilalt ?

— În problemele de subordonare nu mă prea pricep, întrebaţi-l pe Medvedev. Dar pot să vă spun că nu veţi fi în stare să faceţi faţă acestui serviciu. Acolo e nevoie de un om cu o sănătate de fier. Uneori se lucrează zi şi noapte, fără răgaz ! Mai gîndiţi-vă...

— Ai dreptate... Mai bine să-mi iau un concediu şi să plec să-mi fac cura, iar mai departe vom vedea, a spus Zelikman.

Am încuiat hîrtiile în casa de fier, l-am anunţat pe ofiţerul de serviciu că voi lipsi vreo două ore şi am coborît în stradă. Se lăsase o seară caldă. În nord iarna era pesemne în toi, pe cînd la noi frunzele abia începeau să pălească...

Elena mă aştepta.

— Credeam că nu mai vii ! a spus ea fără nici o umbră de mustrare în glas.

— Nu te supăra, Lenocika ! Am fost reţinut chiar în ultima clipă, am răspuns eu, luînd-o de braţ.

— Nici nu-mi trece prin gînd să mă supăr... ştiu că ai mult de lucru !...

Am pornit de-a lungul aleilor umbrite ale parcului. Elena povestea despre casa părintească, despre munca ei. Vorbea stăpînită de o bucurie neîntunecată de nimic, aşa că nu am îndrăznit s-o întristez cu propriile mele necazuri. Şi la ce bun ? Deodată am auzit-o zicînd :

— Aş vrea să ştiu cît mai multe despre dumneata ! Cînd ai fost atunci la noi, tata a spus : „Pare să fie un băiat serios, aşezat. A avut pesemne multe de-ndurat..."

Parcă abia aşteptasem să-mi descarc sufletul ; am început să-i povestesc întreaga mea viaţă, ba i-am vorbit şi de Máro !

Elena m-a ascultat foarte atentă, fără să mă întrerupă o clipă :

— Totuşi ai reuşit să faci atît de multe ! a zis ea în sfîrşit. Nu-i pot suferi pe oamenii trîndavi, lipsiţi de voinţă ! După mine, omul trebuie să fie puternic, perseverent şi să-şi atingă cu orice preţ ţelul. Eu, de exemplu, m-am hotărît să mă fac medic şi mă voi face neapărat !...

— Firește că te vei face, Lenocika, am aprobat eu, cuprinzîndu-i încet umerii. Fata s-a lipit de mine cu o mişcare plină de încredere.

Felinarele din parc se stinseseră unul după altul, dar noi tot mai stăteam împreună. Nu mă simţisem de mult atît de bine.

Am condus-o acasă, apoi am rătăcit multă vreme prin întuneric, străbătînd oraşul de la un capăt la celălalt. Mă gîndeam la fata de care tocmai mă despărţisem. O fiinţă ca ea promitea să fie un bun tovarăş de viaţă şi un prieten de nădejde... Însă va vrea dînsa oare să-l însoţească pe drumul vieţii pe un om lipsit de orice perspectivă sigură de viitor ? Şi nu era prea devreme să mă gîndesc la asta ? Ne cunoaştem atît de puţin !...

Ofiţerul de serviciu m-a întîmpinat la intrare :

— Tovarăşe locţiitor ! Ne-am rupt picioarele căutîndu-vă toată seara şi nu v-am găsit nicăieri.

— Ce s-a-ntîmplat ?

— Secretarul comitetului gubernial de partid a ordonat să vă căutăm de urgenţă şi să vă spunem să-i daţi un telefon.

M-am uitat la ceas. Trecuse de unu. Era prea tîrziu... Totuşi, pînă la urmă, am telefonat.

Secretarul era încă la birou.

— Aha, tovarăşul Silin ! Am o veste plăcută pentru dumneata. Vino... Dar ia stai, cred că s-a făcut tîrziu. Mai bine s-o lăsăm pe mîine dimineaţă ! Cînd pleci de-acasă, vino direct la mine ! a spus el, punînd capăt convorbirii.

Am dormit prost în noaptea aceea. Făceam tot felul de presupuneri. A doua zi devreme am plecat întins la comitetul gubernial de partid.

— Bună dimineaţa ! m-a întîmpinat prietenos secretarul. Felicitările mele. Prin ordinul tovarăşului Menjinski, ai fost numit în funcţia de şef al direcţiei guberniale O.G.P.U. Comitetul gubernial de partid este de acord cu această numire ! Secretarul scoase din sertarul biroului o hîrtie şi mi-o întinse : Citeşte !

Ordinul nu cuprindea decît două puncte. La primul punct se arăta că Medvedev Kuzma Haritonovici este eliberat din funcţia sa şi trecut la dispoziţia Direcţiei de cadre. La punctul al doilea scria : „Tovarăşul Silin Ivan Egorovici este numit în funcţia de şef al direcţiei O.G.P.U. a guberniei X". Ordinul purta semnătura lui Menjinski.

Nu știam ce să spun. Cuvintele obișnuite, care se rostesc în astfel de ocazii, ca de pildă : „Vă mulțumesc pentru încrederea acordată“ sau „Mi-e teamă că n-o să pot face față acestei sarcini“ nu aveau nici un rost, mai ales că mă temeam într-adevăr că nu voi reuși să duc la bun sfîrșit această nouă misiune. Șef de direcție — nu era lucru de glumă !...

Secretarul mi-a observat tulburarea și a spus :

— Nu te neliniști, o să te ajutăm !...

În timpul predării, Medvedev s-a străduit să-și păstreze calmul și a fost chiar politicos. Numai după ce am terminat, și-a ațintit privirea în ochii mei, spunînd :

— Ți-ai ajuns totuși scopul !... Nu-i nimic, noi doi o să ne mai întîlnim pe aceeași potecuță. Figura asta, să-ți clădești cariera pe osemintele altora, n-o să rămînă nerăsplătită ! Și printre pleoapele pe jumătate închise m-a fulgerat cu o ură atît de sălbatică, încît m-au trecut fiorii.

— Rău faceți că-i măsurați pe toți cu etalonul dumneavoastră ! am răspuns eu.

Peste cîteva zile ne-au sosit de la Moscova declarațiile lui Vorobiov, Preobrajenski, Seteev și Alfred Oskarovici. Ultimul dăduse informații foarte interesante și, printre altele, arătase că organizația denumită „Renașterea economică a Rusiei“ se constituise în anul 1919, cînd devenise limpede că alb-gardiștii și intervenționiștii vor fi înfrînți. Patronii exploatărilor petrolifere, ai fabricilor, uzinelor și minelor, fugiți peste graniță, creaseră acolo centre de luptă împotriva bolșevismului, alocaseră fonduri în acest scop și stabiliseră legături cu specialiștii rămași în Rusia. În prima perioadă, legăturile acestea se întreținеau prin intermediul misiunilor diplomatice ale Angliei, Franței și Americii, dar mai tîrziu au apărut și alte canale. În 1920, o mulțime de specialiști trecuseră de partea Puterii sovietice, alții fuseseră arestați, așa că activitatea organizației se restrînsese. Numai cîteva grupuri răzlețe mai acționau de capul lor în provincie, însă aveau o activitate destul de redusă și cădeau la fiecare pas în cursă, așa că situația lor devenise de-a dreptul catastrofală. De aceea se simțea nevoia unui centru bine conspirat, care să conducă și să coordoneze acțiunea acestor grupuri.

Către sfîrşitul anului 1923, Alfred Oskarovici se întîlnise la Moscova cu prietenii săi din organizaţia „Renaşterea economică a Rusiei". De la aceştia aflase că în străinătate se înfiinţase un nou centru, intitulat „Petrol şi cărbune", care dispunea de importante fonduri, precum şi faptul că contrarevoluţionarii din Rusia stabiliseră o bună legătură cu centrul acesta din străinătate. Căpeteniile lor din Moscova nu aveau o părere unanimă în legătură cu viitorul ţării. Unii socoteau că Rusia are nevoie de un guvern format exclusiv din specialişti, de un aşa numit „guvern de ingineri", în care fuseseră desemnaţi pînă şi „viitorii" miniştri. Alţii cereau un guvern mixt, compus din specialişti şi industriaşi, dar fără participarea partidului agrar. Masele ţărăneşti erau lăsate deoparte, iar socialiştii-revoluţionari urmau să aibă rolul de opoziţie loială. Grupurile divergente erau de acord asupra unui singur punct: „În primul rînd, trebuia doborît regimul sovietic prin crearea de dificultăţi economice. Mijloace: planificare defectuoasă, tăinuirea bogăţiilor naturale, acte de diversiune şi sabotaj".

Organizaţia din gubernia noastră şi din regiunile învecinate era condusă în chip formal de Seteev, dar adevăratul conducător era Alfred Oskarovici — care se bucura de deosebita încredere a centrului moscovit. Alfred Oskarovici dăduse şi cîteva nume ale complicilor săi, care însă fuseseră neutralizaţi de organele de securitate. Depoziţiile celorlalţi acuzaţi nu prezentau prea mult interes. Toţi susţineau într-un glas că nu avuseseră nici cea mai mică legătură cu Maslov şi că acesta acţionase absolut independent. În ceea ce priveşte biletul trimis lui Maslov, Seteev susţinea că, deoarece cunoştea duşmănia lui Maslov pentru regimul sovietic, voise doar să-l prevină despre primejdia care-l păştea.

Alfred Oskarovici, conspirator abil, ţinuse probabil seama de eventualitatea unei căderi şi pregătise desigur din timp un grup camuflat cu mai multă grijă, sau poate chiar mai multe grupuri de felul acesta. Poate că, paralel, acţiona şi o altă organizaţie, despre care nici măcar Alfred Oskarovici să nu fi avut cunoştinţă...

Aşadar, trebuia să încep activitatea în noul meu post. În primul rînd, se simţea nevoia întăririi aparatului direcţiei cu un personal mai calificat şi a eliminării dintre noi a spiritului de ploconire şi slugărnicie, rămas de la Medvedev. Bine-ar fi, mă gîndeam eu, să-l invit, pentru postul de prim-locţiitor pe Ivan Mefodievici Iablociko — pe omul acesta care era extrem de cinstit şi un excelent cekist. Guguşa s-ar fi descurcat foarte bine cu funcţia de şef al serviciului nostru principal. Trebuia să ne gîndim şi la al doilea locţiitor, fiindcă pe Zelikman era slabă nădejde să mai putem conta.

Fără să stau prea mult pe gînduri, l-am chemat la telefon pe Ţinbadze, care de altfel aflase de noua mea numire şi m-a felicitat călduros. Nu s-a împotrivit la transferarea lui Guguşa şi mi-a făgăduit să facă formele de mutare în timpul cel mai scurt. Despre Iablociko însă nici n-a vrut să audă. „Cum adică, dragul meu, te-ai transformat în tîlhar de drumul mare? Vrei să ne jefuieşti de tot?" mi-a strigat el în glumă la telefon.

Între timp, la noi se statornicise iarna atît de caracteristică regiunilor sudice — cu vînturi reci şi lapoviţă. Acum era greu să mă întîlnesc cu Elena în parc sau pe stradă. Şi eu începusem să-i simt tot mai mult lipsa. Tocmai atunci a sosit în turneu o trupă de operetă din capitală, aşa că am invitat-o la un spectacol.

În prima pauză, pe cînd ieşeam în foaier, mi-am luat inima-n dinţi şi am dat asaltul :

— Lenocika !... Nu mă pricep la vorbe frumoase şi nici la treburi de-astea, adică aş vrea numai... Deodată mi-am pierdut şirul şi am tăcut, de parcă mi se lipise limba de cerul gurii. Fata mă privea liniştită şi senină... Într-un cuvînt, te iubesc şi te rog să-mi fii soţie ! am izbucnit eu.

Fata şi-a plecat ochii, fără să spună o vorbă. Obrajii i se îmbujoraseră uşor de emoţie.

— De ce taci? am întrebat-o eu... Vrei să-ţi spun cumva că viaţa mea e în mîinile dumitale, că soarta mea depinde de un singur cuvînt, aşa cum scrie în romane?... Nu-ţi ofer împărăţiile din basme, dar îţi făgăduiesc să-ţi fiu un tovarăş de nădejde pentru toată viaţa !

— Totul e atît de neaşteptat... Şi pe urmă, părinţii mei... a zis ea încet, fără să-şi ridice privirea.

— Dar dumneata... dumneata ce zici ?

— Eu... eu spun da ! a şoptit dînsa.

În seara aceea n-am mai auzit nici muzica, nici replicile hazlii ale actorilor, care făceau publicul să se tăvălească de rîs. O priveam mereu pe Elena, furiş, ca să nu mă observe. Şedea alături, emoţionată, adîncită în propriile-i gînduri, şi la fel cu mine, foarte rar îşi arunca ochii pe scenă.

Cît de minunat e alcătuită viaţa omenească ! Numai cu o jumătat de oră mai înainte, fata aceasta fusese pentru mine o străină — o fiinţă adorată, scumpă, totuşi străină, pe cînd acum se apropiase deodată nespus de mult de sufletul meu ! Nu-mi venea să cred că fata aceasta atît de frumoasă şi de bună va fi soţia mea !...

În zilele următoare am trăit cu senzaţia că totul se schimbase în jurul meu, de parcă de undeva se revărsase o lumină minunată, plină de bucurii. Munceam cu o uşurinţă neobişnuită şi mi se părea că sînt în stare să răstorn munţii ! Îmi amintesc că mă pornisem să cumpăr tot soiul de lucruri, de cadouri ridicole şi absolut nefolositoare, să rînduiesc mobila din casă în fel şi chip, cu gîndul numai la Elena...

A venit şi Gugușa împreună cu Tamara. Li se repartizase o locuinţă încă în reparaţie, aşa că le-am oferit bucuros găzduire în casa mea. N-au decît să stea, abia o să fie mai vesel ! Tamara se simţea cam stingheră, dar s-a apucat şi a făcut ordine peste tot. Sub mîna ei, odăile s-au transformat ca prin farmec în încăperi mai luminoase şi mai primitoare. Gugușa era şi el mai vesel ca de obicei şi, rotindu-şi ochii negri şi scînteietori, trăncănea fără încetare, povestindu-mi tot felul de noutăţi. Mi-a spus bunăoară că Iablociko aflase nu se ştie cum că voiam să-l aduc la noi. Cîteva zile, fostul meu şef umblase ţanţoş şi înfoiat ca un curcan, povestind tuturor că elevul lui ajunsese mare, dar nu-l uitase pe vechiul său dascăl şi îndrumător. „Am spus eu că Silin, cu toate că nu-i marinar, e făcut din aluatul nostru", turuia el la tot pasul. A bătut de nenumărate ori pragul pe la Ţinbadze, a ţipat că pleacă fără nici o aprobare şi nu s-a potolit decît atunci cînd a fost ameninţat cu o sancţiune de partid. Aflînd despre succesele mele, Nina Gheorghievna se întristase că,

de dragul unor dosare absolut inutile, fusese sacrificat un adevărat talent. Ba-şi pusese chiar în gînd să scrie despre lucrul acesta celor în drept. Maria, la rîndul ei, ori de cîte ori o întîlnea pe Tamara, nu scăpa ocazia s-o întrebe, sfioasă, ce mai ştia de mine...

M-am hotărît să sărbătorim cît mai solemn sosirea lui Guguşa şi a Tamarei şi să invit la petrecere şi familia Elenei.

Tamara şi-a dovedit din plin talentele culinare şi a pregătit o cină bogată, după toate regulile ospitalităţii gruzine.

A fost o seară minunată. Ca patron al petrecerii îl alesesem pe Guguşa, care nu mai contenea cu toasturile, se ţinea de glume şi a izbutit să-i facă pe toţi să rîdă cu lacrimi. Stepan Vladimirovici era bine dispus, în timp ce Anastasia Petrovna tot şuşotea într-ascuns cu Tamara, cu un aer misterios. Numai Elena mi s-a părut tristă...

Închinînd paharul în sănătatea părinţilor fetei, Guguşa le-a adresat o alocuţiune, presărată cu aluzii cît se poate de străvezii. Prietenul meu s-a dovedit mult mai perspicace decît bănuiam.

— Scumpii mei, Stepan Vladimirovici şi Anastasia Petrovna, a început Guguşa, ridicîndu-se în picioare cu paharul în mînă. Aţi crescut o floare minunată pe pămîntul acesta îmbibat cu praf de cărbune. Lucru pentru care vi se cuvine toată cinstea şi lauda ! Însă mă întreb, care e menirea florilor ? Ele au fost create pentru bucuria oamenilor şi-l invidiez pe acela care va primi cu recunoştinţă această floare din mîna dumneavoastră... Bunul Dumnezeu nu l-a vitregit nici pe prietenul meu Ivan Silin. Deşi nu-i o floare, ci aduce mai curînd cu un paltin voinic... Dar oricît de falnic ar fi copacul, de singurătate se ofileşte şi el şi piere. Să bem, aşadar, în sănătatea dumneavoastră, cu dorinţa ca pămîntul să fie plin de flori frumoase şi parfumate, care să le aducă numai bucurie oamenilor cu suflet bun ! Şi să bem pentru ca nici copacii să nu se veştejească în singurătate !...

— Amin ! a exclamat bătrînul miner. Să-ţi fie gura aurită. Apoi a dat paharul peste cap.

Alt prilej mai potrivit să-mi spun şi eu păsul nici că se putea. Aşa că mi-am luat inima-n dinţi.

— Stepan Vladimirovici și dumneavoastră, dragă Anastasia Petrovna! Fiindcă tot e vorba de flori și copaci, aflați că eu sînt copacul cel mai singuratic din lume! Și că o iubesc foarte mult pe Elena...

— Mare pișicher îmi ești, Ivan Egorîci! a rîs cu poftă minerul. Crezi că eu n-am băgat de seamă încotro bate vîntul? De cum ai păsit pragul casei noastre, am și priceput totul. Ei, maică, ce zici? Îi binecuvîntăm?

— N-o fi prea devreme? a răspuns Anastasia Petrovna, ștergîndu-și lacrimile de rigoare în asemenea împrejurări.

— Nu-i nimic, mai devreme ori mai tîrziu, tot acolo ajungi!... Mărturisesc cinstit că un bărbat mai destoinic decît acesta nu i-aș fi putut dori Elenei, a încheiat Stepan Vladimirovici.

Guguța și cu Tamara s-au grăbit să ne felicite.

Elena asculta sfioasă ce se vorbea în jurul ei, și un zîmbet timid, ca de copil, i-a înflorit pe buze. Cînd ni s-au întîlnit privirile, am văzut în ochii ei atîta bucurie și dragoste, că era cît pe-aci să izbucnesc și eu în plîns de atîta fericire!...

În loc de nuntă, peste o săptămînă am făcut o mică petrecere acasă. Tamara a luat asupra sa și de data aceasta grija bucătăriei, iar Guguța, ca un adevărat caucazian ce era, a cumpărat un berbec, stăruind cu strășnicie să servim la masă și șașlîk. „Ce nuntă poate fi asta, dragul meu, fără șașlîk?" îmi argumenta el.

În afară de rudele Elenei, a venit și Zelikman cu soția... Bietul Aron Iakovlevici adulmeca lacom mirosul de șașlîk, dar sub privirile amenințătoare ale consoartei sale, s-a mulțumit doar să spună plin de năduf:

— Cît de nedrept e alcătuită și lumea asta! Unii se ospătează cu șașlîk, iar alții se mulțumesc numai cu mirosul. Bine zice Iosif Utkin: „Unii visează la găină, iar polițaiul o înfulecă".

Petrecerea a durat pînă dimineața în zori. Anastasia Petrovna ne-a distrat cu cîntece populare vechi, iar Elena a dansat lezghinka împreună cu Guguța.

Curînd după nuntă, Guguța cu Tamara s-au mutat în locuința lor și am rămas singuri. Nu greșisem în alegerea mea. O soție mai atentă și mai bună decît Alionuška, nici

că mai puteam găsi. Pînă şi casa noastră părea acum mai luminoasă. Alionuşka mă întîmpina întotdeauna cu bucuria pe buze şi în ochi şi cea mai mare plăcere a mea era să-mi petrec cu dînsa orice seară liberă. Elena lucra mai departe la comitetul orăşenesc al Comsomolului, urma cursurile facultăţii muncitoreşti şi-şi mai găsea timp să se ocupe şi de mica noastră gospodărie.

La direcţie, treburile au intrat încetul cu încetul pe făgaşul lor normal. Comitetul gubernial de partid ne-a repartizat pentru încadrare un grup de comunişti, printre care se afla şi un miner bătrîn anume Dobrînin, un om minunat, căruia i-am încredinţat funcţia de locţiitor. Guguşa s-a dovedit şi el un cadru destoinic pentru munca de conducere, cu aptitudini remarcabile de cekist. După cîtva timp, Zelikman a fost mutat într-o funcţie administrativă, şi Guguşa a trecut în locul lui.

Guberniile au fost reorganizate şi transformate în regiuni, au apărut noi subdiviziuni administrative, şi eu, după ce mai întîi am fost reprezentantul O.G.P.U. pentru ţinutul Donbassului, am ajuns şef al direcţiei regionale. Cu prilejul celei de-a zecea aniversări a revoluţiei, am primit a doua decoraţie, conferită de guvern.

După vreo doi ani, am primit pe neaşteptate o scrisoare de la Modest Ivanovici Celnokov, în care-mi spunea că pleacă la Moscova, la învăţătură şi, în trecere, ar vrea să mă vadă. I-am telefonat chiar în aceeaşi zi că voi fi nespus de bucuros să-l primesc la noi.

Eu şi Elena ne-am pregătit pentru întîlnirea aceasta ca pentru o mare sărbătoare.

În ajunul sosirii lui Celnokov, am stat pînă tîrziu noaptea, ocupîndu-ne fiecare cu treburile noastre. Eu răsfoiam corespondenţa adusă de la birou, iar Elena cosea cămăşuţe şi tot felul de scutece pentru viitorul nostru copil.

În sobă ardea focul, şi sclipirile roşcate ale flăcărilor se oglindeau jucăuşe în duşumeaua proaspăt vopsită. De sub abajurul roz, atîrnat de tavan deasupra mesei, lumina becului cădea oblic peste minunatul păr castaniu al Elenei şi peste obrajii ei, umbrindu-i jumătate din faţă. Mă iutam la dînsa tăcut, pe furiş, şi simţeam că mi-e nespus de dragă !... Cu trecerea vremii se mai împlinise la trup, tră-

săturile feței se făcuseră parcă și mai blînde, iar în priviri avea expresia aceea de duioșie și bunătate, care-i dă un farmec deosebit oricărei femei tinere care așteaptă un moștenitor.

Am lăsat la o parte mapa cu hîrtiile și m-am așezat lîngă ea.

— Știi tu, Alionușka, acum doi ani, într-o seară tot așa de ploioasă, ședeam singur la masa aceasta, chinuit de plictiseală. În sobă trosneau lemnele ca și astăzi, dar totul era parcă altfel !... Pe atunci nici prin gînd nu mi-ar fi trecut că o fată ca tine ar putea să-mi fie soție... Am strîns-o la piept, și ea a zîmbit cu zîmbetul ei atît de drag și plin de nemărginită încredere.

— Dacă n-aș fi fost eu, ar fi fost altcineva soția ta...

— O, nu, nu vorbi astfel ! Nici una nu ar putea fi mai bună decît tine !... Știi la ce mă gîndeam ? Dacă o să avem un băiat, să-i spunem Egor, în amintirea tatălui meu, iar dacă va fi fată, îi vom spune Virginia. Pe-al doilea fecior îl vom numi Stepan, în cinstea bătrînului meu socru.

— Crezi că vom avea o jumătate de duzină de copii ?

— Firește ! Fără copii, viața e atît de searbădă !

A doua zi dimineață, am rugat-o să mergem împreună la gară să-l întîmpinăm pe Celnokov.

— Nu știu, zău... așa cum arăt... a încercat ea să scape.

— Fleacuri ! Dacă aș fi femeie și în situația ta de acum, îți dau cuvîntul meu de onoare că aș umbla pe stradă mîndră, cu fruntea sus. Priviți-mă, curînd voi aduce pe lume o nouă ființă omenească. S-ar putea să fie un al doilea Lomonosov sau Maxim Gorki. Să mergem !

La gară, în așteptarea trenului, l-am ridicat în slăvi pe Modest Ivanovici pentru a nu știu cîta oară și i-am vorbit Elenei de caracterul lui cinstit și minunat.

— Pentru mine, el nu a fost numai un dascăl atent și plin de grijă, ci și un fel de frate mai mare, un părinte, deși e doar cu cîțiva ani mai bătrîn !

A sosit trenul. În ușa vagonului a apărut silueta înaltă și uscățivă a prietenului meu, cu geamantanul în mînă. Am alergat în întîmpinarea lui și l-am îmbrățișat cu putere. Nu știu dacă aș fi simțit o bucurie mai mare pentru venirea chiar și a unui frate de sînge.

L-am prezentat soției mele, apoi am pornit cu mașina spre casă.

La micul dejun, Celnokov mi-a povestit de toate schimbările petrecute la ei după plecarea mea.

— Amirdjanov a ajuns comisar al poporului în Republica Gruzină, spunea el, iar Levon a fost numit șef de serviciu. Și-a însușit cu adîncă pricepere tot ce ține de munca lui și lucrează frumos! Șurocika a îndreptățit și ea pe deplin așteptările noastre și a devenit o adevărată cekistă. E o fată cumsecade... Apropo, Ivan, îți amintești de refugiatul care a fost trimis la noi? E un om remarcabil, deștept, care știe să se descurce foarte bine. Dacă ai fi văzut ce fericit era cînd i s-a acordat cetățenia sovietică! „Am și eu acum o patrie adevărată!" le spunea el tuturor. Curînd o să fie primit în partid. I-am dat și eu recomandarea. Muncește admirabil, vorbește bine rusește, cu un accent ușor. S-a înscris la universitatea serală — învață istoria. Își dă seama că în vremurile noastre, dacă nu ai cunoștințe temeinice, nu ajungi prea departe!... În ceea ce mă privește, am simțit-o pe propria-mi piele... Zilnic se ridică zeci și zeci de probleme economice și tehnice, care de care mai complicate, și tu dai din umeri sau te uiți dezorientat, pentru că nu știi cum să pornești la rezolvarea lor, de unde să începi. Nu, frățioare, în zilele noastre nu mai poți lucra la nimereală. Ca să conduci, trebuie să cunoști, și să cunoști multe!

— Vă rog, serviți-vă, serviți... îl îmbia Elena, dîndu-i mai aproape farfuria cu clătite.

— Mulțumesc! Grozave clătite ați făcut, Elena Stepanovna. De mult n-am mai mîncat clătite atît de bune!

— Prin urmare, vă apucați de învățătură? l-am întrebat eu.

— Da, cu o nestrămutată hotărîre! Am șovăit multă vreme. La vîrsta mea nu-i chiar atît de ușor să te așezi în bancă. Dar ce să-i faci? Trebuie! Într-o bună zi te trezești și-ți dai seama că ai rămas în urmă, că ești depășit de evenimente, fără drept de apel! Vezi că nimeni nu mai are nevoie de tine. Și nici n-ai pe cine să te superi, pentru că vina o porți tu însuți.

Modest Ivanovici rămăsese același om simplu și sincer cum îl știam. De altfel, nici la înfățișare nu se schimbase

prea mult. Era vînjos şi sprinten ca totdeauna, doar în jurul ochilor îi apăruseră cîteva riduri.

— Nu v-aţi căsătorit ?

— Nu, frăţioare, nu ştiu cum s-a făcut, dar n-am avut timp pentru asta... Mă uit acum la tine şi te invidiez. Dar ia ascultă, Ivan, de ce-mi tot vorbeşti cu „dumneavoastră"? Să simplificăm lucrurile, cu toate că tu ai ajuns acum o persoană marcantă !

— Pentru mine, dumneavoastră aţi fost şi veţi rămîne toată viaţa dascălul meu şi omul vrednic de a fi urmat !

— Dacă aţi şti, Modest Ivanovici, cît de mult vă iubeşte Ivan ! a adăugat Elena.

— E un sentiment reciproc...

— Şi acum, odihniţi-vă. Eu mă duc la treabă. Mă întorc la prînz ! am spus, ridicîndu-mă în picioare.

— Nici nu-mi trece prin gînd să mă odihnesc ! Mi-au înţepenit oasele, stînd nemişcat în vagon. Mă duc să mă vîntur puţin prin oraş. M-ar bucura să-mi dai un însoţitor cu care să vizitez minele şi uzinele metalurgice...

— N-avem nevoie de însoţitor. Peste vreun ceas-două o să-mi fac timp liber şi mergem împreună. Am să vă arăt totul, vom coborî în cea mai adîncă galerie de mină ! am propus eu.

Modest Ivanovici a stat la noi trei zile, şi în timpul acesta l-am condus prin multe locuri. Îi plăcea să le ştie pe toate, zăbovea îndelung prin abataje, urmărea cum se toarnă în forme fonta topită, punea tot felul de întrebări muncitorilor şi maiştrilor, stătea de vorbă cu specialiştii.

— Da, dragul meu, aveţi o regiune bogată, repeta el adesea. Nu degeaba i se spune „Vatra de cărbuni unională".

Celnokov a plecat, dar vorbele lui, cum că în vremurile noastre nu poţi conduce dacă nu ai cunoştinţele necesare, mi s-au întipărit adînc în minte. Într-adevăr, pretutindeni se ridicau noi întreprinderi uriaşe, vechile uzine şi mine se reconstruiau şi erau dotate cu tehnica cea mai modernă, iar noi munceam tot după vechile metode...

În fiecare toamnă, la începutul anului şcolar, înaintam rapoarte, cerînd să fiu trimis la învăţătură. Şi mi se dădea mereu acelaşi răspuns : „Nu se aprobă cererea tov. Silin I. E. cu privire la detaşarea lui pentru studii"...

Nu știu dacă pînă la urmă a învins încăpățînarea mea, sau dacă cei de la centru au înțeles, în sfîrșit, și ei, că fără cunoștințe serioase, noi, vechii lucrători, o să ne pierdem valoarea curînd și n-o să mai corespundem cerințelor, dar în 1930 am primit aprobarea să plec să-mi completez studiile. Am fost repartizat la Academia industrială. Am predat în cel mai scurt timp toate lucrările succesorului meu, mi-am luat soția și copilul și am pornit în grabă la Moscova, cu trei săptămîni înainte de începerea cursurilor.

Am fost găzduiți la căminul academiei, într-o odăiță mică și luminoasă. Pe Egor l-am dat la grădiniță, iar eu și cu Elena, mai ales în primele zile, am cutreierat muzeele și ne-am dus aproape în fiecare seară la teatru.

Nu avusesem concediu din timpul războiului civil — singurele momente cînd mai răsuflasem puțin fuseseră deplasările în interes de serviciu la Moscova și la Harkov — și acum, cînd căpătasem pe neașteptate o libertate desăvîrșită, nu mă simțeam în apele mele și tînjeam după munca pe care o îndrăgisem atît de mult. Cu timpul însă m-am obișnuit, m-am apucat vîrtos de carte, și viața a început să curgă pe noul ei făgaș. Elena a fost și ea admisă la institutul de medicină, îndeplinindu-și vechiul ei vis.

NAUFRAGIUL

În seara aceasta aveam serbarea de sfîrșit de an. Toți studenții sînt în fierbere, emoționați ca niște copii. În sala de festivități se fac ultimele pregătiri pentru solemnitatea mult așteptată.

Cît de repede s-au scurs acești patru ani!

Mărturisesc că la început ne-a fost greu, foarte greu. Pierdusem obiceiul învățăturii și uitasem și multe din ceea ce știam cîndva. Cîteodată ne pierdeam curajul, aveam impresia că n-o s-o scoatem la capăt și că ne vom întoarce rușinați la vechile posturi. Nu e lucru de glumă să-ți însușești în patru ani, fără nici o pregătire prealabilă,

toate cursurile care se predau la institut şi să-ţi iei diploma de inginer.

În oarecare măsură, mie mi-a fost mai uşor decît multora dintre colegii mei. Oricum, terminasem pe vremuri şcoala feroviară, căpătasem acasă noţiuni destul de temeinice, pe cînd cei mai mulţi dintre tovarăşii mei veniseră la academie doar după absolvirea a patru sau cinci clase. Printre noi erau unii care se aşezau în bancă pentru prima oară după revoluţie. Încolo, băieţii erau sîrguincioşi, perseverenţi, cu o bogată experienţă a vieţii şi munceau cu dîrzenie, din răsputeri. Profesorii de la academie ne-au fost de mare ajutor. Oamenii aceştia plini de abnegaţie se străduiau din răsputeri ca să ne transmită cunoştinţele lor, să ne deprindă cu munca individuală cu cartea.

În sfîrşit, sosi şi seara mult aşteptată. Sala de festivităţi era înţesată de lume. Pe scenă, la masa prezidiului, se aflau : conducerea academiei, profesorii şi asistenţii, precum şi reprezentanţii autorităţilor. Nouă, absolvenţilor, ni se rezervaseră primele rînduri de scaune, şi acum aşteptam sfioşi şi fericiţi momentul solemn. Secretarul consiliului ştiinţific ne striga pe nume, ne urcam, pe rînd, pe scenă, directorul academiei ne felicita, apoi fiecare îşi primea diploma în aplauzele asistenţei şi, abia stăpînindu-şi un zîmbet de bucurie, se întorcea la locul lui.

A venit şi rîndul meu. Mi-am auzit ca prin vis numele rostit de secretar, dar nu m-am mişcat din loc. Un tovarăş de alături m-a împins cu cotul : „Du-te !“

Am ajuns pe scenă, roşu şi emoţionat. Aproape mă sufocam. Secretarul a citit :

„...a absolvit cursurile Academiei industriale şi şi-a susţinut lucrarea de diplomă cu calificativul «foarte bine». În urma hotărîrii consiliului ştiinţific, tovarăşului Silin Ivan Egorovici i se conferă titlul de inginer mecanic şi i se înmînează diploma de merit...“

Am îngînat cîteva cuvinte de mulţumire, apoi m-am întors la scaunul meu în aplauzele celor prezenţi.

Nu am mai rămas la concert şi am pornit în grabă spre cămin, la Elena. Nevasta mea nu putuse veni la serbare, fiindcă nu avusese cu cine să-l lase pe mezinul nostru, Stepan, care abia împlinise şapte luni.

Acasă, pe masa împodobită sărbătorește, am zărit și o sticlă de „Șamhor", vinul meu preferat. Elena o cumpărase anume pentru mine.

Cînd am intrat în odaie, s-a aruncat la pieptul meu, fără o vorbă. Din ochi îi izvorau lacrimi de fericire.

Egor nu dormea nici el și mi-a întins cadoul pe care mi-l pregătise — un memorator Newton, îmbrăcat în pînză :

— Tăticule, te felicit !

L-am cuprins în brațe și am început să ne plimbăm prin odaie.

— Mai încet, să nu-l treziți pe Steopa ! ne-a potolit Elena.

Ne-am așezat la masă și am ciocnit paharele în sănătatea noastră și pentru fericirea întregii omeniri.

Cît de frumoase erau toate ! Aveam impresia că pe întreg întinsul pămîntului nu mai era alt om mai fericit...

Peste trei zile, am fost chemat la Comisariatul poporului pentru construcția de mașini mijlocii. Locțiitorul comisarului pentru problemele de cadre a vorbit îndelung cu mine, interesîndu-se cu de-amănuntul unde mă născusem, ce fuseseră părinții, dacă aveam familie și copii și cu ce mă ocupasem înainte de a intra la academie... În încheiere mi-a spus :

— Te vom trimite în Ural, în postul de director al unei uzine constructoare de mașini. În orașul de acolo există un institut de medicină, așa că soția dumitale va putea să-și continue studiile. Ai ceva de obiectat ?

Încremenisem. Director de uzină !... Îmi dădeam seama că nu și-ar fi avut rostul nici un fel de obiecții. Totuși, de teamă, mi se făcuse inima cît un purece. Tăceam, căutînd să spun ceva cît mai convingător.

— Ai fost pus la dispoziția noastră de Comitetul Central al Partidului, a urmat locțiitorul comisarului, în vederea încadrării într-un post de conducere. Ai o bogată experiență în domeniul organizatoric, și la aceasta se adaugă cunoștințele teoretice dobîndite la academie. O să te descurci ! Nimeni nu se naște director...

Nu aveam nici un motiv temeinic să refuz această propunere. Mi-am dat consimțămîntul fără prea multă tra-

gere de inimă și, peste cîteva zile, am primit ordinul de numire.

Din nou la drum. N-avea rost să plec singur și să mă-ntorc să-mi iau familia mai tîrziu. Nu ar fi însemnat decît o pierdere inutilă de timp. Pe lîngă aceasta, ardeam de nerăbdare să pornesc la o activitate practică concretă, așa că mă grăbeam să-mi încep treaba.

Bagaje aveam puține. Am păstrat lucrurile strict necesare, am dat restul la vagonul de bagaje, am cumpărat biletele de tren și ne-am luat rămas bun de la Moscova.

Fără îndoială că mă născusem într-o zodie fericită ; nu degeaba îmi spunea mama în copilărie că sînt „norocos". Prezicerea ei nu s-a dezmințit nici de data aceasta. Am nimerit într-o uzină nouă, dată de curînd în exploatare, și într-un colectiv foarte bun. Chiar la prima consfătuire cu tehnicienii, le-am mărturisit cinstit că nu îndeplinisem încă niciodată o muncă administrativ-economică și nu condusesem nici o întreprindere. În încheiere, am spus că mă bizui pe sprijinul și pe ajutorul specialiștilor și al întregului colectiv. Sinceritatea mea le-a plăcut oamenilor și toți s-au străduit chiar din primele zile să-mi dea sugestii, să mă ajute și să-mi arate tot ce cîștigaseră ei prin proprie experiență.

În primele patru luni, mă încuiam în biroul meu în fiecare seară, după terminarea lucrului, cu cîte unul dintre specialiștii uzinei : tehnologul-șef, planificatorul, mecanicul-șef sau contabilul și mă documentam timp de două ceasuri asupra specificului producției — disciplină care nu se învață în nici o academie sau altă instituție de învățămînt superior. Tot ce era legat de organizarea producției îmi însușeam cu destulă ușurință, în schimb, cu contabilitatea mergea foarte greu. Cearșafuri întregi de situații și evidențe, mii de norme și tarife, zeci de formalități de tot felul !... Contabilul nostru principal s-a străduit, sărmanul, ore întregi să-mi bage-n cap toate chițibușăriile meseriei sale și nu s-a liniștit decît atunci cînd a văzut că pot să descifrez singur balanța de venituri și cheltuieli.

Locuiam cu familia la marginea orașului, într-o vilă micuță din vecinătatea uzinei, rezervată directorului. Predecesorul meu, un pomicultor pasionat, sădise în jurul vilei o livadă cu pomi fructiferi, își făcuse o grădină de

zarzavat şi semănase o mulţime de flori. Ba avusese chiar şi o mică prisacă. Acum trebuia să mă ocup eu, orăşean din naştere, de toate acestea... Cum aş fi putut să las să piară pomii pe care omul îi crescuse cu atîta trudă şi dragoste !...

Mă sculam în zori împreună cu Elena şi, înarmaţi cu hîrleţe şi săpăligi, săpam pămîntul în jurul pomilor, pliveam straturile de legume şi udam florile. Prisaca am desfiinţat-o, fiindcă nu mai aveam timp de ea. Elena învăţase încă din copilărie să îngrijească de flori şi se ocupa de ele cu mult devotament. Mi-era şi mie drag să scormonesc pămîntul, mai ales că-mi înlocuia gimnastica de dimineaţă. În timp ce roboteam prin grădină, vorbeam cu mine însumi, punîndu-mi tot felul de întrebări şi dînd pe loc răspunsul. Discuţiile acestea de unul singur erau destul de lungi şi nu totdeauna plăcute.

„Uite, tovarăşe director, conduci de aproape şase luni uzina, îţi îndeplineşti planul de producţie cu 102—103 la sută, ceea ce nu-i rău. Dar ia spune, cinstit, te-ai gîndit vreodată — oare asta să fie limita posibilităţilor uzinei şi te-ai întrebat dacă ai folosit absolut toate rezervele ?"

„Nu !" mi-am răspuns eu cu tristeţe.

„Atunci, de ce baţi pasul pe loc ? Îndeplinirea planului de stat este o îndatorire, dar unde este iniţiativa ta creatoare ?"

„E destul de greu ! Personalul nostru e tînăr — oameni buni, cinstiţi, dar care nu au încă o cultură tehnică îndestulătoare."

„Fireşte că-i greu ! Cine ţi-a spus că a conduce o mare întreprindere modernă ar fi un lucru uşor ? Dar ai pornit tu oare cu toată seriozitatea la lucru, să-ţi formezi un colectiv bine închegat şi să-i îmbogăţeşti cunoştinţele tehnice ? Caută şi găseşte cheia spre sufletul fiecăruia, încredinţează-le oamenilor sarcini importante, trezeşte-le entuziasmul !"

„E adevărat, nu m-am apucat cu toată seriozitatea de treaba asta..."

„Ai grijă ! Dacă ai să continui aşa, ca mîine te trezeşti în postura unui contopist... Nu vezi că fiecare om are caracterul său propriu, cerinţele sale şi cu fiecare trebuie să te porţi altfel ? De pildă, pe maistrul Sinţov de la

montaj trebuie să-l chemi de două ori pe lună la tine pentru o discuţie serioasă. După aceea, omul se străduieşte din răsputeri şi lucrează mai bine. În schimb, pe tînărul tehnolog Konovalov trebuie să-l lauzi neapărat — să găseşti un motiv oarecare şi să-l lauzi. Asta-i dă încredere în propriile sale forţe... Nu merge să-i măsori pe toţi cu aceeaşi măsură ! Îţi aminteşti că strungarul Saşin nu şi-a îndeplinit norma pe luna trecută ? A fost mustrat şi ameninţat că i se va lua strungul, dar nimeni nu s-a interesat de ce un muncitor bun ca el a avut asemenea lipsuri. Mama lui era atunci bolnavă, pe moarte, şi sărmanul, după ce-şi petrecea nopţile la căpătîiul ei, venea frînt de oboseală la lucru. Omul trebuia ajutat !"

„Şi asta-i adevărat ! Ne cunoaştem prea puţin oamenii, nu ne pricepem destul să ne apropiem de sufletul lor. Mă voi duce mai des pe la cămine, prin casele muncitorilor, ale specialiştilor şi voi acorda o mai mare atenţie condiţiilor lor de trai. Acelaşi lucru îl voi cere şi de la secretarul comitetului de partid, de la preşedintele comitetului sindical..."

„Bine ! Dar să ştii că asta nu e totul ! În uzina voastră, tehnica şi tehnologia nu progresează de fel, organizarea producţiei a rămas şi ea în urmă. Inginerii şi tehnicienii voştri s-au împotmolit în preocupările lor zilnice şi nu se gîndesc la perspectivele de viitor. Numai cu aplicarea propunerilor mărunte de raţionalizare nu ajungi prea departe !... Desigur că şi ele sînt necesare. Dar e nevoie şi de altceva — de grija permanentă pentru progresul tehnic, altfel veţi rămîne în urmă. De ce, de exemplu, nu te-ai gîndit pînă acum la benzi rulante ?"

„Foarte simplu, pentru că e nevoie de bani, de alte strunguri şi dispozitive !"

„Firește că e nevoie. Dar ai mişcat măcar un deget să ţi le procuri ? Nici în plan cel puţin nu ai inclus măcar sarcina aceasta. Ţine minte : Dacă stai în loc, stă şi treaba..."

„Hm !... Trebuie să chibzuiesc, să mă sfătuiesc cu specialiştii, să văd ce arată calculele... Asta nu se face cît ai bate din palme..."

Niciodată nu strică să te gîndeşti şi să-ţi faci planuri de viitor. Dar să nu uiţi că idei ingenioase poate să aibă

oricine. De înfăptuirea ideilor — de asta e nevoie. Se zice că pînă și iadul e pardosit cu bune intenții ! Și încă ceva — adîncit în muncă, ai uitat cu totul de familie. Toate grijile gospodăriei le-ai lăsat pe seama soției, fără să te gîndești la faptul că e în anul cinci și o să trebuiască să-și dea curînd examenul de stat. Elena se împarte în șapte — gătește, spală, deretică prin casă. Dimineața și seara aleargă într-un suflet la creșă să-l aducă pe micuțul Stepan. Pe cînd tu nu te-ai abătut niciodată pe la creșă, nici pe la grădinița de copii. Ai uitat că acolo își fac educația copiii muncitorilor. Egor, băiatul tău mai mare, după ce se întoarce de la școală, rămîne singur, fără supraveghere. Ai grijă, așa nu merge !"

„E drept ! Așa nu-i bine..."

Am găsit o bătrînică, și povara de pe umerii Elenei s-a mai ușurat. Nevastă-mea, din neam de muncitori, nu se plîngea niciodată și nu se dădea în lături de la nici o muncă. Știind cît muncește, mă minunam de multe ori de unde avea atîta răbdare și energie.

A venit iarna, o iarnă aspră, cu geruri și viscole. Uneori, într-o singură noapte cădea atîta zăpadă, încît dimineața abia puteai să răzbești afară din casă. Erau însă și destule zile însorite, cînd aerul mi se părea nespus de pur, iar zăpada neîntinată sclipea cu reflexe albăstrii în razele reci ale soarelui de amiază. Ne-am cumpărat pîslari, schiuri, și duminica, dacă se nimerea o zi frumoasă, îl luam cu noi pe Egor și făceam excursii departe, prin împrejurimi. Seara, ne întorceam acasă flămînzi, cu plămînii încărcați de aerul curat al iernii, și în tot trupul cu o moleșeală agreabilă. După astfel de plimbări, cartofii fierți, cu ceapă și untdelemn, ni se păreau mai gustoși decît cele mai fine mîncăruri.

În preajma Anului nou, planul de producție ne-a fost majorat cu noi modele de strunguri. Stocuri supranormative nu aveam, atelierele de sculărie și de ștanțare rămîneau în urmă, și uzina a început să lucreze în salturi. Atunci s-a ridicat iar, acut, problema fluxului continuu.

De la discuții și dezbateri furtunoase am trecut la fapte. Au început cu înfrigurare lucrările pregătitoare, mai întîi în birouri, în fața planșetelor de desen și a mașinilor de calculat. Toate calculele demonstrau în chip ne-

îndoielnic cît de eficace şi de economicoasă era metoda lucrului pe bandă.

Rezultatele preliminare ale studiilor făcute au fost analizate la şedinţa comitetului de partid şi supuse spre examinare activului de partid. Propunerea a fost sprijinită — s-au găsit destui entuziaşti printre muncitorii, inginerii şi tehnicienii uzinei. Din toate părţile au început să curgă propuneri şi sugestii interesante.

Nu aveam experienţă în acest domeniu, aşa că s-au făcut pe alocuri şi greşeli destul de mari. În fiecare zi apăreau alte piedici şi greutăţi, dar le-am înfrînt pe toate cu destulă uşurinţă, şi o dată cu venirea primăverii, am pus în funcţiune prima bandă rulantă.

Rezultatele au depăşit aşteptările cele mai optimiste. Productivitatea muncii şi randamentul utilajelor crescuseră cu 22 la sută, iar cantitatea de rebuturi scăzuse brusc. Nu era lucru de glumă...

Am adunat materialul necesar şi, însoţit de tehnologul-şef al uzinei, am plecat la Moscova, să cerem trecerea întregii întreprinderi la producţia pe bandă. Propunerile noastre au fost primite favorabil, atît la comisariatul poporului cît şi la direcţia generală. După unele discuţii şi precizări, ni s-au alocat fondurile trebuitoare şi s-au repartizat comenzile pentru utilajele de care aveam nevoie. Potrivit cu socoteala specialiştilor de la direcţia generală, după introducerea benzilor rulante, uzina noastră trebuia să-şi sporească producţia cu 20—25 la sută. O perspectivă într-adevăr atrăgătoare — să dai ţării o mulţime de strunguri automate şi semiautomate pentru tăierea şi aşchierea metalelor, cu o cheltuială atît de mică !

Ne-am întors acasă plini de însufleţire şi de speranţe, aşa cum se întîmplă totdeauna cînd porneşti la înfăptuirea unui lucru măreţ şi cînd treburile merg strună.

În al doilea semestru al anului 1936 am încheiat lucrările pregătitoare şi am trecut întregul proces de producţie pe bandă rulantă. Producţia a crescut cu aproape o treime.

În uzină mergea totul foarte bine, totuşi, nu simţeam nici pe departe liniştea sufletească, mulţumirea aceea pe care ţi-o dă munca... În jurul meu se petreceau lucruri ciudate, pe care nu mi le puteam explica... De unde oare

apăruseră peste noapte atîţia duşmani, mai ales printre oamenii onorabili, cunoscuţi şi stimaţi de toată lumea, sau printre unii specialişti cu reputaţie, care-şi cîştigaseră prin merite bunul lor renume ?

Te duceai, bunăoară, la unul dintre oamenii cu munci de răspundere din localitate, discutai cu el vreo problemă urgentă, şi a doua zi dimineaţa aflai că fusese arestat ca duşman al poporului.

Lucruri de felul acesta, desigur pe o scară mai redusă, se petreceau şi la noi în uzină. Ofiţerul operativ de securitate, indicat pentru acest obiectiv, petrecea zile întregi în biroul şefului secţiei speciale, cerîndu-i mereu noi şi noi relaţii despre personalul uzinei şi interesîndu-se de foile de caracterizare ale fiecăruia. Iscăleai cîte o caracterizare întocmită sobru şi cu obiectivitate pentru cîte un lucrător binecunoscut, şi după o zi sau două aflai că fusese arestat. Pentru ce ? Răspunsul era acelaşi — duşman al poporului.

O dată, comitetul orăşenesc de partid ne recomandase pentru funcţia de secretar al organizaţiei de partid a uzinei pe unul dintre inginerii noştri. Avînd încredere în comitetul orăşenesc, comuniştii îl aleseseră în unanimitate în postul propus. Inginerul se dovedise un om priceput şi inimos şi-şi cîştigase în scurtă vreme simpatia tuturor, dar după două luni de la alegerea sa, fusese şi el arestat. Şi nu avea decît treizeci şi trei de ani. Cum putuse oare să devină duşman al poporului omul acesta născut într-o familie de muncitori, crescut şi educat sub regimul sovietic ? !...

Tot în uzina noastră lucra şi inginerul Goncearov, constructor şi om de ştiinţă remarcabil, îndrăgostit de meseria lui. Modest şi de o cinste ireproşabilă, primise numeroase distincţii guvernamentale şi era mîndria uzinei noastre. Îl dădeam pe Goncearov ca exemplu celorlalţi, şi mai ales tinerilor specialişti, îndemnîndu-i să înveţe de la el şi să-şi însuşească cunoştinţele şi experienţa lui. Şi deodată, Goncearov a fost arestat. M-am dus imediat la secţia orăşenească N.K.V.D. [1], să aflu despre ce era vorba. Acolo, am fost primit de locţiitorul şefului secţiei, care, în loc să-mi

[1] Comisariatul Poporului pentru Afacerile Interne.

spună deschis şi limpede pentru ce fusese arestat specialistul Goncearov, mi-a tăiat vorba cu un ton grosolan :

— Înseamnă că aşa a trebuit !...

— Acesta nu-i un răspuns. Ne-au fost arestaţi pînă acum zeci de specialişti, colectivul uzinei vrea să cunoască motivul.

— Dacă va fi nevoie, vom aresta şi pe alţii ! N-o să cerem sfatul dumitale ! Nu cumva vrei să iei apărarea duşmanilor poporului ? m-a întrebat el, ameninţător.

Am ieşit din birou deprimat şi uluit. Nu-mi aminteam să-mi fi vorbit cineva pînă atunci în felul acesta.

Mi-am destăinuit neliniştea şi frămîntările secretarului comitetului orăşenesc de partid, cu care eram şi prieten. De altfel, şi eu făceam parte din biroul comitetului orăşenesc de partid. Dar secretarul s-a ferit de o discuţie deschisă în legătură cu această chestiune.

Ciudat !... Părea că nimeni nu avea curajul să gîndească cu propriu-i creier şi mai ales să caute să explice tot ce se petrecea în jurul nostru. Se aştepta cumva vreo directivă, instrucţiuni ?...

Firea oamenilor se schimba şi ea văzînd cu ochii. Fiecare se închidea în sine, îşi pierdea încrederea în ceilalţi. Şi tocmai faptul acesta era mai îngrozitor decît orice.

Cînd treceam prin ateliere, surprindeam adesea privirile neliniştite ale muncitorilor aţintite asupra mea. Păreau că mă întreabă : „Pentru ce sînt arestaţi tovarăşii noştri ? Ca director al uzinei eşti dator să ne spui ce se întîmplă." Ce puteam să le răspund ?...

Ziua, adîncit în muncă, nu aveam timp să mai gîndesc la altceva, în schimb, noaptea, mă frămînta neliniştea. De multe ori nu adormeam pînă-n zori. Mă cuprinsese îndoiala pentru prima oară în viaţa mea : oare să fie conformă cu adevărul teoria după care pe măsura înaintării noastre în socialism, lupta de clasă se ascute tot mai mult ? Unde e în această teorie logica impusă de viaţă ? Se ştie doar că 99,9 la sută dintre cetăţenii sovietici şi-au dovedit prin fapte devotamentul lor faţă de partid şi faţă de cauza socialismului... Atunci, despre ce este vorba ? Sau, să nu fiu eu în stare să înţeleg unele lucruri din cauza necunoaşterii situaţiei sau a unei neîndestulătoare pregătiri teoretice ?

Elena îşi dăduse seama că mă frămîntă ceva şi mă întreba adesea, ce am.

— Nu mă mai întreba nimic, Alionuşka. Să nu ne facem griji zadarnic, îi răspundeam eu, mărturisindu-i cu durere că nu aveam curajul să-mi exprim gîndurile nici faţă de ea, faţă de omul cel mai scump de pe lume, pentru care nu avusesem niciodată secrete...

Comisariatul poporului ne-a încredinţat o nouă sarcină — să proiectăm construcţia a două hale mari şi să lărgim secţia de turnătorie, aşa încît în anul 1939 să dublăm producţia de strunguri. Nu era tocmai uşor să construieşti în doi ani şi jumătate o clădire uriaşă, să pregăteşti cadrele necesare, să montezi tot utilajul, fără să mai vorbim de extinderea grupului cultural-social, care să asigure o bună deservire a noilor contingente de muncitori şi specialişti.

Într-o seară, după terminarea şedinţei la care se examinase şi se aprobase documentaţia tehnică pentru institutul de proiectare, inginerul Rusin, ajutorul tehnologului-şef al uzinei, a venit la mine şi mi-a cerut o întrevedere de cîteva minute.

— Ivan Egorîci, a spus tînărul inginer, cred că e inutil să construim alte secţii noi, fiindcă am putea şi fără ele să dublăm producţia uzinei !

— Cum aşa ? ! am exclamat eu uimit, întrebîndu-mă dacă nu cumva omul se scrîntise.

— Foarte simplu. Se poate realiza totul cu suprafaţa de lucru existentă, dar cu o singură condiţie — să trecem la ştanţarea majorităţii pieselor, în loc să le executăm la strunguri şi la strungurile-revolver. Rusin a deschis un caiet gros plin de calcule şi scheme, apoi mi l-a întins, adăugînd : Din calculele mele rezultă că prin folosirea sistemului de ştanţare, ne vor rămîne disponibile peste o sută douăzeci de strunguri, în locul cărora se poate instala cu uşurinţă utilajul de care mai avem nevoie. Firesc că va trebui să reamenajăm halele şi să organizăm lucrul pe bandă după principii noi, însă astea sînt amănunte.

Cu cît aprofundam mai mult calculele cu atît mai tare mă convingeam că concluziile tînărului inginer erau absolut întemeiate. Trecerea la metoda ştanţării, pe lîngă faptul că îngăduia o sporire bruscă a întregii productivităţi, ne mai oferea şi posibilitatea să reducem substanţial

consumul de metal. În adevăr, întreprinderea noastră expedia zilnic uzinelor metalurgice trenuri întregi de șpan și de resturi rămase de la prelucrarea pieselor de strung. Știam că în întreaga țară se simțea lipsa de utilaje de forjare-presare. Presele grele erau prețuite la greutatea lor în aur și nici una din întreprinderile constructoare de mașini nu trecuse încă în întregime la metoda ștanțării. Acum se punea întrebarea dacă vom primi echipamentul de care aveam nevoie. Ideea lui Rusin luată ca atare era foarte bună — pînă și specialiștii cei mai precauți și conservatori s-ar fi declarat întru totul de acord cu ea.

Logic era să primim aceste utilaje. Unde mai pui că scuteam statul de o mulțime de lucrări de construcție costisitoare, ne puteam lipsi de mașini pentru așchierea metalelor și de alte agregate și, în sfîrșit, ne luam obligația să acoperim în termen de trei ani, cu cantitatea economisită de metal, toate cheltuielile legate de extinderea întreprinderii.

Am plecat iarăși la Moscova.

De data aceasta însă, am fost altfel primit. După ce m-a ascultat, directorul general mi-a spus, făcînd gesturi largi cu brațele :

— Lasă-te de prostii, Silin, și fă ceea ce ți se cere. Cuvintele lui mi-au amintit deodată, fără să-mi dau seama cum, de Medvedev. Auzi, deștepții ! a continuat el, de unde să iau atîtea utilaje de forjare-presare ?

Deși propunerea noastră fusese respinsă, Rusin și cu mine nu ne-am lăsat și am făcut anticameră timp de două săptămîni pe la diferitele mărimi. Ne-am dus și la secția industrială a Comitetului Central al Partidului, am ajuns și la comisarul poporului, și pînă la urmă am răzbit.

Ideea noastră l-a entuziasmat pe comisarul poporului și, întorcîndu-se spre directorul general și spre alți conducători prezenți la discuție, a spus :

— De ce, adică, n-am crea, în scopuri experimentale, o astfel de uzină ? Cu timpul, toate întreprinderile vor trece la metoda ștanțării. Să-i dăm deci posibilitate lui Silin și colectivului său să facă această încercare și să acumuleze experiența practică necesară !...

Cînd pornisem spre capitală, mă hotărîsem să-l caut neapărat pe Celnokov, ca să stau cu el deschis de vorbă.

De altul m-aş fi îndoit, dar Modest Ivanovici nu se putea să nu cunoască, şi mai ales să nu înţeleagă unele lucruri. Era singurul om în stare să răspundă la întrebările care mă chinuiau şi să-mi risipească îndoielile ce mă frămîntau. Ştiam că după terminarea studiilor, Celnokov rămăsese la Moscova şi lucra mai departe în organele de securitate.

După ce mi-am făcut treburile, i-am găsit numărul de telefon şi l-am chemat. Mi s-a părut cam ciudat faptul că de data aceasta Modest Ivanovici nu mi-a vorbit cu căldura sa obişnuită. M-a rugat totuşi să trec în aceeaşi seară pe la el pe-acasă. Locuia undeva prin Arbat, într-un apartament micuţ, compus din două odăiţe.

M-a întîmpinat cu un aer cam rece, absent. De altfel, arăta tras la faţă de parcă era bolnav.

— Vino, Ivan, să ciocnim împreună, m-a invitat el aşezînd pe masă o sticlă cu votcă şi cîteva gustări.

Cînd am văzut sticla, am tresărit contrariat, deoarece îl ştiam adversar înverşunat al alcoolului.

— Mda-a, frate, se petrec lucruri uluitoare, a spus el după al doilea pahar. Ceea ce era pe vremuri pentru noi sacrosanct, acum e dat uitării. Nu mai există nici Lenin, nici Dzerjinski... Eşti fericit că lucrezi în economie. Mi-aş lua lumea-n cap, dar nu ştiu cum să fac !

— Cred că mai curînd vă simţiţi obosit, am răspuns eu, privindu-l neliniştit.

— Pe dracu... obosit ! Înţelege că mi-e silă de viaţă. Uneori îmi vine să-mi zbor creierii, a zis el, umplînd iar paharele şi golindu-l din nou pe al lui.

— Tocmai dumneavoastră vorbiţi aşa ? ! am exclamat eu. Nu, trebuie neapărat să vă odihniţi ! Veniţi cu mine în Ural, vă aşteaptă vînători minunate, oameni noi. Ce mult s-ar bucura Elena !

Celnokov m-a privit multă vreme absent, cu ochii aţintiţi în gol. Într-un tîrziu, a spus :

— Hei, Ivane, Ivane, suflet neprihănit. Ce ştii tu ! De altfel, e mai bine să nu ştii...

Modest Ivanovici avea dreptate, existau multe lucruri pe care nu le ştiam. Acum însă, ascultîndu-l, simţeam cum creşte în mine neliniştea şi teama... Nu era omul care să exagereze faptele numai ca să se afle-n treabă.

— Mai înainte v-am spus ce se petrece în orașul nostru și la uzină. Poate că toate acestea au un temei. Epoca în care trăim e tare complicată, războiul bate la ușă, e nevoie ca în țară să fie o ordine desăvîrșită. Conducerea vede mai bine...

— De-ar da Dumnezeu — cum se zice — să fie-așa !... Dar nu e așa, a continuat el, clătinînd din cap. Ceva nu-i în ordine, Ivan, să știi că nu e !...

Discuția noastră lîncezea, de altfel și Celnokov se cam amețise de băutură. După cîtva timp m-am ridicat în picioare... Și în clipa aceasta s-a petrecut un lucru la care nu mă așteptam. Modest Ivanovici m-a cuprins în brațe, m-a sărutat și a început să plîngă. Șiroaie de lacrimi se prelingeau de-a lungul obrajilor lui palizi și supți.

— Păzește-te, Ivan ! a șoptit el cu glasul răgușit, întretăiat de suspine. În vremea noastră te poți aștepta la orice ! Dacă mi se întîmplă vreo nenorocire, să nu mă judeci greșit... Să știi că eu am fost un bolșevic devotat și voi rămîne așa pînă la capăt, cu orice preț !...

— Am impresia că-mi ascundeți ceva !

— Lasă. Acum pleacă, du-te ! Nu-ți mai spun nimic, am trăncănit și-așa la verzi și uscate ! Ți-am răscolit sufletul ! Celnokov m-a împins încet spre palierul scării și a trîntit ușa după mine.

Treceam năuc prin ulicioarele întunecoase ale cartierului. Dacă un om ca Celnokov ajunsese în halul acesta de deprimare, însemna că în țară se petreceau într-adevăr lucruri grave, nedrepte și de neînțeles !...

Celnokov să plîngă ! Cînd mă gîndeam la scena aceasta, mi se strîngea inima de durere... Și de ce o fi spus el că ar putea să i se întîmple ceva ?...

Acasă, Elena și-a dat seama numaidecît de proasta mea dispoziție. M-a întrebat ce am pățit... Nu i-am mărturisit adevărul, am dat totul pe seama dificultăților de la serviciu.

Trecerea uzinei la noua tehnologie nu mergea chiar atît de ușor după cum doream toți. Mulți dintre furnizori parcă se înțeleseseră între ei să ne poarte numai cu promisiuni. A trebuit să trimitem în toate colțurile țării dele-

gaţi care să accelereze livrările, dar şi aceştia se întorceau adesea cu mîna goală.

A venit primăvara anului 1937, o primăvară cu cerul mai mult acoperit şi cu multe zile de ploaie şi lapoviţă. Apoi în vreo două zile s-a înseninat pe neaşteptate. Încălziţi de arşiţa puternică a soarelui, munţii au scăpat de stratul gros de zăpadă, şi jos, în cîmpie, a răsărit iarba...

Cele mai mari greutăţi ni le făceau întreprinderile din Baku. Ele trebuiau să ne livreze o mare cantitate de utilaje de forjare, dar conducerea uzinei furnizoare se juca de-a baba-oarba cu noi, ba ameninţîndu-ne că va expedia curînd maşinile, ba bombardîndu-ne cu tot felul de cereri, de precizări inutile.

Cînd ne-am convins că dacă nu vom lua măsuri mai serioase, nu vom obţine nimic, am pornit la Baku.

A trebuit să mă străduiesc mult să-i conving pe directorul şi pe inginerul-şef al uzinei de necesitatea executării ordinului comisariatului poporului. Dar situaţia nu era încă rezolvată — ne trebuiau utilaje, nu promisiuni.

În ziua a şasea a şederii mele, după o discuţie aprinsă pe care o avusesem cu conducerea uzinei, toropit de căldură şi de oboseală, m-am întors la hotel. Cînd am ajuns în odaie, m-am aşezat la fereastra deschisă, care dădea spre mare, şi am rămas multă vreme cu privirea aţintită pe oglinda albastră, nesfîrşită a apei. Orice s-ar spune, pe lume nimic nu-i mai frumos decît marea !

Cineva a bătut în uşă.

— Intră ! am spus eu, fără să întorc capul, convins că era camerista care voia să deretice prin cameră.

— Ivan Egorovici ! am auzit o voce de femeie binecunoscută.

Şurocika ! Nu-mi venea să-mi cred ochilor. De cînd nu ne văzusem se mai rotunjise la trup, în jurul ochilor îi apăruseră cîteva riduri, şi prin păr îi luceau fire argintii.

— Şurocika, draga mea, ce-i cu tine aici ?

— Păi, lucrez de mult în oraşul acesta... Abia azi am aflat că sînteţi aici. Îmi vorbea cu „dumneavoastră", cu glasul surd şi parcă obosit. Nu, nu mai era vechea Şurocika, veselă şi zglobie ca un scatiu.

— Bine, stai jos și spune-mi, ce mai faci ? Nu ne-am văzut de... paisprezece ani ! O veșnicie !

— Într-adevăr, o veșnicie... În timpul ăsta s-a scurs multă apă pe gîrlă ! Trăiesc și eu cum pot... mai trăiesc. Ce o să fie mîine însă, nu știu...

Își ținea capul în piept, uitîndu-se undeva în dușumea, de parcă se temea să-mi întîlnească privirea.

Resemnarea ei, mai mult decît vorbele sale, mi-a umplut sufletul de amărăciune și neliniște. Dar m-am recules numaidecît și am întrebat-o cu o vioiciune prefăcută în glas :

— Și-acum, spune, ce s-a-ntîmplat ? ! Probabil că vreo dragoste nefericită, sau o decepție în căsnicie ?

— Nici una, nici alta ! E vorba de lucruri mult mai serioase... La îndemnul dumneavoastră, m-am făcut cekistă și lucrez și astăzi în organele de securitate. Acum șapte ani am fost transferată aici, am trecut prin diferite funcții și am ajuns locțiitor al șefului de secție din raionul Șaumian...

— Și ce rău e în asta ?

— Ivan Egorovici ! Dacă ați ști cum se muncește la noi, n-ați mai vorbi așa !... Ai crede că aici nu există nici organizație de partid, nici Puterea sovietică, ci numai Baghirov... El taie și spînzură, și tot ce spune el e lege pentru toată lumea. Și să nu crîcnești, că ești pierdut... De aceea am și venit la dumneavoastră. Poftiți, citiți documentul acesta... Șurocika a scos din buzunar o hîrtie și mi-a întins-o.

Mi-am aruncat ochii pe ea :

„Strict secret
Tovarășului Sadîkov I. A.,
Șeful secției raionale a
raionului orășenesc Șaumian din Baku

Se constată că lucrați foarte încet și fără destulă hotărîre. Luați măsuri pentru intensificarea muncii în sectorul pe care-l conduceți ! Organizați de urgență arestarea așa-zișilor «vechi bolșevici» domiciliați în raza raionului dvs., conform tabelului nominal anexat ! Elementele de mai sus sînt prea tur-

bulente. Aveţi grijă personal să nu scape nici unul! Raportaţi imediat de executare!

Medvedev."

Priveam năuc lista neînchipuit de lungă. Să fie cu putinţă ? !

— Nu uitaţi că mulţi dintre oamenii aceştia au lucrat pe vremuri cu comisarii revoluţionari din Baku — Şaumian, Djaparidze, Azizbekov — au zăcut ani îndelungaţi prin închisorile ţariste şi prin beciurile musavatiste [1] ! a spus Şurocika.

— Cine este Medvedev ? am întrebat-o eu.

— Locţiitorul comisarului poporului de la noi.

— Kuzma Haritonovici ?

— Întocmai... Cred că-l cunoaşteţi din Donbass.

— Îl cunosc !...

— E un om crud şi cîinele credincios al lui Baghirov. De dragul carierei, e în stare să-şi vîndă şi părinţii ! Şurocika a tăcut, adîncită în gînduri. Apoi a adăugat : Să vedeţi, eu am sustras acest document cu intenţia de a pleca la Moscova şi a-l arăta acolo cui trebuie. Să ştie şi cei de la centru ce se petrece la noi ! Modest Ivanovici Celnokov m-ar fi ajutat cu siguranţă, dar, din nenorocire, a fost şi el arestat de curînd. Am aflat aseară... Ce înseamnă toate astea, Vanea ? a adăugat ea, muşcîndu-şi buzele şi abia stăpînindu-şi hohotele de plîns.

Am rămas mut şi împietrit. Cum aşa ? ! Medvedev — locţiitor al comisarului poporului, iar un om ca Celnokov — la puşcărie ! !...

— Vă daţi seama că după arestarea lui Celnokov, situaţia se schimbă. Aici se ştie că am învăţat meseria sub îndrumarea lui şi că mă mîndresc cu asta. Dar la Moscova nu pot să mai ajung. Vă rog, Ivan Egorovici, luaţi documentul la dumneavoastră !... Tot o să vă duceţi în capitală, încercaţi să-l transmiteţi printr-un mijloc oarecare vreunui membru al Biroului Politic al Comitetului Central.

[1] *Musavat* — Partid naţionalist contrarevoluţionar al marii-burghezii şi al moşierimii din Azerbaidjan ; a acţivat în perioada 1911—1920.

Ştiu că e primejdios, dar n-avem altă cale. Dacă stăm toţi cu mîinile-n sîn, unde ajungem ?

— Voi face tot ce pot, i-am făgăduit.

— Ştiam eu că n-o să mă refuzaţi !... Vechea gardă nu se predă ! zîmbi sfios Şurocika şi se ridică în picioare.

Eram amîndoi prea tulburaţi, ca să mai continuăm discuţia. La plecare, în timp ce ne strîngeam mîna, a spus :

— Vă las cu bine, dragul meu ! Vă doresc reuşită în toate şi multă fericire ! apoi a şoptit grăbită : Vă dau un sfat, plecaţi cît mai repede ! În oraşul acesta te poţi aştepta la orice.

— Bine, te-am înţeles.

Am măsurat multă vreme odaia de la un capăt la altul, copleşit de gînduri. Cînd am dat cu ochii de documentul lăsat pe masă, vechile deprinderi cekiste m-au trezit numaidecît la realitate. Am făcut din el un sul subţire şi l-am vîrît cu multă grijă în tubul de foiţă al unei ţigări cu carton. Am însemnat uşor ţigara cu un creion, ca s-o pot deosebi de celelalte din cutie. Şurocika avea dreptate... Trebuia să fug cît mai repede, altfel dădeam de bucluc.

Agenţia de bilete din oraş se închisese. M-am dus numaidecît la gară şi mi-am cumpărat un bilet pentru a doua zi.

Am trecut printr-o noapte îngrozitoare. Parcă nu simţisem niciodată o greutate atît de mare pe suflet... Gîndindu-mă la ceea ce se petrecuse în ultima vreme, din coroborarea faptelor am ajuns la concluzia că şi pe mine mă pîndea nenorocirea... Nu aveai nevoie de prea multă perspicacitate ca să-ţi dai seama că vizita Şurocikăi putuse fi observată. Poate că se descoperise şi dispariţia importantului document — un motiv suficient pentru sancţionarea severă a fetei. Deşi încrezut, Medvedev nu era chiar atît de prost, ca să nu-şi dea seama ce impresie ar putea să facă ordinul acela absurd şi înfiorător, iscălit de propria-i mînă. Dacă hîrtia ajungea unde trebuie, era de aşteptat să se deschidă imediat o anchetă, şi şefii ierarhici din localitate nu i-ar ierta niciodată lui Medvedev o asemenea gafă. În consecinţă, Medvedev va lua toate măsurile de preîntîmpinare a unei astfel de eventualităţi. Iar dacă va avea vreo bănuială că eu cunosc documentul, va căuta să mă facă inofensiv.

Afară mijeau zorile. Spre răsărit, coastele îndepărtate ale Caspicei se conturau tot mai mult la orizont. Harnicele remorchere porniseră să străbată golful, escortate de cetele pescărușilor ce se roteau pe deasupra lor, iar eu ședeam întins în pat, cu ochii deschiși și cu capul plin de gînduri.

Într-un tîrziu m-am ridicat, am făcut un duș rece și, după ce am achitat camera, am părăsit hotelul cu valiza în mînă, hotărît să nu mă mai întorc. M-am dus la uzină, și după ce mi-am motivat plecarea atît de neașteptată, l-am rugat pe director să nu ne facă greutăți și să ne expedieze utilajul la data stabilită.

Pentru că trenul de Moscova pleca la două după-amiază și mai aveam timp destul, mi-am lăsat valiza la portarul uzinei și am pornit în plimbare pe străzile orașului. Am intrat într-o cofetărie, mi-am luat micul dejun, apoi m-am abătut pe la un muzeu. În felul acesta scăpam și de o eventuală întîlnire cu oamenii lui Medvedev.

Cu zece minute înainte de plecarea trenului, am sosit la gară și, după ce am traversat peronul, m-am îndreptat spre vagonul meu. Inima îmi bătea cu putere, cu toate că mă străduiam să-mi păstrez calmul măcar aparent.

Cînd am ajuns la vreo cincisprezece metri de vagon, un tînăr în civil mi-a tăiat calea :

— Dumneavoastră sînteți Silin ?

— Da, eu sînt.

— Vă rog să mă urmați.

— Ce s-a-ntîmplat ? am întrebat eu, deși-mi dădeam seama de absurditatea acestei întrebări.

— O să aflați la locul în drept.

— Bine, dar pînă la plecarea trenului nu mai sînt decît cîteva minute !

— Nu-i nimic, mai aveți timp. În cazul cel mai rău, o să luați trenul următor.

— Trebuie să înțelegeți că mă grăbesc să ajung la uzină. Sînt așteptat, am urmat eu cu un ton prefăcut nervos. În aceeași clipă am scos din buzunar cutia cu țigări, am luat țigara însemnată cu creionul și am încercat s-o aprind. Bineînțeles, țigara nu ardea. Atunci am strivit-o repede între degete, am aruncat-o într-o scuipătoare și am scos o altă țigară pe care am început s-o fumez.

Tînărul îmi supraveghea atent orice mișcare, dar nu a observat nimic suspect în comportarea mea. Dacă ar fi avut mai multă experiență, nu m-ar fi lăsat să zvîrl țigara, sau, în ultimă instanță, ar fi scos-o din scuipătoare. Oricum, scăpasem fără prea mare greutate de documentul atît de trebuincios lui Medvedev și am răsuflat mai ușurat.

Curînd, am intrat cu însoțitorul meu în biroul G.P.U. al transporturilor feroviare, unde ne-au întîmpinat trei inși. Aceștia m-au invitat într-o încăpere alăturată și au început să mă percheziționeze fără un cuvînt, golindu-mi buzunarele cu totul, după care m-au suit într-o mașină și m-au condus la direcția generală a securității din Gruzia.

Aici, m-au percheziționat din nou și m-au închis, singur, într-o celulă. Abia în dimineața aceea fusesem încă om ca toți oamenii — puteam să umblu, să lucrez și, deodată, nu mai eram nimic. Omul poate să îndure orice, chiar și chinurile cele mai cumplite, poate să stea ani în șir într-o celulă strîmtă ca o colivie de piatră, dacă știe pentru ce suportă chinurile acestea, dacă știe că rabdă și suferă pentru o idee și un scop măreț. Revoluționarii acceptă conștient orice suferință, își jertfesc libertatea și-și primejduiesc viața, dar lor le e cu mult mai ușor decît îmi era mie în clipele acelea. Să fii arestat de ai tăi, de ai tăi !... Era ceva îngrozitor. În Ural se afla un colectiv mare de oameni, de tovarăși care credeau în mine. Și acum ? Să le fie sortit copiilor mei să crească cu convingerea că tatăl lor este un criminal ? Poate că or să-și renege tatăl — dușman al poporului ? Dar Elena, ce va crede ? La gîndul acesta, îmi mușcam buzele pînă la sînge...

Nimeni nu mă chema, nu mă întreba nimic, de parcă nici nu existam. În sfîrșit, în a cincea seară am fost condus la interogatoriu.

Un bărbat între două vîrste, cu două trese pe petlițele bluzei, mi-a poruncit să mă așez pe scaun în așa fel, încît lumina puternică a lămpii de birou să-mi cadă drept în față. Apoi a început să-mi pună tot felul de întrebări, una mai neroadă decît alta. Care serviciu de spionaj străin m-a recrutat, pentru executarea cărei misiuni concrete venisem la Baku, de la cine primisem misiunea, ce complici aveam ?

I-am răspuns laconic, căutînd să mă stăpînesc. Pînă la urmă însă mi-am pierdut răbdarea şi l-am întrebat :

— De ce vă pierdeţi vremea degeaba ? Sînt convins că nici dumneavoastră singur nu credeţi ceea ce mă întrebaţi!

— Gura ! a zbierat necunoscutul. Să nu-mi faci mie pe mieluşelul ! Noi ştim totul. Răspunde : te-ai întîlnit cu spioana engleză Alexandra Astahova ?

— Nu cu spioana engleză, ci cu lucrătorul din organele de securitate Astahova, m-am întîlnit.

— Unde şi ce anume aţi discutat ?

— Sîntem vechi tovarăşi de arme, am luptat în acelaşi regiment. A venit la hotel să mă vadă. Am vorbit despre multe, ne-am amintit de trecut...

— Numai atît ?

— Atîta tot.

— În ce scop ţi-a încredinţat Astahova unele documente strict-secrete, de importanţă statală deosebită ?

— Vă înşelaţi. Astahova nu mi-a încredinţat nici un document. Nici pomeneală n-a fost de aşa ceva.

— Astahova a mărturisit că a sustras de la secţia raională, unde a pătruns prin înşelăciune, mai multe documente secrete, pe care ţi le-a predat dumitale pentru a fi trecute peste graniţă !

— Nu ştiu ce anume v-a spus Astahova, dar n-am habar de nici un fel de documente, fie ele secrete, ori nesecrete. Am impresia că mă confundaţi cu altcineva.

— Ascultă, Silin, ai fost şi dumneata pe vremuri cekist şi ai o oarecare experienţă. Trebuie să înţelegi că în situaţia dumitale nu mai ai decît o singură ieşire — să mărturiseşti cinstit totul ! Altfel, n-o să-ţi fie moale. Cum ai ajuns dumneata odinioară în Ceka şi ce-ai făcut acolo, asta e altă chestiune. O să ne ocupăm la timp şi de treaba asta !... Mărturiseşte unde sînt documentele ? Dă-mi-le înapoi şi-ţi promit să-ţi uşurez situaţia.

— Da, am fost şi eu cekist şi am în spatele meu nu o experienţă „oarecare", ci un stagiu de peste zece ani în lupta împotriva duşmanilor revoluţiei. Căutaţi să vă lămuriţi în toate după pofta inimii, dar nu mă ameninţaţi. Nu mi-e frică. Vă atrag atenţia că dacă-mi mai vorbiţi pe tonul acesta, nu mai scot o vorbă ! Sîngele îmi fierbea în vine şi în clipa aceea nu mă mai gîndeam la urmări.

— Nu-i nimic, o să te facem noi să vorbeşti !... I-am înmuiat noi şi pe alţi eroi, mai grozavi decît tine, a spus anchetatorul şi... după ce şi-a aprins o ţigară, a adăugat : O să dai socoteală şi pentru faptele pe care le-ai săvîrşit în trecut. Pe cînd deţineai în Donbass funcţia de locţiitor al şefului de direcţie, le-ai luat apărarea sabotorilor şi contrarevoluţionarilor !

Asta era, fără îndoială, opera lui Medvedev.

După interogatoriu am fost condus în arestul comun. Nu ştiu unde era mai bine — în celula individuală sau în încăperea aceasta ticsită de oameni pînă la refuz, în care abia puteai să-ţi tragi sufletul ?

Se zice că oamenii se călesc repede în captivitate. S-ar putea să fie în oarecare măsură adevărat. După cîtva timp de convieţuire cu arestaţii, eu aş spune însă altfel — în închisoare poţi să-i cunoşti pe oameni mai repede. Ce silă îmi făceau unii dintre ei, care deţinuseră mai înainte funcţii de răspundere, şi acum se văicăreau, vărsau lacrimi şi calomniau la tot pasul pe oricine. Erau acolo însă şi oameni dîrzi, care-şi suportau cu demnitate nefericirea.

A venit toamna. În cameră s-a răcit, şi noaptea tremuram toţi de frig. Eu mai eram încă în costumul meu subţire de vară, în picioare cu pantofi şi nu aveam nimic mai gros. Mă gîndeam cu groază ce voi face, dacă voi fi trimis undeva, în ţinuturile nordice. Eram aproape sigur că voi fi dus într-altă parte...

În trei luni am mai fost interogat de trei ori — în acelaşi fel ca prima dată. În sfîrşit, într-o zi, am fost condus la Medvedev.

L-am găsit la biroul lui, îngîmfat şi plin de importanţă. Acelaşi individ cu capul mare, ras ca în palmă, cu ochi mici şi răi, ascunşi sub sprîncene stufoase, numai că obrajii lui brăzdaţi se scofîlciseră parcă şi mai tare.

— Ei, Silin, îţi mai aminteşti de vorbele mele cînd ne-am despărţit că o să ne mai întîlnim ?... Uite că ne-am întîlnit ! Stai jos şi povesteşte cum de-ai ajuns în halul ăsta ? a zis el, arătîndu-mi scaunul cu un gest larg.

Nu i-am răspuns, dar mă gîndeam : cît de josnic este individul acesta, care nu scapă prilejul să mă ironizeze nici chiar în această situaţie !...

— Jocul de-a tăcerea n-o să-ţi ajute la nimic. Mărturiseşte mai bine tot şi-ţi promit să-ţi uşurez soarta.

— Ştiţi la fel de bine ca şi mine că n-am nimic de mărturisit.

— Ai convins-o pe spioana engleză Astahova să sustragă documentele secrete şi să ţi le dea. Ai vrut să discreditezi conducerea, dar nu te-au ajutat puterile s-o faci pînă la capăt. Vremurile tale au apus demult. Vorbeşte, unde sînt documentele ? a răcnit el deodată, izbind cu pumnul în masă.

— Îmi amintesc că aveţi o voce puternică... Aşa că o supuneţi zadarnic la eforturi. Vreţi să vă răfuiţi cu mine pentru trecut — n-aveţi decît. Dar ce rost are să-mi mai aruncaţi în spinare şi tot felul de lucruri absurde ?

Îmi dădeam seama că nu mai aveam ce pierde. Să-l fac măcar acum, la urmă, să înţeleagă că el este cel mai slab dintre noi şi că nu va izbuti să mă înfrîngă...

— Ai răbdare, să-ţi opăresc întîi copitele cu apă clocotită... şi-o să vezi tu cum o să vorbeşti !... Crezi că nu te-am ghicit încă din Donbass ce poamă-mi eşti ? Mărturiseşte unde-ai ascuns documentele, altfel, îţi jur pe onoarea mea că te fac una cu pămîntul.

— Nu aveţi nici un pic de onoare şi nu mă tem de dumneavoastră !... Sînt sigur că va veni timpul să daţi socoteală pentru toate ! i-am spus eu, ridicîndu-mă în picioare.

Medvedev m-a privit cu o furie ucigătoare. Apoi a apăsat pe buton, şi cînd gardianul a intrat înăuntru, a arătat spre mine, zicînd :

— Ia-l de aici pe ticălosul ăsta !

A doua zi am fost chemat la cancelarie, unde mi s-au comunicat următoarele :

— Pentru activitate duşmănoasă împotriva regimului sovietic, colegiul special v-a condamnat, ca duşman al poporului, la zece ani deportare în lagăr, fără drept de a purta corespondenţă.

După aceea, m-au pus să semnez că am luat cunoştinţă de hotărîre.

Activitate duşmănoasă împotriva regimului sovietic ! Duşman al propriului meu popor ! Zece ani — o adevărată veşnicie ! Am primit totuşi hotărîrea cu calm — eram

pregătit sufletește pentru ea. Nici nu m-aș fi așteptat la altceva din partea lui Medvedev. Stigmatul rușinos de dușman al Puterii sovietice mă chinuia însă îngrozitor...

După ce m-am întors la închisoare, m-am gîndit, în cursul nopții, la toată viața mea — clipă cu clipă. Niciodată nu fusesem în situația de a face compromisuri cu propria mea conștiință. Mersesem pe un drum drept — îmi slujisem cinstit partidul și poporul. Atunci, de unde toate astea? În cele din urmă, am ajuns la concluzia că în țară se petreceau probabil procese foarte complicate, pe care nu le cunoșteam, sau, pe care, poate, nu le puteam înțelege...

Grupul de condamnați din care făceam și eu parte a fost îmbarcat într-un vagon de marfă cu gratii la ferestre. De-a lungul pereților se întindea un pat lat de scînduri, iar la mijloc se afla o sobă de tablă. După terminarea îmbarcării, trenul a pornit din gară, ducîndu-ne într-o direcție necunoscută...

RAZBOIUL

Meseria de inginer mi-a prins foarte bine. După un an de detențiune, lucram în atelierul nostru de mecanică, avînd dreptul de liberă circulație pe teritoriul lagărului.

Noi, cei cărora nu ne era îngăduit să purtăm corespondență, trăiam izolați cu desăvîrșire de lumea din afară. Totuși, uneori — ce-i drept, cu multă întîrziere — ajungeau și pînă la noi vești de pe „Pămîntul mare". Știam, de pildă, că nemții cotropiseră Cehoslovacia și Polonia și că în Europa începuse un război de mari proporții.

În vara anului 1941 am aflat de atacul fascist împotriva țării noastre.

Lagărul a început să freamăte de la un cap la altul ca un stup de albine în primejdie. Oameni care pînă mai ieri nu se interesau de nimic altceva decît de propria lor soartă amară, s-au trezit deodată din apatie și, uitînd de suferințele lor personale, au început să se gîndească la destinele patriei. Se arătau foarte nemulțumiți de faptul că stăteau închiși și trăiau de pomană pe socoteala sta-

tului, în timp ce poporul îşi vărsa sîngele pentru apărarea pămîntului strămoşesc. Din toate părţile au început să curgă cereri şi memorii, prin care deţinuţii — mai ales tineri şi foşti militari — cereau să fie trimişi pe front.

După cum era şi normal, înaintasem şi eu o astfel de cerere, dar zilele şi săptămînile treceau fără să primesc vreun răspuns. Aflasem de luptele grele de pe front, despre regiunile vitale ale ţării ocupate de fascişti, şi toate veştile acestea atît de dureroase ne apăsau sufletul tot mai greu.

M-am dus de mai multe ori la administraţia lagărului să cer îngăduinţa de a mă adresa instanţelor superioare. Am înaintat un memoriu Sovietului Suprem, i-am scris şi lui Stalin. Zadarnic ! Nu ştiu, ori memoriile mele nu ajungeau la destinaţie, ori cei care hotărau aceste lucruri se îndoiau dacă-mi pot încredinţa o armă...

A sosit şi iarna — aspră şi geroasă ca în Extremul Nord. Grosimea zăpezii depăşea un metru, iar gerul atingea cincizeci de grade sub zero. Toate drumurile erau închise, şi lagărul nostru îşi pierduse orice speranţă... Chiar dacă venea aprobarea, pe o astfel de vreme nu putea pleca nimeni...

Norocul mi-a surîs şi de data aceasta. În primăvara anului 1942 am intrat în primul grup de treizeci de oameni, care primiseră încuviinţarea să fie trimişi pe front.

Cu sănii trase de cîini, am ajuns pînă la cel mai apropiat aerodrom, acoperit acum de zăpadă, şi de acolo am fost transportaţi cu avioanele pe „Pămîntul mare".

Mi-e greu să vă descriu bucuria care mă cuprinsese. Eram din nou un om liber ! Faptul că-mi puteam pierde viaţa pe front nu mă înspăimînta. E o mare fericire să mori în luptă pentru patria ta !

În primul rînd, i-am scris Elenei. Creionul îmi tremura între degete, şi ochii mi se împăienjeniseră de lacrimi. Trecuseră aproape cinci ani, nesfîrşiţi şi chinuitori, de cînd nu-mi văzusem familia. De cinci ani mă gîndeam ziua şi noaptea, fără încetare, la cei dragi. Băieţii trebuie să fie mari. Egor împlinise doisprezece ani, iar Stepan — opt. Cum or arăta acum ? Nu m-or fi uitat ? Dar Elena ? Cît s-o fi canonit, sărmana, trudind din greu. Nu-i chiar atît

de simplu să fii soţia unui duşman al poporului cu doi copii pe cap ! Îmi pusesem totuşi speranţa în stoicismul şi în tăria ei de caracter. Soţia mea nu era omul care să se lase înfrînt de greutăţi. De-aş primi măcar o veste de la ei !... Deocamdată însă, lucrul acesta nu era posibil, fiindcă nu aveam încă voie să-i comunic Elenei adresa mea. Mă întrebam dacă mai locuiau în cartierul de locuinţe al uzinei...

Ne-am petrecut două săptămîni la un batalion de instrucţie, făcînd marşuri şi exerciţii de luptă. După aceea, foştii deţinuţi au fost împărţiţi pe la diferite unităţi şi trimişi în zona frontului.

Trenul nostru militar mergea încet şi se oprea îndelung prin gări, aşa că abia în aprilie am ajuns la destinaţie.

În ultimele zile ale acestei călătorii atît de tărăgănate. drumul nostru a trecut prin regiuni eliberate de curînd de sub ocupaţie. Ostaşii se uitau tăcuţi prin uşa întredeschisă a vagonului la pămîntul natal pustiit şi pîngărit de duşman, şi în ochi li se aprindeau sclipiri de ură. Oraşe transformate în ruine, sate prefăcute-n cenuşă, staţii de cale ferată cu clădirile rase pînă-n temelii — iată ce lăsaseră fasciştii în retragerea lor. Nu citisem de mult ziare şi pînă atunci nu cunoscusem multe lucruri, dar la vederea acestor distrugeri înfiorătoare, mi-am dat seama că războiul acesta era cu totul neobişnuit şi nu i se spunea degeaba „Marele Război pentru Apărarea Patriei !"...

Operaţiunea de debarcare a fost efectuată repede şi fără zgomot într-o localitate pustie, la adăpostul întunericului. După ce am străbătut vreo cincisprezece kilometri prin pădure, am ajuns în zori la linia frontului. Aici am fost întîmpinaţi de bubuitul năprasnic al salvelor de artilerie, de răpăiala mitralierelor şi a automatelor.

O paloare cenuşie s-a aşternut pe obrajii proaspeţilor ostaşi încă nedeprinşi cu lupta. Oamenii se ghemuiau fără voia lor, gata să se lipească de pămîntul salvator la prima rafală de gloanţe. În primele zile, soldatul are impresia că fiecare glonţ pe el îl caută, şi fiecare proiectil va exploda neapărat deasupra capului său. Însă, cu vremea, se obişnuieşte cu toate...

Subunitatea noastră a fost întîmpinată de comandantul regimentului, un locotenent-colonel tînăr, şi de comisarul

unității — puțin mai bătrîn decît dînsul. După un scurt miting, ni s-a distribuit mîncare, apoi am fost repartizați la companii. Abia cînd am ajuns în tranșee, am aflat că unitatea noastră face parte din frontul Briansk, comandat de generalul Rokossovski.

În ceea ce mă privește, nu eram un novice : pe vremea adolescenței mele stătusem sub focul dușmanului, participasem la nenumărate atacuri și fusesem rănit de două ori. Dar ceea ce vedeam aici nu se asemăna nici pe departe cu războiul pe care-l purtasem atunci. Pe vremea aceea, lucrurile erau cu mult mai simple — pușca, sabia, vreo zece mitraliere și cîteva tunuri cu țeavă scurtă pentru un regiment întreg — acesta era tot armamentul. Stocurile de cartușe și de proiectile, care înainte ne-ar fi ajuns pentru o lună, acum se consumau doar în cîteva minute. Zi și noapte se trăgea cu toate armele, de toate calibrele. Avioanele fasciste se roteau deasupra noastră, corectînd tirul artileriei, apoi veneau în valuri bombardierele. Tranșeele noastre erau ținute fără întrerupere sub focul tunurilor de mare calibru, și minele de aruncător explodau la tot pasul, fără să mai amintesc de mitraliere și automate, al căror clănțănit nu se potolea un minut. Gloanțele șuierau din toate părțile, revărsîndu-se ca boabele de mazăre dintr-un sac rupt. Aveai impresia că dacă ți-ai sălta numai pentru o clipă capul, ai rămîne mort pe loc. Ca să poți înfrunta toate acestea, aveai nevoie de nervi tari.

Viața își urma totuși cursul ei normal. La timpul stabilit, bucătarii aduceau în primele linii mîncarea caldă și rația de pîine proaspătă. Plutonierul companiei distribuia rația de mahorcă și mult rîvnita măsură de votcă. Oamenii mîncau, beau, fumau, și în clipele de răgaz dintre două lupte vorbeau despre lucruri cu totul diferite de preocupările lor de aici. Subiectul principal al convorbirilor noastre era casa, familia, copiii și viața pașnică de odinioară, care semăna mai mult cu un basm pe jumătate uitat...

După vreo trei zile, compania noastră a luat parte la lupte înverșunate pentru cucerirea localității Maklaki. Satul era așezat pe o colină, și nemții, care se fortificaseră bine pe poziții, controlau terenul din jur, împiedicînd cu un foc bine ochit înaintarea trupelor sovietice. De trei ori

la rînd am pornit la atac şi de fiecare dată am fost siliţi să ne retragem cu pierderi mari.

Dădea-n amurg. Înfierbîntaţi şi osteniţi de ziua grea prin care trecuseră, soldaţii şedeau în tranşee, trăgînd din ţigară. Ei socoteau că, după toate probabilităţile, în seara aceea nu se va mai repeta atacul. Deodată, din spatele poziţiilor noastre s-a auzit apropiindu-se vertiginos un şuierat năprasnic, şi nenumărate fulgere au brăzdat cerul. Dîrele de foc se înfigeau în poziţiile germane, pîrjolind totul în calea lor — case, arbori, pînă şi otava umedă de rouă. Vijelia aceasta de foc, cu totul nouă pentru noi, nu a ţinut decît cel mult zece minute, apoi s-a făcut linişte. Bateriile şi cuiburile de mitralieră inamice amuţiseră ; pretutindeni s-a aşternut o tăcere lugubră. Am pornit pentru a patra oară la atac şi am ocupat, fără să întîmpinăm vreo rezistenţă, nu numai satul, dar şi cîteva înălţimi din spatele lui. Cu prilejul acesta, am capturat numeroase trofee, lăsate de fasciştii care mai scăpaseră cu viaţă, dar, cuprinşi de panică, părăsiseră totul şi o luaseră la sănătoasa.

Atunci am văzut pentru prima oară cadavrele „neînvinşilor" soldaţi germani. Zăceau, puzderie, împrăştiate pretutindeni, în mantalele lor scurte de un verde-murdar, cu cizmele din picioare bătute în ţinte. Zăceau pe locurile pe care-i surprinsese moartea — la tunuri şi mitraliere, în cazemate, prin viroage şi rîpe acoperite încă de zăpadă. Prizonierii erau încolonaţi şi trimişi în spatele frontului, sub escorta pistolarilor noştri.

După ce ne-am consolidat poziţia cucerită, ne-am aciuiat într-o casă părăsită, ca să ne odihnim. Dar nici n-am apucat să închidem ochii bine, că ne-am trezit cu politrucul nostru, care întreba grăbit dacă se află printre noi vreun cunoscător al limbii spaniole.

M-am ridicat şi i-am spus că nu cunosc spaniola, însă vorbesc bine franceza şi cred că pot să mă înţeleg şi cu un spaniol.

Politrucul mi-a notat numele şi a plecat. După o oră a venit din nou şi m-a luat cu dînsul la statul-major al regimentului. Mi-a spus pe drum că printre prizonieri se afla şi un spaniol din Divizia Albastră, care trebuia interogat.

— De la biroul de cercetare al regimentului s-a cerut telefonic tuturor batalioanelor să caute pe cineva care cunoaşte limba spaniolă, dar nu s-a găsit nimeni. Noroc că am dat peste tine. Poate că o să te descurci cu el, a zis politrucul.

Biroul de cercetare al regimentului se găsea într-o casă de la marginea satului învecinat, rămasă ca prin minune în picioare. Acolo l-am găsit pe un maior uscăţiv, cu obraz obosit şi pleoape umflate de nesomn.

— Tovarăşe maior, sînt soldatul Silin, m-am prezentat la ordinul dumneavoastră ! i-am raportat eu după formula reglementară.

— Şezi, a zis dînsul, arătîndu-mi un scaun cu mîna. O să fie adus un prizonier spaniol... Încearcă, poate o să te înţelegi cu el... Eu m-am chinuit o groază de vreme, ba-n nemţeşte, ba-n englezeşte, dar zadarnic !...

Un soldat mărunţel, cu o barbă neagră şi deasă, a intrat în odaie, însoţit de un pistolar şi, după ce şi-a rotit ochii speriat în toate părţile, a încremenit în poziţie de drepţi în faţa maiorului.

— Spune-i viteazului acesta de fascist să ia pe loc-repaus, mi-a ordonat maiorul, cu o strîmbătură de dispreţ.

I-am vorbit spaniolului în limba franceză şi el s-a înseninat deodată la faţă.

— Da, da, vă-nţeleg ! a exclamat el.

Am aflat că era chelner de meserie, că după ce şomase vreme îndelungată, i se făcuse o propunere foarte atrăgătoare... Firește, nimeni nu le spusese la Madrid celor recrutaţi că vor lupta pe frontul rusesc, altfel el nu ar fi consimţit în ruptul capului să se înroleze în Divizia Albastră !...

— Prin urmare, nu pentru război, ci de dragul unei excursii de agrement şi-a îmbrăcat dumnealui haina de soldat şi a descins prin părţile noastre, a zis maiorul, după ce i-am tradus declaraţiile prizonierului.

Spionul clipea des, cînd a izbucnit deodată în plîns.

— În numele Sfintei Fecioare, nu mă omorîţi ! Vă spun tot ce ştiu. Acasă mă aşteaptă o mamă bătrînă, care-o să moară de foame dacă pier eu. Vă rog să nu mă-mpuşcaţi, bolborosea prizonierul printre sughiţuri.

Spaniolul ne-a dezvăluit că așa-numita Divizie Albastră, cu un efectiv de aproximativ o mie două sute de soldați și ofițeri, a fost dislocată inițial undeva prin părțile Leningradului. De curînd, batalionul din care făcea el parte fusese adus aici. Prizonierul susținea că cei mai mulți soldați din subunitatea lui căzuseră în luptele din ultimele zile și numai puțini dintre ei mai scăpaseră cu viață. El însuși se săturase pînă peste cap de război și de aceea se ascunsese într-o groapă și se predase de bunăvoie trupelor noastre.

— Minte, nemernicul ! a izbucnit maiorul, făcînd un gest cu mîna. Dar, la urma urmei, să-l ia dracul, tot nu mai scoatem nimic de la el...

După ce și-a notat numele comandantului de batalion și a mai făcut cîteva însemnări, maiorul i-a ordonat pistolarului să-l ducă înapoi pe prizonier și s-a întors spre mine. S-a interesat printre altele de unde eram și cum ajunsesem să cunosc limba franceză...

I-am povestit pe scurt viața mea, și cînd i-am spus că am fost condamnat la zece ani de deportare și am ieșit de curînd din lagăr, m-a privit lung și iscoditor.

— Zici că ai cerut să pleci voluntar pe front ? a întrebat el.

— Da, am venit cu primul grup.

— Cîte se mai întîmplă și în viața omului !... Nădăjduiesc că vei izbuti să recîștigi tot ce-ai pierdut ! Și să nu fii supărat pe destinul dumitale !...

— Nu-mi trebuie nimic, doresc numai un singur lucru — să apuc ziua victoriei și să mă-ntorc la ai mei... Cît despre supărare, nu pot să mă supăr pe propriul meu regim ! am răspuns eu.

— De, mai știi... Omul rămîne om !

— Întocmai ! i-am prins eu vorba din zbor. Omul rămîne totdeauna om, chiar și în lagăr !

Aceasta a fost prima mea întîlnire cu maiorul Titov, șeful biroului de cercetări al regimentului nostru.

Peste trei luni ne-am văzut din nou, de data aceasta însă în cu totul alte împrejurări.

În răstimpul acesta, trupele noastre înaintau, luptînd, spre apus. Cîștigam teren destul de încet, totuși, înaintam. În iulie, corpul nostru de armată, alcătuit din trei divizii

de infanterie, din cîteva unităţi de artilerie şi două regimente de tancuri afectate în mod special corpului nostru, a făcut un salt puternic, zdrobind o grupare fascistă şi, după ce a străbătut în două zile o distanţă de şaizeci de kilometri, a pătruns într-o vale largă, brăzdată de coline. Acolo, inamicul, folosind avantajele terenului, îşi crease o apărare puternică.

Să-l zvîrlim de pe poziţii printr-un atac frontal nici nu era de gîndit. Unităţile noastre s-au oprit şi s-au îngropat la pămînt. Acţiunile de luptă au luat aspectul unui război de poziţie. Venise vremea ca cercetaşii să-şi spună cuvîntul.

Din tranşeea în care mă aflam, vedeam cum în fiecare noapte echipele de cercetări porneau să se strecoare în spatele liniilor inamice ca să captureze o „limbă". În zorii zilei, unii se întorceau cu mîinile goale, în timp ce alţii îşi găseau moartea în vreo ambuscadă a inamicului sau nimereau în cîmpurile de mine şi săreau în aer. În ciuda tuturor străduinţelor, cercetaşii nu izbuteau să aducă nici o „limbă".

Ca lucrător vechi al organelor de informaţii, nu puteam să asist indiferent la incursiunile nereuşite ale tovarăşilor noştri. Zi şi noapte mă frămîntau gîndurile şi-mi făuream zeci de planuri. Dar ce puteam să fac eu, un simplu soldat din compania întîi, batalionul trei al regimentului două sute treizeci şi şase infanterie ?

O dată, într-un moment de acalmie, m-am pomenit în tranşee cu politrucul Golobkov. Tînărul acesta absolvise chiar în ajunul războiului institutul „Bauman", şi de cînd aflase că eram şi eu inginer, venea adesea să schimbe cîte o vorbă cu mine.

— Ei, cum luptăm, tovarăşe inginer, şi cum stăm cu sănătatea ? m-a întrebat el, întinzîndu-mi punga de tutun.

— De luptat, luptăm destul de bine, şi sănătatea e-n ordine, dar cu cercetarea stăm prost, tovarăşe politruc, i-am răspuns eu.

— Cum adică, prost ?

— Foarte simplu, pierdem oamenii fără nici un rost şi nu reuşim să capturăm nici o „limbă" !... Nu ştiu dacă v-a spus cineva, dar pe vremuri eu am lucrat ca cekist. E drept că nu mă prea pricep într-ale milităriei, dar lucră-

torii din domeniul informativ se deosebesc de ceilalţi oameni printr-un mod de gîndire aparte, poate din cauza unei deformaţii profesionale. Mie, de pildă, mi se pare că nu e bine să se trimită în fiecare noapte oameni în spatele frontului inamic...

— Păi ce poţi face altceva ? Avem nevoie de o „limbă".

— Bine, dar „limba" nu e un scop în sine ! Importante sînt informaţiile pe care le poate furniza. Nu-i aşa ?

— Desigur...

— În cazul acesta, eu unul aş organiza altfel toată treaba asta.

— Şi cum anume ?

— Cred că ar trebui alcătuită o echipă puternică, formată din oameni de nădejde, dintre care unul să cunoască bine limba germană. Echipa să fie dotată cu o staţie de radio şi să fie trimisă în spatele liniilor inamicului fără a i se cere să se înapoieze imediat. Dacă pune mîna pe un soldat neamţ sau, şi mai bine, pe un ofiţer, să-l interogheze pe loc şi să transmită prin radio informaţiile necesare. În afară de asta, oamenii din echipă să facă cercetare şi prin observare — să identifice numerele unităţilor, să afle cîte sînt, să precizeze amplasamentele gurilor de foc. Să supravegheze drumurile, să urmărească deplasarea unităţilor inamicului, a tehnicii de luptă şi a coloanelor de transport. Şi mai ales — să rămînă acolo cît se poate de mult ! Iar la întoarcere, n-au decît să aducă şi o „limbă" cu ei...

Golobkov a căzut pe gînduri.

— Interesant, a zis el după o tăcere îndelungată. Dar... poate că la comandament se socotea că e mai indicat ca cercetarea să fie organizată aşa şi nu altfel !... Statele-majore au doar cîte o secţie de cercetare cu cadre calificate... Totuşi, ia spune, vrei să raportez conducerii despre propunerea dumitale ?

— Raportaţi.

Golobkov mi-a lăsat un ziar nou şi a plecat.

Şedeam culcat pe fundul tranşeei şi cu cît mă gîndeam mai adînc la convorbirea mea cu politrucul, cu atît mai tare mă cuprindea o dorinţă arzătoare să organizez o acţiune de cercetare în imediata apropiere a spatelui liniilor nemţeşti. Dacă aş fi şeful cercetării de la divizie sau chiar

de la regiment, îmi ziceam eu, aş încerca neapărat această soluţie ! Firește, succesul depindea de oamenii aleşi pentru îndeplinirea unei astfel de misiuni. Nu poţi să trimiţi pe oricine. Aici se cere agerime, ingeniozitate şi experienţă. Riscul este mare fiindcă echipa ar putea să fie nimicită, ori să cadă în mîna fasciştilor. Dar războiul nu-l poţi face fără riscuri bine justificate !...

A doua zi dimineaţa am fost chemat din nou la statul-major al regimentului. Maiorul Titov mă aştepta în faţa uşii. În apropiere, am zărit un autoturism gata de plecare.

— Bună, Silin ! Urcă-te-n maşină să mergem la comandamentul corpului. Sîntem aşteptaţi, a spus el.

Pe drum, Titov mi-a relatat că raportase despre propunerea mea la secţia de cercetare a diviziei, iar cei de acolo informaseră corpul de armată. Propunerea stîrnise interes, şi Titov primise ordin să se prezinte la comandament împreună cu mine.

— Eu cred că merită să încercăm... Mai ales că riscăm zilnic viaţa a zeci de ostaşi dintre cei mai buni, trimiţîndu-i la nemţi... În caz de reuşită, am putea realiza lucruri mari ! a spus Titov, parcă vorbind cu sine însuşi.

Era o dimineaţă caldă şi însorită. Pe cînd treceam printr-o pădure, maiorul a ordonat şoferului să oprească lîngă un pîrîiaş şi s-a dat jos să bea apă. Din coroana copacilor răsuna ciripitul păsărilor. Titov a rămas multă vreme nemişcat, ascultînd cîntecul, apoi s-a întors, a trîntit mînios portiera, şi maşina a pornit mai departe...

Cît de bine îl înţelegeam !... Totdeauna se întîmplă aşa : stai în prima linie, sub focul inamicului şi uiţi de toate. Dar ajunge să te duci puţin mai încolo, să priveşti cîmpul acoperit cu iarbă, să simţi în nări minunata mireasmă a florilor şi să auzi păsările cîntînd, că în conştiinţa ta se şi trezeşte un simţămînt de revoltă, un fel de protest. Omul e născut pentru viaţa paşnică şi pentru bucurii, el este făcut să creeze, nu să-i extermine pe semenii săi !...

Şeful secţiei de cercetare a corpului de armată era un colonel încă tînăr, care, prin înfăţişarea sa, mi-a amintit de Vlasov, fostul meu comisar din timpul războiului civil. Colonelul ne-a invitat să ne aşezăm, apoi s-a întors spre mine :

— Tovarăşe Silin, te rog să ne expui mai amănunţit planul pe care-l propui.

Pe măsură ce-mi dezvoltam ideile, colonelul mă aproba, dînd din cînd în cînd din cap şi, după ce am terminat, a spus :

— Planul e bine gîndit, iar aducerea lui la îndeplinire ţi-o încredinţăm chiar dumitale. De acord ?

— Bine, dar nu vi s-a raportat că eu am fost eliberat de curînd din lagăr ? am întrebat eu.

— Ba da. Însă acum eşti ostaş şi, pe deasupra, un lucrător de informaţii cu experienţă. Sînt convins că o să-ţi faci datoria în mod cinstit. Unele detalii le vom mai discuta mai tîrziu. O să-ţi alegem oameni destoinici, iar maiorul Titov va asigura trecerea peste linia frontului.

— Vă mulţumesc pentru încredere !... Puteţi fi sigur că voi face tot ce-mi stă-n putinţă, am răspuns eu, copleşit de emoţie.

— De asta sîntem siguri ! a zis colonelul, zîmbind. Ai vreo dorinţă ?

— Da, am răspuns eu. Vă rog să mă ajutaţi să-mi găsesc familia. Înainte de arestarea mea, soţia şi copiii au rămas în Ural. Pe atunci stăteam în cartierul de locuinţe al uzinei. Le-am scris trei scrisori la care n-am primit nici un răspuns...

— Bine, să încercăm ! Colonelul şi-a notat cîteva date despre Elena şi m-a lăsat să plec.

Nu m-am mai întors la unitate. Restul zilei mi l-am petrecut punînd la punct detaliile viitoarei mele acţiuni, împreună cu căpitanul Mosleakov, ajutorul şefului secţiei de cercetare a corpului de armată. Căpitanul era un bun cunoscător al situaţiei din sector şi mi-a făcut o mulţime de recomandări foarte folositoare. În aceeaşi seară mi i-a prezentat pe însoţitorii mei.

Erau şase : Zamarenov — un radiotelegrafist încă foarte tînăr, translatorul Levin — un vlăjgan deşirat, cu ochelari, şi patru soldaţi, cu feţele bronzate, anume Şumakov, Sajin, Agafonov şi Kostenko, toţi din compania de cercetare. Fuseseră de nenumărate ori în spatele frontului duşman sub conducerea lui Şumakov.

Armamentul nostru se compunea din automate, pumnale şi grenade. Am pus în raniţe muniţia de rezervă,

pastilele de spirt, ceva medicamente, conserve şi pesmeţi pentru cinci zile.

— Dacă staţi mai mult, vă procuraţi singuri hrana, a spus căpitanul în timp ce ne controla echipamentul.

În plus, am fost dotaţi cu lanterne de semnalizare, rachete şi costume de masacre. După aceea, am plecat la statul-major al regimentului, însoţiţi de căpitanul Mosleakov.

Titov ne-a trimis la masă şi ne-a ordonat să ne culcăm.

— Trecerea e fixată pentru ora două. O să vă trezim la timp, a spus el şi a ieşit din odaie, lăsîndu-ne singuri.

Nu puteam să adorm, deşi nu-mi era frică şi nici emoţii prea grozave nu aveam. Tovarăşii mei sforăiau de zor, în timp ce eu mă gîndeam la Elena şi la copii. Nu ştiu de ce, dar de data aceasta eram convins că în curînd voi primi veşti de la ei. Furat de gînduri, nici nu mi-am dat seama cum s-au scurs orele şi a venit vremea plecării.

Spre norocul nostru, cerul se acoperise între timp şi luna se ascunsese în nori. Trebuia să ne grăbim. Ne-am îmbrăcat şi am pornit spre linia întîi. Pe drum, Titov, care ne conducea, şi-a desprins revolverul de la şold şi mi l-a întins împreună cu două încărcătoare pline :

— Ia-l, Silin, poate că o să ai nevoie de el !...

O scurtă strîngere de mînă însoţită de urări de succes şi iată-ne coborînd tîrîş în viroagă. În frunte mergea Şumakov, după el, Sajin, apoi radiotelegrafistul, translatorul şi cu mine. Agafonov şi Kostenkov veneau ultimii.

Din cînd în cînd, nemţii lansau rachete luminoase. Atunci, ne lipeam una cu pămîntul, după ce aşteptam cîteva clipe, porneam din nou la drum. Am mers astfel vreo patruzeci de minute, care ni s-au părut o veşnicie. În sfîrşit, Şumakov s-a ridicat într-un cot şi printr-un semnal dinainte stabilit ne-a dat de înţeles că trecusem de linia frontului. Ne-am oprit, cu auzul încordat. În jurul nostru domnea liniştea, numai de departe răzbătea pînă la noi răpăitul mitralierelor. Ne-am înfundat în tufişuri şi ne-am întins în iarbă să ne odihnim puţin...

Ne-am băgat cu lanterna sub foaia de cort şi am stabilit pe hartă locul unde ne aflam. I-am ordonat radiotelegrafistului să raporteze la comandament că ajunsesem cu

bine la destinaţie şi să verifice cu acest prilej funcţionarea staţiei de radio.

Mesajul cifrat a fost recepţionat de ai noştri, care ne-au urat succes. Legătura cu comandamentul era asigurată.

Către ziuă, s-a pornit o burniţă măruntă. Undeva, în faţa noastră, se auzea un huruit de motoare. Prin urmare, harta pe care am întocmit-o eu era exactă — şoseaua trecea destul de aproape de locul unde ne aflam.

Însoţit de Şumakov şi Agafonov, ne-am tîrît spre şosea, apoi ne-am adăpostit într-o rîpă şi am început să urmărim tot ce se întîmplă în jur. De-a lungul şoselei era o animaţie specifică frontului. Autocamioane, turisme, motociclete circulau în foarte mare număr în ambele sensuri, încrucişîndu-se pe alocuri cu cîte un tanc sau autotun. Pesemne că nemţii se simţeau în absolută siguranţă în spatele liniilor lor, fiindcă nu am descoperit nicăieri nici o patrulă.

A mai trecut un ceas şi, cîtva timp, şoseaua a rămas pustie. Deodată, lîngă noi a răsărit ca din pămînt un soldat german, descheiat la veston, cu automatul la spate. Mergea fără grijă, fluierînd încet o melodie. La un moment dat, s-a oprit, s-a uitat în toate părţile, apoi şi-a pus automatul pe iarbă şi a intrat într-un tufiş.

Am schimbat repede o privire cu ceilalţi. Un prilej mai bun nici că se putea. Neamţul venise singur la noi! Şumakov m-a întrebat din ochi dacă poate să acţioneze. Am încuviinţat din cap şi l-am văzut pornind pe brînci spre soldatul inamic, împreună cu Agafonov.

O izbitură seacă, urmată de un suspin, apoi un zgomot scurt de luptă, şi neamţul zăcea legat cu un căluş în gură.

L-am cărat tustrei în pădure, i-am scos căluşul, şi cu ajutorul lui Levin am început să-l interogăm.

Neamţul s-a dovedit înţelegător şi a răspuns cu destulă uşurinţă la tot ce-l întrebam. Astfel, am aflat că divizia lui fusese adusă de curînd din sudul Franţei şi că, în general, în ultimul timp, pe frontul nostru erau transportate noi unităţi din Franţa, Ungaria, ba chiar şi din Africa de Nord. Nu mai departe decît cu trei zile în urmă sosiseră direct din Africa o altă brigadă de tancuri şi un regiment de pionieri. Se construia în mare grabă a doua linie de

apărare... Prizonierul nostru ne-a comunicat multe lucruri interesante.

Radiotelegrafistul Zamarenov a cifrat informaţiile mai importante, şi-a acordat emiţătorul şi le-a transmis la comandament.

— Colonelul ne mulţumeşte şi întreabă cum ne simţim. Ce să-i spun ? Zamarenov şi-a scos, zîmbind, căştile de la urechi.

— Raportează că ne simţim excelent şi că totul merge bine ! Sîntem convinşi că ne vom îndeplini cu succes misiunea, i-am răspuns eu.

Să rămînem pe loc era primejdios, fiindcă puteam fi reperaţi de serviciul de interceptare-radio al duşmanului. În plus, nemţii îl vor căuta probabil şi pe soldatul dispărut fără urmă. Ţinînd seama de toate astea, ne-am hotărît să ne îndepărtăm şi mai mult de primele linii, mai ales că, după socotelile mele, în felul acesta ne expuneam mai puţin şi totodată căpătam posibilitatea să acţionăm cu mai multă uşurinţă.

Bine, dar ce să facem cu neamţul ? Conştiinţa nu ne îngăduia să ucidem un om dezarmat, aşa că după o scurtă chibzuială ne-am hotărît să-l luăm cu noi. I-am ordonat lui Kostenko să-l ţină mereu sub ochi, iar cu ajutorul lui Levin l-am prevenit pe prizonier că dacă va face un zgomot cît de mic sau va încerca să fugă, îl aşteaptă glonţul.

Noul nostru adăpost, în care ne-am strecurat toţi, pe rînd, era foarte potrivit. De data aceasta, ne-am instalat într-un lăstăriş, la picioarele unei coline. De acolo puteam să observăm de la o distanţă de 200—300 de metri orice apropiere eventuală a vreunui inamic, iar, la nevoie, aveam posibilitatea să ne retragem neobservaţi printr-o vîlcea. Nu intenţionam să angajăm lupta cu duşmanul.

În noaptea a treia, abia adormisem aproape de revărsatul zorilor, că m-a trezit un zgomot ciudat. L-am zărit pe Kostenko în genunchi, ştergîndu-şi pumnalul de iarbă...

— Ce e, ce s-a-ntîmplat ? l-am întrebat eu, ridicînd capul.

— A vrut s-o şteargă, nemernicul, mi-a răspuns Agafonov. Îşi dezlegase picioarele şi se şi îndepărtase pe brînci cu vreo zece metri de noi. Noroc că l-a ajuns Kostenko

la timp, altfel am fi fost nevoiți să-l găurim cu o rafală de automat și s-ar fi stîrnit o horă... să te ții !

Cadavrul neamțului ucis zăcea la vreo zece pași de noi.

„Uite unde poate să ducă mila ! mi-am spus eu. Dacă ar fi ajuns în liniile fasciștilor, aceștia nu ne-ar fi cruțat!..."

Somnul nu se lipea de mine, cu toate că mă simțeam foarte obosit. Toată noaptea m-am furișat împreună cu Șumakov prin preajma fortificațiilor germane și ne-am întors spre ziuă. Alimentele erau pe sfîrșite și trebuia să ne gîndim la întoarcerea în liniile noastre. Dar cum să te înapoiezi cu mîinile goale ? Nădăjduiam totuși să punem mîna pe un ofițer de stat-major sau, în cel mai rău caz, pe un gradat. Trebuia să luăm o hotărîre. L-am chemat pe Șumakov, care era cel mai încercat și mai curajos dintre toți tovarășii noștri și i-am spus :

— Nu ne-am îndeplinit misiunea pînă la capăt, deși e timpul să pornim înapoi... În situația noastră nu avem decît două soluții : sau să organizăm o ambuscadă la șosea ca să capturăm un ofițer, sau să atacăm comandamentul unității fasciste pe care l-am identificat în cursul nopții. Să punem mîna pe documentele lor și să capturăm, dacă va fi posibil, și un ofițer, după care să pornim la drum. Ce părere ai ?

— Eu sînt pentru ambuscadă ! a răspuns Șumakov, fără să stea pe gînduri. Am putea să atacăm și comandamentul, doar ai văzut și dumneata ce pază slabă e acolo... dar o să iasă un tărăboi, nemții vor porni pe urmele noastre și n-o să mai putem trece dincolo. Dacă ambuscada nu dă rezultate, se schimbă lucrurile... atunci vom încerca și cealaltă variantă !...

Era un răspuns înțelept. Am adunat oamenii și am stabilit împreună planul de organizare al ambuscadei.

Pe înserate, l-am îmbrăcat pe Levin în uniformă germană, i-am dat un automat de captură și i-am confecționat și un steguleț asemănător cu fanioanele agenților de circulație germani de la încrucișările de drumuri și de la punctele de control. După ce s-a întunecat, am plecat cu toții spre șosea. În drum, era să dăm de bucluc. Dacă Șumakov n-ar fi fost destul de atent, totul s-ar fi terminat în modul cel mai tragic.

La o depărtare de vreo trei sute de metri de şosea a apărut pe neaşteptate un grup de nemţi. Cu trei zile în urmă, în sectorul acesta nu fusese nimeni, aşa că mărşăluiam fără nici o grijă.

Şumakov a auzit însă vorbă nemţească, s-a tras repede înapoi şi ne-a făcut semn să ne culcăm la pămînt. Am fost nevoiţi să ne retragem tîrîş şi să schimbăm direcţia.

Să te tîrăşti !... Numai cine s-a tîrît măcar o dată pe burtă, peste bolovani, muşuroaie şi mărăcini, ştie ce înseamnă asta...

Înaintam anevoie, cu mii de precauţii, aşa că am ajuns la şosea abia pe la trei. Vara se luminează devreme, trebuia să ne grăbim, să alegem un locşor potrivit, cu un cîmp de vedere bun, de unde să putem duce, la nevoie, cît mai departe de şosea, maşina sau motocicleta capturată.

Ne-am petrecut toată ziua culcaţi într-un şanţ. Soarele dogorea, era foarte cald, însă, de teamă să nu fim descoperiţi, nu făceam nici o mişcare. Pe şosea treceau fără întrerupere coloane de maşini şi tancuri, dar nouă ne trebuia cu totul altceva.

Dădea-n amurg. Tocmai voiam să ne retragem spre adăpost, cînd am zărit de departe un autoturism.

L-am ghiontit cu cotul pe Levin, care era întins alături. El şi-a luat fanionul, a ieşit în mijlocul drumului şi i-a făcut semn maşinii să oprească. Deşirat cum era, cu ochelarii pe nas şi cu automatul nemţesc la spate, Levin semăna leit cu un friţ.

Şoferul a frînat brusc, şi maşina s-a oprit...

Levin a salutat milităreşte şi a pus mîna pe mînerul portierei. Unul dintre ofiţerii din maşină a început să vocifereze scandalizat, dar în secunda următoare, cei patru cercetaşi ai noştri au apărut pe şosea cu automatele gata de tragere. Am deschis portierele de ambele părţi, Kostenko i-a dat şoferului o lovitură cu patul armei, s-a aşezat la volan, iar ceilalţi trei s-au urcat şi ei în maşină. Deodată, s-a auzit o împuşcătură, şi Sajin s-a prăbuşit la pămînt, ţinîndu-se cu mîinile de abdomen...

Conform planului, eu şi cu Zamarenov trebuia să acoperim retragerea echipei cu ofiţerul capturat, dar cînd l-am văzut pe Sajin zvîrcolindu-se într-o baltă de sînge, i-am strigat lui Zamarenov să mă urmeze şi am alergat

în ajutorul tovarășului rănit. L-am ridicat amîndoi de jos, l-am dus în șanț și am încercat să-i oprim sîngele. Zamarenov și-a scos pachetul individual de pansament și s-a apucat să-i bandajeze rana, dar fără succes, fiindcă sîngele răzbea continuu prin tifon. Sajin gemea încet, cu ochii închiși.

Săltînd peste hopuri, autoturismul a trecut în viteză pe lîngă noi și a dispărut în vîlcea. Trebuia să ne retragem și noi cît mai repede, fiindcă nemții puteau să apară pe șosea în orice clipă.

Zamarenov l-a luat în spinare pe Sajin și a pornit tîrîș spre viroagă. Eu am mai așteptat puțin, mi-am aruncat ochii în ambele sensuri ale drumului, apoi am pornit după ei.

În sfîrșit, am ajuns la punctul de adunare. În autoturism se aflau doi ofițeri nemți — un colonel mai în vîrstă, cu ochelari, și la gît cu crucea de fier, și adjutantul său, un locotenent-major tinerel și bucălat. Ai noștri îi scoseseră afară și-i întinseseră pe iarbă, legați fedeleș. Locotenentul-major avea fața plină de sînge. Șoferul neamț murise.

Levin mi-a întins o servietă doldora de hîrtii.

— Cred că am pus mîna pe un mare grangur !... Colonelul Schmidt este șeful de stat-major al diviziei, iar în servietă sînt hîrtii și documente operative importante.

Sajin a gemut de durere.

— Cîinele, l-a nenorocit de tot pe bietul băiat ! a spus, mînios, Șumakov, dînd un picior adjutantului.

În portbagaj am găsit și cîteva provizii — conserve, o găină friptă, șuncă, pîine, mai multe sticle de vin, ba chiar și coniac franțuzesc. Un termos mare era plin cu ceai îndulcit.

Alimentele veniseră la timpul cel mai potrivit. Nu mîncasem de dimineață nimic și, de fapt, nu ne mai rămăseseră decît cîțiva pesmeți uscați. Am destupat sticla cu coniac și am tras fiecare cîte-o înghițitură, apoi am îmbucat cîte ceva și ne-am pregătit de drum spre bîrlogul nostru.

— Orice-ați zice, eu n-am de gînd să-l car în spinare pe ticălosul ăsta, a spus Șumakov, arătîndu-l pe locotenentul-major neamț. Ne ajunge colonelul !...

Am înclinat capul în semn de încuviinţare.

I-am îngropat pe şofer şi pe locotenentul-major, am luat armele şi restul de provizii, apoi am pornit la drum, mergînd încet şi ducîndu-l pe Sajin, pe rînd.

Nu avea nici un rost să traducem documentele găsite în servietă şi să transmitem prin radio conţinutul lor, mai ales că ofiţerul neamţ se afla teafăr în mîinile noastre. Lucrul cel mai însemnat era să-l transportăm viu şi nevătămat peste linia frontului.

I-am dat ordin lui Zamarenov să transmită la comandament vestea capturării colonelului şi a documentelor şi să ceară aprobarea de a ne reîntoarce la unitate. Ni s-a răspuns afirmativ.

În noaptea aceea nu am reuşit să trecem dincolo. Înainte de a ne apropia de primele linii, a început să se lumineze de ziuă. Am fost nevoiţi să ne întoarcem şi să ne pitim în tufişuri.

Ziua a fost foarte zbuciumată. Auzeam mereu tropăit de cizme cazone şi crîmpeie de fraze nemţeşti. Probabil că pe undeva prin apropiere se afla o potecă pe care nu o observasem la lumina slabă a zorilor. Situaţia era cu atît mai gravă, cu cît Sajin gemea într-una, iar colonelul putea şi el să ţipe după ajutor. E drept că Agafonov nu-l slăbea din ochi, ţinînd pumnalul la îndemînă, iar Levin îi pusese în vedere prizonierului că la cea mai mică mişcare va fi ucis. Dar ce garanţie aveam noi că ofiţerul german nu va încerca o ultimă şansă ?

Însă totul a mers bine. Germanii nu au auzit gemetele lui Sajin, iar Schmidt nu a ţipat. Pe la miezul nopţii am început să ne strecurăm spre primele linii.

I-am încredinţat lui Şumakov servieta şi i-am dat ordin să pornească înaintea tuturor, să ajungă cu orice preţ la ai noştri şi să predea documentele maiorului Titov personal.

— Nu te uita înapoi şi nu ne duce grija, trebuie să ajungi dincolo cu orice preţ ! i-am şoptit eu.

Şumakov mi-a făcut semn cu capul că a înţeles şi s-a mistuit în întuneric. Acum, în frunte mergea Kostenko. După el, se tîra Agafonov, împingîndu-l din urmă pe colonelul legat. Zamarenov şi Levin îl duceau pe Sajin, întins

pe o foaie de cort. Eu am rămas ultimul, ca să acopăr cu foc retragerea echipei în caz de nevoie.

Am coborît neobservaţi pînă în „ţara nimănui" — fîşia neutră dintre linii. Aici era o lumină ca ziua, nemţii lansau neîncetat rachete luminoase, ţinînd fîşia aceasta îngustă de teren sub tirul năprasnic al mitralierelor şi al aruncătoarelor de mine. Părea de neînchipuit ca cineva să răzbească teafăr prin perdeaua aceasta de foc. Dar să ne întoarcem din drum ar fi fost şi mai rău, fiindcă am fi căzut cu siguranţă în mîna fasciştilor. Nu ne rămînea decît să riscăm — toţi am înţeles asta... Kostenko a pornit şi mai înverşunat înainte, urmat de ceilalţi. Şumakov nu se mai vedea nicăieri...

Deodată, un foc vijelios s-a prăvălit dinspre liniile noastre asupra liniilor nemţeşti. Se părea că Şumakov ajunsese la ai noştri şi informase comandamentul despre situaţia grea în care ne găseam. Peste cîteva minute ne aflam şi noi în tranşeele noastre. Două mîini puternice m-au înşfăcat şi m-au tras la adăpost.

— Unde-s ceilalţi ? am întrebat eu cu respiraţia întretăiată.

Titov m-a strîns la piept şi m-a sărutat.

— Bravo, v-aţi îndeplinit minunat misiunea ! Vă aduc mulţumiri din partea comandamentului.

— Slujesc Uniunea Sovietică ! am răspuns eu.

Jos, pe fundul tranşeei, zăcea trupul neînsufleţit al lui Sajin. Murise, sărmanul, pe drum. O sanitară îl bandaja pe Agafonov, rănit la picior. Culcaţi într-o rînă, Kostenko, Zamarenov şi Levin trăgeau cu nesaţ din ţigară. Colonelul Schmidt nu era prin preajmă — se vede că-l duseseră la comandament.

Şumakov s-a apropiat şi mi-a strîns cu putere mîna, fără să spună un cuvînt.

— Acum, să mergem la biroul meu ! ordonă Titov. Ce zici, Agafonov, vii cu noi sau vrei să te trimit la batalionul sanitar ?

— Merg cu dumneavoastră, tovarăşe maior ! Agafonov încercă să se scoale, dar nu reuşi.

— Da, frăţioare ! O să trebuiască să stai niţel şi pe la batalionul sanitar ! zise Titov, după care îi ordonă locotenentului să-l trimită pe Agafonov la tratament.

La biroul de cercetare al regimentului, Titov ne-a invitat la cină. I-a cerut agentului de legătură să aducă tot ce găseşte de mîncare, şi pe masă au apărut, rînd pe rînd : friptură de porc cu garnitură de cartofi, conserve, salam şi votcă.

— Mîncaţi, băieţi, nu vă sfiiţi ! ne îmbia maiorul, umplîndu-ne paharele.

Flămînzi cum eram, n-am aşteptat să ne spună de două ori şi am prins a înfuleca cu poftă bucatele.

Dimineaţa, după o consfătuire îndelungată, Titov ne-a încunoştinţat că ni s-au acordat şase zile de odihnă.

— O să vă duceţi în Poiana Lunii. E un loc minunat, aproape de aici ! Acolo o să vă odihniţi şi-o să vă recăpătaţi forţele, a spus el.

Am plecat seara, cu o maşină de ocazie, şi după ce am parcurs vreo patruzeci de kilometri, şoferul a oprit maşina la o răscruce şi ne-a explicat cum putem să ajungem la casa de odihnă „Poiana Lunii".

După o oră de mers, am dat de o poiană întinsă, plină cu flori. De după un pîlc de pomi, pe o movilă, se ridica o clădire albă, scăpată ca prin minune de urgia războiului.

La casa de odihnă am fost întîmpinaţi ca nişte oaspeţi dragi, ni s-au adus rufe curate, pijamale şi ne-au invitat să facem cîte un duş şi să trecem pe la frizerie. După terminarea acestor „formalităţi", am fost conduşi în sufragerie.

Mesele erau gătite ca în vremuri de pace : feţe de masă albe, şerveţele, farfurii şi tacîmuri. La micul dejun ne-au servit chifle proaspete, unt, salată şi cacao. Nu ne venea să credem că poate să existe aşa ceva atît de aproape de front...

Odaia noastră era la fel de frumoasă — paturi cu aşternut moale şi lenjerie curată. Într-un cuvînt, ca în basme !

Mai tîrziu am aflat că basmul devenise realitate datorită generalului nostru, comandantul corpului de armată. Din ordinul lui, intendenţii au găsit în spatele frontului o clădire potrivită, şi în orele de răgaz şi acalmie o transformaseră într-o casă de odihnă. Aici erau trimişi ofiţerii şi soldaţii după îndeplinirea unor misiuni mai dificile, precum şi cei cu sistemul nervos şubrezit. Pe front se întîmplă uneori ca pînă şi oamenii cei mai neînfricaţi şi

mai stăpîni pe sine să dea semne de scrînteală, „strechea focului", cum i se spune în glumă pe acolo.

O scurtă relaxare ! Cît de importantă e ea pentru un luptător !

În Poiana Lunii se aflau la odihnă vreo treizeci de oameni. Nici unul nu purta uniformă. Toţi umblau în pijamale, aşa că nu puteai să-ţi dai seama de gradele şi specialitatea lor. Fiecare se distra în felul său.

Kostenko, Zamarenov şi Levin jucau cărţi cît e ziua de lungă. Eu şi cu Şumakov făceam plimbări prin poiana care, datorită frumuseţii sale şi liniştii reconfortante din jur, îşi îndreptăţea cu totul numele de Poiana Lunii.

Şumakov, siberianul acesta tăcut şi grav de obicei, care pînă la vîrsta de treizeci şi cinci de ani nu cunoscuse decît o singură pasiune — vînătoarea, se dovedi un tovarăş de nădejde şi un prieten devotat. La casa de odihnă ne-am apropiat şi mai mult unul de altul şi într-un moment de sinceritate, mi-a spus :

— Aş vrea să-ţi destăinuiesc ceva... Poate că nu s-ar cădea, însă nu pot altfel. Cînd ne pregăteam pentru misiunea din spatele liniilor inamicului, maiorul Titov m-a chemat la dînsul şi mi-a zis : „Ascultă, Şumakov, conducerea acţiunii o va prelua Silin. Cu toate că-i un simplu soldat, are o bogată experienţă ; în trecut a fost cekist. Vreau să ştii că Silin a stat cinci ani în lagăr şi abia de curînd a fost pus în libertate"... Mărturisesc că nu prea mi-a plăcut treaba asta. Îţi dai şi tu seama, în spatele frontului inamic ţi se pot întîmpla multe !... Şi uite că-l pun şef de echipă pe un om care abia a scăpat din lagăr... Dar chiar din ziua următoare m-am convins că nu avea rost să te supraveghez !...

Trebuie să recunosc că vorbele acestui cercetaş atît de renumit mi-au făcut plăcere.

A treia sau a patra zi după sosirea noastră, la casa de odihnă a venit şi colonelul Sadovski, şeful secţiei de cercetare a corpului de armată. Colonelul ne-a chemat în vestibul şi a dat mîna cu fiecare.

— Bravo, flăcăi ! ne-a spus el. Documentele pe care le-aţi capturat sînt foarte importante. De altfel, şi colonelul Schmidt e o adevărată comoară ! Am venit anume pentru voi, să vă aduc o bucurie...

La rugămintea lui, întregul personal aflat la odihnă s-a adunat în sufragerie, şi Sadovski a dat citire ordinului prin care ni se conferea diferite distincţii. Eu, Şumakov şi Sajin (ultimul, post-mortem) am fost decoraţi cu ordinul „Steaua Roşie", iar ceilalţi tovarăşi din echipa noastră, cu medalia „Pentru vitejie".

Cînd Sadovski şi-a luat rămas bun, mi-a ordonat ca după expirarea zilelor de odihnă să mă prezint la dînsul.

Fusesem, pe vremuri, decorat de două ori, dar de data aceasta, înalta distincţie pe care o primisem mă făcuse să înţeleg şi să simt că intrasem iar printre luptători.

DIN NOU LA DATORIE

Sadovski m-a încadrat în secţia de cercetare a corpului de armată, ceea ce era dovada unei mari încrederi. Deşi simplu soldat, deţineam o funcţie de ofiţer şi conduceam un sector al cercetării în spatele frontului inamic. Tovarăşii de muncă mă porecliseră în glumă „ofiţerul neconfirmat" Silin şi mă tratau cu multă atenţie. Atmosfera din serviciul nostru era sobră şi foarte plăcută.

Activitatea mea s-a dovedit extrem de interesantă. La mine, se concentrau din diferite surse tot felul de informaţii în legătură cu inamicul. Comandanţii detaşamentelor de partizani, ilegaliştii şi oamenii strecuraţi anume în spatele liniilor nemţeşti ne informau despre deplasarea trupelor duşmanului, despre sosirea de noi unităţi nemţeşti în sectorul frontului nostru, despre materialele transportate pe calea ferată şi despre multe altele. Informaţii preţioase primeam şi de la cetăţenii sovietici de rînd. Cîte unul dintre ei străbătea linia frontului, riscîndu-şi viaţa, ca să ne aducă ştiri de o deosebită valoare.

Înainte de a lucra aici nici nu-mi închipuisem măcar că activitatea noastră de cercetare în spatele frontului nemţesc era atît de bine organizată. Într-o zi, l-am întrebat pe Sadovski, şeful meu, cum se face că, deşi avea surse informative atît de temeinice, privise propunerea mea ca

ceva cu totul nou şi mă trimisese la nemţi cu o echipă de oameni ?

— Vezi dumneata, în campanie este foarte important să foloseşti formele cele mai variate de cercetare şi să verifici neapărat pe două căi informaţiile primite. E mai sigur ! În afară de aceasta, de multe ori legătura se întrerupea, şi propunerea dumitale a venit tocmai într-un astfel de moment... Şi apoi, cum era să resping o iniţiativă de felul acesta, venită din partea unui simplu soldat ? a adăugat el zîmbind.

Printre materialele care ne soseau, mi-au atras atenţia în mod deosebit rapoartele interesante şi valoroase, semnate de agentul cu numărul douăzeci. Notele lui erau totdeauna foarte bine documentate şi precise.

O dată, în timp ce-i raportam şefului meu despre ultimele semnalări ale agentului „Douăzeci", am întrebat cine era omul acesta atît de bine informat despre acţiunile şi intenţiile nemţilor ?

— Oho ! E un om excepţional, deştept, neînfricat, care ştie să se descurce în orice împrejurare. I-a dus de multe ori pe nemţi de nas, a organizat operaţii extrem de riscante şi nu a dat greş niciodată. „Douăzeci" e un agent de mare clasă. O să ai prilejul să-l cunoşti, mi-a răspuns Sadovski.

La rîndul lor, nici nemţii nu-şi pierdeau vremea degeaba şi făceau tot posibilul să-şi desfăşoare activitatea informativă în spatele liniilor noastre. Organizau adevărate vînători pentru capturarea unei „limbi", îşi strecurau agenţii pe teritoriul nostru sub masca de refugiaţi sau evadaţi din lagăre, uneori chiar în grupuri masive. Deoarece aveau însă o imagine foarte superficială despre poporul nostru, fasciştii sufereau eşec după eşec. Oamenii recrutaţi de ei se prezentau adesea de bună voie la organele noastre sau erau descoperiţi în scurt timp de serviciul de contrainformaţii. Din păcate, se mai găseau pe alocuri şi trădători.

Într-o zi, mi-a fost adus un individ între două vîrste, cu barbă mare şi haine ponosite. A spus că-l cheamă Kostiukov şi mi-a narat o poveste destul de verosimilă a peripeţiilor sale. Rănit la picior în perioada ofensivei de primăvară, căzuse în mîinile nemţilor. În timpul evacuării prizonierilor, izbutise să fugă. Ajunsese noaptea într-un

sat şi găsise adăpost în casa unei femei, care-l dăduse drept fratele ei. Îl chinuia însă gîndul cum să ajungă din nou în liniile noastre. De îndată ce rana i se vindecase, pornise la drum. Frontul era aproape, cu o noapte mai înainte reuşise să se strecoare tîrîş în tranşeele noastre. „Cît e de bine să te afli iar printre ai tăi !“ şi-a încheiat el istorisirea.

Kostiukov a indicat unitatea din care făcuse parte, şi a amintit de numele comandanţilor săi şi de locul unde fusese luat prizonier. Vorbea cu foarte mare siguranţă, presărîndu-şi relatarea cu o mulţime de amănunte.

Am verificat datele comunicate de el, şi cele mai multe dintre ele s-au confirmat. E adevărat că comandanţii menţionaţi de dînsul plecaseră din unitate, dar locţiitorul politic ne-a adus la cunoştinţă că în regimentul lor existase într-adevăr un soldat cu numele de Kostiukov Sidor Korneevici, care se afla pe lista celor daţi dispăruţi.

Totuşi, am hotărît să-l mai reţin pe Kostiukov cîteva zile şi să caut să capăt date suplimentare despre el. Chiar atunci a sosit şi o comunicare de la agentul „Douăzeci“. În încheierea radiogramei sale, acesta ne semnala, printre altele, că în sectorul nostru fusese trecut de nemţi un agent sub masca unui prizonier evadat din captivitatea fascistă.

„Trădătorul e fost chiabur, foarte periculos, căutaţi-l“, spunea radiograma.

Putea să fie Kostiukov, dar tot atît de bine putea să nu fie. Trebuia să mai stau de vorbă cu el.

— Ei, poate că de data asta vei mărturisi adevărul, i-am spus eu cînd a intrat în odaie. Ştim cine eşti şi cu ce te-ai îndeletnicit la nemţi. Spune ce s-a-ntîmplat cu adevăratul Kostiukov, al cărui nume ţi l-ai însuşit ?

În clipa aceasta, s-a petrecut un lucru care se întîlneşte destul de rar — nervii trădătorului au cedat.

Mi-a declarat că adevăratul lui nume era Makarov, că a dezertat din Armata Roşie şi, cînd au venit nemţii, a intrat în slujba lor şi a îndeplinit funcţia de poliţai. Pe urmă, l-au promovat, trimiţîndu-l să lucreze în cadrul Gestapoului. Soldatul Kostiukov fusese într-adevăr rănit şi luat prizonier. Între el şi Makarov exista o oarecare asemănare, şi nemţii se gîndiseră să se folosească de ea. La

anchetă, soldatul se ţinuse dîrz, nu declarase nimic, nici despre el, nici despre unitatea lui, cu toate că fusese maltratat cu bestialitate şi ameninţat cu moartea. Atunci nemţii l-au adus pe Makarov în lagărul în care se afla Kostiukov. Trădătorul a apărut sub masca unui prizonier şi fost comisar şi a izbutit să stoarcă de la Kostiukov toate datele de care avea nevoie. Pentru a preîntîmpina o eventuală demascare, nemţii l-au exterminat pe Kostiukov, iar pe Makarov l-au trimis la noi cu misiuni de spionaj.

Am luat procesul-verbal de interogatoriu semnat de Makarov şi m-am dus la căpitanul Mosleakov — cel care se îngrijise de dotarea grupei noastre şi care era acum şeful meu nemijlocit.

— A mărturisit ! i-am raportat eu, întinzîndu-i procesul-verbal. „Douăzeci" al nostru e grozav ! Fără dînsul, mă îndoiesc că am fi reuşit să-l demascăm pe ticălosul ăsta.

— Pentru el e o bagatelă ! Culege astfel de date doar aşa printre picături, a răspuns absent tînărul meu şef. Un adevărat talent ! Are aptitudini înnăscute, o mare vocaţie pentru meseria aceasta. E de invidiat !...

Ardeam de nerăbdare să-l cunosc, dar tocmai atunci s-au întîmplat evenimente care m-au făcut să uit o vreme orice alte preocupări.

Într-o bună zi, poştaşul mi-a adus un plic. Era prima scrisoare după aproape şase ani ! Ţineam plicul între degetele cuprinse de un tremur nervos, temîndu-mă să-l desfac. Am recunoscut scrisul Elenei, pe care nu-l uitasem. Dar ce era înăuntru ?

„Scumpul şi dragul nostru drag !

Cum să-ţi exprimăm bucuria pe care am simţit-o la venirea tovarăşului de la comisariatul militar, care ne-a comunicat adresa ta şi ne-a rugat să-ţi scriem ? Aşadar, trăieşti şi eşti sănătos !...

Acum locuim în oraş. A trebuit să ne mutăm din locuinţa uzinei, din motive binecunoscute. Eu lucrez la spital, Egor şi Stepan învaţă la şcoală. Au crescut mari de tot, nici n-o să-i mai recunoşti. La noi totul e bine. O să-ţi scriu mai mult după ce ne vei mai trimite veşti. Ai grijă de tine, dragul meu ! Aşteptăm cu nerăbdare scrisoarea ta şi, mai ales, te aşteptăm — pe tine.

Sînt atît de emoţionată, că nu ştiu ce să-ţi mai scriu. Băieţii or să-ţi scrie şi ei.

Scrie-ne mai des, măcar o carte poştală pe zi! Te sărut de mii de ori

a ta
Elena."

Ai grijă de tine! Te dorim mult de tot!"

Am scris un răspuns foarte lung, şi în ziua aceea am scos de nu ştiu cîte ori epistola Elenei din buzunarul de la piept al bluzei. Mărturisesc cinstit că pe ea mi-au căzut multe lacrimi... Scumpii şi nepreţuiţii mei, le fusese dat să îndure atîtea... Acum însă eram liniştit — dacă muream, băieţii mei vor putea fi mîndri de tatăl lor.

M-am dus la Sadovski şi i-am raportat de scrisoarea primită de acasă, mulţumindu-i pentru sprijinul său.

— O fericire mai mare nu i-aţi fi putut dărui nici unui om! am spus eu.

— Mă bucur pentru dumneata!... La prima ocazie o să-ţi dau o permisie să-ţi vizitezi familia, a răspuns el, adăugînd îndată: Mă tem însă că n-o să fie prea curînd... Nemţii au început să se cam agite în sectorul nostru. Te rog să analizezi cît mai amănunţit şi să confrunţi informaţiile primite, să culegi date noi şi să-mi raportezi la orice oră din zi şi din noapte ce ţi se pare mai important!...

Într-adevăr, în ultima vreme, nemţii se „agitau". În imediata apropiere a poziţiilor fasciste fuseseră observate deplasări de tancuri şi de coloane mari de autovehicule. Totul părea să arate că duşmanul aducea noi întăriri.

Aveam multe informaţii despre inamicul din faţa sectorului nostru. De pildă, cunoşteam numele diviziilor pe care le avea acolo, numărul pieselor de artilerie, al tancurilor şi al autotunurilor, ba chiar şi numele ofiţerilor cu funcţii importante. În orice caz, cunoşteam destule date, ca să ne dăm seama la timpul potrivit de intenţiile duşmanului.

Făcea totuşi impresia că germanii ţineau cu tot dinadinsul să ne convingă că pregătesc o ofensivă. Altfel, ce rost avea să deplasezi coloanele de tancuri şi de autovehicule în plină zi, sau noaptea, cu farurile aprinse? Şi

ce rost aveau ciocanele de foc repetate ale artileriei și acțiunile de cercetare prin luptă ?

Prizonierii capturați de cercetașii noștri mărturiseau toți într-un glas că în sectorul lor se aduc noi întăriri, iar printre ofițeri circulă zvonul că se pregătește declanșarea, în scurt timp, a unei ofensive foarte puternice. Atît de deschis se fac oare pregătirile pentru ofensivă, că pînă și soldații știau asta !? Că nemții se pregăteau — era sigur. Din radiogramele cifrate, transmise de la cartierul general al Führerului și interceptate de noi, precum și din materialele primite pe alte căi, se vedea că Hitler le cerea generalilor săi să pornească ofensiva înainte de venirea iernii. Totuși, nu era de crezut că pregătirea ofensivei se putea face atît de fățiș !...

Cu cîteva zile mai înainte, cercetașii lui Șumakov aduseseră iarăși o „limbă", de data aceasta, dintr-o divizie încă neidentificată de noi. La interogatoriu, neamțul susținuse morțiș că divizia lui sosise de curînd din Franța. Împrejurările în care acesta fusese capturat de oamenii noștri mi s-au părut suspecte. Șumakov mi-a povestit că neamțul ședea într-un tufiș și ar fi putut să plece neobservat sau să se împotrivească. El însă nu făcuse nici una, nici alta. La apariția cercetașilor, trîntise automatul jos, ridicase mîinile în sus cu strigătul : „Hitler kaput" și se predase... Nu cumva îl împinseseră șefii lui încoace ?

— Cît timp ai stat în Franța ? l-am întrebat eu.

— Aproape trei ani. Am fost duși acolo la începutul anului 1940.

— Presupun că în timpul acesta ai învățat cît de puțin limba franceză ?

— N-am învățat.

— Nici măcar cîteva cuvinte ?

— Nu ! La ce bun. Francezii trebuiau să vorbească nemțește, nu noi, franțuzește.

— Spune numele cîtorva orașe din Franța, unde ai stat mai mult și descrie-le, i-am cerut eu.

Neamțul a amintit de Cannes și de Nisa și, încercînd să le descrie, a îndrugat atîtea bazaconii, încît m-am convins definitiv că nici nu văzuse Franța. Totuși, oricît m-am zbătut să-l fac să recunoască faptul că fusese trimis în mod special în liniile noastre, nu am reușit.

Cei de la secția de cercetare a corpului de armată erau încredințați că nemții se pregăteau să rupă frontul în sectorul nostru, presupunerea aceasta fiind întărită și de faptul că în ultimele zile avioanele germane de cercetare se roteau mereu deasupra pozițiilor noastre.

Într-o zi, i-am spus colonelului Sadovski, la ora raportului, că, după toate probabilitățile, nemții făceau tot posibilul să ne inducă în eroare și să pornească ofensiva în alt sector, străduindu-mă să-mi sprijin presupunerea cu fapte concrete.

Sadovski m-a privit lung și a clătinat din cap.

— Iar eu am toate motivele să cred că te înșeli, tovarășe Silin, a spus el, întinzîndu-mi o radiogramă a nemților, descifrată cu cîteva minute mai înainte, în care se făcea o foarte limpede aluzie la ofensiva care trebuia să înceapă în sectorul nostru de front.

Radiograma însă nu m-a convins.

— Judecați și dumneavoastră, tovarășe colonel, ce i-a determinat pe nemți să transmită așa, din senin, prin radio, știri atît de importante ? Oare nu au ei alte mijloace mai sigure de legătură ?

— Dumneata, Silin, nu ești încă destul de familiarizat cu situația de pe front și nu ai de unde să știi că generalii nemți, încrezuți la culme, și-au subapreciat totdeauna adversarii și de multe ori au plătit scump îngîmfarea lor... Însuși general-colonelul Becker, comandantul grupului lor de trupe, reprezintă un model de înfumurare și pedanterie. Ai băgat, probabil, de seamă că avioanele germane decolează totdeauna la o anumită oră, că artileria deschide focul la opt precis, cu nici un minut mai devreme sau mai tîrziu. Pedanteria le-a intrat în sînge, iar îngîmfarea a devenit a doua lor natură. Nu degeaba trîmbițează ei superioritatea rasei germane asupra celorlalte popoare. Dar să lăsăm asta. Raționamentele dumitale au o anumită logică, deși comandamentul corpului este de altă părere. În război te poți aștepta însă la orice, uneori chiar și la lucruri care sînt împotriva celei mai elementare logici ! a mai zis Sadovski și, după o clipă de gîndire, a urmat : Dacă stărui totuși aș putea să-i raportez părerea dumitale comandantului corpului.

— Chiar v-aș ruga.

— Atunci, aşterne pe scurt argumentele dumitale pe o foaie de hîrtie. Grăbeşte-te, fiindcă peste o jumătate de oră trebuie să mă prezint la general !

Sadovski a băgat cu grijă raportul meu în mapă şi a plecat la general. Eu însă nu m-am mişcat de la birou multă vreme, răsfoind maldăre de rapoarte, note informative şi declaraţii ale prizonierilor, întrebîndu-mă fără-ncetare : Nu cumva mă-nşel ? Specialişti cu reputaţie, absolvenţi ai Academiei marelui stat-major, toţi lucrătorii serviciului de cercetare sînt de altă părere. Iar eu, care nu pricep nici o iotă din strategia militară, mă încăpăţînez să-mi susţin ideile. Nu e oare înfumurare din partea mea ? Eh, generalul o să mă ia în zeflemea, asta-i sigur... Bine, dar eu am fost lucrător al organelor de informaţii şi m-am obişnuit să-mi trag concluziile din coroborarea faptelor, să descopăr în ele o anumită înlănţuire logică. În cazul de faţă, faptele pledează în favoarea mea...

Se făcuse tîrziu de tot, şi Sadovski nu mai venea. Pierzîndu-mi orice speranţă, nu l-am mai aşteptat şi m-am dus la culcare. Dimineaţa în zori trebuia să plec la un regiment instalat în apărare la flancul stîng.

Stăteam împreună cu căpitanul Mosleakov într-o cămăruţă îngustă. Ofiţerul dormea pe o laviţă, iar eu, pe o bancă de lemn. Era mare amator de versuri şi l-am găsit răsfoind un volum de poezii la lumina unei lumînări.

— De ce ai venit aşa de tîrziu ? m-a întrebat el, fără să-şi ridice ochii de pe carte.

I-am repetat discuţia pe care o avusesem cu Sadovski.

— Vezi ce fel de om e colonelul nostru ? În locul lui, altul nici nu s-ar fi uitat la argumentele tale, pe cînd el o să le raporteze conştiincios generalului şi nu va scăpa ocazia să te laude. Între noi fie vorba, în adîncul sufletului are şi colonelul unele îndoieli. Şi lui i se pare că nemţii au devenit din cale afară de insolenţi ! Şi-acum, la culcare. Dimineaţa e mintea mai limpede ! încheie căpitanul, căscînd cu voluptate, după care suflă în lumînare şi se întoarse pe partea cealaltă.

În toiul nopţii, am fost trezit din somn de ofiţerul de serviciu, care a crăpat uşa, strigînd din răsputeri :

— Silin, la comandantul corpului, urgent !

Am sărit din pat, mi-am tras cizmele în picioare — dormeam îmbrăcaţi — mi-am netezit părul cu palma şi, aşezîndu-mi la repezeală boneta pe cap, am pornit în fugă spre clădirea veche a şcolii, ocupată acum de comandamentul corpului.

Îmi amintesc că Mosleakov mi-a urat din urmă :

— Vezi să calci cu dreptul !

În anticamera generalului aşteptau vreo zece ofiţeri. Adjutantul, un maior, mi-a spus să aştept şi s-a dus să mă anunţe.

S-a întors imediat şi mi-a făcut semn să intru.

Sfios ca un şcolar care are de dat un examen, m-am apropiat de uşă, m-am oprit o clipă să-mi fac curaj, apoi mi-am potrivit cutele bluzei pe sub centură şi am intrat în cabinet.

Şi am simţit cum mi se opresc bătăile inimii... Într-o încăpere spaţioasă, cu storurile lăsate, la birou şedea un general încă destul de tînăr, leit Kostea-Sfîrleză, prietenul meu, aşa cum îmi rămăsese el în memorie de pe vremea cînd urma cursurile şcolii de cavalerie de pe lîngă Comitetul Executiv Central Unional. Ca şi Kostea, avea părul de culoarea spicului de grîu, veşnic zbîrlit, pielea bronzată, nasul subţire, şi ochii, scînteietori de veselie. De n-ar fi fost tîmplele uşor încărunţite şi epoleţii de general cu două steluţe, probabil că l-aş fi strigat : „Kostea, prietene, tu eşti ?“

— Tovarăşe general-locotenent, sînt soldatul Silin, m-am prezentat la ordinul dumneavoastră !

Generalul s-a ridicat de pe scaun şi a făcut un pas spre mine.

— Noroc, Ivan Silin ! Mă recunoşti ?

În urechi mi-a răsunat vocea lui Kostea, vocea lui sonoră cu care mă obişnuisem încă din copilărie ! Prin urmare, el era ! Nu ştiam ce atitudine să iau — oricum, eu, un simplu soldat, mă găseam în faţa comandantului corpului de armată.

— Vă recunosc, tovarăşe general, am zis eu în cele din urmă.

— General, general ! mă îngînă Kostea rîzînd. Te intimidează cumva epoleţii ? Apoi a luat din cui o flanelă şi şi-a aruncat-o pe umeri. Şi-acum din nou — noroc,

Vanea ! Sînt fericit că te văd viu şi nevătămat ! M-a cuprins în braţe şi m-a sărutat. Aşa, vezi, e parcă mai bine ! a spus el. Şi-acum, stai jos şi povesteşte-mi despre tine.

I-am istorisit pe scurt nenorocirile prin care trecusem :

— Auzisem vag despre arestarea ta. Aşadar, nici pe tine nu te-a ocolit această grea încercare ? Şi după cîteva clipe de gîndire a urmat : Despre asta o să vorbim altă dată mai pe-ndelete. Acum trebuie să chibzuim la lucruri mai importante !... Adică, să-şi fi pus în gînd generalul Becker să ne tragă pe sfoară ? S-ar părea că aşa este ! Kostea a luat de pe birou raportul meu şi şi-a aruncat ochii încă o dată pe el. Crezi că neamţul acela, din Franţa, ne-a fost şi el plasat de fascişti într-adins ?

— Sînt sigur ! De altfel, cunoaşte Franţa tot atît de bine cît cunosc eu luna !

— Prin urmare, asta-i, vor să ne facă să credem că vor porni la ofensivă în sectorul nostru şi să lovească într-altă parte... Vicleşugul nu-i tocmai subtil ! Se vede că generalul Becker ne crede naivi, nici că se sinchiseşte de noi. Nu-i nimic, o să-i tragem vreo două după ceafă de să ne ţină minte ! Iar tu, Vanea, eşti un brav — viaţa nu te-a înfrînt, ai rămas acelaşi ca totdeauna. Un individ mic la suflet şi laş nu s-ar fi încumetat să înfrunte părerea şefilor, mai ales în situaţia ta. Dar nu-i nimic, amice, totul va fi bine ! Să vii la mine mîine la ora prînzului, pe la vreo trei. Vom lua masa împreună şi vom chibzui ce-i de făcut mai departe cu tine.

— Îmi pare rău, dar mîine nu pot — plec de dimineaţă la un regiment.

— N-avem ce face, slujba-i slujbă !... Vino după ce te întorci de-acolo.

Eram zguduit de emoţie. Prietenul meu Kostea Orlov ajunsese general-locotenent şi comandantul unui corp de armată ! Cine s-ar fi gîndit !... Copilul fără căpătîi de odinioară comanda o mare unitate militară şi avea de gînd să se înfrunte cu un general-colonel neamţ în arta militară ! Dar eu ? Eu nu avusesem o viaţă interesantă ? Oamenii de mîine îşi vor aminti despre tot ce a făurit generaţia noastră ca de ceva minunat şi măreţ !... Preocupat de aceste gînduri, m-am îndreptat spre biroul meu.

Nu mai avea rost să mă culc, afară se crăpa de ziuă. Am înşeuat calul şi am pornit la pas spre vechea mea unitate.

Am alergat toată ziua. În căutarea informaţiilor despre inamic, am colindat tranşeele, am stat de vorbă cu oamenii de la posturile de observare, cu comandanţi de subunităţi şi cu lucrători politici. Nemţii se mai potoliseră, şi în afară de rare ciocane de foc de artilerie nu mai întreprinseseră alte acţiuni. Nici avioanele de corectare a tirului nu-şi mai făcuseră de mult apariţia. Comandantul de regiment, un ofiţer încă tînăr, dădea semne de nelinişte. El credea că acalmia aceasta nu prevestea nimic bun...

În dimineaţa următoare, focul de vijelie al artileriei germane m-a surprins la punctul de comandă al regimentului. Stăteam de vorbă cu maiorul Titov, cînd, deodată, pămîntul s-a cutremurat şi o ploaie de obuze au explodat deasupra liniilor noastre înaintate.

A sunat telefonul.

— Am înţeles, tovarăşe „unu" ! a răspuns comandantul regimentului şi, întinzîndu-i telefonistului receptorul, s-a întors spre şeful de stat-major : Nu mai pricep nimic, comandantul diviziei a ordonat să nu răspundem cu foc !

Am schimbat o privire cu Titov.

Canonada se dezlănţuise cu o putere crescîndă, şi în jurul nostru totul era învăluit în nori groşi de praf. Nemţii ciocăneau metodic apărarea noastră, trăgînd ba asupra spatelui poziţiilor, ba asupra limitei dinainte a dispozitivului nostru. Făcea impresia că focul de artilerie atît de intens va rade totul de pe suprafaţa pămîntului, şi nimeni nu va mai supravieţui în acest sector.

Gîtuit de emoţie, aşteptam nemişcat. Oare vor declanşa nemţii peste cîteva clipe o mare ofensivă ? Să mă fi înşelat eu ?

După o jumătate de ceas, focul a încetat tot atît de brusc precum începuse. Comandantul regimentului le-a ordonat telefoniştilor să ia legătura cu batalioanele şi să stabilească pierderile. Spre surprinderea noastră, s-a constatat că ele erau neînsemnate.

Patruzeci de minute s-au scurs într-o tăcere apăsătoare. La punctul de comandă, nimeni nu scotea o vorbă.

Comandantul de divizie a telefonat din nou şi a comunicat că inamicul a trecut la ofensivă în sectorul învecinat. Apoi a ordonat să se deschidă focul asupra nemţilor cu întreaga artilerie, iar la zece şi cincisprezece minute, sprijiniţi de tancuri, să trecem la ofensivă şi să ieşim în spatele grupării germane aflate în înaintare.

A intrat în acţiune artileria noastră. Acum se putea vedea cu ochiul liber cum sub focul ei năprasnic se năruie apărarea nemţilor.

Maiorul Titov mi-a ordonat să pornesc împreună cu oamenii lui Şumakov în urma unităţilor noastre aflate în ofensivă.

— Aveţi misiunea să adunaţi hărţile şi documentele statului-major. Nu vă expuneţi fără rost şi nu vă ocupaţi cu mărunţişuri, a adăugat el.

L-am găsit pe Şumakov într-un adăpost săpat adînc în pămînt. Cercetaşii m-au întîmpinat cu bucurie, ca pe o veche cunoştinţă.

— Ne-a crescut efectivul, băieţi ! a spus în glumă unul dintre ei. Asta înseamnă că vom avea de lucru !...

Iată şi tancurile, cel puţin cincizeci. Părăsindu-şi adăposturile şi trăgînd din mers, tancurile s-au năpustit spre poziţiile germane, urmate de infanterişti.

— Înainte ! Şumakov şi-a agitat automatul, şi-a potrivit grenadele la centură şi s-a îndreptat spre ieşire, urmat de cercetaşi.

Între timp, artileria şi-a mutat focul în adîncimea poziţiilor fortificate nemţeşti, tancurile au pornit în goană strivind sub şenile cuiburile de mitralieră şi aruncătoarele de mine amplasate în prima linie, iar infanteria angajată în lupta corp la corp îi scotea pe fasciştii cuibăriţi în tranşee.

Inamicul nu a rezistat iureşului şi a început să cedeze. După ce i-au scos pe nemţi din linia a treia de apărare, infanteriştii noştri s-au îndreptat spre stînga, pătrunzînd treptat în spatele unităţilor hitleriste pornite la atac.

Am sărit după Şumakov într-o tranşee şi abia aici ne-am tras un pic sufletul.

Timpul nu ne îngăduia să urmărim mersul bătăliei, de altfel, nici nu ar fi fost cu putinţă. Întregul front se pusese în mişcare. În dreapta noastră, înaintau alte regimente şi

divizii, iar sus, pe bolta cerului se angajau mereu alte lupte aeriene, la care participau uneori pînă la o sută de avioane.

Noi, cercetaşii, ne vedeam de treburile noastre. După ce identificam adăposturile în care fuseseră instalate comandamentele, precum şi posturile de comandă ale inamicului, adunam documentele, hărţile şi scrisorile şi le îndesam în genţi găsite tot aici.

Către seară, cînd bătălia s-a mai domolit, a venit şi maiorul Titov. Şumakov i-a transmis documentele capturate şi l-a întrebat :

— Care-i situaţia, tovarăşe maior ?

— Grozavă ! Faţa lui Titov radia de bucurie. Nemţii care au trecut la ofensivă în sectorul vecin au fost încercuiţi. Acum nu mai au nici o scăpare !...

Lăsînd în urmă gruparea inamică încercuită, unităţile noastre şi-au continuat înaintarea şi, nimicind totul în calea lor, au străbătut în zece zile peste şaizeci de kilometri, ocupînd noi aliniamente.

Abia după două săptămîni m-am reîntors şi eu la secţia de cercetare a corpului. Colonelul Sadovski m-a întîmpinat cu o veste plăcută :

— Felicitările mele, Silin ! Ai fost înaintat la gradul de sublocotenent, mi-a spus el, strîngîndu-mi mîna. S-a interesat şi comandantul corpului de dumneata. A telefonat de cîteva ori şi m-a întrebat unde eşti. Du-te şi prezintă-te la el.

I-am mulţumit colonelului pentru veştile aduse, însă la Kostea nu m-am dus. Nu-mi venea să-l deranjez. Peste cîteva zile, a trimis el după mine.

De data aceasta mi s-a părut mai obosit — era galben şi tras la faţă, cu cearcăne negre sub ochi. Cînd te uitai la el, îţi dădeai seama că petrecuse multe nopţi de veghe şi griji.

— Noroc, Ivan, în sfîrşit te-ai întors ! m-a întîmpinat dînsul. Pînă la urmă, i-am venit de hac lui Becker, cu toată fudulia lui. Sper să ne ţină minte multă vreme. I-a costat mult pe fascişti îngîmfarea bătrînului prusac — cincisprezece mii de prizonieri şi cam tot atîţia morţi şi răniţi, dacă nu chiar mai mulţi. Începutul a fost greu,

dar sfîrşitul i-aproape, în afară de cazul că Führerul, într-un acces de furie, n-o să-l schimbe de la comandă pe generalul său lipsit de noroc !...

La un pahar de ceai, am discutat multă vreme ca doi prieteni buni. Kostea era bine dispus şi şi-a depănat multe crîmpeie de amintiri interesante din viaţa lui. Mi-a povestit, între altele, cum o dată, fiind comandant de companie, s-a distins cu ocazia marilor manevre din stepele Astrahanului. Comandantul regiunii militare l-a remarcat şi l-a trimis să urmeze cursurile Academiei marelui stat-major. În luptele de la Halhin-Gol, Kostea era deja comandant de regiment, şi acolo a fost distins cu ordinul „Lenin". Marele Război pentru Apărarea Patriei l-a găsit în Ucraina, la comanda unei divizii de infanterie.

— Am învăţat totuşi să luptăm ! a exclamat voios, Kostea. În o mie nouă sute patruzeci şi unu era de ajuns ca nemţii să facă o breşă cît de mică în sistemul nostru de apărare şi totul se năruia. Acum însă, ia să poftească ! Atîta le trebuie, că moartea-i mănîncă !... O dorinţă mai am, să iau parte la bătălia Berlinului. Ai răbdare, o să ne încheiem noi socotelile cu fasciştii.

— Te-ai însurat sau încă nu ? l-am întrebat eu.

— Mai e vorbă ! Am răpit-o pînă la urmă pe Nastia de la fabrica Mosselprom din Moscova. Şi am o mîndreţe de fată ! zise Kostea, scoţînd din buzunar fotografia fetiţei lui, cu părul împletit în cosiţe. Ia priveşte-o, seamănă leit cu mine.

La despărţire, ţinîndu-mi mîna în palma lui, Kostea mi-a spus :

— Să nu fii trist că după ce pe vremuri ai purtat însemne de ofiţer superior, acum nu eşti decît sublocotenent ! Fii liniştit, toate or să intre cu vremea pe făgaşul lor !...

— Ce tot vorbeşti, Kostea ? Parcă are vreo importanţă cu ce grad lupţi ca să-ţi aperi patria ?

— Asta aşa e, totuşi... Şi încă un sfat, fă o cerere să fii primit candidat de partid.

— Candidat ?

— Da. Aşa trebuie, înţelegi ? Eu o să-ţi dau recomandarea.

Peste o săptămînă, am fost primit candidat de partid. În afară de generalul Orlov, colonelul Sadovski şi Şumakov mi-au dat şi ei recomandarea.

Mărturisesc că mă simţeam oarecum mîhnit. Nu era tocmai plăcut să fiu iar candidat, după ce intrasem în partid din 1920, din timpul războiului civil. Dar cînd mi s-a înmînat carnetul de candidat cu inscripţia „Partidul Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice", m-a cuprins o bucurie nemărginită. Făceam parte iar din marele partid al lui Lenin!

Kostea a avut dreptate. Noi învăţasem într-adevăr să luptăm. Împreună cu întreaga Armată Sovietică, marile unităţi ale corpului nostru sfărîmau fortificaţiile ridicate de nemţi, forţau cursuri importante de apă, mergeau prin noroaie pînă la genunchi şi înaintau neobosite spre vest, vara şi iarna, pe orice timp. Ele nu încercuiau numai unele grupări izolate ale duşmanului, ci armate întregi. Prizonierii nemţi se scurgeau în coloane nesfîrşite spre interiorul ţării, trecînd pe lîngă noi. Venise, în sfîrşit, şi vremea noastră; fasciştii au înţeles şi au simţit pe propria lor piele că inamicul lor e orînduirea socialistă.

Iată şi pămîntul Germaniei! El se întindea dinaintea noastră, nepîrjolit încă de suflarea de foc a războiului. De aici, în urmă cu trei ani, se năpustiseră asupra frontierelor noastre hoardele fasciste ca să-şi cucerească spaţiu vital. Au găsit ce-au căutat!... Le vom da acum o lecţie ca să fie mai prevăzători în viitor...

Pe vremea aceea eram membru de partid. Fusesem înaintat la gradul de locotenent-major şi îndeplineam funcţia de ajutor al şefului secţiei de cercetare a corpului de armată. Era o adevărată plăcere să lucrezi cu colonelul Sadovski, omul acesta atît de înţelept şi de bun cunoscător al meseriei sale, care ne lăsa o libertate absolută în ceea ce priveşte iniţiativa şi-şi pleca atent urechea la sugestiile şi părerile subordonaţilor săi.

La graniţele Germaniei, cercetarea a început să desfăşoare o activitate intensă. Nouă, celor care lucram în acest domeniu, ne era foarte greu să ne ducem munca în noile condiţii. De partea cealaltă se afla populaţia germană, aşa că acolo nu puteam găsi sprijin. E drept că nemţii, vlăguiţi cu desăvîrşire de atîtea înfrîngeri, nu mai erau cei

de pe vremuri. Totuşi, îşi apărau propria casă şi pămîntul natal. Toate încercările noastre de a ne strecura agenţii în spatele liniilor germane au dat greş : oamenii noştri erau descoperiţi unul după altul şi lichidaţi. Nu ne mai rămăsese decît o singură sursă de informare — prizonierii şi nemţii capturaţi de cercetaşi. Ce-i drept, destul de mulţi, dar relatările lor erau încurcate, confuze şi adesea contradictorii.

— Să încercăm să-l trimitem acolo pe agentul „Douăzeci". Sînt sigur că el o să-i păcălească pe nemţi, mi-a spus într-o zi Sadovski, în timp ce examinam împreună situaţia.

— Bine, dar e aici ? am întrebat eu, mirat, căci în ultimul timp nu mai auzisem nimic de el.

— Vine mîine, a răspuns colonelul. Veţi întocmi împreună şi cît mai amănunţit planul de acţiune. Trebuie să prevedeţi totul pînă în cele mai mici detalii. Vezi că „Douăzeci" e cam prea cutezător şi e convins că lui nu i se poate întîmpla nimic ! Să nu-l laşi să se expună fără rost unor riscuri prea mari. Ne-ar părea foarte rău să-l pierdem tocmai acum, în pragul victoriei.

Aşteptam cu nerăbdare sosirea agentului care-şi cîştigase o faimă aproape legendară, gîndindu-mă între timp la felurite variante în vederea strecurării lui în spatele nemţilor.

Şi iată că în dimineaţa următoare am văzut intrînd în adăpostul meu un om înalt şi bine legat, îmbrăcat cu o haină de piele.

— Eu sînt „Douăzeci"... a început el, dar a amuţit deodată, cu privirea ageră a ochilor lui negri, aţintită spre mine. Tovarăşe locotenent-major, cred că ne-am mai întîlnit pe undeva, a urmat el apoi cu un uşor accent străin.

Omul din faţa mea nu era altul decît vechea mea cunoştinţă, refugiatul de pe vremuri, Mikael Kasparian. L-am recunoscut imediat, deşi, cu trecerea anilor, se maturizase, arăta mai spătos, iar prin părul lui negru şi des se iviseră fire argintii. La faţă rămăsese însă aproape neschimbat.

M-am ridicat de la locul meu şi m-am dus spre el.

— Îţi mai aminteşti de o noapte furtunoasă pe mare ? În noaptea aceea, un băieţandru inimos a acostat cu o bărcuţă lîngă ţărmul sovietic...

— Parcă văd odaia micuță, cu tavanul scund, de la postul de grăniceri... În sobița de tablă dintr-un colț, ardea focul, iar un cekist tinerel, care vorbea franțuzește, îi lua un interogatoriu refugiatului, continuă Kasparian să depene după mine firul amintirilor. Bine v-am găsit, dragul meu! În sfîrșit, ne revedem... și unde! Nu se zice degeaba că pămîntul este mic. În anii aceștia m-am gîndit de multe ori la dumneavoastră. Ați fost primul om din lumea nouă, necunoscută de mine pe atunci, care mi-a întins o mînă de ajutor. Sînt într-adevăr fericit că v-am regăsit!

— Ia loc! l-am invitat eu, arătîndu-i un scaun. Povestește, ce ai făcut de cînd ne-am despărțit?

— Parcă mai țin minte prin cîte am trecut?! De altfel, nici n-avem timp de asta... Vă amintiți că atunci cînd m-ați condus la gară, v-am spus la despărțire: „O să fac tot ce-mi stă-n putere, ca să slujesc cauza revoluției!" Să știți că m-am ținut de cuvînt! Iată dovada... Kasparian și-a desfăcut haina de piele, arătîndu-mi decorațiile de pe pieptul său voinic.

— Ce să mai vorbim, circulă despre dumneata adevărate legende!

— Am făcut și fac ce pot. Numai atît! a zis el, oarecum stingherit de vorbele mele.

Ne-am apucat numaidecît de lucru. Am schițat nenumărate proiecte cu tot felul de variante în vederea trecerii lui peste linia frontului. Dar toate proiectele noastre aveau același cusur — foloseam mereu aceleași metode stereotipe, binecunoscute acum de toată lumea și nu țineam seama de particularitățile specifice ale momentului. Cum s-ar spune — mergeam pe același drum. Situația cerea însă o soluție cu desăvîrșire nouă și originală. Dar care anume? Ne-am stors multă vreme creierul, dar nu am găsit nimic mai ingenios.

— Dacă aș cunoaște limba germană la fel de bine ca franceza, ar fi fost totul în ordine! vorbi Kasparian. Dar nu știu de ce, n-am nici o înclinare pentru limba aceasta și nici timp n-am avut să mă ocup serios de ea.

Cuvintele lui au dat un nou impuls gîndurilor care mă frămîntau. Kasparian cunoștea într-adevăr la perfecție limba franceză, și lucrul acesta trebuia folosit...

— Mi-a venit o idee ! am sărit eu.

— Hai, s-o auzim ! s-a însufleţit Kasparian.

— De curînd, trupele noastre au capturat un francez corespondent al unui ziar din Paris — ziarul... ziarul... nu-mi amintesc de numele lui. Ce-ar fi să te prezinţi la nemţi în chip de corespondent al unui ziar profascist editat în Franţa ? Cu aptitudinile dumitale, rolul acesta n-ar fi chiar atît de greu.

— Dracu ştie, n-am văzut niciodată cum arată un corespondent. Şi-apoi, cine cunoaşte publicaţiile profasciste care apar acolo, în Franţa ? O să-mi trebuiască şi acte de identitate autentice, de unde să le iau ?

— N-avea grijă, îţi procurăm noi acte. Vei fi pus în legătură cu francezul, şi el o să-ţi dea toate lămuririle.

— E o idee, într-adevăr ! Să pătrunzi adînc în spatele frontului, şi de acolo, sub înfăţişarea unui corespondent dornic să vadă cu proprii lui ochi glorioasele fapte de arme ale ostaşilor Führerului, să te furişezi mai aproape de linia frontului ! chibzuia Kasparian cu glas tare. Cred că voi izbuti. Mai rămîne de rezolvat o singură problemă — legătura. Oricum, nu pot să car după mine un radioemiţător.

— Fireşte că nu ! Va trebui să te foloseşti de staţiile de radio nemţeşti. Eşti doar corespondent şi ai sosit pe front, ca să-i bucuri pe francezi cu vestea succeselor trupelor germane !... După ce vei căpăta aprobarea să transmiţi corespondenţele dumitale agenţiei telegrafice franceze prin intermediul staţiilor germane de radio, caută să-ţi organizezi transmisiunile la anumite ore şi, bineînţeles, în clar, pentru ca noi să le putem intercepta. Va trebui, fireşte, să foloseşti un sistem de codificare potrivit, ceea ce nu-i chiar atît de greu. Desigur că n-o să ne poţi transmite prea multe lucruri, dar cred că va fi totuşi posibil să ne comunici ştirile mai importante !

— Socot planul acceptabil întru totul. El va putea fi folosit o perioadă scurtă de timp — două sau trei zile, doar pînă cînd serviciul de informaţii german din Franţa se va dumiri despre ce e vorba. Puneţi-mă în legătură cu francezul dumneavoastră şi să trecem la pregătirea misiunii. Spuneţi, corespondentul acela a avut multe bagaje ?

— O valijoară cu lenjerie şi cu articole de toaletă, cîteva blocnotesuri pline cu însemnări şi o maşină de scris portativă, cu caractere latine.

— Perfect ! a exclamat Kasparian, frecîndu-şi mîinile de bucurie.

Sadovski a încuviinţat planul şi ne-a dat un răgaz de o zi pentru preparative.

— Ştiu că-i puţin, dar timpul nu aşteaptă ! a spus el.

Agentul „Douăzeci" a fost paraşutat departe în spatele liniilor nemţeşti şi, chiar după două zile, staţiile noastre de radio-ascultare au şi interceptat, pe lungimea de undă convenită, primele lui mesaje, destinate agenţiei telegrafice franceze. Începînd însă cu a patra zi, n-a mai dat semne de viaţă şi toate încercările întreprinse pentru a afla ce se întîmplase cu el nu au dus la nici un rezultat. Dispăruse de parcă-l înghiţise pămîntul...

Iată şi clipa mult aşteptată !

Am intrat în primul oraş german. Pretutindeni, la ferestrele caselor şi la balcoane, erau arborate steaguri albe. Locuitorii însă nu se vedeau nicăieri... Mulţi dintre ei fugiseră, iar cei care nu apucaseră să se evacueze, stăteau ascunşi prin pivniţi şi subsoluri.

Împreună cu căpitanul Mosleakov, am găsit o vilă spaţioasă la marginea oraşului şi ne-am instalat acolo secţia de cercetare a corpului de armată. Seara tîrziu a venit şi colonelul Sadovski, obosit, dar plin de voie bună.

— V-am adus cîteva noutăţi, a început el, înfundîndu-se într-unul din fotoliile de piele care împodobeau cabinetul de lucru al fostului proprietar. În primul rînd, veştile te privesc pe dumneata, Silin. Comisia de partid a găsit de cuviinţă să-ţi considere stagiul, începînd din anul 1920. Colonelul mi-a întins hotărîrea comisiei. Mîine vei putea să capeţi noul carnet de partid. În al doilea rînd... ei, nu, vestea asta nu se spune decît la un păhărel de vin !

— Se face îndată, tovarăşe colonel ! a sărit Mosleakov. L-a chemat pe plutonierul cu gospodăria şi i-a şoptit ceva la ureche.

Peste cîteva minute, pe biroul masiv din încăpere au apărut cîteva sticle de vin, şampanie şi gustări.

— Aşa da, se schimbă socoteala ! a exclamat Sadovski, turnînd şampania în cupele de cristal. A doua noutate — s-a hotărît să i se acorde lui Silin gradul de maior şi să i se înapoieze toate decoraţiile conferite înainte de război.

— Ura ! au strigat înr-un glas Mosleakov şi plutonierul. Din cauza emoţiei care mă cuprinsese, nu am fost în stare să rostesc nici un cuvînt.

— Căpitane Mosleakov, dumneata eşti numit comandantul militar al primului oraş german cucerit de trupele noastre, a urmat Sadovski, ridicînd paharul. Să ciocnim, dar, pentru victoria noastră cît mai apropiată şi deplină !...

L-am lăsat pe Mosleakov în localitate, şi a doua zi, în zori, am pornit mai departe, după unităţile corpului ce înaintau spre vest.

Visul generalului Orlov se îndeplinise. În fruntea corpului său de armată, distins cu titlul „de gardă", el a participat la luptele pentru cucerirea Berlinului. În Ziua Victoriei, vechiul meu prieten a fost înaintat la gradul de general de armată.

Evenimentele se succedaseră cu atîta repeziciune, că nu apucasem să mă bucur de permisia făgăduită de multă vreme, şi dorul de ai mei mă chinuia atît de tare, încît ajunsesem să-i visez aproape în fiecare noapte. Scriam şi primeam cu regularitate scrisori de la Elena, dar cum ar fi putut să-mi potolească dorul cele cîteva fraze laconice aşternute pe hîrtie ?

Ştiam bine cum trăia familia mea, ştiam că acolo, în ţinutul îndepărtat al Uralului, soţia şi cei doi copii ai mei nu o duceau strălucit. Solda mea, pe care le-o trimiteam, nu era în stare să le uşureze prea mult situaţia. Alionuşka însă nu se lăsase doborîtă de greutăţi şi îngrijise de copiii noştri cu multă bărbăţie şi devotament. În tot acest timp nu mi s-a plîns niciodată, nici măcar cu un singur cuvînt, ba, dimpotrivă, îmi scria că le merge foarte bine.

Am început să mă gîndesc şi eu la demobilizare şi chibzuiam dacă n-ar fi cazul să înaintez un raport spre aprobare şefilor mei. Într-o zi însă Kostea m-a chemat la dînsul şi a adus el însuşi vorba despre chestiunea aceasta care mă frămînta atît.

— Aşadar, prietene, mi se pare că ne-am îndeplinit pînă la capăt greaua noastră misiune ! Tu, Silin, ce ai de gînd să faci mai departe ? m-a întrebat el.

— Să-mi iau ordinul de demobilizare şi să plec acasă ! am răspuns eu, fără să stau pe gînduri.

— Ce-ar fi să rămîi în armată ? În serviciul de informaţii e destulă treabă !... Am putea să-ţi aducem familia aici.

— Nu, Kostea, nu rămîn ! Îţi dai şi tu seama că vom avea multe, foarte multe de făcut... Şi cine dacă nu eu şi alţi ingineri ca mine vor trebui să refacă ce a distrus războiul ?

— Ai dreptate... Deşi îmi pare rău să mă despart de tine, altă soluţie nu-i !... Să-ţi faci raportul... Şi-acum, ia o amintire de la mine. Cu aceste cuvinte, şi-a scos de la mînă ceasul lui de aur şi mi l-a întins. Amîndoi eram emoţionaţi. Puteam fi mîndri că în toţi aceşti ani prietenia noastră rămăsese neîntinată.

În sfîrşit, mi-a ieşit ordinul de demobilizare. Înainte de plecare, m-am dus să-mi iau rămas bun de la Sadovski, avansat de curînd la gradul de general.

— Cu bine, Ivan Egorovici ! m-a tutuit el pentru prima oară. Îţi doresc multă fericire, pe care o meriţi pe deplin. Privindu-te, mă gîndesc de multe ori că orînduirea noastră a dat naştere unui om nou, neînfrînt, şi tocmai în aceasta constă forţa noastră de nebiruit. Apropo, era cît pe-aci să uit, a adăugat dînsul, agentul „Douăzeci“ îţi transmite salutări cordiale !...

— Trăieşte ?

— Desigur ! De teamă să nu fie prins, a trecut în zona ocupată a Franţei. Dar nu a stat nici acolo cu mîinile-n sîn — a stabilit legătura cu conducătorii Mişcării de rezistenţă. Un cekist înnăscut ca el nici nu putea să procedeze altfel !...

Vestea aceasta îmbucurătoare mi-a luat parcă o piatră de pe inimă.

Numai pe Mosleakov şi Şumakov nu i-am putut vedea înainte de plecare. Mosleakov fusese numit tocmai atunci comandant militar al oraşului Dresda, aproape ruinat de bombardamentele americane, iar Şumakov fusese rănit şi se afla în spital.

În drum spre casă, m-am oprit la Moscova și m-am dus pe la comisariatul poporului de care aparținusem în trecut. Ani îndelungați mă hrănisem cu speranța să mă întorc la vechea mea uzină, la colectivul meu de muncă, și să le spun : „Dragi tovarăși, prieteni, să știți că nu v-am înșelat încrederea, m-ați privit ca pe un om drept, m-am străduit să fiu așa cum m-ați socotit și, după cum vedeți, m-am întors la voi nepătat. Să muncim deci iarăși împreună." Cei de la minister însă nu mi-au îndeplinit dorința. Ministrul adjunct pentru problemele de cadre m-a primit călduros, și după ce mi-a ascultat rugămintea, a spus :

— Nu, tovarășe Silin, nu e cazul să te mai trimitem acolo, deși, ca om, îți înțeleg dorința. Uzina lucrează în bune condiții și are acum un director pregătit și priceput. Sînt însă destule întreprinderi în care producția șchioapătă. Vei lua una din ele. Îți acordăm un concediu de două luni să te duci să-ți vezi familia. Caută să te odihnești și, printre altele, să treci și pe la fosta dumitale uzină. Oamenii de acolo nu te-au uitat și-ți poartă o frumoasă amintire !...

N-am putut să-i răspund nimic... Îmi dădeam seama că are dreptate. Mi-am luat ordinul de numire, i-am trimis soției o telegramă, și în aceeași zi am plecat spre casă.

În rîndurile de față m-am străduit să descriu cîteva din evenimentele principale prin care am trecut.

Credeți că este o simplă povestire ? Nu, e viața însăși !

Și viața aceasta continuă !

CUPRINS

Familia . . .	5
Sfîrșitul copilăriei	17
Pe urmele tatălui .	30
O misiune de luptă .	52
Bucurii și necazuri .	73
Capriciile soartei . .	89
A venit dragostea	111
Din nou la Ceka . .	128
Perioada de ucenicie .	152
O misiune importantă .	170
Din nou la drum . . .	192
Orașul de pe malul mării .	206
Afacerea cu tablourile .	226
Toate mijloacele sînt bune .	248
Omul își caută fericirea . .	274
Viața își urmează cursul .	307
Încercări de-ale vieții .	326
Dușmanii nu dorm . .	349
Un om nespus de drag .	372
Naufragiul	386
Războiul . . .	409
Din nou la datorie .	430

Redactor responsabil : AUREL BUICIUC
Tehnoredactor : AURA IONESCU

Dat la cules 29.09.1967. Bun de tipar 26.01.1968. Apărut 1968. Tiraj 18.140 ex. broşate. Hîrtie scris I A de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 25,21. Coli tipar 28,5. A. nr. 2.071. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 882—31=59.

Tiparul executat sub comanda nr. 70.717 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025